image
not
available

...ugo. Sat. fl. 2.

Juvenal. Sat. 3. ℣ 152. Nil habet infelix paupertas durius in se
Coce. in Job. p. 87. Quam quod ridiculos homines facit.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

I 16 4.5

Digitized by Google

Digitized by Google

DE
DEFECTIBUS HODIERNIS
LINGUÆ HEBRÆÆ,
EORUNDEMQUE RESARCIENDORUM TUTISSIMA VIA AC RATIONE.
ORIGINIBUS HEBRAICIS
SUBSERVIENS OPUS.

AUCTORE

ALBERTO SCHULTENS.

FRANEQUERÆ,

Ex Officina WIBII BLECK Bibliopolæ, 1731.

Digitized by Google

Digitized by Google

L. S.

Non exit in publicum foetus hic, ſed excidit, atque adeo excutitur. Ei in Illuſtri Friſiorum Academia concepto, legitimum tempus creſcendi, atque ad debitam, a materiaque ipſa deſcriptam magnitudinem perveniendi, contingere non potuit. In Lugdunenſem dein aërem tranſlato maturitatem abſtulere cauſæ bene multæ, agmine facto concurrentes undique, ac quaſi conſpiratæ, quas promere nihil attinet. Ubi a novis, quæ nunc me diſtringunt, curis, paululum nactus ero laxamenti, id quod hoc in opuſculo affectum eſt, confectum, ſuiſque numeris abſolutum dare conabor. Dabam Lugduni in Batavis ſeptimo Kalend. Novembr. 1730.

Digitized by Google

CONTENTORUM SYNOPSIS
RERUM CAPITA EXHIBENS.

POſt ſuccinctum Operis conſpectum Cap. 1. Octo graviores Linguæ Biblicæ imperfectiones enotantur, tanquam totidem Claſſes Vocum uberiori luce indigentium, in quibus enodandis, & ſarciendis univerſa Operis ſeries a Capite ad Calcem decurrit. *p.* 7: 8.

I.

Claſſis Defectuum collocatur in Radicibus plane omiſſis, poſtliminio ab exilio reducendis. Ubi ex elementis, & primordiis ipſis Linguarum Orientalium demonſtratur, omnem Linguæ Veteris amplitudinem neutiquam in uno Codice Sacro ſeſe conſpiciendam dare; quod ex adjectis ſpeciminibus adhuc clarius elucet. *p.* 9, 10. Duplex dein excutitur error cum illorum, qui linguæ Hebraicæ opes ex reliquiis Biblicis metiuntur, tum illorum, qui ad affinitatem literarum oculos reflexerunt. *p.* 11, 12. Inter Radices ope Dialectorum reſtituendas, omnibusque Lexicis exulantes producuntur משע נכה משק una cum fluctuatione Interpretum cum circa Radices ipſas, tum earum ſignificandi poteſtatem. *p.* 13, 14, 15, 16. Harum fugitivæ ſignificationes ope Arabum denuo in lucem protrahuntur, & figuris pervenuſtis illuſtrantur *p.* 17-43. Agmen denique claudit obſervatio naturam Linguæ Arabum tangens *p.* 44.

II.

Claſſis defectuum complectitur themata, eorumque derivata quam plurima, quorum ſignificatio adhuc vacillat: eum in finem variæ Variorum producuntur Hypotheſes, ex quibus Radicum indolem indagandam cenſuerunt. *p.* 45, 46. Ubi tria exhibentur exempla ſpeciminis ergo; videlicet גלע נגר מחץ, quorum poſt Variorum, tum Veterum, tum Recentiorum conaminum diſcuſſionem, nativæ ideæ, proprietates, graviſſimæque, quibus pollent figuræ, ope Arabum declarantur. *p.* 46-74.

III.

Digitized by Google

III.

Claſſis defectuum ſita eſt in verbis bene multis, non nativa, ſed ſubdititia notione donatis, quam Cl. *Auctor.* compendifacit, quod *Origin. Hebr.* liber in talibus totus fere occupetur; quo Lectorem remittit. Profertur unicum thema ספר, ſemel tantum exſtans *Num.* 31.16. cujus nativa poteſtas, gravesque Metaphoræ, quibus apud Arabes gaudet, in medium dantur, & locis Biblicis applicantur. *p.* 74-87.

IV.

Claſſis Defectuum conſtituitur in iis verbis, quorum ſignificandi late fuſa diverſitas per Metaphorarum Canales ſparſa exercet etiam peritiſſimos, neque adhucdum ſatis extricari potuit, latente videlicet primæva ſcaturigine. Documento e bene multis adducuntur שבח צרח, ubi communi, & ſalebroſa Lexicographorum *defectuum reſarciendorum* via diſcuſſa, primæva ſubminiſtratur poteſtas ex Dialectorum fontibus prius eruenda; quam de conciliandis diſcrepantibus rationibus deliberetur. *p.* 87-113.

V.

Claſſis Defectuum comprehendit Radices, quarum exterior quidem adſpectus ex ſerie orationis, & collatione locorum potuit attingi, ſed ad quarum genuinam vim nulla acie penetrari poteſt, niſi foris lumen inferatur. In qua diſputatione præmittitur poſtulatum, quod nemo vel leviter literis tinctus negaverit, nihil difficilius eſſe in florentibus etiam linguis, nedum mortuis, quam primigeniæ poteſtatis indagationem. Hanc vero difficultatem in Lingua Biblica vel maxime eſſe urgendam duabus adſtruitur rationibus; *primo:* quod anguſtiſſimis cancellis unius tantum Libri includatur; *ſecundo:* quod Criticorum Veterum monumentis hac in parte penitus deſtituamur. Utriuſque rationis pondus preſſius in ſequentibus urgetur, atque exemplis illuſtratur. Adducuntur קלם עלם עצב כרה, quæ omnia matri primævæ redduntur, atque pervenuſtis Metaphoris ornantur. *p.* 113-189.

VI.

V I.

Claſſis Defectuum ſe extendit ad omnes in univerſum Radicales voces, triliteras etiam vulgatiſſimas, quarum genuina indoles ex tenuibus reliquiis Bibliorum elici non potuit, niſi lumine aliunde ſubminiſtrato. Ubi ulterius inculcatur, cuilibet linguæ ſuum ſubeſſe Characterem, atque Orientalium imprimis ideas ab Occidentalium ſæpe mirum quantum diſcrepare, quod ulterius in thematibus צרק חכם גרל adjectis perſpiciendum datur *p.* 189-224.

VII.

Claſſis Defectuum ſeſe diffundit ad plurimorum derivatorum, & conjugationum formationem, atque adeo ad Grammatices Regulas, & Fundamenta, unde ſimul elucet, analogiam & Linguæ interiorem naturam in hiſce necdum ſatis exploratam haberi, cum Grammatica Hebræa conformata ſit ad tenuiſſimas reliquias Biblicas, tum etiam ſermonem Biblicum alibi plus, alibi minus Dialectorum habere admixtum, in quibus adhuc Sylva rerum reſtat, quæ falcem expectat. Quæ omnia haud aliunde melius enodari poſſe, quam ex copioſiore Hebrææ Linguæ Dialecto viva ſimul, & vigente ſatis luculenter demonſtrat *Cl. Auctor p.* 224-229.

VIII.

Poſtremo *Claſſis Defectuum* ſinu ſuo præfert integras loquendi formulas, cœlo Orientis proprias, quas nemo unquam rite enucleabit, niſi eodem aëre Orientali, ut ita dicam, hauſto, id eſt, pectore imbuto figuris, & Metaphoris grandioribus, quas genius erectior, & ſublimis, ut & ingenium peculiare linguæ populis illis inſpiravit. Pro ſpecimine inſerviunt tum Arabum אנף; in cujus figuris, ac metaphoris illuſtrandis grandiloquentia Orientalis elucet; tum loca Biblica vexatiſſima, genium Orientis exprimentia, unde ſimul nativa Linguæ Hebrææ amplitudo ex Arabum opulentia ſatis abunde declaratur. *p.* 229-269.

D.

DISPUTATIO PRIMA
DE
LINGUÆ HEBRÆÆ
hodiernis defectibus, eorundemque reſarciendorum tutiſſima ratione ac via.

I.

AD pulchrum illum & laudabilem impetum, quo Juventus noſtra Academica in Linguæ Hebrææ ſtudium exarſit, pro provincia mihi credita, alendum inflammandumque, deliberatum mihi eſt aliquot diſputationibus aperire, & ex intimis linguarum fontibus demonſtrare, quanta adhuc materia communem diligentiam atque induſtriam invitet, & quam multæ etiamnum partes Literaturæ Sacræ, poſt acerrimam curam, a præclaris

ingeniis ei impertitam, neceſſarii luminis defectu, haud ſatis refectæ ac recreatæ, ſalutarem multorum manum, ulterioremque medicinam deſiderent.

II. Hoc dum efficere conabor, non tantum curſum dirigam eorum, qui aliquid in hoc ampliſſimo campo elaborare aggredientur, ſed eadem opera novi, vel & novitatis ſuſpecti, inſtituti mei rationem expromam, eamque eſſe veterem, veram, regiam, egregieque communitam viam, pervictum dabo: ut ita præjudicatæ illæ opiniones, quibus nonnulli de noſtra hypotheſi vel dubitant, vel parum favorabiliter judicant, diſſipentur, & tanquam umbræ Veritatis radiis ac telis diſcutiantur.

III. Hanc operam curamque eo magis mihi adhibendam eſſe intelligo, quod non ſolum imperitorum hac in parte voculæ exaudiantur, verum etiam, gravium, & in lingua Hebræa callentium Virorum, ſententiæ ferantur, quibus pronunciant; haud pœnitendam quidem eſſe auctoritatem linguæ Arabicæ, in raris atque obſcuris vocabulis Hebraicis elucidandis; ſed minus tutum videri, tam late ditionem ejus extendere, uſumque illius per univerſum, qua patet, Corpus linguæ Biblicæ diffundere velle.

IV. Nunquid humani affectus ſic ſentientibus ac decidentibus ſurrepat, ipſos malim eſſe judices ac arbitros, qui meum profecto eſſe nolim

lim

Digitized by Google

lim, Doctiſſimis Viris, & Veritatis Hebraicæ amantiſſimis hominibus, vel minimum detrahere. Crediderim quoque, neque id blandiloquus dico, ſed ſerius ac ſeverus, quoſdam literis Arabicis tinctos, propterea tamen tam late fuſam ejus linguæ utilitatem non agnoſcere, ſed eam judicio ac ratione in dubium devocare, quod deprehendant, radices Arabicas non ſemper radicibus Hebraicis fideliter reſpondere, quodque ea in Dictionariis Arabum varietas, & multitudo ſignificationum regnet ſub pleriſque verbis, ut vix ac ne vix quidem vel filum Ariadnæum errabundos greſſus ex illo Labyrintho explicare poſſe videatur.

V. Accedit, eoſdem Viros Eruditos, gravioribus doctrinis occupatos ac detentos, forte Linguæ Hebrææ, quemadmodum illam ab adoleſcentia imbiberunt, latentes defectus minus advertiſſe, ac propterea cum animo ſua deſtinatum fixumque tenere, ex vano nova ulteriorum profectuum adminicula circumſpici, ubi vetera pulcre ac ſolide ſatis fundata reperiantur.

VI. Hiſce omnibus præſens mea lucubratio ſic facere conabitur ſatis, ut quos ſcrupulos memet ipſum longo tempore ſuſpenſum ſollicitumque habuiſſe profiteor, eos æquis, & libero judicio præditis, arbitris me exemturum eſſe confidam: ut mecum cuncti, quibus perpolitio ſtudii Hebraici cordi eſt, conſentiant ac con-

ſpirent, ad eos fontes, vel adeundos, vel commendandos, quos uberrimos eſſe ac ſaluberrimos, rationibus atque exemplis liquidiſſimis commonſtrabo.

VII. Exordiar autem a denudatione ac demonſtratione illorum defectuum, quibus etiamnum linguam Hebræam, prout illa in optimis Lexicis conſignata eſt, laborare, longa me docuit palæſtra. Subtexam deinde conſilia, quæ Viri exercitatiſſimi in hoc curriculo iniverunt, & medicamenta quæ adhibuerunt, ad id quod ſubulceratum & male firmum eſſe fatentur, perſanandum. Inde, tertio, colligam efficiamque, vel ex dialectorum interiore & accurata cognitione, ac præſertim Arabicæ affluentiſſima atque illibata copia, lumen eſſe derivandum, vel ſpem omnem, hactenus quidem, eſſe deponendam, ad tenebras haſce ullo pacto exſuperandas. Quarto, caliginem illam perrumpam, quæ adhuc Arabum dictionaria obſeſſa ac circumvallata tenuit, quo minus tum admirabilem linguæ illius in una principe ſignificatione, figuris ac tralationibus variis veſtita, conſtantiam, tum ſuaviſſimam cum Matre Hebræa convenientiam, recognoſcere potuerint Viri in Arabicis pervolutati; nedum illi, qui a primo tantum limine hæc adyta ſalutarunt. Quinto ſubnectam & exponam illa argumenta, quæ hypotheſin meam labefactare videri poſſent, quæque mihi ſaxum hoc

hoc volventi crebro occurſarunt; atque ita exponam, ut me non cupiditate ferri, ſed veritatis amore duci, appareat, quando arma adverſus me acuere & porrigere non detrectabo; lubentiſſime pro bona cauſa certamen honeſtum atque generoſum ſubiturus, utpote qui tum viciſſe me exiſtimem, quum veritas vincit ac triumphat. Atque hæc quidem quinque membra operis ſuſcipiendi, totidem nobis Capitum Titulos conſtituunto.

CAPUT PRIMUM

Exhibens

Incommoda & Defectus

Quibus

Hodierna Linguæ Hebrææ cognitio adhuc laborat.

VIII.

SI quid unquam male tutum ac firmum convaleſcet, priſtinumque vigorem recuperabit, adfecta ægrotantis conditio cognoſcatur neceſſe eſt; cujus vitioſus habitus ſi occultetur, & tectorio

ctorio incruſtetur, malum altius perſidet, atque eo uſque vires ſumet eundo, ut remedio locus deinde relinquatur nullus.

IX Hæc me cauſa & ratio impellit, ad Hebrææ Linguæ, quemadmodum ea in dictionariis lectiſſimis conſignatur, vel apertos & ab omnibus agnitos, vel tectos atque a Lexicographis minus intellectos defectus enudandos: ut ita illius ſtudii ardor, quem ingenio atque induſtria pollentibus, in pulchraſque ſpes effloreſcentibus juvenibus noſtris commovimus, magis magisque incendatur, ſimulque facula ipſis præferatur, quam in partem potiſſimum cura ipſorum incumbere debeat, ſeque cum inſigni fructu exerere poſſit.

X. Eum in finem enotabo, & neceſſariis ſpeciminibus ſub conſpectum dabo, octo graviores imperfectiones, quæ Linguæ Biblicæ cognitionem penitiſſimam & limpidiſſimam etiamnum præpediunt; omnemque Majeſtatem ſermonis ſacri exhaurire non permittunt. Has bene facient Studioſi Hebraicæ veritatis, ſi tanquam totidem claſſes vocum uberiori luce indigentium, ſemper ob oculos habuerint, atque in adverſaria conjectas, copioſioribus exemplis adauxerint, ut probe perſpectum ſit illis, longaque meditatione ſubactum, quod Viri inter Viros facti, ſua forte diligentia ac ſagacitate illuſtrare poterunt, atque, ad egregium publicum, e penu Orientali expedire.

XI. Has

XI. Has Claſſes defectuum ſummatim delineaſſe operæ pretium fuerit. Prima continet radices omiſſas plane ac neglectas, quæ poſtliminii jure in ſuas ſedes vindicandæ ſunt. Secunda comprehendit ea themata, vel & derivata, quorum adhuc fluctuat, ac quaſi ſub judice pendet, genuina ſignificatio. Tertia ſita eſt in verbis bene multis, non nativa, genuina, ſua, ſed ſubdititia, aliena, ex lacu minus liquido hauſta, notione, donatis. Quartam conſtituunt ea vocabula, quorum ſignificandi late fuſa diverſitas, quinque, ſex, ſeptem, pluribus divergiis, & Metaphorarum aquæductibus ſparſa, miris modis implicat diſtrahitque, etiam exercitatiſſimos, interpretes, quod primæva ſcaturigo ignoretur. Quinta complectitur radices, quarum exterior adſpectus uſuſque utcumque ex orationis ſerie attingi poteſt, ſed ad quarum interiorem proprietatem atque emphaſin, nulla humana acie penetrari poſſit, niſi aliunde adminicula ſubminiſtrentur. Sexta hanc ſubſequitur, ſe extendens ad omnes in univerſum radicales voces triliteras; etiam vulgatiſſimas, & ſexcentis in locis contritas, quarum tamen Origo atque antiquiſſima indoles, ex tenuibus reliquiis Bibliorum elici non potuit, neque profecto unquam elicietur, in liquidoque ac tranquillo ſtatuetur, niſi lumine foris conquiſito atque infuſo. Septima ſeſe diffundit ad plurimorum derivatorum, quin & con-

& conjugationum, formationem, in quibus analogia & linguæ interior natura nondum ſatis explorata habetur. Octava poſtremo ſinu ſuo præfert integras loquendi formulas, cœlo Orientis proprias, quas nemo unquam rite enucleabit, niſi eodem aëre Orientali, ut ita dicam, hauſto, id eſt, pectore imbuto figuris & metaphoris grandioribus, quas genius erectior & ſublimis, ut & ingenium peculiare Linguæ, populis illis inſpiravit.

XI. Primam claſſem defectuum ſarciendorum, colloco in radicibus ab exilio reducendis, atque poſtliminio in ſedem ſuam reponendis, ad intelligentiam multorum Sacræ Scripturæ locorum, ubi earum veſtigia ſeſe offerunt. Hoc ut quale ſit, quam lateque pateat, demonſtrem, res paulo altius erit repetenda. Omnes qui aliquid in literatura Hebraica vident, mecum conſciſcunt, magnam veteris linguæ partem intercidiſſe, atque in uno Codice Sacro, haud ſane voluminoſo, neutiquam omnem ejus amplitudinem ſeſe conſpiciendam præbere. Hoc ut ultro Viri Docti confitentur, ita minus videntur attendiſſe ad magnitudinem illius cladis, quæ aliquot millia radicum nobis ſubtraxit, multoque plures adhuc formas derivatas, ſuarumque ſtirpium propagines.

XII. Curioſæ res eſt indaginis, nec injucundæ contemplationis, ex elementis & primordiis ipſis linguarum Orientalium, quæ cum Hebræa

Matre

Matre iiſdem radicibus nituntur, deprehendere, circiter duodecim millia thematum radicalium extare potuiſſe, tribus literis conſtantium, ut quadriliteras formas nunc circumcidam, quum interim vocabula primitiva & radicalia, quæ Bibliis Hebraicis comprehenduntur, ne duo quidem millia explere valeant.

XIII. Accedit huc ramorum, ex ſtirpibus ſubmiſſorum, ſylva, atque lætiſſima materies; quælibet enim radix, ſi ejus nativam vim, ſeque explicandi & diffundendi potentiam conſideremus, ex ſeſe propagare apta nata fuit, per ſuas conjugandi derivandique formas & inflexiones, ad minimum triginta, aliquando vel ſexaginta ſoboles, quæ ſi cum decies mille matricibus, quas injuria temporum delere potuit, in unam ſummam colligantur, trecenties millies vocabulorum Hebraicorum interceptum nobis ſit, ſi parciſſime calculos ponamus, atque ſub gentis Hebrææ interneciva ſtrage ſepultum jaceat.

XIV. Capiatur ſpecimen arcani hujus, ex ordine vocum radicalium, quæ principem locum in Lexicis Hebræis obtinent. Comparent ibi אבב /: אבד / אבה He quieſcente, אבח/ אבך / אבל / אבן / אבס / אבק / אבר / decem in totum themata, quum viginti duo vel tria, ſi *Sin* & *Schin* dirimamus, ſeries illa amplecti potuerit, ut proinde interciderint אבא/ אבג / אבה cum *He Mappikato*, אבו / אבט / אבם / אבף / אבע / אבש /

אבש cum *Sin*, אבש cum *Schin*, אבת. Pro אבו ultima *Vav* mobili, itemque pro אבי poſtrema *Jod* ſeſe movente, quæ priſcus mos retinebat ſonabatque, politior ætas dedit אבה / ex claſſe quieſcentium *He*, literis *Vav* aut *Jod* vel excluſis, vel in quietem transditis.

XV. Huic proxime annexus ordo ſiſtit tantum ſeptem primitivorum thematum veſtigia, quorum tria etiam a nonnullis penitus expunguntur, atque *Aleph* ſervile aſſumſiſſe creduntur. Sed ſi jam teneamus, quod a plurimis in medium confertur אגר / אגז / אגל / אגם / אגן / אגף / אגר / oblitteratæ erunt ex hoc litterarum filo ſedecim radices, אגא / אגב / אגג / אגה / cum *He Mappikato*, אגו cum *Vav* mobili, אגח / אגט / אגי cum *Jod* mobili, אגס / אגע / אגץ / אגק / אגש / dupliciter enunciandum, אגת.

XVI. Subſequitur ſeries ad majorem adhuc paucitatem redacta, quippe quæ quatuor modo primitivas ſtirpes reſervavit, vel forte tres, quum לאדיב 1 *Sam.* 2: 33. ad Chaldaicum דוב pro זוב / vel & דאב a multis revocetur. Ei autem conjunctus ordo non niſi duas אהב & אהל repræſentat. Alibi nonnunquam unica tantum tabula e magno naufragio apparet, alicubi nulla; quum tamen illum quoque compoſitionis radicalis ductum atque tenorem olim extitiſſe, & pulcris thematibus floruiſſe, ex nominibus propriis, quæ paſſim in monumentis Biblicis ſparſa ſunt, evidentiſſime liquere poſſit.

XVII. Hoc

XVII. Hoc Hebraicæ linguæ, aliqua ſaltem tenus, reſtituendæ, atque in ampliorem campum educendæ, principium, quam late ſeſe porrigat, quantaſque præbeat opportunitates, in nominibus propriis, quæ dixi, regionum, urbium, locorum, hominum, enodandis, otioſiori fortaſſe aliquando ſuſcipere & exequi licebit. Nunc, quicquid me abducere poſſet a curſu propoſito, amputans, & digitum ad hos fontes intendiſſe contentus, eo pedem referam, quo me inſtituta hæc diſputatio ire jubet.

XVIII. Elucet ſcilicet ex fundamento quod jecimus, ſive id ad rotundatum numerum omnis radicalis ſtructuræ ſeſe extendat, ſive etiam arctioribus cancellis includatur, capitalem errorem errare Viros *illos* eruditos, qui ex reliquiis tenuiſſimis Bibliorum, linguæ Hebraicæ opesne dicam, an inopiam metiuntur, & ditiſſimæ Matri opulentarum dialectorum, paupertatis dicam ſcribunt; quos male ſubductos calculos tum hoc, tum aliis e fontibus, redarguere feſtinanti mihi haud eſt animus.

XIX. Elucet quoque, minus feliciter rationes ſuas inſtituiſſe illos Hebraici ſtudii anteſignanos, qui ubi in aliquod verbum rarius atque inſolentius inciderent, continuo ad thema literis vicinum oculos reflexerunt, atque incognitum, aut minus promtum, ſub cognitum quid in ordinem redegerunt: quo pacto anguſtas ſane

ſermonis Biblici copias, multo adhuc anguſtiores reddiderunt, & quam arctiſſimis cancellis incluſerunt, quod omni ope in antiquam amplitudinem fuerat educendum.

XX. Hoc in genere luxuriarunt *Forſterus* & *Avenarius*, viri ſagaciſſimi quidem illi, & de re Hebraica præclare meriti, ſed quibus ipſum illud, quo vigebant, acumen ſæpe impoſuit, umbramque pro ſolida ſignificatione ſuggeſſit. Horum univerſam hypotheſin inſtitutumque caput ſequens latius exequetur. Caſtigatiores quidem ſeſe præbuerunt reliqui Lexicographi, neque tamen ab illa affinitate literarum captanda ſatis ſibi temperare potuerunt, tum quod neſcio quæ blanda ſpecies hic facile alliciat, fucumque faciat, tum quod vix ac ne vix quidem a nobis impetrare poſſimus, ut quod neſcimus, neſcire nos ingenue profiteamur. Ex hoc fonte dimanavit, quod derivata משק *Gen.* 15: 2. in phraſi בן משק ביתי *procurator domus meæ*, paſſim, itemque ממשק *Zeph.* 2: 9. in formula ממשק חרול, qua *Urticetum horridum* deſignatur, a *Coccejo* revocentur ad thema שוק *diſcurrere*, indeque non adeo limpide deducantur. *Buxtorfius* aliique poſuerant pro poſteriori vocabulo radicem משק, ſed cæcam, atque incompertæ poteſtatis, indeque, quod melius nihil præſto foret, ממשק *derelictionem*, aut *locum derelictum* expoſuerant. Meo quidem judicio res & ratio exigunt potius,

voca-

vocabulum ignoratum in medio relinquere, atque ſimul monere, in dialectis veſtigandum eſſe, num forte ibi thema משך cum opportuno ſignificatu conſervatum fuerit. *Avenarius* interim jam ulterius proceſſerat, atque radicem משק liberaliter donaverat poteſtate *ſcatendi vepribus*, ob agnationem, vel potius alliterationem cum קמוש *carduus;* indeque ממשק declaraverat *locum vepribus ſcatentem:* quaſi omnia liquida & explorata hic forent: ſed merito deſeruerunt omnes ab omni auctoritate deſertum, & ſolius luſus acumine vitreo nitentem.

XXI. Cum משק/ cujus faciem nativam ſtatim aperiam, connecto aliud in hoc ordine radicalium plane expunctum thema, nulloque in Dictionario, quod quidem viderim, comparens, משע. Ejus forma ſegolata ſeſe offert *Ezech.* 16: 4. *Die quo in lucem edita es, non eſt reſectus umbilicus tuus*, ובמים לא רחצת למשעי. Affixo demto, diceres redire משע/ ſed quod nec talem radicem, nec veſtigium talis radicis deprehenderent interpretes, alius alia circumſpicere cœpere, & vel ex Chaldaico שעע *nitorem* aſſumſere, vel ex שעה *adſpectum meum*, vel ex שעשע *delicias meas. Avenario* vox ſine affixo a שעה eſt *adſpectus blandus*, indidemque *Forſterus* nobis *blandum amplexum*, *oſcula blanda* exhibuit. Ecquid hæc ipſa fluctuatio & diverſitas neceſſitatem arguit reponendæ radicis משע? Utique ubi משה/

משח / משך / משל / משק / משש / viguere, dubitari jure nequit, quin משע / & alia complura hanc ſeriem ſtruentia verba, viguerint tum, quum linguæ amplitudo at opulentia floreret. Sed, inquit aliquis, ignoratur, quid notionis iſtud משע gerere potuerit, præſtiteritque proinde aliquid, ſpecie non deſtitutum, aſſumſiſſe, quo expediare, quam impeditum reſiſtere, locumque hiantem quodammodo relinquere. Haud diffiteor equidem, omnem in contextu, vel minimum, hiatum, perincommodum accidere, ſed eum utcumque impleri melius eſſe, quam præteriri, in profanis auctoribus non admittunt graves & prudentes Critici, nedum ut in ſacris tale quid admitti queat; ubi periculum eſt majus, ne novæ & ex inopia introductæ illæ ſignificationes, longa poſſeſſione gaudentes, veteres & genuinas, ſub novitatis prætextu, excludant: cujus rei aleam forte משע noſtrum ſubibit, quum paulo infra notionem ejus aperiam, atque ad textum *Ezechielis* applicabo.

XXII. Inter radices reſtituendas porro offert ſeſe נבה ultima *He* quieſcente, quæ ex omnibus Lexicis exulans, clariſſimum tamen veſtigium ſui reliquit 2 *Reg*. 3: 24. ויבאו אל מחנה ישראל ויקמו ישראל ויכו את מואב וינסו מפניהם ויבו בה והכות את מואב *Et venerant* Moabitæ *ad caſtra Iſraelis: ſurrexerunt itaque Iſraelitæ, & Moabitas ſtraverunt fuſos fugatosque;* ויבו *in iis*, *idque*

idque Moabitas ſternendo. Aqua, in hoc verbo nuſquam alibi lecto, tantopere hæſit *Maſorethis*, ut in margine ויכו correxerint, quo nihil inelegantius, hac quidem in ſede; excogitari potuiſſe videtur, ſic enim ingratiſſima exoritur repetitio ejuſdem verbi, ויכו את מואב ויכו בה והכות את מואב *Et ſtraverunt Moabitas*, *& ſtraverunt eos*, *idque ſternendo Moabitas*. Inficetum & ταυτόλογον hujus orationis reſpuerunt quoque verſiones fere veteres ac recentiores. *Vulgatus* dedit, *Et venerunt qui vicerant, ac percuſſerunt Moabum.* LXX habent, καὶ εἰσῆλθον εἰσπορευόμενοι καὶ τύπτοντες τὸ Μωάβ. Scilicet emendarunt & ipſi locum ſalebroſum, quem aliter expedire non valebant, ſubſtituendo ויבואו בוא *& ingreſſi ſunt ingrediendo*, nempe *Moabitidem*. Etiam magiſtri hic *Maſoram* repudiare coguntur, *Kimchio* pro ניבו ſumente ניבו *Vau* pro *Aleph* poſito ניבא; Cl. *de Dieu* mallet per *Apocopen τοῦ Aleph*, pro ניבוא. Clariſſ. *Clericus* reponit plurative ניבאו *Tum ingreſſi eorum ſolum*, *eos* iterum *ceciderunt*: ad quam faciem ferme Belgica noſtra verſio concinnata eſt, *Quin imo ingreſſi ſunt in* regionem, *cædendo etiam Moabitas.* Aliam adhuc conjecturam propoſuit *de Dieu*, thema יבב huc advocans, cujus *Pihel* ſemel extat *Jud.* 5: 28. per *lamentari* ibi converſum a *Coccejo*, ab aliis per *vociferari*, unde *vociferatio bellica* pro præſenti loco poſſet elici, adjutante inſuper illum ſenſum uſu Syriaco

in

in *clangore tubarum*. Inde in *Kal* ויבו בה foret, *Et vociferati ſunt in ea*, ſupple, *terra*, vel *loco* ubi erant; ſed quia *Vav* per *Patach* & *dageſh* præfigitur futuris tantum, ויבי refingere debuit, cui medicinæ parum fidens ipſe, tandem ad ויבו recurrit, in eaque emendatione pedem figit.

XXIII. Omnes hi conatus, qui neutiquam e limpido fluunt, & a me gravari poſſent ſuis quique incommodis, inde mihi profecti fuiſſe videntur, quod non ſatis vel perpenſum, vel ſaltem menti præſens fuerit, multa rara atque ſingularia in Codice Sacro, perquam anguſto illo, & ne centeſimam quidem partem veteris linguæ comprehendente, occurrere poſſe, atque adeo, ſecundum omnium linguarum naturam atque conditionem, occurrere debere, quæ ex ſuppellectile reliqua unius illius Libri, explanari nequeant. Quis mihi negaverit, Hebrææ linguæ illum deferendum eſſe honorem, quem Græcæ, Latinæque exhibemus? ut ſi incidamus in vocabulum aliquod inſolitum, analogiam modo ſervet, continuo illud pro gemmula antiquitatis ſuſpiciamus, licet forte adhuc minus intelligatur; quum interim longe diſpar ſit conditio, & tanto majori jure rara Latina aut Græca ad trita & bene cognita reformarentur, quanto libris abundatur, patentioreque Linguarum illarum conſpectu perfrui datur.

XXIV. Legitime hinc infero ac concludo

ad

ad emendationem hujus contextus non tuto manum admoveri, quum plusquam veriſimile ſit, extitiſſe, vivente ac vigente re Hebraica, verbum radicale נבה ultima *He* quieſcente; qui enim habuere in hoc ordine litterarum נבא/ נבח / נבט / נבל / נבע / etiam reliqua ejuſdem tenoris habere potuiſſe intelliguntur, licet nuſquam forte in Bibliis appareant, veſtigiumve hic aut illic impreſſerint. De noſtro quidem נבה/ ſi quid video, dubitari non poteſt, quando evidentiſſima præ manibus eſt forma, ex futuro Hiphil inde derivata. Sed ignoratur in hodierno noſtro ambitu, quo linguam Hebræam circumſcripſere Lexicographi, tum radix illa, tum ſignificandi ejus poteſtas! Quid tum poſtea? An propterea obelo configi debet, atque tanquam adulterina eradicari? Imo vero retineatur potius quam ſtudioſiſſime, atque inculcetur ſimul, defectu neceſſarii luminis promi nondum poſſe, quid Hebræis olim valuerit נבה; ſed eſſe cur ſperetur, fugitivam ſignificationem poſſe in lucem retrahi, ſi dialectorum ſcrinia rite excutiantur.

XXV. Quam id non ex vano adfirmem, illuſtri documento erit hoc ipſum thema, apud Arabes ea poteſtate conſervatum, qua nulla opportunior, pro ſerie & filo orationis, excogitari poſſet. Videlicet نـبـا ultima *Vav* & *Je*, id eſt נבה cum *He* quieſcente, ſecundum

dialectum Hebræam, propriam ſedem obtinet in *gladio retuſo ictibus.* Adſtruamus id paucis, figuraſque pervenuſtas, quibus inter Arabes ea radix ditata eſt, etiam attingamus, ut hoc tanquam ſpecimen ſit opulentiæ ejus, qua Hebræam matrem quoque adfluxiſſe veriſimile eſt, tum, quum res ejus integræ atque illibatæ vigerent. *Tebriſius* ad *Hamaſa*, uſum ſic pandit النبو ان يرتد السيف عن الضريبة من غير تاثير فيها *Thema* נבו *adhibetur in gladio, qui reſilit a re percuſſa, abſque ut ullum in ea veſtigium ictus imprimatur.* Verſiculus ille, ad quem hoc annotavit accuratus ille Criticus, ſic habet

انا السيف الا ان للسيف نبوة
ومثلي لا تنبو عليك مضاربه *

Ego ſum Gladius belli, *niſi quod Gladio retuſio eſt;*
At Viri, qualis ego ſum, ictus ſuper te, nunquam retunduntur.

Conſimiliter in *Camus.* نبا السيف عن الضريبة *Enſis verberando retuſus fuit & reſiluit.* Non tamen propria & primaria eſt illa notio, nam ut *Teblebius* meus, ad *Hariræum* docet, يقال نبا ينبو اذا ارتفع ومنه نبا

يقطع ولم ارتفع اذا السيف نبا נבה *ultima quieſcente, dicitur de re quæ ob elationem protuberat, indeque orta eſt locutio נבה הסיף Gladius retuſus fuit, quaſi dicas tuberavit, non amplius ſecans.* Hunc primigenium uſum exhibet *Hariri* in principio *Conſeſſus* 3. ubi ex opulentia ad ſummam inopiam revolutas fortunas graphice ſecundum Orientis genium ita pingit. صفرت الراحة وقرعت الساحة وغار المنبع ونبا المربع *vacuata eſt vola manus, & area decalvata, & ſcaturigo arefacta, & Gibboſus tuberansve redditus locus commodi decubitus.* Ubi iterum *Teblebius* نبا اي تجافا وارتفع يقال نبا المنزل باهله اي وجدوه نبوة اي ارتفاعا غير وطي ولم تمكن الاقامة فيه *Verbum* נבה *hic eſt, incommodum & tuberantem reddi; dicitur enim* נבה המנזל באהלה *tuberavit ſedes*, manſio, *pro populo ſuo, quum experiuntur eam Gibboſam. non planam*, commodam, *neque amplius ſubſiſti ibi poteſt.* Ex fonte hoc ſunt نابي & نبي *locus gibboſus ac convexus.* نبوة & نباوة *pars terræ gibboſior & convexior* apud *Golium* & *Giggejum;* unde apparet نبا السيف عن الضربة *retuſus fuit gladius cædendo*, in origine tantundem eſſe ac, *veluti convexus & Gibboſus factus gladius reſiluit*, neque amplius *ſedere* ac *penetrare* valuit. Ejuſdem porro originis ſunt formulæ elegantes نبا البصر عن الشي *retuſa* reſiluit *acies* oculi *a re aliqua*

qua, apud *Golium*, id eſt *hebetatus fuit defecitve viſus;* ſed major eſt gratia atque emphaſis, nempe quum *oculus a re ingrata quaſi reſilit.* Inverſa etiam ſtructura dici poteſt, نبا الشي عنه *res ab illo reſilit*, & نبا صورته *forma ejus reſiluit*, atque *oculo haud grata* accidit. نبا جنبه عن الفراش *reſiluit latus ejus a ſtrato;* id eſt, *incommodius* illud *ſenſit*, ac propterea reliquit. نبا السهم عن الهدف *reſiluit ſagitta a ſcopo;* pro *ſcopum non attigit*. Quæ omnia ſpecimina eloquentiæ Arabicæ, ut genuinam indolem verbi נבה illuſtrant, ita guſtulum præbent, quouſque etiam in eloquentia Hebræa ſeſe explicare & porrigere potuerit, quorum uſuum exempla nobis librorum multitudo ſuppeditaviſſet, ſi tam beatis eſſe licuiſſet, ut pluribus monumentis priſcæ linguæ abundaremus.

XXVI. Hocce jam *retuſum* & *hebetatum* in *gladio*, quod themati נבה ineſt, locum antea ſalebroſum unice expedire & figura opportuniſſima augere, nemo non agnoſcit. *Et ſurrexerunt Iſraelitæ, ac Moabitas ſtraverunt in fugam datos:* ויבו בה והכות את מואב *& retuſos in illa* ſtrage *reddiderunt gladios, idque Moabitas cædendo.* בה malim *in ea* ſtrage, *in ea* actione. Poteſt etiam capi pro בם *in iis;* quia gentes *ſingulariter* & *fæminine* efferuntur. Sed prius venuſtius, credo, ac rotundius. Offendere autem neminem debet, quod חרב *gladius* hinc abſit, nam & res ipſa

ſa id ſatis dictabat, & *formula bellica* hic exhibita illam nunc vocem, ut ſupervacuam, reſpuebat. Scilicet dixiſſe videntur Hebræi חכה והכה, non ſine alliterationis pulcro luſu, *Cæcidit & retuſum reddidit;* nempe *gladium* ſuum, quum vellent *horrendam ſtragem* deſcribere, quam formulam huic deſcriptioni propterea appoſitiſſime intexuit Sacer Scriptor, ויכו את מואב ויכו בה והכות את מואב, quæ univerſa ſtructura, in primi ac poſtremi membri collocatione, ex intimo Orientalis facundiæ artificio eſt depromta, ac nihil otioſi languidive rahit: quia cædes interneciva longe lateque omnem in partem continuata, ad *retuſionem* uſque *ferri*, iſta venuſta repetitione inculcatur.

XXVII. Invitat me occaſio, ut obiter inſeram ſpecimen rei ſuperius commemoratæ, in nominibus propriis locorum ac perſonarum veſtigia radicum obliteratarum eminere; unde ſimul relucebit propria illa & antiquiſſima poteſtas quam in נבו reſediſſe videmus, *Gibboſi* nempe & *cum convexitate editi.* Nihil ſcilicet opportunius eſt, quam hæc ipſa ſignificatio, ad etymon expediendum montis *Nebo* נבו, qui Moſis fato nobilitatus fuit; alias עברים *Abarim* dictus, exadverſus *Jerichuntem*, *ſitu valde excelſo* ut *Joſephus* teſtatur. *Euſebio* appellatur ὄρος Ναβαῦ, *Vav* ſecundum dialectum Arabicam motum ſuum exerente. Nobilis quoque eſt

 cog-

cognominis urbs *Moabitarum*, *Eſaj.* 15: 2. & *Jerem.* 48: 1. de qua ambigitur, appellationemne ſuam invenerit a *monte*, an magis *mons* ab *urbe*. Poſterius illud ſequitur Celeb. *Vitringa*, quod forte non feciſſet, ſi *gibboſi* & *convexi* ideam, ſub hiſce radicalibus, in promtu habuiſſet. *Hieronimus* idoli Babylonici vocabulum hinc diverſum נבו *Eſaj.* 46: 1. male cum eo confudit, & *prophetiam* ac *divinationem* exprimere tradidit. Erravit ſolennem illum errorem, quo ignota ex notis explicantur, atque ad נבא ultima *Aleph* oculos intendit. Sed duo hæc themata multum in origine diſſident, quamvis nonnunquam ex viciſſitudine literarum *Ehevi* commiſceantur. *Lunam* eo titulo ſignari volunt viri docti, quæ conjectura ſi non falleret, ab *obtuſiore lumine* veriverbium poſſet derivari, in quem tamen campum me immittere jam non ſuſtineo.

XXVIII. Ordine retrogrado confero me potius ad thema deperditum מעש quod reſtituendum dixi *par.* XXI. *Ezechieli* Cap. 16: 4. ביום הולדת אתך לא כרת שרך ובמים לא רחצת למשעי והמלח לא המלחת והחתל לא חתלת LXX non intellectum omiſere illud למשעי. *Hieron.* dedit, *ad ſalutem*, arripiens aliquid ex vicinitate cum ישע. *Buxtorf.* poſt Rabbinos, *ad adſpectum meum*, a שעה, *quam* primum *te adſpexi*, quod Belgæ retinuere. Alias hallucinationes ſuperius exhibui; nec plures perſequi pretium eſt operæ.

Ali-

Aliquid tamen loci vindicat, quod ex שׁוּעַ *linire* elicuerunt nonnulli, *ad liniendum*, *leniendum*, *lævigandum*, vel & *mollitiem*, quod ſuum fecit *Calvinus*. Id ſic ſatis quadrat ad ſeriem orationis, quæ ſimile quid exigit, *leniſque*, & inter lavandum fricandumque, *mulcentis manus blandiorem tactum* poſtulat. Id ipſum Arabibus eſt משע, divite vena per varias manans metaphoras, quas, ut fit, in lingua patria, Arabum Lexicographi ſatura lance miſcent & effundunt. Submoneo illud, ne diverſitas & multitudo ſignificationum apud *Golium* & *Giggejum* fraudi ſit. Filum, naturali ſuo ductu a me evolvendum, ſic decurrit, ut principem notionem conſtituat *mulcere tergendo*, vel *blanda manu pertergere*. Inde phraſes in *Camuſo* enotatæ, & in *Gjeuhario* مشع القصعة *terſit paropſidem*, pro *edendo penitus evacuavit*. Item امتشع ما في الضرع *Ubera mulgendo prorſus exhauſit*. Proprie *terſit*, *exterſit ubera*. Item porro مشع الغنم *pecus terſit* pro *mulſit*; imo vero *emulſit*, ſic ut nihil lactis relinqueretur. Inde formula غنم ممشوع ממשוע *pecus emunctum*, apud *Giggejum*. Rectius poſueris *exterſum* atque *emulſum penitus*. غنم مشوع משוע idem. Hinc ſubnata locutio figurata, quæ apud *Golium* in primo agmine comparet, امشع منه ما مشع لك אמשע מנה מה משע לך *Mulge*, *terge ex illo*, *quicquid mulgere*, *tergere*, *tibi*

tibi licet. Dubito num *Golius* intellexerit, quum ſine ulla declaratione originis vertit, '*Cape ab eo quicquid inveneris:* præiverat quidem ei *Gjeuharius*, ſed Arabs Arabibus ſcribens, non neceſſe habebat id aliter declarare, quum primitiva vis *mulgendi extergendique* omnium ſermone contrita foret. Ergo illud *colligere*, *acquirere*, *lucrari*, quod in Lexico *Goliano* primam ſedem occupat, nihil aliud eſt quam *mulgere*, *emulgere* lucrum, figura apud Latinos quoque recepta, nec noſtro ſermoni incognita; ubi ſi quis *Melcken*, improprie *emungere* & *emulgere pecunias alicui*, non diſcerneret a proprietate, ſed extra figuram crederet *Melcken* primario ſignificare *Lucrari*, næ ille magnas in phraſibus noſtris turbelas daret, atque omnia ſuſque deque commiſceret.

XXIX. Quamvis autem verear ne nimius ſim, in locutionibus figuratis hujus thematis perſequendis, non poſſum tamen quin telam ſuſceptam detexam, tum ut *Philarabes* conſimilia dextre tractare condiſcant, tum ne vagam quandam & confuſam notionum multitudinem inter Arabes regnare criminentur, qui Lexica evolventes, ſæpe viginti & ultra ſignificationes diſſonantes ibi inveniunt. Noſtrum eſt vitium, quin & ipſorum Lexicographorum, haud ſatis in legitimo filo ſequendo accuratorum, non vero Linguæ, quæ ut Metaphoris circumfluit, ita omnes illas ex unius propriæ ac primigeniæ ſigni-

ſignificationis Scaturigine profundit; quamvis non ſemper forte antiquiſſimus ille fons, vel ipſis Arabibus, ſit introſpectus.

XXX. Redordior ergo quod abruperam, & ab *emulgendo extergendoque* promanaſſe ajo phraſes مشع البول *minxit*, proprie *lotium mulſit*: iterum مشع المني *ſperma emiſit*. Diverſo meatu مشع القنا *arundinem* ſaccariferam, aliudve quid tenerum, molle, delicatum *mulſit*, pro *ſuxit*, *ore commandit*. Alium per canalem مشعه بالحبل *Mulſit*, terſit, *illum fune*, pro *verberavit; male mulcavit*, *perterſit* ut ita dicam; in quam Metaphoram & Belgice *tergere*, **ſtrykken**/ traducitur. Illuſtrat quoque vernacula noſtra alium uſum, quo امتشع السيف *terſit gladium*, valet *celerrime evaginavit*. Ut autem nos dicimus **ſtrykken**/ **gaan ſtrykken**/ in eo, qui *furtim ſe ſubducit*, &, **komen aanſtrykken**/ quum *molli vel blando gradu accedit*, ſic مشع iiſdem notionibus auctum eſſe docet *Phiruzabadius*; atque ex eo *Giggejus*, tanquam multo triſtiſſimis principe quoque ſede iis aſſignata.

XXXI. Agmen claudat, meque tandem & lectorem meum abſolvat, ſignata & religioſa poteſtas Conjug. 5, quam tamen & prima conjugatio recipere poteſt, qua تمشع الرجل *ſeſe probe exterſit Vir*, חמשע, eſt *a ſe omnem noxam legalem*, *omne vel minimum corporis inquinamentum removit*, ſpeciatim *lapillis ſeſe tergendo & fricando.*

cando. Sic recte *Golius.* Quid *Giggejus*? Vide & ride. *Noxia a ſe ipſo removit. Lapidibus ſeſe tutatus eſt.* Poſtremum illud, eſt interpretamentum verbi استنجى, quo *Camuſi* auctor تمسّح declaravit. Id neutiquam hic erat capiendum pro *tutari ſe* lapidibus, ſed in legali illa & religioni dicata ſignificatione, qua apud *Golium* convertitur, *pollutum ſtercore, urina, ventris crepitu, locum corporis mundavit ab illa immunditie,* نجو *dicta, ſive aqua abluendo, ſive lapillis detergendo.*

XXXII. Otioſi nimis ac curioſi videri poſſet illud poſtremum, tam diligenter enucleatum. Sed ecce ipſiſſimum illum uſum, quo e luce revocato indigebat *Ezechiel*, ad omnem emphaſin loci obſcurati adſpiciendam. *Quod ad natalia tua attinet, quo die in lucem edita es, umbilicus tuus non reſectus eſt, & aquis non es abluta* Ad Tersionem Mihi; *neque ſale es conſperſa, neque faſciis involuta.* Apparet משע eodem plane uſu auctum, in *religioſa* & *puritatis legalis ſtudioſa cura, qua ſordes* fœtus a matre rubentis eluuntur, *extergentur*, effricantur; idque *manu molli*, ac totum corpus *permulcente*; quæ omnia in radicem مسح confluunt, ut proinde nervoſius aut conſignatius nihil inveniri potuerit. Pulcherrime autem poſitum eſt illud למשעי *ad terſionem mihi*, cum pleonaſmo pronominis aſſixi; ſuffeciſſet quidem במים לא רחצת למשע *Aquis non abluta es, ad ſordes nativitatis tergendas*; ſed illud *Mihi* in למשעי empha-

emphaſin addit & gratiam orationi; quod genus locutionum cum affixo, haud ſatis ubique intellectum, in aliam operis noſtri partem commodius ſeponam: nunc ſpecimen modo habeatur ex *Eſaj.* 13: 3. גברי עליזי גאותי *Heroes meos* advocavi, *qui exultant ſuperbia mihi.* Cape id pro ſimplici. *Heroes ſuperbe feroces & exultabundi ob victorias.* Itemque ex *Jerem.* 49: 15. איך לא עזבה עיר תהלה קרית משושי *Quomodo ut Nihil deſerta eſt urbs celebratiſſima, Civitas hilaritatis meæ,* Sic vulgo. Sed ſonantius & rotundius erit, *Civitas hilaritatis Mihi*, niſi quod pro *Hilaritatis* adhuc ſubſtituendum ſit ibi, *ſuperbiæ ferοculæ, & limis ocellis geſtientis.*

XXXIII. Convertor tandem ad thema משק, fluctuans adhuc, inſtabiliſque tum ſedis, tum ſignificationis, ut *par.* XX. vidimus. Iſtæ radicales مشق frequentantur ab Arabibus in *pectendo;* & idem plane ſonant ac مشط *pexuit capillos*, niſi quod مشق משק latiorem ſumat uſum, atque non in *crinibus* modo *pectendis*, ſed etiam in *lana carminanda*, ſimilibuſve, teratur. Hinc apud *Giggejum* المشق *pecten*, & المشاقة *decidua crinium, cum pectuntur; decidua lanæ, cum carminatur.* Item مشقة القطن *particula pexi Goſſypii.* Ex hoc primario fonte *pectendi* metaphorarum larga copia fluxit, quas curſim illuſtraſſe non abs re fuerit, ad linguæ amplitudinem ſi-

mul & conſtantiam perſpiciendam; præſertim quum dictionaria *Golii* ac *Giggeji* iterum minus peritos conturbare poſſent. Apud *Golium* in prima claſſe ſignificationum legas, مشق *celeriter haſta fodit*, *verberavit*, *conſuit*, *ſcripſit*: &, *deproperavit ictum*. His ſubnectitur deinde, tanquam in ſecunda quadam claſſe, *pexuit*. Atqui ſuperiora illa omnia *ſecundaria* ſunt, & per diverſas figuras a *pectendo* deflexa. Succurrant nobis hic, ex aliqua parte, Latium & Græcia, ut nihil temere adfirmaſſe videar. Nihil tritius apud *Plautum*, quam *pugnis pectere;* pro *propere & probe diverberare*. Habe modo Rud. 3: 2. 47.

Opinor pugnis pectitur.
Nimis mavelim improbiſſimo homini malas edentarier.

Adde *Pœn.* 1: 2: 145. Et *Mænech.* 5: 7: 28. Adde & *Terentianum* illud ex *Heaut.* 5: 1: 77.

Egone? ſi vivo, adeo exornatum dabo,
Adeo depexum, ut dum vivat, meminerit ſemper mei.

Ubi luſus pulcherrimus ex ambiguo uſu *depexendi* captatus. Huc pertinet etiam *Rud.* 3: 5: 36.

Extem-

Extemplo ampectitote crura fuſtibus

Quæ *Acidalii* lectio videtur præferenda alteri illi *amplectitote*, quamvis & illa habeat quo ſe defendat. Græca quoque eſt elegantia πεκτεῖν adhibere in *ictibus repetitis*. Fundus mihi eſt *Suidas* πεκτούμενον. τιλλόμενον. ξεόμενον. Ἀριστοφάνης.

> Καὶ ποιήσω τοὺς δημότας βοᾶν σ' ἐγὼ πεκτούμενον.

Pexum, vulſum, raſum, dedolatum verberibus. *Ariſtophanes.*

> *Efficiam ego, ut probe pexus, proh popularium! clames.*

Locus eſt in in *Lyſiſt.* vſ. 686. ubi Scholia etiam πεκτούμενον, τιλλόμενον, ξαινόμενον. *Pexum* dicit *vellicatum, carminatumve pugnis ac verberibus.* Nec omittendus hic *Heſychius*, qui præbet, πέκτει, κτείνει, τίλλει, κείρει, ξαίνει. *Pectit, cædit, vellicat, tondet, carminat.* Nec mirum videri queat πεκτεῖν ſic tranſlatum ad *cædes* & verbera, quum ξαίνειν *carminare*, proprie, improprios hoſce uſus frequentiſſime admiſerit. ξαίνεσθαι μάστιξι. *carminari*, carpi, *pecti flagellis.* ῥάβδοις ἔξαινον τὰ σώματα *virgis carminabant corpora:* depectebant. σάρκες ξαινόμεναι *carnes carminatæ*, pexæ, laniatæ

 apud

apud *Stephanum* invenire ſunt; qui & formulam conſignavit ξαίνειν πληγὰς *plagas incutere*, Pythagoricum illud ξαίνειν εἰς πῦρ inde quoque explicandum cenſens. Apud *Heſych.* inter alia ξαίνει valet δέρει ἱμάντι, *Loro ſcindit atque excoriat.* Quæ cuncta jam, aliaque ejuſdem indolis, in Græcorum theſauris, latentia, arguunt, quomodo a *pectendo*, *pectinando*, *carminandove*, gradus factus ſit ad *ictus deproperatos*, *verberationem*, *lancinationemve* quæ haſta infertur. Eſt etiam inſignis uſus, a Lexicographis Arabum omiſſus, in *Hiſt. Tamerl.* p. 433. ولما رحلوا عن دمشق وقد مشقوا اوراق نعمها من اغصان وجودها اي مشق *Quumque* Copiæ Tamerlanis *diſceſſiſſent Damaſco, poſtquam frondes florentiſſimarum ejus fortunarum depexuiſſent a ramis Opulentiæ ejus, & quidem pectinatione vehementiſſima.* Sumo formulam illam משקו משק, ut κείρειν κτήματα apud *Homerum*; & apud Latinos *attondere* pro *vaſtare.* monere tamen debeo ut κείρειν in *vorando*, *carpendove pabulo*, ſic مشق משק apud *Golium* declarari quoque, *Voravit meliores pabuli partes*; atque inde locum illum *Arabſiadæ* poſſe explicari. Alio adhuc reſpectu مشق الاكل eſt *comeſtio lenta leniſque* in *Golio*, quaſi dicas *oppectere cibum*; qui eſt floſculus *Plaut. in Perſ.* 1: 3: 31.

Me-

Memini: ut muræna & conger ne calefie-
rent.
Nam nimio melius oppectuntur frigida.

Id eſt *circumcarpuntur digitis*, quaſi *pectine*, & *comeduntur*, ut *Taubm.* annotavit. Iterum diverſo canali مشق الحلب *pectinatio in mulgendo*, eſt *paucitas lactis*; a *raritate pectinis* anſa ſumta. Similiter natum puto مشق الكتابة *pectinatio in ſcribendo*, quum quis *celeriter ſcribit*, aut ut *Giggejus* addit, *quum literæ ſcribendo protenduntur*: itemque *pectinatio in conſuendo*, quum *ſuturæ* celeriter factæ *pectinatim rareſcunt*, ac *hiant*. Porro امشق Conjug. 4. apud *Golium percuſſit ſcutica*, *flagellavit*, eſt *probe depexuit*. In 3. ماشق *ſeſe invicem lacerare conviciis*, *ac quaſi depectere*. In 6. تماشقوا *mutua laceratione traxerunt*, *& quaſi oppexuerunt aliquid*. In 5. تمشق *Laceratus fuit*. Item, *retroceſſit nox*, in *Golio*. imo vero figuratus ille uſus eſt, تمشق جلباب الليل apud *Giggejum*, qui *Phiruzabadio* præeunte id exponit, *Auroræ accedentis fulgor apparuit: Aurora emergere cœpit*. Ad Verbum tamen ſonat; *Laceratum eſt peplum noctis*; quemadmodum ibidem extat, تمشق ثوبه *dilacerata fuit veſtis ejus*. In 8. Conj. امتشق *rapuit* quid e manu alterius, nempe *carminando* quaſi & *lacerando* rem raptam. Alio etiam adſpectu امتشق الضرع

الضرع *pectinavit ubera*, pro *penitus emulſit*, a *manu*, ni fallor *carminante* & *pectinatim* juncta ad exprimendum quicquid lactis ineſſet.

XXXIV. Ex poteſtate *lacerandi* prodiit quoque ſpecialis notio, qua مشق media *keſrata*, intranſitive, valet *intertrigine laborare*. امشق & fœminine مشقاء *intertrigine femorum laborans*. مشقة *carminatio*, *pectinatio*, pro *affectione* illa *intertriginis*, qua femora, lacerata mutuo attritu, ſanguine manant ſæpe numero. Hoc, cum reliqua *laceratione*, & *laniatione* quam ſub משק admitti vidimus, recludit nobis conſpectum adhuc clauſum formulæ illius ממשק חרול *Zeph.* 2:9. *Moab erit ut Sodoma*, & *Ammonitæ ut Gomorra*, ממשק חרול & *fodina ſalis*, & *ſideratio perpetua*. Verte, *Locus ubi ſenticetum carminat & lacerat*. Nil pote dignius pleniuſque. *Carminant ſenticeta horrida* veſtes tranſeuntium; eademque *lacerant & lancinant pedes*, *totumque* adeo *corpus*; quod utrumque in themate مشق uſu frequente Arabum continetur.

XXXV. Quamquam nihil omnino, in hiſce, aliiſque, quæ repectere, & in nitidiorem ſpeciem refingere ſtudebo, arrogatum mihi volo, non poſſum tamen quin libere profitear, nimis diu ceſſatum videri in iis fontibus ſalutandis, unde tam fidelis opera præſtatur, quis enim, quamvis id ex Arabia nunc noviter retrahatur in lucem; pro vero & genuino Hebræo, agnoſcere

jure

jure abnuerit, quod tam pulchre ibi quadrat, ſententiamque fundit multo nervoſiſſimam. Nonne languet nunc illud *Chaldæi Paraphraſtis* ממשט מלוחין *Locus derelictus rhamnis*, quod *Rabbini*, & ex iis *Buxtorfius* reliquique, defectu melioris lucis, adoptare coacti fuerunt? quamvis me vehemens teneat conjectura ממשט a *Chaldæo* expreſſum fuiſſe, a vetuſto themate משט, idem ac משק ſonante, atque in Arabia ſuperſtite; unde eadem plane figura emerget, ממשט מלוחין *Locus ubi rhamni veſtes pectinant, pedes lancinant.* Nonne friget etiam *Vulgati* illud *ſiccitas ſpinarum?* Apud LXX. nihil eſt ſani, ut nec apud veteres reliquos, ſic ut Cl. *Capell.* hunc locum pro conclamato depoſuerit, cui ne ex dialectis quidem *Chaldæorum*, *Syrorum*, & *Arabum* aliquid auxilii adfulgeret. Nimirum præpedivit virum doctum illa multitudo & diverſitas notionum, qua مشق משק in *Golio*, & *Giggejo*, intricat, ut pes ubi figatur, vix reperiatur, quas ſalebras num applanaverim, Eruditi judicabunt.

XXXVI. Supereſt interim adhuc alius uſus interior & pervenuſtus thematis مشق apud *Golium* ac *Giggejum*, qui viam nobis aperiet, ad venuſtiſſimam illam locutionem in *Geneſi* Cap. 15: 2. בן משק ביתי in nativo ſuo decore producendam. Variant interpretamenta, ut fit ferme, quum fundamenta, haud in ſolido jacta, nutant. LXX. tanquam nomen proprium

foret, dedere, ὁ δὲ υἱὸς μασὲκ τοῦ οἰκογενοῦς μου. Ex *Hieronymo* ſcimus *Aquilam* expreſſiſſe, ὁ υἱὸς τοῦ ποτίζοντος οἰκίαν μου. Reſpexit ille thema שקה, & forte legit, ſaltem legendum credidit בן משקה ביתי ſenſu perquam arceſſito & incommodo. *Theodotion* verterat ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἐπὶ τῆς οἰκίας μου. Rem dedit, locutionis formam ac vim miſſam fecit; quem ſecutus *Hieron. filium procuratoris* vel *villici*, qui *univerſa diſpenſat & diſtribuit cibaria familiæ*, nobis exhibet; ſic משק בית deberet eſſe *procurator*, quod parum congruit cum natura linguæ, quæ בן משק בית *Filium procurationis domus* potius efferri poſtulat; per ſolennem Hebraiſmum, quo *Filius* in talibus formulis *perſonam* ſignat. Huc tendit *Kimchiana* interpretatio, quæ puncta recentiorum ferme tulit, *Filius diſcurſationis domus meæ*, a שוק vel שקק *diſcurrere*. Dupliciter id capi poſſe monet *Full. Miſc. Sacr.* 3: 15. vel de eo, qui jugiter *diſcurrens*, omnes domus partes *perluſtrat*, ut cui totius familiæ cura incumbat: vel de eo, ad quem *recurrit* ac *continenter* adit omnis familia. Similiter *Cl. Clericus* ad h. l *Filius curſitationis domus meæ*, duplici ſenſu in idem recidente. Eſt enim, aut *is ad quem curſitat domus*, familia: vel *qui ipſe omnia inſpecturus per omnem domus partem diſcurſitat*. Ecce tamen diverſiſſimum quid, quod ex משק nonnulli exſculpſere, *Filius derelictionis domus meæ*, cui *hæreditatem* meam *relinquere cogor*;

cogor; vel ſecundum alios *Filius derelictionis*, eſt *filius orbitatis*, qui ſterilis & orbæ domus præbet argumentum. Utrumque Scholion habes apud *Vatablum*, qui priori calculum adjicere non dubitavit. Sed ſuas ſibi res habeat adulterina illa ſignificatio *derelictionis*, quæ non addicentibus avibus irrepſerat in משק, ut locum concedat *pectinationi*, & floſculo delibato ſtyli Orientalis, quo *Filius pectinationis domus* eſt *ille qui domum univerſam adminiſtrat*, *procurat*, *colit*, *polit*, atque ut ita dicam *ſuo ſub pectine comtam*, *nitidamque ſervat*. Hac figura *pectere* ſeu *pectinare* ſuum ornarunt Arabes, nam a مشط משט, idem fere quod مشق משק, formula extat in Giggejo مشطت يده. *manus ejus opus egregie præſtitit*, proprie *pexuit*, *diligenter & nitide curavit*. Inde ماشطة *comtrix*, *quæ ſponſas pectit*, *ornatrix*, latius etiam porrigitur, pro *conciliatrice*, *procuratrice*, *adminiſtratrice* omnis negotii, ad illud rite expediendum.

XXXVII. Ex hac *pectinatione*, & *carminatione*, qua quid e *rudi* & *impolito* redditur *politum*, enucleanda tandem eſt notio thematis مشق משק, quæ prima fronte immane quantum diſſidet ab iis quæ ſupra exſecuti ſumus. Nempe *Golius* ſeptimam claſſem, forma paſſiva, exhibet, in qua مشق valet *procera* & *gracilis fuit* mulier. apud *Giggejum* exſtat مشقت الجارية media *keſrata*, intranſitive, *puel-*

la procera fuit & exilis Quid hoc commune habet cum *pectinato*? Imo vero quis non, in palæſtra linguarum ſubactus, mecum agnoſcit *pectinatum corpus*, pro *polito*, quodque *ſubtiliore* quodam *filo* ſeſe commendat? Eandem figuram admittebat quoque alterum illud משט مشط *pectere*, unde رجل ممشوط *vir pexus* in *Camus*, exponitur *cum proceritate gracilis*; ſed potiſſimum illa regnat in noſtro مشق משק, atque ad *pulchrum ſubtiliusque filum corporis*, qua viri, qua fæminæ, traducitur. *Tebriſius* ad *Hamaſa*

الممشوق الطويل القليل اللحم وجارية
ممشوقة حسنة القوام قليلة اللحم

ממשוק *pectinatus dicitur de viro procerioris ſtaturæ, ſimulque gracili corpore*: & ממשוקה *de puella ſtaturæ pulchrioris cum gracilitate carnis*. Teneatur & verſiculus, ad quem hoc ſubnotatum eſt

طاوي البطن ممشوق الذراعين شرجب

Plicabilis ventrem, pectinatus brachia, procerior.

Unde perſpicere datur id *pectinatum* aptari poſſe omnibus rebus, quæ *ſubtiliore* quodam *filo deducta & perpolita* ſunt.

XXXVIII. Liquet etiam hinc, quamvis diverſa ſit metaphora, משק *pectinare* tantundem eſſe ac *polire*; ac proinde בן משק ביתי eſſe *politorem*

torem domus meæ. Iſtam loquendi formulam ne Latinæ quidem aures abnuerent, quibus *politiones ædium*, *veſtimentorum*, *agrorum*, *ſegetum* placuerunt: omniſque adeo *cura* & *cultura*, tanquam *politura* cenſetur. *Politores* quoque ſpeciatim dicti fuere, qui agros *curarent*, *pectinarentque*, unde *Cato* de R. R. *Operarium*, *mercenarium*, & *politorem* conjungit. Nempe dicebant etiam *polire caput*, pro *comere*, *pectere*, *pectinare*, indeque *Apulejus L.* 6. formavit, *ſetas incuria congeſtas, & horridas, compta diligentia perpolire.* Ex adverſo *pectinare agros*, *ſegetes*, *pectita tellus*, *ferro bicorni pectere terram*, & *herbas exterminare*, pro *polire*, & *pectine ruſtico nitidare.* Non immorabor exemplis cumulandis: apponam tantum inſignem locum *Lucret.* 5. 1447. &c. unde ampliſſima ditio *poliendi* adhuc in bene multis aliis pellucebit

> *Navigia atque Agriculturas, Mœnia, Leges,*
> *Arma, Vias, Veſtes, & cetera de genere horum,*
> *Præmia, delicias quoque vitæ funditus omnes,*
> *Carmina, picturas, & dædala ſigna* POLIRE,
> *Uſus, & impigræ ſimul experientia mentis*
> *Paulatim docuit, pedetentim progredientes.*

XXXIX. Perpurgatum jam autumabam, quicquid exemplorum Biblicorum ſeſe ad משק refert: ſed ecce aliud adhuc copioſi olim thematis veſtigium apud *Eſajam Cap.* 33: 4. ואסף שללכם אסף החסיל כמשק גבים שקק בו Locus eſt ſalebroſus, ad quem a Veteribus & Recentioribus obhæretur. LXX. *Νῦν δὲ συναχθήσεται τὰ σκῦλα ὑμῶν μικροῦ καὶ μεγάλου. ὃν τρόπον ἐάν τις συναγάγῃ ἀκρίδας, οὕτως ἐμπαίξουσιν ὑμῖν.* Cl. *Capel:* conjicit eos משק & שוקק confudiſſe cum שחק ob ſoni affinitatem, ac legiſſe כן משחק שחק בך. Criſis minus dextre procedit, nam כמשק גבים eſt *ὃν τρόπον ἐάν τις συναγάγῃ ἀκρίδας.* Unde id exſculptum? Neſcio. Niſi forte *pectere*, *depectere* noſtrum per tranſennam adſpexerint, detorſerintque ad uſum *converrendi*, *corradendi*, *coacervandique*. Sed hariolationibus peperciſſe melius fuerit quum nihil momenti hic facere poſſit prava haud dubie verſio, in cujus ratione reddenda non deſudaſcam. Miſſos quoque facio *Syrum* & *Arabem*, quibus כמשק גבים שוקק בו eſt, *veluti congeries locuſtæ coacervatæ.* Aliter paulo calculos poſuit *Hieron.* quum גבים non *locuſtas* ſed *foſſas* extulit, ſerie ſic concinnata, *Et congregabuntur ſpolia veſtra, ſicut colligitur bruchus: velut foſſæ plenæ fuerint de eo.* In Commentario id declarat, *Aſſyriis fugientibus, ſpolia congregata fuiſſe a Judæis, ſicut ſolet bruchi & locuſtarum colligi multitudo, cum in foſſas coacervatæ fuerint.* Oculos in-

intendit ad גּ֝ב ſignificatione *foſſæ* notum, & שוק in ſuo *Hiph.* *exundare* nonnunquam ſignificans, quam verſionem merito duram & coactam eſſe arguit *Cl. Capel.* Nec tamen mollius duxerim, quod ipſe nobis exhibuit, *ſecundum conculcationem locuſtarum conculcabit illud;* nempe *ſpolium*, victor *Judæus.* Elicit illam *conculcationem* in משק ex שוק *crus;* aitque *locutionem ductam eſſe a ruſticis qui bruchos & locuſtas frugibus infeſtas colligunt cumulatim, collectaſque pedibus conculcant, ut eas elidant, atque enecent.* In iis omnibus nihil admodum ſeſe commendat, ſenſuſque hujus incommoda jam ad *Eſajam* demonſtravit magnus Commentator, *Camp. Vitringa*, communem vertendi viam ſecutus, qua מַשַּׁק derivatum eſſe cenſetur verbi שוק vel שקק *diſcurrere*, ut ſit, *ſecundum diſcurſationem locuſtarum, ſubſultim diſcurretur in eo* ſpolio; hoc ſenſu; *Iſraelitas ſpolia hoſtium proſtratorum, per agroſque ſparſorum, inſtar locuſtarum eſſe lecturos, & ad earundem locuſtarum morem ſubſultim in iis legendis eſſe diſcurſaturos, modo huc modo illuc impetu facto, quo cupiditas prædæ traheret, in tanta cæſorum multitudine.* Illuſtrat ſimul & adfirmat hanc vim vocabuli שוקק ex *Joel.* 2:9. ubi de *locuſtis* item, ſive jam veris, ſive etiam myſticis; dicitur, בעיר ישקו *per urbem diſcurſitabunt;* profectamque cenſet notionem hanc a שוק *crus*, eo quod locuſtæ non pedibus tantum quatuor inſtructæ ſint ad gradien-

diendum, ſed etiam *cruribus duobus* ad ſaliendum. Subſcribo ſolidæ commentationi, quoad vocabulum שוקק; nec nego ſumma cum ſpecie משק haberi pro *conjugato* ejuſdem thematis, nam & in præcedenti membro אסף שללכם אסף החסיל *conjugata* unius radicis poſita fuerant: ſcrupulum tamen aliquem movere poteſt *Dageſh forte* in *Schin* quod aliam potius radicem exigit. Non diffiteor quibuſdam exemplis defendi poſſe illam derivationem a שוק vel שקק per *Dageſh*; ſed ſi aliud commodius ad manum fuerit, analogiam anomaliæ prætuliſſe tutius erit. Ob illud *Dageſh* ad thema נשק reſpexerat *Paraphraſtes* Chaldæus, atque hanc extuderat ſententiam: ויכנשון בית ישראל נכסי עממיא סנאיהון כמא דכנשין ית זחלא ואזן במאני זינא כמא דאזן בזורקתא *Et colligent domus Iſraelis divitias gentium, inimicorum ſuorum, ſicut colligunt bruchum: & armabuntur armis bellicis, ſicut qui armantur lorica.* Ita vertitur in *Polyglottis;* ita etiam in Lexico Thalmudico Cl. *Buxtorf.* ſub זרק: quando משק deſcenderet a נשק, quatenus *armari* valet. Cl. *Capell.* in not. Crit. ad *Eſaj.* poſteriora illa ſic proponit; *Et comburent thecas armorum*, hoc eſt pharetras, vel *inſtrumenta bellica*, *quomodo comburunt in pelvi*, *ſartagine*: aut vero etiam *jaculum*, *baliſtam.* Male *pelvim* huc invexit, nam זרקתא eſt *jaculum*, *telum*, *haſta velitaris*, quæ Arabibus مزراق in plurali مزارق

&

& مشراريق apud *Abulphar.* & *Arabſiadem.* Alluſit haud dubie *Paraphraſtes*; ut jam ex *Kimchio* ſubmonuit quoque *Capel.* ad *Ezech.* 39: 9. בערו והשיקו בנשק *cremabunt & incendent arma Gogi* & *Magogi.* Ergo משק noſtrum, ſi *Chaldæo* id accredimus, tractum eſt a נשק per *Sin*, & *incendium* atque *cremationem* exprimit. Omnes hoſce fluctus forte evaſiſſet locus, ſi thema משק in illa claritate cognitum fuiſſet, qua illud in ſuperioribus adfecimus. Habuimus inter figuras, quibus *pectinare* Arabum floret, aliquid tam pulchre quadrans in *locuſtas*, tam ſplendidoque ornamento ſententiam univerſam inſigniens, ut non dubitem quin plurimi illud aſſumſiſſent, ſi præ manibus fuiſſet. Nempe مشق الاكل משק האכל *pectinatio comeſtionis*, erat *celeritas in edendo*, & *pectinare* apud *Golium*, *vorare meliores partes pabuli*, quod in *Camuſo* eſt مشقت الابل الكلاء *pectinarunt cameli pabulum*, pro *carpſerunt præſtantiores quaſque partes.* in eodem *Camuſo* enotatum eſt تمشق الغصن *Ramus arboris pectinatus eſt*, pro *cortice ſpoliatus fuit*, cum *foliorum* nempe *depaſtione* & *deſtrictione*. Ita in *Arabſiadæ* loco illo, quem adduxi par. XXXIII. ſupra, *Quumque* Copiæ Tamerlanis *Damaſco diſceſſiſſent*, وقد مشقوا اوراق نعمها من اغصان وجودها اي مشق *poſtquam frondes florentiſſimarum ejus Fortunarum*

depexuiſſent a Ramis opulentiæ ejus, & quidem pectinatione vehementiſſima. Ecquid *locuſtas* cernis, quæ agmine facto incumbunt *ſatis*, *arboribuſque*, & paucis horis omnia *tondent*, & quicquid viret, ita *radunt*, *pectinant*, *deglabrant*, ut *mera vaſtitas* relinquatur. Id formula משקו משק ad vivum tibi expingit. Adde κείρειν *Græcorum* pro ἀπλήστως ἐσθίειν, & *tondere* paſſim apud Poetas pro *carpere*, *depaſcere. Virgil.*

----- *Immortale jecur tondens*

De *vulture* illo, quem Græci pariliter κείρειν dixere, unde ἄξιος ὑπὸ ἑκκαίδεκα γυπῶν κείρεσθαι apud *Lucianum*. Id haud dubie figuratius & venuſtius quam *tundens*, ut jam viri docti oſtenderunt ex *Sen. Agam.* 1: 18.

Ubi tondet ales avida fæcundum jecur.

Addo *Virgilii* imitatorem *Silium L.* 13: 839.

Illa autem, quæ tondetur præcordia roſtro
Alitis (en quantum reſonat plangentibus alis
Armiger ad paſtus rediens Jovis) &c.

In *Culice* iterum *Virg.* ℣ſ. 50.

Tondentur tenero viridantia gramina morſu

Itemque *Lucan.* 4: 412.

Spolia-

Spoliabat gramine campum
Miles, & attonſo miſeris jam dentibus arvo
Caſtrorum ſiccas de ceſpite vulſerat herbas.

Quæ omnia משק גבים *agmen locuſtarum tondens, celerique morſu pectinans ac carpens, quicquid grato virore arriſerit*, oculis ſubjiciunt.

XL. Expreſſi משק גבים *agmen locuſtarum tondens*, ut forma fuerit משק, adjectiva illa, atque emphatica, unde ſententia exit plenior forte ac tornatior. Egregie tamen etiam hic ſederet infinitivus in *Pihel* משק cum *pathach* pro משק cum *tzeri*, quam parvam vocalem pro magna in *Pihel* & *Hitpahel* per omnia tempora admitti norunt etiam Elementarii noſtri. Inde foret, כמשק גבים שקק בו *ſecundum tondere*, pectinare, *locuſtarum, diſcurſator in illo*, ſupple, *ſpolio, tondebit*. Ex ſuperiori illa ratione exiſteret, *ſicut agmen locuſtarum tondens, diſcurſator in illo;* iterum ſubaudi, *ſpolio, tondebit, & perſultans graſſabitur*. Ubi quid eligam vix reperio, difficilem forte optionem aliis quoque relinquens.

XLI. Atque hæc quidem pro ſpecimine radicum, quarum reſtitutionem Mater Hebræa expectat flagitatque, in præſenti ſuffecerint. Materia fertilis eſt, campus longe lateque fuſus: in quo ut bene multa hujus generis alia detexiſſe mihi videor, ita aliorum ſagacitati complura in-

daganda, atque ex abditis veluti cubilibus eruenda, commendo.

XLII. Perpaucos equidem tam anguſtæ mentis fore crediderim, ut hærere malint in ſalebris anomaliarum, atque in dumeta correpere originationis contortæ; quam in liberiora ſpatia Linguam Hebræam mecum educere. Sed forte a multis, non immerito, in dubium vocabitur, num priſca illa amplitudo eo uſque extendi poſſit, aut debeat, quo rotundatus orbis omnis ſtructuræ radicalis ſeſe explicat. Quid? quod ne Arabes quidem, cum omni ſua affluentia, orbem illum circinare poſſint? quippe qui non ultra octo, aut novem mille radices, vaſto dialecti ſuæ ambitu comprehendere inveniantur, ſi modo tantum efficere valeant. Qui ita judicabunt, ſimul perpendant velim, haud dubie, volventibus ſeculis, ipſam Arabum linguam magna detrimenta ſenſiſſe, quin ſi Criticis eorum fides, ad dimidium ferme priſcæ opulentiæ recidiſſe: quod non alio fundamento collegiſſe ac pronuntiaſſe videntur, quam quia deprehenderent radicalem illam compoſitionem literarum, non plenum efficere circulum, ſed in multis hiantem atque interruptum relinqui. Habet interim res hæc profundiorem diſquiſitionem, explicatusque difficiliores, quam ut in hujus operis curriculo explanari, debitaque luce perfundi queat, qua propter laxatione vel reſtrictione finium, quos de-

deſcripſi, cujusque æquo relicta judicio, materiam digniſſimam in qua omnes nervi contendantur, commodiori occaſioni reſervo, vel & alterius induſtriæ elaborandam transmitto.

XLIII. Gradum promoveo ad *Secundam Claſſem Defectuum*, ſummis faſtigiis delibatorum in *Paragr. XI.* Ea complectitur themata, eorumque derivata, quam plurima, quorum vacillat adhuc fluctuatque ſignificatio, nunquam tranquillam ſtationem inventura, auctoritatibus Lexicographorum, velut undis, ſemet deſtruentibus, & nunc huc, nunc illuc impellentibus, niſi firmior quædam ancora acceſſerit; tale, inquam, firmamentum ac pondus, quo ſolidius in hoc genere Literarum, nec poſtulari debet, nec expectari unquam poteſt.

XLIV. Ut & hunc late fuſum defectum aperiam, atque inſpiciendum præbeam, obſervo, Eos qui ſignificationes Verborum in Dictionaria digeſſerunt, varias jeciſſe hypotheſes, ex quibus Radicum vim ac indolem indagandam eſſe cenſuerunt. Quidam ſe ad verſiones antiquas contulerunt, *Græcas* præſertim, & *Latinam* noſtri, *Chaldaicam* fere Judæi. ſed illæ ſæpe incertiorem te dimittent, quam acceſſeras. Alii ergo cognationem quandam literarum circumſpicere, & affinitatem ſoni cum hac vel illa radice: quod quam lubricum ſit & fallax, nunc nondum diſputo. Multi dialectos, quas adire & conſulere

poterant, excutere, *Chaldaicam* potiſſimum & *Syriacam*, quæ utinam non fragmenta tantum, & tenues reliquias ampliſſimæ olim copiæ nobis offerrent. Plurimi vero ex contextu ipſo, ejusque ſerie, cum diligenti collatione locorum inter ſeſe, naturam cujuſque thematis declarandam ſumſerunt; pro diverſitate ingenii atque acuminis, in diverſiſſima ſæpe abeuntibus judiciis, & ubi tuto pedem figas non exhibentibus.

XLV. Hujus rei documenta evidentiſſima producta ſunt in *Originum* priore illo tomo, qui lucem adſpexit. Quædam etiam in Obſervatiunculis ad *Jobum*, atque in *Animadverſionibus ad V. T.* ſparſa ſunt. Sed Cramben bis poſitam mecum faſtidiret Lector: proinde nova fercula apponantur, & Hebraicæ Veritatis ſtudioſis ſaliva recentibus exemplis moveatur.

XLVI. Eſt in *Proverbiis Salomonis* thema גלע/ nuſquam alibi in ſacris obvium. Id tribus dictis ſententioſis inſertum, ut haud dubie plenum eſt acuminis, ac requiſiti ſalis, ita ingenia interpretum exercuit, ad genuinam ejus potentiam enucleandam. Loca ſunt, *Prov.* 17: 14. פוטר מים ראשית מדון ולפני התגלע הריב נטוש Iterum *Cap.* 18: 1. לתאוה יבקש נפרד בכל תושיה יתגלע Denique *Cap.* 20: 3. כבוד לאיש שבת מריב וכל אויל יתגלע Miri ſunt verſionum fluctus: magna opinionum divergia. In priori ſede LXX

LXX προηγεῖται δὲ τῆς ἐνδείας στάσις καὶ μάχη. quod caſſa nuce non emerim. In media, ἐν παντὶ δὲ καιρῷ ἐπονείδιστος ἔσται: ubi nucleo amiſſo, relinquunt pignori putamina. Tertio tandem pedatu aliquid tolerabile edunt, πᾶς δὲ ἄφρων τοιούτοις συμπλέκεται. Reliquorum Græcorum fragmenta ad priores contextus nihil pro התגלע ſubminiſtrant, ſed in poſteriore, *Aquila* dedit ἐξυβρισθήσεται *Symmachus* autem ἀποκαλυφθήσεται, quod a συμπλέκεται ſatis diſſidet. Audiamus & *Syrum*, cujus primum interpretamentum, דינא מגרג קדם שליטא *Litem concitat apud dominatorem.* Id nihili eſt. Alterum paulo melius וממיק ביולפנא טבא *& deridet inſtitutionem bonam.* Tertium ſatis conſtanter וכל דסכל ממיק / *& quicunque ſtultus eſt, deridet.* Nil moror *Arabem*, quippe qui cum *Alexandrinis* ſtet cadatve. In partes ergo veniat *Chaldæus.* In primo loco habet, וקדם קריא אשעי דינא *& antequam exardeſcat, dimitte litem.* In ſecundo ובכל מלכנא מצטרי *& omne conſilium deridet.* In tertio item ſibi conſtans, וכל דשטי מצטרי *Et omnis qui ſtultus eſt, deridet.* Exhibui verſionem in *Polyglottis Londinenſibus* proſtantem, ſed קריא *exardeſcere* eſt vox nihili, pro qua צריא emendandum eſſe inſpecta poſtrema exempla pervincunt. Id etiam monuiſſe video *Clar. Buxt.* in *Lex. Thalm.* ſub צרא / qui in omnibus hiſce pro *deridere*, hocce אצטרי per *immiſcere ſe*, *immiſceri* decla-

declarat, quia Hebræi התגלע per התערב exponunt. Egregiam enimvero probationem! quaſi *Hebræi* ſic exponentes non in tenebris micarent. Atqui, ut ipſe Vir Doctiſſimus ſubmonet, in *Venetis* legitur per *Reſch* מצטרי. Id melius crediderim, & illuſtrandum ex Arabico ضرا quo *incitatio canis in prædam* exprimitur; ut proinde a *Chaldæo* percommode potuerit adhiberi *in litibus Caninum* fere *in morem irritatis*, & *ſtrictum dentem monſtrantibus;* quæ obſervatio quid opportunitatis & lucis allatura ſit, in ſequentibus ſponte pateſcet.

XLVII. Debetur adhuc aliquid loci *Hieronymo*, ut deinde ad recentiores veniamus. In Cap. 17: 14. exhibet, *Et antequam patiatur contumeliam, judicium deſerit*. Mox 18: 1. *Omni tempore erit exprobrabilis*. Tandem 20: 3. *Omnes autem ſtulti miſcentur contumeliis*. Apparet id utcumque expreſſum eſſe, quod ſeries vel exigere videbatur, vel admittere poterat.

XLVIII. Ad recentiora nunc conamina accedo. Apud *Kimchium* in *Libr. Rad.* reperio התגלע declaratum per התערב *permiſcere ſe*. ſimiliter *R. Nathan* in *Concord.* גלע פירושו עירוב *exponitur per mixtionem*. Non tamen omnis natio *Rabbinica* tum tempeſtatis ita calculos ponebat, *Ab. Eſra* quippe, poſtquam *miſcendi* notionem aptaviſſet, ſubnectit פ״א התחיל מעט ויצא הרבה התגלע התגלות *Alia adhuc eſt interpretatio, a tenui*

tenui incipere litem atque in multum quid exire, ut התגלע *valeat idem ac* התגלות *revelari, & in publicum exire.* Reſpexere illi, quicunque tandem fuerint, vicinitatem דּ֘ גלע cum גלה, cui alliterationi quoque innixus *Raſchi* לפני התגלע exponit קודם שיתגלה חרפתך *Ante quam reveletur ignominia tua.* Ex quibus luce meridiana clarius cernere eſt, *Rabbinos* nihil certi de hac radice habuiſſe, ſed incerta conjecturarum ſequi.

XLIX. Inde tamen per Lexica, per verſiones invaluit, firmasque ſatis radices egit *immiſcendi* poteſtas, niſi quod apud *Mercerum* cum *immiſcendo* copuletur *emergere* & *apparere*, ut ſimul vis verbi התגלה ſeſe exerat. Itane tandem? quorſum non evademus, ſi feneſtra illa non claudatur? Ecce tibi *Avenarium*, cujus ſub manu artifice, cera mollior eſt Lingua Hebraica, cui noſtrum גלע ex affinitate cum גלל *rotavit* placuit donare potentia mirificentiſſima *ſeſe ingerendi rotando & convolvendo.* Confert & ſuo more *Forſterus* radices גלה / קלע / עגל / & quid non? colligitque, התגלע ſignificare *involvere ſe, implicare ſe.* Denique Lexicographorum facile princeps *Coccejus* noſter, torrente tractus, a גלל derivandum eſſe cenſuit התגלע / pro *complicare, implicari, commiſceri, ſe miſcere*: locum *Prov.* 17: 14. dupliciter tentans לפני התגלע הריב *Antequam provolvatur lis, omitte.* Vel, *ante quam*

lis fiat inexplicabilis. In *Commentario* tamen maluit proponere, *antequam increbreſcat contentio.* Secundum locum 18: 1. in *Comm.* declarat, *in omni veritate involvitur.* Id eſt, *omnia homini animali difficilia, tortuoſa, intricata videntur.* Tertium 20: 3. ita conſtituit, *Et omnis Stultus ſe involvit.* Quod de *expromta* quadam *pugnacitate* & *conviciis e plauſtro jactis* ſe intelligi velle, obſcuriuſcule indicavit.

L. Ad portum jam anhelat mecum Lector; nec dum tamen finis fluctuationis. In altum nos referet Clar. *de Dieu*, qui ad *Prov.* 18: 1. verbo התגלע adſtruere ſatagit vim *deſolationis.* Elicit illam ex *Paraphraſi Chaldaica*, & הצטרי illud, quod ſupra *parag.* XLV. in *Polyglottis*, itemque apud *Schindlerum*, vertebatur *deridere*, apud *Buxtorfium* vero *immiſceri:* ipſe convertit per *deſolari*, vel *vaſtari*, quæ eſt indubitata, exemplorumque longo agmine firmata poteſtas thematis *Chaldaici* צרי, *Hebræorum* etiam צדה concinente, apud *Zephan. Cap.* 3: 6. quum ſuperiores illæ notiones *deridendi* vel & *immiſcendi* precariæ ſint. Hoc fundamento *Prov.* 17: 14. effert. *Ante deſolationem litem omitte.* Iterum *Cap.* 18: 1. *in omni conſilio deſolatur.* Denique *Cap.* 20: 3. *Gloria eſt viro, manere ſine lite: & omnis ſtultus deſolatur.* Optime illa quadrare cenſet Vir Doctus, ſed, meo quidem judicio, non multum gratiæ ac leporis dictis ita concinnatis ſuberit.

quid

Quid ſi quadrarent? Ne ſic quidem colligere fas eſſet התגלע proprie & ſtricte ſumtum eſſe *deſolari*, quia *Chaldæus* rem magis quam verborum proprietates exprimere ſolet. Addo צרי *Chaldæum*, & צרה *Hebræum*, tale genus *deſolationis*, ex origine ſua, deſignare, quale locis hiſce aptari nullo idoneo colore poſſit: quam originem, ad concilianda duo diverſiſſima ſignificata, quæ radix צרה in Lexicis noſtris præfert, hoc ipſo in opere recluſam dabo, quum ſeries noſtra ad *quartam defectuum Claſſem* nos deduxerit. Quod autem poſtremo rem conficit, & conatum huncce funditus evertit, eſt, in omnibus hiſce exemplis radicem צרי cum *Reſh* a Chaldæo eſſe adhibitam, cujus cum vim, ſitam in *incitatione canis ad prædam*, ignorarent poſteri, in haſce anguſtias ſeque alioſque induerunt, unde emergi non poſſit, aſſumto vitioſo הצטרי. Dubitare non patientur paucula hæc, quæ e penu Arabum depromam. In *Camuſo* penes *Giggejum* eſt اضري الكلب אצרי הכלב *irritavit canem.* ضري الكلب الصيد צרי הכלב הציד *canis inſtitit venatui. A præda haud receſſit.* in *Dageſſata* forma, ضرّاه *Illum prædæ inſtare fecit. Illum aſſuevit ad venandum. Illum irritavit.* Plura non perſequar, niſi quod paululum loci eblandiatur pulcrum exemplum in *Hariri Conſ.* 21.

ابن ادم ما اغراك بما يغرك واضراك بما يضرك *O Adamida, quid te agglutinat,* inſtar canis mordicus affixi, *iis quæ te faſcinant, & quid te irritat*, ejuſdem inſtar canis, אצראך, *in ea quæ nociva tibi ſunt?* Dixerim ergo *Chaldæo Paraphraſti* has ſententias adfulſiſſe. Primo, *Ante irritationem caninam, omitte*, & oblivione dele, *litem*. Secundo, *in omne conſilium irritat ſe*, canino ritu, *ſtultus*. Tertio, *Gloria eſt viro, ut maneat ſine rixa, omnis autem ſtultus ad inſtar canis ſemet irritat.* Quæ quam pulcre quadrent, quilibet perſentiſcit.

LI. An jam, aptiſſime ſedente iſta imagine, colligemus, & pro explorato trademus, התגלע eſſe *Caninum in morem ringi. atque irritari.* Sic fere inſtitutum Rabbinicum fert, eritque mihi, quum illuc pervenero, proceſſu operis, in proclivi demonſtrare, ex *paraphraſi Chaldaica*, ſive bene intellecta illa, ſive etiam male, quam plurimas Verborum ſignificationes fuiſſe introductas, quas nunquam Vetuſta illa & genuina Moneta Hebræorum percuſſerat. Non tamen ipſe in me admittam, quod in aliis reprehendere cogor, & ſuo loco argumentis ſimul documentiſque revincam: quin contendere auſim, quantumvis ſpecioſum ſit, quod vetus aliqua verſio miniſtrat, ſententiamque impleat, neutiquam tamen id indubium cenſeri poſſe, niſi diſerta auctoritas cog-

natæ

natæ dialecti acceſſerit: quam ſi producere non valeamus, fateamur oportet ingenue, id quidem, per ſe ſpectatum, palmam reliquis omnibus præripere, ſed tamen fieri poſſe, ut adhuc venuſtius aliquid ac nervoſius in ſinu proprietatis Hebraicæ recondatur, quod deficiente neceſſario lumine penetrare nondum detur.

LII. Sic demum, niſi me omnia fallunt, caſte religioſeque quæſita veritas, ſeſe tandem aliquando conſpiciendam perfruendamque præbebit, quæ videri poſſit conatus, ſecundum haſce leges haud directos, fruſtratione quadam luſiſſe & vindicaſſe. Documento ſint, qui apud *Mercerum* ob alliterationem cum געל, noſtro התגלע affinxerunt vim *abominandi*. Documento quoque eſt alius Vir longe doctiſſimus, quique Herculeos in re Hebraica labores exantlavit, qui adblandiente conjectura in *Commentario Linguæ Hebrææ* opinatur, התגלע valere *cæco impetu ruere*. Quam vellem, talia Viris, quorum merita ſuſpicio & veneror, nunquam excidiſſe; ſi enim ſemel iſta porta aperiatur, & magni nominis ſplendore aliis commendetur, jam finis nullus, nullus erit exitus: quando vel centum forte notiones fabricare poſſem, quæ melius ſatisfaciant ſenſui, quam illud *cæco impetu ruere*, in quo parum *luminis* & *acuminis*, dictum ſententioſum erigens, altiuſculeque figens, deprendere eſt.

 LIII. Lon-

LIII. Longius, quam ſperaram, me diſcuſſio hæc provexit. Nimirum, nudanda ſunt, & vulnerario quaſi ſpecillo pertentanda, quæ ſub nitida cute aliquid ulceris alunt. Apparet autem *defectus;* ſed quomodo is perſanari queat, nondum ſane apparet; quando omnis medicina conſumta eſſe videatur. Verſiones antiquæ; alliterationes; collationes locorum inter ſe, acerrimæ virium contentiones ad aliquid ſagaci conjectura exſculpendum. Nil profectum omnibus hiſce: neque ex hac fluctuatione decem & ultra diſſonantium opinationum thema גלע unquam tranquillum portum poterit invehi, niſi ſecundior aura adflaverit, & luculento Filiæ teſtimonio, quid Mater olim in ſinu geſſerit, decidatur.

LIV. Aliud ſpecimen thematis fluctuantis adhuc, & ancoram deſiderantis, ſiſtit מחץ. In verſione LXXvirali decem diverſa vocabula ei reſpondent, vel quod ſui tantum officii autumarent, ſenſum expreſſiſſe, proprietate radicis ſepoſita, quæ ſane non ſemper in peregrinam linguam transfundi poteſt: vel quod jam tum illa interior notitia indolis ac proprietatis ſub מחץ/ multum obſcurata fuiſſet. Adhibent ergo verba Στρωννύω. Βάπτω. Θλίβω. Παίω. Θλάω. Συνθλάω. Πατάσσω. Θραύω. Κατατοξεύω. Βάλλω. Pro derivato ſegolato מחץ poſito ὀδύνη *Eſaj.* 30: 26. Hæc omnia ut ſe improprie ac figurate utenda præbent in unum eundemque ſenſum; ita quoque

que ſuum quiddam poſſident, nativum, proprium, quod ſibi ſolis vindicant. Quid ergo jam ſtricte & preſſim מחץ noſtrum repræſentare dicemus? Eſtne Θλίβειν? Eſtne Θλᾶν? Eſtne Στρωννύειν? Eſtne Βάπτειν? Atque ita per univerſum catalogum. Quis, quæſo, mortalium hanc dubitationem, miſſa veluti ſorte, decernet? An non facile etiam fieri poteſt, ut nulla harum Idearum genuinam ſtirpis Hebrææ indolem attingat? Idem judicium eſto de *Vulgati* illis ectypis, *percutere*, *transforare*, *vulnerare*, *confringere*, *intingere*, *conculcare*; quæ ut *Archetypum* ſuum utcumque adumbrant, ita ſatis inde luminis redundare, ad naturam & primigeniam vim verbi מחץ juſtis finibus terminandam, quilibet prudens mecum negabit. Similis eſt ratio cum reliquis Veteribus, *Chaldæo*, *Syro*, aliis, qui ſane non id habebant propoſitum, ut *Origines Hebraicas* nobis panderent, & proprietatibus cujuſque vocabuli ſcrupuloſe inſiſterent. cur ergo id ab iis ſæpe repetitur, quod ipſi nec intendere debuerunt, nec efficere potuiſſent, ſi vel maxime intendiſſent, diverſæ linguæ genio atque ingenio præpediente?

LV. Hoc quum ad omnes in univerſum fontes vetuſtarum verſionum pertineat, apparet, non e limpido ſatis & defæcato hauſiſſe, qui inde Dictionaria inſtruxere, *Rabbinos* e *Paraphraſibus*, *Chriſtianos* ex *Græcis* fere ac *Latino*. Utique

que Vulgati Veſtigia preſſit Cl. *Buxt.*, quum מחץ exponit, *percuſſit*, *fregit*, *vulneravit*. Item *intinxit*, *immerſit*. Aliquid enucleatius jam dare voluerant *Forſterus* & *Avenarius*, quum מחץ proprie eſſe ſtatuebant *infecit ſanguine*, *cruentavit*. Probo equidem conatum aliqui definiendi, & certis ſedibus figendi. Sed quodnam fundamentum nobis ſuſtinet hanc ſubſtructionem? illa multo debiliſſima & plane ficulnea alliteratio, qua מחץ affine quid habere deprehendebant cum חמץ *fermento infici*. Non decet, Viri Docti, non par eſt, ut ita imperitorum oculos, neſcio quo fulgore e pelvi, præſtringatis, ne neſcire videremini, quod revera neſciebatis. Jam profecto naſus cereus inter cujuſlibet opificis manum evadet lingua Hebræa, ſi ita ad ſimilitudinem literarum, nulla alia auctoritate ſuccinente, fingere licuerit, quicquid libuerit.

LVI. Aliam viam ſibi muniendam duxit *Coccejus*, qui affinitate literarum miſſa, aciem intendit ad aliquid e Collatione locorum inter ſeſe eliciendum, quod omnibus accommodari poſſet. Fixit ergo pedem in *deſligendo*, eamque vim ſatis feliciter textibus aptavit. Si interim quæras, uude hauſta ſit illa ſignificatio, quave auctoritate fundetur, nihil aliud reperies, quam conjectandi artificium: quod quam parum in hiſce valere debeat, vel me indicente intelligitur, atque data etiam opera ſuo loco a me evincetur.

LVII. Cl.

LVII. Cl. *Guſsetius* aliquid quoque de מחץ tentare voluit, ad ejus indolem declarandam: ſed aquam Viro Doctiſſimo hæſiſſe, cuilibet *Commentarium* ejus *Ling. Hebr.* inſpicienti pateſcet. Ne autem longum faciam, & quicquid Lectori meo tædium creare poſſet, amputem, paucis concluſiſſe ſatis habebo, excuſſis omnibus textibus, ubi מחץ poſitum comparet, elucere *graviorem quandam vim feriendi, cum cruentatione percuſſi conjunctam.* Hic eſt extremus terminus, quo ex acerrima collatione ac contentione locorum inter ſeſe, aliquis eniti queat. Ulterius procedere, & ex ſuo acumine, conjectandive artificio, conſignare velle fontem, unde iſta *gravis percuſſio & cruentatio* profluxerit, & qua ex *proprietate* primigenia radicis, veteres Hebræi hanc *prægnantem metaphoram* derivarint, eſt, ut libere dicam, nec materiam ſuam ſatis intellexiſſe, nec lubricum conjectationis, in hoc præſertim genere, rite perpendiſſe.

LVIII. Ergo, ut conſequentiæ nodum adſtringam, reverentia Sacro Codici debita, Linguarum omnium indoles, res, ac ratio omnis, jubent, vel circumſpicere uberius aliquid, unde *defectus* poſſit ſarciri: vel intra ſuos ſeſe fines continere, neque unquam quicquam definitius de *primitiva poteſtate* noſtri thematis pronunciare, quam quod ſupra fiximus *in gravi percuſſio-*

ne cum cruentatione: in quo ſi quis ſe habere autumet omne illud, quod deſiderari poſſit, non equidem invidebo; ſed, aut fallor multum, aut *proprietas* mox producenda fateri coget, aliquid adhuc defuiſſe, quod non ſine detrimento rei Hebraicæ, perpetuo ſuppreſſum maneret & ſepultum.

LIX. Ad aliud documentum prævertor, thema נגר; haud dum ſatis conſtitutum, ſed incertæ ſedis, quam ope alliterationis certam & fixam reddere tentarunt principes Lexicographi. Ejus ſignificationem genuinam jam antiquitus e manibus elapſam fuiſſe, declarat vaga illa varietas & inconſtantia, qua apud Veteres exponi ſolet. LXX in *Niphal* מים נגרים τὸ ὕδωρ τὸ καταφερόμενον dedere 2 *Sam*. 14: 14. & in *Hoph*: מים מגרים *Mich*. 1: 4. ὕδωρ καταφερόμενον. At *Thren*. 3: 38. עיני נגרה ὁ ὀφθαλμός μου κατεπόθη. In *Hiphil* iterum *Mich*. 1: 6. הגרתי κατασπάσω. *Jer*. 18: 2. הגרם על ידי חרב ἄθροισον αὐτοὺς εἰς χεῖρας μαχαίρας. *Pſ*. 63: 9. יגירהו על ידי חרב παραδοθήσονται εἰς χεῖρας ῥομφαίας. *Pſ*. 75: 9. ויגר מזה καὶ ἔκλινεν ἐκ τούτου εἰς τοῦτο. *Job*. 20: 28. נגרות ביום אפו ἡμέρα ὀργῆς ἐπέλθοι αὐτῷ. *Ezech*. 35: 5. ותגר καὶ ἐνεκάθισας δόλῳ. In *Pſ*. 77: 3. pro נגרה legerunt נגדה ἐναντίον αὐτοῦ ubi *Symm*. ἐκτέταται. At 2 *Sam*. 14: 14. dederat καταφερόμενον. *Theodot*. vero ἐκχυνόμενον. *Symmachi* quoque ſupereſt ὥστε ἕλκειν *Pſ*. 75: 9. pro ויגר

Quæ

Quæ omnia evincunt, alicubi aſſumtum quod ſeries videbatur poſtulare; alicubi ex vicinitate literarum cum אגר ἀθροίζειν, itemque גרר σπᾶν, ἕλκειν, aliquid arreptum; alicubi nihil omnino extricatum: ut proinde ex Græcis hiſce fontibus ſignificatio verbi נגר ad liquidum perduci nulla ratione poſſit.

LX. Exploremus, tutiorne ſtatio nos exceptura ſit apud *Latinum* Interpretem. 2 *Sam.* 14: 14. *Dilabi.* *Et Mich.* 1: 4. *decurrere.* Ibid. ℣ſ. 6. *detrahere.* At *Pſ.* 77: 3. *extendi.* item *affligi* in *Thren.* 3: 29. *congregari* autem *Pſ.* 63: 11. *propinare* 75: 9. *concludere* apud *Ezech.* 35: 5. *deducere* apud *Jerem.* 18: 21. poſtremo *detrahi* iterum *Job.* 20: 28. In hiſce omnibus apparet aquam hæſiſſe *Hieronymo*, qui pro diverſa ſerie nunc hoc nunc illud expreſſit, quod convenire videbatur: adeoque vix quicquam auxilii hinc expectandum habemus.

LXI. Miſſis reliquis Veteribus; qui conſimiliter hærentes, implicant magis, quam expediunt; conſulamus *Scholam Rabbinicam*, cujus ope jam conſtituta & conſtabilita videri poſſet noſtra radix. Nempe *Kimchius*, *Pomarius*, alii complures, ſubeſſe docuerunt τῷ נגר, partim התכה *effuſionem*, partim גלגול *volutationem*, & *detractionem ex alto*: circumſtantiis locorum illas ferme ideas ſuggerentibus. Accedebat cognatum thema גרר *traxit*, unde ad *volutationem*, *effuſionem*,

fluxum, proclivis videbatur tranſitus. Ita ſaltem *Rabbinorum* hypotheſin digeſſit *Coccejus* in Lexico, *manare*, *diffluere*, *effundere*, tanquam ſecundaria orta eſſe innuens a *trahendo*, & pro ſpecimine reliquorum *Pſ.* 77: 3. vertens ידי לילה נגרה *Manus mea noctu trahebatur*, & quaſi *manabat*.

XLII. Iſta porro vicinitas cum גרר tanti momenti viſa fuit *Forſtero*, ut non dubitaverit vim Radicis hujus finire in *attrahendo*, ſenſumque inde pro quibuſdam locis elicuerit, multum a ſuperiori via ac ratione diverſum. Scilicet *Job.* 20: 28. נגרות non jam *effuſa* capit, ſed *tracta*, *contracta*, atque *in horreum plauſtris convecta*. Alia iterum figura *Pſ.* 75: 9. *Et extrahere faciet ex eo*, pro *bibere*, *ducere*, *haurire*. Item alia, *Pſ* 63: 11. *Et trahentur ſuper acies gladii:* ad quam ſimilitudinem, formulam הגיר על ידי חרב tractat quoque *Ezech.* 35: 5. & *Jerem.* 16: 21. At *Mich.* 1: 4. *Traham in vallem lapides ejus*. mox ℣ſ. 6. *ſicut aquæ extractæ in præceps.* Et 2 *Sam.* 14: 14. *Et velut aquæ tractæ in terram*, id eſt, *abſorptæ.* Aliter *Thren.* 3: 49. *Oculus meus extractus eſt.* Denique *Pſ.* 77: 3. *plaga mea noctu tracta eſt*, id eſt, *defluxit.*

LXIII. Veſtigia *Forſteri* preſſit *Avenarius*, aliquid tamen hic illic mutans, de ſuoque admiſcens. Huic נגר, ex cognatione cum גרר, eſt, *Extraxit*, item *Extractus defluxit*, *decurrit*,

rit, indeque nobis ὑγρός, ὑγραίνω &c. quin & κρουνός, atque adeo Latinum *Curro*, mirificus talium faber, exſculpit. Scilicet, deme modo *Nun*, & duplica iterum *Reſch*, imbre proclivius inde tibi deſcendet Latinum *Currere*: quam argutiam ſilentio præteriiſſem, niſi inter fulcra *Avenariana*, quibus hanc vel illam notionem verbis Hebraicis vindicat, magnum etiam locum occuparet, hæc ipſa Latini ſoni cum Hebræo conſenſio, atque conſpiratio: qua aurem vellente jam ſubmonebimur, נגר & *currere*, in *fluendi* ſaltem ſignificatione mutuum ſibi auxilium præſtare.

LXIV. Nondum tempus eſt, hanc ſabulo fluxiorem hypotheſin evertendi. Confero me potius ad *Schindleri* doctiorem conatum, quo themati נגר *trahendi*, ac deinde *tractim fluendi*, *effundendive* vim, non tantum ex literarum convenientia cum גרר adſtruxit, verum etiam ex dialectis *Syriaca* atque *Arabica*. Sic enim in *Lexico Pentaglotto* procedit. Primo נגר *Hebr. Syr*. idem quod גרר *Lev*. 11: 7. גרה לא יגר *attractionem non attrahit* ad os; *non ruminat*. In *Hiph*. הגיר *Syr*. אגר *idem*. Ut *Mich*. 1: 6. והגרתי *& traham in vallem lapides ejus*. Et *Syr*. *Matt*. 18: 26. אגר עלי רוחא *trahe ſuper me ſpiritum*. μακροθύμησον. *Joh*. 6: 44. *Niſi* נגרה *traxerit eum Pater* &c. Secundo per metaph. נגר *Hebr*. & *Arab*. ſignificat נזילה, *tractim fluxit*, *defluxit*, *effuſus* *fuit*.

fuit. Ita *Pſ.* 104: *Arabice*, *Et inter montes* נגרי *fluunt aquæ*. Item *Arab.* נגיראת *fluenta*, *ſtagna*. Inde jam loca Biblica expedit *Pſ.* 77: 3: *Manus mea nocte tracta eſt*: id eſt, *plaga morbi mei fluxit*; atque ita deinceps reliqua, in *fluendi* aut *fundendi* ſecundaria hac poteſtate, quæ percenſere nihil attinet, quum in plerisque verſionibus id expreſſum compareat, quod jam dialectorum ope extra dubitationis aleam collocatum eſſe videbatur.

LV. Enimvero incredibile dictu eſt, levicula ſæpe cauſa quantos pariat errores, qui ſecure deinceps propagantur, atque per manus traduntur. In verſione *Arabica*, quam laudavit Vir eruditus, *Pſ.* 104: 11. erat, inter montes تجري المياه *currunt aquæ*. תגרי, in fut. a fœm. גרי جري, *cucurrit*, *fluxit*. id male, vel ſcriptum, vel lectum fuit נגרי نجري, unius modo punctuli diſcrimine, inter *The*, & *Nun* Arabum, in errorem trahente; quam vocem nihili, deinde ad نجر minus dextre retulit *Schindlerus*, cujus ſignificationes nihil commune habent cum *tractim fluendo*, quapropter & alterum illud נגיראת *fluenta* pro ſubreptitio eſt repudiandum, quum forma نجيرة, cujus hoc plurale eſſe deberet, deſignet *lapidem candentem fervefaciendæ aquæ*, e vetuſto fonte Hebraico, deinceps referando.

LXVI.

LXVI. Sic nihil præſidii, in Arabum ſaltem dialecto, habere intelligitur illud *tractum fluxit.* Uſus *Syrorum* itidem parum ei favet, quippe qui non in *fluxu tractuve aquarum* verſetur, ſed in *morando*, *tardando*, *protrahendo in longum*, *attrahendo*, ſimilibusve: quibus ſi tanquam cumulus acceſſerit, non peræque aptam eſſe iſtam notionem, ad ſenſum omnium locorum explendum, legitime profecto concludetur, haud firmo niti talo, quicquid Doctiſſimi interpretes hactenus de נגר prodiderunt, ejusque veram indolem ex purioribus fontibus elucidandam nobis incumbere.

LXVII. Eo fidentius id urgeo & aſſevero, quod qui poſt *Schindlerum* venerunt, novis difficultatibus radicem hanc implicuerunt: dum pro *Pſ.* 77: 3. aſſumſerunt *Buxtorfii* aliique vim *expandendi*, pro aliis locis alii vim *diſpergendi*, ſic ut finis nullus fluctuationis detur, & Lingua Hebræa Criticorum quorundam temerariæ ſane calumniæ propterea ſubjacere cœperit, tanquam vix *certi* quicquam & *conſtantis* in pleriſque ſuis thematibus exerens, quam maculam ut aliis bene multis, ſic huic quoque me demturum eſſe confido.

LXVIII. Hoc ipſum vero, abſque ulteriori mora, aggrediar: retroque veſtigia legens, confeſtim promam certam, fixam, & juſtis finibus circumſcriptam illam, vim thematis נגר, quam

quam a Matre receptam, dives Filia, non ſine fœnore, nunc refundet. Arabes eam ſcribunt, & pronunciant, نَغَرَ *Nagara*; proprie, *Bulliendo efferbuit* Olla, *nimioque bullitu aquam ſuperfudit*. Sic ex *Camuſo* adduxit *Giggejus* نغرت القدر *Redundavit ebulliendo* olla, *vehementer ferbuit*. Inde figurate in eodem *Oceano* linguæ; نغر عليه ينغر نغرا ونغرانا *vehementiſſime in illum ira efferbuit, ita ut totum corpus bullire & exæſtuare videretur*. In 5. Conj. تنغر idem. porro هو نغر *vehementer bulliens præ ira.* امرأة نغرة *Mulier Zelotypa* جرح نغار *vulnus multo ſanguine manans*, ac veluti *bulliens*. In 4. *Conj.* انغرت الشاة *Sanguis fluxit cum lacte ovium: Lac ovium rubicundum & ſanguine turbidum fuit.* شاة منغر *Ovis lac turbidum & ſanguineum ebullire faciens ex uberibus.* نغرت الماء *copioſe ebullivit aqua* Denique انغرت البيضة *Ovum vitiatum*

&

& corruptum fuit: quaſi dicas *efferbuit & ebullivit.* vel *materiam putridam ebullire fecit.*

LXIX. Hoc fundamento inferre auſim, נגר veteribus Hebræis, proprie, ac citra figuram, fuiſſe, *Bullivit*, & quidem, *cum ſonitu*, ac quaſi *ſingultu; liquore propter nimium æſtum effuſo.* Hanc *imaginem* ſi demonſtravero admirabiliter *illuminare* & *exornare* paucula illa loca, quæ veſtigia hujus thematis exhibent, in ſtructura ac ſerie aliquid grandiſonum exigente, perpaucos exſtituros crediderim, qui fruges inventas ſpernere velint: eoque quidem minus, quod recluſus hicce fons novas nobis venas ſit miniſtraturus, ad longe aliter de quibuſdam textibus cogitandum, quam unquam cuiquam alias in mentem venire potuiſſet.

LXX. Exordior a formula הגיר על ידי חרב *Pſ.* 63: 11. *Jer.* 16: 21. & *Eſech.* 35: 5. in ea ineſt figura perilluſtris *vulneris bullientis*, & *cum æſtu ac ſingultu ſanguinem eructantis.* Refer oculos ad par. LXVIII., & جرح نغار *vulnus bulliens.* Græci eandem Metap. receperunt. *Heſych.* Σφαδάζει. Ταράσσεται ὑπὸ τραύματος ζέοντος. Latinorum *bullire* conſimilem uſum haud aſpernaretur, & *ſanguine bullire*, vel *ſanguinem ebullire* rite dici poſſunt *vulnera.* Graviſſime poeta *Æneid* 9: 333. *ſingultandi* verbum huc transtulit.

Tum caput ipſi aufert Domino, truncumque
relinquit
Sanguine ſingultantem - - - -

Id eſt *cum ſingultu, & ſonitu interrupto æſtuantem, & rivos cruoris ejectantem.* Nempe *ſingultare* etiam locum invenit in *liquore qui inter anguſtias ſcaturit, & ebullit cum vehementia ac ſonitu.* Ergo הגיר על ידי חרב *horrendam* aliquam *ſtragem* pingere aptum natum eſt, ubi *cadavera ſanguine ſingultant, & vulneribus æſtuantibus ac bullientibus rivos emittunt cruoris.*

LXXI. Ad hanc imaginem pertinet quoque *Pſ.* 77: 3. ידי לילה נגרה ולא תפוג Male omnino calculos poſuerunt, qui *extendendi* notionem hinc exſculpſere. Vidit jam *Coccejus* per *Manum* figurate *plagam* ſignari, & נגרה exprimere *fluxum ſanguinis.* Verto proinde. *Plaga mea noctu æſtuabat*, ſanguine ſingultans ac bulliens, *absque ulla intercapedine ſingultandi.* id poteſtatis reſidet in verbo פוג, raro ſimul & obſcuro, quod aliquando *ſingultationem* exprimit, aliquando *interſtitium illud, quo ſe ſingultans humor majore iterum copia colligit.* Duo hæc verba mutuam quoque opem ſibi ferunt *Thren.* 3: 49. עיני נגרה ולא תדמה מאין הפגות *Oculus meus bulliendo ſcaturit, nec ſane conticeſcit: eo quod nulla ſint interſtitia ſingultandi.* Vel ut pag. 208. *Orig. Hebr.* dedi,

dedi, *eo quod interſtitia non ſint mulgendi;* ſenſu eodem recidente; qui enim *emulgetur oculus*, & *largo fluxu* cogitur *diffluere*, nullum habet *interſtitium ſingultandi*, exhauſtaſque vires vel minimum recolligendi.

LXXII. Grandis haud dubie figura eſt, *Oculus ebulliens lacrymas*, inſtar *fontis* alicujus; intra quam ſubſiſtere poſſumus. Monere interim debeo, ſpecialem uſum ʒ نغر in 4. Conjug. de Ovicula, *lac turbidum & ſanguineum emittente inter mulgendum*, mirifice etiam hic quadrare; ut non tantum *Oculus ſcaturiens*, ſed *lacrymas ſanguine miſtas exæſtuans atque ebulliens* in ſcenam hanc multo triſtiſſimam inducatur. Illam utique vim exerere putem verbum noſtrum *Pſalm.* 75: 9. *Calix eſt in manu Domini, plenus turbidiſſimæ & venenatæ potionis*, ויגר מזה *etiam fæces ejus exſugent, exhaurient, omnes improbi terræ.* Vulgo. Et *infundit inde.* Alii, *Et effundit inde.* Id ſi ſequi velles, ſubſtituerem modo, *& facit inde ebullire & efferveſcere*, id ſcilicet, quod improbi ebibere cum ſummo ſuo cruciatu ac malo cogantur. Sed hoc ipſum, *facit inde ebullire & exæſtuare*, iſta ſerie locatum, altiorem cuilibet attento ac ſagaci movet cogitationem, quam ſi indoles Linguæ non patiatur tantum, ſed & invitet, utique recipienda, & unice tenenda videri poſſit. *Facit inde ebullire* ergo, abſolute poſitum, ſonabit, *vi venenata iſtius poculi*

facit univerſum corpus exæſtuare, & ſanguine per venas erumpente tabeſcere. Acerrimi & præſentanei veneni effectus pingitur letalis.

LXXIII. Ne ſic quidem omnia expedita. Illud מוח, aures hic minus implet, ſi ſumatur tanquam pronomen *ex hoc*, & neſcio quid exilitatis rei atrociſſimæ interſerit. Sonantius & plenius quid exibit, ſi a themate נוח *ſanguis e vulnere exiluit* hocce מוח derivemus. *Calix eſt in manu Domini turbidæ & venenatæ mixtionis plenus, qui faciet bullire, exiliente ſanguine. Etiam fæces ejus exſugent, ebibent, omnes improbi terræ.* Thema נוח eſt *cum impetu exilire, ſeque ejaculari:* ut نسر declaratur ab Arabibus, præſertim *de ſanguine emicante altius.* Sic *Eſaj.* 63: 3. 2 *Reg.* 9: 33. *Lev.* 6: 20, 27. & alibi. Inde מוח *emicatio ſanguinis*, citra controverſiam nota eſſe debuit veteribus Hebræis, licet illa forma in Bibliis nuſquam nunc compareat. הניר מוח *bullire fecit emicatione ſanguinis* hinc porro formari potuit, vel *Bullire fecit emicationem ſanguinis*; ad illum *interiorem æſtum* exprimendum, quo ſanguis e venis jam non exſudat, ſed exilit, ſeque radiatim evibrat.

LXXIV. Quæ ſuperſunt exempla de נגר levi deinceps brachio abſolvi poterunt: quippe quæ deſignant *fluxum aquæ fervidum & bullientem;* quæ eſt ſimpliciſſima thematis ſignificatio, unde ſuperiores uſus dimanarunt. *Mich.* 1: 4. *Liqueſcent*

cent montes ſub eo; valles diffindentur; ut cera ante ignem, כמים מגרים במורד *ut aquæ per declive effuſæ.* Sic vulgo, ſenſu duce. Tamen fortius aliquid non admittit tantum ſeries, ſed & flagitat, *aquas* nempe *cum magno ſonitu & ſtrepitu in præceps delabentes, ac veluti rebullientes & efferveſcentes inter præcipitandum.* Conſimilis emphaſis ex ✡. 6. ibid. elucet והגרתי לגי אבניה ויסדיה אגלה *Lapides ejus cum ſonitu & ſtrepitu faciam exæſtuare in vallem*, videlicet præfervido torrente veluti, illos devehente ac devolvente. Eadem imago adhibetur *Job.* 20: 29. נגרות *torrente æſtu raptæ & avectæ;* de *fortunis* improborum *in pejus relapſis.* Denique *torrentis*, & inter labendum *bullientis aquæ* figuram ultro recipit etiam 2 *Sam.* 14: 14. מות נמות וכמים הנגרים ארצה אשר לא יאספו; ubi non *effuſa* tantum, ſed & cum *ſonitu* ac *ſtrepitu prætervecta ac in præceps delata aqua* vim ſimilitudinis intendit.

LXXV. Ad thema מחץ manum porro admoveo, proprietatem ejus, graviſſimamque, qua pollet, figuram ope Arabum definiturus. His مخض & خاض, cognatæ ut literis, ita ſignificatione, radices, frequentantur in *agitatione & concuſſione vehementi aquarum alteriusque liquoris.* Ita dicunt مخض الدلو מחץ הדלי *ſitulam immerſit & in puteo huc illuc agitavit, aquam hauſturus.* مخض البير מחץ הבאר *puteum agitavit & vehementius commovit huc illuc*

 jacta-

jactata ſua ſitula. Hæc ex *Camuſo* adduxit *Giggejus.* Inde apud *Golium* مخض exponitur etiam *agitavit* lac, vel utrem, *butyri cogendi ergo;* & nova metaphora hinc propagata, *parturiendo laboravit* femina, quaſi dicas *utrem concutere cœpit.* ماخض *parturiens.* proprie *utrem*, hoc eſt *uterum*, *concutiens.* in 5. تمخض اللبن *concuſſum in utre fuit lac ad butyrum eliciendum* تمخضت بطنها *Concuſsus eſt venter ejus, & fœtum enixa eſt.* تمخضت البير *Concuſſus eſt immiſsa urna, ſitulave puteus.* Ex quibus jam efficio colligoque, proprie & in ſtirpe ſua, citra reſpectum adhuc ad metaphoram, מחץ valuiſſe *Hauſit, conturbato vehementius vado, & ſitula huc illuc jactata.*

LXXVI. Hæc proprietas, ſignata admodum & emphatica, non potuit uon transferri in illam figuram, quam omnia exempla Biblica præ ſe ferunt, qua pingitur hoc uno, vere gravi ac prægnanti, vocabulo, *vehemens percuſſio, conjuncta cum fuſione ſanguinis, & fœda cruentatione.* Scilicet ſolenni ſtilo Orientis ירד *deſcendere aquatum*, eſt *prælia miſcere:* & *Aquarium*, *Locus aquationis*, eſt *campus certaminis.* Ubi qui *hoſtilem ſanguinem fundere* ſtudet, dicitur *ſitire;* qui *vulnera infligit*, *haurire;* qui denique *profundiſſime ſauciat*,

ciat, *atque cruentat*, *gladium* veluti *commovens* & *agitans in viſceribus* eorum *quos altiſſimis plagis contrucidat*, מחץ, *jactata ſitula haurire*. Omnia hæc *lumina* atque *inſignia* figuratæ orationis, quum late executus ſim in *Orig. Heb. Cap.* 6. par. 15. &c. illuc remittam: atque in præſentia tantum adjungam *examclandi*, vel potius *exantlandi* vocabulum, conſimili metaphora auctum ab *Ennio* in *Eumenidibus*.

> *Niſi patrem materno ſanguine exantlando ulciſcerer.*

Cui præiverunt Græci in ſuo ἐξαντλεῖν, unde apud *Lucian.* in *Timon.* habemus, ἀτίμως λακτιζόμενος, καὶ λαφυσσόμενος, καὶ ἐξαντλούμενος *ignominioſe calcibus appetitus*, *& laniatus*, *& exantlatus*, *atque exhauſtus plagis cruentantibus*.

LXXVII. Liquet hinc, quid ſequantur Arabes, quum verbum خاض, ejusdem notionis atque مخض, *immerſit ſitulam in aquam*, declarant, *crudeliter tractavit hominem percuſſum*, *cæſumve*; *gladio in ejus corpore commoto ac converſo.* Hæc utique eſt מחץ מכה *profunda cruentatio plagæ*, *qua ſanguis*, commota velut ſitula, *exantlatur*. *Jeſ.* 30: 26. atque hac *imagine* inſignita & diſtincta ſunt omnia illa loca, ubi מחץ comparet. Ut *Job.* 5: 18. & *Job.* 25: 12. *Deut.* 32: 39. & 33: 11. *Num.* 24: 8. *Jud.* 5: 39.

Hab.

Hab. 3: 12. *Pſ.* 110: 5, 6. & *Pſ.* 68: 22. Unum ſpecimen ſuffecerit, ad reliquorum amplitudinem pandendam. capiamus ergo quod ultimum ſeſe offert אך ימחץ אלהים ראש איביו קדקד שער *profecto repetitis hauſtibus cruentabit, & profundiſſime ſauciabit Deus caput inimicorum ſuorum; verticem comatum: gladio in altis vulneribus commoto ac converſo quaſi, prout aliquis ſitulam commovet inter antlandum.* Addamus ℣ſ 24. ejusdem *Pſalm.* 68. למען תמחץ רגלך בדם לשון כלביך Ubi *pes victoris ſtrata cadavera calcans inter rivos ſanguinis;* itemque *lingua canum ad cruorem ruentium* eleganter & graviter dicuntur מחץ *aquatum deſcendere, & commota ac jactata veluti ſitula ſanguinem haurire.*

LXXVIII. Reſtat enucleandum poſtremo verbum התגלע, quod principe loco propoſueram par. XLVI. & ſeq. Apud Arabes protritum eſt in 1, 3, & 7 conjug. atque a *Golio* exponitur جلع *impudenter & obſcæne locutus fuit; reſtrictum patuit os, labris dentes non tegentibus.* in 3. جالع *in potu & alea pugnavit; obſcænos cum alio ſermones miſcuit.* In 7. انجلع *retectus fuit conſpectuique patuit.* Derivata quoque جالع & جلع גולע & גלע, itemque اجلع אגלע forma comparativa, & ſuperlativa, declarantur.

Qui

Qui reſtricta habet labia, ita ut dentes appareant. Obſcœnus & inverecundus, impudens. Audiamus etiam *Giggejum.* جلع فم فلان גלע פם פלון *Aliquis labiis contractis fuit, ita ut dentes appareant.* جلعت المرأة *impudenter & obſcœne egit mulier, canino ritu aperte turpitudinem patrans.* المجالعة *diſceptatio in alea. in compotatione. in re partienda.* الجلعة *cum dentes nudantur in ridendo.* Ex quibus omnibus hæc ſumma colligitur, themati גלע ineſſe *reſtrictionem dentium caninam*, quæ ſpeciatim uſurpari amet in *obſcœnis* & *impudentibus* verbis, ad quæ *in alea*, *in compotatione*, *in lite* provolatur.

LXXIX. Ampliorem & dilucidiorem commentarium nemo deſiderabit ad dicta Salomonis penitiſſime perſpicienda. *Prov.* 17: 14. *principium litis eſt ut quum quis aquam laxat.* ולפני התגלע חריב נטוש *Ergo antequam ad reſtrictos dentes utrimque veniatur, litem omitte.* Iterum Cap. 20: 3. *Gloria eſt viro, manere ſine rixa: omnis autem ſtultus reſtrictos nudat dentes* כל אויל יתגלע. Denique Cap. 18: 10. *pro libidine quærit*, diſputat, *is qui ſe ſeparat*: qui ſibi ſolus videtur ſapere: *& in omnem ſapientiam nudatos ſtringit dentes.* ובכל תושיה יתגלע. Suntque hæ ipſiſſimæ illæ figuræ, quas *Chaldæum* paraphraſtem per

verbum הצטרי *canino more ſeſe irritare* commodiſſime expreſſiſſe parag. L. præſtruximus.

LXXX *Tertia* nunc porro *defectuum claſſis*, ſecundum delineationem par. XI, operam noſtram poſtulat: quam tamen compendifacere nunc licet, quod *Origin. Hebraicarum* Liber in talibus Radicibus fere totus occupetur, quas ex fonte minus limpido aliena & ſubdititia ſignificatio inſederat. Illuc ergo remittens, & operis illius progreſſui, plura, ac non minus luculenta documenta, reſervans, in præſentia unicum tantum ſpecimen adducam, ex quo de pluribus ejusdem indolis conjectura capietur, ſimulque perſpicietur, id genus quam latiſſime ſerpere potuiſſe, atque adeo debuiſſe.

LXXXI. Extat duobus in locis apud *Moſen* מסר in *Kal Num.* 31: 16. *Quid feminas in vita conſervaſtis? Ecce illæ fuerunt filiis Iſraelis, conſilio Bileami*, למסר מעל ביהוה, *in negotio Phehoris, ut extiterit gravis illa plaga in cætu Jehovæ.* Iterum in *Niph.* ejusdem Cap. ℣ſ. 5. coll. ℣ſ. 3. *Accingi jubete e vobis Viros ad expeditionem militarem; qui ſint adverſus Midianitas ad vindictam Jehovæ infligendam Midiani* —— וימסרו *ex millibus Iſraelis, mille pro tribu: duodecim millia ſtrenuiſſimorum in expeditionem militarem.* Nuſquam alibi comparet thema, quod inſignem quandam emphaſin poſſidere innuunt omnes circumſtantiæ: derivatum modo מסרת ſecundum quoſdam

dam occurrit adhuc ſemel *Eſech.* 20: 38. הבאתי אתכם במסרת הברית; quamvis alii id pro מאסרת *vinculum* poſitum velint, diverſoque e fonte arceſſant.

LXXXII. Hoc jam derivatum *Maſoreth* quum Rabbinis domeſticum eſſet, ac perfamiliare, ad *Traditionem Maſorethicam* deſignandam; iidemque in Paraphraſi Chaldaica frequentari cernerent Thema מסר, pro נתן, *dedere, tradere*, magno conſenſu notionem iſtam adoptarunt, tanquam genuinam, & indubitatæ auctoritatis. Atqui dilutum admodum ſenſum gignit illud *tradere*, & longe gravius aliquid ac ſignificantius in illis contextibus requiritur. Præterea ſi מסר Moſi & priſcis Hebræis valuiſſet *Tradere*, latum ſibi uſum in omni ſermone ſumere debuiſſet verbum, nuſquam extra geminam hanc ſedem recurrens; in quibus grave aliquid & emphaticum reſidere quilibet perſentiſcere poteſt. Addo infirmitatem iſtius ſignificationis prodere ficulneum, quod ei ſubditur, fulcrum; quum conferre jubent themata יסר *caſtigavit*, & אסר *vinxit*, ut ſit vel *tradere vinctum in poteſtatem* alterius; vel *tradere in diſciplinam & caſtigationem*; vel *tradere caſtigando, ſermocinando, & ad correctionem.*

LXXXIII. Expoſitis rationibus, quæ me receptiſſimæ ſignificationi controverſiam movere cogunt, ſimpliciter in medium dabo poteſtatem,

gravesque figuras, quibus radicales hæ inter Arabes gaudent, unde nativa pulchritudo gemini apud Moſen loci, omnium ſeſe oculis ſponte ingeret. Apud *Golium* ita notiones verbi مشر implicitæ ſunt & commixtæ, ut juſto filo vix evolvi queant, & tenebræ inde offuſæ ſint Viris Doctiſſimis, quo minus τῷ מסר inde priſtinum ſplendorem reſtituere aggreſſi ſint. Sic enim enarratur. In Conj. 1. مشر *protulit frondes ramosque* arbor, planta. *Foliis ſuis & virgultis germinavit.* in conj. 2. præter has ſignificationes ineſſe dicitur vis *dividendi* aliquid; itemque *amiciendi.* in 4. conj. additur, *virorem plantasque ſuas extulit* terra. in 5. *Dives apparuit: dives evaſit.* Subjunguntur deinceps propagines, مشر *valde rubicundus* Vir. مشرة *Facies & planicies terræ.* تمشير *Lubentia & alacritas ad coitum.* In quibus ſignificationibus plena lance congeſtis, Arabes, qui cum lacte nutricis primigeniam vim radicis ſuxerunt, ſat utilitatis & lucis percipiunt: exteri vero miſere cæcutiunt & torquentur, niſi aliunde ingenium radicis perſpectum atque exploratum habeant.

LXXXIV. Abſtruſior illa indoles adſulgere mihi cœpit, jucundiſque ſeſe radiis inſinuare, ubi *Giggeji* theſauros accuratius excuſſi. Is ita incipit. المشرة *Ramus viridis & mollis antequam*

tequam colorem induat & germinet. مشر الشجر *Arbor ejuſmodi ramis prædita fuit.* امشر Idem. المشرة *ſuperficies. cutis.* ما احسن مشرة الارض *quam pulcra eſt terræ ſuperficies in herba.* تمشر مشر مشرة *Hujuſmodi ramum produxit.* تمشر الورق *Viror frondium apparuit.* تمشر الرجل *Opulentiæ veſtigia in viro apparuerunt.* تمشروا القوم *Veſtes induerunt.* تمشر لاهله *pro gente ſua luctatus eſt.* امشر *Inflatus* fuit: TURGIDUS EFFECTUS eſt. امشرت الارض *Terra germinavit.* امشرت الشجرة *Arbor folia & ramos emiſit.* امراة مشرة الاعضاء *Mulier egregiis membris.* الماشرا *Apoſtematis genus.* التمشير *Jucunditas, hilaritas ob concubitum.*

LXXXV. Perluſtrata hac ſerie notionum, nullus ambigere potui, quin مشر, in origine & proprietate ſua, idem ſit plane atque Latinorum TURGERE, Græcorumque ὀργᾷν; eoque ex fonte quicquid eſt figurarum ac tralationum profluxiſſe. Fœneremur ſingulis aliquid

luminis atque ita facem obſcuratis illis apud Moſen imaginibus accendamus.

LXXXVI. Prima & regnans ſub مشر metaphora eſt, in *Arbore*, *plantave*, cujus jam *gemmæ turgent*, & *erumpere* incipiunt, *cum grato virore ac vigore*. *Virg. Ecl.* 7.

Jam læto turgent in palmite gemmæ.

Iterum *Georg.* 1.

Frumenta in viridi ſtipula lactentia turgent.

Similiter *Lucan.* L. 6.

- - - - *Nondum turgentibus altàm*
In ſegetem culmis. - - - -

Et *Claud. Epith. Hon. verſ.* 94.

Hic caſiæ matura ſeges, Panchæaque turgent
Cinnama - - - - - -

Item de *Rapt. Proſ.* 2. 90.

Quaque volat vernus ſequitur rubor, omnis in herbas
Turget humus.

Eadem ratione ὀργᾶν, & ὀργᾷν πρὸς τὴν ἄνθησιν, item-

itemque ὀργᾷν πρὸς τ̀ βλάστησιν Græcus ſermo frequentat in arboribus, quæ germina protrudere geſtiunt; quin & notante *Stephano*, ὀργᾷν dicitur *terra*, quum *turget*, & *ſemina appetit*, quod Poeta *Georg.* 2: 324, admirabiliter pinxit.

> *Vere tument terræ, & genitalia ſemina poſcunt.*

Ubi operæ fuerit *La Cerdam* conſuluiſſe. Hinc elucet venuſtas formulæ illius ما احسن مشرة الارض *Quam pulchre turget & tumet humus!* vel ut *Gigg.* dabat, *quam pulchra eſt terræ ſuperficies & herbæ.* Imo vero, *in herba*, ut ſupra jam correxi. Nempe مشرة eſt *Facies terræ in herbas turgentis*; مشرة in *arbore* eſt *primum ac tenerum germen. gemma extuberans.* Unde duplex phraſis امشرت الارض *terra turget in herbas*, & امشرت الشجرة *arbor turget in folia & germina.*

LXXXVII. Secunda, quæ hinc ſuccrevit, metaphora, adfert *opulentiam*, & *magnificentiam in cultu*, ac *veſtitu.* anſa, ut puto, ſumta a locu-

tione

tione تمشر الورق *viror turgens frondium apparuit*. Hinc duxiſſe videntur تمشر الرجل quod *Giggejus* declarabat, *opulentiæ veſtigia in viro apparuerunt*. Apud *Golium* vero erat, *Dives apparuit*, itemque *dives evaſit*. Pariliter تمشروا القوم *Veſtes induerunt populus*; nempe *ſplendidas*. Figuratus ſermo Arabum ورق *Frondes* transfert ad *opes, paratum, cultum ſpecioſum*, eoque proclivius *turgentem in frondes* traducere potuere ad *divitiarum oſtentatorem*. Apud Latinos *Turgidi* ſunt *inflati, ſuperbi, pompa & oſtentatione utentes*. Nec alienum eſt, quamvis non omnino idem ſit, quod *Juven.* habet *Sat.* 14: 138.

> *Interea pleno cum turget ſacculus ore*
> *Creſcit amor nummi, quantum ipſa pecunia crevit.*

LXXXVIII. Ad tertiam propero figuram, qua *militaris alacritas, & animus in prælia promtus, ac quaſi turgens*, exprimitur. Id adriſit quoque Græcis, ſub ſuo ὀργᾷν, quod inter alia exponitur *belli libidine prurire*, vel *in pugnam geſtire*; ut in illo *Thucyd.* L. 4. οἱ πρῶτοι Λακεδαιμονίων ὀργῶντων ἔμελλον πειράσασθαι. *In prælia turgentes experiri*: vel *Martem ciere geſtientes*. Sic jam intellige illam formulam تمشر لقومه in *Camuſo* enotatam, quam *Giggejus* obſcuriuſcule

cule reddidit. *Luctatus eſt aliquid pro gente ſua*, Reddatur potius *in prælia & expeditiones turſit pro gente ſua: promtum & alacrem ſe præbuit ad Martis aleam pro iis ſubeundam. Tumuit*, & *fidenti animo ivit in arma pro ſuis.* Latinis *Tumet bellum*, *ſeditio*, *tumultus*, quum in eo eſt, ut *malum gliſcens erumpat:* metap. a *mari*, quod *tumeſcere* dicitur, quum *fremere* cœptat & *tempeſtatem minatur:* vel etiam a *vulnere*, quod *exulceratur*, & *gliſcente purulentia tumeſcit*. Græci in hunc uſum admittunt ſuum ὀιδέω & ὀιδαίνω, quibus οἶδμα θαλάσσης, & ὀιδαίνοντα κύματα, & ὀιδοῦντα vel ὀιδαίνοντα πράγματα pertrita ſunt. Hæc alterius ſunt naturæ & originis; ſed ſuperiori figuræ Arabum reſpondet idem ὀιδεῖν & ὀίδημα ad θάρσος & *fiduciam* tranſlatum; quum θαρσαλέον κῆρ ἐν στήθεσσι ὀιδαίνεται *inflatur*, *animatur*, *ac quaſi turget ac tumet in arma.* Sic *tumere* eleganter adhibetur a *Val. Fl.* L. 1: 199.

Sed non ſponte feror, nec nunc mihi jungere
montes
Mens tumet; aut ſummo depoſcere fulmen
Olympo.

Ubi *tumet*, eſt ὀργᾷ, ὀιδαίνεται, & *præfidentia virium ſeſe effert ad arma* Diis *inferenda*. Negat *Jaſon* ſe cum Gigantibus montes montibus imponere velle, ad cœlum oppugnandum, & ful-

men in caput ſuum devocandum. Celeberrimus editor dubitat an *jungere montes* eo ſenſu dici poſſit; & ſubſtituit *mortes*; quaſi negaret *Jaſon* ſe *Acaſtum* occidere velle, & deinde *Peliam* ei jungere. Nodus in ſcirpo. *Jungere montes* eſt *imponere Pelio Oſſam, & Oſſæ frondoſum involvere Olympum*, ad quæ *Virgiliana*, in hoc ipſo negotio de Gigantibus, haud dubie alluſit *Valerius*. Struenda deinde ſunt *jungere montes ſummo Olympo*; id eſt, in cœlum uſque junctos, aliosque aliis involutos, exaggerare: ἀπὸ κοινοῦ conſtruenda item *ſummo Olympo fulmen depoſcere*, quod eſt *provocare & cum ferocia elicere*, atque *irritare*: non ſane, ut Clar. *Burmannus* putabat, *rogare precibus*. Principi iſti literatori obſtitiſſe videtur, rarior uſus verbi *Tumet*, quod exponit de *tumore iræ*, ut apud *Apoll. Rhod.* 3: 383.

> - - - - Μέγα δὲ φρένες Αἰακίδαο
> Νειόθεν οἰδαίνεσκον. - - - -

Quem locum conferre jubet. Conferri potius debuiſſet quod *Argon.* 1: 477. extat.

> Ἠέ τοι εἰς ἄτην ζωρὸν μέθυ θαρσαλέον κῆρ
> Οἰδάνει ἐν ςήθεσσι. Θεοὺς δ' ἀνέηκεν ἀτύζειν;

Ubi *Schol.* ἐπαίρει, μετεωρίζει, θρασύνει, ἐνεργητικῶς. ἡ δὲ μεταφορὰ ἀπὸ τῆς θαλάσσης, ὅταν ἄρξηται μετεω-

μετεωρίζεσθαι. Is eſt *tumor fiduciæ & audaciæ, in arma erumpere geſtiens*, quem huic verbo docte adſtruxit Ill. *Heinſ.* ad *Claud.* de *B. Gild.* 330. ubi legendum autumat.

Tantane devictis tumuit fiducia Mauris?

Pulcre interim obſervandum, ſub hoc *Tumendi* uſu Latino aliquid invidiæ ſubeſſe, quod *inflationem ſuperbam turgentis animi* adferat, quum Arabum تمشر citra ullam invidiam exprimat *lætam*, & *ſucci ac vigoris*, ut ita dixerim, *plenam alacritatem, qua quis in ſtrenua & militaria facta proſilire geſtit;* metaphora *a palmite in gemmas turgente.* ad quam ſimilitudinem proxime accedit *Horatiana* imago *Od.* 3: 13.

Cui frons turgida cornibus
Primis, & venerem & prælia deſtinat.

LXXXIX. Venereum illud, quod præterea in verſ. illo ſe exerit, quartam conſtituit metaphoram, qua التمشير infin. ſecundæ conjug. exponitur *Lubentia & alacritas ad coitum.* Proprie valet *vehementius turgere.* Hoc Græcis eſt *ὀργᾷν πρὸς ὁμιλίαν*; abſolute *ὀργᾷν*, ut principem propterea ſedem in Dictionariis obtineat. *Horatius* alibi quoque *Turgentem caudam* poſuit in hunc ſenſum, quem pluribus exequi nihil attinet.

XC. Amputo etiam reliquas tralationes Arabum, quibus ſuum مشر, quod eſt Hebræum מסר ditarunt, ut tandem illuc deveniam, quo a principio tendebam, atque æquis cordatisque arbitris dijudicandum dem, num temere contendam *Turgendi* ſignificationem reponendam eſſe, ſi dignitatem figurarum, quibus uſus eſt *Moſes* in binis contextibus, conſequi velimus; eliminata *tradendi* illa, quæ per melioris defectum luminis ſubrepſerat.

XCI. Exemplum primum ex *Kal* erat *Num.* 31: 16 *Illæ Midianitides fuerunt conſilio Bileami,* למסר מעל ביהוה, *in negotio Pehoris.* Notum eſt turpiſſimum facinus. Rogo jam ecquid gravius aut honeſtius in tali re excogitari poſſit, quam formula מסר מעל *Turgere prævaricationem*, atque *libidinoſam defectionem*, & *violationem* caſtiſſimi cum Deo fœderis? conſtructio ſimplex & ordinaria dediſſet *Turgere in prævaricationem* & *ſcelus turpiſſimum.* Sed figuratius extulit *Moſes*, maluitque directe *Turgere turpitudinem ſceleſtam*, ut eo acrius feriret: quod genus locutionum magnificum, & ſingulari gratia atque emphaſi pollens, pluribus illuſtrari mereretur. Arabicæ linguæ genius ex æquo hic admittit مشر للنكاح *Turget in venerem*, quod ſimplicius eſt, & مشر النكاح *Turget venerem*, quod figuratum & ſonantius.

XCII. Al-

XCII. Alterum exemplum ex *Niphal*, quod eſt انمشر in Sept. conjug. ad tertiam metaphorarum claſſem referendum eſt, *Num.* 31: 5. *Et turgidi facti ſunt, ex millibus Iſraelitarum, duodecim mille viri, ad bellum accincti.* וימסרו. *Animo vigoris bellici, & Zeli,* pro cauſa Dei, *pleno, tumuerunt & turgeſcere inceperunt*, in arma ire geſtientes, & edita per ſcortatores ſtrage, vindictam violati fœderis ſumere. Non vereor, ne nimis argutus videar, ſi dixero, dedita opera *Moſen* illud נמסר & *Bellicum turgeſcere* huc intuliſſe, in ultionem *Venerei* illius *turgeſcere*, quod mox erat poſiturus: in quo tamen ſi ratio minus bene ducta ſit, id ſaltem facile obtinebo, nullum ſignantius verbum in hanc rem potuiſſe admoveri.

XCIII. Verbulum adhuc faciendum eſt de dialecto, qua *Samech* aut *Sin* Hebræum, ore Arabum, effertur per *Schin*, ut מסר ſecundum hanc legem in משר مشر tranſire debuerit. Sic ergo סכך eſt شك *implicuit, intexuit, prætexuit* umbraculo, atque ita tandem *obtexit.* סבך eſt شبك *perplexa denſitas ſpinarum, ramorum, retis.* סאן eſt شان *ſtrenue rem gerere.* סתו eſt شتاء ultima *Vau*, *hyems.* שרוך per *Sin*, eſt شراك per *Schin*, *corrigia.* שחד item per *Sin*, eſt شاهد *Teſtis, præſens.*

 Con-

Converſis vicibus pro *Schin* Hebræo, Arabes reſonant ſæpe *Sin*. Sic pro שמע *audivit* exiſtit سمع. Pro שאף *auram & odorem naribus attraxit*, ساف. Pro שי *munus*, سي *copioſus lactis fluxus*, quæ eſt propria & primitiva illius voculæ notio. Pro שמם *ſiderari tanquam urente & peſtifero adflatu*, سم. Pro שמן *pingueſcere*, سمن. Pro שלם *incolumem eſſe*, سلم. Pro שלה *tranquillum eſſe*, *& ſecurum*, سلا ultima *Vav*, proprie *liquidum eſſe & defæcatum inſtar butyri;* unde *tranquillitatis*, alioque flexu *ſecuritatis* idea emerſit.

XCIV. Jam manum de hac tabula tollebam, ſed ecce lineam adhuc unam alteramve poſcit derivatum מסרת *Eſech.* 20: 35. *Coccejus* & præſtantiſſimi quique Lexicographorum id ordinant ſub אסר *ligavit*; ut ſit contractum pro מאסרת *vinculum*. Aliis tamen *traditio* & ibi placere potuit, ut הבאתי אתכם במסרת הברית valeat *adducam vos in traditionem fœderis*, ſenſu ſatis incommodo ac diluto. Si a מסר id vocabuli deſcendit; debebit pingere *vigorem ac virorem lætum fœderis renovandi*, *ac veluti turgentis jam & gemmas ſuas trudere parantis*. Nihil venuſtius aut jucundius hac imagine; quam firmat & illuſtrat formula ſuperius viſa ما احسن مشرة الارض

Quam

Quam decora ſuperficies terræ in herbas turgens. Quidni ita efferre liceat مشرة العهد *turgens adſpectus fœderis revireſcentis, in novumque ſe florem ac honorem induentis?* Non diſpicebit ſuaviſſima figura iis, qui vaticinium illud in bonum accipiunt: ſin in malum id tendere quis autumet, poterit מסרת tanquam מאסרת, haud refragante analogia, retinere. Utriusque hypotheſcos pondera & momenta librare, in præſentia haud vacat.

XCV. Accedo ad Quartam defectuum Claſſem, quam par. XI. conſtituimus in iis verbis, quorum ſignificandi late fuſa diverſitas, per metaphorarum canales & aquæ ductus ſparſa, multum implicat, exercetque etiam peritiſſimos, neque adhucdum ſatis extricari potuit, latente videlicet primæva ſcaturigine. Hoc incommodi ſæpe ditiſſimas etiam linguas premit, ne iis quidem exceptis, quæ cum maxime vivunt, florentque; ac proinde multo magis linguam intermortuam, & ad ultimum inopiæ redactam, premere debet.

XCVI. Documento nobis erunt paucula e bene multis. Radix צרה apud *Coccej.* dupliciter exponitur. Primo *intentionem habere, quærere ad noxam*, & צריה *induſtria, data opera.* Secundo in *Niph.* נצרה *vaſtari.* Alii ponunt in prima ſede *inſidiari, venari*, ob affinitatem cum צור. In altera

altera autem *vaſtari*, ex צרא *Chaldæorum* notione mutuò aſſumta. Iterum thema שבח in ſuo *Pihel* partim *laudavit* declarari ſolet, partim *ſedavit*, *compeſcuit*. שמם *deſolari*, *vaſtari*; item *admirari*, *ſtupere*. parilis concurſus ſub שאה *vaſtari cum ſtrepitu & fragore*. Dein *obſtupeſcere*; Tertio denique *collidi & conteri*. Themati חלף quatuor minimum diſſonantes poteſtates ſubjiciuntur. Prima *Tranſivit*, *permeavit*. Secunda *mutavit*, *alteravit*. Tertia, *inſtauravit*, *renovavit*. Quarta, *ſuccidit*, *exſcidit*. Similiter ערב a quatuor, quinque, ſex diverſis notionibus occupatur. *Miſcere*, *dulceſcere*, *ſpondere*, *oppignerare*, *negotiari*, *adveſperaſcere*: ne derivata nunc percenſeam, inter quæ ערב *corvus*. ערבה *ſolitudo*. ערבים *ſalices*, ערוב *canina muſca* ſecundum *Bochartum*, quæ non parum a ſe invicem diſſident. Sub חלל non minor regnat diſcrepantia, quippe ubi *tripudiare*; *confodi ac perforari*; *profanari*; *incipere* & alia ſignificata confunduntur. Plura cumulare nihil attinet, quum linguæ Hebrææ ſtudioſis quotidiana experientia notiſſimum ſit genus hocce, quippe quod profectum ſimul & dulcedinem in litteris hiſce excolendis vel maxime præpedit: & in medio ſæpe curriculo ſic fatigat, ut ſpes omnis eluctandi, & ſalebras haſce exſuperandi abjiciatur.

XCVII. Nodos hoſce Rabbini ne attingunt quidem plerumque, nedum ut eos reſolvant. Id ego

ego quidem non tantum facile ipſis condono, ſed & in gratiam appono. Si enim noſtri, humanitate & Literis probe tincti, multa hic turbarunt, quid non turbaſſent, qui Criticcs, & Græcæ Latinæque Eruditionis omnino expertes agebant?

XCVIII. Hi jam nodi, atque hæ ſalebræ, quibus omnes undique ſe teneri ſentiunt, nunquam, ſi quid video, expediri poterunt, niſi aſſumatur præſentiſſimum illud, quod Arabia fert, auxilium, in qua antiquiſſima proprietas atque indoles complurimarum radicum feliciſſime conſervata eſt, quam ſi ſemel modo adſpicere contigerit, omnis mox difficultas evaneſcit: & quod ne Lynceus quidem alias penetraſſet, ſuo ſe lumine ſponte ingerit.

XCIX. Fidem meam firmabit thema צדה, unde filum reſumo. Id inter Arabes ultima *Vav* & *Je* صدا, ut & ultima *Eliph*, teritur in *rubigine ferri* aut *æris*. In *Camuſo* صدي الحديد *ferrum rubiginem contraxit*, צדי; حديد صدي *ferrum rubigine infectum*; صداء الحديد *Rubigo ferri.* كتيبة صدإ *caterva rubiginoſis armis prædita.* صداء *gladius rubiginoſus.* صداة *Rubigineus color. Ferrugo.*

اصدا *Rubigineo colore prædictus. Ferruginoſus.*
صدي الغرس *Equus ferrugineo ſuit colore.*
Apud *Zjauharium* quoque يد صدي *rubigine ferri inſecta manus*, יד צדי; & in figura, صاغر صدي צאער צדי *probro & criminationi obnoxius*, ut *Golius* exhibet, vel, ut *Giggejus* ex *Camuſo* dedit, *culpatus & ignominioſus.* Proprie, *vilis & æruginoſus*, vitiis *æruginis* emblemate deſignatis. *Æruginoſum animum* Latini partim pro *maligno*, partim pro *avaro & ſordido* dixere. Notiſſimum eſt illud *Horatii*

> \- - - - *Hic nigræ ſuccus loliginis, hæc eſt*
> *Ærugo mera* - - - -

Item.

> \- - - - *Animos ærugo & cura peculi*
> *Cum ſemel imbuerit.* - - - -

Prius *maledicentiam* & *livorem*, poſterius *avaritiam* ac *ſordes* depingit. *Æruginoſa lamella* contemtim apud *Senec.* quæ *ſordide & avare habetur*; vel *habet* potius *habentem.* Utramque imaginem ſub formula صاغر صدي *vilis æruginoſus* comprehendi quoque putem. *Rubiginoſum* in ean-

Digitized by Google

eandem ſiguram traduxerunt, unde apud *Mart.* L. 5. Epigr. 26.

Rubiginoſis cuncta dentibus rodit.

Apud *Senec.* item ep. 7. *Malignus comes quamvis candido & ſimplici rubiginem ſuam affricuit;* & latiore adhuc ſenſu, ſi recte memini, ep. 95. *effricare rubiginem animorum.* Claudet agmen hoc inſignis locus *Jacob.* 5: 3. cum Arabica verſione

وذهبكم وفضتكم فقد صديا وصداهما يشهد

عليكم وياكل اجسادكم مثل النار

וזהבכם ופצתכם קד צריא וצדאהמא ישהד עליכם

ויאכל אנסאדכם משל אלנאר *Et aurum veſtrum argentumque ærugine eſt infectum; eorumque ærugo teſtabitur contra vos, & exedet corpora veſtra inſtar ignis.* Cernis *æruginem* proprie ſic dictam, quæ *metalla vitiat.* cernis & impropriam illam *æruginem*, quæ *avarorum carnes depaſtura* ſit *inſtar ignis.* Luculentiſſima, ex ambiguoque feriens, ſententia!

C. A *rubiginoſo* quod eſt in صدا propagata porro eſt poteſtas *ſitis*, ac *ſitiendi*, quaſi *rubiginoſis faucibus eſſe, ſqualere æſtu.* in præfat. *Camuſi* ناقع غلة الصوادي *ſedans ardentem ſitim rubiginantium*, ut ſic dixerim, aut *æſtu ſqualentium.* Clar. *Golius* hanc originem *ſitiendi* non perce-

cepe-

ceperat, quum *rubiginoſum eſſe* inde ſic diſtinguit, ac ſi alterius foret radicis atque naturæ. صدي ultima *Je* peræque *rubiginoſum eſſe* valet, ac صدا ultima *Eliph*, ex eoque fonte *ſitiendi* ſignificatio, tanquam ſecundaria, eſt derivanda. Docte non minus quam venuſte in illa origine luſit

Hariri conſ. 37. صدي ذهني من صديت

Rubiginem traxit ingenium meum, ex quo ſiti ſqualeo, & quaſi *rubiginoſus evaſi*. Ubi in tranſitu aliam adhuc metaphoram obſervabis, a principibus Lexicographorum omiſſam, qua *acies ingenii* dicitur *rubiginem induere*, ut *ferrum* nempe *quod uſu ſplendeſcit*, *ſitu rubiginat*, phraſi *Apulejana*. Id autem *ſiti ſqualere* ut *terris* non minus convenit, quam *hominibus*, ita illuc quoque uſum ſuum emittit, nam بـرية صـادية

deſertum rubiginoſum enotavit *Phiruzabadius*, pro eo quod *aqua penitus* eſt *deſtitutum*, *aridoque ſitu ſqualet*.

CI. Nemo equidem tam alienus eſſe poterit a ſtudiis noſtris, tantaque imbutus ærugine adverſus hypotheſin, quam ſequor, ut negare ſuſtineat, figuram hancce grandiſonam aptiſſime ſedere *Zeph.* 3: 8. *Excidi gentes, ſiderati ſunt anguli earum: evaſtavi plateas earum, ſic ut nullus tranſeat:* נצדו עריהם מבלי איש מאין יושב *ad rubiginem redactæ ſunt urbes earum, nemine homine ſuper-*

ſuperſtite , nemine habitatore. Oleum & operam perdidit *Avenarius* , quum *inſidiis captæ ſunt urbes earum* , ſenſu & ſerie reluctante , ingeſſit ; anſa arrepta a צור *venari*, & צרר *ad latus eſſe ;* cum quibus radicibus צרח noſtrum nihil commune habet , quicquid coloris Vir Doctus illinat. Prudentius reliqui interpretes ad Chaldaicum צרא *vaſtari* confugerunt ; & צרותא *vaſtitas ;* ſed vel me tacente quilibet ex ſuperioribus intelliget , ipſam illam Chaldaicam notionem , eſſe figuratam , atque a *ſqualido & rubiginoſo* tranſlatam ; *Syrorum* uſu huc etiam conſpirante , qui *rubiginem* ſimul & *vaſtitatem* ſub themate צרא agnoſcunt.

CII. Non abludit hinc *Rubigo* Latinis per quam familiaris , pro peſte illa quæ ſegetes exeſt, & *agros ſquale , ſcabre , illuvie , & vaſtitudine* ,ut Varro loquitur , opplet. Sed in re liquida egomet me morarer , ſi plura congererem. Videamus alterum adhuc *Rubiginis* adſpectum , in quatuor locis ſeſe ſumma cum elegantia exerentem , ubi *inſidias* aſſumſerunt plerique , ob vicinitatem literarum cum צור *venari* : alii *ſtudium , deditam operam , intentionem malam* aut ſimile quid, quod quadrare videbatur. Ecquid jam pro *intentione* illa *mala* ſatis arridet *Rubigo* animi , atque *Ærugo*? Nil pote nervoſius & expreſſius *Num.* 35: 20. *Quod ſi* בשנאה *odio eum impulerit , aut lapidem in in eum jecerit* בצריה *mala rubigine ; morietur.*

M 3 Iterum

Iterum ỳſ. 22. לא באיבה *ſine ulla inimicitia*, & בלא צריה *ſine ulla ærugine.* In eodem negotio *Exod.* 21: 13. *Qui percutit aliquem, morte multabitur.* ואשר לא צדה *At qui ærugine non imbutus fatali caſu fecerit, ei ego deſtinabo aſylum.* Similiter 1 *Sam.* 24: 12. ואת צדה את נפשי לקחתה *Tu autem ærugine imbutus es erga animam meam, ad eam capiendam.* Quin imo exemplum illud in *Daniele* cap. 3: 14. unde *induſtriam, deditam operam* elicuerunt Viri Docti, huc pertinet. הצדא *An ærugine, O Viri, Deos meos non adoratis?* In omnibus hiſce *Ærugo* pingit *malignitatem*, & quidem *inveteratam*, ex occulto odio, livore aliiſque principiis. Peropportuna in hanc rem eſt obſervatio *Turn.* Adverſ. L. 30: 30. ubi notavit veteres *invidiam* cenſuiſſe *animi vitium*, ut *rubiginem ferri, æruginem æris*, indeque *æruginem* tranſlate poſuiſſe; ut in illo *Mart.* 10: 33.

Ut tu ſi viridi tinctos ærugine verſus
Forte malus livor dixerit eſſe meos,
Ut facis, a nobis abigas. - - - -

Addatur hoc exemplis ex *Horat.* & *Senec.* ſupra jam adductis: & locus etiam hic concedatur *animo æruginoſo*, ex capitali emendatione J. F. *Gron.* ad *Sen.* ep. 115. ubi legit ὁ πάνυ *Malitiam & æruginoſi animi veternum*, pro vulgato *ærumnoſi*, quod eſt *Fortunæ* vocabulum, non *vitii*,

qua-

Digitized by Google

quale hic requiritur. *Rubiginoſis dentibus* apud *Mart.* anſam præbuiſſe videtur *Ovid. Metam.* 2. in graphica pictura *Invidiæ.*

- - - - *Livent rubigine dentes.*

Quibus pro clauſula ſubſerviat locus *Sidon.* ep 6: 6. *Ne veſter affectus quandam duceret, ut gladius impolitus, rubiginem.*

CIII. Ex ſpecimine jam enucleato Sanioris Critices certiſſimam regulam elicio, fruſtra ſemet acutiſſima ingenia exercere, in diſſidentibus notionibus conciliandis, quamdiu ſtirps, & nativa indoles in obſcuro eſt, Eandem regulam adfirmabit, atque extra dubitationis aleam collocabit alterum, quod poſueram, thema שבח, aliquando per *laudare* ac *celebrare* converſum, aliquando per *compeſcere* & *ſedare*. Quid hic Doctiſſimi interpretum ad copulam & concordiam inveniendam? Si *Forſtero* id accredimus, שבח primo ſignificavit *provehere verbis, promovere laudatione, commendare*: dein contraria vi, *continere, cohibere, compeſcere.* Paulo aliter *Avenarius*, cui שבח primo eſt *commendare*, tum deinde *mandato compeſcere.* in Comm. *Gejer* ad *Pſ.* 65: 8. reperio hunc conatum, a *laudando* per antiphraſin ductum eſſe *deprimere*, & *ſilentem reddere.* Meliore judicio *Coccejus* a *laudando* per *metonymiam* ſimul & *metaphoram* deduxit *laudibus adhibitis ſedare.*

dare. Aliter adhuc calculum ſubduxit *Guſſetius* in Comm. L. H. ita ad rationes ſedens. *Significata* laudandi & compeſcendi, *huic radici attributa quid commune habent? An ſpectatur modus mitigandi per hortationes lenes? An effectus ſpectatur? nam laudabiles reddis quorum furorem ſedas & in benignitatem commutas.* Hujus veſtigia preſſit, quin verba ipſa expreſſit Cl. *Stockius*, utramque hanc rationem conjungens; quum tamen poſterior plane rejicula ſit; neque ullo pacto in cenſum venire debuiſſet.

CIV. Demiror equidem, a ſe impetrare non potuiſſe Viros Doctiſſimos, atque ex palæſtra Græcæ, Latinæque linguæ, talium haud ignaros, ut profiterentur, Originem forte & primigeniam proprietatem hujus radicis, unde conciliatio pendet, abeſſe, quæ ante erui debeat, quam quicquam tentari, nedum præſtari queat. Quid enim? an incredibile eſt antiquiſſimam alicujus thematis notionem haud extare in Codice Sacro? Atqui longe maxima radicum pars ſub ea conditione jacet; curſu omnium linguarum ſua ſponte id ipſum efficiente; ut res aliter ſe habere non potuerit. Porro an ullo indicio comprobatum erat, ſignificationem *laudandi* eſſe *propriam* ac *primariam*, ac non potius *tranſlatam* & *ſecundariam? Secundariam* eſſe omnia magis ſuadebant, quum *laudationis magnificæ* vim præferat verbum hocce, cum *applauſu*, *honoreque omni verborum* conjunctam,

Digitized by Google

conjunctam, unde per *concelebrare publico plauſu* opportune exprimi poſſet. Ergo *primaria* illa *poteſtas* in Bibliis nuſquam occurrens, ex dialectorum fontibus ante fuerat protrahenda, quam ſerio de conciliandis diſcrepantibus hiſce notionibus deliberaretur.

CV. Manu palpandum præbere volui defectum hunc, quando in defectibus hodiernis, circa interiorem cognitionem Hebrææ Linguæ, denudandis occupor, ut omnes, qui de his rebus aliquid judicare valent, perſpicerent, vel ſpem eſſe deponendam linguæ hujus, quoad ejus fieri poſſit, perſanandæ; vel externa auxilia eſſe admittenda, ut quod domi nulla unquam ſagacitate veſtigari queat, id foris exquiratur, & conſpirante excellentium ingeniorum induſtria, velis remisque, convehatur.

CVI. In Arabiam ſi quis mecum vela dare non refugiat, Filiæ opulentiam Matris inopiæ recreandæ inſigniter conducere deprehendet. Nam cum *laudandi* & *ſedandi* poteſtate, multo plures adhuc notiones ibi inveniemus, quæ ad primam originem nos perducere valeant. Nempe سبخ per *Sin*, in quod Hebræum *Schin* ſæpe ex dialecto tranſit, ut exempla parag. XCIII. exhibita docent, complectitur propriam & principem poteſtatem *permulcendi*, & *leni manu tactuve contrectandi*. Speciatim ſedem obtinet in *lana*, aut *Goſſipio*, *quod carminatum colo obvolvitur*. Id

vocant التسبيخ תשביח; unde سبخ apud *Golium* declaratur, *decerpſit aliquid de Goſſipio, lana, pilis camelinis, dum carminarentur, colove obvolverentur*. Vides illud *leni manu contrectare & permulcere*, ad *materiam mollem* ſordibus repurgandam, & *lanificio accommodandam*. التسبيخ תשביח etiam ex *Camus* proponitur a *Giggejo* ſub notione *Goſſipium extendendi ut ſuper illud medicamentum expandatur*. Habes iterum *materiam mollem leni manu permulcere*. Eadem vis relucet ex سبيخة שביחה *plumæ quæ expanduntur*: & alia forma سبيخ, *quod decidit e goſſipio, aut plumis*. Ita Lexica. Ita etiam *Schol. Diw. Hud*. السبيخ ما نسل من ريش الطير *Appellatur* שביח *quod defluit e plumis avium*. Sed plenior forma loquendi ibi proſtat سبيخ النسال, quod aliter verti non poteſt proprie quam *demulſum plumæ effluentis*: ad quam rationem primitus dixerunt سبيخ القطن *quod inter mulcendum & leni manu pertractandum de goſſipio decidit*. Pro quo utroque deinceps سبيخ abſolute invaleſcere cœpit.

CVII. Hæc de proprietate. Excutiamus nunc impropria, & tranſlata, quæ ex *leniter mulcendo* profluxerunt. Apud *Giggejum* velut glomus

Digitized by Google

mus quoddam ſignificationum ſub التسبيخ תשביח comparet: *Cum quid leve ſit; cum quid quietum redditur; quies venæ pulſantis ex dolore; rei abſolutio vel evacuatio; ſomnus vehemens.* Item ex 2. Conj. سبخ الله عنه الحمي *illius febris levior facta fuit. Deus vim febris fecit deſerveſcere.* & alia formula لا تسبخ عنه بدعايك عليه *Ne illius crimen leve facias precibus tuis.* Iterum سبخ الحر & in 5 conj. تسبخ الحر *æſtus deferbuit.* Apud *Golium* ſub 2. conj. habes G*oſſipium tractavit*, ut ſupra dictum: *Leviorem reddidit ac ſedavit febrim* Deus. *Dormivit vehementius; remiſit & ſedatus fuit* calor. Additur tanquam infinit. 1 conj. سبخ *liberum vacuumque eſſe.*

CVIII. Ob oculos propone tibi in hac congerie principem aliquem Gloſſatorem; *Heſychium* verbi gratia, aut *Nonium Marcellum*, qui ſparſas linguæ patriæ divitias ſummatim undique carpens, atque ex oratorum, poetarumque, pratis delibans, nihil penſi habet quo pacto corollam ſuam digerat contexatque. Non multum inde lucis deportabit, niſi qui diffuſa lectione jam ante pectus imbuerit, & quo quidque pertineat, nocturna diuturnaque volutatione omnium ferme auctorum, addidicerit.

 CIX. Sub-

CIX. Submonitione hac occurrere debui iis, qui vix primoribus labris deguſtata lingua Arabica, ſine ullo uſu librorum ex Lexicis tantum ſapere poſſunt; ut ſciant vaſtum eſſe hoc mare, intuta brevia; ubi facile cymbulam frangere quis poſſit, niſi ante genium & curſum linguæ in omni genere orationis, proſæ, verſæ, exploraverit, ſibique familiarem reddiderit.

CX. Ut mentem meam illuſtri documento declarem, quod incredibile hæc res momentum habeat in ſtudio Linguarum Orientalium, Gloſſatorem agam in Latino *Mulcere*, ſecundum illam viam & rationem, quam tenet *Zjauharius* a *Golio*, & *Phiruzabadius* a *Giggejo* converſus: id eſt, prout vel communis ſermo, vel memoria, vel annotatio ideas ſub manus ſuggeſſerit. Ergo *mulcere* eſt *leviorem facere*, *allevare*; *quietum reddere*, *pacare*; *dolorem ſedare*; *tumultum compeſcere* aut *componere*; *curis abſolvere* & *evacuare*; altiore ſomno *ſopire*; *facere ut quid deferveſcat*; *mitigare* & *lenire* crimen; *ſolari*; *blandiri*, & *adulari*; *recreare*; *titillare*, & *jucundo ſenſu perfundere*; *ſubigere* cudendo ferrum; *edomare*; *plaudere*, *applaudere*; *collaudare* & *omni honore verborum adficere* ac *concelebrare*. Affatim, credo, gloſſarum; nec tamen omnia exhauſi, quæ hic inexhauſta quaſi vena ſcaturiunt. Ad hunc modum notiones notionibus cumulantur in *Camuſo*, ſine allegatione ulla, ſine auctorum exem-

Digitized by Google

exemplis. *Zjauharius* hic illic exempla interſperſit, ex Poetis præſertim, ſed quæ ſitim legentis irritent magis, quam ſedent. Facile etiam evicerim, ne dimidiam quidem partem figurarum & tralationum, ſub plerisque radicibus, eſſe conſignatam ab illis duobus Lexicographis; quum *Phiruzabadius* alterum tantum ad *Zjauharium* ſe adjeciſſe non vane glorietur; atque bis altero tanto cumulatius aliquid præſtari poſſet, ſi in immenſum opus conſpirata Doctorum inter Arabes virorum diligentia incumbere ſuſtineret. Comperta loquor, quippe qui ex paupertina mea re, & penu, Lexica Arabum haud pœnitenda acceſſione locupletare poſſem: haud ignota etiam Eruditis noſtris profero; ſi enim Theſaurus ille copioſus *Stephani* guſtulum modo præbet divitiarum Græcarum; ſi *Fabri* illud *penuarium Latinum*, a *Buchneris*, *Cellariis*, *Græviisque* luculentiſſime ditatum, plenis adhuc modiis & trimodiis poſſet adaugeri, utique in uſibus vocabulorum figuratis; quilibet liquido mecum concludet, & decernet, fieri non poſſe ut omnem copiam ac facultatem ſermonis Arabici *Phiruzabadii* ille *Oceanus* expromſerit.

CXI. Sed hæc alias latius, & tempeſtivius. Nunc, quod inſtat. Si ergo in hunc meum cinnum, in quem admiſcui ſignatiores uſus verbi *Mulcere* oculos conjecerit aliquis, tenuiter literis Latinis tinctus; nonne mirifica ei perturbatio &

confuſio oborietur? præſertim ſi ne primigeniæ quidem proprietatis limpidam ideam imbiberit, quemadmodum ſæpe Arabes, ſuorum in gratiam ſcribentes, eam ne enotare quidem dignantur. At qui auctorum lectione imbutus ac coloratus, meam congeriem, fugiente tantum oculo, adſpexerit, quantumvis nullo ordine ea profuſa ſit, in ſingulis tamen phraſibus lumen ac decus inſignium metaphorarum agnoſcet, & ad ſuam quamque ſtirpem ac originem revocare callebit.

CXII. Quia interim hæc opera noſtra Juventuti Academicæ debet prælucere, eique per linguarum anfractus iter emunire, æqui bonique conſulent homines Eruditi, ſi gloſſemata mea exemplis illuſtrata dedero; & quod imperitis turbidum videri poſſet, defæcatum liquidumque effecero.

CXIII. Ajebam *mulcere*, eſſe, *leviorem facere* ut Arabes etiam سبخ exponunt. Sic *Sil. Ital.* 13:396.

Alloquioque virum tantos mulcere dolores.

Et 12: 220.

- - *Aonio plectro mulcere labores.*

Adde L. 4: 750. qui verſ. tamen merito ſuſpectus eſt viris doctis. Sequebatur *quietum reddere, pacare.* Sic *Horat.* 2. Ep. 1: 211.

Meum

Digitized by Google

- - - - *Meum qui pectus inaniter angit,*
Irritat, mulcet; falſis terroribus implet.

Et *Val. Fl.* 1: 298, 299.

Illis placidi ſermonis Jaſon
Suggerit adfatus, turbataque pectora mulcet.

Itemque *Sil. Ital.* 10: 616.

Hos mulcens queſtus Fabius

Deinceps ponebam, *ſedare* dolorem. *Plin.* L. 28: 19. *Si ubera dolent, lactis aſinini potu mulcentur:* & ita ſæpiuſcule. poſſes etiam *fovere* pro gloſſa ſubſtituere. *Sil. Ital.* 5: 368.

Mulcebat lympha purgatum ſanguine vulnus

Idem 6: 91, 92.

- - - - *Nunc purgat vulnera lympha;*
Nunc mulcet ſuccis. - - - -

Similiter 13: 455. &c. &c. Inde porro, *compeſcere*, *componere* tumultuantia. *Virg.*

Et mulcere dedit fluctus, & tollere vento.

Et

Et *Liv.* L. 7: 40. *Extemplo memoria patriæ militi iras permulſit ;* & *Apulejus* alicubi, *fervidos mores blanditiis permulcere.* Etiam *Tacitus* aliquoties *mulcere* hoc adhibuit, ubi *militaris tumultus ſedatur.* Addatur *Virgiliana* imago.

Ille regit dictis animos & pectora mulcet.

CXIV. Subſequens erat *curis abſolvere* & *evacuare*, quomodo & Arabes ſuum تسبيخ declarant, & سبخ citraque punctum, سبح *liberum, vacuum, curis ſolutum eſſe.* فرغ. *Horat.* 3. *od.* 11.

Quin & Ixion, Tityosque vultu
Riſit invito; ſtetit urna paullum
Sicca, dum grato Danai puellas
Carmine mulces.

Nil tritius. Speciatim *ſomnus curarum domitor*, dicitur *mulcere ;* unde تسبيخ *ſomnus altior*, & conj. 2. سبّخ *vehementius dormivit.* Sic *Sil. Ital.* 3: 170.

Nec mora: mulcentem ſecuro membra ſopore
Aggreditur juvenem.

Iterum L. 7: 293.

- - - - - *Et mulcebat triſtia ſomno*

Op-

Digitized by Google

Opportune incidit & hoc *Ovid. Metam.* 8.

> *Lenis adhuc ſomnus placidis Eriſichtona pennis*
> *Mulcebat* - - - - - -

CXV. Series noſtra proponebat deinde; *Mulcere* pro *facere ut quid deferveſcat*; ubi me accommodavi ad Arabes ita phraſin سبخ الله عنه الحمى declarantes, *fecit Deus deferveſcere febrim ab eo.* Nobilem enimvero figuram! *Permulſit Deus febrim ejus*; quomodo *permulcere iras*, in alio æſtu plusquam febrili *Livius* dicebat. Ejusdem venuſtatis, تسبخ الحرّ *deferbuit æſtus, calor remiſit*, proprie *remulſus, permulſus eſt.* Huc facit *Silii* hocce L. 6: 163.

> *Isque ubi ferventi concepta incendia paſtu*
> *Gurgite mulcebat rapido, & ſpumantibus undis.*

CXVI. In *criminis mitigatione* uſurpant etiam Arabes ſuum سبخ, ſecundum formulam illam لا تسبخ عنه بدعايك عليه *Ne illius crimen levius facias pro eo intercedens.* Proprie, ne *molli manu palpes & permulceas* crimen *quo onuſtus eſt.* In *Suaſ.* 1. *Senecæ* eſt, *Multa adulatione animum a-*

licujus permulcere. Trita ſunt tum in *adulatione* omni, tum ſpeciatim in *blanda criminis elevatione* vocabula *palpandi*, & *palpo mulcendi* & *palpationis*, ad quæ digitum intendiſſe ſuffecerit.

CXVII. Vicinum eſt, *blande ſolari*, quod non dubito quin Arabum uſus quoque admittere poſſit, quamvis a Lexicographis non annotetur. *Val. Fl.* 4: 443.

- - *Jamque hoc animum ſolamine mulcens.*

Directius, & abſolute L. 2. 140.

- - *Et longo mulcent inſomnia penſo.*

Huc pertinent, *recreare*, *titillare*, *jucundo ſenſu perfundere*, quæ pervagata ſunt, & probata tædium parerent. Unum modo veniam eblanditur, ex *Sil.* L. 12: 3, 4.

- - - - - *Blandisque ſalubre*
Ver Zephyris tepido mulcebat rura ſereno.

Et item alterum *Val. M.* 2. 44. *Novitate grata oculos permulcere.* Unde totum genus cognoſcitur.

CXVIII. Quantocyus abſolvamus penſi reliqua. *Mulcere* antiquis fuit ſpeciatim *ſubigere* & *emollire* ferrum: nam inde *Mulciber* nomen inveniſſe

Digitized by Google

niſſe traditur. Apud *Silium* valet etiam *Edomare. Cicurare. Manſuetum reddere.* Lib. 1: 406.

- - - - - *Non pavidus fœtas mulcere leænas*

Et Lib. 2: 440.

Aſſuetas patrio mulcet ſermone leænas

Præiverat *Virg.* cujus eſt, *Mulcere tigrès.* non abludit etiam illud *Livii* L. 3: 14. *paulatim permulcendo tractandoque manſuefecerat plebem.*

CXIX. Cogat longum nimis agmen *Mulcere*, pro *plaudere*, *plaudente & palpante manu demulcere;* anſa deſumta ab *equis*, qui blanda manu, & verborum honore permulceri gaudent. Huc ſpectat *Terentianum* in *Heaut. Non poſſum pati, quin tibi caput demulceam.* Apud *Val. Fl.* L. 358. etiam eſt

Plauſu fovet hanc, & pectora mulcet.

Nec abeſſe hinc debet *Virg.* deſcriptio, qua equorum indolem pingit *Georg.* 3: 185.

Tum magis atque magis blandis gaudere magiſtri
Laudibus, & plauſæ ſonitum cervicis amare.

Ubi & *mulſæ* genius Latii reciperet, niſi quod ſonantius ſit illud *plauſæ*. Adde *Æneid* 12.

Circumſtant properi aurigæ manibusque laceſſunt
Pectora plauſa cavis.

CXX. Ab hac, vel ſimili aliqua anſa, Arabes *cum plauſu laudandi & magnifice celebrandi* poteſtatem quoque adſciverunt ſub سبح, quod eadem cum سبخ radice tenetur, & Hebræum שבח repræſentat. Unam eandemque eſſe ſtirpem, licet puncto diſtingui ſoleant, nullum eſſe poteſt dubium, quia سبح æque ac سبخ exponitur *ſomnus, quies, ſedatio & vacuitas curarum.* فرغ. Diſcreverunt tamen, ut apud Latinos quoque *mulcare* diſcernitur a *mulcere*, quum ejusdem ſit originis. Duo autem ſignificata ſub سبح regnant, alter *collaudandi cum plauſu;* alter *natandi*. Miretur aliquis, & roget quid *natatui* cum *plauſu*? Sed mirari deſinet, qui hoc *Statii* modo adſpexerit L. 1: *Sylv.* 3. ℣ſ. 73, 74.

Aut ingens in ſtagna cadit, vitreasque natatu
Plaudit aquas - - - -

Nempe qui *natat*, *manibus pedibusque everberat aquas*, & quaſi *plaudit eas*, *remigem agens*. De *remigatione* non diſplicebit hic imago *Silii* L. 6: 461. hortatorem deſcribentis.

Qui

Qui voce alternos nautarum temperet ictus;
Et remis dictet ſonitum, pariterque relatis
Ad numerum plaudat reſonantia cærula tonſis.

Ergo *remex plaudit aquas*, itemque *natator*: *aëra* quoque *ales*; quem & poetæ *tranare remigio alarum* dicunt *cælum*. Non indecore *Silius* hæc complexus eſt L. 12: 95. ubi *Dædalum* inducit, qui *novus ales aëra tentans*, & *Natum* quoque *docens vias volucrum attentare, lapſum*

- - - - Solutis
Pennarum remis, & non felicibus alis
Turbida plaudentem vidit freta.

Invenio etiam *plauſum* pro *natatu* eleganter poſitum, vel ſaltem pro *conatu piſcis nataturi*, ab *Auſon* in *Moſella* ℣ſ. 263. de piſce capto, in arenamque extracto, & moribundo.

Jam piger invalido vibratur corpore plauſus;
Torpida ſupremos patitur jam cauda tremores.

De *natatore* iterum *Manil.* 5: 430.

Nunc alterna ferens in lentos brachia tractus,
Et plauſa reſonabit aqua. - - - -

Plaudere ergo recte pro *natare* Arabes, ſub ſuo ســبح ; & ســبوح *natator ;* qua homo, qua aliud quid, aquam, dum fluitat, *plaudens*, *mulcensque.* In *Alcorano*, *Sur*. 36: 40. الشمس والقمر في فلك يسبحون *Sol & luna in navi natant.* Proprie *plaudunt*, *mulcent*, *tranant*, *eremigant cœlum.* Fabella vetus; in quam nunc non excurro. Mirifici ſæpe ſunt natales ſignificationum. *Mulgere*, quod & cum *mulcere* in origine concinit, apud veteres, licet diverſo adſpectu, receptum fuit in *volatu*, *natatuque.* Apud *Ennium* in 7. Annali.

Mulſerat huc navem compulſam fluctibu' pontus.

Id eſt *nantem attraxerat.* In *Arat. Cic.*

Igniferum mulgens tremebundis æthera pennis.

Sed nimius ſum; & *plauſus natationis* neminem amplius turbabit, cum *plauſu laudationis* in unam ſedem congruens, ſub themate ســبح.

CXX. *Laudationis* autem *plauſum* illum Arabes ſolenni formula exprimunt, ubi quid *admirabile*, & omnibus modis *prædicandum*, *celebrandum-*

Digitized by Google

dumque conſpexere, proclamantes *Sobhan* سبحان من كذا *O rem plauſu*, & *demulſa*, ut ſic dicam, *cervice digniſſimam*. Inde formula انت اعلم بما في سبحانك *Tu te ipſum noſcis.* Ita *Gigg.* proprie *Tu optime ſcis quid in te plaudi*, & manu demulcente *laudari mereatur*. Solenne item hinc سبحان الله *Laus Deo*: الله سبوح אלה שבוח *Deus laudandus*; سبحة الله *Magnificatio & concelebratio gloriæ divinæ*: & verbum سبح *plauſu, omnique honore verborum magnificavit* rem aliquam; ſpeciatim Deum. In *Alcorano* كان من المسبحين *Fuit ex veneratoribus & laudatoribus Dei.*

CXXI. Ex hiſce omnibus jam ſole meridiano clarius relucet tum majeſtas, tum gravitas & conſtantia ſermonis Hebræi, in themate שבח, quod a *permulcendo* uſum ſuum ſecundarium diffundit, partim ad *honorificentiſſimam laudationem*, partim ad *blandam ſedationem*. *Laudationis & concelebrationis* pulcherrimam hanc imaginem præferunt ſequentia loca. *Pſ.* 117: 1. הללו את יהוה שבחוהו. *Celebrate Jehovam*, *& plauſu publico permulcete quaſi*; exclamantes ſolenne illud *Sobhan*

Pſ. 63: 4. שפתי ישבחונך *Labia mea plauſu te commulcebunt; omnique honore verborum vehent atque extollent.* *Pſ.* 147: 12. *Jeruſalem* שבחי את יהוה הללי אלהיך *O Tzion; publicis plauſibus permulce Jehovam, concelebra Deum tuum.* *Pſ.* 106: 47. להודות לשם קדשך להשתבח בתהלתך *Ad concelebrandum nomen tuum ſanctum; ad commulcendum nosmet ipſos in tua laudatione;* hoc eſt, *ad nosmet ipſos beatos & glorioſos prædicandos dum te celebramus,* ut *Coccejus* recte declaravit. Poſſet quidem paulo aliter adhuc illud השתבח בתהלה exponi, *reſonante plauſu & clamore publico.* Sobhan *dilaudare*, ſine uſu illo reciproco, ſed prius prætulerim. Addatur 1 *Chron.* 16: 35. *Eccl* 4: 2. & 8: 15. Alteram figuram *blandæ ſedationis* exerit *Pſ.* 65: 8. משביח שאון ימים *permulcens fragorem marium.* Et *Pſ.* 89: 10. *Tu imperas elationi maris: quum tollit fluctus ſuos,* אתה תשבחם *Tu permulces eos.* Conſonat *Virg. Æn.* 1: 65.

Et mulcere dedit fluctus, & tollere vento.

Iterum *Prov.* 29: 11. *Omnem Spiritum ſuum exire ſinit elumbis*, id eſt, *iræ frena laxat: at ſapiens retro remulcet eum* ישבחנה. Id *Statius* ſimiliter expreſſit *ſtimulata corda remulcere.* & conferri quoque debet *Æneid.* 1: 153.

Ille regit dictis animos, & pectora mulcet.

CXXII.

Digitized by Google

CXXII. Hæc ad *Quartam Claſſem* defectuum libata ſunto. *Quintam* nunc brevibus quoque ſtringam, par. XI. propoſitam in Radicibus, quarum exterior quidem adſpectus uſusque, ex ſerie orationis, & collatione locorum, potuit attingi, ſed ad quarum definitam proprietatem, & genuinam vim, nulla acie penetrari potuerit, neque unquam penetrabitur, niſi foris, dialectorum ope, lumen inferatur.

CXXIII. Ut hoc quale ſit, quam lateque ſe extendat, intelligatur, attendi velim ad id, quod nemo ſenſu communi modo præditus, leviterque literis tinctus, negaverit, in omnibus linguis primævum fontem diſtingui debere a rivulis, id eſt primariam & antiquiſſimam notionem, a ſecundariis uſibus; & nihil difficilius eſſe, etiam in opulentis & copia librorum florentibus linguis, quam primigeniæ Originis ac poteſtatis indagationem.

CXXIV. Hæc jam difficultas Linguam Hebræam, puram illam & antiquam, quæ Bibliis continetur, duabus de cauſis maxime premere debuit. Prima eſt, quod anguſtiſſimis cancellis unius tantum Libri includatur; altera, quod Criticorum, & Grammaticorum Veterum monumentis, hac in parte, penitus deſtituamur. Utriusque rationis pondus ac momentum paulo preſſius eſt urgendum, quia hoc ipſum magnitudinem defectus, per latam linguæ ditionem regnantis, evincet,

vincet, & ſimul neceſſitatem lucis, e dialectis infundendæ, demonſtratam dabit.

CXXV. Primo aliquis modo guſtus, & vel levicula in linguis tinctura, dictat cuivis, ad ſignificationes primævas vocabulorum indagandas requiri magnam librorum ſupellectilem, & per omne genus artium ac ſcientiarum ſeſe diffundentem copiam præſtantium auctorum, qui patrii ſermonis vim atque indolem feliciter repræſentare ſtuduerunt. Quo ergo anguſtius habitatur, hoc eſt, quo minus Scriptorum habetur, eo majoribus difficultatibus ac tenebris laborari neceſſe eſt.

CXXVI. Ponamus caſum, cujus fingendi, & ad propoſitum meum deducendi, neceſſitatem imponit commune præjudicium, quo ſtatus quæſtionis noſtræ vix cognitus, nedum perſpectus, gravatur. Superſint modo ex illa Græcorum affluente opulentia *Thucydidis* & *Euripidis* præclari labores; omni reliqua lingua penitus deleta & extincta: quisquamne mortalium ſibi perſuadebit, aut aliis perſuadere conabitur? ſe ex indefeſſa & attentiſſima volutatione illorum Auctorum, tum generalius ſenſum Univerſi contextus aſſecuturum eſſe, tum ſpecialius cujusque ſententiæ pondus ac decus eſſe eruturum, cum omni illo lumine, quod ad primitivam indolem thematum, naturam metaphorarum, profundosque receſſus totius orationis reſerandos deſiderari poteſt.

CXXVII.

Digitized by Google

CXXVII. Progredior ulterius. Si iſta jam *Thucydidis* & *Euripidis* ſuperſtitantia tantum monumenta, conſentiens Eruditorum chorus per mille, per bis mille, per quantum quis voluerit annorum excutiat, & acri locorum collatione, Lexicorumque ac Concordantiarum confectione, novis uſque ac uſque curis ſubjiciat; quisquamne ſperandum eſſe contendet, ut omnes tandem tenebræ diſcutiantur, quæ ex anguſtia & inopia linguæ, tantam cladem paſſæ, ingruerat; & res deducatur ad liquidam omnibusque ſuis numeris abſolutam explanationem? haud dubie ſi id fati Græcis rebus incubuiſſet, ut quilibet materiæ ſuæ callidus æſtimator, gravem Linguæ jacturam deploraret, ita ultro & ſponte profiteretur, aquam ſibi in bene multis hærere, & magno redemtam vellet ampliorem librorum ſupellectilem, unde genuinas verborum origines, diverſas metaphoras, ſplendidas figuras, univerſæ Orationis inſtrumentum penitius pertentare, & ad vivum ſecare daretur: Dialectorum opem neutiquam aſpernaturus, ſi forte Jonice, Dorice, Æolice, Vulgariter, conſcripta priſca monumenta, ex angulo aliquo emergerent; ſed ea tanquam e cœlo lapſa ſuſcepturus.

CXXVIII. Quo collineem, cujusvis oculis ſe ingerit: & jure meritiſſimo me colligere poſſe autumo, fruſtra eſſe Viros Doctos, qui in

P 2 ſum-

ſumma paupertate linguæ Hebraicæ, unius ſatis exigui Libri finibus concluſæ, dialectorum ſibi interiorem cognitionem minus neceſſariam eſſe exiſtimant, quum citra illud lumen nunquam ad primigenias & antiquiſſimas Radicum Hebraicarum ſignificationes perveniri queat, etiamſi exterior uſus & adſpectus ex circumſtantiis contextus comprehenſus fuerit: quod nunc in præſentia diſputaſſe ſuffecerit ad primam cauſam defectus illius, quem mox exemplis palpandum præbebo, illuſtrandam.

CXXIX. Alteram cauſam obſcuritatis, quam regnare dico per linguam Biblicam, circa primigeniam proprietatem Radicum, collocavi in eo, quod deſtituamur omni luce Veterum Criticorum, qui ſtante adhuc & vigente Hebræorum Lingua floruerint. Maſoretharum Criſis circa literas & puncta ſterileſcit: quæ a Thalmudicis hic illic attinguntur, mirificam produnt inſcitiam, & eruditis ſtomachum movent. Qui aliquid deinceps conati ſunt ex natione Rabbinica, tum demum extiterunt, quum longa clades cuncta diſſipaſſet: quibus Lingua Hebræa non magis vernacula fuit, quam Italis recentioribus, Romana puritas ac majeſtas; aut Græcis hodiernis in *Euripide* ac *Thucydide* exponendo quicquam auctoritatis præ nobis competit. Si ergo, ut ſimilitudinem modo adhibitam, adhuc ſemel urgeam, librorum Græcorum penuriæ, accederet

Ve-

Digitized by Google

Veterum Scholiorum univerſalis interitus, ſic ut nihil vel de etymologia ac primæva ſtirpe verborum, vel de metaphoris & figuris ex ſua quibusque ſtirpe propagatis, vel de reliquo apparatu Critico, quicquam ad noſtras manus perveniſſet, a veteri aliquo Literatore annotatum, aut excerptum, qui florente Græcia floruiſſet; utique omnes, qui illiterati non erunt, haud gravatim agnoſcent, ſi jam exteriorem verborum vim & uſum aſſecuti fuerint, interiorem tamen originem & proprietatem in plerisque a ſe nec penetrari, nec adeo ſperari poſſe, niſi aliunde ſuppetiæ adferrentur, defectibus tum librorum, tum Scholiorum veterum ſupplendis idoneæ: hoc eſt, niſi monumenta quædam prodirent in lucem, unde patentior Linguæ Græcæ conſpectus aperiretur, vetuſtis auctoritatibus illuſtratus ac confirmatus, licet forte monumenta illa jam non Atticam gravitatem ſpirarent, ſed alterius alicujus dialecti colorem ac guſtum præferrent, quæ cum Attica iisdem ſtirpibus maternis teneretur.

CXXX. Ut his levi velitatiuncula præmiſſis, cornua nunc commoveam diſputationis, & exemplis in aciem deſcendam, ex trecentis thematibus tria adduxiſſe ſatis habebo. קלם / עלם / מרה prius מרה, poſt infelices conatus *Forſteri*, qui ex affinitate cum מור elicuerat vim *mutandi*; itemque *Avenarii*, qui ex cognatione cum מרר ex-

exſculpſerat notionem *amareſcendi*, conſedit tandem magno conſenſu Lexicographorum noſtrorum in ſignificatione *Rebellandi*. Iſta idea quum generalis ſit, & ſub varias cadat loquendi formas, copia Latinæ linguæ uſi Viri Docti addunt, *immorigerum eſſe*, *refractarium*, *contumacem*, *pervicacem ſe gerere*, quæque alia in eundem exeunt ſenſum. Nihil equidem carpo; nihil demuto. Omnia hæc recte & rite ſe habent. Sed jam dari mihi velim unde *rebellantis contumaciæ* ſecundaria illa poteſtas ſit prognata; & quæ nativa ac priſca ſit facies verbi מרה. Eſtne *Tumuit*, unde *contumacia* nomen invenit? Eſtne *Refregit*, unde *Refractarius* dictus? Eſtne *Pervicit*, e quo fonte *pervicax*? Utique ſine temeritate nihil hic eligi, aut adfirmari poſſet, omni fundamento deficiente; & vel viginti aliis ideis ſinum modo concutienti ſeſe oblaturis ad illud *Rebellem & immorigerum eſſe* exprimendum. Quid ergo מרה veteribus Hebræis in ſtirpe ſua ſignaſſe dicemus? Neſcio, inquies, nec curo equidem, quum exploratiſſimum habeam *contumacis rebellionis* poteſtatem ſubeſſe, unde unde illa tandem derivata fuerit. Itane vero non curabitur id, quod grandia perſæpe adfert momenta? Cordatius, credo, foret, defectum palpabilem agnoſcere; ejusque remedia, quæ Filia Matri præſtare valet, non repudiare.

CXXXI. Hic quam amice Hebræa & A-

ar-

rabica dialectus conſpirent, *Giggejus* jam inſinuaverat, quum مري, æque ac מרה exponebat *contradicere, rebellare, contumacem eſſe.* المراء & المماراة *diſputatio.* ماراه بالحجة *in controverſia illi adverſatus eſt.* (Imo vero, *in clara probatione ſe ei contumaciter oppoſuit.*) ماراه *cum illo diſputavit; contendit. litigavit altercatus eſt.* المرية *Dubitatio. hæſitatio. diſceptatio. altercatio. controverſia.* مراه & مري حقه *Se aliquid debere inficiatus eſt.* Hæc linguarum callens ſtatim ſentit eſſe ſecundaria. Quid jam primarium? En tibi. المري מרי *fricatio, attrectatio; preſſioſtringens.* مري الناقة *Cameli ubera ſtrinxit mulgendi ergo*, ut eſt apud *Golium*. Item *inflixit* illi centum flagelli ictus. Formula eſt in *Camuſo* مري فلانا مائة سوطا מרה פלון מאה שוט *Illum centies flagello verberavit.* Ad verbum, *ſtrinxit illum centum ſcuticas.* Id eſt *ſtringentibus plagis inflixit illi.* Iterum, *ad vehementiorem curſum ſcutica*

ca aliave re egit equum. مري الفرس *ſtrinxit*, *perſtrinxit equum*, abſolute ſic nonnunquam poni amans. Porro *in pluviam diſſolvit ventus* nubem. مري السحاب. a *mulſione*, *emulſione aquæ* quæ fit *preſſione ſtringente venti*. Similitudine ducta ab المري ſive *Camelo quæ ſtricto ubere lac radiatim emittit*. Alio adſpectu, *Anteriores pedes in ſolo motitavit* equus, *præ agilitate*, vel *præ noxa;* quaſi dicas *præſtrinxit:* denique, *inficiatus fuit*, *aliter ſibi conſcius*, *& denegavit quod deberet*. Sic *Golius* vertit formulam ſupra jam propoſitam ex *Giggejo* مراه حقه; ad verbum *ſtrinxit eum jus ſuum*, cum duplici accuſativo, hoc eſt, *ei in jure ſuo obſtitit*, *obſtrigillavit*, *& contumacia rebelli obluctatus eſt*.

CXXXII. Ex gloſſematis hiſce Arabicis evidenter apparet, מרח in Origine ſua valuiſſe *ſtrinxit*, *perſtrinxit*, *præſtrinxit;* atque inde ductu proclivi emanaſſe, *ſtringendo preſſit*. Item *ſtringente ſcutica percuſſit*. Item *obſtitit*, & *diſputando contendit*, ut *Golius* in 3. conj. ماري declarat. *Alcorano* perfamiliaris eſt hic uſus. *Sur*. 53: 10, 11, 12. فاوحي الي

عبده

Digitized by Google

عبده ما اوحي ما كذب
الفواد ما راي افتمارونه علي
ما يري *Revelavitque Servo ſuo id quod revelavit. Non finxit cor* Muhammedis *id, quod vidit. An ergo diſceptabitis cum illo, de eo quod vidit?* Sic vertit *Maraccius.* proprie eſt, *ſtringendo contendetis, & contumaciter reſiſtetis.* Locum in *Camuſo* citatum infeliciter vertit *Giggejus*, ut fit, quum ſeries, unde aliquid excerptum eſt, ignoratur. Iterum *Sur.* 42: 17. *Deus eſt qui demiſit cælo Alcoranum cum veritate, & Stateram* inſtantis judicii: *quo pacto autem ſcies utrum Hora iſta ſit propinqua? Accelerari & repræſentari volunt, qui non credunt in eam: qui vero crediderunt, eam reformidant, & ſciunt eſſe ipſiſſimam veritatem.* الا ان الذين يمارون
في الساعة لفي ضلال بعيد
Nonne porro, qui diſputant de Hora, in errore ſunt longiſſime avio? Sic *Maraccius.* Alii pro *diſputant* dant *dubitant:* vis phraſeos Arabicæ adfert *ſtringendo pertinaciter contendunt.* Plura hujus generis non congeram, quod hinc ſat luminis ad Sacræ Scripturæ conſimiles uſus ſit redundaturum.

CXXXIII. Signata eſt formula in ſacris

מרח את פי יהוה , *Num.* 20: 24. & 27: 14. *Thren.* 1: 18. &c. &c. *Immorigerus fuit verbo Jehovæ.* Ita *Coccejus* in Lexico. ſubſtitue, *diſputando, cavillando, dubitando, abnegando, contentioſe reluctari, & Os ejus Sacrum veluti ſtringere.* Hæc eſt idea Orientis, quam conſtructio per accuſativum enunciata inculcat. Item *Pſ.* 105: 28. לא מרו את דבריו *Non contentioſe ſtrinxerunt mandata ejus;* id eſt, *nec dubitando, cavillandove; nec detrectando reſtiterunt iis. Perſonam* etiam, cui *contumaciter reſiſtitur* elegantior ſtructura *ſtringere* dicitur pervicax. *Jer.* 4: 17. אתי מרתה. prout Arabes formant مراه *ſtrinxit eum*, pro *reluctatus eſt ei;* & cum gemino accuſativo مراه حقه *ſtrinxit eum jus ejus*, pro *in eo quod ipſi debebatur, contentioſe & pervicaciter ei reſtitit.* Intercedere quoque poteſt præpoſitio مراه بحقه *Strinxit eum in jure ejus*, eodem ſenſu; & ماري في الشي *ſtringendo & contendendo in re aliqua repugnavit*, & vel *incredulum dubitatorem*, vel *contumacem* juſſorum *detrectatorem ſe præbuit.* Ita *Hoſ.* 14: 1. מרתה באלהיה id qui facit, eſt בן סורר ומורה *Filius retractator & ſtrictor;* ſive *contentioſius & contumacius* juſſa paterna *detrectans. Deut.* 21: 18. &c. &c.

CXXXIV.

Digitized by Google

CXXXIV. In *Hiphil* ſimiliter ratio conſtructionis procedit. Ut *Joſ.* 1: 18. כל איש אשר ימרה את פיך ולא ישמע את דבריך *Qui obſtrigillaverit os tuum* liceret vertere, ex veteri forma loquendi, qua *obſtringillare*, vel *obſtrigillare*, a *ſtringendo*, *eſt contentioſius reſiſtere*, *reluctari*, *adverſari*. Ex *Ennio* apud *Non. Marcellum* habemus. *Reſtitant*, *occurrunt*, *obſtant*, *obſtringillant*, *obagitant*. Item ex *Varr.* de vita P. R. *Quod Curio dicebat, ut illi renuntiaretur, ſe obſtringillaturum, ne triumphus decerneretur, aut ne iterum fieret conſul.* Plura adhuc ibidem exhibentur. Paulo aliter poſuit *Senec. ep.* 115. *Multa obſtrigillant, & aciem noſtram aut ſplendore nimio repercutiunt, aut obſcuro retinent.* Simpliciter *Lipſius* declaravit *obſtant*, *ſe opponunt*. Fortius eſt, & ſignat *obſtant ſtringendo*, alluſumque crediderim haud invenuſte ad phraſin *perſtringere*, vel *præſtringere aciem*. Redeo ad Hebræa. *Pſ.* 107. 11. המרו אמרי אל *contumaciter immorigeri fuerunt dictis Dei*. Sic *Coccejus*. Subſtitue, *Obſtrigillarunt dicta Dei*, & Latino ore vim Hebraiſmi repræſentabis: nam ex æquo ſtructum fuiſſe videtur a Veteribus, *obſtrigillare aliquem*, & *obſtrigillare alicui*.

CXXXV. Quo autem tum hæc, tum ſecutura etiam exempla, pleno in die collocentur, inſeram hic derivatæ voculæ מרי ampliſſimam potentiam. *Rebellio*, *Contumacia* eſt in Lexicis. *Coc-*

Digitized by Google

cejus, *inobedientiam*, ſatis molliter exponit; niſi quod mox *pertinacem inobedientiam* ſubnectat. Eſt proprie *obſtrigillatio*, *contentioſa & ſtringens reluctatio*, ſeſe apud Arabes ſub maſcul. forma مري, & fæmin. مرية præbens ad omnem *altercationem*, *dubitationem*, *diſceptationem*, *cavillationem*, *juris debiti denegationem*, *claræ veritatis abnegationem*, & *pervicacem reſiſtentiam atque inobedientiam*. Inſtar omnium ſit illud *Alcor*. *Sur*. 41: 55. الا انهم في مرية من لقاء ربهم *An non illi ſunt in contentioſa obſtringillatione circa occurſum Domini ſui* j. e. *Diem judicii*. Non eſt *dubitatio* tantum, & *cavillatio*; ſed *contumax abnegatio*, cum *inobedientia pervicaciſſima*, quæ vis ex עם מרי *Eſaj*. 30:9. & בית מרי *Ezech*. 2: 5. aliiſque locis etiam relucet.

CXXXVI. Reſumo jam filum ut hanc ſignificandi emphaſin vindicem *Ezech*. 5: 6. ותמר את משפטי לרשעה מן הגוים. Forma תמר eſt ex *Hiph*. per apocopen a noſtro מרה Belgæ tamen, aliique præclari viri, tanquam a מור eſſet, converterunt, *& commutavit judicia mea in impietatem præquam gentes*. Nollem factum. Melius *Coccejus*. *Et refractaria fuit judiciis meis*, *ut impie ageret præ gentibus*. Error natus ex ſtuctura rariore & admodum nervoſa. *Obſtrigillavit judicia*

Digitized by Google

cia mea ad impietatem, id eſt, *ſtatuta & jura mea cavillans, contentioſe abnegans, ejuranſque contumaciter, ſeſe projecit ac profligavit ad impietatem præ gentibus.*

CXXXVI. Vindicanda etiam ſunt loca quædam, in quibus ad thema מרר *amarum eſſe* ſeſe contulerunt docti interpretes. *Pſ.* 78: 17. *perrexerunt autem peccare adverſus eum:* למרות עליון *ad exacerbandum Altiſſimum in deſerto* Sic *Belgæ*. Sic etiam *Coccejus*. Fruſtra. Exprimitur enim *indomita* illa *contumacia qua* Dei *miraculis obſtrigillarunt* In *Pſ.* 106: 33. המרו את רוחו *Belgæ* iterum, *Exacerbarunt ſpiritum ejus;* pro quo accuſandi caſu retento præbeo, *Obſtrigillarunt Spiritum ejus*, & *continua ſua* מרי *cavillatione, dubitatione, infidelitate* ac *pervicacia, impulerunt ad aliquid temere labris ſuis effutiendum.* Videbantur tamen, qui *exacerbationem* ex מרר mutuati ſunt, praeſidium habere in *Eſaj* 3: 8. *Nam lingua eorum, & quæ exantlant audacia facinora, ſunt adverſus Dominum,* למרות עיני כבודו *ad exacerbandum oculos gloriæ ejus.* Id concinnius credebatur, quam *ad rebellandum oculis*, quod ſane incommodum. Sed en tibi ſententiam multo pulcherrimam, *ad obſtrigillandum oculos gloriæ ejus:* Id eſt; ad *oculos* ejus *ſanctiſſimos & glorioſos* turpiſſimis ſuis facinoribus *perſtringendos* quaſi, ac *male urendos;* anſa percommoda in iſtam nobilem figuram porrigente uſu thematis, qui adfert *ſtringentes plagas;*

 ut

ut quum dicitur مري فلانا ماية سوطا מרה פלון מאה שוט *Strinxit* ? *δεινα centum ſcuticas*, pro *centum ſcuticæ plagis illum perſtrinxit.*

CXXXVIII. Nil mirum eſt in talibus aliquid erroris ſubrepere, quum Linguæ priſca ditio ac conditio non tota patet, radicumque fines accurate regi vix poſſunt; tunc enim vicinitas literarum neſcio quid fuci ſæpe facit, & perſpicaciſſimis quoque blanda ſpecie imponit. Documento erit, quod a Celeb. *Vitringa* annotatum reperio ad *Eſaj.* 63: 10. והמה מרו ועצבו את רוח קדשו. „LXX· ἐρεθίζειν & παραπικραίνειν reddunt τὸ „מרה, quod Hebræis eſt *inobedientia quem re-*„*pellere*, vel *amarore afficere*, *exacerbare. Utro* „*ceperis modo non erraveris.* Multum tamen differunt tum natalibus, tum uſu, מרר مرّ *amarus fuit*, etiam apud Arabes, & مرى *ſtrinxit;* ac proinde non ſine errore hæc themata commiſcerentur. Bene ergo, quod tum magnus Commentator, tum *Belgæ* dederint, *At illi contumaciter reſtiterunt*, *& dolore adfecerunt Spiritum ſanctum ejus.* Sic tamen non ſatis tralucet vis tranſitiva τοῦ מרה, ad quam exprimendam Clar. *Vitr.* formavit ideam *repellendi inobedientia.* Commodius ſtructuram expediet noſtrum *Obſtrigillare*, ſingulari gratia & emphaſi hic conjunctum cum עצב, quod item in antiquiſſima ſua ſca-

Digitized by Google

ſcaturigine habet *arctius ſtringere, & ſtringendo urere*, unde ſecundario *dolore afficere* prognatum eſt. Tota ergo ſententia ſic decurret. *Obſtrigillarunt, & ſua* מרי, dubitatione, cavillatione, murmuratione, abnegatione miraculorum, reliquaque indomita contumacia, *male uſſerunt Spiritum Sanctum ejus.*

CXXXIX. *Stringendi* hanc originem radici noſtræ ſubfuiſſe, dubitare haud patitur derivatum מורה *Novacula Jud.* 13:5. & 16:7. & 1 *Sam.* 1:11. Adde *Pſ.* 9:21. שיתה יהוה מורה להם *Appone ipſis novaculam Domine*, in figura gravi & appoſita. *Coccejus* ſub מרה illud proponens, ambigit an ob הורה & מורה thematis ירה *jaculatus eſt* potius ſit deducendum. Id voluerat jam *Jarchius*, cui *novacula* ſic dicta videtur, quod *pilos a mento dejiciat*, & quaſi *jaculetur*. Valido opus eſt ſtomacho ad tale veriverbium concoquendum. *Gußetio* a מרה *rebellavit*, מורה *novacula* quod *rebellet in pilos, quibus aciem infeſtam obvertit*, elici poſſe viſa fuit. Ipſe tamen id dilutum fatetur, & mallet ab *obfirmatione ad lædendum* quam ponit primariam, & formalem, ut vocant, vim radicis. Id non longe jam a ſcopo; a *ſtringendo* enim *novacula* nomen illud invenit, ut תער vocitata fuit a *Nudando*. Eſt autem proprie מורה participium fæmininum, *ſtringentem* ſonans, ſubſtantivo ſubaudito. Græcis ſimili anſa natum eſt ξυρόν, a ξύω *ſtringo, rado;* at Latinum

tinum *novacula* a *novando mento* defluxit; quod moneo, ut in tranſitu condiſcant linguarum ſtudioſi, quam diverſis e fontibus ſæpe una eademque res dimanet.

CXL. Novam a *ſtringendo* faciem & lucem quoque ſumit 2 *Reg.* 14: 26. *Nam vidit Dominus* את עני ישראל מרה מאד *afflictionem Iſraelis valde amaram.* Sic plerique, a מרר opem mutuantes. *Coccejus* ex *immorigero* & *contumaci* tentat, *inopiam non cedentem remediis*, *& quæ per nulla ſolatia vincitur*, *ut deſinat eſſe moleſta.* Id elegans, doctumque; nec ſperno proinde, quum pulcre conſiſtere queat cum *obſtrigillatione* vel *ſtringente contumacia*, quam repoſui. Sed commodius erit & ſimplicius, *adflictio*, *vexatio*, *ſtringens admodum.* metaph. deſumta a *flagello incuſſo*, quod *ſtringere* dicitur, quum *acrius urit*, & *cum laceratione cutis ſanguinem elicit*; ex formula ſuperius jam adducta, مري فلانا مائة سوطا *perſtrinxit illum centum ſcuticas*; quod loquendi genus pertritum etiam fuiſſe veteribus Hebræis, quum lingua viveret ac vigeret, nemo jure inficias iverit.

CXLI. Lubet hic, illuſtrandi ergo, inſerere Gloſſas *Nonii Marcelli*, quibus indolem & uſum varium verbi *Stringere* declaravit. Series ejus ſic habet. *Stringere*, *percutere.* Ut *Æneid.* 10.

Atque

Digitized by Google

Atque animum patriæ ſtrinxit pietatis i-
mago.

Stringere, nudare; ut *Æn.* 11.

- - *Strictum rotat acer Lucagus enſem.*

Stringere, rareſacere, exſcindere. ut *Georg.* 2.

- - *Tunc ſtringe comas, tunc brachia tonde.*

Stringere, decerpere, ut G. I.

Sed tamen & quernas glandes tunc ſtringere
tempus.

Stringere, radere, ut *Æn.* 8.

- - - - *pleno quem flumine cernis*
Stringentem ripas - - - -

Stringere, vulnerare, ut *Æn.* 9.

- - - - *Hunc primo levis haſta Camillæ*
Strinxerat. - - - -

Habes ubertatem Latini ſermonis ex uno tantum *Virgilii* fonte hauſtam, nec ſane exhauſtam, quando plures hic ſcatent venæ; ut quum *ſtrin-*

gere, eſt *compendifacere*, & *preſſis narrandi metis*, ut *Silius* loquitur, *celeriter præterire* aut *transcurrere*: unde *ſtrictim & breviter dicere* paſſim; & in compoſitione *perſtringere* & *attingere tantummodo aliquid*. Alio adſpectu *ſtringere* eſt *diſtringere* & *diſtrahere*, ut apud *Amm. Marc.* 17: 3. *Magnis curarum molibus ſtringi*, qui crebro ſic utitur. Iterum *ſtringere* eſt *frigore adſtringere & congelare*, unde *Val. Fl.* 1: 512.

- - - - Horrida ſævo
Quæ premis arva gelu, ſtrictosque inſedimus amnes.

Aliter adhuc *ſtringere*, *terere*, *atterere*, & quidem *raptim*: ut in illo *Val. Fl.* L. 2: 449.

Citum ſtrictis alius de cautibus ignem,
Oſtendit foliis; & ſulfure paſcit amico.

Ill. *Heinſ.* mallet *tritis de cotibus*, concedens interim *ſtrictas cotes* commode poſſe defendi. Sane vero; nam dedita opera *ſtrictas* poſuit *Valerius* pro *tritas*, ut adjuvaret *citum* & *raptim elicitum ignem*, luſu ſimul pulcro ad *ſtricturas*, id eſt *maſſæ cuſæ ſcintillas* facto. Aliud rarius, in quo adhærent ſumma ingenia, habemus *Argon.* 7: 483.

Hei

Digitized by Google

*Hei mihi cur nullos ſtringunt tua lumina fle-
tus!*

Tentat ibi *N. Heinſ. Nullo ſtringuntur lumina fletu*, vel, *Nulli ſtringunt tua lumina fletus*. Phraſes illæ bonæ; ſed non quicquid bonum, continuo reponendum. Nota Clar. *Burm.* hæc eſt. „*A* ſpongia deductam locutionem vult *J. P. Pius* „quæ preſſa & ſtricta liquorem exſudat. Certe „ſingularis eſt locutio. An dictum, ut *ſtringere* „*tela*, *fulmina* &c. an vero legendum *ſpargere*, „ut illa verba apud *Claud.* 1. R. P. 98. etiam „permutantur. Videamus. *Stringere manus* apud *Ovid.* eſt, ut *ſtringere tela*, & *ſtringere ungues* ſimiliter poſuit *Statius*, nec non *Horatius* ex felici & ingenioſa emendatione *Bentleji* Od. 1: 6.

Strictis in juvenes unguibus acrium

Satyricus etiam alter *ſtrictas mamillas* hinc ducere auſus fuit: ſed *ſtringere fletus* iſto colore elatum, nemo approbarit. Ergone *ſpargere fletus* erit reſcribendum? Id ex genio Latii foret *ubertim flere ſparſis per genas lacrimis*, quod *Valerium* non intendiſſe facile mihi aſſentietur Literatiſſimus Editor; quum ne *lacrimulam* quidem *expreſſam* innuat; quorſum *Heinſianæ* etiam correctiones aurigantur. *Stringere*, non tantum eſt *comprimere*, ſed & *exprime-*

re, proinde ut *oculi nullos fletus exprimere*, recte dicuntur, ſic *iidem nullos fletus ſtringere* pervenuſte dicentur, quum *inſtar pumicis arent*, & ne *lacrimulam* quidem *mittunt*. Apud Arabes مري *ſtringere nubem* dicitur *ventus*, *pluviam eliciens*. Item *ſtringit ubera*, qui *emulget*, ſive *copioſius*, ſive *parcius* humore fluente; quamvis genius linguæ in *copiam* potiſſimum ſeſe inclinet.

CXLV. Hinc, ut e diverticulo jam in viam me referam, explicandum eſſe ſuſpicor dictum obſcurius *Jobi* 23:2. גם היום מרי שיחי ידי כבדה על אנחתי. Præſtantiſſimæ verſiones exhibent, *Etiam nunc contumacia eſt, querimonia mea: manus mea gravis eſt ſuper gemitum meum*. Id exponitur a pleriſque, *querelæ meæ habentur pro ferocia contumaci*. R. *Salomon* maluit *contumax eſt queſtus meus*, hoc eſt, *perſeverat; nihil quippe ſolatii adfertis*. Rectius tum *contumacem queſtum* ſumere liceret pro eo, *qui omnia lenimenta reſpuit, nulliſque ſolatiis mitigari ſe patitur:* qui *obſtrigillat remediis*, ut ſic dicam; prout עני מרה 2 *Reg.* 14:26. *Afflictio obſtrigillans* capi poſſe ſupra par. CLX. monui. Quia tamen *Afflictio ſtringens* ſimplicius viſum fuit, etiam heic loci *ſtrictio querelæ*, & *lamentationis* forte melius quadrabit, hoc eſt *plaga ſtringens & urens*, quæ *ore querelas*, & *oculis lacrimas exprimit*. Hoc ex illa figura eſſet, qua in *Diw. Hud.* plus ſemel lego تمتري الريح الغمام

Digitized by Google

الغمام *ſtringunt venti nubem*, quum *imbrem* inde *eliciunt*, ad quam formam ſublimior ſtilus aſſumere poteſt, *calamitates* & *plagæ ſtringunt* pectus oppreſſum, ſic ut *lamenta* ex ore, *lacrymarum imbres* ex oculis *extorqueantur*.

CXLVI. Periculum conjecturæ hujus facere debui, quod adſpectus, rarus licet, in thematis מרח ingenio, genioque ſimul Orientis, fundamentum haberet. Magis interim inclino in ſimpliciorem vertendi rationem, qua מרי jam non paſſive, *id quod exprimitur*, ſed active, *id quod exprimit*, deſignabit. *Etiam hodie ſtrictio meæ lamentationis exiſtit*. Id eſt, *plaga ſtringens*, *lamenta mihi acerba exprimens* plane ut ſupra habuimus עני מורה מאר *afflictio ſtringens admodum*; & مري فلانا مائة سوطا *perſtrinxit illum centum ſcuticas*, pro *tot ei plagas inflixit*. Eo magis id adridet, quod in poſteriori membro ידי *manus mea* ſit haud dubie, *manus verberans quæ mihi incumbit*, ſive *ictus mihi impreſſus*. Junge jam מרי *ſtrictionem* cum יד *manu*, & habebis *perſtringentem*, *flagelloque acri incumbentem manum*, quæ *lamentationes* & *gemitus eliciat*. Preſſius adhuc & dilucidius dicam. Vivente lingua Hebræa in multo uſu eſſe debuit יד מורה *Manus ſtringens*, tum *ſimpliciter* pro *manu verberante*, & *ictibus perſtringente*, tum *fi-*

gurate pro *ipſo vulnere inflicto per manum ſtringentem*, & *viſcera penetrantem*. Hinc loci conſpectus talis ſeſe exerit. *Etiam hodie ſtrictio lamenta mihi exprimens exiſtit: & plaga mea ſuper gemitum meum gravis eſt.* Id interpretari eſt, vel, *dum ingemiſco, increſcit*: vel, *ultra quam gemitu ſignificare poſſum, crudeſcit, & exaſperatur*. poſterius illud, ut ſignantiſſimum, ego quidem præferendum duxerim.

CXLVII. Raritas exemplorum in hiſce aliiſque interpretationibus, quas in medium profero, non eſt quod quemquam offendat: quid enim miri habet, ſi in ſumma penuria rei Hebraicæ, ſolitariæ quædam formulæ inciderint, quum, in media abundantia Græcorum ac Latinorum, multa tamen ſolivaga reperiantur, quæ nemo alius ſic extuliſſe deprehenditur. *Horat.* 1. *Sat.* 2: 7. nepotem rogat.

> - - - - *Avi cur atque parentis*
> *Præclaram ingrata ſtringat malus ingluvie rem?*

Obſcuriuſcule dictum eſt. Arbitratur *Lambinus* expreſſam eſſe formulam Græcam, qua decoctor dicebatur σφαῖραν ποιῆσαι τὴν οὐσίαν *pilulam facere ex patrimonio ſuo*, atque ita improba fauce, ſimul ac ſemel, illud devorare. Non abludit inde *Cruquius*, qui exponit, *quaſi in maſſam redacta*, *ſtri-*

Digitized by Google

ſtrictim vorare. Vetus commentator ſimplicius per *conſumere*, *diminuere*, *attenuare*, *radere* declarat; metaph. ſumta a ramis, quos *ſtringimus*, quando illos foliis *nudamus*. Id firmari poſſet ex *Plin. paneg.* 37. *Quanto cum dolore laturi eſſent homines, aliquid deſtringi & abradi bonis, quæ ſanguine, gentilitate, ſacrorum ſocietate, meruiſſent.* Agitur de *tributis* & *vectigalibus;* ea ſi acerbius intendat concuſſor, jam non *aliquid deſtringere*, ſed *omnia ſtringere & radere* dici poterit; itemque *decoctor ſtrenue nepotans rem avitam* ſimul & ſemel *ſtringere* haud male dicetur. Suſpicio tamen mihi inceſſit, *rem avitam ſtringere ingluvie* deſumtum eſſe a *ſpongia*, quæ *ſtrictim exprimitur*, *extorquetur*, & *ſicca* atque *exſucca* relinquitur; de qua figura alibi commodius. Porro inter rariora etiam reputari debet *ſtringere jure forum*, quod apud *Claudianum* non infelici conjectura reponit Nob. *Heinſius Stil.* 3. ℣ſ. 200. ubi etiam *ſtringere volatu terras*, *ſtringere venatu ſaltus*, *ſtringere viſu*, *ſtringere nutu*, adducuntur, ſingularis ſane exempli phraſes, quas Latii genium tuliſſe facile concedo, quamvis *Heinſianis* iſtis lectionibus non ubique accedam. Singulare etiam eſt quod *Sen.* in *Troad.* ℣ſ. 169. poſuit

- - - - Summa jam Titan juga
Stringebat ortu - - - -

Hæc

Hæc laudem merentur; & vim linguæ venuſte ac potenter exerunt. Sed non eadem laus *Floro* debetur, quum L. 3:21. ſolito ſibi cothurno dixit, *Hoc deerat unum populi Romani malis, jam ut ipſe intra ſe parricidale bellum ſtringeret* &c. &c. Inſolentia locutionis offenſi Viri Docti *ferrum*, vel *telum* emendant. Sed ſi *Val. M.* L. 2: 7. 3. *diſtringere cenſorium ſupercilium*, ſi ibid. 15. *Iram diſtringere* metaph. a *telo ſtricto* formare potuit, utique tumor Hiſpanus *Flori* ſe extuliſſe quivit ad *ſtringere bellum*, quod cur ab eo profectum dubitemus, qui multo adhuc cothurnatior ſæpe incedit, nihil equidem cauſæ video.

CXLVIII. *Stringere bellum* eſt etiam Arabica locutio, ſed diverſum præbens adſpectum, a *ſtricto* & *mulſo ubere* videlicet. Poeta Vetus in *Div. Hud.*

حرب يكون حلابها علقا ويمريها
الغوي *

Bellum, cujus emulſio craſſus cruor eſt, quod
ſtringit proinde veſanus.

Adducendam putavi formulam, quod Lexicographi Arabum eam prætermiſerint. مري الحرب *Strinxit bellum* ſive *ſtringendo bellum mulſit*, eſt *aleam ejus ſubivit*, vel *præliorum diſcrimina tentavit*. Fervori poetico ſe permittens alius, *Bello* dedit

dedit *ubera*, quæ *ſanguinem radiatim emittant*, & *mulgentem præſentaneo veneno augeant pro fructu laboris.* Cui imagini inſiſtens *Tzachrus Hudeilita* cum زبون *camelo mulgentem calcibus impetente* comparat *indolem bellicoſam*, additque

اذا امتريت ابت الا بالعصب
ودر حلابها مهج الرجال *

Quum ſtringitur, renuit, niſi preſſius urente vinculo:
Tum vero fluxus emulſionis ejus ſanguis vitalis virorum eſt.

Habes ibi radices מרה & עצב unam in ſedem ſic admotas, ut מרה *ſtrictionem* ſignet, עצב *urentem vinculi preſſionem;* unde dictio *Eſajæ* מרו ועצבו ſuperius illuſtrata, majus adhuc lumen recipit.

CXLIX. Colligam nunc tandem in faſciculum omnes haſce gloſſas, atque ad ſcopum meum eas dirigam; qui eſt, non uno fructu Critico Linguarum ſtudioſos impertiri. Arabum مري *ſtringere* decem circiter ſignificationibus auctum comparet. *Mulgere. Inflicta ſcutica in curſum agere. Flagello perſtringere. Motitare pedes & præſtringere. Inficiari debitum. Contendere diſputando. Obſtrigillare contumaciter* & *reſiſtere* in omni re. *In pluviam diſsolvere nubem. In lacrimas oculum.* Denique *bella tractare & prælia.* Latinorum ſeries

adhuc longior eſt, ubi *ſtringere* eſt *percutere. nudare*, vel *exerere. rareſacere* vel *exſcindere. decerpere. radere. vulnerare. diſtrahere*, vel *occupare. Congelare. compendi facere. comprimere. exprimere. dilapidare* vel *decoquere. celeriter prætertire*. Adde jam *fulgor præſtringit viſum*, pro quo & *ſtringit* ponere licet. *Vinclis ſecantibus præſtricta manus* ex *Troad. Sen.* quod & *ſtricta*. Item *terram aratro perſtringere;* utique & *ſtringere:* atque inde *perſtringit me dolor*, nec minus ſane *ſtringit*. Commode etiam ſub manu eſt ex *Tac. An.* 16: 16. *Quæ fatigant animum, moeſtitiaque reſtringunt*. Æque dixeris *adſtringunt*, *ſtringunt*. Idem *Ann.* 15: 48. *In tanta vitiorum dulcedine ſummum imperium non reſtrictum nec perſeverum volunt*. Quidni & *ſtrictum?* unde *ſtrictæ leges*, & illud *ſtringere jure forum*, pro *ad ſeveritatem adſtringere*. Apud Cic. pro *Planc.* 22. ſunt *Reſtricti & tenaces*, quod *Tacitus* vocat *adſtricti moris eſſe* L. 2. *Ann.* c. 53. Agnoſcis *ſtrictum* pro *parco*. Sunt & in de *Mori*: *Germ. ſtricti artus*, pro *compactis*. Denique *ſtrictim tondere* eſt phraſis *Plautina*; quæ מורה *Novaculam ſtringentem* percommode illuſtrare poteſt.

CL. Primum omnium hinc obſervari velim, imperfecta eſſe admodum præſtantiſſima quæque *Dictionaria* & *Gloſſaria*. Inſpice *Fabri Theſaurum* ſub *ſtringo*, & quam reſtricta ibi ac tenuis ſit copia, miraberis. Quam anguſtis quoque finibus nos conſtringat.

gat *Nonius Marcellus*, jam abunde liquet. Infero inde, nec *Zjauharium*, nec adeo *Phiruzabadium* in ſuo *Oceano*, habendos eſſe pro iis, qui completam nobis ſuisque numeris abſolutam linguæ faciem exhibeant, nec dubitari debere, quin plures adhuc uſus مري poſſideat, in Poetarum & Oratorum ſcriniis deliteſcentes; cujus rei fidem jam adſtructam phraſi مري الحرب *ſtringere bellum*, nullo in Lexico obvia, firmabit quoque hoc *Hariræi Conſ.* 9. كنت امتري نشبا بالادب واحتلب *Stringebam mihi mea eruditione opes & emulgebam.* Ubi *ſtringere*, ut *mulgere*, valet *facultates & divitias acquirere.* Sic in Annal. *Eutych. p.* 9. امتري لاحسانه *ſtrinxit beneficentiam ejus*, eſt *elicuit & provocavit.* Aliud adhuc, a Lexicographis neglectum, occurrit in *Hamaſa* هش اليدين بمري قدح او شجير *Agilis manibus in ſtringenda*, id eſt *tractanda*, *ſagitta aleatoria*, *aut ſortilega*. Unde de aliis bene multis judicium ferri poteſt.

CLI. Altera hinc ſubnaſcitur obſervatio ſummi momenti, non comprehendi videlicet univerſum

 ſum

ſum alicujus linguæ ambitum, neque interiorem vim atque indolem phraſium cognoſci, niſi ex librorum diffuſa copia atque lectione. Integrum *Ciceronem* poſſet aliquis lectitaſſe, *Cæſare*, *Livio*, compluribus aliis adjunctis, absque ut vel dimidiam partem teneret earum formularum, quas ſtilus Romanus ſub *ſtringere* admiſit, quotidianusve ſermo uſurpavit: quanto minus ſtrictiſſimis illis reliquiis Bibliorum, amplitudinem radicum Hebraicarum metiri quis poſſet; aut ad interiorem originem cujusve phraſeos penetrare, ſine dialectorum divitum adjutorio?

CLII. Tertia adhuc obſervatione demenda eſt linguæ Arabicæ nota, qua adſpergi ſolet, quaſi ſuamet mole prægravetur, & inextricabili laboret ſignificationum cum multitudine, tum diverſitate. Non linguæ culpa illa, ſed Lexicographorum; qui confuſe & permiſte gloſſas ſuas multiplicant, quas diſtincte debuiſſent digerere, & ex uno fonte ac capite ductas derivare. Sed quis hoc unquam in lingua patria præſtitit? Vide modo *Nonium Marcellum*, ubique per Quartum illum Librum de *Varia ſignificatione verborum*. Opus eſt Latinæ linguæ cultoribus admirabiliter prælucens, ſed tum demum prælucens, quum aliunde vim & proprietatem cujusque verbi longa lectione imbiberunt, & Chaos illud primo conjectu oculorum perrumpere valent. An jam *Nonii* in arte Critica imperitiam, indeque na-

Digitized by Google

natam confuſionem, Linguæ Latinæ imputare fas erit? Similis eſt ratio Lexicorum, vel dicam verius Gloſſariorum Arabicorum. Quicquid ibi turbatum, defectu artis criticæ turbatum eſt; qua facem præferente omnia, quæ nunc indigeſtæ molis inſtar confuſa jacent, nativo ordine explicari, atque in illuſtri luce collocari poterunt.

CLIII. Annectenda hic eſt quarta adhuc obſervatio, eos qui vernaculam tantum callent & colunt linguam, diverſas quidem thematum poteſtates longo ſtudio collectas tradere poſſe, ſed neutiquam vel pro ſe perſpicere, vel pro exteris promtum habere, quo pacto ſignificationes aliæ cum aliis ſub una radice conſiſtant, aliæque ex aliis ſine confuſione propagentur. Multarum cognitio & contentio linguarum hoc judicium Criticum format atque elimat. Nec Belga, nec Germanus, nec Gallus, quantumvis patrii ſermonis callentiſſimus, & conquirendarum undique phraſium ſub quoque verbo ſtudioſiſſimus, hanc provinciam rite ſuſtinere atque ornare aptus natus fuerit, ſi deſtituatur lumine, quod ex ſubtiliore cultura complurium linguarum redundat. Sic nec priſcus quidem Hebræus, etiam vivente cum maxime, & vigente Lingua, iſtam Spartam impleviſſet, ſi nil niſi Hebræa unquam tractare didiciſſet; multo minus id muneris a Rabbinorum natione potuit impleri. Nil mirum proinde,

ſi & Arabum Lexica hac in parte laborent, & quam longiſſime etiamnum abſint ab illo ordine & ſplendore, quem Critica accuratior variarum luce linguarum ſuccenſa, infundere & admovere ſola poteſt.

CLIV. Quæ hactenus diſputavi ad מרח, conſimilem curam impertire monent affinis venæ ac originis themati עצב, cui ſubjici ſolent notiones *triſtitiæ*, *doloris*, *mæroris*, *pænitudinis*. Has eſſe ſecundarias, quamvis Lexica ſileant fere, dubitari nequit. *Forſterus* & *Avenarius* id agnoverunt; nataleſque, per ſolennem ſuam alliterationem, arceſſiverunt ex בצע *ſauciavit*, *vulneravit*, quod qui *contriſtet* & *dolore afficiat aliquem*, ejus *animum ſauciet*. Acute enimvero, ſed parum ſolide. Tutius multo, quod Arabes ſubminiſtrant ſub iisdem plane radicalibus عصب עצב, *firmiter vinxit*, *arctiusve ſtrinxit*. Excerpam ex *Giggejo*, id eſt, ex *Camuſo*, quantum huic Origini firmandæ conducet. العصب אלעצב *Nervus*, *vincula juncturarum*, *tiara*, *cidaris*. عصب القوم עצב אלקום *præſtantiſſimi in populo*, quaſi vel *Cidares* dicas *gentis* & *ornamenta*, vel *Nervos*, & *firmamenta*. عصب اللحم *Multum nervoſa fuit caro*. العصب *cum quid plicatur*, & *adſtringitur*: ſpeciatim *cum adſtringuntur teſticuli hædi aut arietis*, *ita ut inutiles reddantur*, *absque ut recidantur*. Item alio

alio uſu ſpeciali العصب من فخذي الناقة *cum adſtringuntur femora cameli, ut lac abunde præbeat.* العصابة *id quo aliquid adſtringitur.* العصاب idem. عصّب راسه *caput adſtrinxit tænia.* تعصّب *Ligatus, adſtrictus fuit.* اعتصب الناقة *cameli femora adſtrinxit, ut copioſum lac reddat.* ناقة عصوب *camelus non niſi hac ratione lac reddens.*

CLV. Hæc primariam vim in *ſtringendo* ſitam evincunt. Inde ſylva quædam metaphorarum excrevit, quas nullo ordine, nullo lumine Critico tum *Phiruzabadius*, tum *Ziauharius* effuderunt. Poſterior ille ad hunc modum procedit. العصبة واحدة العصب والاعاصب اطناب المفاصل تقول عصب اللحم اي كثر عصبه وانعصب اشتد والمعصوب الشديد اكتناز اللحم والعصب الطي الشديد ورجل معصوب الخلق وجارية معصوبة حسنة العصب اي مجدولة الخلق والمعصوب في لغة هذيل الجايع والمعصب الذي يعصب وسطه من الجوع قال ابو عبيد هو لذي

الذيب عصبته السنون اي اكلت ماله
وتقول ايضا عصب راسه بالعصابة تعصيبا
وعصابة الرجل بنوه وقرابته لابيه لانهم عصبوا
به اي احاطوا به وعصبت الابل بالما اذا دارت
وعصب القوم بفلان اي استكفوا حوله وعصب
الريق بفيه اذا يبس عليه وقال ابن
احمر

يصلي علي من مات منا عريفنا
ويقرا حتي يعصب الريق بالفم *

ويقال عصب الريق فاه وقال

يعصب فاه الريق اي عصب
يعصب الحباب بشفاه الوطب *

Id eſt. עצבה *ſing.* ꝑ עצב & אעאצב *tendines articulorum. Dicis caro* עצב , *quum magnis tendinibus & nervis prædita eſt. in conj.* אנעצב *vehemens fuit. Et* מעצוב , *cui caro vehementius eſt compacta.* עצב *porro eſt complicatio & convolutio vehementior. dicitur etiam vir* מעצוב *circumcæſura corporis, & puella* מעצובה, *idem quod* מגדולה *quum eleganti ſunt ſtatura.* מעצוב *autem Dialecto Hu-*

Digitized by Google

Hudeilitica eſt famelicus, & معصب, cujus ilia fame adſtringuntur. Abu Obaid adfert עצבתה שנין *ſtrinxerunt illum anni, calamitates, pro opes ejus conſumſerunt. Aliter dicis* עצב ראשה בעצבה *in* 2 *conj. cum infin* תעציב, *ſtrinxit & circumvinxit caput ſuum Cidari. Alicujus* עצבה *etiam vocantur Filii, & propinqui paterni, quod eum veluti circumvinciant* & *circumdent. Cameli quoque dicuntur aquam circumvincire, quum eam cingunt; & circumvincire multitudo aliquem, quem avide ſpectat & imminet; & circumvinciri ſaliva circum os, quum ibi areſcit & concreſcit. Sic uſus eſt Ibn Ahmar.*

Precantur pro mortuis noſtris neceſſarii,
Et ſacra lectione funguntur donec ſaliva ori circumvinciatur.

Nec non, circumvinxit ſaliva os: ut in illo.

Circumvincit os ejus ſaliva quam vehementiſſime,
Prout ſpuma lactis camelini labra utris circumvincit.

CLVI. Poſterior illa figura *circumvinxit*, ſtrinxitque, *ſaliva os*, deducta eſt a *cidari*, ſeu *faſcia alba, qua frons redimitur;* cum qua comparatur a poetis *ſpuma circum os concreſcens, idque*

 velu-

veluti *redimiens*. In *Diw. Hud.* de *Dromadibus* in curſum effuſis

صوادقها اعتجرن اللجين

Strenuiſſimæ earum adinſtar cidaris redimitæ erant ſpuma.

Iterum alibi de iisdem

عمم الحيها اللجين

Maxillas earum veluti cidari ſtringit ſpuma oris.

Habe & illud, nova figura auctum

تعممن اللجين كانه
علي مستدار الهام عطب مندف

Pro cidari adſtringunt ſpumam, haud ſecus ac ſi
Super ambitu capitis eſset Goſſipium excuſsum.

Sine quibus exemplis diu quæreretur, quo pacto in una ſede convenirent *circumſedit* os labiave *ſicceſcens ſaliva*, & *vitta faſciave revinxit* caput ſuum; quæ notiones apud *Golium* ſub عصب proponuntur.

CLVII.

Digitized by Google

CLVII. In *Diw. Hud.* reperio etiam aliquid quod diligentiam *Zjauharii* & *Phiruzabadii* fugit, ubi annus *ſterilis* vocatur عاصب עוצב *ſtringens*, *conſtringens*; id eſt, explicante *Scholio*, شديد لا مطر فيه تقول عصب الزمان يعصب عصوبا *durus*, *ſine pluvia*; *dicis enim* עצב הזמן *tempus ſtringit*, *quum durum eſt & calamitoſum*; *cum fut. keſrato*, *& infin.* עצוב. Excuſari tamen poſſunt, quod compendia ſectantes, formam conj. 7. انعصب *ſtrictus*, *conſtrictus fuit*, per اشتد declaraverint, quod ampliſſimæ eſt ditionis, & *vim*, *vehementiam*, *robur*, *duritiem*, *ſterilitatem*, *calamitatem*, *miſeriam*, *triſtitiam* & *anxietatem omnem* amplectitur; ut quouſque شدّ *valide ligavit*, ſeſe per diverſas ſuas tranſlationes extendat, eo uſque etiam عصب *conſtrinxit* ſeſe extendere poſſe intelligatur.

CLVII. Sic non male conſultum ſpero themati עצב, cum ſuis ſibi derivatis, ad id, quod hactenus enucleari ſatis non potuit, Origine deliteſcente, eruendum. Et primo quidem a *conſtringendo* & *arctius religando* emanaſſe liquet ſignificationem *triſtitiæ ac doloris* animum *arctantis* & *conſtringentis*; prout e contrario *laxandi*, *relaxandi*, *ſolvendique* vocabula *lætitiam* conſignant. Pulchre ergo *Eſaj.* 63: 10. מרו ועצבו *Strinxerunt*, *quin* intimo dolore *conſtrinxerunt Spiri-*

tum ejus ſanctum. Similiter *Pſ.* 78: 40. ימרו ויעציבו Eleganter etiam *Eſaj.* 54: 6. *Mulier* עצובת רוח *conſtricta ſpiritu.* Nec minus venuſte Gen. 6: 6. ויתעצב אל לבו *& dolore conſtrictus fuit ad cor ſuum.* Ex quibus ſpeciminibus reliqua facile expedientur, quæ ad *doloris conſtringentis*, & *intime arctantis* vim ſeſe referunt, in עצב / עצבון / עצבת / מעצבה / ex *Kal*, *Pihel*, & *Hiphil* propagatis formis ſubſtantivis, quoque conſpicuam.

CLVIII. Peculiarem porro poteſtatem exerit verbum noſtrum in *Pihel Pſ.* 56: 6. דברי יעצבו LXX. τȣ̀ς λόγȣς μȣ ἐβδελύσσοντο. *Vulgat.* item, *verba mea execrabantur.* Non intellexerunt locutionem grandi figura inſignitam; ad quam nec Recentiorum acies penetrare potuit. Utique nihil eſt *Pagnini* illud, *propter verba mea me dolore afficiunt.* Nihil illud *Junii*, *Rebus meis dolorem afferunt.* Aliquid eſt, & quidem concinnum ſatis, quod *Belgæ* exhibent, *verba mea detorquent;* niſi quod minus concinne in notis remittant ad *Job.* 10: 8. ubi *fingere* & *formare* exponi ſolet. Secutus tamen eſt in Lex. *Coccejus*, *Job.* 10: 8. ידיך עצבוני vertens, *Manus tuæ elaborarunt me*, & inde *Pſ.* 56: 6. *verba mea laborioſe fingunt & torquent in ſenſum alienum.* Sed alia eſt metaphora *Jobi*, alia *Pſaltis.* Poſterior hæc ducta eſt a עצב عصاب, *nervus*, ſpeciatim, *funis quo conſtringitur femur cameli, ut lac copioſius reddat.* Inde verbum عصب ſingulari uſu valet, *Religavit*

&

& conſtrinxit camelum in femore, ut copioſius lac reddat ; ut eſt apud *Golium.* In *Hamaſa* poeta vetus.

لا نُدِرّ لعاصب

Lac non emittimus femora nervo conſtringenti.

Id *Tebrizius* declarat لا نعطى على القسر من قولهم عصبت الناقة اذا شددت فخذيها عند الحلب لتدر وناقة عصوب التي لا تدر الا على العصب *Munera non largimur coacti ; ex eo quod dicunt* עצבת *conſtrinxi camelum, quum ligas ambo ejus femora inter mulgendum, ut ubertim lac mittat ; eſtque camelus* עצוב *, lac non reddens niſi ſub tali conſtrictione.* Similia habet *Zamachſjari* ad ad *Florilegium* acute dictorum, quod *Nawabig* inſcribitur, ubi extat

الحر لا يدر على العصاب
ولا يذل وان مني بالصعاب *

Ingenuus lac non mittit nervo conſtrictus :
Neque obnoxium ſe gerit, etiamſi dura conflictetur fortuna.

 Ubi

Ubi ait العصاب اسم حبل تعصب به الناقة للحلب وناقة عصوب التي لا تدر حتي تعصب Vocabulum עצב *deſignat funem quo conſtringitur camelus inter mulgendum, & talis camelus* עצוב *audit, lac reddere negans, niſi conſtringatur.* Inde in *Diw. Hudeil.* malum poema, unde ſenſus nullus vel fidiculis exprimi poſſit, figurate appellatur

ابية العصاب زبون

Nervo conſtringenti reſiſtens, & recalcitrans.

Latiore porro uſu *nervo conſtringere* alicujus *verba* hinc dicere poſſunt, pro *vexare, torquere,* & *veluti fidiculis exprimere inde, quicquid lubeat, præter mentem loquentis;* quam imaginem *Pſalti* ob oculos verſatam fuiſſe, haud difficulter, credo, impetrabo.

CLIX. Eſt etiam inter dicta acuta *Salomonis,* quod hinc novam lucem fœnerari ſuſpicor. *Prov.* 10: 10. קרץ עין יתן עצבת Non eſt otium, quæ docti interpretes hic conantur, exequi. Habe modo nunc conjecturam meam, *Oculis adnictans* adulando, *apponit funem ad ubera difficiliora emulgenda.* Ut ſenſus ſit, divitum *arriſores,* eſſe ſimul *arroſores;* & *munerum* callidos *emunctores,* quæ *admoto* עצבת *fune conſtringente exprimunt,* atque

Digitized by Google

atque emulgent. Elegantiſſimarum imaginum, tum hujus, tum ſuperioris illius, crebriora occurrerent veſtigia, ſi copioſior ad nos veteris Hebrææ Linguæ ſupellex deveniſſet.

CLX. Diſpiciamus porro, quid in ſinu gerat illud *Jobi* 10: 8. ידיך עצבוני. Male Recentiores multi, *Manus tuæ dolore me adficiunt*. Rectius plerique, poſt veteres, *effinxerunt*, *formarunt me*. Aſſumſit *Coccejus*, *Elaborarunt me*, quaſi dicas *laborioſe*, & cum dolore, *finxerunt*. Fallitur. Non a *dolore* fluxit hæc notio, ſed a *ligamine* & *nervo*, ut pluribus adſtruxi *in ſpecimine Obſervat. Arab.* poſt *Libellum* quo ad *Jobum* præluſi; unde vertendum eſſe conſtat *nervis & tendinibus artificioſe colligarunt me*. Talis *vir* abſolute מעצוב معصوب vocitatur, & *fœmina* معصوبة מעצובה, quod ex *Zjauhario* jam ſupra adductum eſt; *Golius* vim circumſcribit per *Eleganti corporis ſtructura & ſymmetria præditum*. Nempe Hebræis æque ac Arabibus עצב ſæpe eſt *Nervus*, *Tendo*, a *conſtringendo* nomen nactus. Inde *Prov.* 14: 23. בכל עצב *In Omni Nervo* exponendum eſſe oſtendi *diſput. altera de verbis ex ambiguo ſignificantibus* par. XXXI. Ecquid diſpliceret iſta formula proverbialis *Eſaj.* 59: 3. כל עצביכם תנגשו *Omnibus Nervis veſtris exactores agitis?* *Rigidiſſime* & *nervis*, quod dicitur, *intentis exactiones exercetis*. Quam laborent aliorum interpretamenta, deprehendes ex *Comment. Clar. Vitringa*. Iſtam

Ner-

Nervi contentionem frequentant Arabes in 8. conj. quæ apud *Golium* notat *vires in inceſſu intenderunt* cameli. *Giggejus* habet ſub 12 conj. اعصوصبت الابل *In itinere celeres fuere cameli*, proprie *Nervoſi fuere cameli*, vel *Nervum intenderunt:* quin imo اعصوصب الشر *vehemens fuit malum*, quaſi tu dicas, *Nervoſum; contento* veluti *nervo infeſtius opprimens*; quod ad *Eſajæ* uſum quam proxime accederet. *Nervos* etiam tum *proprios* corporis, tum *improprios* crumenæ, ac rei familiaris, *Prov.* 5: 10. per עצבים indicari, in eadem *diſp.* par. XXXII. declaratum eſt. Ceterum conſtructionem, vimque phraſeos *Eſajanæ* illuſtrabit elegans hæc imago *Theocriti Id.* 1: 42.

Φαίη κεν γύιων νιν ὅσον σθένος ἐλλοπιεύειν
Αἱ δ' οἱ ᾠδήκαντι κατ' αὐχένα πάντοθεν ἶνες

Diceres ipſum totum membrorum robur piſcari;
Nam illi tumuerunt undique per collum nervi.

Ubi & *Scholiaſten* conſuluiſſe non pœnitebit ad illud γύιων ὅσον σθένος כל עצבים.

CLXI. Ad *Nervi* ſignificationem reduxero inſuper *Jer.* 22: 28. העצב נבזה נפוץ *Vir hicce* Cho-

Chonia? vulgo *idolum*, *ſimulacrum*, notione illa, quæ in derivato עצבים celebratur. A *dolore* ajunt viri docti, quem cultoribus ſuis important ſimulacra. Mallem ego ab *artificioſa ſtructura & fabrica*, quam parag. præced. quoque vidimus. Non tamen uſque adeo quadrat in iſta comparatione *ſimulacrum idololatricum*; quapropter *Coccejo* placuit inducere *vas elaboratum*, quia mox כלי ſubjungitur. Sed male tutum & firmum eſt illud *vas*. Firmiore talo ſtabit *Nervus*, figurate ad principem traductus, in quo *Robur* eſt & *firmamentum* Reipublicæ. *An nervus, ſpretus & excuſſus*, eliſus, ejectus, *eſt vir ille Chonia? an vas haud quaquam deſiderabile?* cui expoſitioni ſubſervit Arabum عصب *Meliores & præſtantiores* exprimens, qui عصب القوم *Nervi populi* plena phraſi dicti videntur. Non tamen infitebor; ſcrupulo me aliquo etiamnum hic attineri, atque ampliandum de hoc loco cenſere.

CLXII. Lucem inſuper aliquam debeo *Hoſeæ*, cujus Ænigmaticum, & ex ambiguo feriens, dictum ex *Cap* 4: 17. produxi *in diſp.* 2. *de Ambig.* par. XXVII. ubi חבור עצבים valere oſtendi, partim *ſociatus idolis*, partim *notatus & inuſtus veſtigiis vinculorum quibus ſtimulata æſtro animalia ſolent conſtringi*. Hæc eſt peculiaris illa *conſtrictio*, quam *Giggejus* ex *Camuſo* radici noſtræ ſubjecit, العصب decla-

rans, *Quum adſtringuntur teſticuli hædi aut arietis, ita ut inutiles reddantur abſque ut recidantur.* Apud *Golium* eſt, *Arcte vinxit teſticulos* capri arietisve, *ut marcore perirent citra evulſionem.* inde jam عصاب ſpeciatim adhibere licet pro *eo vinculo*, aut *nervo*, *qui libidini domandæ inſtringitur;* quæ notio ex *ancipitis dictionis* ſchemate non tantum *Hoſeæ* obverſata, ſed & *Pſalti* in mentem fuiſſe videtur, quum *Pſ.* 16: 4. in *idololatriæ*, & *adulterii ſpiritualis libidinem* effuſos ſic perſtringit, ירבו עצבותם אחר מהרו *Multiplicabuntur dolores eorum qui alium dotant*, vel ut alii malunt, *qui verſus alium feſtinant.* Utcumque ſumatur, una cum *doloribus* עצבות commode exprimere poſſunt *urentia illa vincula*, quæ Deus injiceret *ſcortatrici nationi*, ad *furiatum* ejus *impetum refrenandum.*

CLXIII. Atque hæc quidem de עצב & מרה hactenus. Succedat nunc thema, multo tritiſſimum quoque, עלם, quod par. CXXX. promiſi. Ex ejus *Kal* nihil ſupereſt præter formam partic. paſſ. עלומים *Pſ.* 90: 8. in *Niphal* נעלם apud *Coccejum* eſt *ignotum; occultum eſſe, ignorari.* λανθάνειν. In *Hiphil.* העלים *ignorare facere, abſcondere, diſſimulare.* In *Hithp.* התעלם *Abſcondere ſe, negligere.* Aliter *Job.* 6: 16. *ſuperſternere ſe*, ad occultandum. Apud *Buxtorfium* נעלם declaratur *latitavit*, *abditus*, *abſconditus fuit;* & ſic paſſim apud alios; nec profecto male, quum in-

indubitata ſit poteſtas; quæ tamen tam multis vocabulis circumſcripta verius quam definita, haud dubie *ſecundaria* cenſeri debet, primaria & antiquiſſima ſtirpis indole, una cum conjugatione *Kal*, oblivioni data, neque ſine lumine dialectorum unquam revocanda.

CLXIV. Sane ſecundarium eſſe illud *abſcondere*, quod τῷ עלם aſſignatur, non tantum diverſitas idearum modo allata, ut & compoſitio Latina ex *abs*, *cum*, & *dare*, quam nemo Hebræis obtruſerit, facile evincit, ſed etiam reliqua illa copia verborum, quibus item *abſcondendi* ſignificationem ſubjiciunt Lexica. חבא, & טמן, & כחד, & כסה, & סכך, & ספן, & סתר, & צפן. Quæ omnia ut ſuam habent genitivam notam, atque proprietatem, qua alia ab aliis internoſci queant, ita nunc rogaverim, quid ergo proprie & primitus valuerit עלם, quove ex fonte in uſum *abſcondendi* cum tot aliis vocabulis conſpirare cœperit? Si quis, aquam hic ſibi hærere ſentiens, curioſius id quam utilius eſſe regeſſerit, momenta rerum non ſatis perſpecta ſeſe habere oſtendet, quum incredibilis ſæpe fructus ex illa curioſa veſtigatione originis primigeniæ redundet, ut tum alias jam evidentiſſime liquere potuit ex iis quæ tractamus, tum in hoc ipſo themate liquida luce liquidius demonſtratum dabo.

CLXV: Aliquid præter *occultandi*, aut *ab-*

ſcondendi ſignificationem generaliorem hic requiri, viderat jam *Avenarius*, quum *proprietatem* figere ac finire ſatagens, recurrit ad cognatum עלף, indeque neſcio quibus fidiculis extorſit, *eſſe oculis limis & lippis, qui non clare vident ob marcorem in illis contractum*; Græco λημάω per aphæreſin hinc quoque deſcendente, quin & Latino *limus*, ſi hujus Architectonis regulæ Criticæ nos permittimus. Potuiſſet vel ſine aphæreſi γλημάω protuliſſe, τὸ עלם ad amuſſim, ſcilicet, repræſentans; ſed plane γλήμης oppletos habebat oculos bonus *Avenarius*, quum tam abſona atque abſurda producere maluit, quam ingenue, id quod res eſt, profiteri, ex reliquiis Biblicis abditam Originem thematis hujus non poſſe ſatis expediri, atque propterea dialectorum opem eſſe circumſpiciendam, num forte inde fugitiva proprietas retrahi, atque reſtitui, poſſit.

CLXVI. Si *Chaldaicæ* & *Syriacæ* linguæ ſinum excutiamus, non multum erit emolumenti, ob eandem ſcilicet paupertatem, qua cum matre Hebræa laborant. *Æthiopum* uſus *Æternitatem* frequentat a עולם. Habent & *Arabes* عالم עולם *ſeculum, mundus;* unde paſſim رب العالمين *Dominus ſeculorum* רב עולמין. Apud eoſdem præterea עלם *adoleſcens* عيلم, quod uſitatius غيلم, communis generis quidem utrumque, ſed priore forma *puellum*, poſteriore *puellam* magis reſonante, & quidem الفتاة الحسناء

الحسناء المغتلمة *puellam pulcram adultiorem*, ut diſerte docet *Scholiaſtes* ad *Diw. Hud.* Vel المرأة التامة *feminam jam perfecta ætate nubilem.* Sic ex indole linguæ *Arabicæ* intelligendum eſt illud interpretamentum *Golii*, غيلم *puella libidinoſa.* Nempe quæ jam *matura* & *nubilis*, *naturæ primos ſtimulos ſentit*, *intacta* interim, *Veneriſque expers.* Id niſi probe teneatur, ingentem pareret confuſionem. Similiter verbum غلم cum *Gain*, ut eo melius diſtingueretur nempe a علم cum *Ain*, apud *Golium* eſt, *Coeundi cupidum* & *libidinoſum eſſe*; & غلم *libido*, غلم *libidinoſus.* Vehementer errabis ſi indefinite id ſumſeris. Intenditur *maturitas* ad venerem, & *ſignum illud pubertatis*, *quo juvenis aut juvencula ſeſe intelligit plenis jam annis nubilem.* Maſculina appellatio *talis juvenis* eſt غلام, pluralia fracta exhibens غلمة, & غلمان, & اغلمة; quæ latius quidem complectitur *quicquid a nativitate ad pubertatem eſt ætatis;* ſtrictius vero, *plena ætate* jam *puberem & adultum*, *atque adeo nubilem.* Iſtum ſtatum pluraliter Hebræi per עלומים efferunt; Arabes ſingulariter غلومة & غلومية *Adoleſcentia*, ſive *latior* illa, quæ *inde ab ortu* numeratur, ſive *ſtrictior*, *quæ cum pubertate*, & *primis naturæ* adhuc *integræ* & *ſignatæ ſtimulis* demum exiſtit. Quæ quantas adferant opportunitates ad vexatum illud עלמה in ſua integritate, & flore, ut ſic dicam, virgineo, adverſus temeratorum conatus, tutandum, & jam pellucere incipit, & ſo-

le adhuc clarius relucebit, quum unde עלם & עלמה nomen invenerint, declarata totius radicis natura, ſua ſponte omnium oculis occurret.

CLXVII. Sed hic nos deſtituere videntur *Arabes*, quin imo turbare potius, quam adjutare. Quid enim cum *abſcondendi* certiſſima notione, commune habet hæc ſignificationum ſeries apud *Giggejum* e *Camuſo* proſtans? *Conj.* 1. علم *Rem ſcivit, novit, expertus eſt.* 2. علمه العلم *illum docuit ſcientiam.* 4. اعلمه اياه *illum rei conſcium fecit.* 5. تعلم *edoctus fuit* &c. &c. Item تعلمه *Rem firmam reddidit.* Iterumque in 4 *Conj.* اعلم القصاب الثوب *fullo veſti ſigna appoſuit* ثوب معلم *Veſtis cui nota appoſita* العلمة עלמה *ſciſſio in labro ſuperiori*, علم *Labio ſuperiori fiſſo fuit vir* اعلم هو & هي الرجل علماء vir, mulier, *ſciſſo ſuperiori labro.* العلامة *Nota. nota inuſta. ſignum. argumentum. character. judicium. aſteriſcus. vexillum.* علامة الطريق *aliquid in via erectum, ut iter indicet.* العلم من الجبل *Mons excelſus.* علم القوم *Dominus gentis* &c. &c. &c. poſtremo, ut ſupervacua amputem, *Conj.* 10. اعتلمت الماء *fluxit aqua.*

CLXVIII. Hæc profecto cuncta ne minimam quidem communitatem habere videntur cum Hebræorum נעלם, העלים, התעלם; totoque cœlo, quod dicitur, tam diverſa abire, ut e fulgore fumum dare tandem, atque commotas ſpes ſubito deſtituiſſe cenſeri debeam. Sed expectetur paululum. En tibi lucem ex hoc fumo. En *proprie-*

prietatem thematis עלם علم, tanquam in abdito quodam cubili perveſtigatam, certiſque notis ac veſtigiis deprehenſam. *Signo impreſſo notavit*, ſecundum vim illam quæ in علامة tam luculenter ſeſe prodit, *nota. nota inuſta. ſignum. character. judicium.* &c. &c. Ex *Zjauhario* ſimpliciter apud *Golium* habes principe loco, *ſignavit*; dein *fidit in ſuperiore labio*; tanquam *notavit*, aut *nota ſignavit* videlicet. Item intranſitive *ſuperiore labio fiſſus fuit*, nempe *notatus*, vel *ſignatus fuit* proprie. Iterum *ſcivit*, *ſcientia polluit*, quaſi dicas *notis* & *ſignis* rerum *alte impreſſus* & *imbutus fuit*. Peropportunus in rem locus *Cicer. Acad. Qu.* 4: 22. *Nihil ita ſignari in animis noſtris a vero poſſe, quod non eodem modo poſſit a falſo.* Et *cap.* 24. *Tum Zenonem ita definiviſſe viſum, ex eo quod eſſet, ſicut eſſet, impreſſum & ſignatum & effectum.* Pro *effectum* tamen melius cum *Lambino* repones *effictum*, certiſſimo fundo ipſo *Zenone* cum ſuis, apud *Diogen. Laert.* L. 7. ſegm. 46. καταληπτικὴν μὲν φαντασίαν, τὴν γινομένην ἀπὸ ὑπάρχοντος, κατ' αὐτὸ τὸ ὑπάρχον, ἐναπεσφραγισμένην καὶ ἐναπομεμαγμένην. *Inſignitam atque impreſſam altius*, dat interpres. Rectius *imprimendo ſignatam atque effictam* dabis. Paulo ſupra eadem hæc ſchola *viſum* definiebat τύπωσιν ἐν ψυχῇ: τοῦ ὀνόματος οἰκείως μετενηνεγμένου ἀπὸ τῶν τύπων ἐν τῷ κηρῷ ὑπὸ τοῦ δακτυλίου γινομένων. *Impreſſionem in animo; tranſlato proprie nomine a typis ac figuris quæ per annulum in*

in cera fiunt. Id Arabes dicerent معلوم מעלום *ſignatum*, id eſt, *probe notum*, *perceptum*, *comprehenſum*, *ſcientiaque infixum*. Huc ſpectat quoque illud in *Tuſc. Qu.* 1: 25. *An imprimi quaſi ceram animum putamus, & memoriam eſſe ſignatarum rerum in mente veſtigia?* Itemque de *Fato Cap.* 19. *Sic viſum objectum imprimet & quaſi ſignabit in animo ſuam ſpeciem*. Ex quibus jam evidentiſſime liquet, Arabum علم proprie & primario *ſignandi* vim continuiſſe, indeque per varias tranſlationes uſum ſuum explicuiſſe, quas apud *Golium* quivis nunc per ſe intelligere poterit.

CLXIX. Haud pœnitendum hinc lumen ſeſe diffundit per univerſam, qua patet, radicem עלם, veſtigiaque illa, quæ in ſacro Codice ſparſim impreſſa reliquit: veſtigia inquam, quia multo pluribus figuris & tranſlationibus lingua vivens ſeſe omnem in partem debuit explicare.

CLXX. Uſitatiſſima eſt metaphora illa, in *abſcondendo* ſita, quæ enim *condimus* ea fere *ſignamus*, vel *ſigillo impreſſo claudimus*. Hinc *ſignatum ſcrinium* apud *Val. Max.* L. 6: 5: 6. *Signare lagenas* apud *Mart.* 9: 89. luſu admodum faceto ex ancipiti notione vocis.

Adfers neſcio quas mihi tabellas
Et dicis - - - - - - - -

Sig-

Signa. Cras melius, Luperce, fiet.
Nunc ſignat meus annulus lagenam.

Apud *Plautum* in *Perſa* extat, *allium ſervo obſignare cum ſale*, & *Cic.* L. 6. ep. *matrem* ait *lagenas etiam inanes obſignaſſe.* Adde & illum ex Ambiguo jocum lepidiſſimum *Neronis* in ſervo furace, *ſolum eſſe, cui domi nihil ſit nec obſignatum nec occluſum.* Laudat acute dictum *Cic.* de *Orat.* 2: 61. Iſtoc ſenſu & *Reſignare* pro *claudere*, *condere* poſitum putat *Servius* in illo poetæ *Æn.* 4: 244.

Dat ſomnos adimitque & lumina morte reſignat.

quamvis alias ἀποσφραγίζειν potius valeat, & *reſignator* ſit ἀποσφραγιστής in *Gloſſ. Cyril.* Subſcriptor & ſignator *Servio* acceſſit Magnus *Turneb.* neque durius id cenſeri debet quam *recludere in carcerem* apud *Juſtin.* 26: 1. quum alias *aperire* deſignet. Iſtam formulam *oculos ſignavit*, *reſignavit*, *obſignavit* pro *condidit*, *arctiuſque clauſit* reſtituere nunc poſſum Hebræis cum aliqua, credo, gratia Lectoris. *Prov.* 28: 27. *Qui dat pauperi, nullus egebit*: ומעלים עיניו *maledictionibus opplebitur.* Vulgo *Abſcondens oculos ſuos.* Aptius viſum *Coccejo*, *qui amovet oculos ſuos.* Quanto venuſtius? *Obſignans oculos ſuos. qui ſic oculos* a paupere *abſcondit, quaſi eos ſub ſigillo condidiſſet atque occlu-*

ſiſſet, ſic ut ne rimula quidem commiſerationi pateat. Eadem imago reddenda eſt *Eſajæ Cap.* 1: 15. *Et quum manus vos veſtras expanditis* אעלים עיני מכם *Obſigno oculos meos a vobis.* Sermo communis induceret *clauſos*, ſed *cum πάθει & indignatione vehementiore elatus* inducit *obſignatos.* Ea obſervatio & reliquis locis pro clavi ſubſerviet. Dicit *Samuel* 1 *Lib. cap.* 12: 3. *Et cujus e manu ſumſi pretium* ואעלים עיני בו *ut clauſos obſignarem ei oculos.* Id eſt, *ut non animadverterem in ipſum connivens ad delictum;* pro quo nunc *penitus occludens* intulit, ad majorem emphaſin. Aliter etiam locus a quibuſdam exponitur, quaſi eſſet, *Cujus e manu ſumſi pretium? quin abſcondi oculos ab illo.* Suppone & hic, *Clauſos obſignavi.* Sed prius magis arridet, *Conniventiam* quoque præferente uſu *Lev.* 20: 4. אם העלם יעלימו את עיניהם *ſi obſignando obſignaverint oculos ſuos ab homine illo*, qui de ſemine ſuo immolarit Molocho, *quo minus illum capitis damnent.* Nonnunquam & *negligentiæ* notionem induit, ut *Eſech.* 22: 26. *Sacerdotes violant legem meam* &c. &c. &c. ומשבתתי העלימו עיניהם *Coccejus* id enucleaturus ait eſſe *oculos ſuos fecerunt ignorare Sabbata, atque ita ab iis obſervandis averterunt.* Minus feliciter. Eſt omnino, *oculos ſuos a Sabbatis meis* reſpiciendis & honorandis *occluſerunt*, contumaciusque adeo *obſignarunt.* Quæ periphraſis declarat, quanto cum judicio, quantoque cum nervo, id verbi adhibere voluerit *Eſe-*

chiel

Digitized by Google

chiel, in profligatiſſima Sacerdotum irreligione deſcribenda

CLXXIII. Non minori venuſtate ad *aures* quoque *occluſas* applicatur illud *obſignare*, ut *Thren.* 3: 56. אל תעלם אונך לרוחתי לשועתי *Ne obſignes aurem tuam ſuſpirio meo, clamerique.* LXX. Μὴ κρύψῃς τὸ ὠτίον σου εἰς τὴν δέησίν μου. Vulg. *Ne avertas aurem tuam.* Nec tam figurate, ſi quid ſentio, nec tam commode. *Coccejus*, vi ſententiæ ductus, expreſſit, ſane quam commodiſſime, *Ne obtures aurem tuam.* Elliptice etiam העלים *obſignare* dicitur, qui ſive *oculos* ſive *aures claudit* atque *obturat*, quo minus ullo ſenſu miſericordiæ tangatur. *Pſ* 10: 1. *Quare ſtas procul?* תעלים לעתות בצרה *Obſignas*, atque ita ſubducis *temet temporibus arctiſſimis.* Confer *Thren.* 3: 43, 44. Iterum in *Hitpah. Pſ* 55: 2. האזינה תפלתי ואל תתעלם מתחנתי *Auribus percipe deprecationem meam, neque temet obſignes a ſtridulo tinnitu meo audiendo.* Id jam ad *aures* palam ſeſe refert ſerie duce. Ad *oculos* reflectitur *Deut.* 22: 1. לא תראה את שור אחיך או את שו נרחים והתעלמת מהם *Non videbis bovem aut ovem fratris tui palantes, atque temet obſignabis ab iis.* Id eſt, *eris ac ſi clauſis ſignatiſque oculis non conſpexiſſes.* Quæ amplitudo ac vis figuræ ſeſe exerit etiam *Eſaj.* 58: 7. כי תראה ערם וכסיתו ומבשרך לא תתעלם *Quum videris nudum, utique conveſties illum, neque a tua ipſius carne temet obſignabis.* Si quis duriuſculum

culum autumet, *ſemet obſignare*, conjiciat quæſo oculum in hanc imaginem *Taciti*, *Ann.* 3: 15. *Nullo magis exterritus eſt, quam quod Tiberium ſine miſeratione obſtinatum clauſumque vidit, ne quo adſectu perrumperetur*. Talem *obſtinatum clauſumque* una voce מתעלם appellare poſſunt Hebræi *ſemet ſigno veluti impreſſo claudentem*, quo nec gravius quicquam, nec elegantius ulla lingua extulerit. Habent quidem Latini *obſeratas aures*, *obſtructasve*, habent item *oculos*, *affectus*, *abſtructos* ad quos nec aditus, nec rima pateat ulla; ſed *obſignatio* tum ſubtilius, tum efficacius quoque, in hanc figuram, atque exaggerationem, ſeſe porrigit, illuſtrique documento commonſtrat, multo majorem tum gratiam, tum efficaciam, in Veteri Hebræorum lingua reſidere, quam unquam cuiquam in mentem venire poſſet, quam diu *Origines* verborum *clauſæ* atque *obſignatæ* jacent.

CLXXIV. Reddamus ſuum etiam ſplendorem jucundiſſimæ imagini quæ *Job.* 6: 16. ſeſe offert. Deſcribitur *torrens convallium*, ποταμὸς χειμάῤῥους *multa nive auctus tempore hyberno*, & perennem aquarum copiam cum vere novo præferens,

- - - - *Gelidus canis cum montibus humor*
Liquitur - - - -

Qui tamen mox, vere jam adulto, & *ſole invaleſcente*, *exareſcat*, atque *ſpem ſitimque viatorum deludat*

ludat. De hiſce jam *aquis* hyberna nive *concretis* ſimul, ſimul *increſcentibus*, poetice & magno cothurno profertur, הקדרים מני קרח עלימו יתעלם שלג *Quæ atratæ ſunt a gelu, ſuper eas obſignat ſeſe nix*. Id eſt *conſtricta* & *quaſi ſignaculo firmiter compacta jacet*. Habes hoc pacto *Cocceji* illud, *ſuperſternit ſe eis nix*, & quidem nobiliſſima, nec nimis audaci ſane, figura illuminatum. In aliorum conatibus nihil eſt ſolidi, ſi a *Chaldæo* diſceſſeris; de quo ſtatim. Haud injucundum fuerit contuliſſe phraſes poeticas, quæ *Clauſum coelum*, *annum*, *diem*, *clauſam* item *humum*, in *frigore nivali* concelebrant, æſtiva luce *recluſam* eandem, & *reſeratam* exhibentes, collectas a Clar. *Burman*. ad *Val. Fl.* 1: 655. & ad *Ovidium* non uno in loco.

CLXXV. Quamvis autem *Obſignationis* adblandiatur imago, in ſcena ubi χιὼν & κρύςαλλος πεπηγὼς introducuntur, ut LXX dedere; aliquid tamen incommodi ſubeſſe omnia rite expendenti patebit, quia non tam *compacta* & *ſignaculo* veluti *clauſa nix* hic requiritur, quam quidem *reſerata*, & *verno tepore reſoluta* ut inde *torrenti* ingens accedat *incrementum*. Hoc forte voluit *Chaldæus*, quum exhibet עליהון יתחיל תלגא *ſuper eas invaleſcit nix*. Quicquid intenderit, id ambigi nequit, abiiſſe ipſum ab uſitatiore notione radicis עלם, & ex ſua dialecto aſſumſiſſe *invaleſcendi* poteſtatem, qua עלם in *Targumim* auctum comparet. Id pro חלם, vel &

אלם tunc poſitum autumant. Sed rectius a nomine עלם *adoleſcens* cum *Sebaſt. Schmidio* derivabis, nam & *adulta* Latinis ſunt *robuſta*, *valida*, *vehementia*. Hinc *Tacit*. H. 1. 31. *Seditio nondum adulta*. & H. 5: 8. *Parthis nondum adultis*, i. e. *invaleſcentibus*. Item *Ann*. 3: 53. *praevalida & adulta vitia*. Egregie *Cic*. 5. de *Fin*. *Cupiditas adoleſcit una cum ætatibus*. Apud *Tacit*. iterum *Ann*. 2: 33. *Auctu imperii adoleviſſe etiam privatas opes*. Satis ſpecioſe etiam *Amm*. *Marcell*. 18: 7. & 22: 8. dixit *Advenis aquis fluvium adoleſcere*, quamvis militaris hominis ſtilus in *adoleſcendi* verbo ſæpiuſcule modum excedat. Tale quid & Arabes in ſuo התעלם recepiſſe, a עלם *adoleſcens* nova formata ſignificatione, liquet utique ex illo *Gloſſemate Phiruzabadii* اعتلمت الماء *fluxit aqua*. Proprie *adolevit & excrevit*, ſi bene calculos pono, niſi quod ſuſpicer majorem adhuc vim ineſſe, ut ſit proprie *cum impetu juvenili ac vegeto exuberavit*. Ἡβᾶν. Huc tendit altera *Gloſſa* in *Camus* الاغتلام infin. conj. 8. *cum modum excedis in re aliqua*, quaſi tu dicas *juvenari*; itemque tertia hæc, اغتلم البحر *Mare concitatum excrevit*, *& fines exceſſit*. *Sæviit juveniliter*. Hoc jam fundamento verba עלימו יתעלם שלג ſic convertere liceret, *ſuper eas concitata fluxu & impetu deſævit nix*, nempe *verno tepore jam Colliqueſcens*, &, *magno æſtu veluti*, *e montibus ad Convalles ſeſe præcipitans*, atque ita ποταμὸν χειμάῤῥων *profundum*, *turbidum*

que

Digitized by Google

que torrentem efficiens, cujus *aquæ nunquam interareſcere* poſſe videantur, quum tamen cum prima æſtate penitus evaneſcant.

CLXXVI. Superſunt loca compluſcula quæ *ſignationem* haud dubie continent, in quibus vim ac pulcritudinem linguæ Biblicæ curſim declarabo. 2 *Reg*. 10: 3. 2 *Chron*. 9: 2. *Expoſuit Reginæ Sabæorum Salomon quicquid verborum protulerat*: לא היה דבר נעלם מן המלך *nullum omnino verbum regi fuit abſconditum*, *quod non expoſuerit ei*. Ecquid hunc in ſenſum jam diſplicebit *Obſignatum nihil*? Id utique tum fortius, tum venuſtius. Conſimiliter *Eccleſ*. 12: 14. *Omne opus adducet Deus in judicium*, על כל נעלם *quantumvis omne ſit ſignatum*, *qua bonum*, *qua malum*. Sic illud על, quod turbat interpretes, ſumendum autumo. Huc pertinent תעלמות לב *ſignationes cordis*, *Pſalm*. 44: 22. Et *Pſ*. 90: 8. עלמנו *ſignata noſtra*. pro *occultiſſimis* & *in profundo cordis occluſis* atque *obſignatis* veluti *meditationibus*. Iterum 2 *Reg* 4: 27. יהוה העלים ממני ולא הגיד לי *Jehova obſignavit hoc mihi*, *neque notum fecit*. Et *Lev*. 4: 13. ונעלם הדבר מעיני הקהל *Et ſi obſignata fuerit res illa ab oculis coetus*. Adde *Num*. 5: 13. Pari ratione *Job*. 28: 11. תעלמה יוציא אור *Signationem educit in lucem*, & *Job*. 11: 6. ויגד לך תעלמות חכמה *& exponet tibi ſignationes ſapientiæ*. id eſt *abſtruſiſſima* quæque, & tanquam *obſignatiſſima*. Nec aliter *Job*. 42: 3. מי זה מעלים עצה בלי דעת

Quis eſt ille qui ſignat conſilium impenetrabile, ac *nulla cognitione pervium!* Longe aliter interpretes, nec ſane feliciter, quum *Jobum* volunt eſſe illum מעלים עצה, qui *inſipienter conſilium abſconderit*, vel ut *Coccejo* viſum, *qui non in rem ſuam conſuluerit*. Imo vero *Deus* eſt מעלים עצה, ut tota ſeries dictat, profitente nunc tandem *Jobo* ſe de Deo locutum quæ non intelligeret, & mirabilia ejus a ſe ignorari, quippe qui *Conſilii* ſit *Obſignator*, ad cujus profunditates rimandas omnis acies hebeſcat.

CLXXVII. In alia omnia diſceſſerunt hic interpretes ob Cap. 38: 2. ubi *Jobus* ita perſtringitur, מי זה מחשיך עצה במלין בלי דעת *Quis eſt ille obtenebrator conſilii, idque verbis ſcientia vacuis?* Intellige ſis *Conſilium* divinum, ejuſque *ſapientiſſimam providentiam*, quam *Jobus* diſputationibus ſuis *obſcuraverat*. Hoc quum cap. 42. repeti viderent, pauculis immutatis, idem eſſe collegerunt. Id ſi foret, nihil quicquam mihi decederet; nam מעלים *obſignator*, pro מחשיך *obtenebrator* utique ſtationem ſuam facile tueretur. Sed, niſi me omnia fallunt, longe aliud nunc intenditur, & *Jobus* Cap. 42. ſuas loquendi vices habens, appoſitiſſime reſpondet. *Quis eſt ille Obſignator Conſilii, abſque ut ſciri illud poſſit!* Tu enimvero Deus, qui me *obtenebratorem tui* vocas *conſilii*, Tu ipſe es *Conſilii tui Obſignator*, ut proinde *in mera* nos homunculi *caligine* verſemur,

Digitized by Google

ſemur, quum de Te Tuiſque viis ratiocinamur; idque במלין בלי דעת *verbis ſcientia vacuis*, quandoquidem tu ſic *theſauros conſiliorum* tuorum *claudis*, *condis*, *ſignas*, ut ſint בלי דעת, nulla *humana cognitione penetrari* queant.

CLXXVIII. Omnes illi uſus, quos hactenus perſecutus ſum, non parum illuſtrantur per ſimilem tranſlationem ſub alio verbo *ſignandi*, quod eſt חתם, regnantem. Inde habemus *Deut.* 32:34. חתום באצרתי *ſignatum in ſcriniis* ſive *theſauris meis*. Alia ejuſdem indolis dabunt Lexicographi, obſervavitque jam *Coccejus* de hoc חתם *ſignavit*, aliquando eſſe *recondere*, *non publicare*, quod *obſeratis* imprimi ſoleant *ſigilla*. Hinc etiam *Job*. 9: 7. בעד כוכבים יחתם *Obſignat ſtellas* pro *abſcondit*. Et *Job*. 37: 7. ביד כל אדם יחתם *manum omnis hominis obſignat*, pro *includit*, & *ab opere arcet*. Quæ referas velim ad *cælum*, *diem*, *terram*, omnia, *clauſa* atque *obſerata*, quum vel *nocte*, vel *hyeme conduntur*; de quibus locutionibus *Par*. CLXXIV. remiſi ad Doctiſſimum *Valerii Flacci* Editorem. Huc quoque pertinere poſſet *Job*. 24: 16. יומם חתמו למו *interdiu ſeſe obſignant*, nam ſtatim ſequitur, *lucem non noverunt*, quod de *Lucifugis*, & *nocturnis graſſatoribus* non invenuſte dictum foret. Hic vero jam roget aliquis, quid ergo differant חתם ختم, & עלם علم? Id, quod *ſigillum*, & *ſignum* eo *impreſſum*. חתם nempe *actionem ſignandi*, עלם *notam ſignando expreſ-*

expreſſam continet; ita ut admoto חותם خاتم, aliquid efficiatur נעלם *Charactere impreſſo notatum;* quamvis ſubtilior illa diſtinctio non ſemper obſervetur.

CLXXIX. Hicce porro adſpectus radicis עלם, quo cum חתם conſpirare deprehenditur in *recondendis*, & *obſignandis rebus*, quas nulla acies humana queat attingere, aperit nobis interiorem vim derivati עולם *Æternitas.* Nomen ab *ignorantia* deductum, ait *Coccejus*, quia *tempora* hominibus ſunt *incognita.* Aliis ab *abſcondendo* manaſſe placet. Nec male, nec tamen per omnia bene, & plene; nam a *ſignando* fluxit, quaſi dicas *ſignatam durationem*, *conditionem*, in qua

Prudens futuri temporis exitum
Caliginoſa nocte premit Deus.

In iſtum uſum nota ſunt *ſigilla*, σφραγῖδες, quæ ſolus Deus valet *reſignare.* Sed in re liquida verbis parcendum.

CLXXX. Non fruſtra tamen operæ aliquantillum tribuemus *Eccleſ.* 3: 11. *Omnia Deus fecit pulcra ſuo tempore:* גם את העלם נתן בלבם *ne homo aſſequatur opus*, *quod Deus fecit*, *a capite ad calcem uſque.* Multi fluctus ſententiarum circa dictum abſtruſiſſimum. Aliis enim *ſeculum indidit in cor eorum*, eſt, Deum hominibus *opinionem* quandam *inſeviſſe*, quaſi *ſemper hic forent victuri.* Alii

Digitized by Google

lii hinc eliciunt *deſiderium æternitatis hominibus innatum.* Aliis *ſeculum cordi inditum*, eſt *curioſior inveſtigatio temporum.* Aliis denique *cupiditas mundi & rerum ſecularium.* Nihil horum tangit ſcopum; quem feries, ſi mecum convertas, *etiam ſignatam conditionem cordi*, id eſt *meditullio, omnium rerum, indidit & impreſſit Deus.* Sentis rationem cur *inveniri* nequeant Divina opera, in ſua illa pulchritudine, quam cuncta ſimul & ſingula, ſuis quæque temporibus, poſſident. *Meditullium* videlicet rerum omnium, in quo latet pulcritudo, & Deo digna ſapientia, nobis homunculis eſt *obſignatum;* qui circa corticem minus ſpecioſum laboramus, in eoque ſæpius offendimur. Si Deus עולם *ſignatam conditionem æternitatis*, & *interiorem* illam *relationem*, qua ſumma mediis, media imis reſpondent, æternique Conditoris finibus ſubſerviunt, introſpiciendam nobis præberet, ut a Capite ad calcem omnia apta undique & coagmentata cerneremus, ita nihil non multo pulcherrimum, & ſapiente Artifice digniſſimum, exclamare cogeremur.

CLXXXI. Vindicemus nunc etiam τῷ עלם *adoleſcens*, & עלמה *adoleſcentula*, *virgo*, nativum ſuum florem atque honorem. *Nonius Marcel.* Cap. 2. *de honeſte dictis veterum* annotavit, *ſignatam virginem vetuſtas dicere voluit integram:* atque ex *Lucilio* ſubjungit, *Chryſidem negat ſignatam reddere*, hoc eſt *intactam, inviolatam* viro.

Re-

Reperio etiam *obſignatam naturam* apud *Cic. de Divin.* 2:70, 71. ſed paululum diverſo adſpectu. Figuram hanc placuiſſe Hebræis in *virginitate illibata*, liquet ex *Cant. Salom. cap.* 4: 12. ubi *ſponſa* appellatur מעין חתום *Fons ſignatus*, ad quem locum *virgo ſignata Lucilii* adducta eſt ab Ill. *Grotio.* Hanc *intactæ virginitatis* obſignatam hactenus conditionem, qua עלם عيلم, & uſitatius غلام, *adoleſcentis*, qua עלמה غيلم, & frequentius adhuc غلامة *adoleſcentulæ*, conſignantiſſimo vocabulo Hebræi pluraliter expreſſere עלומים, quaſi dicas *obſignationes*, vel *obſignata* naturæ; ut proprie ſit *participium paſſivum*. Arabes id in *ſubſtantivum* converterunt, ſingulariter efferentes עלומיה غلومية, id eſt *ſtatus* τῶν עלומים, quo complectuntur *omnem* illam *ætatem*, quæ *a nativitate* fluit *ad maturitatem*: ſtrictius tamen *nubili* jam ἀκμῇ nonnunquam aſſumta, quod *Scholiaſtes* ad *Diw. Hudeil.* intendebat, quum עלמה declarabat الفتاة الحسناء التامة *puellam pulcram perfectam*, hoc eſt *nubilem*, hactenus tamen *ſignatam*. Qua occaſione non poſſum quin obſervem grande incommodum, quod ſæpe premit Arabica in Latinum traducta, nam verbum غلم a עלם *adoleſcens* formatum, in *Golio* & *Giggejo* valet *Coeundi cupidum & libidinoſum eſſe*, quum idea Arabica adferat in origine ſua *plenis annis eſſe nubilem*, indeque *primos* naturæ *ſtimulos experiri*. Ἀκμάζειν. *Adoleſcentiari. Pubeſcere.* Ἡβᾶν.

CLXXXII.

Digitized by Google

CLXXXII. Non, ſpero, diſplicebit Viris Doctis, hoc pacto omni cavillationi exemtum nunc videre *Jeſajanum* illud הנה העלמה הרה וילדת בן *Ecce virgo ſignata concipit & parit Filium.* Quum Lingua Hebræa florebat, iſta *Signatæ* proprietas ultro ſe omnibus ingerebat; unde rei inauditae magnitudo, & Oraculi emphaſis, haud pœnitendum ſumit pondus. Conſimilis emphaſis ſeſe exerit in vexatiſſimo altero dicto *Prov.* 30: 19. דרך גבר בעלמה *Via viri in virgine ſignata*, cui *ſignationi* vis ac gravitas ſententiæ innititur. Uberius quoque intelligi nunc poterit, quam gratioſe & venuſte dicatur in *Cant.* 1: 3. עלמות אהבוך *Virgines ſignatæ*, pleniſque annis nubiles, *te diligunt*; ex quibus de reliquis judicium cuilibet relinquo.

CLXXXIII. Necdum tamen e longo curſu portum capere licet. Novum mihi metaphoræ iter capeſſendum, quod ignorata Radicis Origo interpretibus præcluſit. *Deut.* 28: 61. rebellibus denuntiatur, *Etiam omnem flagellationem atterentem omnemque plagam, quæ non ſcripta eſt in libro Legis hujus* יעלם יהוה עליך עד השמרך Forma eſt *fut. Hiph.* a עלם: quod tamen *abſcondere* nullum commodum pareret ſenſum itum fuit ad עלה, indeque exſculptum, *adſcendere faciet eas Deus ſuper te, donec extermineris.* Id voluiſſe videntur LXX. ἐπάξει ἐπὶ σὲ; & *Vulg. inducet ſuper te*, ut & *Onkelos* ייתנון עלך *venire faciet eas ſuper te*: quo

Z pro-

proclivius ſecuti Recentiores. Arabs, pedarius alias, hic ſuus eſſe voluit, يسلط عليكم *faciet dominari ſuper vos*. Cui עלה quoque obverſatum, *ſuperavit*, in *dominandi* poteſtate. Tentabat *Coccejus* citra anomaliam a עלם *negliget ſuper te*, hoc eſt *te negligendo ſuper te venire ſinet*, ex notione *diſſimulandi*, *quam* τῷ העלים aliquando ſubeſſe ſtatuit. Id quam dilutum, in tanta acerbitate comminationis, nihil dicere attinet. Laudo interim conatum, nam haud dubie radix עלם ibi retinenda; unde genuinum loci conſpectum ſic pando, *Omnem flagellationem, omnem plagam — ſignabit Dominus ſuper te, donec extermineris.* id eſt *notis ſignatiſſimis* & *exſtantiſſimis inuret*. Similiter *ſignandi* vocabulum applicuit *Hieronymus* in *Ezech.* 16: 8. *Cham æterna maledictione ſignatur*. Id eſt *notatur*, altius *impreſſa nota inuritur*. Hanc *ſignandi* vim attendit quoque *Silius* L. 8: 298.

Signataque mente cicatrix

Id eſt *dolor altius impreſſus atque inuſtus, per notam ignominiæ*. Videlicet *ſignare* & *notare* ut ſynonyma ſunt, vel verius cognata, ita unam facile ſedem intrant. *Cic. Tuſc.* 1: 28. *Ut cum videmus omnium moderatorem & ducem ſolem, lunamque, accretione & deminutione luminis quaſi*

faſto-

faſtorum notantem & ſignantem dies. Sic egregie *Daviſius* e *MSto*, pro vulgari *ſignificantem*; adductis tum aliis, tum hoc *Manilii* exemplo L. 1: 594.

> *Et per quinque notat ſignantes tempora fines.*

Ejuſdem notæ ſunt *ſignare humum longo limite* apud *Ovid. Met.* 1: 136. *ſignare ſulco mœnia* apud *Sil. Ital.* 13: 117. & apud *Val. Fl.* 6: 710. *ſignare comas liquido auro*; cum quo conferri poterit *Luciani* illud in *Tragopod.*

> ἀλλ' οὐκ ἔπεστι κιονίνη σφραγὶς κόμαις.

Iterum apud *Petron. cap.* 131. *Frontemque repugnantis ſignat*. Hinc anſa præbita ad *notam ignominiæ*, in fronte, alibi. *veluti ſignatam*, & *impreſſam*. Elegans eſt, & rarum, hoc *Livii* L. 24: 16. *Hanc mulctam ita æquo animo feretis, ſi reputabitis, nulla ignaviæ nota leviore vos deſignari potuiſſe.* Ad eandem rationem bene Latine dixeris *notis ignominiæ ſignari*, vel & *ignominiis omnibus notari ſignarique*, quas *notas* qui *imprimit* atque *inurit ſuper* alicujus *fronte*, *dorſo*, *corpore*, Hebraice dicetur העלים על: atque ita *notatus*, *ſignatus*, *inuſtus*, ſenſu illuc vocante, etiam abſolute נעלם appellari poterit; haud ſecus ac La-

 tinis

tinis *notatus* eſt *publica ignominia inuſtus* quando ſeries illuc invitat.

CLXXXIV. Non abs re fuerit graviores quoſdam uſus ℥ *Notare* hic ex *Cicerone* inſeruiſſe. In 5. *Verrin.* c. 68. *Sic in hac urbe notati ambulant, ut non cera, ſed cœno obliti eſſe videantur.* Pro *Fl.* c. 15. *Damnatus turpiſſimis judiciis domi, notatus literis publicis de probris, adulteriis, ſtupris* &c. &c. Pro *Dom.* c. 9. *Omnium ſcelerum libidinumque maculis notatiſſimus.* Et *cap.* 27. *Hunc tu portentoſa peſtis, exſulem appellare auſus es, cum tantis ſceleribus eſſes notatus &c.*? Iterum *Cap.* 38. *In Vacci pratis domus fuit M. Vacci quæ publicata eſt, & everſa, ut illius facinus memoria & nomine loci notaretur.* Habet aliquid interioris literaturæ hoc pro *Font.* 1. *Modo ſubacti, modo bello domiti, modo triumphis ac monumentis notati, modo agris urbibusque multati ſunt.* Item & illud pro *Sext.* 61. *Qui tripertitas orbis terrarum oras, atque regiones, tribus triumphis adjunctas huic imperio notavit.* Præconem agit *Pompeji*, & *notavit* adhibet pro *nota ſervitutis publica inuſſit.* Eandem vim captavit in *de Prov. Conſ.* 2. *ut via illa noſtra militaris non ſolum excurſionibus Barbarorum ſit infeſta, ſed etiam caſtris Threiciis diſtincta ac notata.* Non video id ab interpretibus enucleatum. Silet utique *Manut.* ſilent reliqui, quod quidem ſciam. Figura tamen digna erat, quæ verbulo ſaltem illuſtraretur. Eſt illud *Ciceroni* adamatum *Ambiguum*,

Digitized by Google

guum, latenti feriens aculeo. Simplex adſpectus dat provinciam Caſtris hoſtilibus occupatam atque obſeſſam. Interior ſenſus ſpectat *notas ſervitutis*, quibus *provincia* ſic a Barbaris occupata, quaſi *inuſta & compuncta* cenſeri debebat. Apud *Val. Max.* 9. 13:3. ext. habemus, *Barbarum Threiciis notis compunctum*. Proinde κατάστικτον inducit provinciam, ſimulque *ſtigmate notat* ejus præſidem ignavum atque diſſolutum, ſub quo nomini Romano iſta *macula* erat *impoſita*.

CLXXXVI. Sic jam plenius adhuc illud יעלם עליך *Deuteronomii* intelligetur, *ſuper te notabit, ſignabit, notis altius imprimet, omnem flagellationem & plagam, ſcriptam, non ſcriptam, in Lege*. Quilibet ſtatim ſentit *ſervilia ſtigmata*, Reip. Judaicæ gentique *inurenda*, quale *ſtigma* etiamnum Arabes appellant עלמה علمة ut patet ex notionibus ſupra adductis e *Giggejo* ubi & *nota inuſta* comparebat. Sentit etiam quilibet alias adhuc *notas ignominiæ publicæ*, & *pœnarum atrociſſimarum*, quibus *ſub manu* Dei *compunctus ſignatusque* ille populus, ad omnem poſteritatis memoriam traducendus foret.

CLXXXVII. Ad hanc figuram revocandum quoque putem *Nah.* 3: 11. *Etiam Tu inebriaberis*, תהי נעלמה. A *Rabbinis* manavit duplex fere ratio vertendi; *eris abſcondita* primo, id eſt *latebras quæres;* eo ſenſu quo mox ſubditur, *etiam Tu effugium tibi quæres ab hoſte:* ſecundo,

 eris

eris deleta, extincta, abolita, tam profunde merſa & abſcondita ac ſi nunquam extitiſſes. Id poſtremum intendebat *Coccejus* convertens *eris ignorata.* Utrique ſenſui aptare poſſem *Signatæ* imaginem; *ſignat* enim *ſemet* quaſi, qui *altiſſimas in latebras ſeſe abſtrudit*, ut *Job.* 26. 16. *interdiu ſeſe obſignant.* Itemque *ſignari*, *obſignari* certo quodam uſu & adſpectu eſſe poſſet *ignorari*, & *oblivione condi ac ſepeliri.* Sed quid colores quæro pro verſionibus quas delendas autumo? *Signata* enim omnino in hac ſerie eſſe debet *notis ignominiæ publicæ inuſta*, atque ita *pro exemplo traducenda ad ſeram poſteritatem.* Conferatur ꝟſ. 10 & vix umbra dubitationis ſupereſſe poterit. In iſtum ſenſum Veteres quoque conſpirant verſiones, quamvis figuram non valuerint exprimere. LXX. ὑπερεωραμένη *Vulg. deſpecta;* quod & *Arabs* ac *Syrus* tenuere. *Chald.* מסלעמא *peſſumdata, perdita.*

CLXXXVIII. Agmen jam tandem claudat *Pſ.* 26: 4. *Non ſedeo cum ſociennibus vanitatis; neque ad* נעלמים *intro familiariter.* Multi fluctus. LXX. μετὰ παρανομούντων. *cum ſuperbis* verſio *Vulg.* in *Targum. cum occultantibus ſe ad malefaciendum.* A עלם *puer* alii, *ludentes* vel *illuſores* extuderunt, invita ſane lingua Hæc & alia vide apud *Mercerum* in *Diction.* Sunt etiam qui *abſconditos in inſidiis* exhibent. *Calvinus* dedit *tectos & implicitos*, quod & *Belgæ;* nec aliud *Coccejus* qui *ignoratos* i. e. *diſſimulatores.* Hoc poſterius ſic ſatis placeret,

Digitized by

rèt, *ſignatos* pro *tectis* ſubſtituenti, quos *Galli* vocitant *Cachez;* niſi *ſignati notatique* in hac ſerie, ubi præceſſerunt מתי שוא *ſodales vanitatis*, commodius eſſent *notis publicis affecti*, *notatiſſimi* homines, ut *Cicero* loquitur, *maculoſi*, *infames.*

CLXXXIX. Ecce adhuc aliud, incertius tamen an a עלם. Utique & Codices & verſiones recentiores in *Pſ.* 48: 15. exhibent fere, *deducet nos* על מות *ſupra mortem*. Ex veteribus etiam *Syrus* לעל מן מותא. Sed LXX. una voce legerunt עלמות εἰς τὰς αἰῶνας. *Vulgat*. item *in ſecula*. *Arabs* & *Æthiops* pariliter. Hæc non multum me moverent, nam palam vitioſa ſunt. ſed movet *Chaldæus* עלמות efferens ביומי טליותנא *in diebus adoleſcentiæ noſtræ;* qui *conjunctim* & *ſingulariter* legiſſe debuit עַלְמוּת Iſta veſtigia prementes alii maluerunt *ducet nos infantiliter*; *ut infantes tenelli ſolent deduci.* Id melius, quam quod aliis adhuc adlubeſcebat, *ducet nos abſcondite*, *modo quodam imperveſtigabili.* Si *Pſaltes* עַלְמוּת junctim dedit, figura exibit *deducet nos ſignate*, *ſignatura paſtoritia notatos & diſtinctos.* Inter peculiares notiones vocis علم eſt *nota fronti*, vel *femori*, vel alteri *membro* addita, qua pecudes dignoſcuntur. *Oves* Chriſti habent σφραγῖδα crucis, *Fronti*, im̄o *Cordi* impreſſam. σφραγίζεσθαι eſt *Cruce notari*, *ſignari*, *inſigniri* apud Patres. Et *Spiritu* Chriſti σφραγίζεσθαι eſt notum e Sacris. *Abraham*

ham & *Abramidæ*, externe, interne, σημεῖον & σφραγῖδα gerere debuerunt *carnis*, *cordis*, *circumciſionem*. Quibus, aliisque adhuc, σφραγίσι myſticis, aliquid forte gratiæ conciliabitur lectioni vetuſtæ עלמות; a qua tamen diſcedere cuilibet liberum eſto.

CXC. Illuſtrandum nunc porro ſuſcipio thema קלס par. CXXX. propoſitum, ut ex eo quoque eluceat, aliud eſſe, exteriorem uſum & adſpectum alicujus verbi locorum collatione collegiſſe, aliud, interiorem vim ac indolem enucleaſſe. Exhibent Dictionaria paſſim, *irridere*, *ludificari*, *ſubſannare*; alii maluerunt *ſpernere*, *deſpicatui habere*, *vilipendere extenuando*. LXX. præivere, quibus valet ἐμπαίζειν. χλευάζειν. ἐντρυφᾶν. Alia intetpretamenta nunc mitto, & verbo tantum dicam exempla Bibliorum tendere ad *ludificationem contumelioſam*; quod ut ſole clarius cernitur, ita obſcurum eſt, & manet hactenus, unde iſtam ideam derivarint Hebræi, id eſt, ex qua *propria* & *primaria* notione hunc uſum *ſecundarium* conformarint; fueritne illa in *vilipendendo*, *extenandove*, an in *deſpiciendo*, an in *ſannis* & *geſtibus contumelioſis*, an in alio aliquo ſignificatu, qui commodam *ludificationi* anſam præbere aptus natus erat.

CXCI. Hanc principem notionem, ſi *Forſtero* credimus, miniſtrat cognatum literis קלט *contrahi*, *tenuari*, ut קלס inde *proprie* valuerit ex-

extenuare, *vilipendere*. Eandem vim ex alia affinitate cum קלל *levis fuit* nobis exſculpſit *Avenarius*. Quæ ut leviſſima ſunt; ita nullius gravis interpretis aſſenſum meruerunt. Longe diverſam viam ingreſſus fuit *Coccejus*. Obſervarat ille a Rabbinis quibuſdam duplicem ſignificationem tribui huic radici, ut in aliis locis ſit פירושו בזיון *interpretatio contemnendi*, in aliis פירושו שבח *interpretatio laudandi*, *celebrandi*, in quem ſenſum traxerunt *Eſech*. 16: 31. & *Hab*. 1: 10. Hoc fundamento jam tradit princeps ille Lexicographus קלס in *Pihel* eſſe *ironice celebrare* & *magnifacere*, hoc eſt, *irridere;* adeoque *Coccejo* arbitro proprietas thematis antiquitus poſita fuit in *celebratione* & *magnificatione*, indeque *ludificatio* per ironiam ſeſe propagavit.

CXCII. In his nihil eſt, quod magnopere placere queat: & turbarant Rabbini, quum ex *Chaldaiſmo* advocarunt ſignificationem *celebrandi* ad *Eſech*. 16: 31. & *Hab*. 1: 10. commodius explicandum. Manet ergo in obſcuro, unde *contumelioſiſſima ludificatio* ſub קלס emerſerit, neque id video ſolidius promtiuſque expediri poſſe, quam ex Arabum قلس *vomuit*, *convomuit*, ejuſdem fere notionis cum قاء קוא, niſi quod poſterius hoc & *natura*, & *uſu* ſit gravius. Gloſſaria Arabum audienda. *Camus* ſtrictim, القلس ما خرج من الحلق ملو الفم او دونه فان

فان عاد فهي قي والرقص في الغناء والغنا الجين والشرب الكثير من النبيذ وغشيان النفس وقذف الكاس والبحر امتلا وبحر قلاس زخار אלקלס *eſt quod ejicitur e gutture pleno ore, aut etiam minus pleno, neque eſt* קיא *vomitus proprie dictus; quod ſi repetatur, tunc eſt* קיא *verus vomitus.* קלס *etiam eſt ſaltatio cum cantu: & cantillatio ſuavis: & potatio multa vini: & deliquium animæ: poculi item* קלס*, eſt exuberantia vomens quaſi, ut & maris, quum plenum eſt: diciturque mare vomens, quod pleno æſtu intumeſcit & excreſcit.*

CXCIII. Expromam etiam quæ *Zjauharius* dederat, ut ita de *Gloſſatoribus* illis Arabum, ex utriusque collatione, judicium ferri queat. Sic ergo ille القلس القذف وقد قلس يقلس وهو قالس وقال الخليل القلس ما خرج من الحلق ملاء الفم او دونه وليس بقي فان عاد فهو القي وقلست الكاس اذا القت بالشراب لشدة الامتلا

الامتلاء قال ابو الجراح في ابي
الحسن

ابا حسن ما زرتكم منذ
سنبة من الدهر الا والزجاجة تقلس *
كريم الي جنب الخوان وزوره
يحيا باهلا مرحبا ثم يجلس *

وبحر قلاس اي يقذف بالزبد

Id eſt. אלקלם *eſt vomitus, & verbum* קלם, *cum* fut. יקלם & part. קולם. *Auctor eſt Elchaliil* אלקלם *proprie eſſe quod ejicitur e gutture, pleno ore, vel etiam minus pleno, neque eſſe* קיא *vomitum, ſed ſi redierit, tunc eſſe* קיא *vomitum. Hinc* קלסת אלכוס *vomuit calix, quum vinum nimis plenus facit exuberare. Ita Abu'l'jarrah de Abi'l' Haſen*

AbulHaſen nunquam viſitavi vos, inde
A longo temporis ſpatio, quin poculum vomeret.
Generoſus ad latus menſæ: qui viſitantes ſe
Salutans officioſiſſimis formulis ſtatim diſcumbit.

Dicitur etiam mare vomens, id eſt, ſpumam ejectans.

CXCIV. Conferenti floridior apparet *Zjauharius*, copioſior & denſior *Phiruzabadius;* uterque ſumma tantum Linguæ faſtigia ſtringens; quorum collectio illa magnis acceſſionibus poſſet locupletari ſi veterum Poetarum, aliorumque in Eloquentiæ palæſtra nobilium ingeniorum monumenta excuterentur. Id iterumque iterumque mihi inculcandum, quod vaſta ſatis volumina *Golii* & *Giggeji* promittere videantur omnibus ferme numeris abſolutam ſignificationum recenſionem, quum tamen innumeræ ex iſtis *Gloſſariis* metaphoræ abſint, eaque in univerſum ſit conditio Lexicorum, quæ ad divitem aliquam, & a præclaris ſcriptoribus excultam Linguam, concinnantur, ut in iis non niſi præcipua enotari poſſint, re alias ſua ſemet mole prægravatura, & vix decem, viginti, triginta forte maximæ formæ voluminibus comprehendenda; præſertim ſi univerſus contextus, id quod ad judicium de diverſis uſibus ferendum omnino requiritur, in tali aliquo *Theſauro* vel *Oceano* conſignaretur.

CXCV. Sane plures figuras ſub قلس *vomere* contineri, quam Duumviri illi prodiderunt, declarabit phraſis قلس البحر *vomitio maris*, jam non pro *æſtuante & ſpumante impetu;* ſed pro *exhalatione* in *Diwan Hudeilitarum* ubi Poeta

سوام

سوام كقلس البحر جون وابقع

Grex pecudum ſicut vomitio maris
Niger partim partim nigro & albo diſtinctus.

Ubi *Schol.* قلس البحر السحاب

Vomitio maris eſt nubes. Nempe *vomere* etiam nonnunquam Latinis eſt *exſudare.* Sic *Colum.* 2: 8. *ſolet terra ſalſam & amaram uliginem vomere.* Porro *exſudare* eſt *exhalare*, unde Sil. 12: 123. *vomens letale virus Avernus*: indeque *evomitio, exſudatio maris* pro *nube.* Aliud in eodem Syſtemate *Hudeilitico*

رجل بصفحته دبوب تقلس

Vir cujus in latere ſanguine fluens vulnus vomebat.

Itemque

تنوح وتسبر قلاسة وقد غابت الكف
والمعصم *

Plorat, & explorat illa vomens vulnus, abdita in illud manu ſimul & carpo.

Ubi *Schol.* قلاسة طعنة تقلس بالدم واصل

 الغلس

القلس القي اليسير *Kallaſa eſt confoſſio quæ vomit ſanguinem in Radice autem* קלס *ineſt* קיא *vomitio, ſed exigua.* Mitto alia ejusdem naturæ. Similiter *Apulejus* dixit *vomere rivos ſanguinis:* & *vomere cruores, Sil. Ital.;* adde *Sen. Oedip.* 979.

- - - - *Et lacerum caput*
Largum revulſis ſanguinem venis vomit.

Metaphora eſt a *fonte* qui dicitur *vomere aquam:* ut *undas argenteas evomere* apud *Apulejum*, & *Tot fontes, tot capita fluminum, ſubitos omnes vomentia* apud *Sen.* H *N.* 2.6: 7. Hinc & *vomitoria* dicta fuere in Amphitheatris *oſtia unde homines undatim exeunt*: ad quod alluſum a Poeta *Georg.* 2.

- - - - *Ingentem foribus domus alta ſuperbis*
Mane ſalutantum totis vomit ædibus undam.

Honeſte etiam & ſpecioſe *Claudian.* in *Conſ. Olybr.* ℣ſ. 48.

Præceps illa manus fluvios ſuperabat Iberos
Aurea dona vomens - - - - - -

Nec non in *Laud. Seren.* 77.

- - - - *Oblatum ſacris natalibus aurum*
Vulgo vena vomit - - - -

Apud

Apud *Ovid. m.* 2: 120. *Ignem Vomere* dicuntur equi ſolis; & apud *Sil.* 1: 462. *fax vomit radios*, itemque apud *Arnob.* L. 6. *ſidereos fulgores evomere:* & apud *Sil.* 12: 720. iterum *vomere flammas & nimbos* dicitur *Ægis Jovis;* apud *Val. Fl.* 1: 688. Navis *ſpumas vomit ære tridenti.* Dixit etiam *Lucr.* L. 6. *vitam vomere;* qui eſt ipſiſſimus uſus noſtri קלס قلس pro غشيان *deliquio animi.* Denique apud *Cic.* in *Piſ.* 37. eſt, *Acceptam & devoratam pecuniam evomere*: quod *Plautinum* eſt ex *Curcul. Sta ſis illico atque argentum propere propera vomere:* cui præiverat *Ariſtophan.* in *Equit.* 1145. κλέπτοντας πάλιν ἀναγκάζω ἐξεμεῖν ἅττ' ἂν κεκλόφωσι μου: ne ſacro quidem ſtilo id refugiente, *Job.* 20: 15. חיל בלע ויקיאנו מבטנו יורשנו אל

CXCVI. Adſtruxi, quod dixeram, de penuria Lexicorum, ſi divitias interiores Linguarum congerere quis vellet, ſimulque inſtruxi explicationem loci male habiti hactenus *Eſech.* 16: 31. unde nunc redordior enucleare paucula ſane loca Biblica, in quibus thema קלס remanſit. Perſtringitur ibi *Meretricia Eccleſia*, quod quum reliquæ *meretrices mercedem capiant*, *ipſa* contra *amatores larga mercede invitet*, in eumque ſenſum ponitur לא היית כזונה לקלס אתנן *Non extitiſti ut meretrix faciendo vomere mercedem.* Nil pote gravius aptiuſque. Meretrices, inſatiabiles emunctrices, cogunt amatores identidem *vomere argen-*

argentum, quæ videtur fuiſſe formula ſolennis hoc in negotio, in qua partim ſpectatur vis radicis in *fluctu* & *unda*, ſive *copia largius effuſa*, dum *præceps* in largitiones *manus*, *aurea dona vomit*, quomodo *Claudianum* vidimus loquentem; partim illud *extortum* & *expreſſum*, quod idea *vomendi* etiam ſubminiſtrat; dum non ſine aliqua *concuſſione ſtomachi* uſque & uſque *datare* coguntur voluptatis mancipia. Latitante *Vomendi* Origine, nil mirum ſi tam reconditam figuram aſſequi non valuerint docti interpretes; variaſque in formas ſe converterint, ad aliquid commodi ſenſus exſculpendum. Quidam enim, *ad laudandum munus*: quatenus *laudando* munera, munera nova *provocantur*. Per ironiam *Coccej. ad magnificandum*, id eſt *pro vili irridendum*. Plerique *ad ſpernendum munus*, id eſt, *illud callide elevandum;* quæ, & alia adhuc, æqui bonique conſulere par eſt, dum nihil melius occurrebat, in quo pes figeretur.

CXCVII. Ab origine *vomendi* porro ſponte etiam dimanat *contumelioſiſſima illuſio*, quam reliqua exempla Biblica ſuggerunt; quaſi dicas *conſpuere*, atque *convomere* & *vomitu foedare* aliquem. In *Hitpahel* iſta ſeſe vis exerit *Hab.* 1: 10. והוא במלכים יתקלס *in reges ipſe devomit*. Iſto colore dicitur, *Habere aliquem pro* λεκάνη. Itemque *conſtituere aliquem* ἀμιδα, σκωραμίδα כלי אין חפץ בו Adde *Eſech* 22: 5. 2 *Reg.* 2: 23. Et cum derivato

to קלסה ex *pihel*, *Eſech.* 22:4. Segolatoque קלס *Pſ.* 44: 14. *Jer.* 20: 8. *Evomere convitia* ſi quis malit, per me licebit, quum res eodem revolvatur; id modo rite teneatur, eſſe in קלס, ſub hoc adſpectu, *proluviem*, quæ ποταμὸς ὡς ἐπικλύζει illis, qui *omni contumelia obruuntur*. quod cognato קיא, indeque conflato קיקלון *convomitio ignominioſiſſima*, expreſſit *Habak.* 2: 16. קיקלון על כבודך.

CXCVIII. Quid autem diſcriminis ſit in קוא & קלס, præter id quod jam produxi ex libris Arabum, thematis natalia declarabunt. Utrumque eſt ὀνοματοπεποιημένον, & accuratiſſime repræſentat rem, cui ſignificandæ deſtinatur. Nam קוא Arabice قاء, imitatur *ſonum vomitus difficilis ac vehementioris*, qui *cum concuſſione totius corporis* identidem *iteratur*; קלס exprimit *ſuo ſono* κλύσιν, κλύσμα, *undantis ſtomachi ſimul*, *ſimul oris proluviem*, *facilius fluentem*. Non dubito quin Græcum κλύζω, quod *undantis* eſt *aquæ*, ejuſque *ſonum* proprie deſignat, ſimiliter per ὀνοματοποιΐαν ſit effictum: neque neceſſe eſt κλύζειν illud ex Hebræo fonte derivare, nam in iis quæ ſic naſcuntur, amica eſt conſenſio ſæpe, ac conſpiratio, linguarum nihil alias commune inter ſe habentium.

CXCIX. Quinta claſſe defectuum decurſa, Sextam ingredior, longius adhuc diffuſam, ſeque extendentem ad radices etiam Vulgatiſſimas,

mas, & ſexcentis in locis contritas, quarum tamen Origo, & antiqua illa ac genuina indoles, ex reliquiis Biblicis nec elici hactenus potuit, quicquid ſategerit præſtantium ingeniorum induſtria, nec ſane unquam elicietur, atque in liquida luce collocabitur, niſi ad dialectos divites accenſa facula præluceat.

CC. Specimina nobis, in hoc curſu perſtringendo, præbeant tres radices, late per ſermonem Biblicum regnantes, in quibus ineſſe videtur notio tam evidens, tam juſtisque finibus circumſcripta, ut nihil amplius queat deſiderari. גדל *Magnus fuit.* חכם *ſapiens fuit.* צדק *Juſtus fuit.* Tria themata circa quæ jam nulla diverſitas ſententiarum, nulla etiam ambiguitas idearum, ut proinde majus lumen requirere vix in mentem cuiquam venire poſſit.

CCI. Qui tamen paulo altius in Naturas, & primævas Origines vocabulorum inquirere didicerunt, & hic notabilem ſtatim defectum deprehendent. Etenim diſputatur unde *Sapiens* Latinorum, unde *Juſtus*, unde *Magnus* ortum duxerint, aliis alios fontes oſtendentibus, quos Etymologicon *Voſſii* indicabit. Sed detur nihil eſſe controverſi aut obſcuri, & *Sapiens* a *ſapore*, *Juſtus*, & *jus*, a *jubendo*, *Magnus* a μέγας, profluxerint; an inde continuo inferetur, radices חכם / צדק / גדל, eandem plane proprietatem, eundemque nativum colorem ac ſaporem poſſediſſe.

In-

Invitis profecto Muſis omnibus id adfirmaretur, quæ dictant, cuilibet Linguæ ſuum ſubeſſe characterem, ſuas Origines; & præſertim Orientalium ideas, ab ideis Occidentalium ſæpe mirum quantum diſcrepare.

CCII. Ad hoc in ipſis illis verbis, quæ præ manibus ſunt, pervincendum, ordior a גדל, Arabice جدل, quod declaratur per قوي *incrementum roburque cepit* adoleſcens, granum in ſpica: ut eſt apud *Golium*. Sic habes *grandeſcere*, *magnum fieri*, *adoleſcere*, *ſuccreſcere*, *roborari*, *invaleſcere*, aliaſque ideas *magnitudinis*, quas Dictionaria noſtra τῷ גדל recte & rite attribuunt. Iſtud autem *incrementum roburque cepit*, ſatis apparet eſſe *ſecundarium* ac derivatum. Ex quo fonte? Ex *firmiter torquendo & plectendo funiculo* quod tanquam *princeps* atque *primigenium* radicis enotatur a Criticis Arabum. *Zjauhari* جدلت الحبل فتلته فتلا محكما ومنه جارية مجدولة الخلق حسنة الجدل والمجدول القضيف لا من هزال وغلام جادل مشتد وجدل الحب اي قوي *Dicitur* גדלת חבל *torſi funem, quum* פתלתה פתל מחכם *denſiore & firmiore compage intorques. Inde* מגדולת *puella quæ elegantiore eſt ſtatura, &* מגדול *tenui gracilitate præditus vir, non ex macie. Item*

tem עלם גורל *juvenis robuſtior factus, & granum* גדל, *quum fit grandius & firmius.* Similiter fere *Phiruzabadi.* جدله احكم فتله ورجل مجدول لطيف القصب محكم الفتل وساعد اجدل وساق مجدولة وجدلاء حسنة الطي ومن الدروع المحكمة وجدل ولد الظبية وغيرها قوي *Dicitur* גדל *hoc vel illud, qui firmiter intorquet: & vir* מגדול *vocatur, cui ilia ſubtiliore filo deducta, ſimulque validius compacta membra ſunt. Brachium* אגדל *eſt robuſtius, compactius. Crus* מגדולה *item compactius firmiusque.* גדלא *mulier pulcro plexu textuve corporis prædita; & e loricis, firmius contexta. Et* גדל ולד הצביה *intortus intextuſque fuit fœtus capreæ, aliorumve fœtus, pro adoleverunt & robuſti evaſerunt.*

CCIII. Hanc antiquiſſimam poteſtatem radicis גדל exerit derivatum גדילים *Deut.* 22: 12. & 1 *Reg.* 7: 17. *fila intorta.* In *magnitudinis* notione inſiſtunt *Forſterus*, *Avenarius*, alii; at res ipſa jam loquitur, non a ſecundaria ſed a primaria *torquendi* poteſtate iſtos *funiculos* deſcendiſſe. Sic planiſſime Arabibus גדיל جديل *e loris plexum quid pilisve*, idem quod פתיל فتيل, niſi quod גדיל *firmius denſiusque* ferme ſit.

Digitized by

CCIV. Hinc proclivis fuit metaphora ad *corpus*, quod *nervis*, *venis*, *tendinibus*, *toris intexitur* quaſi, & *firmum* ſibi *ac compactum robur acquirit*. *Lucretius* L. 1. *contextum corporis*, & *texturam*, ſub hac figura adhibuit; & *Cicer.* 2. *de Nat. Deor.* pulcre, *venæ & arteriæ crebræ multæque, toto corpore intextæ, vim quandam incredibilem artificioſi operis teſtantur*. Ibidem mox ſubjungit *nervorum implicationem toto corpore pertinentem*. Id in *Alcorano* ſæpiuſcule eſt شددنا اسرهم *firmiter ligavimus ligamen eorum*, id eſt, *corpus ipſis pulcre contextum dedimus*. Quæ idea tam familiaris eſt Arabibus, ut omnia verba *ligandi*, *vinciendi*, *plectendi*, *intorquendi*, ad *Corpus* ejuſque *contexturam* applicentur. Ipſum illud قوي, quo جدل declaratur, *Valuit viribus*, *robore*, *potentia* &c. &c. a قوة קוה *funiculus*, ejuſque *partibus* inter ſe *compactis* ac *contortis*, originem ſumſit. Ut proinde ne umbra quidem dubitationis circa hanc indolem thematis גדל relinquatur illis, qui quid Linguæ ſint, & quibus fere ſtirpibus naſcantur, dijudicare queunt.

CCV. Ex hac jam origine thematis גדל vel gratia, vel lux etiam nova, ſeſe inſinuabit in loca bene multa. Liquet nunc, verbi cauſa, quantus ſit nervus in formula גדל זרוע *Exod.* 15: 16. Proprie *lacerti compacti & toroſi firmitudo intorta & robuſtior*; quem uſum ſignatiorem quoque frequentari ab Arabibus, indicat illa Gloſſa

ex

ex *Camuſo* adducta ساعد اجدل *Lacertus, brachium firmius intortum, & compactum,* qualis eſt *Athletæ* videlicet, & *fortiſſimi Bellatoris.* Eadem eſt vis & emphaſis in יד גדולה, quæ alias יד חזקה cujus thema חזק حزق itidem ſitum fuit in *compactione firmius revincta.* Ad *firmitatem compactam* etiam reſpicitur *Eſaj.* 1: 2. בנים גדלתי ורוממתי Vulgo, *Filios educavi & extuli.* Subeſt nervoſius quid, & venuſtius. In *Corpore humano,* cum quo comparatur populus Judaicus, duo requiruntur, quæ illud perficiant, ſuisque numeris abſolvant. Prima dos eſt, nervis, torisque validis eſſe inſtructum, unde vires ſubminiſtrantur. Altera, ut bene compactum & firmum corpus, non humile maneat, ſed in altum conſurgat & excreſcat. Utrumque eleganter complexus eſt Propheta in בנים גדלתי ורוממתי. Hæc propria eſt facies orationis. Improprie, in iſto *Corpore Reip. Judaicæ,* illud בנים גדלתי *Filios nervis compegi & corroboravi,* eſt *opibus & divitiis,* qui ſunt *nervi* rerum, *feci invaleſcere:* רוממתי *in proceram extuli ſtaturam,* eſt *ad Majeſtatis culmen evexi.*

CCVI. Suſpicor ſubtilius hoc diſcrimen, quod natura Linguæ adfert, etiam de induſtria captatum eſſe *Eſaj.* 23: 4. לא גדלתי בחורים רוממתי בתולות *non firmos eduxi juvenes, non proceras educavi virgines.* Nempe laus *juvenum* in *compácto robore membrorum;* quum Virginum potius decus con-

conſiſtat in *erecta* & *proceriore ſtatura*. Cadit tamen & גדל in *Virginem*, unde جارية مجدولة *Puella pulcriore filo & textura corporis*; ut proinde ſubtilitati huic nimium inſiſtere nolim. Ecce tamen iterum גדל ורומם diſtincte poſita *Eſech.* 31: 4. מים גדלוהו תהום רוממתהו *Aquæ cedrum iſtam adoleſcere fecerunt: abyſſus eam in altum eduxit.* Prius exprimit *trunci creſcentis compactam firmitudinem*, poſterius *proceritatem* longe lateque *conſpicuam*.

CCVII. Quomodo hinc porro גדול uſum ſuum largiter diffuderit per omnem *magnitudinem*, *adultis* ut ſic dicam *viribus firmam* ac *validam*, enucleatius exequi neceſſe non eſt, quum id cuilibet nunc promtum & paratum eſſe queat. Accedo potius ad locum perinſignem *Jobi Cap.* 7: 17. cujus tenebras ad hanc faculam, ſpero, diſſipabo; quippe cujus intelligentia unice pendet ab Origine thematis, & vetuſta Linguæ indole. Tenendum autem, iſtud *valide intorquere*, quod جدل ſubeſt, alias quoque metaphoras admittere, interque eas *Dageſſatam conj.* جدّل eſſe *humi ſtravit* adverſarium: *tertiam* جادل *diſceptavit*, *altercatus*, *digladiatus eſt* cum alio. *Sextam* تجادل item *inter ſe digladiari.* Iterumque *Septimam* انجدل *Stratus fuit humi.* Ipſa etiam *prima conj.* apud *Golium* exponitur

nitur *Cauſam prætexuit*. Planius & plenius *Giggejus*, جـــدل cum *Keſra* ad mediam, *Digladiatus valide eſt*, *diſceptavit in judicio*. الجدل *Vis in dimicatione*. *Vehemens dimicatio*. *Lis*. *Altercatio*. Exempla paſſim obvia in *Alcorano*. Ut *Sur*. 40: 4. مـــا يجـادل في ايـات الله الا الذين كفروا

Non digladiantur adverſus ſigna Dei, niſi illi qui infideles ſunt. ibid. آي. ٥. جـــادلوا بـالـبـاطـــل ليـدحضوا بـــه الحق *Mendacio armati dimicarunt vehementius, ut ſternerent humi veritatem*. Vide etiam آي. 37, 58. ejuſdem *Suratæ*. & *Surat*. 31: 19. Significatio iſta orta videtur ab *intorquendo*, ad *Colluctationem* traducto, plane ut פתל *torſit*, *intorſit*, in *Niphal* dat *Colluctationem* נפתולי אלהים נפתלתי. Eſtque hic pulchre notandum את גדל جدل per فتل פתל ſupra ab Arabibus declaratum fuiſſe, cum eo diſcrimine, quod גדל adhuc vehementius quid ſonet, quam פתל. Συμπλέκεσθαι ſæpe ſpecialem hanc vim induit. *Lucian*. *Dial*. *Mort*. *p*. *m*. 287. στρατιώταις τοῖς μαχιμωτάτοις συμπλεκόμενος. Et in *Zeux*. p. 582. συμπλέκεσθαι καὶ εἰς χεῖρας ἰέναι. Conſimiliter *implicari*, *in complexum venire*, ſunt aliquando *bellica* & *hoſtilia* vocabula. *Vell*. *Paterc*. 2: 51. dixit *obſidione complecti*. Sed id paulo diverſius. Ad rem facit illud, *Cæſar Arioviſto in complexum venire cupiebat*. L. 1. de B. G. id eſt *geſtiebat manus cum eo conſerere*. In tranſitu etiam attendatur illud *con-*

Digitized by Google

ſerere, quod proprie eſt *connectere*, unde *conſerta* etiam dici queunt *contexta*, & *denſius firmiuſque compacta*, quæ *Lucretius* cum veteri participio appellat. L. 2.

Complexa conque globata.

Hinc jam paſſim *conſertæ manus*. *Conſertæ acies* apud *Silium* L. 6: 316: Pro eo etiam, *implicare acies*. Poeta *Æn.* 11: 641.

Tertia ſed poſtquam congreſſi in prælia, totaſque
Implicuere inter ſe acies, legitque virum vir.

Paulo aliter iſtud *implicare* adhibet *Silius* L. 7. 612.

Impacto proſternit equo, trepideque levantem
Membra adflicta ſolo, preſſa violentius haſta,
Implicuit terræ, telumque in cæde reliquit.

Sic quoque Arabes جدل in 2. *Conj.*, ſecundum hanc Gloſſam *Camuſi* طعنه وجدله *illum transfodit & projecit in terram.* Ita *Giggejus.* Rectius dabis, *illum transfodit & implicuit terræ*, phraſi illa *Siliana*. Scholiaſtes *Haririi* ad *Conſ.* 10. ubi eſt جدله خاسيا *vertigine correptum implicuit humi*, aliam videtur indicare notationem, quæ

 tamen

tamen rite inſpecta, eodem revolvetur. جدله اي صرعه والقاه علي الجدالة גִּדְלָה *ſignificat ſtravit ipſum, & conjecit in* גְּדָלָה *arenam.* Innuit a voce جدالة *arena, terra ſubtili conſtans arena*, formatum eſſe hunc uſum. Sic non directe eſſet ab *implicando*, ſed per *arenam gladiatoriam* illuc perveniſſet. At unde גְּדָלָה جدالة *Arena.* Πάλη? quia ibi *brachia brachiis implicantur*, credo, *victuſque* item *terræ implicatur*. Ergo res eodem tandem redibit.

CCVI. Hiſce præmunitis, non alienum, nec audax nimis videbitur, quod *Jobi 7: 17.* verba מה אנוש כי תגדלנו convertere ſuſtineam, *Quid eſt Mortalis*, O Deus fortis, *quod Tu Te implices cum eo? adverſus eum deſcendas in arenam, tanquam luctator, & gravis adverſarius, cum eo manus conſerens, digladianſque?* Hunc ſenſum Univerſa ſeries poſtulat. Nam acerbiſſime conqueritur *Jobus* per totum hocce caput, ſe nimis graviter vexari a Deo, & dies noctesque perterreri, impatientia eo uſque etiam provectus, ut ℣ſ. 15. in hanc vocem erumpat תבחר מחנק נפשי. Ἄγχεσθαι malim, quam ſub tantis plagis & cruciatibus miſerum trahere ſpiritum. Addit ℣ſ. 16. מאסתי *Diffluo, contabeſco, inſtar vermiculi terræ* ſponte *conſumor*, etiam ſine verbere conterente. לא לעלם אחיה *Non vivam in æternum. ſum* ἐφημέριος. *Temporarius. Momentaneus.* per figuram.

Μειώ-

Μειώσεως. חדל ממני כי הבל ימי *Deſiſte ergo a me*, remove iſtos tuos terrores, qui me dies noctesque exagitant, & reſpirare non ſinunt, *nam dies mei ſunt vapor:* ſponte *evaneſcent tenuis* inſtar *halitus* aut *nebulæ*. Sequitur jam מה אנוש כי תגדלנו. Vulgo, *Quid eſt homo, quod eum magni facias?* Id cum plane abhorreat a filo ſuſcepto, multis fluctibus involvit interpretes, ut videri poterit apud *Mercerum*, *Pinedam*, *Schmidium* alioſque. Qui aliquid ſcopo reſpondens protulere, *Jobum* velle ajunt, *indignum* eſſe *hominem quem Deus curet*, *multoque abjectiorem*, *quam ut vel manum ferientem & conterentem adverſus eum extendere tanta Majeſtas debeat*. ita *Mercerus*. Paulo aliter *Deodatus*, qui hanc mentem *Jobo* tribuit, *quum tam arcta cuſtodia a Deo includatur; tam rigideque tractetur*, *ſe a Deo conſiderari tanquam Magnum & formidabilem Adverſarium*, *quem tantis plagis contundere ſit neceſſe: quum revera ſit miſer tantum vermiculus*. Generaliore adſpectu ſumſit *Coccejus*, de *humani generis indignitate*, quod tamen Deus *educat* atque *evehat* ſupra alias creaturas, eo uſque, ut *obſervet*, *annotet*, *ad animum revocet*, *quæcunque facit*. Non definit, in *bonumne*, an in *malum obſervatio* iſta, *annotatio*, & *revocatio ad animum* nunc tendat. Crediderim in *malum* voluiſſe, & *in tentationem*, quia ℣ſ. 19. in ſpecie *Jobo* applicat, quod ℣ſ. 17. in genere poſitum fuiſſe autumabat. *Semper mihi inſtas. Nullum momen-*

 men-

mentum tibi ſumis a mei exagitatione vacuum. Ne tantillum quidem temporis eſt, quo non tenter a te. Judæi multi, qui *Humani generis indignitatem* quoque hic inveniebant, nimis honoratam, ſi eam *vel plagis ſuis viſitet Deus, ſingulisque momentis tentet*, abnegatæ providentiæ dicam *Jobo* ſcripſerunt. Stolide. Fluctuationem hanc, aliamque aliorum, quorum conatus amputo, componere poterit metaphora illa radicis גדל جدل, quæ *Colluctationem athleticam* adfert; in ℣ſ. 19. etiam ſatis clare expreſſam, dum ne *ſalivam* quidem *deglutiendi ſpatium ſibi concedi* queritur; quia videlicet *faucibus* eum *prehenſum* quaſi tenebat Deus, & *tanquam Luctator* validiſſimus *opprimebat*. Hoc adſpectu non de *indignitate* hominis, quæ parum ad ſcopum, ſed de ejuſdem *imbecillitate*, quæ ſcopum unice ferit, ſententia erit declaranda, & תגדלני poetice pro תגדל עמו poſitum eſſe poterit, *Colluctaris eum*, pro *Colluctaris cum eo*. ut *Pſalm*. 5: 5. *Non* יגרך *commorabitur te*, pro *tecum*. Et cum ipſo noſtro verbo *Job*. 31: 18. גדלני כאב *Intortus fuit viribus*, id eſt *adolevit & crevit me*, pro גדל עמי *adolevit mecum*. Similiter hic, *Te intorques & implicas mecum*, tanquam *Luctator*. Si quis tamen malit vim accuſativam in *affixo* retinere, תגדלנו prægnanti uſu vertere licebit, *colluctando ſternis & implicas eum*, nempe *humi*; quam vim induere Arabum جدل in *conjug. Dageſſata* ſupra viſum fuit.

CCIX.

Digitized by

CCIX. Alterum noſtrum exemplum erat חכם *ſapiens fuit*. Non eſt abhorrens, Latinos *ſapientiæ* ſecundariam notionem duxiſſe ab eo quod *ſapit*, id eſt *gratum præbet ſaporem*; nam *ſapientia* habet *ſalem*, & *ſapidiſſima* eſt omnibus; ut *ſtultitia* tanquam *inſulſum* quid & *inſipidum* reſpuitur. Iſtam imaginem ſub radice טעם adamarunt quoque Hebræi; unde טעם *ſapor*, pro *ſalſum* & *ſapidum iſtud* quod eſſe debet in homine, ad ipſum commendandum; ſive *principium ſanæ rationis*, *conſilii*, *prudentiæ*, *ſapientiæ*. Arabice اطعم *ſapida fuit* caro, *ſapidus evaſit matureſcens* fructus. طعم *ſapor*, peculiariter *ſuavior & expetitus in cibo*. Hinc in *Proverbiis* אשה סרת טעם, *Mulier cujus ſapor diſceſſit*, id eſt, *ſapientia carens*, *ſtolida*. Item *Pſalm*. 34: 1. בשנתו את טעמו *quum ſaporem ſuum mutaret coram Abimelecho*. Id eſt, *ſe inſipidum ſtolidumque fingeret*. An inde jam colligemus חכם eandem quoque *vim* & *originem* exeruiſſe? precaria foret illa collectio, nullius exempli Biblici, nullius auctoritate Dialecti firmata. Ne veriſimilis quidem; quod quum טעם ex *ſapore* pepererit *ſapientiam*, חכם ex alio fonte *ſapientiam* quoque, & quidem *perfectiſſimam* illam, *ſuiſque numeris abſolutam* peperiſſe veri eſſet ſimilius, etiamſi omni reliqua luce, ac probatione, heic deſtitueremur.

CCX. Genuinam Orientis ideam ſervarunt nobis Arabes; qui cum *ſapientia*, *prudentia*, *ſcientia*,

tia, *arte omni*, ſub ſuo חכם حكم frequentant *firmitatem* πυκινῶς ἀρηρυῖαν, *aptiſſime nexam*, *compactam*, *ſolidam*, *durabilem*. Hinc apud *Golium* in *conj.* 1. habes حكم *firmiter ſolideque fecit aliquid*. In 4. احكم *firmavit munivitque* rem In 10. استحكم *Firmus*, *bene firmatus fuit*. Apud *Giggejum* ex *Camuſo* plenius adhuc & diſtinctius احكمه אחכמה *Firmum reddidit illud. Valide adſtrinxit nexuitque*. Et الاستحكام *Firmitas. Cum aliquid valide nexum eſt*, *& adſtrictum. Cum quid durat & firmum eſt*. Operæ pretium fuerit vim & amplitudinem hujus uſus exemplis quibusdam declaraſſe. ſupra *Par.* CCII. reperies ܦܬܠܐ ܡܚܟܡܐ *denſiorem firmioremque compagem* funis torti. *Intorſionem* πυκινῶς ἀραρυῖαν. Et جدل expoſitum per احكم فتله *firmiſſime & compactiſſime intorſit*. Hæc ſedes vel maxime propria cenſeri debet. *Scholiaſtes* ad ſeptem *Moallekât* السحيل الذي لا يحكم فتله والمبرم الذي احكم فتله *Appellatur Sahiil*, *plexum cujus intorſio non eſt denſius firmiuſque compacta: quod vero firmiſſime compingitur & intorquetur Mubram vocitatur*.

Digitized by Google

tur. Idem, محصد محكم الفتل *Mohſad voca-*
tur quod eſt מחכם הפתל *firmiter & denſius intor-*
tum. Obiter obſerva apud *Golium* iſtud محصد
firmus plexu tortuve funis, *mente* vir. Cui πεαπί-
δες πυκινῶς ἀραρύιαι ſcilicet. Habuimus etiam
ſupra par. CCII. محكمة من الدروع
firmiſſime denſiſſimeque compactas loricarum. Πυκι-
νῶς ἀραρύιας. Inde poeta Vetus in *Hamaſa*

شدوا دوابر بيضهم في كل محكمة القتير

> *Adſtringunt extremitates galearum ad fir-*
> *mius compactas capitibus clavorum lo-*
> *ricas*.

Dicunt etiam ربطه ربطا محكما *Religavit il-*
lud ligamine firmius adſtricto atque connexo. Hinc
in *Hiſt. Tamerl.* p. 56. ثم ربط في ذنبها قدرا
من النحاس ملفوفة في قطعة لباس وشدها
شدة احكم وثاقها *Tum religavit ad caudam illius*
equi, lebetem æneum, involutum ſegmento pannicu-
li, eumque nodo firmiſſime connexo adſtrinxit. Ibi-
dem p. 71. in metaphora *firmius compacti ædificii*
adhibetur: راي ان لا يثبت له في بنيان مملكة
ساس

اساس يحكم *Vidit ſibi in Regnis ſuis exædificandis, nullum ſtabile, & ſolidius compactum, fore fundamentum.* Hebraice diceres אשיש יחכם. Similiter *Hariri Conſ.* 9. فلما احكم ما شاده *quumque firmius ſolidiuſque compegiſſet, id quod exædificaverat.* Apud *Homerum* πυκινὸν δῶμα, & πόλις πύργοις ἀραρυῖα: & ἀρηρότα τείχεα. Confer præterea *Abilpharag.* pag. 367. & 506. Jam vero ut Græcus ſermo adfert fabricam τέγεος πύκα ποιητοῖο, & armaturam πύκα θωρηκτάων *Iliad.* 15: 689. aliaque ejuſdem indolis, ſic eleganter & graviter πύκα φρονεῖν extulit, ſecundum illud *Iliad.* 14: 217.

> Πάρφασις, ἥτ' ἔκλεψε νόον πύκα περ φρονεόντων.

Unde νοῦς πυκνὸς, ἀνὴρ πυκνὸς τὰς φρένας, multo magnoque uſu porro invaluere: & πυκινὴ βουλὴ, πυκινὴ ἐφετμὴ: itemque πραπίδες πυκινῶς ἀραρυῖαι. Apud *Pindarum Olymp.* 13. reperio Σίσυφον πυκνότατον παλάμαις. *Ariſtop.* in *Avib.* 427.

> Ἄφατον ὡς φρόνιμος.
> Ἔνι σοφόν τι καὶ φρενί;
> Πυκνότατον κίναδος.
> Σόφισμα —— παιπάλημ' ὅλον

Et in *Equit.* 1129. εἰ σοι πυκνότης ἔνεςʼ ἐν τῷ τρόπῳ *Si ſolidum quid, ſapiens, ineſt tuis moribus.* proprie *ſolida compactio*, prout πυκνότης alibi ab eodem etiam Comico adhibetur, in *compactione* denſa nubium.

CCXI. Nemo nunc, credo, dubitabit, quin חכמה planiſſime ſit πυκνότης, & לב חכם φρὴν πυκνή. & חכמי לב πυκινοὶ τὰς φρένας, abſoluteque porro חכמים πυκνοί. Ut autem non ſine gravi incommodo ignoraretur proprietas iſtius Græci vocabuli in *denſa* & *firma compactione*; quia ſine iſta primigenia notione loca infinita, vel plane non intelligerentur, vel in pravum ſenſum deflecterentur; ſic nonnihil quoque, hic illic, obſtitit interpretibus, principis hujus poteſtatis ignoratio, ſub noſtro חכם: ac proinde jucunditatem inventæ originis, utilitas, & opportunitas ejuſdem, cumulabit; nova luce perfuſis quibuſdam contextibus, quorum interior intelligentia dependet ab interiore ſtirpis cognitione.

CCXII. Perinſignis, ſed abſtruſior eſt ſententia *Jobi* 4: 21. qua humani generis *vanitate* ipſa *levior vanitas* expingitur. הלא נסע יתרם בם ימותו ולא בחכמה. Vulgo. *An non proficiſcitur, migrat excellentia ipſorum in ipſis: moriuntur, & non in ſapientia?* Hoc eſt, ſecundum *Cocc. citra aſſecutionem ſapientiæ.* Alii malunt, *moriuntur nulla ſapientia* fatum avertere valentes: quorſum

& *Junius* dedit, *nec ulla arte vivunt.* Aliis alia adhuc adriſerunt Nil mirum in poſtremo membro hæſiſſe, quibus primum haud ſatis expedite proceſſerat. לא נסע figura Dithyrambica eſt *Nihil Revulſum* vel *Convulſum*, ab antiquiſſima poteſtate rad. נסע *vellere*, *convellere*, ut palum, funem, tentorii: inde ſecundario, *migrare*, *proficiſci*. Sed hic primaria vis tenenda. *Nihil convulſum*, eſt τὸ μηδὲν in ſummo gradu, undique *labans*, *ruens*, *convulſis* velut *fundamentis ad interitum tendens*. Series tota ſic habet. *profecto Nihil*, *& quidem Convulſum*, eſt *Nervus eorum in ipſis: diſſolvuntur neque ſunt in ulla ſolida compactione.* Cernis filum decenter continuatum. Præſertim attendi debet, voces יתר *Nervus*, *funis firmior*, & חכמה *ſolida compactio*, ſecundum linguæ genium priſcum ſe invicem pulcre adjuvare, ut ex uſibus ſupra præſtructis eluceſcit. Verbum מות *mori*, in Origine valuit *macerando diſſolvi.* Nervoſiſſimi dicti amplitudo, & late patens conſpectus, ſe jam ultro ingerit, neque ulla commentatoris ope indiget

CCXIII. *Solidam* quoque *compactionem & firmitatem* exerere videtur verbum חכם, *Proverb.* 13: 19. הלך את חכמים יחכם ורעה כסילים ירוע Vulgo. *Qui cum ſapientibus verſatur ſapiens fiet: at ſocius ſtultorum conteretur.* Non eſt juſta oppoſitio. Non adeſt etiam acumen, quod in talibus dictis debet τὸ κέντρον ἐγκαταλείπειν. in poſteriori

parte

parte cum pulcra alliteratione hanc deprehendo emphaſin, *paſcens*, familiariter verſans, *cum elumbibus*, ſtolidis & lumbo infracto enervibus, *conteretur*, eliſo velut nervo ac lumbo *male diſperibit.* In priori non minus lumen & acumen quilibet animadvertet, expreſſa modo nativa poteſtate verborum, *Ambulans cum ſolide compactis, compingetur ſolidiſſime.* Prius חכמים *ſolide compacti*, ſunt *ſapientes* πύκα φρονέοντες. Poſterius יחכם *ſolidiſſime compingetur*, non utique ad *ſolam ſapientiam* nunc reſtringendum, ſed *ad omnem firmam, ſtabilem, ſolidamque fortunam*, ac *felicitatem*, extendendum: ut ירוע *conteretur, male peribit*, & יחכם *ſolide compingetur*, directe ſibi invicem reſpondeant. Habebimus hoc pacto unum ex דברי חכמים *dictis* τ̄ πυκινῶν, quæ ſint *tanquam ſtimuli aut clavi*, בעלי אספות *Domini compactionum*, id eſt *Compactores, & coagmentatores*, quibus figuris ſententias ſuas circumcumſcripſit Rex ſapiens *Eccleſ.* 12. Exemplum talis uſus in phraſi اساس يحكم אשיש יחכם *fundamentum ſolide & firmiter compactum*, ſupra jam ex *Hiſt. Tamerl.* præmunivi.

CCXIV. Ad *compactionem ſolidiſſimam*, ſed variante metaphora, pertinet præterea *Pſalm.* 58: 6. חובר חברים מחכם *incantans incantationibus ſapientiſſime.* Sic vulgo. Thema חבר *compaginare, coagmentare* proprie ſonat: inde ſpeciatim transfertur ad *compaginationem*, & *coagmenta-*

 menta-

mentationem carminis Magici. Iſti ergo formulæ חובר חברים *coagmentans coagmentationes* magicas, ſubſertum illud מחכם, ſic *ſapientiam*, *ſolertiam*, & *peritiam* incantatoris exprimit, ut ſimul ob oculos ponat, *compactum* illud, & *firmiſſime* ſuis *nodis magicis illigatum & contortum*, quod in iſta arte continetur. *Intorquendi* & *ſolidiſſime compingendi* vim, ſub hoc adſpectu, parag. CCX. exhibuit.

CCXV. Tentemus porro, an commodius quid, ex fonte hoc, exprimere queamus pro *Pſalm.* 105: 22. ubi de *Joſepho Ægyptus impoſito*, & totius regni frena moderante, dicitur, datum eum, a *Pharaone*, לאסר שריו בנפשו וזקניו יחכם *Ad ligandum principes ejus pro arbitratu: utque Senatores ejus ſapientes redderet*. Sic verti ſolet יחכם. Tolerari poteſt, & explicari de eminentiſſima illa *Joſephi* ſapientia, qua conſummatiſſimis etiam in ſenatu Regio poterat prælucere. Id tamen incommodi ſubeſt, quod deflectatur a *metaphora*, cum verbo אסר *Ligare* ſuſcepta; nec audiendos putem, qui pro יסר *erudire* id poſitum autumant. Clar. *de Dieu* hoc ſcrupulo impulſus, יחכם cum *affixo* deduxit a חכה, *Et Seniores ejus fecit expectare*. Summi principis argumentum eſſe ait, ne ſeniores quidem ſtatim admittere ad colloquium, ſed jubere ut expectent. Frigidum. Ne nunc dicam, quod Vir Doctus ipſe ſenſit, חכה non eſſe tranſitivum. Periculo quod

quod facturus ſum, præſtruendus uſus ſingularis & elegans Arabum ſub ſuo حكم, *Frenavit* equum, *annulo mentum ſubſtringente*, *cohibuit*, *repreſſit* inſipientem. Ita *Golius ſign* 4.. Derivatum حكمة *Hhacama* item, *Lupatum frenum*, ſeu *annulus ferreus ori equino injectus & mentum ſubſtringens*. Uſurpatur in Arabica verſione *Eſech.* 19: 4. Apud *Giggejum* habes præterea احكم الفرس *equi habenæ validum nodum adhibuit*. Et حكّم الفرس idem. Et جعل للجسام الحكمة, quod eſt ad verbum, *fecit capiſtro nodum dictum* חכמה *Hhachama*. Id eſt *capiſtrum ita ori injecit*, *mentoque ſubſtrinxit*, ut modo viſum ex *Golio*. Ibidem adhuc حكمت الدابة *jumentum camo coercui*. Liquet a *firma* & *ſolidiore adſtrictione* peculiarem notionem deſcendiſſe. Hanc Hebræis quoque cognitam fuiſſe, opulentia priſca Linguæ vigente, veriſimillimum eſt ex *Pſalmi* loco, quem tractamus: ubi mirifice quadrat illa imago. *Ad ligandum* freno moderaminis ſui *principes pro lubitu*: *Senioreſque ſubſtricto* velut *mento capiſtrandos*. Digna Spiritu Poetico figura: atque ad *potentiam Joſephi*, cum *ſapientia* ejuſdem, *pingendam* perquam accommodata.

CCXVI. Habeo adhuc aliud, unde veſtigium *frenationis & capiſtrationis* elucet. *Prov.* 10: 23. כשחוק לכסיל עשות זמה וחכמה לאיש תבונה

Sententia haud ſane expedita. Plerique *veluti luſus eſt jocuſque ſtulto patrare ſcelus, ſed ſapientiam viro intelligenti*, ſupple, patrare luſus jocuſque eſt *Sapientiam exercere intelligenti tam promtum eſt & facile*, ut id pro *ludo* habeat *jocoque*. Acumen eſt nimis forte ſubtile. *Mercerus* hunc exſculpſit ſenſum. *Pro luſu eſſe ſtulto deſignare ſcelus: ſed ſapientiam* eſſe *viro intelligenti*, per quam a ſcelere deſignando retrahatur. Secuti ſunt *Gejerus*, *Coccejus*, alii. Id intendiſſe *Salomonem* & ego autumarim; hiulcum tamen aliquid relinquetur, ſi חכמה hic nude ſonet *ſapientiam*: aſſumerem proinde *frenationem* illam ſupra deſcriptam, ut ſit, *Refrenatio autem adeſt viro intelligenti.* Solidius compacti & revincti per ſapientiam pectoris officium vel maxime eſt, *affectus* ſuos *injecto* velut *freno*, *coercere & ſubſtringere.* Sic emergeret figura ex ambiguo; qua inculcatur, eum qui *Hhochma* חכמה poſſidet, id eſt *ſapientiam*, poſſidere ſimul *Hhachama*, quod & *Hhochama* poteſt pronunciari, id eſt *validum & firmiter ſubſtrictum frenum*, quo a זמה *ſcelere* patrando ſeſe retrahat. Ad gratiam dicti penitius percipiendam, obſervetur inſuper, זמה *ſcelus*, *aggreſſionem audacem facinoris*, profectum eſſe a זמם *alligavit*, jumentum, currumve, ad curſum ſuſcipiendum. Sic זמה & חכמה, formabunt luſum haud invenuſtum, quorum prius exprimit *aggredientis impetum:* poſterius *retractionem*, & *refrenationem* ſui.

CCXVII.

CCXVII. Enucleandum reſtat ſub hac claſſe thema צדק *juſtus, verus fuit.* Hujus principem ac nativam vim quilibet percipiet, & lubens credo, volensque etiam recipiet, ex idea *Rigoris inflexibilis* quam Arabes una cum *juſtitia* ac *veracitate* ſub hiſce radicalibus frequentant. Significatio iſta apud *Golium* ſeſe exerit tantum in derivato صَدْقٌ *Dura*, aliis *æquabilis* haſta: niſi quod & صدْقٌ *vehementia, ſoliditas*, huc pertineat, quaſi dicas *rigorem*, & *rectum rigidumque tenorem.* Quid autem ſibi velit illud interpretamentum *Golianum* ex ipſius *Zjaubarii* verbis perſpicietur الصدق الصلب من الرماح وغيرها ويقال المستوي ويقال ايضا رجل صدق اللقاء وصدق النظر אלצדק *in haſtis, aliisque, ſunt rigidæ; Alii dicunt, rectæ & æquabiles: dicitur quoque vir* צדק *in occurrendo, & in contuendo.* Ultimas illas gloſſas, non declaratas a *Zjaubario*, quia omnibus uſu domeſtico & quotidiano tritæ erant ſcilicet, ſine interpretatione etiam poſuit *Golius.* Tu vertas, *Vir Rigidus in occurrendo, & in contuendo.* Exemplum unum alterumve non poterit diſplicere: *Almoſawir Ibn Hind* in *Hamaſa*

ولنا

ولنا قناة من ردينة صدقة
زوراء حاملها كذلك ازور •

Eſt nobis haſta Rudeinitica, rigidiſſima ;
Inflexa ad vulnus, *quique portat eam item*
inflexus ad vulnerandum.

Ibi *Tebrizius* hoc nos lumine impertit. الصدق الصلب ومنه قيل للصدق صدق لان له قوة يقال نظر الي نظرة صدقة اي صلبة وصدقوهم القتال صلبوا فيه واشتدوا وتمر صادق الحلاوة شديدها

צדק *vocantur rigida quæque: indeque juſtitia & veracitas dicta eſt* צדק *, quia habet vires. Dicitur intuitus eſt me intuitum* צדקה *, id eſt rigidum. &* צדקו *ipſis cædem, pro rigidi fuere in ea & vehementes. Item dactylus* צודק *ſuavitate, pro vehementer ſuavis.*

CCXIX. Hoc exemplum eo lubentius adduxi, quod inde ſimul liquere poſſit, cur Critici Arabum diſſentiant in thematis صدق proprietate figenda, dum alius *rigidum* ponit, alius *rectum* & *æquabile*. Nam iſtius verſiculi duplex a *Tebrizio* exhibetur interpretatio, quarum altera premit ideam *rigoris duriſſimi*, altera magis reſpicit

cit

cit vim *tenoris rectiſſimi.* Atqui ſi quid meum hic valere poſſit judicium, utraque poteſtas erat conjungenda, ut cum *rigore tenor*, vel cum *tenore recto rigor inflexibilis* exeat, & conſtituat קנה צרק *haſtam recto-rigidam*, quam vim attendi a Poeta indicat luſus in adjecto زوراء, *inflexam* tamen vocans eam *recto-rigidam* & *inflexibilem* alias; nempe *inflexam* & *inclinatam* ad jctum inferendum, etiam *haſtato* ſemet *inclinante* & *inflectente* ad certius vehementiusque feriendum.

CCXX. Alterum exemplum, quod ancipiti cura diſtinere potuit Criticos Arabum, eſt in *Moallekât*, ubi *Antara Ibn Sjeddad* ita præconem agit ſuæ fortitudinis.

ومدجج كره الكماة نزاله
لا ممعن هربا ولا مستسلم *
جادت يداي له بعاجل طعنة
بمثقف صدق الكعوب مقوم *
فشككت بالرمح الطويل ثيابه
ليس الكريم علي القنا بمحرم *

Sæpe Panoplia indutum, cujus abhorruiſſent
vel armati occurſum,
Nec fugere unquam, nec dedere ſeſe ſuetum
Liberaliter donarunt manus meæ perceleri confoſſione,

 Per

*Per æquabilem, rigidam articulis, & rectam
lanceam.
Et haſta illa longa transfixi armaturam ejus:
Non eſt nobilis pro haſtis etiam ſacroſanctus.*

Quid hic inter *æquabilem* & *rectam* lanceam adfert صدق الكعوب *Rigida articulis*? Nil promtius quam *dura, robuſta*. alii tamen maluere *æquabiliter tornatam*. ſed fruſtra in optione inſtituenda laboratur, ubi utrumque ex mente Poetæ, & ingenio linguæ eſt, retinendum, quod jam fidentius dicere poſſum auctoritate *Nabhaſi*, cujus Scholion eſt الصدق الصلب المستقيم צרק *hic ſignificat, durum ſimul & recto tenore præditum.*

CCXXI. Percommode autem hic cadit, Latinorum quoque *Rigor* & *Rigidus*, duplicem iſtum adſpectum recipere, & nunc *durum*, nunc *rectum*, nunc *utrumque* ſimul exprimere. *Rigorem auri, ferri, lapidum, frigoris*, nemo ignorat, in *ſumma duritie*. Quin *Rigidam* ſqualore perenni *comam* dat *Sil.* 3: 541. *Rigida ubi conſtat craſſa caligo inferum* ex Poeta veteri eſt *Tuſc.* 1. Inde *Rigidæ nationes* apud *Sidon.* 4: 1. ſunt *horridæ*, *aſperæ*, *incultæ* Et 5: 5: *ſenſu ac corpore rigidi indolatileſque.* Ecce interim *Rigidum* etiam pro *Recto*, uſurpatum a *Lactant.* de *opif.* 8. *Hominem ad coeli contemplationem Rigidum erexit, bipedemque conſtituit.* Et alibi. *Nobis datum eſt rigidis ac ſtantibus cælum tueri.* Vim *recti* quoque exerit Agrimenſorum

Digitized by Google

rum formula, qui *Rigores* diſtinguunt a *Flexibus;* & priori illa *Rigoris* appellatione adficiunt, *quicquid inter duo ſigna vel in medio lineæ rectum perſpicitur.* Vid. *Salm. Exerc. Plin.* 480. &c. &c. Utramque autem poteſtatem *recti* ſimul, ſimul *duri* præfert *Rigida cervix*, proprie apud *Suet.* in *Tib.* &c. improprie apud *Senec.* in *Epiſt.* LXX. *Qui omnium rerum adverſarum onera, rigida cervice ſuſtollit, qui ſupra fortunam exſtat.* Vides *Erectum*, cum *inflexibili* conjunctum. Addendus ex eadem Epiſtola locus perinſignis. *Unum bonum quod Honeſtum. Hoc nec remitti poteſt, nec intendi: non magis quam regula, qua probari rectum ſolet; quam ſi flectes, quicquid ex illa mutaveris injuria recti eſt. Idem de virtute dicimus. Et hæc recta eſt: flexuram non recipit. Rigidari quidem, amplius intendi non poteſt.* Inſolens verbum, nec tamen inelegans, *Rigidari*, illuſtravit *J. F. Gron.* oſtendens fuiſſe *Artificibus* proprium, *Fabris* puta, aut *Agrimenſoribus*, quorum *Regula rigidari* dicebatur, quum ad *perfectum rigorem* ſive *recturam* perducebatur, omni *flexura & inæqualitate correcta.* Bonæ frugis obſervationem ſic concludit Vir Magnus. *Rigidum hic non durum, ſed rectum, ut mox infra. Onera rigida cervice ſuſtollit.* Mallem ſcripſiſſet, non tam *durum*, quam *rectum;* ita tamen ut cum *recto tenore* conjuncta eat *durities inflexibilis.* Nam duæ hæ dotes haud dubie, ut in *Regula*, ſic in *virtute*, & *generoſo* illo *Honeſto* requiruntur.

 CCXXII.

CCXXII. Hac amplitudine *Rigoris* feliciter uſus eſt *Claud. Olybr.* 38.

- - - - - Virtutibus ille
Fortunam domuit; nunquamque levantibus alte
Intumuit rebus: ſed mens circumflua luxu
Noverat intactum vitio ſervare Rigorem.

Dexterrime item *Rigeſcendi* vocabulum ſic poſuit 2. in *Eutrop.* 111.

Nec dum Mollitiæ, nec dum, germana, mederi
Poſſumus Eoæ? nunquam corrupta Rigeſcent
Secula? - - - - -

Id eſt *corrigentur ad rigidum* illud *honeſtum*, quod *viros fortes* decet. Similiter *Horat.* 1. *Serm.* 1.

Æquus virtutis cultor, Rigidusque ſatelles.

Et *Lucan.* 2: 389.

Juſtitiæ cultor, Rigidique ſervator honeſti.

Apud *Livium* quoque L. 39: 40. habemus *Rigidam innocentiam*; quæ *recto & inflexibili tenore* ſemper ſui ſimilis exiſtit.

CCXXIII.

Digitized by

CCXXIII. Hinc porro *Rigorem juſtitiæ*, ac *veritatis*, pro *rectiſſimo* & *inflexibili* ejus *tenore* Latini magno & multo uſu ſuſceperunt. Quod autem iſta *Catonis immota ſecta æquabilem* & *inflexibilem* in omnibus ſervans *rigorem*, ingratior fere accidat multitudini, & alioquin facile in *nimium* degeneret, factum, ut vocabulum *rigidus* aures radere cœperit, & *odioſi vitii* nota ſit adfectum. *Plin. Lib.* 8. 19. *Exit hic animi Tenor aliquando in Rigorem quendam, Torvitatemque naturæ duram & inflexibilem, affectusque humanos adimit.* Commode interim *Claud.* 4. *Conſ. Hon.* 402.

Triſte rigor nimius? Torquati deſpue mores.

CCXXIV. Reducet me ab hoc excurſu in viam locus inſignis *Prudentii Hymn.* 1: 69.

Tunc Mortis oppreſſus Rigor:
Tunc Lex ſubacta eſt Tartari:
Tunc vis diei Fortior
Noctem coëgit cedere.

Nempe quum Chriſtus ab inferis victor ac Triumphator emerſit. Iſtud magnum opus domiti *Rigidi Tyranni*, qui Mortis potentiam gerebat, cecinerat *Eſajas* Cap. 49: 24. *An capietur a potente captura? & an* שבי צדיק *liberabitur?* Vertitur *Captiva turba juſti*, & ſpecioſi conquiruntur

 colo-

colores, cur Diabolus *juſti* titulo hic inſigniatur. Eos autem colores facile miſſos feciſſent graves & ſolidi interpretes, ſi *Rigidi* Originem in voce צריק perſpectam habuiſſent: neque enim dubitari poteſt, quin ut Latini, ſic Hebræi, *Rigidum* ancipiti uſu donarint, & nonnunquam in in *nimio* illo uſurparint, quod *duritiem inflexibilem*, *inexorabilem*, ac *penitus implacabilem* adfert; quo ſenſu poſitum fuiſſe ab *Eſaja*, tum reliqua monſtrat ſeries, tum vocabulum עריץ *Violentus*, *terribilis* pro noſtro צריק ſubſtitutum ℣ſ. ſequenti. Præclare ergo Vener. *Vitringa* vi ſententiæ ductus צריק *ſeverum* & *ferocem* hic interpretatus eſt, quamvis a *Jure* minus feliciter expediat, id quod ex *Rigore* dimanaverat.

CCXXV. Aliam adhuc anſam nodo difficili exſolvendo porrigit *Hieronymus*, צריק *Robuſtum* convertens. Improbatum id & alienius judicatum a genio linguæ. Quid luminis hic Docto Patri prælucere potuerit, dicere non habeo, quum Commentarius ipſius ſileat. Id tantum adfirmare poſſum, non invita plane Lingua *Strenui Robuſtique* notionem aſſumi. Nempe צֶדֶק صَدْقٌ Arabibus quoque ſonat *Robur*, & *Vehementiam invictam* in *præliis*, aliiſque *laboribus*, & ذو مصدق *Dominus* מַצְדֵּק, apud *Golium* exponitur, *Strennus* vir, *velox* equus. *Impetu & curſu minime fallax*. Ad verbum eſſet *præditus ſtrennitate*. Naturam locutionis

tionis ita declarat *Zjauhari.* يقال للرجل الشجاع والفرس الجواد انه لذو مصدق اي صادق الحملة وصادق الجري كانه ذو صدق بما يعدك من ذلك *Dicitur de viro Forti, & de equo Strenuo, eſt ille Dominus* מִצְדָק*, id eſt* צודק *verax in impetu, & verax in curſu, quaſi dicas veracitate præditum in eo quod promittit tibi de his rebus.*

CCXXVI. Secundum *Zjauharium* ergo *Strenuitatis* & *Fortitudinis* poteſtas ſub verbum צדק recepta eſt per figuram, ex ſecundaria notione *Veracis* derivatam, quomodo apud Latinos nonnunquam *verum* quoque ac *juſtum* traduci poſſunt, ut *Juſta* aut *vera pugna* ſit *fortiter* ac *ſtrenue pugnata.* Apud *Joſephum Antiqu.* p. 742. eſt ἐξ ἀληθείας ἀγωνίζεσθαι *fideliter, ſtrenue depugnare, vero* illo & *juſto* Virorum *impetu.* Id Arabes efferrent صدقوا القتال צדקו הקתל *Veri* i. e. *ſtrenui fuerunt in pugna*, quam formulam ſupra ex *Tebrizio* produxi; qui tamen diverſum ſentit a *Zjaubario*, atque ad primigeniam indolem *Rigidi* eam reducit, ut ſit *Rigidi fuerunt in pugna.* Laudabat idem *Tebrizius* phraſin تمر صادق الحلاوة *Dactylus* צודק *ſuavitate*, pro *Vehementer ſuavis;* itemique نظر الي نظرة صدقة

intui-

intuitus eſt me intuitu vehementiore, *rigidiore*. Sed quidni illa a *Vero* potius fluxiſſe ſtatuamus? ut *vera ſuavitate dactylus*, & *vero intuitu* in aliquem *conjecta acies*, elegantiſſime fuerit formatum.

CCXXVII. Undecunque autem formula صدقوا القتال *ſtrenuam ediderunt pugnam* emanaverit, ſive a *Rigido tenore*, ſive a *vero & juſto vigore*, digniſſima ea eſt quæ exemplis quibusdam illuſtretur, ut ita dijudicari queat, an illuc forte referendus ſit צדיק, *ſtrenui Bellatoris* commodiſſimum jam Epitheton. *Abulphar. Hiſt. Dyn.* 177. فصدقهم العجم القتال وثبت بعض العرب وانهزم البعض *Et Strenue cum ipſis Conflixerunt Perſæ, partim manentibus Arabibus, partim in fugam converſis*. Non debuiſſet Cl. *Pocok.* صدف in textu retinere, quum id longe diverſum reſonet. *Hiſt. Tamerl.* p. 78. وانفذ جيشا كرارا بل بحرا زخارا فتلاقيا بصدق نية علي مدينة سلطنية فصدق كل منهما صاحبه الضراب وسدد لنحره السنة الاسنة وسهام الحراب *Miſitque* Tamerlanus *exercitum impetuoſum, imo vero mare tumidum undoſum; & manus conſeruerunt*, Tatari & Bagdadienſes, *ſtrenuiſſima intentione, ad urbem Sultania*, *atque ſtrenuis ſe invicem ictibus appetiverunt*, *directis in jugulos linguis cuſpidum & ſa-*

ſagittis mutuæ cædis. Bis ibi adhibetur צדק, notione illa bellica; & dicerem ferme *Arabsjadem* captaviſſe duplicem adſpectum thematis, modo a me propoſitum, in *vero juſtoque vigore*, itemque *rigido ac inflexibili tenore*, ut prior phraſis صدق نية *veracitas intentionis* deſignet illum *verum viri fortis animum*, quo pugna capeſſitur, ἐξ ἀληθείας depugnanda: poſterior صدق الضراب potius exprimat *rigidam* ictuum *vehementiam* quibus ſe invicem conficiebant.

CCXXVIII. Bis iterum dexterrime locatum hoc bellicum צדק p. 84. *Hiſt. Tam.* ubi *Altoun* milites ſuos in Tataros hiſce dictis inſtimulat. *Perfringite mediam aciem horum ignobilium; quod ſi voti compotes fiatis; aut etiam ſi moriamini ſuper dorſo equorum, Nobiles profecto exiſtetis:* ان لا ينجيكم من هذا الكرب سوي الطعن الصادق والضرب *quando nihil vos ex hac calamitate eximere poteſt, præter ictum lancea & gladio ſtrenuiſſime illatum* צודק. Verſiculo deinde interjecto in hanc ſententiam

Nobilis mortem oppete, moriturus alias ignobilis:
Per Deum poſt mortem non ultra reſtat mori.

 Sub-

Subjungitur فتعاضدوا بهمة صادقة علي حصول الخلاص والثقة *Tum mutuum ſibi Brachium præſtiterunt cum veraci illa & ſtrenua animoſitate, quæ ſalutem ſibi parere præſidebat.* In poſtrema ſede *vigorem verum*, in prima *rigorem* magis ſpectari arbitrer; quod in Phraſi طعن صادق *Hebr.* טען צורק *Confeſſio ſtrenua* alluſum videatur ad *Rigidum* illud & *inflexibile*, quod primæva vis radicis exprimit in *haſtis.*

CCXXIX. Apparet צר״ק, Dialecto Arabum, ſingulari & venuſto uſu valere poſſe *ſtrenuum & Robuſtum Bellatorem;* vel a *Rigore*, vel a *Vigore & vero* viri *impetu* ſic appellatum. Idem Hebræis quoque placuiſſe magna & juſta credendi ratio eſt. Exempla ſi quis petit, injuſte petit: nec perpendit ſatis in quam tenui & anguſta re Hebraica verſemur. Quid quod vel centum libros Arabicos aliquis lectitaſſe poſſet, nec tamen in *Bellicum* hocce incidiſſe? Ecce tamen aliud adhuc veſtigium Biblicum *Pſ.* 45: 5. clare ſatis conſignatum atque impreſſum. *Accingito gladium tuum ad femur O Heros. Accingito decus tuum, tuamque Majeſtatem. Et Majeſtate illa tua felix victorque invehitor ſuper verbo veritatis;* וענוה צרק *& Reſponde Rigorem vigoremque juſtiſſimum: atque doceat Tua Tibi Dextra res terribiles.* Admirabiliter contexta ſeries, in ambiguo vel duplici potius verborum ſignificatu pulcherrime

rime ludens. Ejus partem poſtremam tantum ita nunc enucleo. ענוה צדק *Reſponde Rigorem*, hoc eſt *ſtrenuitatem invictam exere*, tanquam Fortiſſimus Bellator, *ictus* tibi illatos *retundendo*, & *gravia* inimicis *vulnera* e contra *infligendo*. Is primus adſpectus. Secundus ducit ad *Juſtitiæ Euangelicæ tenorem*, *vigorem*, *rigorem inexſuperabilem*. Sequitur ותורך נוראות ימינך. Duplex quoque conſpectus. Alter, *Et Jaculetur Tibi Terribiliter Dextra Tua*. Quænam illa *Jacula*? *Doctrinæ Coeleſtes gladio ancipiti*, atque adeo *fulmine*, *penetraliores*. Unde alter exiſtit ſenſus, *Et Doceat Tua Tibi Dextra Res Terribiles*. Verbum תורה duplici hæc poteſtate *jaculandi* & *docendi* auctum, in propatulo eſt. Affixum *Tibi* expreſſi, quia per Pleonaſmum, gratiæ & emphaſis ergo, acceſſit: quum ceteroquin ſine diſpendio ſententiæ abeſſe potuiſſet.

CCXXX. Primigenia porro vis *Rigidi* ſcrupulum omnem eximet, qui *Eccleſ.* 7: 16. vexat interpretes. אל תהי צדיק הרבה *Ne ſis juſtus multum* reddi ſolet. Id ita enunciatum habet quid duri, & peperit cavillationes. Mollis erit ſententia, nihil anſæ prurientibus ingeniis relinquens, ſi proprietate retenta exprimamus, *Ne ſis rigidus multum*. Cave in *Rigido* & *inflexibili* nimium illud, quod in odioſiſſimum vitium degenerat. Conſimilis eſt ratio in altero dicto ibidem, ואל תתחכם יותר, *& ne nimis te* πυκινὸν *compactum*

 præ-

præbeas. Habet πυκνότης חכמה ſuos fines, quos ultra ſi intendatur, *compactæ mentis firmitudo* degenerabit in *ſtuporem inſenſilem*, qui *compactum* deceat *Lapidem* magis quam Hominem. Aliud τὸ πυκνὸν, aliud τὸ πεπηγός.

CCXXXI Suſpicor ad *recti rigoris & tenoris* primitivam poteſtatem quoque alluſum eſſe *Pſ.* 23:3. ינחני במעגלי צדק *Ducit me in orbitis Recti ac Rigidi tenoris.* Id literali adſpectu exhibet *orbitas non ambagibus ſinuatas & intortas*, ſed *recta linea pergentes*, veluti ad *Rigorem* illum, quem ex Agrimenſoria arte ſupra adducebam. Spiritualis ſenſus ob oculos ponit *veritatem & juſtitiam* Euangelicam; cum *rigidiſſima innocentia ac virtute* conjunctam.

CCXXXII Sunt bene multa alia loca, quæ per proprietatem, a me reductam, acceſſionem ſentiunt lucis & gratiæ; ſive ea *juſtitiam factorum* conſignent, ſive *veritatem dictorum*, ſive utrumque junctim. Sed quum proclivis ſit eorum ad hanc *Regulam recto-rigidam* applicatio, id judicio & induſtriæ cujuſque relictum atque commendatum eſto.

CCXXXIII. Ad Septimam deſcendo Claſſem Defectuum, Spinoſiorem paulo illam, quippe quæ pertineat ad Grammatices Regulas atque Fundamenta. Hic quamvis incredibili diligentia tum Rabbinorum, tum Noſtrorum, admirabiles factæ ſint progreſſiones, non tamen, omni ex parte,

Digitized by Google

parte, Ars ſubtiliſſima elimari atque perpoliri potuit: quin, quod neceſſe fuit, nonnulla irrepſerunt quæ ad uberius lumen dialectorum emendari deſiderant.

CCXXXIV. Scilicet quum Grammatica Hebræa compoſita ſit, & conformata, ad reliquias Biblicas, tenuiſſimas illas, & profecto ne ad centeſimam quidem partem Linguæ pervenientes, nemo non ſtatim intelligit, Regulas e tam curta ſupellectile concinnatas haud quaquam pertingere poſſe, ad omnem amplitudinem priſci Sermonis Hebraici permetiendam, Analogiamque illam accuratiſſime figendam, atque finiendam, quæ tanquam Clavis reputari debet in omnibus omnino Linguis, ad adyta earum, profundioreſque receſſus, reſerandum.

CCXXXV. Accedit huc ſermonem Biblicum, alibi plus, alibi minus Dialectorum habere admixtum, atque ſparſim veſtigia offerre Chaldaiſmi, Syriaſmi, Arabiſmi, id quod conſona voce ab omnibus Eruditis agnoſcitur. Jam vero multum quidem adfectum, atque profligatum eſt, a præſtantiſſimis ingeniis in Dialectorum collatione inſtituenda, maximoſque magnorum virorum ſudores felix ſucceſſus penſavit; reſtat tamen adhuc ſylva quædam rerum, ac materia ſatis copioſa, quæ falcem expectat, & novis curis perpurgari, ad liquidioreſque rationes perduci poſtulat.

CCXXXVI. Hic vero non poſſum, quin meritis laudibus impertiam Virum Clariſſ. *Franciſcum Tſepregi*, Profeſſorem Claudiopolitanum, qui eximios in Linguis Orientalibus profectus; ante hos tres annos, in Academia noſtra teſtatos ac conſignatos reliquit Doctiſſima Diſputatione, *De Authentia Selectiorum Cethibim*; in qua ope Dialecti *Arabicæ* magnam partem iſtorum nodorum, quos diverſitas Lectionis *Maſorethicæ* nectit, ſagaciſſime & feliciſſime explicavit, evidentibus tum argumentis, tum exemplis evincens, anguſtos nimis fines *Grammaticæ* haſce anguſtias ac ſalebras peperiſſe, quæ ſua ſponte evaneſcant, atque complanentur, ubi priſca Linguæ amplitudo, apud Arabes præſertim conſervata, ſub conſpectum poſita fuerit.

CCXXXVII Ut autem cognoſcatur, quantum hic materiæ reſtet perpurgandum, & quam in partem, defectibus ſarciendis, cura converti debeat, ſtrictim percurram ſupellectilem Grammaticam, tam quæ ſimplicem ſpectat *Analyſin*, quam quæ ad *Syntaxin* pertinet, & interiorem genium ſtructuræ.

CCXXXVIII. Ad *Analyticam* ditionem quod attinet; *Primo*, amplificandus eſt numerus conjugationum. *Secundo*, Verborum imperfectorum commodior ratio eſt expedienda, cum ortu primigenio, & forma eorum perfecta conjunctior. *Tertio*, Conjugationis cujuſque vis at-

que

que emphaſis adhuc curatius eſt enucleanda. *Quarto*, penitius eſt intrandum in formarum derivatarum interiorem indolem, qua aliæ ab aliis, ſecundum genium Linguæ, diſtinguuntur: atque in primis enucleatius eſt demonſtrandum, quid quælibet ex Literis האמנתי vel principio, vel fini appoſita, in formationibus vocabulorum adferat, atque conſignet. *Quinto* Adjectivorum & Subſtantivorum diſcrimen limatius eſt exigendum, & præſertim multæ formæ participiales, qua Activæ, qua Paſſivæ poteſtatis, diſtinctius enotandæ. *Sexto Particularum* diligentior cura eſt habenda, eæque pauciſſimis exceptis, vel ad *Subſtantivorum*, vel ad *Adjectivorum*, vel ad *Verborum* ordinem ſunt redigendæ. *Septimo Præfixorum* uſui diverſo multum adhuc luminis accedere poteſt. Idem *Octavo* de *Adfixorum* uſu aſſeverare poſſum. *Nono* in *Epentheticis* & *Paragogicis* literis, dictionibuſque, quas vocant, *Encliticis*, plus continetur ſignificationis, quam vulgo creditur. *Decimo Dageſh forti* qua *Peregrino*, qua *Euphonico* graviſſima & certiſſima ſubeſt ratio.

CCXXXIX. Hæc omnia ut ſubtilitate ſua, & דקדוק, vel Sexcenta ingenia delaſſare poſſunt, in lingua præſertim intermortua, atque anguſtiſſimis nunc finibus incluſa: ita facile intelligent boni judices & arbitri, haud aliunde melius ſpinoſam & intricatam materiam poſſe enodari, quam ex copioſiore aliqua Hebrææ Linguæ dia-

dialecto, eaque viva ac vigente, & ; quod caput eſt, integram atque illibatam puritatem etiamnum conſervante: in qua vivus uſus, vividiſſimum ſane lumen præpandere queat, ad difficultates, alias inextricabiles, ſuperandas, & de interiore genio atque ingenio ſingularum formationum, aliquid certi ac fixi pronunciandum.

CCXL. Idem ratiocinium valet in *Syntactica* ratione Linguæ Hebrææ. Laborat etiamnum hæc pars Grammatices, non tam diligenter exculta, ſolidiſque præceptis illuſtrata, quam ſuperius illud opus Analyticum, ad quod perpoliendum remis veliſque properatum fuit undique terrarum ac gentium, quum hic tantum appareant Rari nantes in gurgite vaſto. Nil mirum. *Analyſis* etiam tractari poteſt ab iis, qui interiorem Linguæ guſtum nunquam ſatis perceperunt; *Syntaxis* poſtulat virum non tinctum, non coloratum, ſed penitus penituſque imbutum, atque ut ita dicam madidum, vivo illo & vegeto ſucco, quo Venæ abſtruſiores linguarum fluunt, atque in locutiones, & ſtructuram omnem verborum ac ſententiarum influunt.

CCXLI. Non defuere quidem Viri in Hebraicis pervolutati, qui Provinciam hanc ornandam ſuſceperunt, atque etiam egregie ſuſtinuerunt: ſed nec a paucis tam arduum munus undique perfici potuit: nec qui in hac palæſtra elaborarunt, omni illo lumine gaviſi fuerunt, quo in-

inſtructus eſſe debet is, qui Hebraicæ Syntaxeos arcana, ex primis principiis Linguæ, & ex genio Orientis recludere aggredietur, per infinitam illam varietatatem, quam diverſitas ſtructuræ infert, in *Nominibus* inter ſe jungendis, *Verbis* cum verbo, nomine, particula connectendis, *Præpoſitionibus* vel inſerendis, vel omittendis, *Ellipſibus*, *Pleonaſmis*, *Idiotiſmis*, omnibusque adeo formis ac faciebus, quas res hæc recipere poteſt.

CCXLIII. Hujus jam copioſiſſimæ materiæ ſpecimina atque documenta, deſcripti Operis fines non admittunt: longiſſime enim vel tenues ſtricturæ omnium harum rerum nos diſtinerent: per ſpinaſque & ſentes erependum foret mecum illis, quos adhuc per libera ſatis, nec inamœna, ſpatia deduxiſſe mihi videor.

CCXLIV. Octavam potius Claſſem ingrediar, floſculis nos ſuis allicientem; quippe quæ complectitur *integras* loquendi *formas*, Orientali cœlo proprias, quas tum genius erectior, & ſublimis, illorum populorum, tum peculiare ingenium Linguæ proſeminavit: quarum proinde nativa venuſtas ac gratia nullo pacto queat attingi, ſine apparatu Eloquentiæ Orientalis, & interiore cognitione figurarum, in quibus ſibi nationes illæ ſemper audacius indulſerunt.

CCXLV. Pro ſpecimine nobis inſerviat *A-*

Digitized by Google

rabum אנף انف *Naſus;* luſtremusque in quam diverſas ſeſe flectere poſſit figuras. *Zjauhari.* انف كل شي اولة *Naſus omnis rei* vocatur *anterior pars.* انف الناب طرفه حين يطلع *Naſus dentis prominuli*, eſt *extremitas ejus quum primum prodit.* انف الجبل نادر يشخص منه *Naſus montis*, eſt, *ſingularis & eminentior ejus pars.* وانف البرد اشده عن يعقوب *Et Naſus frigoris, eſt ſumma ejus vehementia, auctore Jacobo.* ويقال جاء يعدوا انف الشد اي لشد العدو *Dicitur quoque, venit currens Naſum vehementiæ*, id eſt, *curſum vehementiſſimum.* In *Hamaſa* reperio etiam.

يصفقه انف من ريح بارد

Verberat illum Naſus venti frigidus.

Ubi *Tebrizius* الانف من الريح اولها ومن غيرها كذلك *Naſus de vento eſt præcipua ejus vis, & aliarum rerum conſimiliter.* Infero inde, non minus late *Naſum* iſta figura patere apud Poetas, quam ἴς & μένος in Græca poeſi; ἴς ἀνέμου hoc uſu notiſſimum; μένος ἀνέμων, etiam pertritum; & μένος πυρὸς, ὕδατος, aliarumque rerum, quæ *vehementiam* exerunt.

CCXLV.

Digitized by

CCXLVI. Quamvis autem Critici Arabum in iſtis poſterioribus formulis, *Naſus venti*, *frigoris* &c. &c. ſimpliciter attendant ad id quod *præcipuum* eſt, & *eminet*; dubitare tamen non poſſum, quin fortius aliquid intenderit antiquitas, *Naſum flantem & Spirantem* ſibi in hiſce fingens, qui cum *vehementia* incumbat, & quandam quaſi *Iram* exerat; quandoquidem *Iræ* potiſſimum *Naſum* dicatum eſſe voluerunt Orientales.

CCXLVII. Hoc adſpectu frequentatur حامي انفه *fervido naſo præditus*, in eo qui *multum* habet *vehementiæ*, & *facile ad iram concitatur*. Præclare *Caſaub. Cap.* I. *Theocr. Lect.* ad illud *Idyll.* I.

Καὶ οἱ ἀεὶ δριμεῖα χολὰ ποτὶ ῥινὶ κάθηται.

Veterum, inquit, opinio fuit, ut *frontem pudoris*, *riſus lienem*, ſic & *Iræ ſedem* eſſe *nares*. Præbuit occaſionem huic ſententiæ inſimul & dicendi generi, quod in omni graviore *commotione*, maxime autem *Iræ*, *Spiritus* concitatus ac velut *æſtuans*, copioſius & vehementius *ebullit*; *nareſque* erumpendo dilatat. Adduxit ibi ex *Perſio* quoque

Diſce, ſed ira cadat naſo, rugoſaque ſanna.

 Un-

Unde liquet *faſtidium*, & *animum contemtorem* ac *ludificatorem* eidem *Naſo* attributum fuiſſe: e quo fonte emanarunt phraſes *Naſo adunco ſuſpendere* pro *ludificari*. Et *Nares Corrugare* pro *faſtidire*. Itemque *Naſus ſtili* apud *Plinium*, pro *Satyrica vehementia;* quem *Naſum Atticum* vocat *Seneca* Pater; Μυκτῆρα & μυκτηρίζειν huc magno multoque uſu permittentibus etiam Græcis. Id ipſum vero in formula حامي الانف *Fervidus naſo* receperunt Arabes; quæ non tantum *iratum* ſignat; ſed & *faſtidioſum*, ac *ſuperbius* partim, partim *acrius illudentem*.

CCXLVIII. Habent inſuper Orientales aliquid privum ac peculiare in *Naſo*, quum eum uſurpant pro *indole generoſiore*, ac *celſos Spiritus gerente*, quæ *plena* ſit *gravitatis*, ac *majeſtatis*. Apud *Golium* hinc حامي انفه *qui tuetur naſum ſuum*, id eſt, *dignitatem*, *gravitatem præ ſe ferens*. Ita in *Adagio* eleganti, vel *dicto* verius *ſententioſo* Poetæ, quod extat in *Adag. Arab.* p. 132.

رب حام انفه وهو جادعه

Sæpe qui Naſum tuetur, eundem amputat.

Ridicula nempe eſt *affectatio gravitatis*, & *nimia dignitatis* ſuæ *cura*. Iterum p. 118.

الثوري

الثور يحمي انفه بروقه

Taurus tuetur Naſum cornu ſuo.

In *Hamaſa* gloriatur non nemo, genti ſuæ ineſſe כאף חליש كانف الليث *tanquam Naſum Leonis*, qui prædam aliam attingere non dignetur, niſi quam ipſemet ſtraverit. *Tebrizius* ibi الاسد احمي الحيوان انفا ويبلغ من عجبه بنفسه انه لا يتواضع لاكل صيد غيره *Leo eſt ſervantiſſimus Naſi ſui inter animalia; eſtque maximum ſignum generoſioris indolis in qua ſibi placet, quod ſe non demittat ad edendam prædam ab alio ſtratam.* In Lexico *Zjauharii* ſub Radice حمي *Ferbuit* enotatum etiam eſt, هو احمي انفا وامنع ذمارا من فلان *Hic magis tutari Naſum ſtudet, & defendere jus ſuum, quam ille.* In *Hamaſa* iterum, *celſum* & contra Fortunæ ictus *inſurgentem* ſuæ gentis *animum* ſic pingit aliquis.

في انوفنا واعناقنا من الاباء كما هيا *

In Naſis cervicibuſque noſtris indomitum illud generoſum etiamnum reſidet.

Celſi quoque ſpiritus alterum hocce ex *Hamaſa.*

وان ابيتم فانا معشر انف

لا نطعم الخسف ان السم مشروب *

Et ſi vos eſtis generoſi; at noſter Cœtus Naſo eſt præditus:
Nulli guſtamus injuriam, Venenum bibere parati.

Senſus, declarante *Tebrizio* eſt, *Venenum bibere, & generoſe emori poſſumus, ſi fatum velit: injurias vero nulli devoramus ac concoquimus.* Eſt autem أُنُفٌ *Unuf* derivatum ab أَنْفٌ *Anf, Naſus*, proprie deſignans eum qui *facile naſum trahit*, aut *in naſo afficitur ac commovetur.* Id Arabes transferunt ad *gravitatem*, & *majeſtatem* quodammodo *inacceſſam*; quæque *ſui Reverentiam* ſemper *intactam* atque *illibatam* ſervat. Sub hac imagine dixerunt روضة انف *Hortus intactus & illibatus.* Item كاس انف *poculum illibatum, quod nemo unquam deguſtavit.* Tales *hortos*, talia *pocula* Paradiſus Muhammedis promittit. Nil mirum phraſes haſce à Cl. *Golio* haud eſſe reductas ad originem *Naſi*, pro *illibato flore ac honore dignitatis*, quum ne *Nahhaſius* quidem ad *Moallekât* iſtam figuram intellexerit. Ibi *Antara Ibn Sjeddad* virginem

Digitized by Google

rem comparat cum روضة انف *Horto cui naſus eſt;* cujus *florem* nemo *tetigit* ac *delibavit*. Dilutiſſime *Scholiaſtes* ille الانف التام من كل شي وقيل هو اول كل شي *Vnuſ eſt perfectum de omni re: alii dicunt, eſſe primum ac præcipuum.* Apparet de *Naſo*, quatenus *reverentiam & gloriam inacceſſam* adfert, eum non cogitaſſe. Probe tamen Originem hanc perſpexerat *Tebrizius;* quum in *Hamaſa* ad illud معشر انف *ſocietas naſo prædita*, utitur verbo انف *naſum adduxit*, & explicat نانف من الخسف *Naſum trahimus ab injuria.* Ejuſdem indolis eſt انوف *Anuf* apud *Golium* rite explicitum de *muliere, quæ pudori & exiſtimationi ſuæ conſulit; ab omni re ſequiore ſibi cavens.* Quaſi dicas nempe, *naſum trahere ſolita.*

CCXLIX. Hanc *Naſi* adfectionem, quæ injuriam omnem repellit, & florem honoremque dignitatis ſuæ illibatum tuetur, uno vocabulo appellant Arabes شمم. *Golius* ſub شم id declarat, *Elatio naſi cum imbricis æquabili protenſione. Longitudo & acumen naſi.* In *Hamaſa* hinc eſt.

في عرنينه شمم *

In Naſo ejus Elatio eſt.

Figuram illuſtratam dedit *Tebrizius.* اذا قرن الشمم

الشمم بالانف فالقصن الي الكرم *Quum elatio & longitudo tribuitur Naſo, tunc intenditur generoſa indoles.* Iterum in *Hamaſa.*

كل شمردل اشمّ جزل مواهبه *

Omnis celſus, elato naſo præditus, largus donorum.

Ubi *Tebrizius* الشمم كناية عن الكرم واصله ارتفاع الانف *Sjemem ſub figura deſignat generoſam indolem, in origine autem ſignificat elationem Naſi.* Hinc paſſim شم العرانين & شمّ الانوف *Elatis Naſis præditi*, apud Oratores & poetas, pro *viris principibus, generoſis, ſpectabili gravitate,* vel & *terribili* atque *inacceſſa Majeſtate* reverentiam incutientibus.

CCL. Ad hanc imaginem *Majeſtatis inacceſſæ*, in *Naſo* ſeſe exerentis, revocandum cenſeo hocce dictum *Jobi* 8: 13. אלוה לא ישיב אפו *Deus non remittit Naſum ſuum: ſub ipſo ſubſidunt Opitulatores maxime formidabiles.* Brevis ſed nervoſiſſimæ ſententiæ vim ita enucleo. עזרי רהב *Opitulatores formidabiles* habent *ſuum* אף *Naſum. Cincti* ſunt *formidoloſa* quadam ac *inacceſſa Majeſtate.* ſub-

Subſidere tamen iidem coguntur ſub *Naſo*, id eſt ſub *terribili & vere inacceſſa Majeſtate ſummi Numinis*, quam quidem *remittere* nec vult, nec ſane *ſubmittere* cuiquam poteſt.

CCLI. Talis *Naſus* in homine facile degenerat, atque *faſtum* & *arrogantiam* ſpirat. Illuc pertinet uſus *Eſaj*. 37: 28. *Quod infremueris adverſus me, tuaque inſolentia in aures meas adſcenderit: Ideo ponam Hamum meum in Naſo tuo; & meum Lupatum in tuis Labris*. &c. &c. Proprie ſimul & improprie *Naſus* & *Labra* ibi adhibentur; nam præter *literam* omnibus obviam, Naſus *figuram* gerit *flatus* & *faſtus inſolentis*: Labra autem *figurate* ſimiliter *Jactantias* conſignant, prout איש שפתים *vir Labroſus* pro *Jactatore* uſurpatur *Job*. 11: 3.

CCLII. Ad *tumidum* quoque *faſtum*, cum *ferocia* adverſus Deum, palam ſeſe refert *celſitudo* illa *Naſi* quæ improbis attribuitur *Pſ*. 10: 4. Eodemque lubens retulerim obſcuram admodum ſententiam *Job*. 34: 16. האף שונא משפט יחבש *An Naſum oſor juſtitiæ religabit?* Id eſt, *Viſne mihi illum tuum Naſum ferocem refrenare*, quo adverſus Jura juſtiſſimi judicis audacter inſurgis? Ambigo tamen, & ampliandum cenſeo. At dubitare nequeo, quin ex hoc fonte profluxerit formula haud intellecta *Jobi* 36: 14. חנפי לב ישימו אף *Loripedes cordis*, Hypocritæ, *ponunt*

Naſum. Non ſubmittunt ſe ſub manu caſtigante Dei, ſed inſolenter ei obmurmurant. *Ferociam* quoque *inſolentem*, & *ſuperbam*, cum *contemtu* conjunctam ineſſe autumo *Eſaj*. 14: 10. *Percutiens populos cum efferveſcentia: Calcans cum Naſo gentes*. Itemque *Pſ*. 55: 4. באף ישטמוני *Cum Naſo adverſantur mihi*. Quæ pro ſpecimine nunc delibaſſe ſatis habeo.

CCLIII. Potiſſimus tamen Naſi uſus, in Bibliis, *Iram* & *efferveſcentiam* adfert, eo ex fonte, quem *Caſauboni* verbis commonſtravi ſupra. Formula eſt hanc in rem ſolennis חרה אף *Exarſit Naſus*; quod Arabes حمي انف *efferbuit Naſus*, חמה אף, malunt efferre. Vulgo gratiæ locutionis multum demitur, quum *Exarſit ira* vertitur, & in Lexicis traditur, אף primo eſſe *iram*, deinde *Naſum*. Hoc tantundem eſt, ac ſi *Naſum* apud Latinos primo *contemtum irriſionemque*, ac dein *halitus* noſtri *canalem* illum ſignificare quis traderet: aut *Supercilium* a *faſtu* deveniſſe ad *oculi* illud *ſepimentum*; aut *Stomachum* ab *ira* & *faſtidioſa indignatione* ſeſe extendere quoque coepiſſe ad *ventriculum concoctorem*. Sic utique decus linguæ præflorarereretur. Ergo qui *Naſum* nobis adimunt in omnibus locutionibus per אף formatis, faciem Hebrææ linguæ minuunt, & vitiant. Forma dicendi alta & nobilis teritur in

in Bibliis עלה אפו *adſcendit naſus*, inſtar *fluminis* nempe *efferveſcentis*, aut *ollæ bullientis*. Verte cum pleriſque *adſcendit ira ejus;* jam figuram luculentiſſimam extinxeris. Ejuſdem indolis eſt עשן אפו *Fumavit naſus ejus*. שטף אפו *Exundavit naſus ejus*. שב אפו *Remiſit*, in ſe *Rediit Naſus ejus*, & *Reſedit;* metaphora a *flumine* vel *olla reſidente*. Ejuſdem quoque grandius hocce זעם אף *Thren.* 2: 6. & alibi. Vulgo, *Indignatio, furor iræ*. Imo vero *Spuma Naſi;* per quam ſummus iræ fervor pingitur. Alio flexu אש קדחתם באפי *Ignem exterebraviſtis in naſum meum*, *Jerem.* 17: 4. &c. &c. non, *ignem ſuccendiſtis in ira mea*, quod rem quidem ipſam dat, ſed *gravem* ac ſingularem rei *Colorem* delet.

CCLIV. Non jam diſputo quid cujuſque interpretis vernacula exigat; pro diverſis enim geniis, aliæ linguæ propius ad hunc Hebraiſmum accedunt, aliæ longius abſtant, & *Naſum*, pro *ira* aliiſque adfectibus plane repudiant. Id ergo libertatis nemini adimimus, ſed tantum explanamus originem & nativam ſuavitatem Hebraiſmi; quam offuſcarunt quoque *Rabbini*, eorumque auctoritatem ſecuti noſtri, quibus ארך אפים *Longus irarum* & קצר אפים *Brevis irarum* exprimi ſolet. Si Orientali coelo magis aſſueti fuiſſent, dediſſent haud dubie *Longum nares*, & *Brevem Nares*, prout illas formulas jam explicui in *Originibus L.* 1. *Cap.* 3. *Par.* X. ubi etiam o-

ſtendi אנף *iraſci*, proprie ſonuiſſe Hebræis *in naſo adfici & commoveri*: vel *naſum* illum *faſtiditorem*, & *adfectus indignantis plenum corrugare*; id extra omnem dubitationis aleam collocante conſenſu Dialecti Arabicæ, in qua Verbum انف omnem illum adfectum adſumit, qui in *Naſo* ſeſe exerit; & proprie quidem valet, *Naſum doluit*, *in Naſo læſus & adfectus fuit*; improprie, *faſtidivit*, *indignatus*, *dedignatus fuit*, & ſimilia.

CCLV. Sunt alia adhuc loca, ubi *Naſus* ſede ſua motus, turbavit & implicuit, alio ſub uſu atque adſpectu. *Pſ.* 56: 8. באף עמים הורד אלהים vulgo, *in ira populos deturba*, *O Deus*. Id foret ſecundum ſuperiores figuras *Cum Naſo*, cum terribili & irarum plena Majeſtate. Sed aliud hic ſubeſſe autumo, *In Naſum populos deturba O Deus*. Locutio eſt familiariſſima Arabum ارغم الله انفه *Naſum ejus in arenam demerſit Deus*. Pro eum *omni dedecore obrutum proſtravit*. Pulcherrime *Abulph. Hiſt. Dyn.* p. 184. hunc, & præcedentem illum uſum, in unam ſententiam illigavit, ارغم الله انف من ارغم انفه *Dejiciat Deus Naſum illius, qui Naſo faſtiditore utitur*. Rotundius quoque hinc prodibit dictum *Pſ.* 27: 9. אל תט באף עבדך *Ne inclinare facias in Naſum, ſervum tuum*. Ne ignominia obruas, & dejecto in terram naſo profligatum des.

CCLVI.

Digitized by Google

CCLVI. Manum de hac tabula tollenti, atque ad alia feſtinanti, ſuccurrit inſigne adhuc lumen, quo augeri poſſet *Pſalm.* 16:6. ex uſu illo figurato *Naſi*, qui *eminentiam, præcipuam dignitatem*, quin & *intactum florem honoremque* alicujus *Perſonæ* non tantum, ſed & *Rei* adfert. *Funiculi cecidere mihi in amoenis:* אף נחלת שפרה עלי vulgo. *Etiam Hæreditas ſpecioſa eſt mihi.* Nihil videtur deſiderari poſſe uberius: & tamen uberius quid effloreſcet, ſi ſubſtituatur. *Naſus Hæreditatis lectiſſimæ ſpecioſus eſt mihi*, vel potius *ſuper me.* Id quidem noſtris auribus inſuetum, atque abſonum: ſed Orientali genio congruentiſſimum. Recogita modo illam Gloſſam انف كل شي اوله *Naſus omnis Rei dicitur id quod præcipuum eſt.* Adde ſpeciatim انف الارض *Naſus terræ*, pro *pars terræ lectiſſima, aprica, & præ aliis ſole gaudens.* אנף הארץ. Inde forma compar. & ſuperlat. الانف אאנף præmiſſo *Aleph*, ut in אכזר אכזב איתן &c. &c. apud *Phiruzabadium*, *Lætiſſima proventu* terra, Sed formula ipſa potius teneatur, quæ eſt هي الانف بلاد الله *illa præcellentiſſima eſt Regionum Dei*, proprie; *Naſo prædita præ aliis.* Conj. 4. האניף الانف partim valet, *effecit ut naſum doleret* aliquis; partim, *ad nova & intacta paſcua deduxit* pecudes, quaſi dicas *fecit pervenire ad Naſum*, hoc eſt *præcellentem quandam & intactam partem terræ.* Prout روضة انف *Hortus Naſo præditus*, pro *intacto* & *illibato*

 ſu-

ſupra adductus fuit. Nihil ergo alienum, nec a ſtylo Orientali, nec a carminis granditate committet, qui *Naſum Hæreditatis lectiſſimæ* in iſto contextu amplectetur, partim pro *Eminentiſſima portione*, partim pro *novo*, *illibato*, atque ab aliis *intacto* ejuſdem *flore*, ac *honore*.

CCLVI. Felicius interim de hujus figuræ convenientia iſtic loci judicare poſſemus, ſi perſpectam ſatis haberemus vim atque originem thematis שפר *Specioſus*, *decorus fuit*. Significatio illa haud dubie eſt ſecundaria, ſi modo ſatis recte in *Specioſo* illa collocata fuit; quod in præſentia diſcutere non licet. Nonnihil etiam ſcrupuli movet אף uſu Biblico *maſculinum* ſemper, ac proinde *fœminino* שפרה non reſpondens, niſi aſſumatur illa ratio conſtruendi, qua verbum ſeſe refert ad proxime præcedens, etiamſi ad remotius directe pertinebat, quod in קשת גברים חתים ſimilibusque obſervarunt linguæ periti. Ergo contentus conjecturam hanc in medium contuliſſe, judicium Lectori relinquo: meumque ſuſtinebo, donec liquidius aliquid de verbo שפר adfulſerit.

CCLVII. Ecce tamen ipſiſſimum huncce floſculum ſermonis, jam non ex obſcuro lucentem, ſed diſerte ſeſe exerentem 1 *Sam*. 1: 5. *Hannæ dabat* מנה אחת אפים *portionem unam dupla facie præditam*, vertit *Cocc*. in *Lex*. hoc eſt, cujus *dupla* erat *dignitas*. Sic noſtri *ſpectabilem*. *Honorariam*

Digitized by Google

rariam dedit *Boch.* H. 1: 578. R. *Salom.* maluit *portionem dignam quæ hilari facie reciperetur.* Apud *Stockium* reperio *vultu triſti*, quod extra oleas. אפים proprie ſunt *Nares*, nec unquam aliter dualis iſta flexio reddenda, ſi vim & indolem vocis ſpectemus. *Nares* & *Naſus* in eaſdem figuras flectuntur: ac proinde מנה אחת אפים ſonat, *Portionem unicam naribus præditam;* id eſt, *eminentem*, & *ſuperbiorem*, ut ita dicam, reliquis omnibus portionibus, atque in qua inerat *decus aliquod intactum atque illibatum*, quale ſpirabat ſuperior illa formula כום אנף كاس انف *poculum naſo præditum*, quod non cum multitudine communicatur, ſed *intactum illibatumque* uni ſoli, honoris gratia, reſervatur.

CCLVIII. Atque hæc quidem de figurata amplitudine *Naſi* plus ſatis. Alia nonnulla, aliis occaſionibus ſepono. Nunc faſtidii diluendi ergo, novæ materiæ anſam nobis præbebit idem ille אף, minus feliciter ingeſtus ab interpretibus *Gen.* 31: 34 *Dixitque Rachel patri*, אל יחר בעיני אדני Belgæ noſtri. *Ne exardeſcat* ira *in oculis Domini mei*, *quod nequeam aſſurgere* &c. &c. Iterum *Gen.* 45: 5. *Ne doleatis* ואל יחר בעיניכם כי מכרתם אתי *& ne exardeſcat* ira *in oculis veſtris*, *quod me vendideritis.* Statuunt Viri Doctiſſimi יחר in iſtis locis elliptice poſitum pro יחר אף *exardeſcat ira;* quam phraſin, ſane quam familiarem in Sacris, demonſtravi valere *exarſit Naſus.*

ſus. Non negaverim autem חרה *exarſit*, per ellipſin poni poſſe, pro חרה אף *exarſit Naſus*: ſed idem adfirmaverim, nihil inconvenientius enunciari poſſe, quam אל יחר אף בעיניך *Ne exardeſcat Naſus in oculis tuis*. Verbis in re liquida nil opus. Vertendum omnino eſt, *Ne ardor exiſtat in Oculis*; id eſt, *ne Oculi doleant*, *ne ægrimonia*, & *acrimonia doloris in oculis exiſtat*; vel ex *indignatione*, quod priori, vel ex *triſtitia*, quod poſteriori loco convenit.

CCLIX. Scilicet ſolennes ſunt formulæ Orientalium *Incaluerunt*, *exarſerunt oculi ejus*, pro *ægritudine*, *dolore*, *triſtitia*, *moleſtis caſibus male uſtus*, atque *affectus fuit*. Contra, *frigidus*, vel *frigefactus fuit oculus ejus*, pro *refrigerium*, *ſolatium*, *materiam lætitiæ percepit*. Poſterius hoc effertur قر به عينا *Frigido oculo fuit ob illud* קר בו עין id eſt, *lætus lubenſque adſpexit*, *tanquam gratum atque optatum aliquid*. in *Alcor*. *Sur*. 32: 17. *Nulla novit anima quid recondiderim ipſis*, من قرة عين جزاء بما كانوا يعملون *de refrigerio oculi*, *in mercedem eorum quæ præſtiterunt*. Et *Sur*. 19: 26. فكلي اشربي قري عينا *Et comedito*, *bibito*, *frigida ſis oculum*. Adde Sur. 28: 8, 12. Et confer quæ *Golius* exhibet ſub قرّ, قارّ, & præſertim ſub forma قرير, unde قرير العين, eſt *læti-*

lætitia, quiete, rei amatæ & expetitæ conſpectu gaudens. Exempla qui cupit, carpat illa ex pratis vernantibus *Hiſt. Tamerl.* p. 137. 139. 155. 361. Ex adverſo حر عينا به חרר עין בה *exarſit oculum ob illam rem;* itemque سخنت عينه *incaluit oculus ejus;* quod *Golius* declarat *calore correptus fuit & lacrymavit* oculus. Addas licet, *omni ægritudine, triſtitia, moleſto ingratoque caſu male uſtus & vexatus fuit.* Inde formula imprecationis *Abulphar. H. D.* p. 206. سخنت عينك *incaleſcat oculus tuus!* Apud *Golium* habes quoque سخنة cont. قرة *calor* oculi, *acrimonia* lacrymarum: *quæ moerori adſcribitur:* ut *frigidæ lacrymæ gaudio excitæ.* Plenius *Scholiaſtes Haririi* ad *Conſ.* 27. ubi dicebat elegantiſſimus ſcriptor وكان يوما

اطول من ظل القناة واحر من دمع المقلات

Eratque dies protenſior quam umbra haſtæ: & ferventior quam lacryma mulieris nullam prolem in vita conſervantis. Ad quæ ita *Schol.* يقال ان دمعة

الحزن حارة ودمعة السرور باردة ولهذا قيل

سخين العين اي حزن وقرير العين ضده

Dicitur, lacrimas triſtitiæ eſſe fervidas, lacrymaſque lætitiæ frigidas: ac propterea Calidus oculo vocatur triſtis, cujus contrarium eſt Frigidus oculo. Videntur tamen hæc ſubtilius quam ſolidius dici; ſufficere autumem ſi *oculum incaleſcentem* in *ægri-*

monia omni, & contra *refrigeratum* in *ſedatione* moleſtiæ, ac *recreatione* omni retineamus.

CCLX. In *Oculo* frequentant Arabes انسان *Hominem*, & diminutive انيسان *Homuncionem*; alias بنت العين *Filia oculi*, Græcis Latiniſque ſub eadem figura κόρη, *Pupilla*. Arabibus etiam dicitur بوبو a verbo بابا *ultro citroque ivit*, *celerrimo* fuit *impetu* inter eundum. בבואה per conduplicationem a בוא. Soni & literarum vicinitas ſuſpicionem quidem movere poſſet alicui, a *Pupa* originem eſſe ducendam, ſed fallax eſt iſta vicinitatis & alliterationis ratio; cui ſoli haud facile fidendum. Iſtud jam بوبو mirifice traducunt Orientales: non tantum enim dicunt هو اعز عندي من بوبو عيني *ille carior mihi pupilla oculi;* verum etiam هو بوبو دهره *ille eſt Pupilla ſui ſeculi.* Id eſt *Delicium*, *Ornamentum*, *decus*. Invitabat hunc uſum alter ille, quo اعيان *Oculi* adhibentur pro *Viris principibus*. Eſt ergo *Pupilla* hoc adſpectu سيد ظريف *ad unguem factus & expolitus aliquis princeps*, in ipſis *Oculis* gradum tenens excellentiſſimum. Altius adhuc ſcandit formula هو في بوبو المجد *ille eſt in Pupilla gloriæ*. Id eſt *Centrum* quaſi & *ſummum gradum Gloriæ occupavit*. Eadem ratione *Medium præcipuumque omnis rei* vocitant بوبو *Pupillam ejus*; quo pacto jam latiſſimus & lætiſſimus *Pupillæ* illi aperitur campus, ad omne illud figurandum, quod *Centri*, aut *Meditullii* figura, priſca

ca aut recentior Latinitas complecti poteſt.

CCLXI. Hinc dubium nullum relinquitur, quin *Coccejo* accedendum, quum *Prov.* 7: 9. אישון לילה *pupilla noctis* feliciſſime exhibuit; iterumque *Prov.* 20: 20. *Ejus lucerna extinguetur* באישון חשך *in pupilla tenebrarum.* Utrumque ob oculos ponit *Meditullium* ac veluti *Centrum tenebrarum.* Forma eſt diminutiva ab איש *homo*, unde אישון *Homuncio*, utrumque genus amplectitur, prout انسان apud Arabes *fœmininum* non minus, quam *Maſculinum* eſt. Ergo non tantum formari potuit אישון עין *Homuncio oculi* انسان vel انيسان العين, *Deut.* 32: 10. & *Prov.* 7: 2. ſed plenius etiam efferri אישון בת עין, Arab. انسان بنت العين *Homuncio Filia oculi*, *Pſalm.* 17: 8. Contra *Oculi* voce omiſſa, انسان *Homo* etiam abſolute Pupillam ſignare poteſt; indeque luſus ænigmaticus apud *Haririum Conſ.* 44.

وكوكبا يتواري عند رويته الانسان
حتي يري فيه امنع الحجب

Sæpe ſtella exiſtit, cujus ortu conditur Homo:
Ita ut appareat in ea impenetrabile Velum.

Intellige ſis per *ſtellam* in oculo exiſtens *punctum candicans*, ſive *Albedinem*, non naturalem, ſed vitioſam, quam *Albuginem* vocat *Plinius*, quæ

Homuncioni ſive *pupillæ oculi* inducit *caliginem* & *velum*, quo viſus præpeditur.

CCLXII. Ad aliud deflecto, intime Genium Orientis exprimens ac reſipiens, ſemel tantum apud *Eſaiam* lectum *Cap.* 22:8. ויגל את מסך יהודה *Et Reteget*, vel, quod præplacet *Celeb. Vitr.*, intranſitive, *Retegetur Velum Judæ.* Aqua hæret doctis interpretibus, in Figura illa declaranda. Plurimi retulerunt ad *propugnacula* & *munimenta* Judææ *expugnanda*. Alii de *theſauris expromendis* & *erogandis* cogitarunt, illuc etiam inclinante, quem laudabam modo, præclaro Commentatore. Non feciſſet, ſi ampliorem habuiſſet conſpectum *veli remoti* aut *ſciſſi* in ſtylo figurato Arabum, quo ſignatur *miſeria* & *ignominia extrema*. Sed loquantur exempla. *Hiſt. Tamerl.* 129. ارسلنا اليكم هذا الكتاب فاسرعوا في رد الجواب قبل ان ينكشف الغطاء ولم يبق لكم باقية *Miſimus ad vos hanc epiſtolam: vos ei quantocyus reſpondete ante, quam retegatur velum, & ne tenuiſſimæ quidem reliquiæ vobis ſuperſint.* Agitur de Literis *Tamerlanis* ad *Sultanum Ægypti* miſſis, quibus ſe ſuaque omnia dedere monebatur, antequam modis omnibus *violaretur*, & *victoris exercitus* furori exponeretur. Similiter *Hulacu* Tatarus, ad *Halebi* Dominum Abulphar. p. 529. *Aliorum exemplo docti*, qui male perierunt

runt reſiſtendo, *res veſtras dedite nobis*, قبل ان ينكشف الغطا ويحل عليكم الخطا فنحن لا نرحم من شكا ولا نرق لمن بكا *ante, quam Retegatur Velum, & recidat in vos peccatum veſtrum: nos enim non miſeremur conquerentis, nec tenero affectu commovemur erga plorantem.* Additur pro commentario illius *Veli retegendi*, quod hic neutiquam prætereundum, *jam regiones vaſtavimus, homines perdidimus, liberos orphanos fecimus, & deſolata omnia reliquimus.*

CCLXIII. Ad locutionis ortum, progreſſum, & amplitudinem penitius adhuc perſpiciendam, facit egregie *Hiſt. Tamerl.* p. 214. *Sævierunt in Muſulmannos & clientes eorum prout ſæviunt lupi ſanguinolenti in proliferos greges ovium; & patrarunt quæ nec decet facere, nec ſane memoriæ prodere:* واسروا المخدرات وكشفوا غطا المستترات واستنزلوا شموس الخدور من افلاك القصور وبدور الجمال من سماء الدلال وعذبوا الكبار والاصاغر بانواع العذاب *Captivas enim duxere matronas, & Retexerunt Velum puellarum; & deſcendere fecerunt Soles poſt aulæa latentes, ex orbibus arcium, & Lunas pulcritudinis e coelo vitæ delicatæ, magnis ſimul & parvis omni tormentorum genere adfectis.* Senſus

eſt, milites *Tamerlanis matronas* & *puellas honoratiſſimas violaſſe*, nulla *Veli earum* habita reverentia, id eſt *Matronalis* aut *virgineæ dignitatis.* Hunc eſſe adſpectum noſtri *Veli* elucebit quoque ex *Abulphar.* p. 187. ubi *Ayesja* Muhammedis vidua, in prælium adverſus Ali egreſſa, his conviciis excipitur. *Heus Mater fidelium, certe cædes Othmani minoris erat momenti, quam ut tu domo tua egredereris, maledicto iſto camelo vecta;* انه قد كان لك من الله ستر وحرمة فهتكت سترك وابحت حرمتك *erat enim tibi Divinitus datum Velum & ſacroſancta dignitas: ſed enim ſcidiſti Velum tuum, & profanaviſti Majeſtatem tuam ſacroſanctam.* Verſio *Celeb. Pococ.* aliquid impediti habet, *Erat ſiquidem tibi a Deo in operimentum & aſylum, at jam ſecreti tui* velum *dirupiſti, & aſylum tuum commune feciſti.* Præpedivit virum in Arabicis convertendis dexterrimum alias, illud انه, cujus affixum retulit ad بيت *domum*, cum referat ſeſe ad ſequens ستر, ſecundum perpetuam ſtructuram Arabum; unde jam multo luculentius quid & figuratius efflorefcit, quum non *domus Ayesjæ* dicatur ei fuiſſe *in Operimentum*, ſed antequam egrederetur in prælium, & Viris pugnantibus ſeſe miſceret, adfuiſſe ei ستر *Velum*, *Matronalem dignitatem*, & حرمة, aliquid *Sacroſancti* atque

que *inviolabilis ;* ſed jam ſua ipſam immodeſtia *ſcidiſſe ac temeraſſe* illud *Velum*, aliiſque *violandum* objeciſſe.

CCLXIV. Apparet hinc imaginem *veli remoti* aut *ſciſſi* deſumtam eſſe a *Virginibus* & *Matronis pudicis*, quum *vexantur*, *violantur*, & *omni ludibrio adficiuntur*, ac proinde *cumulum*, quod in principio dicebam, *miſeriæ* atque *ignominiæ* ab *Eſaja* intendi, quum *Judææ velum Retegendum eſſe* comminatur.

CCLXV. Quid grandiloquentia Orientalis ſibi in hac imagine permittat, quibuſque eam coloribus variet, atque exornet, non injucundum fuerit paulo pluribus exequi. in *Hiſt. Tamerl.* pag. 29. ita narratur altera illius expeditio in *Choraſmiam* ſuſcepta واقام لجميلة بكرها خاطبا فحاصرها وصابرها وضاجرها وشدد على اعناق مسالكها التلابيب وكاد ان يتشبث باذيالها منه المخاليب *Et inſtitit Pulchræ ejus Virgini procator, obſidioneque cinctam afflixit tædioque adfecit ; in colla adituum ejus injectis manibus quæ jugulo apprehenſam traherent, & jam ferme defixis in lacinias illius unguibus.* Ut poſtremum hoc plenius percipiatur, ſciendum اذيال proprie eſſe *ſyrmata*, & *Lacinias fluentes* ſtolæ muliebris : improprie *Oras* & *extremitates arcium.*

cium. Utrumque ex ancipiti dextre complexus eſt *Arabsjades.* Iterum p. 73. *Obſederunt arcem Syrsjan circiter decennium.* وهي بكر لا تفتح لطالبها بابا وعابس لا يملك خاطبها منها خطابا *Erat autem Virgo, quæ proco ſuo portam non aperiebat; & quidem auſtera, unde amator ne reſponſum quidem poterat elicere.* Legendum tamen videtur pro عابس *auſtera,* عانس *innupta, quin & nuptias omnes aſpernans puella, jam adultior;* quam vocem conſimili figura auxit *Arabsjad.* p. 223. هذه القلعة عنقاء قلتها تتكبر ان تصاد وعرنين عانسها يابي ان يدخل لخاطب تحت مقود انقياد *Hujus autem arcis faſtigium Gryphis inſtar eminens, ſuperbius erat, quam ut venatori ſe daret: & Naſus Innuptæ hujus Domiſedæ faſtidiebat ſubire proco ulli habenas ſubjectionis.* Dein *pag.* 224. deſcripta oppugnatione, ſubjungit, وحاشا درن ذيل حشمتها وعصمتها ان يسام فتغا &c. *Et procul averruncavit a ſe ſutura Syrmatis dignitatis & pudicitiæ ejus ut ullo pacto violaretur* &c. &c. &c. Addatur & hoc *pag.* 330. de *Samarcanda* a Rebelli quodam poſt mortem Tamerlanis impetita, وكشرت اسوارها في وجهه انيابها وارخت عصمتها علي بابها حجابها وسدلت

وسدلت على جبين منعتها نقابها

Et ſtrinxerunt moenia ejus contra illum dentes, laxavitque pudicitia ejus ſuper portam velum ſuum: atque injecit fronti inexpugnabilis ſuæ firmitatis ſuum flammeum. Duo ex hoc contextu menda ſuſtuli, quæ editionem *Golianam* turbabant; nam كسرت in principio periodi, & ارخمت in medio ferri nequeunt. Atque hæc quidem *Veli Virginei* aut *Matronalis* metaphoram in *Regionibus* ac *Civitatibus* abunde declarant, haud fallosque eos interpretes oſtendunt, qui in *Retecto Velo* apud *Eſajam*, *præſidia*, *propugnacula*, *munimenta* omnia, tum *oppugnata*, tum *expugnata* reperiebant.

CCLXVI. Hinc explicanda quoque dictio figurata *Nahumi Cap.* 3: 5. de *Ninive* evaſtanda; *Ecce te invaſurus ſum, fatur Dominus:* וגליתי שוליך על פניך והראיתי גוים מערך וממלכות קלונך *Et Retegam Lacinias Tibi tuas in faciem; & monſtrabo gentibus nuditatem tuam, regniſque ignominiam tuam.* Breviter ſed ſolide *Ill. Grotius*, *Tractabo Te, non ut Matronam, ſed ut meretricem.* Par & conſona vox aliorum: nec tamen omne illud perſpectum fuit, quod in interiore receſſu linguæ hic continetur. Tria habeo. Primum ſpectat vim qua propriam, qua impropriam vocis שולים. Alterum pertinet ad duplicem quoque uſum & adſpectum ḡ מער vel מערה. Tertium amplectitur univerſam periodum.

CCLXVII. Primo ergo שולים proprie non ſunt *limbi*, ac *inſtitæ* veſtium, *Zoomen*, ut vulgo vertitur, ſed *Laciniæ laxius & largius fluentes*, quæ *ultra talos deſcendant*, & *humum verrant*. Radix שול شال, & cum *ſin* سال Arabibus nota in *laxo* ſimul & *pendulo*. Potiſſimum tamen illa poteſtas *Laciniosi Syrmatis* in veſte conſedit ſub ذال, med. *je*, apud *Golium*, *Laciniam, caudam veſtis ſeu Syrma traxit* mulier, *& verrendo humum ſuperbe inceſſit*. Derivatum item ذيل *plur. fr.* ذيول. *Lacinia. Cauda veſtis. Syrma.* Belgice *ſleep*. Ita diſerte *Zjauhari*. ذالت

المراة تذيل اي جرت ذيلها علي الارض وتبخترت

De femina adhibetur hoc verbum, quum Laciniam ſuam trahit ſuper terra, & jactantius incedit. Citat deinde ex *Moallekât*.

اذيال سحيل ممدد

Syrmata veſtis Byſſinæ prolixioris.

Illa *Laciniosa veſtis* a poeta adfertur in argumentum *Nobilitatis* & *opulentiæ*, ut *Schol.* monet يريد انها ليست بممتهنة فـــــاذا مشيت تبخترت وجرت اذيالها *Innuit eam neutiquam eſſe ignobilem, quippe quæ inter eundum jactantius vacillet, & Syrmata trahat.* Vides propriam ſedem τῶν اذيال in *Matronis*, & *Principibus feminis*; notabili

tabili etiam hanc in rem exemplo illo *Hiſt. Dyn.* p. 236. امسكي ذيلها كانه يريد ان يكشفها *Apprehendit Syrma ejus, ac ſi eam renudare vellet &c.* Et mox بسطت يدها الي اسفل وامسكت ذيلها *Illa vero manum ſuam extendere deorſum, & firmiter retinere ſuam Laciniam.* Proinde *Niniven* cum *ſuperba & Potente Muliere* comparans propheta, appoſitiſſime ei addidit שׁוּלִים *Syrmata.*

CCLXVIII. Illa autem *Syrmata* jam porro improprie & figurate deſignant *præſidia, munimenta, arces*, ut ſupra obiter inſinuatum; atque nunc paulo copioſius pandendum. *Hiſt. Tamerl.* p. 349. فلم يبق لهم قرار وتنادوا البوار الفرار وتشتتوا في البلاد وتشبثوا باذيال القلاع وروس الاطواد *Quum ergo nullum remanendi locum haberent, Fugam capeſſendam eſſe promulgarunt; diſſipatique per regiones, apprehenderunt Lacinias arcium, & vertices montium.* Similiter *pag.* 394. وتشبثوا باذيال كل كهف مصون *Et apprehenderunt Lacinias omnis Aſyli muniti.* Et *pag.* 184. وبعض تشبث باذيال الجروف العاصية وتحصن اخرون بالاماكن الغامضة القاصية *Nonnulli apprehende-*

 runt

runt Lacinias petrarum inexpugnabilium; alii ſeſe muniverunt in locis profundis & remotis. Addatur illud *pag.* 29. ſupra jam exhibitum كان ان يتشبث باذيالها منه المخاليب *jam ferme defixi erant in Lacinias ejus* Regionis *ungues illius.* Id eſt in *munimenta*, & *arces.* Itemque illud pag. 224. حاشا درز ذيل حشمتها وعصمتها ان يسام فتقا لانها وان كانت عذرا اعجزت العجول لكونها رتقا *Et procul averruncabat a ſe Sutura Laciniæ munitiſſimæ ejus pudicitiæ ac firmitatis, ut nullo pacto violaretur: quippe quæ & Virgo, & naturaliter Clauſa omnem inſilientem frangebat.* Deſcribitur *arx* naturaliter *inacceſſa*, ac proinde nulli unquam *victori* domita. Quæ jam omnia luculenter oſtendunt שולים *Lacinias*, pro *præſidiis*, & *munimentis Regionum* ſublimiore ſtilo Orientis frequentari; illumque adſpectum etiam *Nahumo* obverſari potuiſſe.

CCLXIX. Alterum nobis linguæ arcanum retegendum ſub Vocabulo מער *Nuditas;* quæ præter literam, exerit *Loca nuda, patentia, periculis bellorum maxime expoſita & obnoxia.* Sic Arabes ערוה عورة *Nuditatem pudendam* amant transferre. *Camus* العورة سواة الانسان وكل ما يستحي منه والعورة كل خال يتخوف منه في ثغر او حرب وعورات الجبال شقوقها *Mu-*

Nuditas hominis dicitur ערוה, *& omne quod pudendum: ita etiam vocatur omnis locus præſidio vacuus in Finibus aut Bello, de quo timetur. Item pudenda montium ſunt fiſſuræ eorum.* Eadem figura aſſumta ſub فرج, quod tum *maris* tum potiſſimum *feminæ pudenda* denotat; nec non *confinia nuda & aperta hoſti. Loca metuenda, per quæ vis hoſtilis queat irrumpere.* Ad *Diw. Hud.* annotavit *Scholiaſtes.* فروج الشي عورته ومقتله

Pudenda alicujus rei ſunt nuditas ejus & locus neci patens. Sic in *Moallekât* reperio فروج السابغة pro *locis illis ubi Lorica ſcindi & violari poteſt, ſive* موضع المخافة *locis infeſtis & metuendis*, per quæ *letalia vulnera* infliguntur. In *Diw. Hud.* فروج الجيش pro *lateribus apertis exercitus alicujus.* In *Hamaſa* فروج الارض pro *Regionis finibus incuſtoditis* per quos irrumpi poſſit, ad ferro & cæde graſſandum.

CCLXX. Hinc jam Tertium illud, quod totam amplectitur Periodum, non amplius in obſcuro eſt; nempe *Nineven* illam *Reginam ſuperbam* Orientis, Violandam fore, & ſub hoſtili impetu fœdiſſime proſtituendam, *Laciniis* arcium munimentorumque *retectis* aut *diſciſſis*; atque *nudatis* Regni omnibus *lateribus*, per quæ irrumpens victor cum ludibrio exitium imperio potentiſſimo accelerarct; ſecundum id quod *Cap.* 2:8. etiam dixerat vates, הצב גלתה והעלתה *Hutzab*

zab Retecta eſt , *& Conſcenſorem pati coacta.*

CCLXXI. Offert ſeſe aliud adhuc in *Nahumo* cap. 1: 10. ex interiore ſtilo Orientis depromtum עד סירים סבוכים *Ad Spinas uſque perplexi*; id eſt *ſpineti* inſtar *horrentes*, & *aculeis formidabiles*. Eſt emblema *potentiæ Aſſyriacæ*, quæ *aridæ ſtipulæ* inſtar foret *conſumenda*, quantumvis ad *ſpineti formidabilis perplexitatem* excreviſſet. Ita Arabes ſuum, شوكة שוכה *ſpina*, *ſpinetum* ſolenniter traducunt, atque de *potentia ad ſummum perducta* dicunt, اشتدت الشوكة *Invaluit ſpina*: & de eadem *infracta* aut *imminuta* وهنت الشوكة *debilitata eſt ſpina*, quod habes in *Hiſt. Sar.* p. 24. Similiter *Eutych. Ann. Alex.* tom. 2. p. 210. ضعفت شوكتهم وذل ملكهم *Debilitabitur ſpina eorum*, *& in contemtum veniet Regnum*. In *Hiſt. Tamerlanis* p. 17. de increſcente illa *fortuna* & *potentia* ejus dicitur, فقويت بذلك

شوكته وسكنت القلوب هيبته

Et corroborata eſt per illud ſpina ejus, *occupavitque corda timor ejus*. Vide etiam p. 169. & 231. & 384.

لم يقدر احد علي رد كلمته لحدة شوكته

Nemo poterat reſiſtere ſermoni ejus, *ob vehementiam ſpinæ ejus*. Frequens eſt formula in *Hiſt. Sarac.*, ut *pag.* 4: 178. 189. Adde hoc *Abulphar.* p. 469. *Miſit legatos ad Sultanum Rumææ aliosque* ويعلمهم كثرة عساكر التاتار وحدة شوكتهم

Digitized by Google

شوكتهم وشدة نكايتهم *docuitque eos multitudinem exercituum Tatarorum, & vehementiam ſpinæ eorum, vimque lædendi qua pollebant.* In malum nempe, pro natura emblematis, potiſſimum inclinat, quod & obſervatum *pag.* 301. Non ſupprimendum hic quod in *Hamaſa* invenio.

ونجيب داعية صباح بثايب
عجل الركوب لدعوة المستنجد *
ونفل شوكتها ونفثا حميها
حتي تبوخ وحمينا لم يبرد *

Reſpondemus opem imploranti adverſus impreſſionem hoſtilem, exercitu
Celeriter invecto ad clamorem invocantis.
Et infringimus ſpinam ſedamuſque æſtum ejus hoſtis
Donec deferveſcat: ſed noſter æſtus nunquam frigeſcit.

Ubi *Tebrizius* obſervavit جعل الشوكة كناية عن السلاح والقوة جميعا واصلها فيما تنبتة الارض ومن امثالهم لا تنقش الشوكة بالشوكة فان ضلعها معها ثم نقلت الشوكة الي الحديد وكني بها عن الشدة والباس *Fecit ſpinam, figuram armorum & potentiæ ſimul:*

in

in origine שוכה *eſt quod e terra naſcitur ſpinoſum; eſtque proverbium Arabum, Spinam ſpina non revelli quum inter ſe conſentiant. Transfertur autem ſpina ad ferrum, & circumſcribitur per eam potentia ac vis bellica.*

CCLXXII. Hinc ſimul elucet Origo translationum ſub themate شاك *punxit, vulneravit* ſpina. Item *Fortitudinem, robur, acrem in bello virtutem oſtendit*. Necnon, *Panoplia indutus fuit*. Scilicet شايك *panoplia tectus, & telis, ſagittis, haſtis* ſimul *inſtructus*, qua *vir*, qua *exercitus*, repræſentat *ſpinetum formidabile, erectis aculeis horrens*, quale illud apud *Eſajam* Cap. 10: 17. *Erit Iſraelis Lux in Ignem, ejuſque Sanctus in Flammam, inflammabitque & conſumet* שיתו ושמירו *Vepretum & ſenticetum* Aſſyrii exercitus *uno die*.

CCLXXIII. Non poſſum non adjungere vicinam formulam خرط القتاد *decorticatio tragacanthæ*, arboris aculeatæ, qua proverbialiter indicari ſolet *maxima & inſuperabilis ferme difficultas*. Bis ad *Hamaſa* eam adduxit *Tebrizius*; ut

دونها خرط القتاد تخاف شوكته اليد

intercedit decorticatio tragacanthæ, cujus aculeatam ſpinam horret manus; Iterumque قال الشاعر دونها شرط القتاد تشتد شوكته *Ait poeta. Intercedit decorticatio tragacanthæ, cujus robuſtiſſima eſt ſpina*. Uſurpatur potiſſimum in *potentia inacceſſa*.

Digitized by

ceſſa. Ut in *Hiſt. Tamerl.* p. 43. ومن ايـن للاعرج الجغتاي ان يطا العراقين وان بينه وبين هذا البلاد خرط القتاد *Unde autem iſti claudo Zjagathæo, ut conculcet duas Jrakas? nam profecto inter eum, & haſce regiones intercedit decorticatio tragacanthæ.* Loquitur Sultanus *Babyloniæ*, opes ſui imperii comparans cum *arbore ſpinoſiſſima & inacceſſa*; ut ipſe mox ibidem exponit انا قوم لنا باس وشدة والعدة والعدد والدولة والنجدة ولنا يصلح التشامخ والتابي *Utique nos ſumus populus, cui ineſt vis bellica & robur, apparatuſque armorum, & numerus militum: felicitas quoque, & ſtrenua animoſitas: ita ut nobis conveniat altum gerere Naſum, & faſtidire.*

CCLXXV. Quod autem poſtremus ille contextus دولة *Fortunæ feliciorem ſtatum & curſum* memorat, anſam mihi porrigit ad enucleandam pervenuſtam ſane figuram, qua Orientales *Imperia & Opes florentes* circumſcribere ſolent. Thema eſt دال apud *Golium*, *Converſa fuit per vices & Periodos* Fortuna: *Obivit alter alterum in bello & ſuperior evaſit. Celebre ac publice notum evaſit* aliquid. Inde دولة *Daulet & Doulet*, *Converſio temporis ac fortunæ*, pecul. *in felicitate proſperitateque qua armorum* & victoriarum, *qua opum &*

divitiarum ; eſtque proprium ferme vocabulum in *domibus regnatricibus*, *imperiisque* in orbe terrarum *emergentibus*. Sic nota دولة بني بويه *potentia Bowaidarum*. دولة بني سلجوق *potentia Selsjukidarum* apud Hiſtoricos. Quin *Abulpharagius* ſuam *Dynaſtiarum Hiſtoriam* inſcriptam voluit تاريخ مختصر الدول *Chronologiam compendioſam potentiarum*. Illæ notiones omnes ſecundariæ ſunt, propagatæ a دول *ſitula*, idem quod דלי دلو; unde Verbum دال eſt *ſitularum inſtar nunc adſcendere nunc deſcendere*, atque *ita per periodos converti*. Proprie ergo دول eſt *Fortunæ mutatio, ſitulis quaſi reciprocatis nunc adſcendentis, nunc deſcendentis*. Sic capitur in pulcro dicto *Haſani* imperio ſe abdicare, & *Muawiæ* cedere coacti,

ان لهذا الامر مدة والدنيا دول

Eſt huic rei ſpatium finitum, & mundus eſt ſitularum rotatio. Illuc ſpectant quoque elegantes illi verſiculi, in *Hiſt. Tamerl.* p. 317.

الدهر دولاب يدور فيه السرور مع
الشرور *
بينما الفتي فوق السماء واذا به تحت
الصخور *

Mun-

Mundus rota aquaria eſt, qua læta & triſtia volvuntur.
Aliquando quis ſupra Coelum eſt: & ecce mox jacet imo in antro.

Quum proinde ادال vertitur in Lexico *juvit ac ſuperiorem reddidit*; & داول *Divitias ac felicitatem conceſſit* Deus, probe tenenda eſt imago *ſitularum* & *rotationis*, quod extra omnem dubitationis aleam collocat illuſtris locus in *Hiſt. Tamerl.* p. 367. الحرب كما علمت سجال وكما اديل لك علينا بالامس فان غدا لنا عليك يدال *Bellum, ut noſti, ſitulas refert: utque tibi rotatio conceſſa eſt ſuper nos heri, ita profecto cras nobis ſuper te rotatio concedetur.*

CCLXXVI. Hac illuſtri imagine uſus videtur David, *Fortunæ lætioris vices*, quibus ſupra hoſtes evectus erat, ita celebrans *Pſ.* 30: 2. ארוממך יהוה כי דליתני ולא שמחת איבי לי *Extollam te* laudibus *Jehovâ*, *quoniam extuliſti me ſitula* reciprocata, *atque hoſtes mihi haud lætos reddidiſti.* Senſum viderunt interpretes: ſchema pulcherrimum minus in promtu fuit, quo jam victor ac triumphator concelebrat ſibi conceſſam دولة, *Felicitatem armorum, imperii, potentiæ*, cum multa Majeſtate in domo Regnatrice *florentis*, & per ſecula perennaturæ: in quam præterea con-

ferri velim imperatorum Orientalium titulos, ركن الدولة *Gladius imperii* صمصام الدولة *Angulus imperii*, ſive *ſtabilimentum.* ناصر الدولة *Adjutor imperii* بهاء الدولة *Splendor imperii.* عماد الدولة *Columna imperii*, quæque alia fauſta Felicitatis perpetuandæ omina in monumentis Hiſtoricis conſignata ſunt.

CCLXXVII. Eſt in Emblematico uſu Orientis perquam trita *Mola* رحي, vel ut *Hebræi* maluere duali forma رحيان, רחים, cujus radix رحي ultima *je*, itemque رحا ult: *vav* ſtatuitur ab *Arabibus*, quum Lexicographi noſtri רחים reducere ſoleant ad ריח. Sed origine miſſa figuras nunc tantum nonnullas producam, quibus *Mola* aucta eſt, inter quas *Dens molaris*, nec non *ungula* cameli & elephanti, a *Commolendo*, ſatis accedunt ad noſtrum genium. Item *pectus* cameli, ſeu *Calloſa* ejus *pars* cui incumbit. Alio adſpectu *Campus pugnæ*. Item *populi Princeps;* nec non *Turba domeſticorum;* denique *Agmen camelorum ſe invicem prementium.* Ad diſtinctiorem conceptum prælucebit nobis *Tebrizius* ad *Hamaſa*, ubi poeta hanc pingit ſcenam.

1 فوارس لا يملون المنايا
اذا دارت رحا الحرب الزبون

Equites nullo fatorum affecti tædio;
Quum mola belli calcitroſi volvitur.

Ad

Ad quæ Scholion ſic ſonat, الزبون الدفوع وانما شبهت الحرب بالناقة الزبون ووصفت بصفتها وهي التي تزبن حالبها برجلها ويقال ثبت في مرحي الحرب اي حيث دارت رحاها ورحا الحرب مستدارها *Zaboun dicitur camelus calcitrans, cum jumento autem calcitroſo comparavit bellum, ſive prælium, idque ejus proprietate inſignivit, quæ eſt, mulgentem calcibus appetere. Dicitur præterea, Firmus eſt in loco ubi mola belli circumagitur: nam belli molam appellitant locum ubi volvitur & circumagitur.* Alibi adhuc رحا الحرب معظمها قال استدارت رحاهم *Mola belli, eſt magnitudo & moles ejus. Dixit nonnemo. Volvitur ſeu circumagitur mola eorum.* Lumen addet exemplum in *Hiſt. Tamerl.* p. 21. فقامت بين العسكرين سوق المحاربة ولم ينفق بينهم فيها سوي معاملات المضاربة ولا زالت رحا الحرب تدور الي ان انطحن عسكر تيمور

Inter duos exercitus Forum digladiationis excitatum ferbuit; nihilque ibi vendibilius extitit, quam mutua ictuum commercia: non deſtititque Mola prælii circumagi donec commolitus eſſet exercitus Timuri. Luculentum & hocce pag. 211. لنكرن عليك كرة الاسد الغضبان ولنوردن منك ومن عسكرك

عسكرك نواهل القنا موارد الاضغان ولنحصدنكم
حصد الهشيم ولندوسنكم دوس الحطيم ولتلفظنكم
رحي الحرب في كل طريق لما تعانون من
غليظ الطعن وجليل الضرب لفظ الدقيق

Inſiliemus in Te ritu Leonis irati; atque aquatum mittemus ex Te Tuoque exercitu ſitientes haſtarum in aquaria odiorum: & demetemus Te prout ſiccum gramen demetitur: proculcabimuſque prout lignum aridum proculcatur: atque expellet vos Mola belli in omnem viam, vexatos denſa confoſſione haſtarum, ſpiſſoque ictu gladiorum, prout expellitur farina commolita. Huc pertinet quoque elegans ſententia in *Nawabig.*

لا تصلح الامور الا باولي الالباب *
والرحا لا تدور الا علي الاقطاب *

Non recte eunt Negotia, niſi viri adſint cordati.
Et Molæ non circumaguntur niſi ſuper ferreis axibus.

Reſpicitur ad phraſin قطب رحي الحرب *Ferreus axis*, polus, cardo, *Molæ belli*, pro *imperatore exercitus.*

CCLXXVIII. Latiorem adhuc conſpectum hujus *Molæ* aperiet nobis duplex proverbium, in

Hiſt.

Hiſt. Dyn. p. 179. 180. ubi cædes narratur *Omari Chaliphæ*, ab *Abu Lulua* obtruncati. *Cauſa ejus fuit*, inquit *Abulpharag.*, *quod cum ad eum acceſſiſſet Abu Lulua conqueſtum de gravitate tributi, Omarus repoſuerit, Non eſt hoc tibi nimis grave,* فاني سمعت عنك انك لو اردت ان تدير الرحا بالريح لقدرت عليه *Etenim audivi ego de te, te, ſi volueris Circumagere Molam vento, id efficere poſſe.* فقال لادير لك رحا لا تسكن الي يوم القيامة *Dixit ergo* Abu Lulua, *Sane circumagam tibi Molam, quæ ceſſatura non ſit uſque ad diem Reſurrectionis.* Prioris dicti acumen ſic enucleandum videtur. *Molam vento circumagere* nondum tunc vita didicerat: Proverbialiter proinde quadrabat in eum, cujus incredibilis erat induſtria: ſpeciatim vero, cujus induſtria in lucro per fas, per nefas, comparando eminebat; ut *Molam circumagere* dicti fuerint, qui *emolumentum & lucrum* captabant, idque vel vi, vel artibus, conquirebant. Poſterius dictum ſeſe refert ad *Mortem, & Deſtructionem*, ſecundum vim illam verbi طحن טחן *moluit, commoluit*, quæ in *perdendendo, & conterendo* uſurpatur. *Zjauhari* الطحون الكتيبة تطحن ما لقيت *Vocatur* טחון *Turma quæ molit quicquid obviam* ha-

habet. Id eſt *proterit* & *neci dat*. In *Hiſt. Tamerl.* p. 266. يقتل وياسر ويطحن ويكسر *Cædebat, vinciebat, molebat, frangebat*.

CCLXXIX. Hunc ipſum uſum ß טחן, atque *Molam deſtructionis*, *oppreſſioniſque* ſimul offert nobis inſignis locus *Eſajæ* cap. 3: 15. מלכם תדכאו עמי ופני עניים תטחנו *Quid vobis, quod conteratis populum meum? & facies pauperum commolatis?* Recte ibi Celeb. *Vitringa*. *Quæ mola conteruntur, ita attenuantur ut plane in nihilum redigi videantur. Exſugebant illi Magnates omnem plebis ſubſtantiam & vires, nihilque iis reliquum faciebant, quo decus & ſpeciem honeſtorum ac liberorum hominum in Republica tuerentur.* Id indolem Emblematis feliciter repræſentat: a qua longiuſcule alii deflexerunt, qui *faciem commolitam* declarant *pugnis & colaphis contuſam*, nam ut ex allatis exemplis liquet, *Moletrinam exercent, & quicquid ſub manibus venerit, commolunt*, partim qui *pecunias extorquent*, & *corradunt*, partim, qui *deſtruunt* plane atque *diſperdunt* miſeros mortales.

CCLXXX. Perpendendum quoque trado, num *Bellicæ Molæ*, رحي الحرب, adſpectus abeſſe poſſit ab illa imagine, qua *Jerem.* 51. *Babylonia* ex potentiæ ſuæ faſtigio dejicienda, & mergenda, comparatur cum *Lapide peſſum eunte*. In *Apoc.* cap. 18. *Molaris* appellatur *Lapis* ille. Obſervavit ibi Cl. *Vitr.* emblema *Lapidis magni* eſſe

eſſe aptiſſimum, ad *imperium* vel *regnum* qualecunque figurandum. Coll. *Zach.* 12: 3. tum *quod magna & vaſta imperia difficulter loco moveri poſſint:* tum *quod*, *qui id tentare velit*, *facile ſe ipſum lædat*, *& præſentiſſimum ſubeat periculum:* nempe ne ſub pondere elidatur, ac quaſi in pulverem *commolatur:* haud ſecus ac ſi quis ad *lapidem molarem* ſuo *rotatum* turbine, manus admoliretur; quod ad figuræ hujus majorem cum amplitudinem, tum gravitatem, addendum eſſe videtur.

FINIS.

Digitized by Google

ALB. SCHULTENS
VINDICIÆ
ORIGINUM HEBRÆARUM
ET
OPUSCULI DE DEFECTIBUS HODIERNIS LING. HEBR.
ADVERSUS DISSERTATIONEM
CL. DRIESSENII
De Veris Cauſis & auxiliis Interpretandi Ling. Hebr. Biblicam.

ACCEDUNT

Stricturæ in Ejuſdem V. Cl. Conſiderationes ad Novam Verſionem Libri Jobi.

LUGDUNI BATAVORUM,
Apud SAMUELEM LUCHTMANS,
Bibliopolam & Typographum Academiæ. MDCCXXXVII.

Digitized by Google

PRÆFATIO.

In lucem emiſſa, nuper admodum, a Cl. *Drieſſenio*, *Diſſertatio de Veris cauſis*, & *Auxiliis*, *interpretandi Linguam Hebræam Biblicam*. Ea adverſus me conſcripta. Titulus quo eam inſignivit Celeb. *Theologus* totum *Belgium* erexit. *Ad placidiſſimum examen vocantur Viri Cel.* A. SCHULTENSII *Origines Hebrææ*, & *Defectus Hodierni Linguæ Hebrææ* &*c. Radicibus omnibus quas V. D. ex Arabismo induit novo ſignificatu redditur ſuus ſignificatus Hebræus primigenius ſimplex proprius Univerſalis. Accedunt Conſiderationes ad novam Ejus Verſionem* LIBRI JOBI. Præmiſſa eſt *Diſſertatio* iſta, cum *Conſiderationibus annexis*, ejuſdem Viri Clariſſimi *Dilucidationi Analyticæ Libri Jobi; in qua verus Controverſiæ ſtatus Jobum inter* & *tres Amicos*, & *inter Jobum* & *Elihu*, *dilucide indicatur. Verus Behemoth* & *Leviathan*, *eaque occaſione piſcis Jonæ*, *qui hactenus delituerunt in Lucem protrahuntur.*

Jam tres, quatuor, hebdomadas, ante evulgationem *Libri*, uterque *Titulus* comparuerat, & mihi annunciarat id, quod a longo tempore deſideraram; ut aliquis ex ordine *Theologorum*, quorum nonnullos noſtræ non *novæ*, ſed *veteri*, & in natura

tura ipſa fundatiſſimæ, *Rationi*, & *Methodo Hebraica tractandi*, minus favere ſciebam, mecum in placidum, & amicum, congreſſum veniret.

Huc Viros Doctiſſimos, a me diſſentientes, invitavi plus ſemel, non provocans ſane, ſed Veritatem, cui Sacramentum diximus, ſub diſcuſſionem publicam venire diſcupiens, ne privatis amplius vocibus premeretur, & ſuſpectum redderetur, quod Lucem ſuſtinere poteſt, Lucem ſuſtinere geſtit, ad Lucem examinari, & dijudicari, flagrantiſſime expetit, atque depoſcit. Loquatur *periodus* quæ *pag.* 4. *&* 5. *Libelli de Defectibus Hodiernis L. H.* extat. *Quinto ſubnectam & exponam illa argumenta, quæ Methodum meam labefactare videri poſſint, quæque mihi ſaxum hoc volventi crebro occurſarunt: atque ita exponam, ut me non* cupiditate *ferri, ſed* veritatis amore *duci, appareat; quando arma adverſus me acuere & porrigere non detrectabo: lubentiſſime pro bona cauſa* certamen honeſtum *atque* generoſum *ſubiturus; utpote qui tum* VICISSE *exiſtimem, quum* VERITAS *vincit & triumphat.* Hanc Amiciſſimam, & Sinceriſſimam, invitationem repetii ante Triennium *Capite Quarto* ſecundi Tomi *Originum Hebr.* ſub finem: atque inde mox *Capite Quinto* produxi *Quindecim Claſſes argumentorum*, quibus ſententia noſtra impugnari poſſe videbatur; aliorum in-

Digitized by Google

induſtriam ſimul eliciens, ad *Claſſes* illas fortioribus, quæ me fortaſſe fugiſſent, Claſſibus augendas, atque ita Honeſtum illud pro Veritate Certamen, ut Viros facere par eſt, magnanimiter decertandum.

Non poterat ergo non gratiſſima mihi venire Cl. *Drieſſenii Diſſertatio de Veris Cauſis & Auxiliis Interpretandi Ling. Hebr.* &c. quæ aliquid meditatum, maturum, expectatione publica digniſſimum, in *Titulo* promittebat.

Ne quid tamen diffitear, ipſe *Titulus*, prout eum concipere placuerat Cl. *Diſſertatori*, mihi neſcio quid præſagibat, ex eoque non obſcure pellucere videbatur ipſa illa vis *præjudicatarum Opinionum*, quibus obſeſſi multi Viri Doctiſſimi, *Syſtema* noſtrum ne intelligunt quidem, nedum ut debita prudentia, gravitate, juſtitia, illud examinare vel privatim, vel publice, poſſint.

Accepi, ad finem menſis *Maji*, exemplar à Cl. Auctore amica manu mihi transmiſſum. Continuo a capite ad calcem id quod me ſpectabat, perlegi. Inter legendum dici non poteſt quanto ſtupore non ſolum, ſed & dolore, fuerim percuſſus, quod omnis pagina, omnis periodus, omnis verſus, *perpetuam* proderet *ignorationem Elenchi*, cum *occulta averſatione* rerum noſtrarum conjunctam, quæ ſcribentis judicium ubique offuſcaſſet, Ejuſque adfectum incitaſſet.

Nil minus profecto videbam, quam *placidiſſimum Examen*, & *Diſcuſſionem Amicam*, qua ſe *ad ſeveram*, *Logicamque*, *Methodum* mea examinaturum eſſe pollicitus erat Cl. *Theologus*, tum in *Titulo*, tum *Introductionis* pagina ſecunda. Cernebam contra, unam continentem *cavillationem*, *criminationem*, *condemnationem*; plerumque quidem verbis ſic ſatis mollibus, ſed quæ ſuum puſculum intus foverent, atque ubique eam ſererent opinionem, ac ſi per *Methodum* noſtram *Linguæ Biblicæ puritati*, & *Sacrarum Scripturarum certitudini*, aliquid derogaretur, atque *Eccleſiæ* non parum periculi immineret.

Viſum quidem fuit Cl. *Drieſſenio*, eadem *pagina ſecunda introductionis*, ubi *Metum* illum tanquam *Juſtum* in prima acie collocavit, per *parentheſin* interſerere, „ *Omnem præter & citra intentionem Viri Sacrarum Scripturarum reverentiſſimi, qui non niſi lucem novam hactenus deſideratam illis infundere omni induſtria, vigilia, cura, laborat:* Sed excuſet me Cl. *Theologus*, floſculis ſub quibus anguiculus latet parum delector. Si *juſtus* ſit hic *Metus*, tum enimvero *intentio mea bona* me nunquam defendet, nec *imprudentiæ*, ac *temeritatis*, abſolvet. Si *juſtus* ſit hic *metus*, nolo mihi parci, nolo mihi verborum honores adhiberi; ſed quantocius ad meliorem mentem, viamque, bonis rationibus reduci, poſtulo: publice declarans, me ſi *juſtum* eſſe hunc

Me-

Metum convincar, mox *Veritati*, ut ſæpe profeſſus ſum, *conceſſurum*, atque omnia mea, ſine ulla cavillatione, palliatione, tergiverſatione, retractaturum.

Sin vero hic *Metus injuſtus*, ut ſæpiſſime evici, & luce meridiana clarius porro evicturus ſum, tum ſane Cl. *Drieſſenius* per univerſam ſuam ſcriptionem non valde in me *juſtus*, *æquusque*, quippe qui *hunc metum* ubique ſparſerit, atque *hoc ſolo metu armatus* adverſus me eduxerit, & in *Fronte aciei ſuæ*, & in *lateribus*, *ſubſidiiſque*, paſſim inſinuans imperitis rerum noſtrarum, me *receptos vocum Hebræarum ſignificatus*, *præter* NECESSITATEM, & INVITIS *Veræ Hermeneutices* LEGIBUS, *migrare*. DUBIOS *facere in quam plurimis dictionum Sacrarum* VEROS SIGNIFICATUS. Item, *Temere agere*; & *efficere ut interpretandi* ADMINICULA *Divinitus comprobata* VILESCANT; *in illorumque locum reponere* ADMINICULA OBSCURIORA, *quæ expreſſos illos mirabilis Providentiæ Divinæ Characteres non habent*; & *de quibus* BENEDICTIONEM DIVINAM *ſibi promittere non poſſit Eccleſia*: *quin imo quæ forte a* REGIA & *piis Doctiſque Majoribus calcata* VIA, *abducerent in* AVIA, & NOVAM *neſcio quam* LINGUAM SCRIPTURIS INVITIS *obtruderent* &c. Ecquid gravius dici poteſt in hominem,

Digitized by Google

qui jam per viginti quinque annos *Linguam Hebræam* in florentiſſimis docuit *Academiis?* Cl. *Drieſſenio* tamen hæc ſatis mitia, quin *placidiſſima*, viſa: nimirum intus ſentienti, *inclementius* mecum *jure* agi potuiſſe, ſi Pio Zelo, quo ſe animatum credit, indulgere voluiſſet.

Non omnis ignis purus & ſacer. Videamus ergo quid puritatis, & pietatis, hicce Zelus ſpiret.

Laudabilis hic Zelus effecit, *primo*, ut Cl. *Drieſſen. Fundamentorum meorum ſoliditatem tentaturus* in *Libro* de *Originibus*, a *Cauſæ* meæ *fundamentis*, & *firmamentis*, tum ſuos, tum Lectorum ſuorum, oculos perpetuo ſtudioſiſſime averterit, & *Arcem* totius *Quæſtionis* ne digitulo attigerit quidem. Id quia Ipſemet forte ignorat, probatum reperiet Doctiſſimus *Diſſertator* harum *Vindiciarum pag.* 6. 7. 8. 9. 10. 54. 59. 60. 79. 80. 81. 82. 86. 87. 91. 94. 115. 116. 121.

Laudabilis hic Zelus, *ſecundo*, ſuggeſſit, ut *nullos* eſſe *Defectus Hodiernos Ling. Hebr.* demonſtraturus Cl. *Drieſſenius*, ne quidem *Lectorem* monuerit, quid ego per *Defectus* illos intelligerem; eorumque *Octo Claſſes*, & robora diſtincte a me expoſita, cæca caligine involverit; ut ita victoriam, quam ſibi, ſuiſque, de me deſponſarat, citra ullum periculum auferret, atque viridi lauru tempora cingeret. Hoc prudentiſſimus *Diſſertator* jam non neſcit: nam de induſtria factum eſſe in omnium oculos incurret, ſi inſpexerint *Vindiciarum* mearum *pag.* 133. 134. 135.

135. 143. 154. 157. 164. 170. 177. 192. 193.

Tertio, idem ille *Zelus* laudabilis adeo Cl. *Drieſſenium* averſionis erga me, meoſque conatus, implevit, ut nec omnia mea legerit, nec intelligere voluerit; quum hactenus, quod liquido adfirmare poſſum, *ſtatum Quæſtionis*, & *Controverſiæ* verum *cardinem*, ignoret *ſolertiſſimus Diſſertator*; ac propterea omni *pagina*, *periodo*, *linea*, ſuæ *Diſſertationis*, non aliter ſcribere potuerit, quam qui extra *Sphæram cognitionis*, & *ſtudiorum ſuorum*, egreſſus, cum magna confidentia pronunciat, atque decidit, de iis, quorum ne Elementa quidem percepit.

Hæc, hæc, erant illa, quæ quum *Diſſertationem* Clar. *Theologi* ſatis attente perlegerem, & penſitarem, vehementiſſimum mihi, cum ſtuporem, tum dolorem, incuterent. Stuporis nemo rationem requiret. De dolore aliquis dubius hærere poſſet. Dicam. In iis circumſtantiis poſitus ſum, ut ſilentium tenere non poſſim. Siluiſſem alias: & Veteri meæ erga Cl. *Drieſſenium Hoſpitalitati*, & amicitiæ, hoc dediſſem. Reſcribendum ergo erat; atque occurrendum præjudicatis illis opinionibus, quæ tantum detrimenti ſemper *Rei Hebraicæ* adtulerunt, atque etiamnum *Theologicæ juventutis ſtudia* hac in parte ſufflaminant. Jam vero iis occurri non poterat, obnubilatæque veritati ſuccurri, niſi ſimul Cl. *Theologi* in Urbe, & Academia, Patria, docentis, his in rebus imperitiam, & incogitantiam, enudarem. Feci

enim-

Digitized by Google

enimvero, *Groningani* mei! ſed invitus feci, & coactus. Utinam licuiſſet non facere! Altera cauſa doloris hæcce, quod quo pacto *Diſſertationem* illam, cum *Conſiderationibus* ei annexis, condigne confutarem, vix reperirem. Cupiebam citra *Adfectum* reſcribere. Qui ei indulgent, inconſulto ſerviunt Domino, & *Bonæ Cauſæ* ac *Veritati* fere officiunt. Ea ſuaſit ut Liberali Joco diluerem, quæ Serio repulſa, & refutata, omni momento aliquid durius, & perſonæ utriusque Noſtrum minus decorum, traxiſſent. A ſalibus non alienum eſſe Cl. *Drieſſenium* animadverti; nam & me nonnunquam lepide tangere voluit. Eum humaniſſime rogatum velim, ut omnia mea ſcripta excutiat, & ſi quid inſulſi inſit, aut male cocti, id ſale etiam ſuo probe conſpergere, ac confricare, dignetur. Sic fiet, ſpero, ut & *Reipublicæ Literariæ* cum Dignitate, ac jucunditate, proſimus; & utriusque noſtrum meditata ad eam maturitatem, atque Sapientiam, ſolidentur, qua & noſtro ſeculo non diſpliceant, & poſteritati ſeſe commendare queant. Dabam *Lugd. Batav.* a. d. 24. *Aug. An.* 1737.

VIN-

VINDICIARUM
ADVERSUS
CL. DRIESSENIUM
PARS PRIMA
QUA
ORIGINES HEBRÆÆ
DEFENDUNTUR
ET
ULTERIUS ILLUSTRANTUR.

Digitized by Google

VINDICIÆ ORIGINUM, &c. &c.

adverſus Cl. *Drieſſenium.*

I. Quum ſub finem anni præteriti *Commentarium* meum *perpetuum*, cum *nova Verſione* ad *Fontem Hebræum*, publico committerem, forte ita caſus tulit, ut Cl. *Drieſſenii Dilucidatio Analytica* ejuſdem *Libri*, jam typis deſcripta, in lucem emicare geſtiret.

Quid occaſionem præbuerit huic certamini: & cur Origines *impetitæ ſint.*

Iſti Editioni ego, nihil minus cogitans, vel intendens, ſubita extiti Remora: ſive jam *Echeneïdi*, navim medio in curſu ſiſtenti, me comparare quis velit, hoc nomine, ſive potius *Avi Infelici*, qui liquidiſſima auſpicia Cl. *Drieſſenii* e transverſo turbarim.

Obſervaverat quidem ſolidiſſimus Commentator *Jobi*, *ſuam*, & *meam*, *curam non per omnia idem intendiſſe*, ut p. 1. *Diſſert.* extat, *quod ego magis circa* LITERALEM, *ipſe autem magis circa* REALEM, *breviter dilucidata Litera*, SENSUM, *præſertim circa* perpetuam *hujus Libri* Analyſin *occupatus fuiſſet. Videbat tamen ſimul, meam* Hypotheſin, & Verſionem, *ſicque* Literalem & Realem expoſitionem, *ut ab Aliorum, ſic & ab Ipſius, in bene multis abire.*

Faciendum ergo exiſtimavit, *ne opus*, quod immeritis laudibus cumulat Vir Clariſſ. *negligere videretur*, *ut ſi* in his illis *deprenſurus eſſet meam* Hypotheſin, Verſionem, & expoſitionem, *ſua meliorem*, *ſuam cum mea illa commutaret*, *deque eo Lectorem moneret. Si vero* in his illis *mea* Hypotheſis, verſio, & expoſitio, *non recte videretur procedere*, *ipſiusque potius tenenda eſſet*, *diſſenſum*, *diſſenſusque rationes*, *placide breviterque ut ſignificaret*, *ea libertate qua meri-*

to uſus fuerim in diſſentiendo a mortuis non ſolum, ſed & adhucdum viventibus, vigentibusque.

Laudabam, hæc legens, nobilitatem animi, non ſe, ſed veritatem, quærentis. Sed mirabar ſimul, quid ita operam hanc propere properaſſet Cl. *Theologus*, quæ mihi *feſtinationis* nihil egere videbatur. Non reperiebam *periculum in mora*. Habuiſſet *Orbis Literatus* utrumque *Commentarium* uno fere, eodemque, tempore: Alterum Viri Cl. *Realem*, & *perpetua Analyſi* pertextum, *qui meliorum interpretum Verſiones, & commentationes, ſedulo expenderet, quamvis non ubique omnes allegentur:* ut præfatiuncula nos docet: *quin imo, quo parermenias ubi operæ pretium detegit, & refellit* V. C. *ubi* autem *ſponte labuntur, illo labore ſuperſedet in gratiam Lectoris:* Alterum meum, *Literalem*, qui *Lectori nullam* faciens *gratiam*, eum moleſtiſſima mole onerat Veterum, atque Recentium, interpretationum, quæ longa ſecula in huncce *Librum* conſtiparunt: quique ſine *perpetua Analyſi*, quamvis *perpetuam* teneat *commentationem*, ſcopas referat ſolutas, atque ordinis luce, ac gratia, deſtituatur. Tam notabile diſcrimen inter noſtros Labores, palmam Cl. *Drieſſenio*, vel quieſcenti, facile vindicaſſet: niſi forte veritus fuerit, bonos judices, ipſo tacente, illud haud ſatis animadverſuros.

Ita quidem *feſtinationis* ferme *præcipitis* ſtimulum deprendo ſic ſatis acrem, ab hac parte; qua occurrendum putavit Vir Doctiſſimus, ſibi utique proximus, prærogativæ favoris, quo alias in *Orbe Erudito* opus aliqua cum cura elaboratum, forte, excipi potuiſſet: ſed ab altera parte jam non video, quomodo ſemet abſolvere queat Vir Clariſſimus ab ea *neglectione mei operis*, quam ſupra a ſe removendam ducebat. An ergo non *negligit*, qui *nec legit?* Jam vero *Commentarium* meum *nec lectum*, a Cl.
Drieſ-

Drieſſen. nec *intellectum*, ipſæ illæ *Conſiderationes in novam verſionem Jobi* clamant. Sunt ſtricturæ leviculæ, ac velut ſubitariæ ſcintillulæ, quæ dum rapidus oculus, & ignea Viri mens, *Verſionem*, & *Commentationem* formidabiliter magnam, transvolant, inter celerandum emicuere; ipſæ quid ſibi velint, quid petant, & quo cadant, neſcientes. Hoc quivis *conſiderationes* haſce inſpiciens, mecum agnoſcet. Non negabit etiam, ſat ſcio, V. C. ſeque nec *legiſſe* omnia, nec *legere potuiſſe*, præ temporis brevitate, nec adeo *legere voluiſſe*, propter occultam quandam rationem, quæ mox pateſcet, haud diffitebitur. Ni id foret, & ſi Eum vel *legere potuiſſe* omnia, vel *legere voluiſſe*, ſupponerem, ſimul colligere deberem, longe, longeque, maximam partem meæ *Verſionis*, & *Commentationis*, album calculum abſtuliſſe, & quicquid in *conſiderationibus* non taxatur, eo ipſo ſilentii quaſi ſigillo comprobari, & confirmari. Id nullus, credo, concederet graviſſimus cauſæ meæ Examinator; & ſi illuc arrogantiæ eveherer, ſummo jure eam compeſcere, ac confutare, poſſet ex eo, quod necdum reliqua *legere* vel *voluiſſet*, vel *potuiſſet*, quum hæc ſpecimina ederentur.

Non eſt ergo, quod mihi placeam, aut de reliquo meo opere aliquid confidam. Eſt potius, quod admirer incredibilem ſolertiam, qua Cl. *Drieſſen.* ſemet reliquo *legendi* tædio abſolvit, atque uno ictu univerſum noſtrum *Commentarium*, cum ſua ſibi *Hypotheſi*, *Verſione*, *expoſitione*, deſtruendum ſumſit.

Iſtud conſilium, quod conſummatiſſimum arguit palæſtritam, indicat *pag.* 2. *Sed quia politiſſ.* SCHULTENSIUS *eandem hic inſiſtit viam, quam in ſuis* Ling. Hebr. Defectibus, *iiſque reſarciendis*, & Ling. Hebr. Originibus, *inflexerat*, *quod & in præfatione declarat*, *intelligo horum* Fundamentorum ſoliditatem *eſſe tentandam*,

ſicque dictas illas Tractationes *amicæ Diſcuſſioni permittendas eſſe.* Atqui *Hypotheſes* meæ circa *ſtatum Controverſiæ* inter *Jobum*, & *Amicos*, nihil commune habent cum *Originibus*, *opuſculoque de Defectibus*; & jam vereri incipio, ne Cl. *Drieſſen.* ipſam quoque *præfationem* meam *legere* dedignatus ſit, nam diſerte ibi commonui, me *gravitate*, & *mole*, *rerum*, *ſenſuum*, *adfectuum inter ſe colliſorum*, velut magno quodam mari deprenſum, *Originum amœna litora*, quæ legere *Commentatione* mea deſtinaram, tenere non potuiſſe; atque *Verborum* curam enodatiorem amputare coactum fuiſſe; ut totus nodo implicatiſſimo horum certaminum evolvendo vacarem. Qui vel primis labris *Linguæ Jobeæ* guſtum capere potuere, non parcum tantum, ſed ferme ſiccum, me, in ejus enucleatione, non immerito criminarentur. Aliquid hic, illic, fateor, interſperſum, ſed ſerie rerum non invitante ſolum, verum etiam cogente.

Non video proinde, quid Cl. *Drieſſen.* qui *Hypotheſin* meam in *Libro Jobi* explanando trutinare, eique accommodatam *Verſionem*, ac *Commentationem* perpetuam, juſtis lancibus committere debuiſſet, tam ſubitario flexu transvorſum egerit, atque ad *Originum*, *Defectuumque*, examen abripuerit: niſi forte, quod quum ſciret, *novas* iſtas *curas* non omnibus æque gratas veniſſe, in eas invadendo certam ſibi deſponſaverit victoriam, qua *Commentarium Jobeum* ſimul triumphare, atque citra ulteriorem Lectionem confutatiſſimum dare poſſet.

Tale quid, ni fallor, elucet ex periodo ibidem p. 2. ſubnexa. *Si ex* Arabiſmo *ea quæ Vir πολυμαθέστατος inſtituit methodo lux magna S. codici affundi poſſit, vincat V. C. Hypotheſis, atque per meam hanc oppoſitionem nitidior effulgeat.* Nobile: ut & illud; *Grata mihi lux, qua data cumque manu* &c. Sed non idem character ſequentis *pericopæ*,

ricopæ, in quam omnia librato ictu deſtinabantur. *Si vero* JUSTUS *poſſit eſſe* METUS, *ſi tot receptæ Vocum Hebræarum ſignificationes, præter neceſſitatem*, & *invitis veræ Hermeneutices legibus, migremus, vocesque incognito hactenus, longe diverſo, ſignificatu, ex* Arabia *advecto, induamus, ne* SOLLICITUDO *quem inceſſere poſſit*, dubios *eſſe hactenus, in quam plurimis, S. dictionum* veros ſignificatus; *identidem poſſe figi, & refigi, variante Hypotheſi, & methodo:* &c. *haud quaquam probiberet V. D. ſua exigi ad ſeveram, logicamque, methodum.* Magnanimiter, graviter, Erudite, ut nihil ſupra. Inſiſtamus paululum pulcherrimo Exordio, quod totius Libri conſpectum, ſinumque ſimul Scriptoris, enudat. *Si juſtus poſſit eſſe metus ne quem ſollicitudo inceſſere poſſit.* Enim vero ſcio, non ſolum *Drieſſenium* noſtrum huic *metui ſollicitudinis* adfinem eſſe, ſed & alios ſimilis ſapientiæ, ac gravitatis, complures; qui *lucem* ferre nequeunt. Et quid eſt tandem quod *metuitur? Dubios eſſe, hactenus, veros ſignificatus S. Dictionum in quam plurimis.* Neſciebam, *Veritatem* tam *meticuloſam* eſſe. Neſciebam, quod *verum eſſe* ex certis principiis ſciretur, idem quoque *dubium eſſe* poſſe. Si *veri ſignificatus*, non habent ſane quod *metuant*. Stant in arce invicta. Qui eos oppugnat, ludibrium æternum *orbi Erudito* debebit. Sed *recepti* ſunt, inquit Cl. *Drieſſen.* An quicquid *receptum*, continuo *verum*? Senſit ipſe V. D. abſurditatem. Addidit ergo *ſi tot receptos ſignificatus* præter neceſſitatem *migremus.* Optime vero. Adjecit item, *& invitis veræ Hermeneutices legibus.* Nil pote ſolidius. Demonſtretur ergo *Schultenſium* tum *præter neceſſitatem*, tum *invita Hermeneutica*, in ſuis propalandis proceſſiſſe; & deponatur ille Viris indignus metus; quo vereor ne nimis conſtrictus Cl. meus *Adverſarius*, conciderit ante, quam pedem mecum conferre valuerit: per univerſam

verſam enim ſcriptionem hancce nuſpiam ſtat, ſed jacet, atque ita jacet, ut juſta *Colluſionis*, meam in gratiam ſuſceptæ, ſuſpicio quem inceſſere poſſet; niſi aliunde de V. C. genio, ingenio, ſententiis, ſenſibus, ſatis conſtaret.

Dexteritas Cl. Diſſertatoris in ſtatu controverſiæ ne attingendo quidem.

II. Quando interim Cl. *Drieſſenio* ita viſum, ut ab *Hypotheſi* mea in *Jobum*, tranſſiliret ad *Hypotheſin* in *Originibus*, & *Defectibus*, jactam, ut ita omnia uno niſu convelleret; videamus quomodo *parag.* II. manum operi admoliatur. *Ut ergo in rem præſentem veniamus, ſedulo circumſpiciendum eſt, quæ* media, *vel* adminicula, *Divina providentia deſtinarit ad publicum, & magnum in Eccleſia uſum, comprobatum eventu irrefragabili* &c. &c. Reliqua exhibui jam *Diſputat. præmiſſæ Parag.* XX. Enumerantur quatuor *adminicula.* 1. *Verſio Græca*, cui *primatus* defertur. 2. *Verſiones* aliæ *vetuſtæ.* 3. *Judæorum opera.* 4. *Lexicographi his adminiculis adjuti.* Hæc ſolidiſſimus diſſertator ait *omni tempore deſtinata a providentia Divina ad publicum, & magnum, in Eccleſia uſum; ea præcipuum quiddam habere: & inſignem cum illis connexam eſſe benedictionem.* Non ſatis capio illud omni *tempore:* ſed tranſeat cum ceteris; neque enim ad verba cavillanda in arenam deſcendo. Rogo tantum, *An hoc jam ſit in Rem præſentem venire?* Meo quidem judicio eſt *rem præſentem, in quam veniendum ſit, penitus ignorare:* vel, ſi hoc malit V. C. *deſerere*, & ad pulverem ſpargendum in alium longe campum divertere. Ego, quum de *Originibus* conſcribere cœpi, arduo molimini ea præſtruxi, quæ magno ſilentio nunc transmitti video. Hoc ſilentium non ſine gravi cauſa actum, in omnium oculos incurret, ſi eorum brevem conſpectum denuo aperuero.

Introductionis loco paucis attigi, ad quantum nitorem *Græca*, & *Latina*, *Literatura* effloruiſſet: quum *Hebraica* adhuc cum

cum magnis difficultatibus, & tenebris, colluctetur. Hanc *fundi* noſtri *Hebraici calamitatem* variis e Cauſis deduxi, atque palpandam praebui. *Primam* poſui *jejunam* illam *Linguæ* hujus *colendæ rationem*, quæ a longe maxima parte Studioſorum non ultra *Grammatices Elementa* extenditur. *Alteram* addidi, *penuriam Cultorum* ejus, *talium* nempe, qui ex aliorum auctoritate pendere non coguntur; ſed ſuismet oculis videre, ſuismet ſtare valent pedibus. Adjecta & *tertia*, nec *Rabbinos*, nec *Lexicographos*, iis præſidiis fuiſſe inſtructos, quæ ad *Origines*, & *abdita* Linguæ *penetralia*, facem prælucerent. Denique *quartam* hancce ſubſerui omnium graviſſimam, unde omnis illa diverſitas, & ſententiarum fluctuatio, quæ in *Verſionibus*, in *Rabbinorum Commentariis*, in *Lexicographis*, regnans, emanarit: quod videlicet lateant ferme, quin & ſpecioſo prætextu velentur. *Defectus* bene multi, non *Linguæ* ipſius utique, ſed *fundamentalis* ejuſdem *Cognitionis*: per quam quicquid tot per ſecula obſcurum, atque infinitis diſſenſionibus obnoxium, tandem dirimi, atque decidi, queat.

Hos *Defectus opuſculum* ab iis inſcriptum ad *Octo Claſſes* reduxit, atque quibusdam ſpeciminibus in Oculis omnium defixit. In *prima Claſſe* ſtant, *Radices* quæ *Linguæ Hebrææ* reſtitui debent, ſi *Lectio Biblica*, & *Analogia*, conſtabunt. *Secunda* comprehendit multa *Themata*, vel & *Derivata*, de quibus *Verſiones*, *Rabbini*, *Lexica*, toto cœlo inter ſe diſſident. *Tertia* complectitur verba bene multa, quibus *ſignificatio* addita non *ſua*, ſed *aliena*, ex fonte minus limpido, vel & manifeſto errore, inducta. *Quarta* late ſe diffundit per eas *Radices*, quibus *Lexica* diverſiſſimos, & diſcordiſſimos, ſæpe addunt ſignificatus, quinque, ſex, ſeptem, plures etiam, quorum *Formam*, ſive *Originem*, Cl. *Boblius*, *Guſſetius*, aliique, in ingenii ſui Officina cudere conati. *Quinta* ſe extendit ad ea *verba*, quorum *uſus*

ſus

ſus exterior ex Orationis ſerie ſic ſatis percipitur, ſed quorum *interior proprietas* nulla acie humana penetrari queat, niſi major lux accedat. *Sexta*, huic proxime juncta, amplectitur etiam vulgatiſſimas *Radices*, de quarum item *Origine* nec liqueat, nec liquere poſſit, niſi *Dialectorum* fax alluceat. *Septima* verſatur circa infinitam illam *Anomaliarum* molem, qua *Grammaticam Hebraicam* etiamnum laborare nemo ignorat. *Octava* pertinet ad integras loquendi formulas, coelo *Orientis* proprias, & non niſi ad lumen *Orientalis Literaturæ* intelligendas.

In hiſce exponendis nihil aliud ſecuti ſumus, quam quod res ipſa, & ratio, cuivis ſuggerunt. Qui de iis dubitant, hos nunquam materiam hancce ſatis conſideraſſe, atque expendiſſe, certiſſimum. Nemo unquam contradixiſſet, ſi non ambiguitas quædam vocabuli *Defectus* neſcio quid male fauſti erroris offudiſſet. Exiſtimatum fuit a multis, qui noſtra non legerunt, me ipſi *Linguæ Hebrææ magnos* adfricare *Defectus*, atque ita *Dignitatem*, ac *perfectionem*, *Sacri Codicis* non parum minuere. Atquin, diſertiſſimis verbis conſignatum *Par.* X. *Opuſc. de Defect.* me *octo graviores imperfectiones* partim *agnitas* ab omnibus, partim *minus intellectas*, indicaturum, *quæ Linguæ Biblicæ cognitionem penitiſſimam, & limpidiſſimam, etiamnum præpedirent, omnemque ejus Majeſtatem exhaurire non paterentur.* Num qui ita loquitur *Linguam Biblicam minuit*, an contra evehit, & Coelo locat? Si quis mihi veri ſenſus, minuunt eam, ejusque *Majeſtati* debitam non exhibent venerationem, qui ſe eam *perfecte*, *complete*, & *omnibus numeris abſolute*, intelligere dictitant, atque *nullos* in *cognitione* ejus *hodierna defectus* agnoſcere volunt; quibus majore luce occurrendum ſit. Sed hæc alias forte, ex profeſſo, ad *Linguæ Hebrææ veterem amplitudinem*, *opulentiam*, *gravitatem*, atque *Excellentiam*, ex *Naturæ* fontibus adſtruendam. Nunc verbulo hæc attigiſſe conten-

tus,

tus, colligo, idque omnes ſolidos Arbitros mecum collecturos perſuaſiſſimus ſum, *tantas* illas *Dotes Linguæ Hebrææ* non poſſe reſtitui, neque, ut par eſt, vindicari, niſi in priſtinum veluti Regnum reponatur; atque ex *unius Libri cancellis* educta, immittatur in *ampliſſima* illa *latifundia*, quæ *copioſiſſimæ* ejus *Dialecti* nobis adſpicienda, & perluſtranda, præbent.

III. Huic jam *Majeſtati*, & *Eminentiæ*, *Sermonis Biblici*, quam graviter, & ſapienter, conſulat Cl. *Diſſert.* & quam profunde meditatus ſit ad *ſtatum controverſiæ* noſtræ, de *Originibus*, & *Defectibus Hodiernis*, ex *Parag.* III. eluceſcat. *Quare*, pergit, *nil temere agendum*, *vel* directe, *vel* indirecte; *per quod illa* Adminicula i. e. *Verſiones*, *Rabbini*, *Lexicographi*, *in quibus ſuppeditandis mirabilis & benigna fulſit Dei Providentia* &c. magis, *vel* minus, vileſcant; *& ne in illorum locum reponantur ejuſmodi* adminicula obſcuriora, *quæ expreſſos illos mirabilis Providentiæ Characteres non habent* &c. Integrum locum, aliis adhuc floſculis ornatum, jam excerpſi *præced. Diſput. Par.* XX. ibique quantum in iis prudentiæ, quantum pii Zeli, nudavi. Nunc addo, omnia tamen hæcce plane extra oleas ferri, & *Quæſtionem* noſtram ne attingere quidem, nedum ferire. Pro *magnis* habeo *adminiculis* & Ego, *Verſiones Veteres*, *Rabbinos*, *Lexicographos Principes*, qui cum dignitate, & judicio, *Hebraica* tractarunt: *Providentiam Divinam* in his *adminiculis* nobis ſubminiſtrandis, adoro atque deveneror & Ego. Sed hæc apta eſſe ad *Origines Linguæ Hebrææ* nobis pandendas, nemo adhuc in *Orbe Erudito* aſſeveravit, præter Cl. *Drieſſen.* Alios omnes Viros Doctiſſimos, qui in Palæſtra hacce ætatem contrivere, alia præſidia, & adminicula, circumſpexiſſe ad hanc *Linguæ* abſtruſiſſimam partem reſerandam, nuper

Eodemque obſcurando, & involvendo.

per palam factum. Inde non ſine ſtupore quodam, credo, perceptum ab iis, qui *Sacra* noſtra procul venerantur, quid *Forſterus* & *Avenarius* deſignarint, in *Vitreo Syſtemate* conflando, quod inter manus ludentis ſemet confringit. Quid *Bohlius*, quid item *Guſſetius*, auſi fuerint, *Verſionibus*, *Rabbinis*, *Lexicographis* omnibus, quos Cl. *Drieſſen.* conſecratos voluit, res ſibi ſuas habere juſſis; ut & *ſignificationes*, & *Origines Verborum* ſimul, ex *ſagacis ingenii Officina* conſtituerentur. Mitto *Hieroglyphicum* illud *Syſtema* Cl. *Neum.* & *Loeſch.* quod magnam ſui admirationem commovere debuit Cl. *Drieſſenio.* Non capio cur omnium horum nullam mentionem moverit. Minus adhuc percipio, cur in ſuperiori *Catalogo adminiculorum*, *in quibus benigna Dei Providentia fulſit*, *& quorum uſus longo tempore Divina Benedictione uberrima comprobatus fuit*, non compareant *Dialecti*, *Chaldaica*, *Syriaca*, *Arabica*, unde tot Magni in *Literatura Hebraica* Viri, tantum luminis, in præcipuas *Linguæ* partes certatim infuderunt. Dicamne Cl. *Drieſſen.* eorum *nomina*, *merita*, *ſcripta*, ignorare? Non licet. Non fas eſt. Cur ergo non laudantur? Cur debitus iis honor non habetur? Cur *Dialectorum fontes*, unde ipſi LXX. *Hieron. Rabbini*, *Lexicographi* etiam, quotquot vel minimum dignationis poſſident, hauſere, in iſta *recenſione* plane ſupprimuntur? Non percipio, ut dixi: niſi forte quædam dexteritas id ſuaſerit, quæ non permittebat, ut *Dialectorum Cognitio* inter *Adminicula Clara*, & *recepta*, collocaretur: quia ſic *jocularium* eſſe totam hancce *aggreſſionem* omnibus, etiam materiæ hujus minus intelligentibus, in oculos incurrere debuiſſet.

Non fuiſſet certe tunc locus *fortiſſimæ* huic *inſtantiæ*, qua ſe animoſius paulo infert noſter oppugnator, ſic pergens, *imo quæ forte a* Regia *& calcata piis*, *Doctiſ-*

Doctiſque, *Majoribus noſtris* via, *a Vero S. Literarum ſignificatu*, *& puriſſimo Idiotiſmo Biblico*, *in* avia, *& ſignificatus alienos*, *inficetos*, &c. *abducerent*, *& novam neſcio quam Linguam Scripturis invitis obtruderent.* Vides arma *Decretoria*: quæ tamen *Luſoria* plane extitiſſent, ſi Superiori *Catalogo* jam inſertæ fuiſſent *Dialecti Orientales.* Quos autem *Majores* ſuos numeret Cl. *Drieſſen*: ad *Periodum* hanc *ſtemmate Sacro* ornandam, neſcio. Ego quidem in Veſtigia inſiſto *principum Theologorum*, & *Philologorum*, qui ubique *Regionum*, inde a tribus jam ſeculis, *Rem Hebraicam* ex ditiſſimo penu *Linguarum Orientalium* illuſtrarunt, & novo ſplendore perfuderunt. Hanc ſolam agnoſco *Viam Regiam*, ad *Defectus Verſionum*, *Rabbinorum*, & *Lexicorum*, explendos: quum qui hinc reſiluerunt, ipſi in *avia* præcipites abierint, & nobis *incerta*, & *periculoſa*, illa *Hebraizandi fundamenta* reliquerint, quæ Diſputatione præmiſſa luſtravimus. His *Majoribus* ſuperbire Cl. *Drieſſenium* facile patimur: nos noſtris contenti, ad eorum exemplum *Linguam Biblicam* a ſordibus ignorantiæ magis magiſque repurgare conabimur; ut ſic non *Nova*, ſed *Renovata*, atque ad priſtinum Decus reſtituta, eniteſcat, *Scripturis* non ſane *invitis*, ſed hoc ipſum officii depoſcentibus ab iis, qui *Sacratiſſimorum Oraculorum interpretationi* manum admovere volent.

Hic vero mirari ſubit Clementiam Viri, qui poſtquam tam gravibus armis me ſtraviſſet, mox in gratiam cum *Dialectis*, ipſa quoque *Arabica*, redit, uno halitu addens: „ *Lætus*, *lubenſque*, *agnoſco*, „ *ſi quæ* Dialectus Orientalis, *præſertim* Arabica, *Illu-* „ *ſtrandæ matri Hebrææ officium filiale præſtet.* „ Nomine *Dialectorum* grates quam gratiſſimas perſolvo Cl. *Drieſſenio*, quod eas non excluſiſſimas, ut facere prima fronte minabatur, eſſe juſſerit: *Arabica* præſertim ſolidum

gaudet gaudium; quod quum poſtponi à multis ſolita ſit, quin & pro peregrina contemni, nunc ceteris præpoſitam ſe cernat. Dolet tamen iterum, quod verſo mox ſtilo configatur denuo: *ſed nullus admiſerim hactenus, ex Lexicographis & Scriptoribus Arabicis lucem ea ac volunt Viri D. D. aliqui methodo in Hebræam matrem infundi: hujus adminiculi uſum tam eſſe prædicandum, &* receptis adminiculis *tam eſſe anteferendum, ut de his abjecte ſentias* &c. *Contraria mihi prorſus ſedet ſententia.* Si auderet obloqui *Dialectus Arabica*, diceret, hoc pacto ſimul frigidum, ſimul calidum, uno ore proflari: ſed ne limites verecundiæ excedat, contenta eſt reſponſione quam pro ipſa dedimus *Par.* XX. *diſput. præced.* atque ad reliquam etiam Orationem adverſus ſe conſumtam à Cl. *Diſſertatore Parag.* III. nihil aliud reponet, quam, quum *Amphora inſtitui* cœpiſſet, *urceum*, currente rota, *exiiſſe*: atque ex fulgore tandem datum eſſe fumum, qui totum Controversiæ Statum penitus obſcurarit; atque oculis Legentium ita ſubduxerit, ut quo de agatur, cum ignariſſimis juxta ignorent.

Methodus Hebraizandi Drieſſeniana.

IV. Ingredimur cum Cl. *Diſſertatore* in *Parag.* IV. ubi cornua commovet diſputationis ſuæ, atque in aciem adverſus me ita educit. „ *Verſiones, & ex iis Lexicographi, faciente Divina providentia, reddiderunt nobis vel ſignificatus* primarios, ſimplices; *vel* ſecundarios: *ſignificatus* univerſales, *vel* determinatos: *quando mediante ſignificatu ſecundario, vel univerſali his, illis, particularibus applicito ad ſignificatum* primigenium *pulchre adſcendimus. Conſervarunt, inquam, ſi non Interpretes & Lexicographi omnes ubivis, certe* plerique, *ſaltem* aliqui, *ſignificatus vel* primarios, *vel* ſecundarios: *quando ex locorum attenta conſideratione, adbibito* judicio critico, *ſolide* dijudicamus, *qui interpretes, & quibus in locis*, &c. *verum ſignificatum tenuerint, & an ab ipſis expreſſus ſignificatus*

„ *ſit*

„ *ſit primigenius*, *an ſecundarius*, &c.

Quanta vis *Eruditionis*, & *Solidioris Critices*, ad *Medullam veritatis* recta pergentis, in hac *periodo*, admirabiliter tornata, reluceat, *Parag.* XXI. *præced. diſput.* ſtrictim inſpectandum dedimus. Nunc profundiuſcule in eam, ſi pote, penetrandum, quod pauciſſimæ hæ lineæ nobis aperiant, emuniantque, *Regiam* illam *Hebraizandi viam*, quam Cl. *Diſſertator* ipſe, haud dubie, ſemper tenuit, atque omnibus, qui ad *Hebrææ Linguæ adyta* admitti cupiunt, obſervandam commendat.

Ne quid, quod ad rem facit, invidus premam, aut *juvenes*, quibus hæc *Methodus* arriſura, celem; narrabo, quid, ante annos quinque admodum, ſermonis mihi cædere contigerit, cum Studioſo erectioris ingenii, qui quum longo ſatis tempore fortem *Philoſophiæ*, & *Theologiæ*, operam navaſſet in *Academia Groningana*, ſeſe ad nos tranſtulerat. Apparebat quidem, eum *Linguis* excolendis natum non eſſe; & tamen *Linguæ Hebrææ* grande ſtatuebat pretium, ejuſque penitius diſcendæ cupidiſſimus videbatur. Poſt aliquot ſeptimanas, menſeſve, ſub diſciplina noſtra tranſactos, ad me acceſſit. Rogat, num neceſſe foret ad *Cognitionem interiorem Linguæ Biblicæ* tam longum ire iter, atque etiam *Dialectos* tam late fuſas perrimari? Reſpondi, aliam viam, nec naturam rei dare, nec mihi cognitam eſſe. Ibi ille: an non *optimæ* dantur *Verſiones*; & *Lexica*, à magnis in hac palæſtra viris confecta? Sane vero, inquam. Ergo, inquit, non eſt cur tam longum, & moleſtum, iter ſuſcipiatur. Quid ita? inquam. Nempe, inquit, ex illis *Verſionibus*, & *Lexicis*, optimum quidque non ita difficulter ſeligere potero, bona *Logica*, & *Metaphyſica*, armatus. Tum ego; nil fallacius iſto judicio, qnod non aſſidua Lectione ipſorum Fontium alitur, & vegetatur. Ingens præterea *Lexicorum* inter ſe

 diſſen-

Digitized by Google

diſſenſio, & pugna. Denique in nullis *Verſionibus*, *Lexiciſve*, reperire eſt, pro magna ſaltem parte, illud *primigenium*, quod nativam pulchritudinem *Linguæ* adſpiciendam præbet. Ibi tum ille, non deſpero, inquit, me omnes illas diſſenſiones, & obſcuritates, ad lumen *Philoſophiæ* perrupturum, quin ipſum illud *primigenium*, quod deliteſcit, vel ex farragine diſſonantium notionum, exſculpturum. Hic finis factus; niſi quod ſubridens adjicerem, mihi non tam beatam eſſe ingenii venam, ut ad tantum in Arte mea faſtigium unquam poſſem eniti.

Redeo ad Cl. *Drieſſenii* profundiſſimam illam præceptionem, quam ſupra vidimus. Neſcio quid primum in ea admirer, quid ultimum, adeo omnia eminentem quandam lucem ſpargunt. Nil meditatius, in primis, illa pericope, *Conſervarunt inquam*, *Interpretes*, & *Lexicographi*, *ſi non* omnes *ubivis*, *certe* plerique, *ſaltem* aliqui, *ſignificatus vel* primarios, *vel* ſecundarios, &c. Eſto: ſed *quinam illi aliqui*? ut ſciam quos ſequi debeam. Inter *Lexicographos* quidem non plus concordiae reperio quam inter *Structores turris Babylonicæ*. Rogo nunc, quinam veram *Linguam Canaänis* loquantur? Eadem res cum *Rabbinis*; cum *Verſionibus*, qua *Veterum*, qua *Recentiorum*. Sed ex *attenta conſideratione*, inquit, *locorum adhibito judicio Critico*, ſolide dijudicamus, *qui interpretes*, *& quibus in locis S. Scripturæ* (*ſi iidem interpretes non omnibus locis eandem dant verſionem*) *verum ſignificatum tenuerint*. Habes ultimum conatum ingenii humani, quo nihil vel ſublimius, vel ſolidius, quicquam productum in *Orbe Erudito*, ad *Rem Hebraicam* magnifice conſtabiliendam, atque ad ſupremum culmen uno momento provehendam.

Ut magnitudo *inventi*, & *Inventoris* incredibile in hiſce acumen, in illuſtri locentur, *quinque*, *ſex*, *Canones* dabo, ad quos omnia redeant. *Primus eſt*, *providam Dei*, *Eccle-*

ſiæ

ſiæ ſuæ invigilantis, *curam jam curaſſe*, *ut in* Verſionibus, Rabbinis, *&* Lexicis, *omne illud lumen contineatur*, *quod ad* Linguam Hebræam *in omnibus ſuis partibus*, *maximis*, *minimis*, *rite conſtituendam*, ac præſertim ad *primævas Origines* enucleandas, & claro in die collocandas, requiritur. *Secundus*, illud *lumen ſi jam non* omnibus Verſionibus, Rabbinis, Lexicis *inſit*, *certe* pleriſque, *ſaltem* aliquibus *ineſſe*, *non ſolum pro* ſecundariis, *ſed etiam pro* primariis *Radicum ſignificationibus*; quia alias Divina providentia non ſatis providam *Eccleſiæ* curam geſſiſſet. *Tertius*, quum infinitum quantum inter ſe diſſideant *Veteres Verſiones*; toto etiam cœlo a ſe invicem abeant ſæpe *Rabbini:* denique *Lexicographis* fere quot Capita, tot ſenſus ſint: *ex attenta conſideratione loci*, vel *locorum*, *ubi vox aliqua occurrit*, *adhibito* judicio Critico *mox* ſolide dijudicari poſſe, quinam *verum Vocabuli Hebraici ſignificatum* expreſſerint, ſimulque an *ſignificatus* ille *primigenius* ſit, an *ſecundarius*. En *quartum*; ad *Linguam Hebræam* pulchre *reſtituendam*, atque ad ſplendoris faſtigium educendam, nil opus eſſe *lumine* ex *Orientalibus Linguis* hauſto, ſed bonam *Logicam*, ac *Metaphyſicam*, illi provinciæ præficiendam. Ita diſerte graviſſimus Scriptor, *Diſſert.* p. 61. *Sanior Philoſophia*, *ancillata locorum. S. Script. meditationi*, *collationi*, *&* *longo uſu probata auxilia*, i. e. Verſiones, Lexica, *aſſumens*, *plus præſtat quam omnis Arabia.* Item p. 64. *Mirum*, *quod heic nihil opis attulerit ex Arabia. Sed opus non eſt*, *nihil laboramus adjuti* receptis auxiliis, *&* Sano ratiocinio, *quod utinam magis atque magis in Lexicis regnet*, *per omnem paginam lucem ſparſurum præ omni Arabia!* Dignum magno *Philoſopho*, & *Theologo*, votum! En aliud adhuc *pag.* 79. proſtans. *Denique Arabes illi non dicunt & ſimul probant illos ſuos ſignificatus figuratos eſſe primigenios*, *ſed indicant uſus receptos:*

ceptos : & quis ab ejuſmodi Philoſophis *expectet erutas primas & ſimplices rerum notiones, in quibus vel ipſe Vir Doct. alibi agnoſcit ordinem nullum, nullum Lumen Criticum? Addat nullum Metaphyſicum.*

Cave tamen credas, *Dialectum Arabicam* iterum e gratia Viri Cl. excidiſſe: pergit enim uno halitu *Ibid. Sed an igitur nullus* Arabiſmi *uſus in Lingua Biblica? Certe idem qui Syriaſmi, Chaldaſmi* &c. Non expectaras: ut nec hoc credo: *Si quæris quæ* Dialectorum *in hoc uſu principatum teneat, non eſt* opis meæ *iſtam Litem componere.* Quid audio? An Cl. *Drieſſenius* has *Dialectos* ergo non didicit? non intelligit? Id ne ſuſpicari quidem forte fas fuiſſet: & ecce nunc rotundis verbis id credere nos cogit modeſtiſſimus Virorum, qui nihil ſibi arrogatum vult in incognitis hiſce materiis, quamvis integram de iis *diſſertationem* adverſus meam *Hypotheſin* deproperarit. Atqui *nulla* hic *Lis* inter principes noſtros, qui ad *Dialectorum Fontes* penitius admiſſi. Hi communi calculo *Arabicæ Dialecto*, ut *Opulentiſſimæ*, *principatum* detulere. Contradictum ab iis quibus ad hæc *Sacra* accedere vel non lubuit, vel non vacavit. Hanc *Litem* ipſi, qui eam movent, ſtatim component, atque *periment*, ſi *Arabica* diſcere non dedignabuntur. Alias nunquam eam ſopiendam fore prævideo.

Agmen claudant *Quintus*, & *Sextus*, *Canon*, omnium mirificentiſſimi, & qui *Methodo Drieſſenianæ palmam* vindicant, præ omnibus quotquot ſunt, fuerunt, erunt. *Confido*, inquit, *pag.* 78. τ̃ ἅπαξ λεγομένων *ſignificatum, ſi non ubique propriiſſimum, eum ſaltem, qui loci ſenſum non turbet*, realiter figi *poſſe ex nexu, ſcopo*, &c. *mediantibus illis quæ Deus ſupereſſe voluit adminiculis*; i. e. Verſionibus & Lexicis. *Et quod ad* derivata *quarum* Radix *jam deſideretur, ſi vere deſideretur*, Radix *qualis fuerit*, & quid ſignificarit, Judicio Logico *adſequimur*. Jam, ignoſ-

noſcite Sancti Manes! ſubiraſcor ferme venerandis meis præceptoribus, quorum ab ore in *Academia Patria* pependi, quod Divinam hancce *Logices* potentiam mihi *Orientalium Linguarum* amore flagranti non indicarint; ſed contra Auctores fuerint alacriter curriculum hocce decurrendi. O quam celerem, quam ſublimem, tunc volatum capere potuiſſem, qui nunc lentis illis niſibus, greſſibuſque, quibus *Dialectorum Orientalium* ardua ſuperare conatus ſum, necdum tamen finem video, ſed ſemper ulterius quid dari deprehendo. O quam ſolide tunc *Origines Hebræas* pandere valuiſſem, etiamſi forte leviculam tantum, ut fieri ſolet, harum *Literarum*, tincturam percepiſſem. *O mihi præteritos referat ſi* &c! Sed mea quidem jam tempora abiere: & nunquam, ut video, ad tantum hocce faſtigium potero eſcendere. Vos læta ſtudioſorum cohors, quibus *Lingua Hebræa* nihil moleſtius, *Dialectis* ejus nihil triſtius, terribiliuſque; fortunas nunc Veſtras laudate, & tantis ſub auſpiciis, ad *Canonum* horum acumen ſimul, & lumen, *Literaturæ Orientalis* culmen, ſine ullo labore, conſcendite, atque de rebus, quas nunquam didiciſtis, Judices quoque, Veſtro tempore, Viri inter Viros facti, ſedete.

Ne interim quem fugiat, a quibus principiis profectus *Origines* non in *Verſionibus*, & *Lexicis*, indagandas, ſed ex *Dialectorum Orientalium* fontibus hauriendas cenſuerim; exponam & ego *Canones*, quos mihi uſus *Linguarum* ſuggeſſit, tam alteque infixit, ut ne latum quidem unguem inde deflectere ſuſtineam. I. *Omnes Linguæ* habent aliquid *ſingulare*, *domeſticum*, *ſuum*, præſertim circa *Origines*, quod in alias *Linguas* non eadem *virtute*, *dignitate*, *venuſtate*, & *amplitudine*, transfundi poteſt. II. Hic *Character* præ omnibus aliis, ob ſummam antiquitatem, eminet in *Lingua Hebræa*, ejuſque *Dialectis*, *Chaldaica*, *Syriaca*, & *Arabica*.

III. Omnes *Linguæ* ſub *uno* vocabulo *unam* tantum *ſignificationem propriam*, & *primariam* poſſident. IV. Eædem tamen omnes fœcundæ ſunt in *ſignificationes*, quas vocamus, *ſecundarias*, per *Metaphoram*, *Metonymiam*, *Synecdochen*, *Ironiam*, alioſve *tropos* Rhetoricos. V. Tanta hæc fœcunditas, ut *una princeps*, & *propria*, *poteſtas*, ſeſe aliquando ad *triginta*, *ſexaginta*, atque adeo *centum*, & ultra, *ſecundarias*, atque *tranſlatas*, explicet, & diffundat, haud ſecus ac *ſtirps* ramos, majores, minores, quaquaverſum dimittit. VI. Inter has *ſecundarias notiones* nulla ſæpe convenientia, nulla concordia; ſed contra diſſimilitudo, contrarietas, pugna. VII. Harum *diſſonantium ſignificationum concordia* inveniri nequit niſi præ manibus ſit *primaria*; unde *ſecundariæ* illæ profluxere. VIII. Hæc *primaria*, *princeps*, *propria*, *una*, in omnibus *Linguis* eſt rariſſimi uſus: quum ex adverſo *Metaphoricæ*, & *ſecundariæ*, multo creberrimæ ſint, & regnum obtineant. IX. Id adeo verum, certumque, ut aliquando *primigenia poteſtas* in magno *Libro*, & *Auctore* copioſo, ne ſemel quidem occurrat, ubi *ſecundariæ poteſtates* omnem paginam implent, & ſexcenties recurſant. X. Quo minor copia *Librorum* in aliqua *Lingua*, eo impeditior inveſtigatio harum *Originum*. XI. Si *unus* tantum *Codex* ex aliqua *Lingua* ſuperſit, per rei Naturam fieri nequit, ut in eo *plerarumque Vocum Origines* contineantur; ſed, ut inſinuatum, vel *nullæ* ibi comparebunt, vel multo rariſſimæ; ut ſane vix *ducentæ* dantur *Radices*, quarum *princeps* illa *poteſtas* in *Bibliis* conſervata, quia nulla ſeſe offerebat occaſio eam adhibendi. XII. Jam vero quæ *proprietas Linguæ* in ipſo, quo gaudemus *Libro*, vel *Auctore*, non continetur, ea ex illo certe *Fundo* effodi, & erui, nequit, etiamſi totam vitam in acerrima collatione, & contentione,

lo-

locorum, conſumeremus. XIII. Nempe *ſecundariæ* illæ *notiones*, quæ per *Metaphoras*, *Metonymias*, *Synecdoches*, aliaſque *figurationes* effloreſcunt, adeo liberæ ſunt, & ſolutæ, ut *a priori* nullo ingenio humano, nullo judicio Critico, nullo *Logica*, aut *Metaphyſica*, vel ſublimiſſima, attingi queant: ſed a poſteriori demum reperiuntur, id eſt per *Originem* pateſcunt, atque ſe ſua luce, & gratia, omnibus inſinuant. XIV. Ut *Origines Hebrææ* in *Verſionem Vernaculam* quamcumque transfundi nec debent, nec poſſunt, ita a ſenſu communi abhorret, eas ex *Verſionibus* ſive Veterum, ſive Recentiorum, indagare velle. XV. Quæ *Origines* ne in *Codice* quidem *Hebræo* conſervatæ, multo minus adhuc in *Verſionibus* exprimi potuere. XVI. *Primariæ* iſtæ *poteſtates Linguæ Hebrææ*, quæ in *Bibliis* non occurrunt, ſecundum naturam, & conditionem, rei, nuſpiam alibi nec reſidere poſſunt, nec veſtigari debent, quam in *Dialectis* ejus, totoque *corpore Linguarum Orientalium*. XVII. Nulla *Dialectus* ſibi ſufficit, ad *Origines* ſibi *ſuas* præſtandas; ſed omnes mutuam opem, lucemque, deſiderant. Nulla ſatis docte, ſolide, profunde, tenetur, niſi omnes ſub *conſpectu* habeantur. XVIII. Is *conſpectus* non in *Lexicis* panditur, ſed in *Libris*; quos qui non aſſidue verſat, nunquam ad vivum, & vegetum, harum *Linguarum* ſenſum perveniet.

Omnes hæ Regulæ, alibi exemplis, & rationibus, latius inſtruendæ, eam conſtituent Aciem, quæ omnem contradictionem facile ſit diſſipatura. Adjicientur & aliæ, quæ *Originum veſtigandarum* viam ulterius emuniant. Nunc ex omnibus hiſce dijudicandum cuivis relinquo, quid tandem de Cl. *Drieſſen.* univerſa *ſcriptione* ad *Origines* ſit ſtatuendum: quum ne quidem quid *Origines* ſint, meditatum, perſpectumque, Ei fuiſſe, appareat. Ergo id paſſus V. D. quod omnis, qui *Sphæram*

Digitized by Google

actività tis ſuæ egredi ſuſtinet: atque nihil omnino, quod non ſemet deſtruat, ac confutet, adverſus me in medium produxit.

Sapiens monitum Cl. Diſſertatoris.

V. Expendendum reſtat, in *Exordio*, grave illud monitum, quod paragr. V. conſignatum. „ *Id vero probe* „ *attendendum, an Verſiones, & Lexicographi, exhibeant* „ *ſenſum primigenium, an ſecundarium; ſimplicem, an tra-* „ *laticium. Hæc cura præprimis commendanda, ubi ex Lexicis,* „ *& Scriptoribus, Arabicis lucem aliquam Hebræis vocibus in-* „ *fundendam eſſe exiſtimamus* &c. &c. *Finge ejuſmodi Lexicon* „ *ex quo primos, proprios, ſignificatus haurias, Narrare dici-* „ *tur de Cœlis, de expanſo. Scaturire, de die, de nocte.* „ *Lætari, eſſe inſtar ſponſi, & Heros, tentorium habere,* „ *de Sole: Pſ.* 19. *præliari, de ſtellis Jud.* V. *Novacula,* „ *de Rege. Duo titiones, de duobus Regibus, Jeſ.* VII. „ 4. 20. *Hoc tibi primigenios dabit ſignificatus?* Sapientiſſimum hocce præceptum ideo mihi ſpeciatim inſinuatum, quod alicubi dixerim, *non ſemper Arabibus ipſis* Fontem primævum *eſſe introſpectum.* Veretur ergo Vir Cl. ne *Logices*, & *Metaphyſices*, lumine deſtituti, quippe quod in piſtrino *Linguarum* non luceat, diſcernere haud valeamus inter *primarium* & *ſecundarium*, ſed *Novaculam*, vel *Titionem*, *proprie*, *ſimpliciter*, *extra figuram*, capiamus pro *Rege bellatore*: atque ponamus voces תער, & אור, *primario Regem* ſonare, *ſecundario Novaculam*, vel *Titionem*. Id fiet quum σκιᾶς ὄναρ *umbræ ſomnium* principe loco, & ſine figura, *Hominem* ſignificare judicabimus, & quidem *Doctiſſimum*; quia omnes quotquot vivimus ἐπαμέριοι, judice *Pindaro*, nil niſi σκιᾶς ὄναρ ſumus. Grata tamen ſubmonitio: & curabimus, ne vigilantes ſomniaſſe reperiamur.

Se-

SECTIO I.

Qua *Origo Radicis* ישע confirmatur.

I. Quum a longo tempore deprehenderim, eos qui *Origines* noſtras cavillantur, ne *Fundamenta* quidem *demonſtrationum* noſtrarum intelligere, res paulo altius repetenda; dandumque retro relapſis in *Belgio* ſtudiis humanioribus, ut quæ nemini non notiſſima olim exiſtimabam, nunc docere aggrediar, non ſine pudore. *Acceditur ad Rad.* ישע

Qui *Origines*, & *opuſculum* de *Defectibus*, percurrere dignabitur, animum facile advertet, me debitum ſeculo meo exhibuiſſe honorem, & ubique ſuppoſuiſſe *Lectores* ab *Humanitate*, & *Literatura*, tum *Latina*, tum *Græca*, non imparatos: ſaltem *communi* quodam *Literarum*, & *Linguarum*, *ſenſu*, eatenus præditos, ut *exteriorem uſum* vocabulorum ab *interiore* eorum *Forma*, & *Origine*, diſcriminare valerent. Univerſa *Oratio Inauguralis*, qua *Profeſſionem* L. L. *Orientalium* juvenis auſpicatus ſum in *Ill. Academia Friſ.* quæ *Franekeræ* eſt, inſcripta *de Fontibus ex quibus omnis Linguæ Hebr. notitia manavit, horumque vitiis, & Defectibus*, iſtam ſuppoſitionem omni pagina præfert. Non potui aliter; non debui: niſi vanus videri voluiſſem, & arrogans, qui Doctorem agerem rerum notiſſimarum, & quæ inter *principia Elegantioris Literaturæ* cenſentur.

Documento fuerit vel ipſum illud palmarium *ſpecimen* noſtrarum *Originum*, in *Themate* ישע, quod Cl. *Drieſſ.* fatetur *ſpecioſiſſimum, quo uſus Arabiſmi admodum commendari queat, ſi is ſit verus, & primigenius, ſignificatus*, quem *Quid primarium ſit, quid ſecundarium.*

in Linguis?

quem in medium tuli. Nempe *principem* ejus *poteſtatem* poſueram, *laxum*, *ſpatioſum*, *amplum eſſe*; unde הושיע proprie ſonet, *laxum facere*, *elaxare in ſpatium*, *cum libertate*, *amplitudine felicitate omni*, *eum*, *qui miſeriis & anguſtiis arctabatur*. Iſtam *notionem*, diſerta *Dialecti* auctoritate ſubnixam, tam lucidam opinabar, tamque uberem ſimul, ut nullus ambigerem, quin velut radio ſolis ſcripta, ſeſe omnibus inſinuaret, præ reliquis aliis ideis, quibus *Verſiones*, & *Lexicographi*, ante hac uſi; *ſervare*, *ſalvare*, *tutum*, *ſoſpitem*, *incolumem præſtare: auxilium*, *opemve*, *ferre*. Adjiciebam, ex copia *Latini* ſermonis, *eripuit*, *liberavit*, *in integrum reſtituit*. Potuiſſem quoque, *vindicavit*, *aſſeruit*, *extraxit*, & alia, quæ aliis ex fontibus in eundem uſum exteriorem concinunt, atque conrant.

Omnes hoſce *ſignificatus* eſſe *ſecundarios*, ne nunc quidem a me impetro, ut quemquam fugere, aut fallere, poſſe credam, qui vel tincturam habet literarum. Et tamen eo jam deventum, o tempora! o ſtudia humaniora! ut hæc notiſſima eſſe omnibus, qui inter Eruditos nomen ſuum profitentur, ſupponere non liceat. Coactus itaque nunc moneo, *ſervo-avi*, fluxiſſe a *Græco* ἐρύω *traho*. *Salvare* a *ſalvus* productum, hoc autem a σάος, inſerta liquida, derivatum traditur. *Tutari* eſt a *Tutus*; & is a *Tueor*, quod eſt *video*, dein *ſervo*, ſic dictus. *Incolumis*, cujus primigenium eſt *Columis*, ſi *Iſidoro* id accredimus, eſt proprie, *Columnæ inſtar firmus & erectus*. *Eripere* palam *a rapiendo*, ut *extrahere* a *trahendo* ductum. *Vindicare* eſt *vim*, *injuriamve*, *defendere* ac *propulſare*: unde *Vindici* nomen factum. *Aſſertor* eſt *qui liberali cauſa aſſerit* aliquem *manu*, eumque *penes ſe ſtatuit*, impoſita in caput manu, cum ſolenni formula, *Hunc ego hominem ajo jure Quiritium liberum eſſe oportere*. Eſt propagatum a *ſere-*

rere quod eſt *pangere*, *ſtatuere*, unde & *deſerere ſtipitem*, pro *deſtituere in agro.* Denique *Reſtituere in integrum* nihil habet obſcuri pro priori verbo, ſed non omnibus æque promtum, quid *integer* in ſinu gerat. Diſcant ergo hinc, qui ſacris hiſce non initiati, quid, & quantum interſit inter *primariam*, & *ſecundariam*, *poteſtatem*. Qui vel primis labris guſtavit *Latina*, in promtu habet, quis ſit, *Integer vitæ. Integritas* præſertim *morum.* Eſt & *integritas corporis*, quæ alias *incolumitas.* Hinc *in integrum reſtitui* pro *convaleſcere.* Latius tamen patet formula, & per *ſecundarios uſus* ſeſe diverſimode explicat, atque diffundit. Roga jam temet, quid in *Origine Latina* ſit *Integer*, atque hoc ipſo diſcerne, quidnam ſit illud quod *Originem* vocitare ſolemus. Si ea Tibi præſto ſit, ſimul perſpectum habes, *primariam* iſtam *vim* perraram eſſe: quum *ſecundaria* millenis in locis compareat: ſi eam ignoras, tanto magis ſentias *ſecundarium* alicui in familiari uſu eſſe poſſe, abſque ut unquam de *primario* cogitarit. Quid ergo tandem *integer?* Idem planiſſume quod *intactus*. Nempe *tango* Veteribus erat *Tago.* Inde *adteger*, eſt, qui *attingitur*; vel *cujus aliquid adtactum:* contra *integer*, eſt, *non tactus*; *quem nemo tetigit*, *læſit*, *violavit*, *imminuit*, *delibavit*, *præfloravit.* Alluſit *Lucret.*

Avia Pieridum peragro loca, nullius ante
Trita ſolo; juvat integros accedere fontes.

Sic *vas integrum* pro *intacto*, *virgines integræ. Integerrimæ pacatiſſimæque gentes* apud *Cic.* Item 4. *Verr.* c. 28. *ut pulchritudo hujus donarii recens atque integra ad oculos hominum perveniret.* Conſimili venuſtate, *Integerrimi diutina pace populi* apud *Liv.* 6. 7. & 7: 16. *Integer longinqua pace ager:* & 7: 13. *Res & gloria eſt integra.* Hæc om-

omnia tamen palam *ſecundaria*, quatenus *tangere* per *Synecdochen* valet *lædere*, & *intactus*, pro *illæſo* frequentatur. Magis adhuc *ſecundaria* illa, *ſervare ſe integrum*, pro *neutrarum partium:* & *res integra*. *Integrum judicium*. *Integer*, *innocens*, & *religioſus Judex*. Item, *reſtituere in integrum damnatos:* &, *res adflictas reſtituere in integrum*; quæ apud *Ciceron.* paſſim proſtant.

In hiſce omnibus jam, *uſu ſecundario* conſignantibus, plus, minuſve, id ipſum, quod *Hebræis* fuit הושיע, hactenus nihil habemus, quod *Originem Thematis* ישע declarare, vel definire, queat. Si dixeris eſſe *ſervavit*, pro *ſecundario adſpectu* concedo; pro *primario* qui eſt *traxit*, ne Tu quidem ipſe jam contenderis, credo. Par ratio reliquorum. Omnium minime conveniret, *in integrum reſtituere*, quatenus notio negativa *integri*, ſive *intacti*, non poteſt conſtituere *Originem* τοῦ ישע, quod *poſitivum* quid ſignare debet. Ajo præterea operam ludi, quum *Origines*, ſive *primigeniæ poteſtates*, ex Copia *Latini Sermonis* in *Hebræum* inferuntur; & *Lingua Orientis* ſub peregrinum mittitur jugum.

Dices, Te *Verbis* iſtis *Latinis* uti ad *vim*, & *Emphaſin*, *Thematis Hebraici* tanto clariore in die locandam. Id facile patior: & ea conditione jam lubens amplector, quod Cl. *Cocc.* in *Lexico* poſuit, ישע notare *ſtatum tutum*, & *incolumem*, *poſt miſeriam*. Atqui hoc apertiſſime *ſecundarium:* noſtra autem indago *primarium* quid perſequitur, atque inveſtigat. Id diſertiſſime inculcavi *Origin.* Lib. I. *pag.* 17. eoque fundamento dixi *Originem hujus Radicis tanto majoribus tenebris implicari*, *quanto amplior lux*, *ex verborum ubertate*, *præfertur:* *non enim agi nunc*, quem uſum *noſtra Radix in conſuetudine loquendi ſuſcipiat*, *ſed id quæri*, *id laborari*, *quid ex* primo *ſui* ortu הושיע *denotarit*.

Ad

Adjeci, ut par erat, *nihil inde laudi Doctiſſimorum Virorum decedere; ſi verbi tam uſitati* Naturam, *id eſt* Originem, *&* primariam notionem, *expedire non potuerint, quia ea ne unico quidem in loco S. Codicis conſervata: quum alter ille* tranſſumtus, *& a prima ſtirpe* deflexus, uſus, *loca trecenta & quadraginta admodum occupet.* Ecquid moneri potuit expreſſius? Et tamen non intellectus fui. Quid cauſæ? Quia *ſecundarium*, & *primarium*, perpetuo fere confundere ſolent, qui ad interiora *Linguarum* non ſatis attendunt.

Appoſui *ibid.* quod ſaltem doctos Lectores advertere debuiſſet, *hinc effici, a Nomine unquam* Veram *hujus verbi* Indolem *vel indagari, vel ſaltem finiri, & certa ratione conſtabiliri, poſſe, niſi uberiori abundet ope, & luce, atque ea eſt, quam una ſola Sacri Textus lectio, & meditatio, ſuppeditare valet.* Iterum non intellectus fui: & tamen *Axioma* me poſuiſſe cenſebam: ut ſane omnibus qui *Linguas* callent nil notius, nil certius, nil dubitationi magis exemtum. Quando tamen hæc jam *paradoxa* nonnullis videntur, ex iis quæ ſupra perluſtravimus, rem illuſtremus. *Aſſerere* pro *Vindicare, liberare*, ſexcentis in locis occurrit. Poteſtas haud dubie *ſecundaria* eſt. Pone nunc, nuſpiam locorum apud *Latinos Auctores* obvium τὸ *ſerere*, pro *pangere, ſtatuere*, ſed *ideam* iſtam penitus ex *Libris* exulare; ecquid in tali caſu fieri poterit, ut ad *Originem aſſerendi* ulla humana acie, aut induſtria, cum certa demonſtratione, perveniatur? Eadem plane ratio in *ſervando.* Infinitis in locis *ſecundarium* exerit *uſum.* Ne unicus quidem ſupereſt in tot *Auctoribus*, qui *Originem* redoleat: nemo enim *Veterum*, quod quidem nunc ſuccurrat, *ſervare* pro *trahere* uſurpavit; quum apud *Græcos* ἐρύω & εἰρύω paſſim utramque vim exerat, *trahendi primigeniam* æque, ac *ſervandi* & *cuſtodiendi* tranſlatam, atque *ſe-*

 cun-

cundariam. Sexcenta talia produci poſſunt.

Jam vero quis ille qui ſine *ope*, & *luce*, *Græciæ*, hanc *Originem* indagare, & vel ſuſpicione attingere potuiſſet? An non vaniſſimus mortalis in *Orbe Erudito* audiret, qui ſimile quid ſibi arrogaret? Et tamen eo uſque tum ſui, tum materiæ ſuæ, obliviſcuntur nonnulli, qui *Hebraica* tractant, ut quod in *Linguis profanis* nefas judicarent, id in *Lingua Sancta*, videlicet, ſanctum & religioſum, cenſeri velint. Mitiſſimum, quod de iis pronunciare poſſum, eſt, doctos illos viros diſcrimen *primariæ*, & *ſecundariæ*, *ſignificationis* nunquam ſatis percepiſſe: atque propterea omni momento cadere, & ruinas dare, ubi pulchre ſtare ſe autumant, imperitorum plauſibus excepti.

Quum ergo hæc eſſet conditio *Thematis* ישע, ut *Origo* ejus ex *Sacro Codice* exulans, inde nulla ingenii acie elici poſſet, *Dialecti* evidentiſſimam auctoritatem advocare non dubitavi, ad *primigeniam notionem* firmiſſima ancora fundandam. Nempe *Arabes* tum *ſecundariam* illam *poteſtatem*, quæ in *ſalute*, & *fortunarum* omnium *copia*, conſiſtit, magno, & multo, uſu amplectuntur: tum *primariam* quoque retinuerunt, in *laxitate*, & *ſpatioſa amplitudine*, ſitam: unde ſuperior illa prono, & limpidiſſimo ſane, alveo defluxit. Exiſtimabam tum temporis, atque etiamnum exiſtimo, nihil in hoc genere evidentius dari poſſe. Hinc continuo ſubſumebam; *hæc vera* Hebrææ Radicis *vis eſt*, *hæc dignitas*, *hæc Majeſtas*, *ad quam commendandam*, *ſi vel verbum addam*, *putidus ſim* &c. Adtexebam, nec pœnitet; idemque nunc multo fidentius adhuc reſumo: *Eant nunc viri docti*, & *Sacrum Textum ſolis inſtar ſuo ſe ſplendore aperire, pugnacius contendant: Eant*, & *ad omne foris illatum lumen oculos claudant.* Nempe ne umbra quidem dubi-

bi-

bitationis, ad hoc ſpecimen, ſupereſſe poſſe cenſebam apud omnes qui non dicam judicio pollent, ſed vel ſenſu communi utuntur. Hinc ultima inſtantia concludebam, *Neminem fore, qui ultra dubitare poſſit, niſi qui, quum ſolis ſplendore perfrui poſſit, tenebras tamen, & noctem, ſequi præoptet.* Dubitavit interim Cl. *Drieſſen.* quin & rationes adverſus originem hanc ſat conferta acie inſtruxit. Diſpiciendum itaque, Vanusne ego, *qui tam fidenter, tam gravique oratione perorarim*; an Cl. *Drieſſen.* is ſit, quem Character a me poſitus, nihil minus quam ipſum intendens, deſignabat.

II. In anteceſſum non diffitetur generoſæ indolis *diſſertator*, qui *ſancta ἀδιαφορίᾳ*, ut ipſe teſtatur, *hæc ad pedes Domini deponit*, non parum commendari *Arabiſmum*, *ſi hic ſit verus ſignificatus Thematis* ישע, *quod poſt Nomina Dei hocce principatum teneat inter omnes voces Biblicas.* Jam ambigere nefas, quin qui ita incipit, Tribunal teneat veritatis, atque inde mera Oracula edat. Ea ut tanto magis ferire queant, diſtincte exponam. *Primum* ſic ſonat. *Prima Cl.* Drieſſenii *inſtantia refutatur.*

„ *Eſto: Verbum illud apud* Arabes *eo ſit in uſu, teſtibus Lexicographis. An Lexicographi illi Arabes in Lexicis ſuis* curate Philoſophantur, *ſimplices rerum notiones evolvunt, ſicque* ſignificatus primigenios *figunt: an vero* ſignificatus *maxime* uſitatos, *pleroſque* ſecundarios, *&* tralatitios, *promunt?* „ Deciſa Lis eſt. Fruſtra omnis contentio. Cauſa mea uno ictu ita jugulata, ut jam exequias ei vivus, videnſque, ire poſſim. *Arabum Lexicographi* non poſſunt *curate philoſophari.* Ne *ſimplices quidem rerum notiones evolvere* poſſunt; atque ſic *ſignificatus primigenios figere*: Sed *promunt ſignificatus maxime uſitatos, ſecundarios*, & *tralatitios.* Nimis ergo ineptus ego mortalis, qui ex *Arabum Lexicis* aliquid *primigenium* hauriri, atque *Hebrææ Linguæ* reſtitui poſſe, opinatus fuerim. Ne tamen dicam dolo, parum credulus ſum talibus *Oraculis*, niſi bo-

nis documentis fulciantur. Vereor etiam, ne qui ita decidunt, & pronunciant, de *Lexicographis*, & *Lingua*, cujus ne *Elementa* quidem attigerunt, dignitati ſuæ parum conſulant in *Orbe Erudito*; atque in univerſa hac quæſtione nec nomen, nec momentum, facere poſſe cenſeantur. Verum quidem eſt *Lexicographos Arabum* non ſemper ea accuratione uſos, qua debuiſſent, ad *primigenium* a *ſecundario* dirimendum: Verum quoque, eſſe *Radices*, quarum *principem poteſtatem* ne ipſi quidem *promere* valuerint. Sed an inde jam conſequitur, ubique eorundem operam hac in parte ceſſare? Ego, qui eos quotidie verſavi, atque etiamnum verſor, cum reverentia publico debita, confirmare poſſum, utique eos in longe maxima parte *Linguæ*, *ſimplices rerum notiones evolvere*; atque ita *primigenios ſignificatus vel* per ſe *figere*, vel aliis *figendos* porrigere. Cum *Lexicographis* tamen ſemper conjungi volumus *Lectionem præſtantiſſimorum Auctorum*, ut ſic ex ipſis *Fontibus* ſapiamus; atque vivum ſenſum *Linguæ* imbibamus. Hoc me non neglexiſſe, ſcire utique vel potuiſſet, vel debuiſſet ſaltem, Cl. *Drieſſen.* qui, ſi ita ei videatur, ſic interrogationem iſtam, a dextro latere claudicantem, ſuffulciet, *ſed an Arabes in Lexicis ſuis, vel etiam in Libris, ſimplices rerum notiones evolvunt, atque ſignificatus primigenios unquam uſurpant?* Nos verecunde adfirmamus: Cl. *Drieſſenius* negat: non quia id verum eſſe convictus eſt, ſed quia alias vincere nequit. O Sanctam ἀδιαφορίαν!

Item ſecunda. Audienda & altera deciſio, qua ſecundo pedatu *Origo* noſtra confoditur. „ *Sed fidem faciet recte conſtituto ab Arabibus* ſignificatui primigenio *ex locis Scripturæ S. manifeſtis*, *Pſ.* 34: 7. & 45: 8. & *Jer.* 14: 8. ubi eſt מכל „ צרותיו הושיע *ex omnibus anguſtiis ejus in ſpatium, laxitatem, copiam ampliſſimam omnis ſalutis, eduxit eum* &c. &c.

„ *ſed*

„ *ſed quæ hæc argumentandi methodus? Verbi alicujus* ſignifi-
„ catus primigenius *rationem* boni *complexus*, *ſi ſit* univerſa-
„ lis, *quod de verbo noſtro mox demonſtratum dabimus*, *opponi*
„ *poteſt non uni* malo particulari, *unde nunquam ex illa oppo-*
„ *ſitione huic illi* malo ſingulari *ſignificatum ſimplicem univer-*
„ *ſalem determinas* „ Eſt obſcuriuſculum. Videre tamen mihi videor, quid intendatur. *Vindicare ex anguſtia*, recte dicitur. Minus recte tamen inde colligeretur, *vindicare*, cujus poteſtas ex *Origine* latiſſima, quatenus valet *vim omnem defendere ab aliquo*, proprie eſſe, *relaxare*. Si pro הושיע nihil aliud præſidii attuliſſem, calculum male ſubductum ultro faterer. Atquin attuli diſertiſſimam auctoritatem *Dialecti Arabicæ*, quæ a *primaria ſignificatione laxitatis*, & *ampliſſimi ſpatii*, adſcivit *ſecundariam* omnis *ſalutis*, *commoditatis*, *felicitatis*; & *ampliſſimæ beatitudinis*, *quam nihil anguſti coarctet*. Hanc *Originem* tam *dilucidam* duxi, ut me putidum fore dixerim, ſi *vel unum facerem verbum*, *ad eam amplificandam*; *aut ad divinam gravitatem nominis* Jeſu *ex hoc fonte ſupra aſtra evehendam*. Cernis me non aliud *fundamentum* jeciſſe, quam quod cavillationi exemtum, ſuo ſe pondere ſuſtinet. Adjeci tamen ſatis caute, *illud tantum monuiſſe*, *fortaſſe non plane de nihilo fuerit*, *frequentari* a *Sp. S.* oppoſitionem *inter* צרה *anguſtiam*, & ישע, ſive ישועה, *quod proinde* laxitatem *proprie*, *dein omnis* felicitatis abundantiam *ſonare*, *nemo eſt qui* ultra *dubitare poſſit*, *niſi qui tenebras*, *& noctem præ ſplendore ſolis præoptet*. Hocce *ultra*, quod manifeſto recurrit ad *Demonſtrationem veritatis* ex *Dialecto* præmiſſam, dexterrime iterum a Cl. *Drieſſen.* ſuppreſſum, ut oculos præſtringeret imperitorum, quaſi *prava argumentandi methodo* uſus fuiſſem. Atqui ſemel evicto, הושיע in *Origine* eſſe *in laxitatem vindicavit*, plane fieri nequit ut non Sp. S. in locis laudatis eo reſpexerit, quemadmodum *La-*

 tinus

tinus Scriptor phraſin adhibens *relaxandi* aliquem *ex Anguſtiis*, utique elegantiam ex *oppoſitione* oriundam intendiſſe cenſebitur ab omnibus peritis; quamvis imperitiſſimi eſſet iſti ſoli *oppoſitioni* proprietatem *laxitatis*, quæ aliunde conſtare debet, ſuperſtruxiſſe: quum & *Levare*, *eripere*, *eruere*, *liberare*, *ſervare*, aliaque verba, ad eandem hancce locutionem ſeſe adhiberi patiantur.

Et tertia. Vide tamen *tertio*, quam me premat ſtrenuiſſimus pugnator, & velut nimbo telorum obruat. „ *Ea qua utitur V. D. methodo probabo, quod etiam* פרה *ſignificet* „ dilatare, *quia opponitur Pſ.* 25: 22. *omni anguſtiæ:* פרה „ ישראל מכל צרותיו *Redime Iſraëlem ex omnibus anguſtiis ejus. Pariter Verbum* נצל & הציל. *Videat V. D.* „ *Pſ.* 34: 18. *etiam Pſ.* 54. 9. *Sic* חיה *proprie non ſignificabit* vivificare, *ſed* dilatare. *Vid. Pſ.* 138: 8. *Idem* „ *ſic ſtatues de Verbo* חלץ. *Vide Prov.* 11: 8. “.

Formidoloſam enimvero dextram. Sed aſſume illud *ultra*, quo Ego uſus, in concluſione mea pro ישע adſtringenda, & ſenties omnia hæcce *tela* in *ſtipulas*, *plumaſve*, converti: neque enim ad *Themata* פרה, נצל, חיה, חלץ, quarum diverſiſſima *Origo*, id vocabuli ſeſe vel ſidiculis diſtorqueri patitur.

Cernis quam nobili ratione ad victoriam contendat Cl. *Drieſſen*. Interim tanta copia *Hebraici ſermonis* me inſtructum gaudeo. Dabitur occaſio, eam cum fœnuſculo reddendi.

Quarta jocularis. En adhuc *quartam* inſtantiam, quæ ſalis aliquid vulneri illato inſpergit: „ *Per ejuſmodi* Logicam Etymologicam „ *etiam conficies primigenium* ישע & הושיע *eſſe* beneface- „ re, *quia opponitur omni* malo. *Vide Prov.* 28: 16. „ Valde potentem eſſe *Logicum* oportet, qui hanc *Ægida* toties ocu-

oculis noſtris incutit. Inſpexi locum citatum, & in vicinia, *Vſ.* 18. repperi, הולך תמים יושע ונעקש דרכים יפול באחת *Ambulans integer laxitate omni augebitur: at intortus viarum cadet in unum*, nempe *malorum*. Si hunc contextum reſpexerit V. C. vereor ne tum in *Logica*, tum in *Etymologica* ſua, ſe ſolum habeat admiratorem.

Sed jam ipſe ferme addubito, an non Amiciſſimus noſter *Drieſſenius* nobiſcum colludat, & ſubtiliſſime orbi Erudito iludat: nam locus hicce inter illos, quibus per *Originem* noſtram in *laxo*, *ſpatioſo*, *amplo*, decus ſimul & pondus, accreſcit. Eſt alius adhuc contextus *Prov.* 20: 22. *Ne dicas, rependam* malum; *expecta Jehovam*, וישע לך *& in laxitatem te educet. Vindicem aget oppreſſionis tuæ.* Nova ſuſpicio *colluſionis:* nam *Benefacere* nec meus ibi communis ſenſus admittit, nec vel *Drieſſeniana* illa potentiſſima *Logica* extundere valeret. Plures mihi non ſuccurrunt. Bona tamen phraſis, הושיעני מכל רע *Vindicavit me in laxitatem ab omni malo:* ubi ſi *Benefecit mihi* ſupponerem, illam *Logicam* ſequerer, qua lubenter per omnem meam vitam carebo.

En tandem *quinto* aliquid non omnino joculare. „ *Si cu-* *Quinta*
„ *pis ſignificatum ſingularem* τῷ *ſingulari ſignificatui* צר, *&* *paulo*
„ צרה *oppoſitum, illum habes* non *in verbo* ישע, *ſed in* רחב *Pſ.* *Specio-*
„ 4: 2. בצר הרחבת לי *in anguſtia dilataſti, amplum ſpa-* *ſior.*
„ *tium feciſti, mihi.* „ Optime vero. Sed unde ſcitur הרחבת ibi *oppoſitionem* directam efficere? An ex illo contextu? Non dicet V. D. niſi in ſua ſeſe tela induere velit, quæ tam dextre in me intorſit ex נצל, חיה, פרה, חלץ, etiam *anguſtiæ* oppoſitis. Unde ergo? Ex clariſſimis locis, quæ רחב pro *lato*, proprie nobis offerunt in reliquiis *Biblicis*; veluti quum *longitudo*, *latitudo*, & *profun-*

funditas arcæ, *templi*, *aliarumque rerum*, ſignatur. Accedit firmiſſimus *Dialectorum* conſenſus, quæ hanc *proprietatem* dubitationi eximunt. Sic ergo Vir Cl. ipſemet *Methodo*, quam in me damnabat, utitur: & *oppoſitionem* iſtam non negligendam duxit. Laudo: atque ex *Job.* 36: 16. adjungo completiſſimam imaginem, *Inſtigavit te ex ore Anguſtiæ* מפי צר, *in latitudinem* רחב, *ſub qua nihil coarctati*: *& ubi miſſus menſæ tuæ plenus opimitate.* Monui ibi מרחב *Latitudinem*, *locum late ſpatioſum*, in Sacris uſurpari pro *læta*, *lauta*, *beata*, *conditione vitæ*, *quam omnis felicitas cumulet.* Id *Arabibus* quoque ſolemne ſub رحب, & مرحب, indeque مرحبا وسهلا *Latitudinem & Mollitiem*, pro *felicitate omni fruaris.* Jam omnis quæſtio huc redibit, an ſi רחב *latus fuit*, apud *Hebræos* æque ac *Arabes*, tranſierit ad *felicitatem*, & *ſalutem*, *nulla anguſtia coarctatam*, ullo pacto veriſimile ſit, eandem *tralationem* ſub ישע *laxus*, *amplus fuit*, adſcitam; atque ita etiam *Radicem* hanc *Anguſtiæ* rite opponi. Cl. *Drieſſen.* negat, quia *ſancta* ἀδιαφορίᾳ adverſus me diſputat. Qui eo uſque puræ virtutis necdum progreſſi, mihi forte conſciſcent, nec ambigent, quin ישע, & רחב ſint *Synonyma*, tam *Originis*, quam *ſecundarii*, & *tranſlati uſus*, intuitu. Quid autem רחב *latum eſſe*, & ישע *laxum*, vel *amplum*, *eſſe*, differant, ſi necdum forte ex ſua *Logica*, & *Metaphyſica*, perceperit acutiſſimus *Diſſertator*, ex *Etymologico* ſaltem *Voſſiano* nunc tandem aliquando diſcere incipiat, ne denuo nos impugnans, nobiſcum colluſiſſe videri queat: ni ſemet eluſiſſe videri malit.

Sexta palmaria. Necdum finis. Nempe *ſexto*, poſt tam fortem pugnam, victoria canitur. „ *Diſcimus ex dictis hactenus*, ſig-
„ nificatum *illum*, *quem V. D. ex Arabia adduxit*, *non eſſe*
„ *ver-*

„ *verbi noſtri* ſignificatum primigenium, *ſimplicem*, *univer-*
„ *ſalem*, *ſed* ſecundarium, *&* *metaphoricum.* *Et certe dilu-*
„ *tus nimis eſt ille ſignificatus* dilatandi, *qui non exprimit ipſum*
„ opus, *quod verbum noſtrum ſignificat*, *ſed metaphorice ſal-*
„ *tem aliquod ejus conſequens.* “ Jam tanta vis *Logices* in me incumbit, ut ubi ſim, neſciam. Argumenta Cl. *Drieſſenii* evicerunt, notionem *ſpatioſi*, *ampli*, *laxi*, quam *Arabes* ſub ישע, وسع, frequentant in *rebus corporeis*, non eſſe *primigeniam*, & *ſimplicem*, ſed *ſecundariam*, & *metaphoricam.* Vel nihil plane intelligo, vel hic debet eſſe ſenſus, quod *Arabes* a notione *felicitatis*, & *ſalutis* pervenerint ad *ſignificationem laxi*, *ampli*, *&* *ſpatioſi*, & verbi gratia, primitus dixerint *fortunæ laxiores*, *lautiores*, *beatiores*, indeque *ſecundario* ſubſumſerint *laxitatem omnium rerum*; ut *locus beatus* ex eorum *Dialecto* ſit *locus ſpatioſus*, & *equus beatus*, vel *ſalute præditus*, واسع, ſit *equus amplo greſſu pollens*: Item *brachium beatum*, ſit *laxum*, *liberum*, *ſolutum*, *ſpatioſum*: quin *vas beatum* ſit *vas amplum*, *capax*, *laxiſſimum.* Atqui diſertiſſime monebant *Lexicographi* illi, quos Cl. *Drieſſen.* negabat *curate Philoſophari* ישע in *Origine* deſignare خلاف الضيق الوسع *Contrarium anguſtiæ*; i. e. *laxitatem*, & *amplitudinem.* Hoc Natura ipſa dictat eſſe *primigenium*, & *ſimplex*, & vel ſine *Logica* quivis id perſentiſcit. Cl. *Drieſſen.* cum *Logica* ſua id non ſentit; ſed *laxitatem* iſtam *metaphoricam* eſſe, & *ſecundariam*, pugnat. Dicat ergo, etiam *Anguſtiam* primario eſſe *miſeriam*, *ærumnam*, *calamitatem*, *omne malum*; indeque ſignificationem *arcti*, & *anguſti*, *locis rebusque* accreviſſe; ut *locus miſer*, & *ærumnabilis*, pro *anguſtiore* cœperit frequentari. Egregia profecto ſpeci-

mina, quæ *Orbi Erudito* promittunt *Lexicon Etymologicum*, quo a *materia*, & *corporeis rebus*, mentes avocare, atque ex puriſſimo fonte *Metaphyſices* veras ideas haurire, condiſcat.

Septima ejuſdem ponderis.

„Sed, inquit, Vir. Cl. *nimis dilutus eſt ille ſignificatus* „dilatandi, *qui non exprimit ipſum* opus, *quod noſtrum ver-* „*bum ſignificat*, *ſed* metaphorice *ſaltem aliquod ejus conſe-* „*quens.*" Quomodo *dilatatio*, proprie ſumta, ſit *conſequens ſalutis*, & *metaphorice* inde derivari queat, captum meum transſcendere fateor. Non capio etiam, quo jure *dilatandi* notionem in *ſalute præſtanda* reſpuere poſſit Cl. *Diſſertat.* qui eandem modo ex *Pſ.* 4. 2. ſub formula הרחבת לי *Dilataſti*, *amplum ſpatium feciſti*, *mihi in anguſtia*, produxit. Fortius adhuc, & plenius, הושיע *in laxitatem eduxit*; pro *Vindicavit ab omni miſeria*. Quid in eo diluti, niſi quod ſibimet aliquis diluit? An dilutus quoque Titulus *Laxatoris*, Verloſſer, quem *miſeriarum Depulſori*, & *Vindici*, *noſtro*, vernacula noſtra dicavit? Et tamen *laxare Latinorum* non exhaurit *Hebræum* הושיע, quum & *laxari* dici poſſint *vincula*, quæ nonnihil tantum remittuntur: & *laxari e carcere*, *e vinculis*, pro *emitti*, non continuo adferat *cumulatam* illam *felicitatem*, quam הושיע plerumque ſecum fert. Plerumque dico, nam qui id perpetuum contenderet, haud dubie limites iterum tranſiliret. Hoc alibi preſſius, & enucleatius, demonſtratum dabo. Nunc *certamini* invigilandum, cujus major adhuc moles cum ſequente paragrapho ingruet.

Cl. Drieſſen. *conatus infeliciores.*

III. Nempe profligata mea *Origine*, ad ſuam expromendam ſic firmo pede progreditur Cl. *Diſſertat.* „*Loca S. Script. quibus occurrit*, *& ipſam rei naturam, ſi recte* „*inſpicis*, *primigenius & Univerſalis* (*habet univerſalem vi-* „*de Pſ.* 36. 7. *ſervas hominem & pecus*) *ſignificatus eſt* rem „ſervare integram, *in diſcrimine ſi verſatur*, præſtare ſal-

„vam,

„ vam, *collapſa ſi eſt*, reſtituere in integrum, *rem vel in* „ *ſtatu ſuo conſervare*, *vel in illum reſtituere. Et ſic oppo-* „ *nitur* τῷ אבד *perdere*". Ad hæc paucis defungar. Diſſertare ſe credit Cl. *Drieſſen*. de *ſignificatu primigenio*, & omnes, qui quid *Linguæ* ſint, vel tenuiſſimo guſtulo percepere, ſtatim animadvertunt, cuncta hæcce eſſe *ſecundaria*, ac proinde in tota hacce *diſſertatione* nihil aliud quam *aëra cædi*, atque *pulverem concitari*, qui non tam Legentium, quantumvis imperitorum, quam ipſius Cl. *Auctoris* oculos impleat; ut ipſe ubi ſit, & quo de mecum diſputet, planiſſume ignoret.

Vel *Belgica* noſtra *Lingua* aurem vellere potuiſſet Cl. *Diſſertatori*, ad *vim ſecundariam*, a *primaria*, his in uſibus, diſcernendam. In *Pſalmo* 36: 7. Vernacula noſtra recte, & rite, exhibet, **Gy behoudt Menſchen / en Beeſten.** Illud **Behouden /** haud dubie, in quotidiano noſtro ſermone, valet, *rem ſervare integram*; in diſcrimine ſi verſatur *præſtare ſalvam*, collapſa ſi eſt, *reſtituere in integrum*: ſed quis jam adeo domi ſuæ hoſpes, ut *ſignificatus* hoſce *primigenios* autumet? ac non continuo perſentiſcat, eos a *tenendo*, *retinendo*, quod eſt **Houden / Behouden /** profluxiſſe?

Ne quidem Origines quid ſint dignoſcit Vir Doct.

Mutemus ſcenam: & quæramus quid *ſervare* apud *Latinos* in *Origine* reſonet? Cl. *Drieſſen*. graviter reſpondebit, *ipſam rei Naturam*, & *loca Auctorum*, oſtendere, *primigenium* & *univerſalem ſignificatum* eſſe, *rem cuſtodire*, *retinere*, *integram*: in diſcrimine ſi verſatur *præſtare ſalvam*; collapſa ſi eſt, *reſtituere in integrum* &c. & ſic opponi τῷ *perdere*. Quæramus denuo, quid ſit *perdere* in *Origine Latina*? Ex eadem, credo, *Logica*, & *Metaphyſica*, ſimili gravitate reſpondebitur, *primigenium*, *ſimplicem*, *proprium*, & *univerſalem*, illius verbi *ſignificatum* eſſe, *rem non ſervare integram*, *neque*, *ſi collapſa ſit*, *in ſtatum*

ſuum reſtituere, *ſed ſinere*, *vel facere*, *ut pereat.*

Atqui omnia hæcce palam *ſecundarii* ſunt *uſus*, propagata a compoſitione illa, qua *perdere* valet *per-dare:* & *non tenere*, *retinere*, *reſervare*, *cuſtodire.* Ad eandem rationem & *prodere*, alio flexu, *notiones* ſuas *ſecundarias* adſcivit. Item *perire*, nil aliud in *Origine* quam *per-ire*; **doorgaen** : **vergaen** : ut *interire*, eſt **ondergaen**. Sic *Hor. Truditur dies die*, *Novæque pergunt interire lunæ.* Item, *verborum vetus interit ætas.* Eleganter *Plin.* H. N. 8: 43. *Pullos aſinorum epulari inſtituit Mæcenas: poſt eum interiit auctoritas ſapori.* Pulcherrime, & ad genium Linguæ, *Cic.* L. 3. *de Fin. Ut obſcuratur*, *& offunditur*, *luce ſolis lumen lucernæ*, *& ut* Interit *magnitudine maris Ægæi* ſtilla muriæ, *& ut in Divitiis Crœſi* teruncii acceſſio, *&* gradus unus *in ea via*, *quæ eſt hinc in Indiam: ſic omnis iſta rerum in corpore ſitarum æſtimatio*, *ſplendore virtutis*, *& magnitudine*, *obſcuretur*, *& obruatur*, *atque* intereat, *neceſſe eſt.* Hinc in latiorem campum curſus verbi permiſſus.

Eandem *pereundi*, vel *intereundi*, *proprietatem* poſſediſſe *Radicem* אבד, *Origines* noſtræ, procedente opere, evincent. Quod ſi jam aliquis exiſteret, qui vernaculum noſtrum **Ondergang** / ut *Literator* videlicet, expoſiturus, ejuſque *primigeniam indolem* ſub conſpectum daturus, diceret magno conatu, eſſe contrarium vocis, **Behoudeniſſe**: atque denotare *fortunæ*, *famæ*, *ſalutis*, *amiſſionem*, ac *ruinam* tum *temporalem*, tum *æternam*: idque vocaret, *Vocabula* e *ſaniore Philoſophia enucleare*; nonne omnes illum *nucleum* interioris ſapientiæ Homini lubentiſſime remitterent, & *putamina* mallent, quæ vera *Origo* in manus tradit?

Tranſmitto reliqua, quæ *Parag.* III. ad *ſignificationem primariam* illuſtrandam attexuit, de *Chriſto* מושיע ſervatore,

tore, „ *qui e Diametro oppoſitus* τῷ *Abaddon*, & *Apollyon*, „ perditori; *quippe qui venerit* ſervare τὸ ἀπολωλὸς *quod* per- „ ditum *erat*: deque gemino uſu verbi הוֹשִׁיעַ, partim in „ *Natura*, ubi ſignificet *Actum illum Providentiæ Divinæ* „ *benevolentiſſimum*, *quo omnia* conſervat, *fovet*, *refocillat*, „ *vivificat Pſ.* 36: 7. partim in *Gratia*, ubi *exhauriat opus* „ *ſalutis omne. Gratioſum Dei Triunius Conſilium æternum.* „ *Filii Dei vadimonium: obedientiam ejus Activam*, & *Paſſi-* „ *vam: ſtatum Humiliationis*, & *Exultationis: Electi peccato-* „ *ris regenerationem*, *ſanctificationem*, *Glorificationem*, *per quæ* „ *omnia Jeſus eſt* Σωτὴρ *Salvator*. " Ad ea ſimpliciter tantum rogabo, an omnia hæc etiam in *primigenium ſignificatum Radicis*, quem ſe conſtituturum promiſit copioſiſſimus, & ſolidiſſimus, *Theologus*, intrent? Rogare non ſuſtinuiſſem niſi *argumentandi* ratio Cl. *Diſſertatorem* id inculcatum ire voluiſſe juberet. Quin, ni fallor, diſertiſſime hoc inſinuatur nova adverſus me inſtantia, quæ ſimul mirificam hanc *Originem* ad *Mathematicam demonſtrationem* evehat. „ *Nunquam occurrit in Kal*; *non venit intranſitive* „ *quia nemo* ſalvus *eſt niſi* ſalvatus: *cui derogat ſignificatus* „ *ille Arabicus*, *qui etiam venit intranſitive.* Primigenius „ *Radicis noſtræ* ſignificatus *eſt qui* intranſitive *venire ne-* „ *quit.* " Præpotentem in *Linguis* experior Virum: & aperiuntur *myſteria* hactenus nemini audita, ישע nunquam occurrit in *Kal*; nec vivente *Lingua Hebræa* ullus illius *conjugationis primæ*, unde in *Hiph.* הוֹשִׁיעַ conformatum, extare potuit uſus, quia nemo *ſalvus* eſt niſi *ſalvatus*. Atqui crediderunt omnes, quotquot *Hebraica* tractarunt, etiam *Rabbini*, & *Lexicographi*, יֶשַׁע *ſalus*, ſat crebrum in Sacris, ex *Kal* deſcendere, ejuſque *vim intranſitivam* liquide repræſentare. Idem judicium tulerant de יְשׁוּעָה item *ſalus*, *incolumitas*. Nunc docemur

Aliquid ſuave.

Digitized by Google

has *formas* ex *Niphal* deducendas, vel reluctante *Analogia*, ut נושע *ſalvus factus eſt*, *ſalvatus eſt*, utramque hanc propaginem fuderit, quia nemo *ſalvus* eſt, niſi qui *ſalvatus:* & nulla *ſalus*, niſi *ſalvatio.*

Tanquam Corruptores *Linguæ*, itaque, res ſibi ſuas habeant *Arabes*, qui *intranſitivam poteſtatem* in *Kal* adoptare, ipſumque *Deum*, per excellentiam, ſalutare auſi, الواسع אלווּשע *Ampliſſimum omnis laxitatis*, *felicitatis*, & *ſalutis*, *poſſeſſorem :* nam *Clariſſ. Drieſſenio* liquidiſſime conſtat, *Hebræos* vigente, & florente, cum maxime, *Lingua*, ita nec locutos, nec pro genio ejuſdem loqui potuiſſe.

A ſe ipſo deſciſcit Cl. Diſſertator.

Cave putes Cl. *Diſſertat.* non expendiſſe, quid chartis mandaret. Adeo profunde ad hæc meditatus eſt, ut Sibi ipſi *objectionem* moveat, quam ego quidem ei facere nunquam potuiſſem. „ *Eſt equidem*, inquit, *cognatio aliqua inter* ישע, *& inuſitatum* ישה, *unde* יש *quod nominaliter & verbaliter venit :* & תושיה ſubſtantia, „ ſoliditas, *bonum ſolidum. Sed ſignificantius eſt* ישע, „ *vel* הושיע, *quod in ſtatu gratiæ dat habere verum eſſe*, „ *ſoliditatem*, *bonum ſolidum.* “ Vix intelligis, credo. En Viri acutiſſimi mentem, ni falſus ſum: ישה *intranſitive* notavit olim *eſſe*, *ſolidam ſubſtantiam habere.* Cum ea *Radice* cognationem habet ישע, nec tamen propterea concludas licet, eam ergo ſimiliter in *Kal intranſitive* venire potuiſſe; eo quod ישע *tranſitive* tantum valere queat *dedit habere verum eſſe*, & *bonum ſolidum.* Habes *Originem* cui ipſa תושיה *ſoliditas* præſediſſe videri poſſet multis, niſi ſuperior illa *integrum ſervandi*, & *ſalvum præſtandi*, officeret, & tam deſultorio more ad aliud tranſire prohiberet. Cl. tamen *Diſſert.* cujus *ſimplices*, & *primigeniæ*, *ſignificationes* ſunt *univerſales*, omnia hæc, & plura adhuc, facile in unam ſedem *primariam* compinget,

get, atque confuſionem inde omnem per lumen *Metaphyſicum* arcebit.

Aliquid ex abrupto interſertum.

Sequitur poſt Capitalem hanc obſervationem, altera in me jam iterum reflexa, in cujus connexionem ut penetrare non potui; ita eam ex abrupto hic a me poni nemo mirari debebit; „ *ſenſus ille metaphoricus apud Arabes* „ *innuit equidem liberationem a noxiis peccati ſequelis*, an- „ guſtiis, anxietate: *ſed primarius debet eſſe ſalvare ab ip-* „ *ſo peccato. Ecquid ſonat* dilatabit a peccatis? *Et, quod* „ *non tantum quod ad hanc Radicem noſtram, ſed & quod* „ *ad omnes ſecuturas obſervatum velim, ſi nativa Radicis* „ *noſtræ indoles ſit ſignificatus ille Arabicus* dilatandi, „ *quidni Sp. S. cui nativus genius ſui ſermonis perſpectiſſi-* „ *mus eſt, hic & alibi in ſcriptis N. T. Hebræa exprimit* „ *verbis Græcis, quæ ultimam illam ſignificationum Arabi-* „ *carum Radicem exactiſſime referant? Cur* הושיע *in N.* „ *T. non eſt* πλατύνειν, εὐρύνειν, *vel ſimile quid, quod* di- „ latare *dicat. Sed quam dilutum hoc eſſet? Sed, ais,* „ *Scriptores N. T. utuntur dictionibus, quibus verſio Græ-* „ *ca. Recte: ſed eo ipſo condocent nos, in* Fundamentali- „ bus *his* Dogmatibus *Græcos nativam Dictionum Hebræa-* „ *rum indolem, genuinam notionem recte dediſſe. Hinc* „ הושיע *non eſt* πλατύνειν *ſed* σώζειν, *&* ישע, ישועה *eſt* „ σωτηρία, מושיע σωτὴρ *ſalvator* &c. “ *Quare in* nativa „ *vocum* indole *veſtiganda eamus primum, non in* Arabiam „ *ſed in* Ægyptum &c. &c. “ Splendida circumplexio, tanta luce oculos præſtringens, ut quid velit V. Cl. nemo facile cernat. Mihi certe σκοτοδινίαν quandam offuſam ſentio.

Prima inſtantia.

Non diſcerno *primo*, cur *primarius ſenſus* debeat eſſe *ſalvari a peccato*; unde *metaphoricus* ille *Arabum* qui in *dilatando*, ego dixeram *laxando*, *in laxitatem educendo*, emanarit. Apud me quidem *laxari* fuit, & manebit, *primarium*;

rium; ut *ſalvari a peccato* eſt, eritque *ſecundarium* ſemper.

Secunda. Nullus etiam exputo, *ſecundo*, cur *dilatare a peccato*, nihil ſonet Cl. *Drieſſenio:* præſertim ſi mihi meum fideliter reddatur, quod erat *in laxitatem educere ex peccatorum anguſtia*, *vinculiſque*. **Van de Sonde Verloſſen.** Niſi falſis ideis per totam vitam ſim deluſus, aliotque etiam & publice, & privatim, eluſerim, hæc eſt una omnium nobiliſſima, & in ſcripturis noſtris tritiſſima, imago, atque *Metaphora*; quæ apud me nunquam *proprium*, & *primarium*, *ſenſum*, efficere poterit.

Tertia. Minus adhuc capio, quid ſibi velit *tertia inſtantia*, quæ ad omnes ſecuturas *Radices* ſimul fulmineo ictu potentius pervadat. Non potuit, non debuit, *Spiritus S.* in N. T. adhibere vocabula πλατύνειν, & ῥύεσθαι, pro הוֹשִׁיעַ, quia cujuſque *Linguæ* genius ſervandus. Verba illa apud *Græcos* iſtam *Metaphoram* non adſciverunt. Si vel adſciviſſent, ne ſic quidem argumentum ſtringeret; quia magna in his libertas viget, & quia *Origines* in *Verſionibus* communi uſui deſtinatis captare, indecorum, putidum, importunum, veſanum ſæpe. Quis ferret, ut *integer* redderetur *Belgice*, **ongeraekt**: ut *ſervare*, ἐρύειν, **trekken**/ pro **behouden**: ut *callere artem*, **Vereelt ſyn**: ut *mactare hoſtiam*, **Vermeerderen**; ut *putare*, **ſnyden**/ **ſnoejen**/ pro **meenen**; nam *Origo* certiſſima illius *verbi* ſita eſt in *reſectione*; unde *putare vitim*, *amputare*, *circumputare* &c. Res nemini Humaniori ignota ex *Gellio* L. 6. C. 5. *Putare Veteres dixerunt*, *vacantia ex quaque re*, *ac non neceſſaria*, *aut etiam obſtantia*, *& aliena*, *auferre*, *& excidere: & quod eſſe utile*, *ac ſine vitio*, *videretur*, *relinquere. Sic namque Arbores*, *& Vites*, *& ſic etiam Rationes*, putari *dictæ*. Si hunc locum attendere dignetur Cl. *Drieſſen.* & quotquot cum ipſo ſtant, uno momen-

mento noſtri fient, & boni evadent *Putatores*; atque *Rationes* ſuas non amplius conturbabunt; ſed liquidiſſimam nobiſcum *computabunt* ſummam; quæ hæc eſt; *ſecundarios uſus*, a *primigenio* miris flexibus deſcendere, ſecundum cujuſque *Linguæ* indolem, quæ in aliam transfundi verſione nec poſſit, nec debeat, niſi omnia ſuſque deque commiſcere velimus.

Sed finio: & *quarto*, jam, ex *occupatione*, qua V. D. *Quarta,*
ſub finem utitur, mecum omnes, qui vel a limine *Literas* ſalutarunt, concludere debebunt, Cl. *Drieſſen.* in alio *aëre* verſari, quam noſtro hocce *Humaniore*; & pro *nativo* habere, id eſt *primario*, quod nobis *ſecundarium*; & contra: ait enim, LXX. *nativam dictionum Hebræarum indolem*, *genuinam notionem*, *recte dediſſe*; *ac proinde* הושיע non eſſe πλατύνειν, ſed σώζειν. Hac lege etiam inferam הושיע eſſe *primario*, Ἀμύνειν *defendere*; eſſe βοηθεῖν *opitulari*; eſſe ἐξαιρεῖν *eximere*; nam & his verbis ſuo jure nonnunquam uſi ſunt *Alexandrini:* quod, ut dixi, in *Verſionibus* magna regnare debeat libertas, quippe quæ *primigeniam vim* parum curent, ſi modo *ſecundarium uſum* clare, & nervoſe, expreſſerint. Videat nunc, ut concludam, V. D. atque apud ſuum ipſius Tribunal examinet, judiciumne dictaverit, an Adfectus, & ignoratio ſimul *Elenchi*, *Scriptores N. T. quum utuntur dictionibus Verſionis Græcæ eo ipſo nos condocere, in Fundamentalibus his Dogmatibus Græcos nativam dictionum Hebræarum indolem recte dediſſe: ad eamque veſtigandam non eundum in Arabiam, ſed in Ægyptum.* Hoc demum eſt, ubi ſtrenue quem impugnare te putas, nudum ad omnes ictus præbere latus. Ceterum *Rhetoricationi* huic, ut & reliquæ iſti, multo pulcherrimæ, qua prima hæc coitio, quæ acerrima fere eſſe ſolet, clauditur, ac coronatur, abunde occurſum, L. II. *Orig. Cap.* VII. *par.* II. Non committet, ſpero, in poſterum, Cl.

Digitized by Google

Drieſſen. ut in *Criticornm* hominum caſtra transfugium feciſſe, cum *Meibomianiſque* arma ſociaſſe, videatur.

Solatiolum mihi benigne admotum.

IV. Verbulum ſubnectendum ad novum generoſi animi ſpecimen, quo Cl. *Drieſſen.* me erigere, & conſolari, quodam modo, dignatur; iterum inſinuans, ſe *opem Dialectorum* tamen non repudiare. Dixeram, *eant nunc viri docti, & Sacrum textum ſuo ſe ſplendore aperire, pugnacius contendant: eant, & ad omne foris illatum lumen oculos claudant.* *Ad* hæc Cl. *Diſſert. Reſpondeo*, inquit, *quamvis attentam Script. S. locorum in ſuo argumento, & cohærentia, conſiderationem, & variorum inter ſe collationem, in* genuino ſignificatu *eruendo, in primis cauſis, & adminiculis, cenſeamus, neutiquam tamen reſpuere* foris illatum lumen; *ſed illud arguo, ex ſola S. Scripturæ Locorum meditatione, & collatione, ſæpe numero certius adfulgere Lumen quam ex omni Arabia.*

Jam tandem video quid erretur, non a *Drieſſenio* noſtro ſolum, ſed ab aliis etiam Viris Doctis, qui neſcio quem metum metuunt, ne *Arabes* conſtituantur *Explanatores Veritatum Cœleſtium.* Ni ſtomachus, jam per viginti quinque annos, ad tales ineptiolas occalluiſſet, bilicu-læ quoque meæ nunc, data occaſione, ſplendide poſſem indulgere. Sed ut ſemper, ita & nunc tempero, atque dignitati eorum, qui mea carpunt, parcere perſeverabo. Tantum dicam, audiente *Univerſo Orbe Erudito*, *Hypotheſin* noſtram vel non intelligi, vel de induſtria obſcurari. Ad prius potius, quam poſterius, credendum, mens mea ſemper inclinavit. In Cl. *Drieſſenio* id nunc liquido experior. Non reſpuit Ille *foris illatum Lumen*, hoc eſt *Dialectorum*, & præſertim *Arabicæ*, influentiam in *Linguam Hebræam*, ejusve ulteriorem illuſtrationem. Contendit tantum, *ex ſola Locorum Sacræ Scripturæ collatione & meditatione* ſæpe numero *certius adfulgere Lumen, quam*

ex

ex tota Arabia. Concedo totum argumentum : quin illud *ſæpe numero* erado, atque expungo; ſi de *genuina mente Spiritus Sancti in doctrina ſalutis*, ſive de ipſis *Veritatibus Cœleſtibus* agatur. In eos nihil omnino Juris *Arabiæ*. Hæ *Veritates ſuo ſplendore lucent*, & *domeſticis radiis contentæ*, *ſemet ex collatione*, *&* *meditatione Locorum*, *inter ſe illuſtrant*. Hanc provinciam ſane *Theologis* nec demimus, nec minuimus. Sed ſi ſuſtinere auſint, ſe lumine ſuo *Theologico* etiam *Linguæ Hebrææ* abditiſſimas *Origines*, & *primarias poteſtates*, reſerare, atque conſtituere poſſe, ſola Locorum collatione, & meditatione; jam pronunciare non verebimur abſona, & veritati pugnantia, ſuſtineri: atque operam dabimus, pro provincia nobis demandata, ne quid *Res Hebræa* detrimenti capiat; neve deſerta *Dialectorum fidiſſima* luce, ad *infida*, & *lubrica*, aliarum *Hypotheſium*, quas *Cap.* VII. inſpiciendas præbui, deflectatur.

Animus fuerat, ad triumphum veritatis, ſubtexere explanationem aliquot inſignium Locorum, in quibus *primigenia* illa *poteſtas Radicis* noſtræ admirabiliter relucet: quin imo quæ ſine *Origine* a nobis producta Venuſtatem, & Majeſtatem, priſtinam, nunquam obtinebunt. Sed ut ex hac diſcuſſione prævideo, inter manus ſatis excretura hæcce opella, acceſſiones minus neceſſarias recuſat. Liberiori ergo occaſioni, id eſt Tertio *Originum* Libro, volente Numine, iſta cura deputatur.

S E C T I O II.

Quæ *Radici* בלג priſtinum *nitorem* vindicat.

I. Inter *Themata*, quorum parcus, & *ſecundarius* tantum, uſus in Sacris, eſt בלג, non niſi *quinque* in locis inveniun- *Fluctuationes In-*

terp. ad hoc The-ma.

veniundum. In ejus *ſignificatione* conſtituenda tanta eſt Veterum, & Recentiorum, inconſtantia, atque fluctuatio, ut pleroſque, ipſam quoque *ſecundariam vim* fugiſſe appareat. LXX certe nunc στενάζειν, nunc ἀναψύχειν & ἀναπαύεσθαι, nunc διαιρεῖν, nunc denique ἀνιάζω reddentes, nihil certi, fixique, habuiſſe, comperiuntur. *Vulgat.* item, alibi *dolore torqueri*, alibi *refrigerari*, alibi iterum *ſubridere*, convertens; ſibimet non credidit, nedum ut a nobis credi poſſit. *Chaldæus* nunc *Corroborari* edidit, nunc *quieſcere*; nunc *abire*, nunc *irridere*. Eadem hæſitatio *Recentiorum*, quorum plurimi in *Lexicis*, & *Verſionibus*, dant, *confortari*, *corroborari*, *recreare ſe*. Id nimis vagum viſum Cl. *Coccejo*, cui placuit ex *conjectura*, poteſtas τοῦ ἐυμαρίζειν *facilitare*, *facile efficere*. At *Forſt*; ex *Vulg.* ſatis ſpecioſe arripuerat *refrigerari tanquam e Rivulo*, ex alliteratione cum פלג *Rivus*, eamque *proprietatem* omnibus locis aptare conatus erat.

Ejus primaria vis *non extat in S. Codice.*

Nullus dubitabam, quum hanc fluxam in *Verſionibus*, & *Lexicis*, hujus *Radicis* rationem ſub conſpectu poſui, quin omnes aliquid certius, ſolidiuſque, tum pro *ſecundario*, tum præſertim pro *primario*, *ſignificatu* deſiderari mecum agnoſcerent, quod non *Conjecturæ*, non *Alliterationi*, ſed firmo inniteretur fundamento *Dialecti*: quia *Natura*, & *Conditio*, *Linguæ*, non aliam *deciſionem* in rebus dubiis admittit. Alia tamen mens ſedet Cl. *Drieſſenio*, qui ut *Hypotheſin* ſuam, de *Verſionibus*, & *Lexicis*, tanquam *ſufficientiſſimis adminiculis* ad interiorem *Linguæ* vim rite declarandam, adſtrueret, ita *Sectionem* hancce exorditur. „ *Animadvertamus an non ex* Verſionibus, *&*
„ Lexicographis, *ab ipſo adductis*, *ſi non* omnibus *& in*
„ omni *Scripturæ loco*; *ſaltem* aliquibus, *&* quibuſdam
„ *in locis*, *faciente Divina providentia conſervatus ſit verus*
„ ſignificatus, *vel* primarius, *vel* ſecundarius, *quo median-*

„te

„ *te* primarium *recte figimus: quas tamen* Verſiones *&* Le-
„ xicographos *Vir Cl. heic*, *&* *paſſim*, *tam maſcule reji-*
„ *cit*; *&* *an tandem vera*, *&* *nova*, *lux*, *heic*, *&* *paſſim*,
„ *ex* Arabia *adfulgeat*."

Habes iterum luculentiſſimum conſpectum *Methodi*, qua *Theologus* noſter ſe uſum, & perpetuo uſurum, in S. *Scriptura* commentanda, & explicanda, cordatiſſime profitetur. Vide an mentem Viri ſatis perceperim. Fieri nequit, *faciente Divina providentia*, ut non ſaltem *unus eorum*, qui *Verſiones* vel olim, vel recentiore memoria, concinnarunt, *verum ſignificatum* expreſſerit; ſi non *ubique locorum*, ſaltem in *aliquo*: nam alias actum foret de *Eccleſia*, actum foret de *Fide*, & *Doctrina Salutis*. Iſte *ſignificatus* ſi vel *ſecundarius* ſit, me ad *primarium* & *antiquiſſimum* facile deducet. *Judicium* mihi adeſt *Criticum*, cujus face diſcernam quis ille *unus*, qui *uno*, *alterove*, in *loco*, *verum ſignificatum* conſignarit. Hic ſi tantum *ſecundarius* forte fuerit, ejuſdem *Judicii Critici* radiis omnes illas tenebras ex facili perrumpam, atque evincam, quibus *Schultenſius* circumſeptas eſſe *Origines Hebræas* perſuaſum ire voluit *Orbi Erudito*.

Nihil me poſuiſſe putem, quod non examuſſim conveniat vel *Hypotheſi* univerſæ Clariſſ. *Theologi*, vel *periodo* tantum quod excerptæ.

Quid ad hæc Ego? Quid aliud, quam ut profitear, atque declarem, me infeliciore genio, & ingenio, eſſe, quam ut tantum *Theologicæ Sapientiæ* culmen ſuſpicere poſſim, nedum ut eo me eſcenſurum, ſperare auſim.

II. Non mirum, ſi tanto lumine circumfluens Cl. *Diſſertator* ſic ſubſumat *Par.* II. „ *Mihi liquidiſſimum eſt* *Hanc tamen Cl. Drieſſen. ſagaciſſime indicat.*
„ *ex collatione*, *&* *attenta conſideratione*, *locorum*, *admini-*
„ *culo Verſionum*, *colligi*, *ſignificatum primigenium eſſe*,
Rectius ſe habere; convaleſcere; Vires recolligere; *ſic-*

que ſe recreare & refocillare. *Has notiones ſi non* omnes, *ſaltem* aliqui, *&* alibi, *nobis ſubjiciunt.* Jam non eſt, quod ultra quis ambigat. Cl. *Drieſſenio* in medio fluctu Veterum, ac Recentiorum, liquet, & ita liquet, ut cum *ſecundario uſu*, qui ſolus in *Bibliis* ſupereſt, Divina quadam *Judicii Critici* virtute ſimul liquidiſſimam nobis aperiat *Originem*, in *Rectius ſe habere*, *convaleſcere*, *vires recolligere*, ſicque ſe *recreare*, ac *refocillare*.

Confundit ſecundaria *cum* primariis *videlicet.* Nos *Grammatici*, & minuti *Literatores*, omnes haſce *ideas* vocamus *ſecundarias*: ut *Rectius ſe habere* veniat a *recto*: *Convaleſcere* ſit a *valeo*, & *validus* pro *firmo*, ac *robuſto*. *Vires recolligere* ſit a *Colligo*, quod a *Lego*: ut *recreo* a *creo*; & *Refocillo*, a *focillo*, quod a *foveo*, & *focus* propagatum; judice Magno *Voſſio* in *Etymol.* quamvis Summ. *Caſaub.* a *faucibus* maluerit, ut ſit *fauces molli lana fovere*. Sed jam, ut video, præ Maximis Viris hiſce ſapuit *Avenar*. qui ſagaciſſime detexit, *focillare* ex *Oriente* derivandum, atque eſſe ipſiſſimum noſtrum בלג, quod per *metatheſin* in בגל converſum, *primigeniam* iſtam *vim* ſub hoc *Themate* poſſederit, atque ſic *Latium* ditarit. An Cl. *Drieſſen.* ab ipſo hauſerit, an ſibi debeat, pulcherrimum acumen, dicere non habeo. Idem tamen *Avenar.* ſe vitreis ludere fulgoribus oſtendit, quando in *Lexico* ſuo hôc *focillare* in בלג iterum deducit ab affini פלג *diviſit*, *quod is refocilletur*, *a quo moleſtia dividitur*, *id eſt*, *diſpellitur*. Totus in talibus vir ille, cujus ingenio nihil luxurioſius ad *proprias*, & *certas*, quas *Lexici Titulus* promittit, *ſignificationes Omnium Radicum Hebræarum* ex *alliterationibus*, & *Syllabarum aucupiis*, *conſtituendas*: dum interim ne quidem quid *proprium*, & *primigenium*, in *Linguis*, comprenſum haberet. Ei æmulus Cl. *Drieſſen.* in *Titulo Diſſertationis* ſuæ pollicetur *primigenios*, *ſimplices*, *proprios*, *&* *univerſales*, *ſignificatus Hebræos*; quum ex

ſpe-

ſpeciminibus hiſce in oculos omnium incurrat, *ſecundariis uſibus* Viri mentem operamque, obhærere, nec diſcernere, aliam eſſe *Originem Convaleſcendi*, aliam *reficiendi* & *recreandi ſeſe*, aliam *ſeſe refocillandi*, quamvis cum aliis bene multis verbis in unum *ſenſum ſecundarium* congruere, & conſpirare, queant.

Nec Cardinem quæſtionis percepit.

Hactenus ergo a Cl. *Drieſſenio* pro *Origine* quidem, in qua *Cardo Quæſtionis* noſtræ verſatur, nihil omnino effectum: & repetere nunc cogor veras illas, quas olim miſi, voces, *dolendam* mihi videri *ſortem Ling. Hebr. quod ſedibus ſuis extorris*, quoad *Origines* videlicet, *emendicatis* quibusdam, & *male conſutis*, *pannis obſita jaceat*, *quæ excuti nequeant*, *quin lapſa defluant*, *niſi forte in auctoritate Magni alicujus Nominis tenacius hæreant*. Nempe qui Cl. *Coccejo* addictiores, non dubitabunt quin ejus ἐυμαρίζειν *facilem efficere* ſit genuinum. Si *ſecundario gradu* id locetur, idem juris habet, quod reliqua, nam & *facilius ſe habere* dicitur, qui *convaleſcit*, vel *refocillatur*. Sed ſi hoc jam *primarium* eſſe tendatur, ſimpliciter reponam, ignorari ergo, quid ſit *primarium* in *Linguis*, & ne ipſum quidem illud *facile* ſatis attendi, cujus notio iſta quæ *difficili*, & *duro* opponitur, palam *ſecundaria*, a *faciendo* ducta. Iterum alii, qui aucupia amant literularum, non ambigent, quin בלג ſit *refrigerari tanquam e rivulo*, ut *Forſt*. ſat ingenioſe; eamque *proprietatem* ex *Vulgato*, & LXX, omni aleæ eximent, quippe qui *Pſ.* 39. 33. dederint *refrigerari*, & ἀναψύχειν. Demiror, cur Cl. *Drieſſen*. qui *Origines Ling. Hebr.* non ex *Arabia*, ſed ex *Ægypto*, e ſinuque *Alexandrinorum*, repetendas pronunciat, tam *liquidam*, *pulcramque*, *imaginem* non ambabus ulnis fuerit amplexus: præſertim quum tam dextre *Græcos* illos ab omni ſpecie erroris abſolvere queat, ubi alii mecum eos longe aberraſſe autumabant. Audi modo. „ *Ponamus jam* τῶν

„ LXX.

Digitized by Google

„ LXX. *Job.* 9. 27. *Jer.* 8. 18. *& alibi a vera notione*
„ *aberraſſe: ſi locorum Scripturæ argumentum recte introſpi-*
„ *cis, recte dijudicas veriſſimas notiones quas in his illis locis*
„ *ſuggeſſerunt. Et quid ſi Job.* 9. 27. *&* 10. 20. & *Pſ.* 39.
„ 13. *ſibi ipſis contrarii non ſint? Suſpiria ducendo reſpira-*
„ *mus, dolori ubi licet indulgere doloris lenimen eſt. Forte*
„ *Jer.* 8. 18. *ſenſum reddunt*, plaga inſanabilis cum dolo-
„ re eſt, *ubi in ipſo dolore quærenda eſt refectio, refocillatio.*
Miraculum hominis! Si *Voſſius* ille *Iſaacus*, qui LXX conſecratos voluit, reviviſceret, *Drieſſenium* noſtrum una cum iis conſecrari, & cœlo locari, juberet, quod *Dolorem inſanabilem*, & *Refocillationem*, in unam, *ſimplicem*, *propriam*, *primigeniam*, & *univerſalem*, *ſignificationem*, potuerit conciliare.

Origo *noſtra adfirmatur ulterius.*

Ego interim, qui in omnibus illis, quæ præmiſſa, nihil reperiebam, ubi pedem tuto figerem, certius quid ope *Dialectorum* promere conatus fui, exhibuique ſignificationem *nitendi*, & *renidendi*, quam *Arabes* frequentant ſub ſuo בלג بلج, in *ſole*, *cœlo*, *vultu*, *ore*, ſive *proprie*, velut quum *lux nitet*; *nitet dens albus*; *nitet etiam frons glabra:* vel *improprie*, quum *mœrore diſcuſſo eadem frons hilaritate eniteſcit*, ut *Quintil.* loquitur. Quum hæc in *Originibus* proferrem, & locis *S. Scripturæ* hujus *ſplendidiſſimæ figuræ* decus inferrem, ingenue dicam, conſenſum omnium etiam imperitorum, mihi ſpondebam. Vanus fui. Seculi mei homines *Originem*, quam luce meridiana clariorem opinabar, quia ex *Arabia* veniebat, admittere auſi non ſunt. Atqui meum illud *eniteſcere*, ſi uſum *ſecundarium*, qui ſolus in *Bibliis* ſupereſt, conſideres, ſub ſe complectitur omnia quæ ab aliis allata, *rectius*, vel *facilius*, *habere*; *convaleſcere*; *vires recolligere*; *refocillari*; *corroborari*; ut eatenus nullus inter nos ſit diſſenſus: iiſdemque inſuper, ex

ex *primigenia indole*, ſingularem adfundit *lucem*, & *gratiam*, ad quam nulla præcedentium *ſignificationum* poteſt adſpirare. Nil ſpecioſius ſane, nil dignius, *Metaphora* illa *frontis ſerenæ*, & *nitidæ*, quam *Jobi Cap.* 9: 27. ex hoc fonte reſtitui. Ea ipſi *Drieſſenio* noſtro ante annum adhuc ita placuit, ut pro ſua eam *Dilucidationi Analyticæ* in *Jobum* dignatus ſit inſerere: ſic enim ibi converſum reperio, *Deponam vultum meum, & reſpirabo*, vel, *faciem meam nubilam mittam, eamque ſerenabo: Renidentem dabo.* Eodem honore *Origo* noſtra mactata a *Dilucidatore Jobi*, *Cap.* 10: 20. ubi hæc appoſuit: *Recedas a me, ut reſpirem paululum*, vel, *ut pauliſper renideſcam, vultum nubilum diſſerenem.* Verum O! omnium rerum viciſſitudo eſt. Quod hodie adblanditur, cras faſtidio eſt. Sed & δεύτεραι φροντίδες, σοφώτεραι. Potuit ergo Cl. *Diſſertator* uno eodemque *volumine*, a ſemet, ſuo jure, diſſidere, & quod adoptaverat velut ſuum, denuo repudiare, *Sancta illa ἀδιαφορία*, quæ ex univerſa hac ſcriptione omni periodo relucet. Perpende modo hanc inſtantiam, qua contra *Originem niteſcendi* inſurgitur p. 15. „ *Sed quem* „ *Lexicon indicat ſignificatus non eſt primigenius, univerſa-* „ *lis, ſed particularis vel ſignificatus alicujus univerſalis ad* „ ſolem *applicatio. Sic primigenius ſignificatus non eſſet* „ *particularis ille* ſolis & auroræ inſtar fulgere, *ſed gene-* „ *ralis ille* fulgere, *qui & deinceps quaſi* ſecundarius *a Le-* „ *xicographo indicatur.* “ Hebet oculus præ nitore *periodi*; nec ſatis video, quid legam. An hoc vult ſublimis *Diſſertator*, *fulgere* in *ſole*, in *aurora*, non poſſe eſſe *primigenium*, quia & alia *fulgent*, ac *nitent:* ac proinde *primariam vim* eſſe *nituit*, *generatim*; unde *ſpeciatim* ad *auroram* applicetur? Nil pugno ſane. Ipſe id ut notiſſimum ſuppoſui; non enim libenter inculco, quæ ſenſus communis nemini non dictat. Sed fateor communem

Approbata primum a Cl. Drieſſ.

Nunc improbata.

G meum

meum ſenſum mihi nunquam dictaturum fuiſſe quod probationis loco adjectum. „ *Loca ſcripturæ ubi radix oc-* „ *currit ſi inſpicis omnia*, *ſignificatur* primario *aliquid re-* „ *late ad* animum. *Illum prius oportet fieri* ſereniorem, „ *æquum*, *quam* frons niteat. *Ubi* animus *reficitur*, *in* „ *vultu*, *mentis ſpeculo*, *illud relucet.* “ Hoc vult acutiſſimus *Philoſophus*, & *Literaturæ Hebraicæ* ſtator; *nitere* in *ſole*, in *aurora*, quod *Arabs Lexicographus* exhibebat, non *primarium* reputari poſſe, quia *Scripturæ S.* loca *ſignificant* aliquid, quod *ad Animum primario referatur:* ac proinde *primarium* ſtatuendum fuiſſe ab illo *Arabe*, ſi *curate philoſophari* voluiſſet, *Nituit animus;* dein *ſecundario*, uſu, *nituit frons*, *ſol*, *aurora* &c. quoniam *frons niteſcere* nequit, niſi *animus* prius *nituerit*, & *ſerenitatem induerit.*

Metaphyſica V. Cl. Originatio. Habes e meditullio *Philoſophiæ* hauſtas *Origines*, ad quas nemo qui in *Linguis* addiſcendis aciem ingenii ſui conſumit, unquam adſpirare queat. Perſuaſeram, fateor heu! mihi hactenus *nitorem*, & *ſerenitatem*, ad *animum* transferri per *ſimilitudinem* quandam, qua *Animus nulla triſtitia obnubilatus* comparatur cum *facie ſerena*, & *nitente*, *cœli*; ſed nunc demum audio, & diſco, *nitorem* eſſe *incorporeum* quid, quod *principem ſedem* teneat in *animo*, indeque *frontem nitidam* emanaſſe; & reliqua porro quæ *nitere* dicuntur, ut *ſolem*, *auroram*, *aurum* &c. &c. &c.

Nempe & *ſerenitas* primario eſt *animi*, ſecundario *frontis*, unde ad *Cœlum* porro tranſitus factus. Contra *nubila mens*, *nubilam* faciens *frontem*, ex ſe propagavit *nubilum Cœlum*; ex *Philologia Drieſſeniana*, quæ ad lumen *Metaphyſicum*, & *Logicum*, veras nobis pandit *Origines*. Jam dubitare nequeo, quin *aptum* ad omnes artes, & ſcientias, *ingenium*, prius ſit quam *apta manus*, qualem in *Diſſertatione* hac *exaranda Orbi Erudito* præſtitit ſcriptor ſolertiſſimus, atque, ut video, omnes *Linguæ* brevi,

tan-

tantis hiſce auſpiciis, ſplendidiorem faciem induent, quam hactenus habuerunt, e *craſſæ* videlicet, & *obſcuræ*, *materiæ vinculis*, ad *liberum ſpiritum*, *aëremque Philoſophicum*, traductæ; ut ibi demum nativo, & *puriſſimo*, ſuo *nitore* perfruantur.

Non alienus interim Cl. *Drieſſenius* ab idea *eniteſcendi*, ſi modo *primariam ſedem* in *animo* ei aſſignemus: quin, hac ſub conditione, jam Noſter plane factus videtur, ita pergens. „ *Et ſi vel ſimplex*, *& primigenius*, *ſignificatus* „ *eſſet τὸ* nitere, eniteſcere, *ſignificatus ille univerſalis di-* „ *ſtincte erit conſiderandus*, *qua refertur ad* animum, *&* „ *qua refertur ad* corpus, *& tunc in locis omnibus non hic* „ *erit prior*, Nitere inſtar auroræ; ſereno eſſe vultu: *ſed* „ *hic:* eſſe animo paulo confirmatiore, æquiore, ſere- „ niore. *Eſſetque de eo diſpiciendum an loca illa omnia* „ *Scripturæ requirant*, *vel patiantur illum* fulgorem *faciei*. Sentiſne? *primarium* eſſe debet *animus paulo confirmatior*, *æquior*, *ſerenior*, ut ad *ſerenitatem vultus* dein *ſecundario gradu* perveniatur. Hinc craſſior mea methodus ita caſtigatur. „ *Deinde locis omnibus Vir Cl. ſubintellectam vult* „ faciem, *quod durum videtur*, *dum radix univerſaliter &* „ primario *debet aliquid ſignificare per ſe*, *ſine* ſubintelle- „ cto *vel adjecto aliquo: & quidem ſignificare univerſale* „ *quid*, *quod tum diſtinctis ſubjectis aptatur*, *neque enim ſo-* „ *la* facies *nitet*, *ſplendet*. “ Atqui *facies* diſerte expreſſa, *Jobi* 9: 27. Aliis in locis eam ſuppleo jure *Ellipſeos*, quam omni momento omnes uſurpant *Linguæ*. Sed & illam *Logica*, ac *Metaphyſica*, *Drieſſeniana*, eliminabit forte, *Linguaſque* mala hac cruce liberatum ibit. Ad reliqua ſatis reſponſum. Reſtat *Criſis*, quæ *Coronidem* omnibus imponit. „ *Quod ad locum Amoſi*, *cui aptat ex* „ *Lexico hauſtum ſignificatum*, aberrat *a figura*. *In illo* „ *loco & conſimilibus*, *non alluditur ad lætum auroræ can-*

G 2 „ *do-*

Digitized by Google

„ *dorem*, *ſed ad ejus* τὸ ſubito, *& ad expanſionem.*" Hæc jam non *colluſio*, ſed vel *illuſio mei*, vel manifeſta *ſui eluſio.* Monueram ego, verba illa *Amoſi*, *Cap.* 5: 9. המבליג שד על עז a *Vatablo*, *Druſio*, aliiſque verti, *Qui confirmat vaſtatorem contra fortem.* Adjeci, magis ſe commendare illud Cl. *Cocc. Qui facile infert vaſtationem in robuſtum.* Pro eo, in eandem mentem, ex *Origine* certiſſima, ſubjeci, *Qui effulgere facit*, *&* de ſubito, *auroræ inſtar oriri vaſtationem ſuper potentem.* Quomodo ergo *aberro a figura*, qui id ipſum expreſſi, quod Cl. *Drieſſ.* proponit? Adjunxi & *expanſionem* quam diſertiſſime, ex *Joël.* 2: 2. &c. atque figuram illuſtravi ex *Homerico* illo

—— — ὅσόν τ' ἐπισκίδναται Ἠώς.

Qualiter expandititur Aurora.

Statim ſubnectens, *Nodum ibi in ſcirpo quærere qui aliud quam* nec opinatum adventum, *cum incredibili* celeritate *conjunctum volunt.* Nimis infelix mortalis ſum, qui etiam tunc *aberro* in oculis Cl. *Drieſſenii*, quum idem mecum ſciſcit.

Major lux addita loco Jer. 8: **18.**

Ceterum ſciri velim, me locum, *Jer.* 8: 18. מבליגיתי עלי יגון majori luce perfudiſſe, in *Diſputatione ſecunda* de *Significatione verborum ex Ancipiti.* Oſtendi ibi הבליג ſpeciatim valuiſſe, *riſit ore nitenti*, *albiſve dentibus*, quod *Latinis* eſt *renidere*, *renideſcere:* atque inde elicui illuſtrem hanc *Figuram*, gravi aculeo ferientem. *O Tu quæ renides mihi ſuper dolore*, *in me cor meum elangueſcit.* Duplicem obtuli *riſum*, alterum *illuſorium*, alterum *Sardonium*; cum *Mimeſi* in ultimo colo. Ad *illuſorium* quoque *riſum* referas licet *Amoſi* contextum, ſi ſenſus, quem Doct. *Belgæ* ſecuti, adblandiatur, **Die zig verquikt** (**door**)

Ver=

Verwoeſtinge over eenen Sterken. Subſtitue, ex *Origine* verbi, *Qui renidet* ad *Vaſtitatem ſuper potente:* & Confer *Prov.* 1: 26. Apud *Latinos renidere* item in *riſu Sarcaſtico*, tritum. Illud *ſe recreare*, quod *primarium* nemo Eruditus, ſi a Cl. *Drieſſenio* diſceſſeris, unquam dixit, ſi ad *nitorem vultus* reducatur, jucundam ſatis imaginem præhibet: Sed ſi adſciſcas inſuper *albis dentibus ridere*: *renidere*, habebis aliquid gravius adhuc, & illuſtrius, quod Locum iſtum admirabiliter impleat.

Amplexus fuiſſem jam olim; & nunc magis adhuc illuc propenderem, niſi duriuſcula videretur conſtructio, quæ ſine fulcro ſtare non poſſit. Liceat interim de eo ampliare, donec uberior lux adfulgeat.

Sectio III.

Radici קרח *ſimplicitas* ſua vere *Hebraica* aſſeritur.

I. Quam generoſo, & valido, *Marte*, *Origines* noſtras oppugnandas ſuſceperit Cl. *Drieſſen.* Sectiuncula hæcce in omnium oculis defigit. Exorſus fueram *Caput* II, quod *Themati* huic illuſtrando totum impendi, a *receptiſſima* illa *Methodo* ſignificationes *Hebræas* eruendi, & conſtituendi, quam *Forſterus*, *Avenarius*, *Bohlius*, *Guſſetius*, aliique, majorem in modum commendarunt, quin tanquam munitiſſimam *viam* verum inveniendi urſerunt; *Collationem* nempe *locorum* ubi *Radix* aliqua occurrit, cum *conſideratione* ipſius *contextus*, in *ſcopo*, *ſerie*, *circumſtantiis* omnibus: unde viri illi Doctiſſ. velut ex *collectis* undique *ſcintillulis liquidiſſimam veritatis lucem* elici poſſe contendunt; non ſolum pro *ſecundariis uſibus*, ſed etiam pro *Ori-*

Primaria & ſecundariæ notiones rite diſtinguendæ.

Origine, & *primaria Virtute*, atque *poteſtate.*

Hoc poſterius omnem ſuperat abſurditatem; ad eamque caſtigandam, refrenandamque, præter alia, hæc poſui par. illius *Capitis. Quid enim? Tamne dextra Natura in lucem mortales extulit, ut ubi nox tenet, tenebræque diem extinxerunt, ab errore tuti eſſe queant, atque haud ſecus, quam medio ſole, explorato pedem ferre?* Hoc certe ſibi arrogant, qui tandem cumque illi, qui *Origines*, ſive *Formales*, quas vocant, *ſignificationes ex ſolis Viſceribus Textus*, ſine ulla ope, & luce, *Dialectorum*, ſeſe veſtigare, ac finire, poſſe dictitant.

Adjeci; *Tamne lætis Orientis Muſis editi ſunt, qui cœlum hauriunt Europæum, ut quod in Lingua domeſtica, ac patria, nemo homo præſtiterit, id in* Lingua Orientali, *toto Cœlo a ſenſibus noſtris ſejuncta, tanquam virgula quadam Divina ducti, efficere poſſint?* Ecquid evidentius ad reviċtionem? ſubſumſi itaque: *Hoc qui ſibi perſuaderi patitur, næ Hoſpes ille in ratione Linguarum verſatur, earumque profunda ne perfunctorie quidem introſpexit: quippe in quibus omnibus innumera ſeſe objiciunt, denſis circumfuſa tenebris, quas nulla acies humani ingenii perrumpere poſſit, niſi lumen veterum monumenta præpandant.*

Hæc ut dubitationi, ita contradictioni, exemta. Auſimque hanc *Methodi* noſtræ *Demonſtrationem Apodicticam* appellare, gemino confirmatam ſigillo, *Rationis*, & *Experientiæ.* Cl. *Drieſſen.* qui *Fundamentorum noſtrorum ſoliditatem ſe tentaturum* profeſſus eſt, ad omnia hæc profundiſſime ſilet; atque forti gradu hocce Cauſæ meæ invictum præſidium tranſſiliens, a *Paragr.* VI. *Cap.* II. mea *excerpere* dicam, an *concerpere*, inceptat ſapientiſſime. Ne quid diffitear, ſatis tædioſum fuiſſet Cl. *Diſſertatori* longius excurrens illud *Caput* perlegere, eſt enim inter ea, in quibus vereor ne mihi indulſerim, atque patientiam pu-

publicam onerarim, quod ad illius *verbi* uſus illuſtrandos majore quadam copia me inſtructum ſentirem; quodque exiſtimarem me non ſcribere pro iis, qui compendioſe docti eſſe cupiunt, ſed pro hominibus Eruditis, quibus liberiores hi excurſus non ingrati venirent.

Diſcrimen hoc non obſervatur a Cl Drieſſen.

Mea proinde culpa, quod Cl. *Drieſſen.* nec ſequi, nec percipere forte, dignatus ſit vim *demonſtrationis*, qua adſtructum dedi קדח in *ſecundario uſu*, qui ſolus in *Bibliis* quinque locis ſuperſtes, non eſſe *accendit*, ut prima inſpectio, & collatio, ſuadere videbatur, ſed *elicuit*, *laciendo extudit*, *extrivit*, *exterebravit*, אש *ignem*. Bis *tranſitive*. *Jer*. 17. 4. אש קדחתם באפי *ignem terebraſtis*, *terebrando*, *irritando*, *elicuiſtis in Naſo meo*. *Eſai*. 50. 11. *Væ vobis*, *qui terebrando extunditis ignem* &c. Ter *intranſitive*: *Deut*. 32. 22. אש קדחה באפי ותוקד *Ignis terebrando elicitus eſt in Naſo meo*, *& ardebit* &c. Similiter *Jer*. 14. 14. Denique *Jeſ*. 64. 1. כקדח את המסים *ſicut terebrando elicitur ignis fomitum aridorum*, &c.

Hanc *ſecundariam poteſtatem* conſtantiſſimo uſu *Arabum* non ſolum, ſed & reliquarum *Dialectorum*, ſubnixam, oſtendi emanaſſe a *principe*, & *antiquiſſima*, notione *forandi*, *terebrandi*, quam iidem *Arabes* ex ditiſſimo Veteris *Linguæ* penu nobis refundunt.

Eſt *Origo*, qua nihil lucidius, nihil quoque locorum illorum dignitati, & granditati, convenientius, excogitari poſſe, omnes qui Jove judicant æquo, mihi conſciverunt, atque omne per ævum conſciſcent. Ne arrogans videatur, effecit *Clariſſ. Vitr.* in *Comment.* ad *Eſajam*, gemino in loco *Originem* noſtram calculo ſuo confirmans; nec non *Celeb. Melchioris* in *Diſput.* de *Mulieri Sota*: a quibus me viciſſim haud exiguam lucem iſtis ipſis in locis lucratum eſſe, profiteor, atque agnoſco.

Qui Eviacen-

II. A ſe impetrare tamen potuit Cl. *Drieſſen.* ut *Demon-*

tiſſimis etiam propterea contradicit.

monſtrationi tam *Liquidæ*, quam ulla unquam hoc in genere *Literarum* data fuit, vel dabitur, contradiceret. „ *Loca ſi confers*, inquit, *omnia*, *&* *verſiones*, *certiſſimum* „ *eſt* primam notionem *eſſe vel eam* incendendi, *vel*, *ſi* „ *vis*, *generalius*, ignem excitandi; *ſive illum* eliciendo, „ vel *materiæ combuſtibili ſubjiciendo*. *Quamvis mihi ve-* „ *rior videtur ſignificatus heic primarius*, incendere, ignem „ ſubjiciendo materiæ combuſtibili: *quem nobis dant Ver-* „ *ſiones*, *&* *Lexicographi*.". Habes judicium Viri, qui coquit, quæ ſcribit, & non apponit, niſi quæ *demorſos ungues* ſapiant. *Primaria notio* ei eſt *ignem excitare*. Hoc omnes alii *ſecundarium* vocitarent; dicerentque anceps. Certe *excitat ignem*, & qui eum *evocat tritu*, *alliſuve*, & qui *elicitum nutrit*, *atque in flammam producit*. A priore idea non reſilit V. D. ſubjiciens ipſe, *ſive eliciendo illum*: quæ planiſſume mea eſt ſententia. Addit quidem, *vel materiæ combuſtibili ſubjiciendo:* ſed hoc jam *diſputationi* datum; non rationi: ne me impugnans, mecum ſtetiſſe deprenderetur. Sciatur tamen *Arabes* hanc ipſam *latitudinem* ſub noſtro *Themate* nonnunquam adſciſcere, prout in omnibus *Linguis* per *Synecdochen* limites Verborum extenduntur; ac proinde קדח etiam valet *materiæ combuſtili ignem ſubjecit*, *terebrando elicitum*. Quis interim tam hebes, ut hoc non agnoſcat *ſecundarium*, & a *primigenio fonte deflexum?* Is ergo fons vel ignotus, clauſusque, per omne ævum, maneat neceſſe eſt, vel admittenda *Origo* illa *terendi cum foratu*, aut *forandi cum tritu*, quam non ex *Conjectura*, non ex *fornace* calida *imaginationis*, non ex *ludicro alliterationis*, elicio, atque extundo, ſed in ſolida fundo auctoritate omnium *Dialectorum*, quæ cum *Hebræa* unam primævam tenent ſtirpem. In *aucupio literarum* præſidium poſuit *Forſter*. noſtro קדח tribuens vim *accendendi*. Idem placitum *Avenario*, qui cognationem inſuper habere dicit cum

cum יקד *canduit*, *incanduit*. Addidit vir ille in *Etymis Latinis* procudendis artifex plane admirabilis: *Hinc Latini interponendo* in, *dicunt* cendo, *quod in compoſitis* accendo, incendo, *tantum uſurpatur*. Nil pellacius iſtis luſibus, quibus etiam magna nonnunquam ingenia indulſere. *Cendo* tamen illud nihil eſt, quum Veteres dixerint *Cando*, unde & *Candeo*, quod eſt *albeſco cum ſplendore*. Inde *color Candidus*; *Candida lux*: *Caput Candidum*, pro *Canis albicante*: item tralate, *Candidum pectus*, *Animæ Candidiores*. Conſimiliter *Candor animi*, *pectoris*, improprie; proprie *Candor nivis*, *coloris* &c. niſi quod jam videam, ex *Philologia Drieſſeniana*, *Candorem* ab *animo* ad *corpus* potius tranſiſſe, & nos *Philologaſtros* nimis obtuſa gerere pectora, qui a *corpore* ad *animum* talia tranſlata fuiſſe imaginemur. Ajunt olim *ferro Candente* veritatem explorari ſolitam. Quid ſi & noſtram litem finiat? Arripiat illud Cl. *Drieſſen*. & experiatur num manus *integra* ſit manſura. Ab illo ergo *Candere*, *Candefieri*, propagatum haud dubie *accendo*, *incendo*, *ſuccendo*, quod eſt, *ſecundario* uſu, *igne ſubjecto candens efficio aliquid*, i. e. *ignitum*, *inflammatum*, *ardens*. Rogare ergo nunc liceat Cl. *Drieſſenium*, velitne *primigenium ſignificatum* ꝰ קדח fuiſſe *Cando*, *Candeo*, *Candeſco*, in notione *albeſcendi cum ſplendore*; unde mox, citra *Metaphoram* tamen *primario* quoque, extiterit *incendo?* Vix crediderim; & jam vel inverecundiuſcule ſuſpicari malim, iſtud *incendo* Cl. *Diſſertatori* obverſatum ut *primigenium*, quod cum *Candore* nihil commune haberet: quia alias *primarius*, quem promittit, *ſignificatus*, ad *ſecundarium gradum* ſponte delaberetur.

Candendi Origo: unde incendere ductum.

Eo magis id mihi perſuaſerim, quod ſuo ſe gladio petere voluiſſe Virum prudentiſſimum, haud vero ſimile ſit: ſic enim in me pugnare pergit. „*Quem ipſe ex Arabiſmo* „*ad-*

Cavillatiuncula.

„ *adfert, non eſt ſolus primigenius ſignificatus*". Dixi ſatis diſtincte, eſſe *ſecundarium* a *primario terebrandi* ſubſumtum. Vel ego non intelligo Cl. *Drieſſenium*, vel Cl. *Drieſſenius* me non intellexit. Additur. „ *Neque locis omnibus S. Scripturæ recte applicatur.*„ Eſt jaculum ſine acie probationis intortum.

Validius intorta tela. Sed, vulnera feret valida dextra. „ *Deinde non ſemper* „ *hæc concurrunt*, *τὸ lacere*, *extundere ignem*, *eumque ad* „ *magnum excitandum incendium materiæ combuſtibili ſubjicere*; *& τὸ ignem elicere*, *& mox magnum incendium* (*ta*„ *le ſtatuendum eſt in Scripturæ locis omnibus*) *excitare : po*„ *teſt quis ſic incendere aliquid igne jamdiu ante elicito.*". Cum *Philoſopho* mihi rem eſſe ſentio. Nos *Grammatici*, craſſiore noſtra *Minerva* ducti, ad tam ſubtiles calculos nec poſſumus, nec audemus, ſedere. Sufficit nobis, ſi natura patiatur, ut *ſcintillas ex fomitibus terebrando elicitas*, *aggeſta materia combuſtili*, *ſequatur ingens incendium*. Qui noſter ſtupor eſt, credidimus quoque, elegantius eſſe, & decentius, ut *ignis in Naſo Numinis exterebrari* dicatur, ad *continuas irritationes pingendas*, quæ tandem in *flammam* erumpant, quam ut uno momento ſtatuatur *accenſus* a *Judæis*, & quidem *magno incendio*, quod reſtingui nequeat. Sed en, quod *Quæſtionem* de plano decidat. „ *Notio* exiliendi, *&* emicandi, *dicit aliquid quod conſe*„ *quens eſt* ꝫ *incendere.*". O me infrunitum, qui Gaudam Capiti præfixi. Putabam tamen, me non *emicationem ignis* jam *ardentis*, *& extra tectum exilientis*, in קדח exhibuiſſe, ſed ejuſdem *exterebrationem*, & *emicationem*, ex *ſilice*, quum *Lapis circum lapidem flammeum fœtum parturit*; vel quum *Lignum teritur ligno*, *ignemque concipit attritu*. Vide L. I. p. 65. *Origin.* Num, & hæc *emicatio ſcintillarum* eſt *conſequens* ꝫ *incendere?* Reliqua hujus *Sectiunculæ* nihil habent, quod non ſponte defluat, ſimilia

vi-

videlicet Scintillulis ex *Pyrite* excuſſis, quas nulla materia excipit, nullus fomes ſuſtinet, atque in vigore conſervat.

SECTIO IV.

Qua *Radicis* נפץ *proprietas*, a nobis e *Dialectis* producta, conſtabilitur.

I. Quanta circumſpectione, atque adeo religione, *Origines* ſcribere aggreſſus ſim, tres priores *paragraphi Cap.* III. cui hæc *Sectio* oppoſita, indicant. Profeſſus ibi jam tum fui, gratiſſimum mihi fore, Si Viri Eruditi, & Graves, de me, meiſque hiſce conatibus, fortiter, & ſevere, in judicium irent. Monui quoque expreſſiſſime, *Par.* V. me in conſiliis hiſce meis *Linguam Hebræam* ulterius *illuſtrandi*, *nihil dignitati Veterum detractum velle*; *quum multo uberrimus ex iis fructus redundare poſſit*, pro *ſecundariis uſibus* videlicet. *Aſt in genuinam*, *principemque*, *Radicum indolem*, *vix*, *ac ne vix quidem*, *eorum ope intrari poſſe*. *Contra*, *magnam fruſtrationem injici neceſſe eſſe illis*, *qui in hiſce ducibus omnes ſpes*, *opeſque*, *ſuas reponunt*: *quod nihil admodum præſidii ab iis expectari poſſit in poteſtate alicujus radicis figenda*. Addidi, *id ſexcentis a me exemplis vinci poſſe*; *in iiſque eſſe noſtrum hocce* נפץ; quippe quod *vage* admodum, & *confuſe*, in *Verſionibus*, & *Lexicis*, exponatur. *Artes Cl. Diſſertatoris, in cauſa undique debili.*

Cl. *Drieſſen.* ultima hæcce excerpens p. 20. ſuæ *Diſſertationis*, ad illa, *nihil admodum præſidii expectari poſſe a Veteribus in poteſtate Radicis figenda*, magnum N. B. in medio appoſuit: quaſi Reverentiam iis debitam minuiſ-

ſem videlicet: vel poſuiſſem aliquid, quod a *Ratione*, & *Religione*, abhorreret. An jam non ipſa res, & ratio, flagitabat, ut Cl. *Drieſſen. fundamenta mea tentaturus*, in *Cardinem* univerſæ *Quæſtionis* inſiſteret? atque demonſtratum daret, ita Comparatam eſſe *Naturam Linguæ Hebrææ*, ut non tantum *ſecundarii* ejus *uſus* in *Linguam Græcam*, *Latinam*, aliasque *Vernaculas*, transfundi; verum etiam omnes *proprietates*, *virtutes*, *Emphaſes*, *antiquiſſimæ Origines*, in iiſdem accuratiſſime, exprimi, & repræſentari, potuerint.

Ejus abſurditas nudatur. Ridiculam dices propoſitionem: quæ manifeſtiſſimam involvat abſurditatem. Recte vero. Hac tamen abſurditate ſemet implicant qui ex *Verſionibus*, & *Lexicis* inde confectis, ſe *genuinas*, *proprias*, *ſimplices*, & *primigenias*, *ſignificationes Radicum Hebræarum* enucleare, & definire, poſſe gloriantur.

Creſcit abſurditas, & immenſum quantum cumulatur, ex eo, quod ne in ipſo quidem contextu *Hebræo* illa *antiquiſſima Origo*, quam quærimus, ſub pleriſque *Radicibus* compareat: ob rationes ſupra inſinuatas *pag.* 18. 19. Repugnantia ergo loquitur, & quid dicat, parum curat, qui ex *Verſionibus* id elici poſſe contendit, quod ex ipſo *contextu Originali* nulla acies humana eruere, ac pro indubitato ſtabilire, queat.

In hæc, ſuo jure, inſurget Cl. *Drieſſen.* & nullam iſti *gloriationi* ſubeſſe *abſurditatem*, evictum dabit, ex *Fundamentis Methodi a ſe jactis pag.* 4. *Diſſertationis de Veris Cauſis* &c. Legebamus ibi hocce *Axioma* ſimul, & *Oraculum*; „*Verſiones* & *ex iis Lexicographi*, *faciente Divina pro-* „ *videntia*, *reddiderunt nobis* ſignificatus *vel* primarios, „ *vel* ſecundarios, &c. *quando mediante* ſignificatu ſecun- „ dario *ad* ſignificatum primigenium *pulchre adſcendimus*." Retractanda ergo mihi video, quæ nimis imperite, & jejune, declamitabam olim: & jam video *in rerum Na-*

tura

tura Utique *dari Mortales tam lætis Orientis Muſis in lucem editos, ut quod in Vernacula ſibi ſua nemo arroget, nedum præſtet, id in Lingua Hebræa, ſine ullo periculo erroris, efficere valeant:* nempe ut a *ſecundariis uſibus* ad *primigenium*, & *antiquiſſimum, Fontem ſola vi ingenii*, citra *opem, lucemve, Veteris Linguæ*, ac *Dialectorum* ejus, *pulchre adſcendant:* ſi modo *Verſiones* & *Lexica* evolverint; & perluſtrarint, quid quiſque *Veterum*, & *Recentiorum*, vel aliquo, vel nullo, fundamento, in medium contulerit.

Inter hoſce eminere, & ſigniferum ſeſe inferre, video Cl. *Drieſſenium*. Tantum iſti Viro luminis, tantum *Judicii Critici*, in pectore viget, ut diem ſibi facere poſſit ibi quoque, ubi Natura diem negavit; utque Confuſionem ipſam in merum, & verum, Ordinem revocare queat. Hoc ut ſuperius Oraculum pro univerſa *Lingua Biblica* promittit; ita *Sectio* hæcce illuſtri *ſpecimine* confirmat. Dubitatum hactenus, quænam *genuina* eſſet *ſignificatio Thematis* נפץ, quod aliis *ſpargi, diſpergi:* aliis *teri, conteri:* aliis *allidi*; aliis *contundi*; aliis *excuti*; aliis aliud adhuc ex copia *Græci*, vel *Latini*, *Sermonis* conſignat. Nempe *Veteres* magnopere in *Radice* hac reddenda variarunt. LXX. habent διασπείρειν· συντρίβειν. ἐδαφίζειν. συγκόπτειν. διασκορπίζειν. ἐκτινάσσειν.

Ad hæc *Par.* V. *Cap.* III. *Orig.* inferebam, *neminem tam* Ἄμυσον extiturum, *qui omnes hoſce ſignificatus tanquam* primitivos *unam ſub Radicem conglomerare ſuſtineret:* ac proinde *litem* hanc *terminari* non poſſe, niſi aliunde certior, & liquidior, lux, accedat.

Firmitas noſtræ cauſæ, & Originis.

Eam non ex *Arabia* ſolum, ſed ex *Chaldæa*, & *Syria*, id eſt, ex *Dialectorum* omnium conſenſione, & conſpiratione, firmiſſima, *Orbi Erudito* me præſtitiſſe, opinabar,

Digitized by Google

bar, *proprietate* in *Quatiendo*, *excutiendo*, fixa. Hanc vim omnia loca implere, iiſque gratiam, & decus, addere, inductio eorundem cuivis ingerit.

Triplex ergo firmamentum mihi hic aderat, *Veterum*, qui ἐκλυάσειν inter alia adhibuere; *Dialectorum* omnium; & *Collationis locorum*, huic *Origini* manifeſte faventium: & tamen ne ſic quidem aſſenſum impetro; ſed calculos infeliciter judicor ſubduxiſſe.

Quibus machinis eam quatiat Cl. Diſſertator.

II. Ad hoc evincendum, & Fundamenta mea convellenda, ita *Parag.* II. exorditur Cl. *Diſſertator.* „ *Locis omnibus ubi occurrit Radix* נפץ *perpenſis*, & *collatis*, „ *adhibito* Verſionum & Lexicographorum *adminiculo*, „ ſignificatus primogenius & univerſalis *ſe ſponte dat*, „ *qui eſt*, diſſolvere, facere ut quid non cohæreat, *ſive* „ *relate ad* corpus *aliquod*, *ubi partes ſeparantur*, *ſive re-* „ *late ad* animum, *ubi conſilia*, *molitiones*, & *ſimilia*, „ *diſſolvuntur.* " Vide, & ſtupe, quam *pulchre* per *ſecundarios* notiones *adſcendere* poſſit Cl. *Drieſſen.* ad *primariam*, & quidem citra moram, hæſitationemve, ullam, quum res *ſponte ſe det*, & vel cæco pateat, *primigenium ſignificatum* non alium eſſe poſſe, quam *facere ut quid non cohæreat*, ſive, uno verbo, *diſſolvere*. Cerne etiam quam facile careant ingenia ſublimiora, *Logices*, & *Metaphyſices*, aëri ſueta, cognitione *Dialectorum*, ad *Origines Linguæ Hebrææ* præſtandas. Jam *vera luce* auctus es. Jam habes, quod *Sacri Codicis* dignitati, & Majeſtati, reſpondeat. Experire modo; & locis omnibus novum pondus, ac decus, accreſcere ſenties. Ipſe Vir Clariſſimus, quæ ipſius modeſtia, hoc illatione *locorum* facere noluit. Unum, alterumve, tantum attigit. Mererentur omnia ſub conſpectu poni, ſed & nos, ut ex ungue Leo cognoſcatur, unum, alterumve, modo apponemus. *Jud.* 7: 19. *Venitque Gideon*, & *Centum Viri qui cum ipſo in extrema*

ca-

caſtra media nocte, *& clanxerunt buccinis*, ונפוץ הכדים אשר בידם *& diſſolvere urceos qui in manibus eorum*, vel *facere ut non cohærerent*. Quis adeo *Muſis* iratis natus, ut non continuo ſentiat, id longe gravius, digniuſque, quam meum illud *Quatere*, *excutere*, *excutiendo diffringere?* Meum profecto merus languor; ad *diſſolutionem* iſtam *Drieſſenianam*, quæ ne unicam quidem particulam alteri forte ſinit cohærere; ſed in *atomos* omnia *reſolvit*. Eadem granditas, *Pſ.* 2: 9. תנפצם ככלי יוצר *Quaties eos ſicut vas Figuli*. Ita ego, ex meis *Dialectis*. Sed apage nunc mihi dilutum illud. Subſtitue quantocyus, *Diſſolves eos*, *facies ut non cohæreant*. Ejuſdem gravitatis complura perſequi nil attinet. Perpende modo longiorem illum contextum, *Jer.* 51: 20. 21. 22. 23. & decerne, an non longe ibi *potentius*, ac *ſonantius*, ſit *diſſolvere*, quam *quatere*, vel *excutere*. *Malleus tu mihi*, *vas belli*; ונפצתי *& Quatiam per te populos* &c. *& quatiam per te equum*, *ac ſeſſorem ejus* &c. Hæc jacent, & torpent, præ illis, *Diſſolvam*, *faciam ut non cohæreant*: jamque ambigere nefas, quin ingenium *Drieſſenianum* omnibus *Dialectis* utilius ſit, & fœcundius, ad *Origines Fugitivas Linguæ Hebrææ* reſtituendas.

Merito ergo imprudentiam meam ita caſtigare, & confutare, pergit Cl. *Diſſertator*. „ *Non unus autem eſt* „ diſſolvendi *modus*, *qui omnes pulchre exprimuntur in* Ver- „ ſionibus *ab ipſo allegatis*, *nempe* conterere, confringe- „ re, allidere, collidere, excutere &c. *Quare fruſtra* „ *eſt ipſius interrogatio*, *quæ barum* notionum *obtinere de-* „ *beat? obtinent omnes*, *contentæ ſub* univerſali *illa*, *&* „ *habent* ſignificatum ſecundarium *pro diſtincto* diſſolven- „ di *modo*; *qui in locis illis diſtinctis pro ipſa rei natura in-* „ *tenditur*". Pace Cl. *Drieſſenii*, non interrogavi, quænam illarum *notionum obtinere* deberet, pro *ſecundaria*, ſed

Vehemens inſtantia.

pro

pro *principe*, & *primigenia?* Gradu *ſecundario* omnes reſta poſſe, ſatis diſerte agnovi, ſimulque quid vellem declaravi, quum dicerem *Par.* V. *Edat mihi, qui Veteribus omnia defert, quid* in ſtirpe *ſua dicat* נפץ. *Eſtne* συντρίβειν; *Ego vero negabo*, & ἐκτινάσσειν prima in Origine *contineri contendam* &c. Adjecique illud ſupra poſitum, *neminem tam* Ἄμυσον, *qui omnes hos* ſignificatus *tanquam* primitivos *unam ſub Radicem velit conglomerare.* Vel ergo Cl. *Drieſſen.* eſt ille Ἄμυσος, quem extare poſſe negabam, qui omnes hos *ſignificatus*, ut *primitivos* ſub unam *Radicem* agglomeret: vel, quia id credere nefas, ſibimet pulverem ob oculos objicit, ne meam mentem percipiat. Non obſcure certe indicat, ſe omnes illas ſuperiores *notiones* pro *ſecundariis* habere; ad quas ſub unam *formam* reducendas, e *fornacula ingenii* nobis deſubito conflavit illud *facere ut non cohæreat, diſſolvere.* An ergo *artificium conjectandi*, & aliquid e ſuo *fingendi*, & *fabricandi*, cerebro, auctoritati *Dialectorum* præponderabit: & *Fundamentum* conſtituet *Originum Hebræarum?* Id vero averruncet Deus; atque *Theologis* noſtris ſaniorem inſpiret mentem; ne *Scripturæ Dignitatem*, & *Veritatem*, ipſimet prodidiſſe reperiantur.

Nervo-ſior a-ſta. Proſequitur graviſſimus diſputator. „ *Et ſi forte Interpretes ſingularem* diſſolvendi *modum in his illis locis* „ *non ſatis feliciter aſſecuti eſſent, ſignificatus particularis* „ *refigendus eſſet pro loci cujuſque ingenio ex ſignificatu primigenio & univerſali qui eſt* diſſolvere *quique* ipſiſſimus „ *occurrit*, 1 *Reg.* 5: 9. *Coacta eſt ipſius interpretatio.* „ *Quid ſimplicius eſt quam* Cedros ratibus junctas diſſolvi „ *ſuo loco?* „ Scio & alios eſſe *Interpretes*, qui ibi נפץ ceperint pro *diſſolvere*, non *primaria*, ſed *ſecundaria poteſtate*, quæ a *diſpergendo* fluxerit, quatenus *Rates ante colligatæ diſperguntur* a ſe invicem, quum *diſſolvuntur.* Si hic ſenſus foret, jam multo aptius noſtrum *excutere.* Aſt interpre-

pretatione iſta nil dilutius, ſentiet, qui ſeriem inſpexerit, & perpenderit, attentiuſcule. Non agitur, non poteſt agi, de *ſolutione* illa *ratium*, quam Cl. *Drieſſ.* innuit. Minutior res, minutior cura, quam ut *Hiſtoriæ* infereretur. Agitur de *Traditione ratium Cedrinarum e manu Hirami, in manum Salomonis, certo aliquo loco: ut periculum maris, & reliqua earum cura, non amplius Hirami foret, ſed Salomonis.* Elucet ex ipſo filo. *Servi mei comportabunt* Cedros *e Libano ad mare; ponamque eas Rates in mari, ad locum quem ſignificabis mihi: ibique eas excutiam* i. e. emittam e manu mea, *& tu tolles*; i. e. *earum ulteriorem curam ſuſcipies.* Ad talia adhæreſcere non poſſunt, qui aliquam Veterum Lectionem habent.

Vindicatur explicatio Gen. 9: 19.

Ejuſdem acuminis eſt *Criſis* in explicationem *Gen.* 9: 19. deſtricta. Dederam ibi, *Tres hi filii Noachi; atque ex his univerſa terra* נפצה *excuſſit ſeſe.* Oſtendi, elegantiore uſu dici, *Mulier uterum ſuum excuſſit*, pro *multam prolem enixa eſt.* Abſolute quoque *excuſſit* نفضت נפצת, figuram præbet *fœcundæ Matris*; نَفُوضٌ נפוץ inde per ſe *proliferam* ſignat, quaſi dicas, *quæ multum excutit.* Hinc obtuli olim, *Ex his Terra prolem ſuam profudit:* ſubjecique *Metaphoram hanc haud difficulter ſeſe hominibus Eruditis approbaturam, quod nihil familiarius ſit, quam Terram* Matrem *appellitari.* Ad hæc noſter *Drieſſen.* „ *Interpretatio illa magis faceret illuſtrandis terrigenis, ſi* „ *qui darentur, quam ſimplici narrationi Moſaicæ.*"

Ad *Terrigenos ſatu dentium editos* expoſitio mea, perquam facete, ablegatur; & aculeum habet illud *illuſtrandis terrigenis.* Præſertim ferit, *ſi qui darentur.* Videamus, quid graviſſimus *Theologus* in medium ferat. „ *Sic accipe.* Ex his diffuſa eſt tota terra. *Terra qua ha-*

„ *bitata a pauciſſimis, quaſi eſt coarctata : ſed pluribus in-*
„ *ſtructa incolis, ſe qua babitatam quaſi diffundit, dilatat.*"

Habes *lumina* mera. Nempe *Terra*, quaſi *ſaccus* eſt, qui *circa tria corpora arctior*, *quo plura inſeruntur*, tanto magis *dilatatur*, *diffunditurque* non ſine periculo *crepationis*, & *diſſolutionis*, ſi nimis farciatur. En aliud adhuc. „ *Vel omnis terra heic eſt omnis incola terræ, vel omnis co-* „ *lonia terræ.* ". Expendamus. *Ex his tribus* נפצה כל הארץ *diſſoluta eſt tota terra*, vel, *facta eſt non cohærere:* hoc eſt *propagatum* eſt *genus*, *atque per colonias quaquaverſum diffuſum.* Hoc volebant, credo, illi, qui *diſperſa eſt terra*, dederunt; quod pro *diſſeminatum* eſt *genus humanum*, non omnino abſonum; ſi *ſpargi*, vel *diſpergi*, ſimpliciter accipiatur. Cl. *Drieſſen.* grandi figura ſubſtituit, *diſſoluta eſt tota terra.* Nos hac humiliore contenti eſſe poſſumus: *Ex his excuſſa eſt univerſa terra. Ex his tribus univerſum genus humanum proſeminatum.* Nempe non *Mater* tantum *excutit*; ſed & *proles excutitur.* Præferri ſic poſſet hicce adſpectus; quum נפץ alibi quoque *intranſitivum* ſit. Ita venit *Eſaj.* 33: 3. *A voce fremitus aufugerunt gentes; a celſitudine Tua* נפצו גוים *excuſſæ ſunt nationes.* Diverſa eſt *metaphora*, quæ tendit ad *conſternationem*, qua *nationes e ſedibus* velut *ſuis excuſſæ*. Item 1 *Sam.* 13: 11. נפץ העם מעלי *excuſſus eſt a me populus:* pro *fuga*, & *conſternatione*, *dilapſus.* Redi ad *Origin.* p. 107. ubi exempla *Latina* poſui. Nempe illud *excuti* latiſſimæ ditionis. *Avita ſede excuti*, dixit *Sil. Ital. Quid pacem excuſſerit orbi?* eſt apud *Lucan.* L. 1. 69. *Excutit equus ſeſſorem*; & *Vincula*, *Jugum*, *excutit*, qui *ſervitutem* a cervicibus *depellit.* Elegantiſſime *Cicero*, *Explica*, *atque excute*, *intelligentiam tuam* : eo ſenſu quo *Libri* dicuntur *excuti*, quum *diligentiſſime perleguntur.* Sed & *excutitur e manibus Liber*; quem nec ipſi legimus, &

Excutere, *varie tranſlatum.*

& aliis, ne legant, auctores ſumus. Hinc *Cic. ſtudia de manibus excutere.* Apud *Quintil.* reperio, *partum viſceribus excutere.* Notius, *dentes excuſſit mihi:* qua anſa *Cic. Excutiam tibi iſtam verborum jactationem.* Item. *Noli aculeos orationis meæ, qui reconditi ſunt, excuſſos arbitrari.* Apud *Sen. Agam.* habes, *pavor membra excutit.* Id gravius quam *quatit:* quatenus *aries mœnia quatit* ut *diſcutiantur*, vel *excutiantur*, atque *diſſiliant.* Ea ratione *excutere vas*, plus eſt quam *quatere*: & tamen *quaſſum vas* invaluit etiam pro *fracto.* Uſus *Sen.* ad *Marc. Quid eſt Homo? quodlibet quaſſum vas.* Et *de Brev. Vit. Per quaſſos, foratoſque, animos tranſmittitur.* Idem *quaſſum hominem* vocat *ſenio feſſum fractumque.* Uſitatius *quaſſatum vas, quaſſatum corpus, quaſſatæ rates, quaſſata, conquaſſata, Reſpub.* In his, aliiſque infinitis, minima circumſtantia variat rem. Nempe *excutit vas*, qui *evacuat cum concuſſione*, ne vel minimum intus hæreat. *Excutit* item *vas*, qui manibus abjicit. Denique *excutit vas*, qui *baculo incuſſo illud diffringit.* Inſpice nunc denuo *Jer.* 48: 12. & quanta ſit *Figuræ* gravitas, atque ubertas, facile animadvertes, & Cl. *Drieſſenio* ſuum *diſſolvent* lubens remittes.

Ecce nova lumina, & acumina. „ *Quod ad locum,* *Locus* Dan. 12: 7. ad incudem revocatur.
„ *Dan.* 12: 7. *ſi vel* dictio *illa* Arabica *eo ſenſu elegantiam haberet aliquam de quo non omnes idem ſapient, dum omnibus in his non eſt idem guſtus, non ſectanda ubivis eſt illa humani & divini ſermonis convenientia ut ſic major nitor fulgeat in dictione divina, certe alii ſunt* ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοι, *alii*, διδακτοὶ πνεύματος ἁγίου λόγοι: *neque ſi veras caput illud explicandi Hypotheſes ſequimur (de quo dicam in meo ad Danielem commentario) hactenus concipi debet jam ante Judæo populo miſſum fuiſſe libellum repudii.* Nempe dixeram, נפץ יד ibi eſſe *excutere manum*, eaque phraſi venuſte deſignari *repudium gentis*

Judaicæ, ex formula ſolenni نفضت يده נפצת ידה *excuſſi manum ejus*, pro *repudiavi amicitiam & & Societatem ejus.* Sic in *Hiſt. Tamerl.* p. 441. نفضت يدي من الرفيق *excuſſi manum meam a ſocio.*

Ad hæc Cl. *Drieſſen.* ſapienter *de guſtibus* incipit *diſputare.* Quum tamen ei *palatum eruditum* adſit, non quidem ipſe *Elegantiam dictioni* iſti *Arabicæ* detrahit, ſed negat *ſectandam* eſſe *ubivis illam humani & divini ſermonis convenientiam.* Jam non miror, ſi Cl. *Drieſſen.* religioſiſſime abſtinuerit ab *Arabicis*, & reliquis illis *fontibus*, unde *Doctarum Linguarum* cognitionem nobis comparamus. *Theologus* noſter altius ſapit; altius haurit: & totus madet non ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοις, ſed διδακτοῖς πνεύματος ἁγίου, non in *Theologia* ſolum, verum etiam in *Philologia*, & *ſtudio Linguarum.* Si ſic pergatur, brevi *Orbis Eruditus* in *Linguas*, earumque *Origines*, infuſum videbit, quod nominare nolo: & *ſtudia Humaniora* nocere *Theologiæ cultoribus* judicabuntur.

Triumphat veritas haud agnita; neque ſeverius contemtum ſui ulciſci poſſet *Literatura Orientalis*, quam ubi tales nebulæ excitantur ab iis, qui eaſdem omni niſu mecum ab oculis ſtudioſæ Juventutis noſtræ diſcutere, duplici ex obligatione, *Eccleſiaſtica*, & *Academica*, deberent.

Gen. 30: 20. denuo examinatur.

III. Peculiarem *Paragraphum* merentur doctiſſima, & coctiſſima, meditata, quibus inſurgitur adverſus explicationem ἅπαξ λεγομένου *Gen.* 30: 20. זבדני זבד טוב, de quo ipſe *Kimchius* dixerat, *Radicis vis ex loci ſenſu haurienda eſt: dedit mihi donum bonum.* Adjecerat idem, "אמר ר' יונה שדומה הוא ללשון ערב *teſtis eſt R. Jona, ſimilem eſſe uſum Linguæ Arabicæ.* Hac auctoritate admiſſa eſt ſig-

ſignificatio *donandi* in *Lexica* & *Verſiones* cum *ſexcentis* aliis, quæ ſimiliter ex *Arabum fontibus* hauſtæ; nam, ut alibi demonſtratum, *Rabbinis Veteribus*, qui primi *Linguam Hebræam* ab interitu, & oblivione, vindicare aggreſſi ſunt; ſeculis X. XI. XII. in *Babylonia*, *Ægypto*, *Africa*, & *Hiſpania*, vernacula erat *Arabica*. Ad ejus ergo lucem, nec non *Chaldaicæ Dialecti*, multa recte, & præclare, conſtituerunt: & graviſſime errat *Iſaac. Voſſius*, quum eos omnia e cerebro confinxiſſe dictitat. Si ſubducatur *Lexicis*, & *Rabbinis*, auctoritas *Dialectorum*, nominatim *Arabicæ*, ingentes mox ruinæ ſequentur; & ſyſtema *Voſſianum*, ac *Meibomianum*, vel & *Pontificium* de *Vulgato*, triumphabit. Ad hoc parum attendunt, qui ſe noſtræ *Methodo* opponunt. Ignorant nempe, unde emanarint illæ ſignificationes, quæ nunc *Lexica* noſtra, & *Verſiones*, inſederunt. Non ex veritate hic Zelus, ſed veritati planiſſume adverſus; quo res *Hebræa* non exſtruitur, ſed ambabus manibus deſtruitur. Infeliciter pugnat, qui crura ſibi ſua, omni ictu, debilitat, atque ſuffringit. Hæc alibi latius; ad convictionem vel pertinaciſſimorum. Tenendum interim *Rabbinis* non ſemper illud vel *luminis*, vel *acuminis*, adfuiſſe, quod ad gratiam *Linguæ* eruendam requirebatur.

Id nemo negabit; ne *Drieſſenius* quidem noſter; neque enim bonæ menti nuncium remittere decrevit. Hoc fundamento ſubſumſeram, *At veſtram fidem Interpretes, quid leporis, quid venuſtatis, dignitatiſque, huic ineſt ſententiæ, dedit mihi Deus donum bonum?* &c. δεδώρηταί μοι ὁ Θεὸς δῶρον καλὸν. Paulo erectius quidem *Vulgat. Dotavit me Deus dote bona.* Sed & hoc tum precarium, tum alienius, a ſerie, quæ in *partu felici* hanc *figuram* excellentiſſimam omnibus bonis Arbitris facile approbabit, *Agitavit mihi Deus utrem meum agitatione bona.* Ut per te

rem diſcernas, en tibi copiam *Linguæ Arabicæ*, unde R. *Jona donandi* vim mutuatus fuit, prout Cl. *Golius* eam in *Lexico* promſit, زبد *parum de opibus ſuis dedit* alteri. *Comedendum dedit butyrum.* Item, *Butyri eliciendi ergo* utrem *cum lacte agitavit.* Omnia hæc *ſecundaria*, a *ſpumando*, & *flore ſpumeo* qui eſt in زبد, adſcita; quaſi dicas ἀφρίζειν *ſpumam ciere.* Jam ἀφρίζει *ſpumam ciet*, qui *utrem butyri eliciendi ergo agitat.* Inde accrevit, *comedendum alicui dedit butyrum:* quin & hinc arreptum aliud vilius, & cum contemtu conjunctum, *parum de opibus ſuis dedit* alteri, quaſi dicas, *ſpumam ei fecit.* Nempe זֶבֶד زبد quatenus *donum*, *munuſculum* deſignat, proprie ſonat *ſpumam:* unde & alia *metaphora* pro *vano ſermone* id vocabuli venit apud *Haririum.* Nempe ἀφρεῖ *ſpumæ plenum os*, rectiſſime dicitur, quod *futilia verba ſine fine fundit.* Iterum *ſpumam ciens*, *largienſve*, *manus*, eſt, *vile quid donans.* Hinc inferebam, *frigidiſſimum fore ſenſum*, ſi *donandi* vim cum R. *Jona* retinere vellemus. Jejunum utique; *Vili me Deus donavit dono bono:* & tamen pro incredibili ſua in hiſce peritia, pronunciare ſuſtinet Cl. *Drieſſen.* „ *Locum Gen.* 30: 20. *rectiſſime vertunt* LXX. *& quem etiam allegat ipſe*, *R. Jona.* „ Inſtat quin imo, & me meis urguet armis. „ *Et ſi jam diu* „ *R. Jona notionem* ꝭ donare *verbo dederit ex Arabiſmo* „ quidni acquieſcit? “ Hoc tantundem eſt ac ſi quis me rogitaret, *quidni jejunus eſſe velim?* En aliam adhuc inſtantiam, priori illa acriorem adhuc. „ *Quæ ipſe excipit* „ *ſe non probabunt* ſignificatus primigenios *ex veris fontibus haurienti*; *Verbum ſi notionem* dandi *habet*, *quis credat verbum per ſe magis dicere* magnum *vel* parvum *donum dedit*, *quam vox Latina* dare. *Verborum ſignificatus primigenius plerumque univerſalis eſt. Et quia Verbum*

„ *bum per ſe neque* magnum *neque* parvum *dicit*, *addit ip-* „ *ſa*, *dedit mihi donum bonum.*" Ecquid vides? ex *Veris fontibus* haurit Cl. *Drieſſen.* & jam R. *Jonam* ſtrenue adverſus ineptiſſimas meas cavillatiunculas defendit; quia ſi verbum hoc *dandi* habet *notionem*, ut ipſe conceſſi, ea *univerſalis* ſit oportet, quæ nec *magnum*, nec *parvum*, per ſe inferat. Hoc demum eſt *Arcem Judicii Critici* conſcendiſſe: & de *Arabicæ Linguæ*, quantumvis incognitæ, profundis, profundiſſime judicare poſſe.

Ex eadem incredibili capacitate & hocce: „ *Sed ſi* „ *vel* זבד *ſignificaret etiam* excutere, *certe prior*, *& ſim-* „ *plex ſignificatus non eſt* utrem, *vel* uterum, excutere; „ *verbum hoc per ſe non ſignificat: multa ſunt quæ* excu- „ tiuntur, *hinc igitur addendum fuiſſet aliquid*, *quod* u- „ trem, *vel* uterum, *ſignificet.*" Bona cum venia Cl. *Diſſertatoris*, non *excutere* diximus, ſed *agitare utrem lactis*, *butyri cogendi ergo.* Sed tranſeat. Hoc honeſtiſſime transferri monuimus ad *parturitionem & uteri fœcundi felicem ſolutionem*; exemplo verbi نفض נפץ *excuſſit*, quod ſimiliter hac figura ditarunt. Eſt & tertium مخض מחץ *Concuſſit*, *urnam* in puteo, & figurate *enſem in vulneribus.* Item, *agitavit utrem*, butyri cogendi ergo: & figurate *parturivit*; *dolores partus ſubiit*: vel & variato nonnihil adſpectu, *in dolores partus conjecit*, *parturire fecit.* In his omnibus, ex *Genio Linguæ*, addi quidem poteſt *uter*; venuſtius tamen ille omittitur, præſertim in ſublimiore, & figurato, uſu, qui ad *parturitionem* tendit. Veriſſimum itaque, *ſignificatum ſimplicem* & *primum*, verbi זבד, non eſſe *agitavit utrem lactis*; nam *Arabs* meus diſerte adjecit زبدت سقاها *agitavit utrem ſuum mulier.* Quum tamen ille *uter* eleganter ſubaudiatur, præcipue ſenſu floridiore, quem indicavi, nullam eſ-

eſſe inſtantiam hancce, ſtatim perſentiſcent, qui Literis Humanioribus vel paululum tincti. Iidem mihi facile conſciſcent, nihil hac *Figura* in noſtro contextu decentius, & verecundius, excogitari poſſe. Et tamen Cl. *Drieſſen.* „ *Quis credat*, inquit, *piam mulierem ſic locu-* „ *turam fuiſſe paulo obſcœnius?* Quid? *obſcœnumne*, vel ad mitiuſculum illud, *paulo obſcœnius*, reputabitur, ſi *uter* ſignat *uterum*? & *agitatio utris*, *reſolutionem uteri in partum?* Quid tum de iis locis fiet, ubi *vulva*, & *uterus*, ſine ullo velamento exprimuntur? *Alliteratio* inter זבד, & זבל, in qua non ſine ſale, & venere, delicias feciſſe *Jacobi* matronam, ſubmonui, non diſplicuit interim Cl. *Drieſſenio*, eam *manere poſſe* ſubdenti. Atqui Virtus omnis illius *Paronomaſiæ* conſiſtit in *verecundiæ velo boneſtiſſimo*, quo utrumque verbum integitur. Si זבד ſimpliciter valeat *dedit*, jacet tota ſententia, jacet *Alliteratio*; & omnia merum frigus ſpirabunt.

Sectio V.

Qua verbis פצץ, & פרץ, nativus ſignificatus vindicatur.

Pomœria Ling. Hebr. *amplianda.*

I. Dignitatem *Linguæ Hebrææ*, ejuſque *Analogiam*, qua *Grammaticam*, qua *Rhetoricam*, non leviter imminuit, quod *Lexicographi* multi numerum *Radicum*, quem ampliare debuiſſent ex collatione *Dialectorum*, contractum ire maluerint; atque ita ſæpe, ad adfinitatem quandam, *Literarum* duo *Themata Origine*, & *ſignificatione*, diverſa, in unum confuderint.

Conſilium hocce, quod nemo prudens laudabit, vehe-

hementer tamen comprobatum ab illis, quibus compendiaria via, optima ſemper videtur: quibuſque nihil optabilius, quam ut e carceribus vix egreſſi, metam proſpicere, atque ferme manibus attingere, queant.

Hos inter nomen ſuum profitetur Cl. noſter *Diſſertator*, qui *pag.* 77. hæc ſuiſmet manibus in publico conſignata voluit. „ *Hactenus igitur Linguæ Hebrææ* Defe-„ ctus hodiernos *offendimus nullos: unde opus non eſt in* „ *ſuas illos claſſes digeramus. Fateor*, non omnes voces, „ *quas Hebræa Lingua olim habuit, in S. Script. compa-* „ *rent; ſed continentur illæ voces, & dictiones, quæ ſuffi-* „ *ciunt ad Diviniſſimum ejus argumentum Dogmaticum,* „ *Morale, Hiſtoricum, Typicum, Propheticum, Allegori-* „ *cum, notitiæ noſtræ inſinuandum planiſſime, diſtinctiſſime,* „ *copioſiſſime, vividiſſime. Quo igitur* pauciores *ſunt* vo-„ ces & dictiones, *quæ tamen abundantiſſime ſufficiunt, eo* „ facilius ſibi *illas* familiaris *reddit Linguæ Biblicæ ſtudio-* „ *ſus; in quo agnoſcimus non Linguæ paupertatem, ſed Dei* „ *benignitatem & ſapientiam.*" Magnifica periodus, qua nihil hoc in genere illuſtrius vidit, aut videbit, *Orbis Eruditus.*" Ejus profundiſſimæ Sapientiæ, & Eruditioni, ſuccinit altera hæcce pericope, admirabilior adhuc. „ *Neque video, ſi jam ſupereſſent* Radices & de-„ rivata, *quas & quæ Lingua Hebræa olim habuit* omnes „ & omnia, *quid Lucis adferrent uberioris Linguæ Bibli-* „ *cæ; quæ Lingua per ſe eſt plena; in eoque ſingularis,* „ *quod omnis ejus conſtructio ſit Divina, eundem habens* „ *Auctorem Spiritum S.*" Quantum ex hiſce, aliiſque *Enthymematis*, reluceat Sapientiæ, gravitatis, & Doctrinæ altioris, necdum pando. Suo loco commodius id, decentiuſque, fiet. Nunc tantum hæc attingo, ut mecum ſciat Lector, cur Cl. *Drieſſen.* nullam hac *Sectione* mentionem fecerit

Compendiariæ viæ Amator, idemque Adorator, Cl. Drieſſen.

Thematis פצץ, quo *Cap.* IV. *Origin.* pomœria *Linguæ Hebrææ* amplificavi.

Verbum פצץ *Hebræis reddendum.*

Id tribus locis reſtitui, & vindicavi. *Jer.* 23: 29. *Hab.* 3: 6. & *Jobi* 6: 12. Requiritur ibi *contritio*; vel *diffractio violenta.* Quum forma non omnino repugnaret, a *Lexicographis* loca hæc reducta ad *Radicem* פוץ, non ſine quadam confuſione. Exponitur nempe illud פוץ *diſpergi*, *conteri*, *confringi cum diſperſione:* item, *diſſipari*, *diſſilire:* nec non, *diffundi*, *diffluere*, *exundare*, *redundare.* Videſis *Lexica Pagnin. Buxtorf. Schindleri*, *Cocceji*, *Robertſoni*, *Stockii*, &c. &c. Ut congeries hæcce & miſcela, notionum, juſto filo deduci poſſet, ex auctoritate *Dialecti* adſciſcendam mihi videbam *Radicem* פצץ, فضّ, cui *Arabes* attribuunt ſignificationem *frangendi cum divulſione.* At פוץ, & פיץ, فاض, iiſdem ſonat *diffluere*, *diffundi*, in aqua *primario:* indeque aſſumta *metaphora* in omnibus quæ *diſſipantur*, & *diſperguntur.* En copiam *Linguæ*, quæ apud *Golium* proſtat فاض 1. *Copioſa fuit* aqua, lacryma. *Redundavit adeo ut effluxerit. Exundavit* fluvius. 2. *Multi*, *magno numero fuere*, improbi. 3. *Dimanavit*, *divulgatus fuit*, nuncius. *Palam evaſit* arcanum. *Effluxit*, perfluxit, *eo* pectus. 4. *Mortuus fuit*, & *profuſa fuit e corpore* anima.

Eſt inter ὀνοματοπεποιημένα.

Ad פצץ, ejuſque *violentam diffractionem*, reduxi *Jer.* 23: 29. *ficut malleus* יפצץ סלע *diffringit*, (*diſſilire facit*, maluit *Cocc.*) *petram.* Item, *Hab.* 3: 6. *Salire fecit gentes*, & יתפצצו *violenter diffracti ſunt montes æternitatis.* Denique *Job.* 16: 12. *Prehendit cervicem meam*, ויפצפצני & *violentiſſime diffregit me.* Hanc vim ibi requiri, omnes mecum agnoſcunt: atque inde illud *conterere*, *con-*

frin-

fringere cum diſperſione; quod a *Pagnino*, aliiſque, poſitum. Dubitatum modo a nonnullis, *primariumne* foret, an *ſecundarium*, a *ſpargendo* ductum: prout ſane *ſpargere petram* dici poteſt *Malleus*, quam *diſcutit*, & *diffringit*, *particulis* quaquaverſum *diſſilientibus*. Si cui id rideat, per nos ſane licet, modo *Linguæ Hebrææ* non invideatur *Radix* פצץ, quæ liquidiora habet jura, quam ut obſcurari queant. Dubitationem omnem dirimere videtur, quod פצץ ſit inter verba ὀνοματοπεποιημένα, quæ *diffractionem* cum *diſſultu partium* conjunctam ipſo ſono exprimat. Ab his natalibus unam ſedem pulchre intrat cum נתר *ſaliit*, *diſſiliit*, item ὀνοματοπεποιημένον, proprie ſignans *vibramen tinnulum*, & *tremulum*, *nervi ſalientis*. Hoc *vibramen* ſequitur *ruptura*, & *diſſultus partium*, ſub verbo פצץ, quod accuratiſſime ab *Arabibus* enucleatum, quum *fractionem cum diſſipatione* ei ſubeſſe tradidere.

Verbi פוץ *natura illuſtratur.*

Quod porro attinet ad alterum illud פוץ, dubium videri poſſet rem juſtis lancibus exigenti, *primariumne* ſit *ſpargi*, an *fundi*, *diffundi*: nam in *Linguis* omnibus a *ſpargendo* ad *diffuſionem*, & viciſſim a *diffuſione* ad *ſparſionem*, tranſlatio obtinet. *Sparguntur*, *fontes* quorum *aquæ* huc illuc *diffunduntur*: & vicibus inverſis *fundi*, *diffundi*, pro *diſpergi*, in *rebus aridis*, aliiſque, elegantiſſime frequentatur. Talem litem, ſi forte incidat, duplici tantum ratione decernere eſt. Prima per examen locorum, inter quæ ſi ſint, ubi *fundendi* vis unice quadrare poſſit, eam eſſe *primariam* poteſtatem, legitime colligitur. Altera, per auctoritatem *Dialecti*, quam qui in talibus negligit, non *judicium* ſequitur, ſed *adfectum*.

Eam in fuſione *ſitam, evincitur.*

Ad hæc principia *Critica*, *Radici* פוץ *primario* addere ſuſtinui vim *diffuſionis*, unde ad *diſperſionem* ſit deſcenſum. Loca quibus innitor, ſat multa ſunt, *Zach.* 1: 17.

עוד תפוצנה ערי מטוב *Adbuc diffluent civitates meæ præ bonis.* In vicinia *Cocc. Adbuc diffundentur civitates ob bonum.* Apud *Scindler.* reperies *redundabunt.* Iterum *Prov.* 5: 16. יפוצו מעינותיך *diffluent*, *diffundentur*, *fontes tui foras.* Et *Gen.* 10: 18. *Familiæ Canaanis* נפצו *diffuſæ ſunt:* ut denuo *Cocc.* Eſt *metaph.* a *fonte*, vel *fluvio*; qui extra ripas exundat. Hinc pulcherrime figuratum *Jobi* 40: 6. הפץ עברות אפך *exundare fac efferveſcentias naſi tui.* Vulgarium illud, *ſparge excandeſcentias iræ tuæ*, rem dat, non *Linguam*: & *figuram* delet. Hinc eadem granditate ductum *Pſ.* 18: 15. & 144: 6. *Miſit tela ſua, & יפיצם exundare fecit eos*, Cœlos; ut *Cap.* V. *Par.* I. II. III. IV. V. *Origin.* veriſimile ſaltem factum. Adde 2 *Sam.* 18: 8. *& prælium diffuſum erat per univerſam terram:* prout iterum nobiſcum *Cocc.* in *Lex.* In omnibus hiſce ſi *ſpargi*, *diſpergi*, aſſumatur, aliquid ſcabri exiſtet, quod unguem, exploratorem veri, offendat. Qui id non ſentit, ſibi imputet.

His ergo locis, aliiſque, adductus, accedente auctoritate Dialecti *Arabicæ*, notionem principem conſtitui, in *fuſione*, *diffuſione*; unde *ſecundario gradu* ſit perventum ad *diſperſionem*, & *dilapſionem*, vel *currentium ſponte*, vel *diſſipatorum in fugam.* Quibus *Latinæ Linguæ* copia, & elegantia, ſub *fundi*, *diffundi*, *effundi*, *dilabi*, ad manus, eodem modo *ſecundarios uſus* illorum verborum e *primitivo fonte* emanaſſe, ſtatim intelligent. Vel ſolemnis illa formula *fundere hoſtes*, pro me militare debuiſſet, quo minus aſſenſum negaret Cl. *Diſſertator*; ſi *diffundi* pro *diſpergi*, minus forte promtum haberet.

Cl. Drieſſenii *melior lux.*

II. Expendamus jam paucis, quæ Cl. *Drieſſenio* & hic nobis objicere viſum. „ *Loca ſi recte conſideres in* „ *quibus occurrit adjutus jam ſæpius memoratis adminicu-* „ *lis*, Verſionibus, & Lexicis, *ſignificatum primum recte*

„ *ſi-*

,, *ſiges* ſpargi, diſpergi, *ſive diſperſione noxia*, *ſive utili.*
,, *2 Sam.* 18: 8. & 20: 22. *Zach.* 1: 17. *Quare quem*
,, *nobis promit ex Arabia non eſt primus* univerſalis ſignifi-
,, catus, *ſed tantum uſus verbi appliciti huic illi rei ſingula-*
,, *ri. Igitur loca omnia ad hanc figuram coacte trahuntur.*"
Cur ergo loca iſta non vindicantur? Cur altum ſiletur ad *Zach.* 1: 17. *Job.* 40: 6. *Pſ.* 18: 15. &c? Inſtat tamen V. D. ſuamque incudem denuo ſic tundit. ,, *Te-*
,, *neatur* ſignificatus univerſalis, *applicitus cuique rei pro*
,, *ejus natura*, *in allegatis locis. Neque particularis iſte*
,, *ſignificatus locis omnibus convenit. Vide* 1 *Sam.* 13: 8.
,, *&* 14: 34. *&* 1 *Reg.* 22: 17. *ubi alia additur compara-*
,, *tio.*" Addubito an omnes ſint intellecturi. En mentem Viri. *Diffundi*, eſt tantum *particularis ſignificatus*, qui *univerſali*, *ſpargi*, *diſpergi*, concedat neceſſe eſt.

Nempe *fundi* tantum venit in *aqua*; at *ſpargi* ſe ad *omnia* extendit. Credo multos ratiocinationem hanc non minus diſſipatam, quam dilutam, judicaturos. Et cur non conveniret 1 *Sam.* 13. 8. ופיץ העם מעליו *populus ab illo ſeſe diffudit*, pro *dilapſus eſt*? præſertim quum oſtenderim apud *Arabes* افاض הפיץ eſſe *Citato curſu ſe effundere.* Iterum 1 *Sam.* 14. 34. quid impedit, quo minus פצו בעם reddatur, *diffundimini in populo*, pro *celeriter percurrite exercitum*, &c? Mihi quidem id lectius, aptiusque huic ſedi, quam *diſpergimini*. Sed decidet tertius locus 1 *Reg.* 22. 17. *ubi alia additur comparatio.* Nempe verba ſunt: *Vidi univerſum Iſraelem* נפצים אל ההרים כצאן אשר אין להם רועה *diffuſos ad montes*, *ſicut grex*, *cui nullus paſtor.* Non video, quænam illa *alia comparatio.* An hoc vult Vir Literatiſſimus, *gregem* non eſſe *aquam*: ac proinde non *fundi*, *diffundi* hic quadrare, ſed *ſpargi*, *diſpergi*? Nunc demum ſentio, quid ſit *acumine Critico* præpollere. Inde & hoc. ,, *Res ipſa loquitur comparationem cum*

Melius loca implens: ſcilicet.

„ *aqua ex verbi natura ad illud reſtrictam non eſſe : Hoc ſi*
„ *eſſet , certe ſic opus non fuiſſet Prov.* 5. 16. *addere* fon-
„ tes, *ſic enim verbum per ſe ſine additis* fontibus *hoc ſigni-*
„ *ficaret*". Proh *Criſeos* ſubtilitatem elimatiſſimam! Senſus hicce, ni fallor. פוץ non eſt *fundi* , *diffundi* , quia *Prov.* 5. 16. conſtruitur cum *fontibus* , qui non *diffunduntur* , ſed *diſperguntur*. Ratio hæc ; *Verbi natura ſi reſtricta ſit ad aquæ diffuſionem* , fontes , (*qui utique nulli ſine aqua*) *cum eo inepte conſtruerentur. Tautologum foret* , *fontes diffunduntur*. Equidem nihil hinc diffingere , ſi vellem , poſſem. E limpidiſſimis *Metaphyſices* fontibus *ratiocinia* hæc non *fuſa* , ſed *diſperſa*.

SFCTIO VI.

Radicis המם genuina *indoles* confirmatur.

Pleræque Radices *in ſacris* ſecundario *tantum* uſu *proſtant*.

I. Qui paulo altius in ſtudium *Linguæ Hebrææ* ſe penetrarunt, atque de ejus *hodierna conditione* judicium ferre valent , exploratum habent , *Radicum* longe maximam partem *ſecundarios* tantum *uſus* in *Sacro Codice* exerere ; hoc eſt *Metaphora* , vel *Tropo* quodam , conveſtitas occurrere.

Iis accenſendum quoque verbum המם, *Tredecim* ſolummodo locis ſeſe offerens ; quorum *duodecim* apertiſſime *Tropum* habent : unus *Eſai.* 28. 28. anceps videri poſſet, *propriumne* adferat , an *improprium ſignificatum* , LXX , ut ſolent, fluctu abunde, συνταράσσειν. 'Εξαναλίσκειν· ἀφανίζειν. 'Εξιστάναι. μερίζεσθαι. συγχέεσθαι. πελάγειν , in ultimo illo *Eſaiæ* contextu. *Vulgatus* ibi dedit *vexare* : alibi *exterrere* ; *perterrere* , *conturbare* , *occidere* , *interficere* , *devorare*.

Sen-

Senſui utcumque ſatisfieri, ſic convertendo, nemo negat. At *primitivam* verbi *indolem*, & *Originem*, hinc erui, ac ſtabiliri, poſſe, nemo adfirmet, qui non eodem momento omnem ſibi auctoritatem, ut imperitiſſimo horum ſacrorum, detractum eat.

Ex Recentiorum *Verſionibus*, & *Lexicis*, produxi, *profligare*, *quaſſare*, *conterere*, apud *Buxtorf.* Apud *Avenar.* *Tumultuando deturbare*, *impetu quodam conſternare* &c. Adde nunc ex *Schindlero*, *Tumultum facere*, *turbare*, *conturbare*, *concurrere*, *debacchari.* Ex *Stockio*, *Agitare*, *quaſſare*, *conterere*, *exturbare*, *in talem confuſionem adigere quæ perditionem comitem habeat* : *Exterminare*, *delere.* De his iterum ſubmoneo, ſi *ſenſum* generatim ſpectes, omnia ſic ſatis convenire, atque fortius, levius, utcumque *ſecundariam vim Radicis* noſtræ adumbrare. Sed & denuo oculis, manibusque, palpare eſt, per omnia hæc *Originem*, & *primævam* illam, quam quærimus, *poteſtatem* adeo non finiri, in ſolidoque locari, ut arena omni mobilior, fluxiorque, reddatur.

Hinc magna ſemper varietas Verſionum & Lexicorum.

Quum hanc inconſtantiam *Verſionum*, & *Lexicorum*, in medium tuliſſem, atque palpabilem huncce *defectum* Originis nudaſſem, *Origin.* L. I. *cap.* 5. *Par.* V. VII. VIII. IX. X. XI. ibidem protinus ſubnexui : *Neque tamen id vehementer vitio verto Interpretibus*, *in* Radice, *cujus* propria & *ab ortu* inſita vis *plane extincta eſt*, & *vetuſtate ſepulta* : *atque ad cujus primam* Originem *nulla* mortalis acies *explorato penetrare queat*, *niſi luce gaudeat Veterum*, id eſt *Dialectorum.* Hæc Demonſtrationum mearum principia, & fundamenta, tentanda ſunt illis, qui noſtra oppugnare volunt : iiſque evincendum & *Rationibus*, atque *Documentis*, utique in *Linguis* ad *primam Originem* penetrari, & ut Cl. *Drieſſen.* loquitur, *pulchre adſcendi*, poſſe, per ſolos *uſus ſecundarios*, vi bonæ *Logices.* In *Græca*,

Quibus nihil incde deteritur exiſtimationis.

&

& *Latina*, *Literatura*, eo vanitatis needum quemquam reperio progreſſum: in *Hebraica* ſatis multos: quamvis nihil abſurdius dici, nihil periculoſius in explicationem *Sacræ Scripturæ* induci poſſe, omnes boni judices facile perſentiſcant. Adjeci ibidem, *me tamen requirere hac in parte poſſe vel judicium ſagacitatemque, vel voluntatem ſimplicitatemque eorum, qui* Lexica *condiderunt, quod aut non perſpexerint, aut monere neglexerint, in Radicis hujus* primæva indole *extrahenda nihil liquidi, dilucidique, ipſum Sacrum Fontem ſuppeditare, eo quod in omnibus exemplis Metaphorica*, ſive *ſecundaria*, *ratio dominetur.*

Cur talia profundiſſimo ſilentio tranſmittuntur? Cur validiſſima hæcce meæ Cauſæ firmamenta ne attinguntur quidem? Ab his utique principiis profectus, adfirmare olim ſuſtinui, idemque nunc denuo confirmo, vel *Originem* iſtius verbi pro *conclamata* habendam, vel ad *Dialectos* eundum, ut inde prudenter eruatur.

Quid proprie valeat המם

Id qua ratione fecerim, paucis ſub conſpectu ponendum. Oſtendi המם هم in *Dialecto Arabum* eoſdem *uſus ſecundarios* ſervare, quos *Sacer Codex:* atque inſuper exhibere *Liquefaciendi*, vel *Tabefaciendi*, vim *primariam*; unde *tranſlatæ* illæ *notiones* ſumma cum dignitate, & gravitate, ſeſe propagarint.

In *Linguis* noſtris nemo ſanus unquam quicquam deſiderabit, quod hoſce non *probabilitatis*, ſed *demonſtrationis*, fines excedat. Qui hic non acquieſcit, vel neſcit quid velit; vel *Enthuſiaſmum* aliquem inducit in genus *Literarum*, quod toto cœlo inde abhorret. Luſtremus loca omnia, & Cl. *Drieſſenio* ob oculos ſtatuamus exempla evidentiſſima, quæ cur in *Excerptis* non compareant, exputare nequeo. Primus locus eſt *Exod.* 14: 24. ויהם את מחנת מצרים *Et exercitum Ægypti* LIQUEFECIT; ſive *pavore*, & *conſternatione*, *fecit tabeſcere.* Sic ego. Tu

Vi-

Vide jam an malis, *terruit*, *agitavit*, *quaſſavit*, *conturbavit*, *contrivit*, & alia, quæ ſupra recenſita. Non loquor de *ſecundario aſpectu*, ſed, ut ſæpius inculcatum, de *primario*. In eo *meam Verſionem* longiſſime vincere, quis tandem adeo inverecundus, ut negare auſit? Sed non eſt *mea*. Eſt *Veteris Linguæ proprietas*, quæ per me ſua ſibi jura vindicat. Secundus locus, *Exod.* 23. 27. *Terrorem meum præmittam tibi* והמתי את כל העם *&* LIQUEFACIAM *Univerſum populum, ad quem venies, eumque tibi fugatum dabo.* Ne verbum quidem addo, ad pondus, & decus, figuræ commendandum. Tertius, *Deut.* 2. 15. *Manus Domini ſuper eos erat* להמם מקרב המחנה *ad* LIQUEFACIENDUM *eos e medio Caſtrorum*: Ecquid gravius, digniusque, concipi poteſt? Quartus, *Joſ.* 10. 10. ויהמם *&* LIQUEFECIT *eos Jehova ante faciem Iſraelis*. Quintus, ויהם *&* LIQUEFECIT *Jehova Siſeram, & omnem exercitum ejus* &c. Sextus, 1 *Sam.* 7. 10. *Et intonuit Jehova voce magna ſuper Philiſtæos*, ויהמם *&* LIQUEFECIT *eos*; *& cæſi ſunt ante faciem Iſraelis.* Septimus, 2 *Chron.* 15. 6. *Nam Deus* הממם LIQUEFECIT *eos omni anxietate.* Octavus, *Eſt.* 9. 24. להמם ולאבדם *ad* LIQUEFACIENDUM, *& ad diſperdendum eos.* Quis tantæ luci veritatis reſiſtere valet? Oculos ergo & ſuos, & Lectorum ſuorum, ſapientiſſime hinc avertit Cl. *Drieſſen.* horumque nihil *excerpere* tutius, & fidelius, judicavit.

Locorum inductio preſſior.

Omnes hoſce contextus *Metaphoricum uſum* præ ſe ferre quivis ſentit. Tranſlate quoque poſitum illud *Jer.* 51. 14. *Devoravit nos Nebucadnezar*, הממנו LIQUEFECIT *nos.* Eſt *figura* ex *ancipiti* multo cumulatiſſima; quam alibi pluribus illuſtrabo. Nunc tantum ſubmoneo, nil opportunius, vehementiusque ſimul, in hac ſerie poni potuiſſe. Redi ad p. 144. *Orig.* Hic *Nonus* eſt locus. *Decimus*, & *Undecimus*, proſtant *Pſ.* 18. 15. cum 2 *Sam.* 22.

15. *Emiſit tela ſua* ויפיצם, *fulmina ſua jaculatus eſt* ויהמם. Si ad *hoſtes Divinitus fuſos*, *conſternatosque*, id referre placeat, nil aptius, utique, nil plenius, LIQUEFACTIONE, & *contabefactione*. Nobis tamen aliud hic ſedet; & denuo expendendum damus, an non potius *adfixa* illorum Verborum redeant ad *Cœlos*; *qui exundantes*, & *colliquefacti*, inducantur, ſecundum *Poëticum* illud *Schema*, quod *Orig.* p. 122. propoſui; atque ex interiore uſu Verborum פוץ, & המם, confirmavi. Idem dictum eſto ad locum *Duodecimum*, *Pſ.* 144. 6.

Reſtat *Decimus tertius*, *Eſai.* 28. 28. *Panis comminuatur*, *ſed non in perpetuum triturando triturabit illum* והמם גלגל עגלתו. In duas partes abeunt interpretamenta. Nonnullis per *Ellipſin* placet, *ut vexet* illum *rotâ plauſtri ſui*: vel *quaſſet*; *terat* &c. Sic nemo non cumulatius adhuc agnoſcat, *ut Liquefaciat* illum *rotâ plauſtri ſui*. Cl. *Cocc.* maluit, *nec agitat rotam plauſtri ſui*: Id nimis languidum, a Cl. *Vitr.* erigitur, adſcito, *nec violenter agitat*. Valde arridet. Sic iterum nihil illuſtrius *figura* noſtra, qua *Liquefacere rotam plauſtri* pro *violentiſſime concitare* capi poſſe indicavi, ex uſu illo ſublimiore *Arabum*, quo *Liquefecit jumentum*, eſt, *ad vehementiſſimum curſum incitavit*.

Cl. Drieſſenii *conatus parum ſubidi.*

II. Quid jam ad hæcce Cl. *Diſſertator*? primo, prudenter cavit, ne firmiſſima illa mea acies, quam inſpectio, & luſtratio, locorum, efficit, nimium in oculos incurreret. Deinde *Veteres* ſimul & *Recentiores* ſub Umbonem recipiens, ita copias meas difflat. „*Significatio* & „ Univerſalis & particularis *ex probe inſpectis* & *collatis lo-* „ *cis*, *ope* Verſionum & Lexicorum, *hunc eruimus*, *quod* „ *primario dicat*, *ut recte* STOCKIUS, violentam commo- „ tionem, *eamque ego refero vel ad* corpus *vel ad* animum. „ *Fit autem* violenta *illa* motio *multis modis*, *variosque ha-* „ *bet effectus*, *unde recte* agitavit, quaſſavit, contrivit,

„ tur-

„ turbavit, exturbavit. *Unde ſicut primogenium ſignifica-*
„ *tum* פוץ *perperam* aquæ, ſic § המם *Arabes perperam af-*
„ *figunt* igni; *atque iterum peccant quod* primum ſignifica-
„ tum *ad ſolam aliquam* in corpore *adfectionem reſtringant.*
Habes *Methodum* Hebraizandi *ſcientificam*; quæ veram, liquidam, certam, omni exceptione majorem lucem tibi adferat, & omnes Veterum ac Recentiorum diſcordias in amiciſſimam revocet concordiam. Cl. *Drieſſen.* ex *probe inſpectis*, & *collatis*, *locis*, eruit, & tamen *Stockius* invenit, *violentam commotionem*, quæ ſit & *Univerſalis* & *Particularis* ſimul ſignificatus noſtri המם: unde *agitare*, *quaſſare*, *terere*, *terrere*, *vexare*, *turbare*, & quicquid ſupra ex LXX & *Vulgato* aggeſtum, limpidiſſimo alveo ſponte dimanarit. Si nihil aliud, quod promeret, habebat Cl. *Diſſert.* quid ni potius tenuit *Cocceji agitare*, vel aliorum *quaſſare*, a *quatiendo* ductum? An non in hiſce *violentior commotio* multo ſimplicius ſeſe exerebat? An non *Liquefactio* & *contabefactio*, præſertim per *ignem*, eſt *violentior* quoque *commotio*? Cur ergo *Tabefactio* iſta, quam diſerta auctoritas *Dialecti* fundat, quam granditas figuræ commendat, ſeponitur; & tanta cum confidentia *Orbi Erudito* offertur vaga quædam, & abſtracta notio, quam ex Cerebro ſolo, ſine ulla ope, ac luce *Dialectorum*, exſculpſiſſe, glorioſum ſibi ducunt ejuſdem inventores? Erubeſco, talia confutans, quin totus confundor, eo uſque, fuga laboris, & operæ *Dialectorum* ſtudio impendendæ, abripi Viros Scripturarum utique reverentes, ut quod aliis in *Linguis* plus quam ridiculum eſſe, communis ſenſus, communis ſancit calculus, id in *Lingua Hebræa* ſibi arrogare auſint. Quid dicam de cenſura in *Arabes* deſtricta, quod *perperam hunc ſignificatum igni adfixerint*, *atque reſtrinxerint ad ſolam aliquam in corpore adfectionem?* An ergo *Liquefactio corporis per ignem*, non prior eſt, quam *Liquefactio animi per cu-*

 res,

Digitized by Google

ras, *ſollicitudines*, *anxietates*, & *mœrores?* Si Cl. *Drieſſen.* ſibi *Linguæ Arabicæ* ſcientiam non invidiſſet, ejuſdem conſtantiam, dignitatem, gravitatem, & *Hebraicæ* parem Majeſtatem, admiraretur. Nunc, cum novo hocce genere ſcriptionis, nihil aliud ei relictum, quam ut pedes ſuos ferat per ignes ſuppoſitos cineri doloſo; atque omni momento ſemet in laqueos induat, unde emergi non poſſit. Irretitus certe, & conſtrictus, tenetur Noſter, ita concludens. „*Quare neceſſum non eſt loca omnia Scripturæ ad hanc figuram trahere*; *neque particularis ille ſignificatus locis omnibus recte aptatur. Certe coacta eſt illa interpretatio Jeſ.* 28. 28. *Sic quicquid comminuitur*, liquefiet; *& confundentur diſtinctæ notiones*; *ſi vel dedero non intelligi debere ipſius* rotæ agitationem, *quæ adhuc minus quid cum* liquefactione *commune habet.*" Languidule ſane, *neceſſum non eſt*. Atquin evictum, *proprietatem Linguæ* id poſtulare. Debilius adhuc; *loca omnia*. An quædam ergo *Liquefactionis imagine* ornari concedit? Videtur. At quænam illa? *Omnia*, dicerem ferme, *uno* tantum excepto, cujus *interpretatio* ut *coacta* reſpuitur. Videamus. Oſtendi bifariam ſtrui illud הוממ, ab aliiſque ad *panem* referri, ab aliis ad *rotam*. Utrobique *Liquefacere*, grande quid adfert, ſive placeat *Terere panem*, *frumentum*; ſive *violentius agitare rotam*. Certe apud *Latinos* etiam *Colliqueſcere* dicuntur ea quæ *penitus conteruntur*: nec tamen *diſtinctæ* ſic *notiones confunduntur*; ſed *Linguæ gratia*, & *virtus*, additur. Eadem res in altera *figura*; quam præferendam duxi. Adeone *meta fervidis evitata rotis* necdum ad Cl. *Drieſſenii* notitiam pervenerat? Ad eam rationem grandior Spiritus fert, ut *fervidæ rotæ Candeſcere*, quin & *Liqueſcere*, dicantur, *quum rapidiſſimo impetu feruntur*. Pulchre *Ovid. Metam.* L. 2. 727.

Non

Non ſecus exarſit, quam cum Balearica plumbum
Funda jacit, volat illud, & incandeſcit eundo:
Et quos non habuit, ſub nubibus invenit ignes.

Item L. 14. 824.

Corpus mortale per auras
Dilapſum tenues: ceu lata plumbea funda
Miſſa ſolet medio glans intabeſcere cœlo.

Graviſſime ergo *Eſajas*; *nec* TABEFACIT *rotam plauſtri ſui:* vel, *ut tabefaciat rotam plauſtri ſui.* Nec ſuæ, nec Scripturarum, dignationi ſatis conſulit, qui talia *Orationis ornamenta* aſpernatur.

SECTIO VII.

Radicis עגל *Origo*, & *tralationes* figuratiſſimæ, clara in luce locantur.

I. Conſilium meum in *Opere de Originibus*, tam honeſtum, tam neceſſarium, tam evidentibus rationibus, ac demonſtrationibus, quas *Humanioris Literaturæ principia* cuivis ſuggerunt, ſubnixum, ut emirari ſatis nequeam, unquam a quoquam, qui inter *Eruditos* nomen gerit, ei contradictum. *Conſilium noſtrum in opere de Originibus.*

Contraria omnia, ne quid mentiar, expectaram, & blanda nimis ſpe mihi promiſeram; non dubitans, quin cordatiſſimi *Theologorum* non ſolum conatibus faverent, verum etiam operas, humeroſque, ſociarent.

Quid hanc meam ſpem, ac cogitationem, eluſerit, meum

Digitized by Google

meum non eſt ediſſerere. *Humanum* eſt, quod mihi hac in parte eveniſſe cerno; & mei ſemper officii duxi, *Humaniter* id ferre. Id tamen & Cauſæ veritatis, quam ſuſcepi, & mihi ipſi quodammodo, debeo, ut nunc tandem palam faciam omnibus, *Hypotheſin* noſtram ne examinatam quidem videri ab iis, qui eam & *privatim*, a longo jam tempore, & *publice*, improbandam ſibi cenſuere.

Non intellectum a plerisque: ne examinatum quidem.

De *Drieſſenio* noſtro id omnis pagina; quid paginam dico? omnis periodus atteſtatur. Ea ipſa quæ ex *Originibus* meis legit, ne intelligeret, indeque contagiunculam aliquam traheret, metuiſſe videtur caſtiſſimus *Idiotiſmi pure Biblici* cultor. Certe ubique fere in *Excerptis* ſuis tranſſilit, & omittit, quæ *Cardinem* & *Quæſtionis* circa *Origines*, & *Demonſtrationis* noſtræ, eas non niſi ex *Dialectis* reſtitui poſſe, efficiunt. Hac dexteritate omiſſa hæc mea introductio in *Caput* VI. *Origin.* quod hac *ſectione* refutabitur, ſcilicet! *Luculentum ſpecimen exhibui* fruſtrationis *&* erroris, *quem omnibus in Linguis ignoratio offundit* primigeniæ Originis. *Idem hoc in omnium oculis defiget* Radix עלל, *multa & læta propagine florens. Hujus* antiquiſſimum ingenium, *quod nullus omnino locus pure, & extra* Metaphoram *ſiſtat, eam peperit notionum varietatem, & inconſtantiam, unde emergi nequeat. Eam fluctuationem hoc caput componet, ſermoniſque Hebræi* conſtantiam, gravitatem, verecundiam, inexhauſtamque ubertatem, *hoc in verbo ex primis fontibus derivabit.*

Quo conſilio talia oculis Legentium ſubducantur, nec exputo, nec diſputo. Rogo tantum, cur qui *Fundamentorum meorum ſoliditatem tentare* aggreditur, ea ne digito quidem tangat, ſed magnanimo ſilentio contemnat quaſi.

An ſemet ſatis deſtruunt illa, ex *meris Paralogiſmis*, & *perpetua ignoratione Elenchi*, contexta? Imo vero hau-

ſta

ſta ſunt ex *Linguarum omnium primordiis*, omni exceptione majoribus, quæ ne ab iis quidem in dubium revocantur, qui *Hypotheſin* noſtram omnibus modis infringere, & debilitare, conantur.

Omnis ergo *Quæſtio* huc redit, *Origineſne Hebrææ*, quas in plurimis *Radicibus* abeſſe omnes uno ore confitentur, & ne *Drieſſenius* quidem noſter negare ſuſtinuit; *Origineſne*, inquam, illæ ex *conjectura*, ex *ingenio*, ex *Cerebro Docto*, aliquid ad *Verſiones*, & *Lexica*, *imaginantis*, an ex *Dialectis Veteribus Linguæ Hebrææ* reſtitui debeant? Ego cum *Principibus Literaturæ Orientalis*, & *flore delibatiſſimo Interpretum*, pro *Dialectis* pugno, Veritate mihi ad dextram ſtante, animoſque faciente: Cl. *Drieſſenius Logica*, & *Metaphyſica*, ſubnixus, pro *ſagacitate ingenii*, *cerebrique*, *ſui*, animoſiſſime propugnat, actumque credit de re *Hebraica*, niſi illa *Methodus*, eliminata noſtra, introducatur. *Status controverſiæ.*

Illuſtri etiam ſpecimine demonſtratum voluit quantum inter *Ipſius Methodum*, & *meam* illam interſit. Quando tamen Viri Docti *Excerpta* mihi ipſi *Chaos* quoddam offerunt, in quo memet invenire non poſſim, nedum ut Lectores meam inde mentem aſſequantur, juſtitiæ, credo, & veritatis, fuerit, mihi ipſi non defuiſſe; atque *demonſtrationis* meæ conſpectum præbuiſſe.

Oſtendi, quod etiam attigit Cl. *Excerptor*, *Thema* עלל a Cl. *Buxtorf.* exponi *Fecit*, *operatus eſt. Adfecit*, *Confecit* malo. *Racemavit. Machinatus eſt. Illuſit.* Adjectum a R. *Salom. Inquinavit.* Ex *Avenario* adduxi: *Infantiliter locutus eſt. Auſus & conatus eſt aliquid infantium & balbutientium more. Corrupit*, *abrupit racemando: vel depilavit. Illuſit aliis racemando*, *& inferendo aliquid mali.* Ex *Cocc.* in medium tuli, *vexare*, *vim facere*, νεανικῶς ποιεῖν, *violenter* & *pro libidine tractare.* Item ex *Exemplo evidenti illuſtratus.*

Chal-

Chaldæo עלל *intravit*, *Racemare*, *Racemando interius penetrare*. Ex *Stockio* denique hunc ordinem notionum exhibui. 1. *Facere operari*. 2. *Facere quod in admirationem rapiat homines*. 3. *Facere quod in damnum & ruinam alterius cedat*. 4. *Scelerate & nefande aliquem tractare*. 5. *Facere quod in contemtum alterius cedat. Ludificare*. 6. *Racemare. Carpere*; tum *proprie*, tum *metaphorice*. Amputavi, ne moles in immenſum excreſceret, congeriem non minus moleſtam *ſignificationum*, qua *Veterum verſiones* nos implicant, & diſtrahunt. Soli LXX. dant, ἐμπαίζειν. καταμωκᾶσθαι. καλαμᾶσθαι. ἐπιφυλλίζειν. ἐπανατρυγᾷν. τροφαλίζειν. φθέγγεσθαι. σβεννύναι. Omnia hæc ſuis quæque locis ſic ſatis congrua, ſi *ſecundariam* vim quæras: ſi *primariam*, fateare neceſſe eſt, ni vanus, & ridiculus, eſſe cupias, iſtam indagationem excedere ingenii humani fines, niſi aliunde facula ei accendatur.

Eadem ratio eſt *ſignificationum* ex *Buxtorfio*, *Avenario*, *Coccejo*, *Stockio*, productarum. In iis omnibus, ſi *ſecundario uſu* contentus eſſe velis, aliquid ineſt veri: ſed nemo, niſi *Linguarum* rudis, dixerit, *proprietatem* & *primigeniam indolem Radicis* hinc ſatis elucere.

Thematis עלל Origo *hactenus incognita.*

Ut ſentias me ſcire, quid in publico dicam, en tibi placita *Forſteriana*. *Congruit*, inquit ille, עלל *ſignificatione cum verbis* שׁל יעל מעל נעל, *niſi quod ut forma ita modo ſignificandi inter ſe varient. Maxime vero affine eſt verbo* עלה, adſcendit, *in corde animique affectibus: ſignificat enim meditari, cogitare, conari, moliri, admoliri, agere, facere, deſignare, animi vim, & potentiam, declarare*. Quid horum primigenium? Quid non tale, quod *Originem* in puteo deliteſcere clamet, niſi in עלה *adſcendit*, ob affinitatem literarum, pedem figere placeat.

Vide nunc, quanta religione caverim, ne quicquam ho-

honori eorum, qui ante me fuerunt, per me decederet. Negavi *Par.* VII. *Cap.* VI. *famam, & præclara merita* Interpretum *inde minui, quod tam varios ſignificatus cumularint, quod aliter fieri non paterentur tenebræ illæ, &* anguſtiæ, ad quas *Lingua Hebræa* redacta eſt. Addidi, quod omnem utique invidiam, criminationem, cavillationem, ſuſpicionem, prohibere debuiſſet: *Veritatem quoque conſiſtere poſſe confirmo in iſta fluctuatione, & jactatione, ſi mentem Spiritus S. generalius ſpectemus &c.* Ex copia deinde *Latina* ſub verbis *Carpere*, *Libare*, & *Haurire*, in gratiam minus peritorum, oſtendi, quam longe ſæpe uſus ſecundarii deflectant, atque deſciſcant a *primigenia* poteſtate. Inſiſtam tantum in poſtremum *Haurire*. Ejus *ſecundariæ notiones* ſunt *implere*, *defatigare*, *confodere accipere*, *audire*, *videre*, *mergere*, *comburere*, *dilapidare*. Item *Tolerare*, *curſu tranſmittere*, *abſorbere*, *occupare*, *conſumere*, *intimo ſenſu percipere* Poſſum adhuc viginti alias ſuperaddere: ſed maneo in iis quæ olim adducta. Pone jam, *primariam notionem hauriendi* hactenus latere, ecquis *mortalis* tam audax, qui confidat, ſe turbatum hocce glomus ex facili evoluturum, & ad *Originem*, ſive *primigeniam vim*, ſola vi ingenii *pulchre adſcenſurum?* Nemo ſane, cui ſanum ſinciput. Nempe *Literatura Latina* ab *Enthuſiaſmo* intacta. *Græca* aliquatenus eo adflari cœpit. *Hebraica* eidem penitus expoſita: præſertim a quo *Boblius* vexillum ſuſtulit, ad *Formales*, quas vocitat, *ſignificationes* ex *officina*, & *fornace*, *ingenii ſui effabricandas.*

Cur hinc tota mente reſiliam, alibi pluribus diſſertatum, & cumulatius adhuc, ſuo tempore, ediſſertabitur. Nunc tantum hinc Æquis Arbitris inſpiciendam præbeo abſolutiſſimam neceſſitatem *Dialectorum*, ſine quibus nunquam *Lingua Hebræa* ex illo ſalo, & fluctu, diſ- *Ejus notiones Arabicæ accurate digeruntur.*

Digitized by Google

diſſonantium ſignificationum, in tranquillam, & tutam, ſtationem, quam inveſtigata præſtat Origo, emerget. Hoc principio ductus, aperui divitias *Arabum* ſub eadem hac *Radice*. Eorum uſus cum uſibus *Hebraicis* concinere, maximam partem, ex *contextu Gjaubarii*, quem ſolum Cl. *Drieſſen.* excerpſit, relucet. Vel doctiſſimis tamen tales *Gloſſæ* neſcio quam fruſtrationem, & vertiginem, ſæpe objiciunt, niſi exemplorum lumine ex Libris, & Fontibus ipſis, colluſtrentur. Propoſita ergo *primaria notione* in *Hauriendo*, & quidem *identidem*, ſive *repetitis hauſtibus bibendo*, deſcendi ad *uſus Metaphoricos*, & *ſecundarios*, eoſque hoc ordine percenſui. I. *Iteratis ictibus ferire*, *vulnerare*, *haurire* aliquem. II. *Iteratis vicibus rem habere* cum aliqua, *& quaſi aquatum ire ad ſitim voluptatis explendam.* III. *Iteratis vicibus mulgere*, *emulgere* ubera. IV. *Emulgere* oculum *iteratis fletibus*. V. *Emulgere*, & *exhaurire*, jumentum *repetitis currendi vicibus*. VI. *Identidem vindemiare* & *Racemare vitim*. VII. *Identidem vectigalia exigere*, *& quaſi racemare*. VIII. *Identidem calumniis carpere*, *& vexare*. IX. Alio flexu in 2. *Conjug. demulcere*, *lactare*, quaſi *identidem hauriendum quid dare in ſolatiolum.* Iterum X. alio canali, in 8. *Conj. Paſſ. Ægrotavit*, proprie *hauſtus*, *exhauſtus fuit*, morbis. Denique XI. *Haurire* tranſlatum ad *ardua moliminum* quæ quaſi *exhauriuntur* & *exantlantur*.

Et cum Hebraicis conferuntur. Magnam omnibus hiſce *Metaphoris* dignitatem ineſſe, nemo inficias iverit. Juſta interim ſuſpicio eſt, Cl. *Drieſſenium* nihil horum vel legiſſe, vel ſaltem percepiſſe. Certe nihil horum, in quibus *demonſtrationis* meæ *vis* ſita, in *Excerptis* Ejus viſitur. Hæc tamen plus lucis præbuiſſent *Lectoribus*, quam *Sceleton Gjaubarianum*; quod per ſe parum habet gratiæ, ac ſplendoris. Ad hoc jam filum, graviſſimas illas *Metaphoras*, quibus verbum עלל in

in *Bibliis* auctum, evolvendas porro ſuſcepi. Et I. quidem in *vulneribus altius inflictis*, *vitalemque ſpiritum haurientibus*, noſtrum עלל adhibitum produxi ex *Thren.* 1: 12. 22. & 2: 20. item *Job.* 16: 15. *Exod.* 10: 2. 1 *Sam.* 6: 6. nec non *Eſaj.* 66: 4. a *pagina* 188. ad 199. Hinc II. tranſii ad verecundum illum uſum *Hauriendi* in *explenda ſiti* voluptatis, a *pag.* 199. ad 203. Acceſſi deinde ad III. & IV. claſſem in *mulgendo*, *emulgendo*, indeque gemmulam figuratiſſimæ orationis reſtitui *Thren.* 3: 51. עיני עוללה לנפשי *Oculus meus haurit* i. e. *emulget animam meam:* a *pag.* 203. ad 211. Inde Claſſis V. nullum ſpecimen in Sacris occurrere monens, deſcendi ad *num.* VI. atque *Racemationem* tum *propriam* tum *impropriam* illluſtravi agmine exemplorum; a *pag.* 211. ad 213. ſubſumſi VII. *exactiones vectigalium*, & *concuſſiones*, cum *calumniis* fere conjunctas ex claſſe VIII. a *pag.* 213. ad 216. Ad iſtam claſſem tamen directius reduxi *Deut.* 22: 14. iſtud שם לה עלילות דברים reddens, *imponit ei cavillamenta verborum*, *calumnias* &c. Ad IX. in *lactando*, *oblectandove*, relata loca *Num.* 22: 29. *Jer.* 38: 19. 1 *Sam.* 31: 4. Adde *Pſ.* 141: 4. in *Indice*. Claſſis X. ſub I. ſubordinari ſe patitur. Poſtremo XI. in *arduis moliminum*, *facinorumve*, quæ *exhauriuntur*, & *exantlantur:* tam in *bonum*; quam in *malum*.

Nihil borum productum a Refutatore meo.

Qui utramque hanc aciem utraque in *Dialecto*, *Hebraica*, & *Arabica*, adſpexerit modo, a ſe impetrare non poterit, ut non *Harmoniam* ſimul & *Gravitatem* harum *figurarum* admiretur. Præclare ergo ſibi conſuluit Cl. *Drieſſen*. qui haſce meas *copias*, quas *invictas* appellare audeo, ſuo, & Lectorum ſuorum, conſpectui ſubtraxerit; poſt contextum *Gjaubarii* apponens, *Hactenus*.

Ejus lucidiſſima

II. Ab illo *Hactenus* ita porro cornua diſputationis ſuæ in me commovet. „ *Certum eſt* primigenium & univer-

„ ſa-

origi-
natio.

„ ſalem *bujus Radicis* ſignificatum *talia involvere*, *quæ in* „ ſingulares *multos ſe poſſint devolvere.*" Ut hæc principia ſe dant, aliquid exprometur, quod diſcuſſis omnibus tenebris, clariſſimum nobis diem pandat. En quod expectationi cumulatiſſime reſpondere queat. „ *Loca in* „ *quibus occurrit ſi attente perpendo omnia*, univerſalis no- „ tio *hæc videtur*; ſtudioſe, operoſe agere; omni niſu „ virium omnium contentione, opus profligare, in eo „ perdurare, repetitis vicibus agere, *ſicque* opus confi- „ cere, & perficere; *ſive actio ſit Phyſice noxia vel uti-* „ *lis*, *moraliter recta vel turpis.*" Ecquid copioſius ſimul & luminoſius, pro *primigenia poteſtate*, & *Virtute*, unquam cuiquam in mentem venire potuiſſet? Habes *niſum*, habes *contentionem*, habes *profligationem operis*, cum *perduratione* in eo *repetitis vicibus*, quin *confectionem*, *perfectionemque* ejuſdem, *Phyſice*, *moraliter*, in *bonis*, in *malis*, ex *ſimplice*, *propria*, *primigenia Thematis indole.* Nimis modeſtum jam cenſeri debet illud *videtur*, quo Cl. *Diſſertator* in hac *Origine* proponenda uſus. Nunc oculis meis cerno, & intimis ſenſibus percipio, ex *Logica*, & *Metaphyſica*, regione, *certius*, *pleniuſque*, *adfulgere lumen*, *quam ex omni Arabia.* Necdum tamen *Origo* hæcce exhauſta. Pergit Cl. *Diſſertator.* „ *In Hithphael cum* „ ב adverſus aliquem agere ejus opus ſufflaminare, lude- „ re, *ſicque illi* illudere, *illi* ægre facere.". Nunquam ideas enucleatiores, & medulla ſapientiæ refertiores, vidit orbis. Omnes *Dialectorum* opes, ad tantam opulentiam, & claritatem, nil niſi caligo, & ſterilitas, mera. En novos iterum radios. „ *Ubi* Racemare i. e. confi- „ cere *ſignificat*, *quia omne* conficere *non eſt* racemare *ad-* „ *ditur* גפן *vitis*, כרם *vinea.*" Non additur tamen *Jud.* 8: 2. *An non Racemationes Ephraimi*, *melius quid*, *quam Vindemia Abiezer?* Mea mihi *Origo* ibi miniſtrat *re-*

pe-

petitas carpturas, quaſi *hauſtiones*, *legentis uvas*: at Cl. *Drieſſenius* eas faceſſere jubet, ut *Confectiones* locum occupent. Abeſt etiam *Jud.* 20: 45. *Et racemarunt quinque millia virorum*, ubi jam vel ſine נפן illud *conficere* melius ſedebit, ſi pro *occidere*, *interficere*, ſumatur, naſceturque alia adhuc idea *Conficiendi* quam *Origini* ſuæ inludat fœcundum Viri ingenium. Eidem debes pulcherrimum *Etymon* ꝫ עלל, *infantis*, *pueri*, quem hinc dictum conjicit V. D. quaſi *confectum*, ποίημα, *fœtum formatum*; Activum quid, *dum anima cum illo conjuncta eſt.* Belliſſimum profecto, ποίημα, *Activum quid.* Ad poſterius illud præluſerat Cl. *Guſſet.* cui עלל *puer* ab *agendo*, ab *activitate*, ſignat *fœtum tempore quo motu præditus deprenditur in utero*; & latiore uſu, *infantem ea ætate, qua magis quam prius* Activus *eſt*. Talia vel invitis, credo, aſſenſum extorquerent; præſertim iis, qui *Saniore Philoſophia* in *Linguis enucleandis* uti poſſunt: nam nos *Grammatici* diceremus ſimplicius eſſe עלל *Lactens*, *Lac matris hauriens*.

Hinc novo impetu ſumto, ita proſequitur Cl. *Differt.* „ *Videbis nunc*, *an & quomodo ſub hanc* notionem univerſalem *cogi poſſint quæ habent* Verſiones & Lexicographi; *quamvis forte in* ſignificatum primigenium *ſe hic* „ *minus feliciter penetraverint*. *Attamen quod ad nexum* „ ſignificatuum particularium *cum* univerſali *ea dederunt*, *quorum ope* ſignificatum univerſalem, & ſignificatuum particularium *cum illo nexum feliciter attingimus*. Id dicere videtur ſubtiliſſimus *Originum Hebræarum* Inventor, quicquid LXX. *Vulgatus*, *Chaldæus*, reliqui Veteres, & Recentiores, vel in *Verſionibus*, vel in *Lexicis* exhibent, id omne in *primigenium ſignificatum*, quem, ſola collatione locorum, feliciter attigit, pulcherrime con-

Et acerrima inde inſtantia.

ſpirare, atque naturalem cum eo nexum habere. Tenta modo, & nil limpidius agnoſces.

Palmam rum lemniſcis ferens Victori. Merito itaque victorem ſeſe infert, atque in fuſas, fugataſque, copioſas noſtras, ſtrenuiſſimam edit *Racemationem*. „ Sed *an quid ex* Arabia *expectes melius*? *Relege quæ* „ *ex ipſo exhibuimus.* " Poſt currum vinctis manibus incedo: nihil habeo quo ludibrium a me depellam: Cl. *Drieſſenius* quæ *digna lectu* erant *excerpſit*; eaque attente *relegi* patitur, quæ nemo niſi *Arabice* peritiſſimus intelliget. „ *Quis credat*, inquit porro, *verbi quod de Deo*, *hominibus*, *bonis*, *malis*, *uſurpatur*; *de actibus utilibus*, *noxiis*, „ *rectis*, *pravis*; *de vel ad animum vel ad corpus vel ad* „ *utrumque ſpectantibus*; ſignificatum primigenium *eſſe* „ *quem ille ex Lexicis Arabicis repetit?*" In *Grammatica* regione hæc vocarentur *Arena ſine calce:* at in *Metaphyſica*, haud dubie, cuncta ſolidiſſime compacta. Ejuſdem compactionis hæcce. „ *Quomodo omnes* ſingulares „ ſignificatus, *vel verbum ad* ſubjecta ſingularia *applicitum*, *hinc explicari poterunt?* " Nempe os ſubleveram mihimet, qui *explicationem* & *applicationem* ſic ſatis concinne proceſſiſſe autumabam. Compactiſſima denique concluſio. „ *Neque neceſſario Scripturæ loca ex illo fonte* „ *explicanda ſunt. Vide quæ in hanc rem habet p.* 212-216. „ (*neque enim attinet omnia Typis exſcribi*) & *cogita quam* „ *coacta ſint illa.* " Et quis hoc cogitabit, *Studioſus*, an *Profeſſor?* Ni fallor, *Profeſſoris* fuerat id demonſtrare. „ *Sed & attende*, *quomodo jam hæc metaphora ducat* „ *ad magna facinora*, *qui eſt ſignificatus* § עלילה. *Vide* „ *pag.* 218. 219. 220. & *videbis* Magnalia *Dei* opera „ *ſic proponi*, & *eleganter figurari illa dictione* aquam intra- „ re, haurire. *Quam hæc abludunt!* " Dixi nempe p. 218. 221. in forma התעלל, itemque derivatis עלילה, &

& מעלל, ex *Origine* deſignari *ardua molimina*, & *facinora quæ magna mole patrantur*, *exhauriuntur*, *exantlantur*: partim in *bonum*, partim in *malum*. Utrumque uſum triplici filo firmavi, tribus verbis adductis, ſub quibus *Arabes* a *deſcenſu in aquam*, vel a *gurgitibus intrandis*, adſcivere ſecundariam vim *aggrediendi alta negotiorum*, *moliminumque*; tum in *laudem*, & *decus*: tum in *dedecus*, & *flagitium*. Exiſtimabam, hanc *figuram* tam nobilem eſſe, tamque dilucidam, ut omnium conſenſum ſtatim auferre poſſet: præſertim quum & *Latinis* protrita eſſet formula *exhaurire labores*, *negotia*, *molimina*: nec non *exantlare*; ex *Græco* fonte, ubi ἀντλεῖν, & ἐξαντλεῖν, ſimiliter transferri amat: *Arabica* & *Hebraica* imagine tamen multo illuſtrius adhuc fulgente. Sed apage nunc *Metaphoram* tam inſubidam: nam Cl. *Drieſſen*. ad omnium judicium provocat, ſimpliciter apponens, *quam hæc abludunt*! Et *unde* quæſo *abludunt*? An a *Linguarum* indole, & arte *Etymologica*? Nihil cum iis conjunctius? Certe *machinatio*, *ſtudium*, *facinus*, quod *Verſiones* & *Lexica* habent, tantam dignitatem, & gravitatem, non adferunt. *Opus* νεανικὸν, *juvenile* aſſumſit Cl. *Cocc*. ex עולל *puer*. Si *Originem Drieſſenianam* reſpicio, prodit mihi *niſus*, *omniumque virium contentio*, *ad opus profligandum*, *in eoque perdurandum*, *cum actione identidem repetita*, *donec conficiatur*, *&* *perficiatur*. Sic demum exiſtit imago *Magnalibus Dei* expingendis apta nata: præ qua *Molimen* meum, quo *gurgites negotiorum ſubeuntur*, *intrantur*, *exantlantur*, ipſa aqua dilutius. Finem facio in *Metaphyſica* ſubtilitate Cl. *Guſſetii*, quæ ſuperiora illa lumina, & acumina, præ ſe delet. Obſervat ille עלילה de *Deo* uſurpari *ſplendide*, de *Hominibus* ſecus. Ejus rei rationem editurus, rogat, *An* עלל *in Origine notat motum agentis a ſe ipſo excitatum? qui ſane decet Deum*, *quippe qui eſt independens ſimul ac San-*

Digitized by Google

Sanctus, *ita ut*, *quæ faciet motu proprio*, *non poſſint eſſe alia quam optima. Contra vero homo cum ſit & dependens*, *& corruptus*, *neceſſe eſt ut omnia quæ faciet motu proprio*, *& recedens a dependentia*, *qua ſubeſt Deo*, *mala ſint*. Sublimius ſcandi non poſſe, in *Originibus* veſtigandis, & nativa potentia *Linguæ Hebrææ* ex *Philoſophiæ* meditullio eruendo ultro agnoſco: ſimulque confiteri cogor, ſi talia deſiderentur, ad *commentationem Sacri Codicis*, & *Explicationem* ejus, rite inſtruendam; nihil opis, luciſve, ferre poſſe *Dialectos Orientales*: quin reliquis quoque *Linguis* addiſcendis tutius tunc in poſterum abſtinebitur: ne acies *Metaphyſica* per earum cognitionem hebetetur, in *primigeniis ſignificationibus Linguarum* omnium *Matris*, & *Reginæ*, conſtituendis.

Sectio VIII.

Radicis נהל indoles antiqua adſtruitur.

Rarior in Sacris uſus hujus Thematis.

I. Cum præcedenti עלל magnam adfinitatem colit נהל. Ejus *ſimplex ſpecies*, ſive *Conjugatio prima*, *Kal*, nuſpiam in *Sacris* occurrit. Novem in totum loca offerunt ſpeciem *Pihhel*. In *Hithpahhel* ſemel tantum proſtat, nec quicquam ulterius de hac *Radice* reliquum; niſi quod נהללים *Eſaj*. 7: 9. a quibuſdam ad הלל reductum, hinc ſecundum plurimos derivetur, *incerta* tamen *ſignificatione*.

Secundarius ſemper.

Iſtud *Pihhel* in *Lexicis* reddi ſolet *Agere*, *ducere*. Hoc quum nimis nudum videretur, nec *Emphaſin* locorum ſatis exhauriret, additum, *ut Paſtor agit oves fœtas*, *lente*, & *clementer*. Ita Cl. *Cocc*. cujus exemplo *Stock*. *proprie ſig-*

Digitized by Google

ſignificat ſenſim ac lente ducere, prout duci ſolent ægri & infirmi; vel oves quas paſtor pro ipſarum Viribus prudenter agit, perque commodas vias ad paſcua ducit. Ex his nihil minuo, nec muto: facile tamen mecum qui *Linguas* callent animadvertunt *ſecundariæ* hæc eſſe *poteſtatis*, quæ *Originem* verbi neutiquam recludant, atque introſpiciendam præbeant.

Ut omnes id planius, pleniuſque, percipiant, adducenda mihi copia eſt, qua *Veteres* in hoc verbo exprimendo uſi. LXX ſemel Ἄγειν; ter διατρέφειν & ἐκτρέφειν *enutrire:* item παρακαλεῖν *conſolari*; καταπαύειν *quietum reddere*; ἀντιλαμβάνειν *ſuſcipere*; & διαβαστάζειν *ſuſtentare*, vel *ſuſceptum portare*. A *Symmacho* alicubi ſubſtitutum τημελεῖν, *ſtudioſiſſime curare.* *Græca copia.*

Vides omnia eſſe *ſecundaria*, per quæ jam *Origo Thematis* plane *fluctuare* incipit, magis adhuc undatura, ſi reliquam *Veterum* varietatem huc congerere vellem. *Reliquæ* Verſiones *ſeponuntur.*

Nempe, ut olim monui, *primævus ille fons abſtruſior erat, quam ut genuina ejus vena ex reliquiis Biblicis pertentari poſſet.*

Exiſtimabam, quum talia ſcriberem, omnes mihi, in re clara, facile aſſenſuros: præſertim quum viderent *ubertatem*, & *dignitatem*, *Linguæ Biblicæ*, per *Origines* noſtras amplificari. Aliter tamen, quam expectaram, res cecidit apud multos; quamvis etiam multorum favorabili judicio, aſſenſuque, me honeſtatum, citra vanitatem adfirmare poſſim.

Tollendis ſcrupulis, quibus minus benigne de *Originibus* noſtris ſentientes laborant, obſervare, & pro certiſſimo principio inculcare, mihi liceat, ubi *Conjugatio Kal* deſideratur ſub aliquo *Themate*, ibi plerumque *ſimplicem*, & *principem*, ejuſdem *poteſtatem* ſimul abeſſe, atque deſiderari. Quid mirum ergo, ſi ex *Dialectis* reducere co- *Acceditur ad* Originem.

ner *ſignificationem ſimpliciſſimam* quæ ſub *Kal* olim, florente *Lingua*, obtinere debuit; unde in *Pibbel* iſtud *leniter*, *clementer*, *agere*, vel *minare*, fuerit propagatum.

In hauſtu primo ſitam. Hæc ex genio *Linguæ* requiritur *intranſitiva*, quam nemo ſanus ſtatuet fuiſſe *agi*, vel *duci*: quia ſic *Analogia Conjugationum* penitus conturbaretur; & aliquid admitteretur, quod ab omni ſpecie veri abhorret. Hocce *intranſitivum* conſervavit *Dialectus Arabum*, ubi نهل נָהַל in I. *Conjug.* eſt *Bibit*, ſpeciatim, ad ſubtilitatem *Linguæ*, *primo potu*, *hauſtuve*: Item *potu expletus fuit*, *ſitim reſtinxit*; ut Cl. *Gol.* in *Lex.* habet. Ex hoc fonte in *Pibbel* per *vim tranſitivam* profluxit ποτίζειν, *facere bibere*; *miniſtrare potum*. Id mox ex ſe profudit, *prominare*, *propellere*, *pecus ad bibendum*, *more Paſtoris*: *Aquatum ducere gregem*. *Græcis* ποτίζειν eadem amplitudine donatum. Hinc porro per *Metaphoram* ortum, *leniter*, *clementer*, *paſtorititia cum cura*, *lactare*, *recreare*, *omni commoditate augere*, ad *laſſitudinem*, & *moleſtiam*, *ſedandam*.

Hanc *Radicis* noſtræ nativam elegantiam, & dignitatem, apertiſſime exerit *Pſ.* 23: 2. *Ad aquas recubationum* ינהלני *agit me ſitis levandæ gratia*. Et *Eſaj.* 49: 10. *Ad ſcatebras aquarum* ינהלם *aget eos ſiti ſedandæ*. Ad hanc *Originem*, & *Figuram* ſimul ſuaviſſimam, reliqua quoque loca reduxi, inſigni cum augmento lucis, & gratiæ; quam non recipere, eſt intranti diei feneſtras occludere; & ſuum *Linguæ Hebrææ* decus invidere.

Cl. Drieſſ. *iterum ſecundarium cum primigenio* II. Videamus interim, quæ Cl. *Diſſertator* pro Eruditionis ſuæ lumine, & copia, huic *Origini* obduxit. „ *Radix* נהל *conſultis locis omnibus in quibus occurrit*, & „ *adhibitis quæ diximus adminiculis*, Verſionibus, & Le- „ xicis, *nobis dicet ſignificatu primigenio* recte leniter du- „ cere *relate ad animum & corpus*. *Secundarium quid eſt* „ in

„ in ductu illo neceſſaria præbere: *ſed quod tum adden-* commiſ-
„ *dum quia verbum hoc per ſe ſolum non ſignificat. Huc re-* cet.
„ *fer Gen.* 47: 17. " Enimvero vereor, ne retractandum mihi ſit, quod ſupra alicubi poſui, Cl. *Drieſſen.* perpetuo *primigenium* cum *ſecundario* confundere, nam hic quidem accuratiſſime ea diſtinguit, & *primarium*, rite *conſultis omnibus locis*, nec *omiſſis Lexicis*, & *Verſionibus*, ait eſſe *Recte leniter duxit*, primo *relate ad animum*, ſecundo, *ad corpus*. In qua *Lingua* hoc *ſimplicem* & *propriam Thematis poteſtatem* conſtituere queat profunde ignoro: in *Hebræa* id obtinere, jam docemur. Liceat tamen rogare, *primigeniuſne* hic *ſignificatus* in *Pihhel* ſit ſtatuendus, an in *Kal?* In *Pihhel* quidem hactenus nil *primigenium* nec novi, nec concipio. *Kal* nullo in loco conſervatum: ut adeo excogitare nequeam, quibus *locis collatis*, & *conſultis*, Cl. *Drieſſen.* tam *pulchre* & *feliciter* ad completiſſimam *Originem* hujus *Radicis* ſeſe potuerit penetrare. De *ſecundario* illo, *in ductu neceſſaria præbere*, ad *Gen.* 47: 17. mox commodius.

Pergit ſummus *Theologus*, & *Philologus:* „ *Ubi vox* Fortiſſi-
„ *hæc de opere Divino gratioſo paſſim adhibetur*, *quis exiſti-* mæ in-
„ *met* ſignificatum primigenium *eſſe illum quem poſtliminio* ſtantia.
„ *ex Arabia reponit V. D.?* Interrogatio graviſſima quæ omnes meas explicationes difflat. Ex *Arabia poſtliminio reponere ſignificatum primigenium* vocabuli, quo Sp.S. utitur in *opere divino gratioſo* exprimendo! Quid abſurdius? Sed ſcire velim, ad quænam loca reſpiciat noſter *Diſſertator*. Ni calculus fallit, intenditur *Pſ.* 23: 2. & 21: 4. *Eſaj.* 40: 11. & 49: 10. *Exod.* 15: 13. hæc enim ſola mihi cognita iſtoc ſenſu. Exiſtimabam ibi *Gratiam Dei* pingi ſub *imagine Curæ, qua Paſtor gregem ſuum propellit ad aquas, ſiti, & laſſitudini, levandæ.* Illuc me ipſi *Scriptores Sacri* invitabant. Sed, ut video, mecum illi aberrarunt, nec

opus Divinum gratioſum ſatis condigne expreſſerunt. Decorum quoque non ſatis ſervavit, ſcilicet! *Paulus*, quum de *eadem gratia* agens, 1 *Cor.* 3: 2. dixit, γάλα ὑμᾶς ἐπότισα, καὶ οὐ βρῶμα. O *Judicium Criticum* pluſquam *Divinum!* Tale & ex hiſce reſplendet. „ *Significatus ille* „ *particularis Scripturæ locis omnibus aptari nequit. Verbum per ſe non ſignificat quod ipſe vult: ſed per ea quæ* „ *adduntur, quod docent loca omnia quæ adducit ipſe. Vide* „ *Pſ.* 23: 2. *pariter Jeſ.* 49: 10. *Confer Apoc.* 7: 17." Habes iterum *Logicam*, & *Metaphyſicam*, argumentationem. Eam pauci forte aſſequentur. En viri mentem. נהל non poteſt ſignificare *aquatum duxit* pecus, ſed *vis aquationis* tantum ſubnaſcitur ex iis quæ adduntur, ut מי מנוחות *aquæ requietum Pſ.* 23. & מבועי מים *ſcatebræ aquarum*, *Eſaj.* 49: 10. Vitioſiſſima nempe phraſis, judicio *Drieſſeniano*, *Aquatum ducere ad fontes aquarum*. Videlicet habet hic *Philoſophus*, quod, ut *Tautologum*, deſpuat: quum *Grammatico* talia mirifice adblandiantur. *Proprietas* tamen, e *Lexicographis Arabum* a nobis adducta, erat, ποτίζειν *dare bibere*; atque inde porro, *prominare* pecus *ad bibendum*. Quid jam vitioſi, vel lutulenti, trahunt, *aquæ*, & *fontes aquarum?* Sed *Apoc.* 7: 17. ſimplicius ſtructum, ὁδηγήσει αὐτοὺς ἐπὶ πηγὰς ὑδάτων. Ergo נהל ſimpliciſſime ὁδηγεῖν *ducere*. Acutiſſime ſane, ut nil ſupra: peccaſſet *Joannes*, ſi ibi ποτίσει adhibuiſſet.

Huc tendit nova hæcce illatio. „ *Quæſo quid attinebat* aquas fontes, &c. *addere, ſi verbum per ſe proprio* „ *& primigenio ſignificatu dicat* Aquatum ducere? *Quare* „ *ubi illud non additur Jeſ.* 40: 11. *Pſ.* 21: 4. *Jeſ.* 51. 18. „ *verbum per ſe illud non ſignificat, quod V. D. illud ſignificare jubet. An omnis ductus, eſt ductus ad aquas?* Non ſane. Novi ego *Ductores*, qui ad *ſteriles perducant arenas*. Videat Cl. *Drieſſenius* an & illos מנהלים appel-

pellare auſit. Ego ex mea *Origine* Titulum iſtum illuc extendi nunquam patiar.

Necdum remittit fortiſſimus pugnator. „ *Cur igi-* „ *tur* aquæ *in his locis omiſſæ locis ſuperioribus additæ fue-* „ *runt?* " Quia ποτίζειν *Bibendum præbere*; *agere* gregem *ut bibat*; & figurate, *Recreare ſitientem*, *ejuſve æſtum*, *& laſſitudinem*, *potu ſedare*, ſine expreſſa adjectione *aquarum* ſæpe grandius effertur: quamvis alibi *aquæ*, & *fontes*, completius adjungantur. O Belgium! O Academia Patria! quorſum deventum? Pudet, profecto, pudet, talia nunc a me tangenda, quæ fugere non poſſunt eos, qui Minerval ſolvunt.

En mirificentiſſimam porro inſtantiam; „ *Quod dicit* *Suave aliquid.* „ *ad Exod.* 15: 13. *rem per ſe ſi ſpectes*, Veriſſimum „ eſt, *quia in aliis Scripturæ locis diſerte ſignificatur: ſed* „ *verbum illud heic non dicit per ſe*, *ſic enim non tantum* „ *per ſe vel* primigenio *ſuo* ſignificatu *diceret* aquatum „ ducere, *vel & pro his divitiis metaphoricis* paſtum du- „ cere, *ſed &* modo prorſus miraculoſo *paſtum & aqua-* „ *tum ducere.* " Nempe ferierat Cl. *Diſſertatorem* adſpectus pulcherrimus loci illius, quem *pag.* 227. *Origin.* exhibui. Ergo *Veriſſimum* agnoſcit, quod ibi dedi; ſed negat inde legitime concludi, *primigeniam vim* eſſe *aquatum ducere* gregem, quia tunc ex illo loco colligi quoque poſſet, *primigeniam notionem* eſſe, *modo prorſus miraculoſo aquatum ducere.* Vigilone, an ſomnio? nam inter vigilantes tale genus ratiocinandi necdum audivi. *Simplex*, & *primigenia*, *poteſtas* ꝗ נָהַל mihi eſt, *primo hauſtu bibere*, ſive *potare libando.* Inde in *Pihhel* extitit, *dare bibere.* Hinc *ſecundario uſu* ſuccrevit, *aquatum ducere* gregem; & latius permiſſa poteſtate verbi, *omnibus bonis rebus recreatum*, *expletumque*, *aliquem*, *ritu Paſtoris*, *fove-*

 re,

re, *curare*, *complecti?* Ita explicui quoque 2 *Chron.* 32: 22. וינהלם מסביב *& eos tanquam gregem ſuum bonarum rerum affluentia beavit*, *ac veluti ad fontes deduxit aquarum*, *quarum pleniore hauſtu*, *in ſumma pace*, *ac tranquillitate*, *priorem illam ſitim*, *laſſitudinem*, *miſeriam*, *eluerent.*

Hic denuo Cl. *Drieſſen.* negat, *vocem id per ſe dicere.* Nempe ita adverſus me diſputat Vir materiæ ſuæ intelligentiſſimus, ac ſi omnia hæcce in *primigenium ſignificatum* incluſa eſſe tetendiſſem. Qui poſſem? quum univerſa mea ratio, & methodus, hinc reſiliat; atque tam fartas *Originationes* in aliis damnet? Qui poſſem iterum? qui diſerte monui, eſſe *Metaphoram a paſtoribus tranſſumtam*, *quæ æſtus relevationem*, *ſitiſque in beata aquarum copia depulſionem*, contineat. An & me *Metaphoram* a *primigenia poteſtate* non diſtinguere autumat?

Aliud ejuſdem ſuavitatis. Fortius adhuc urgeor. Negat iterum Cl. *Diſſert.* „ *Significatum illum applicari poſſe* 2 *Chron.* 28: 15. *quod* „ *ibi* cibare, *&* potare, *probe diſtinguatur ab eo quod ſig-* „ *nificatur per* נהל. " Ipſe hanc *objectiunculam* mihi moveram, ſed & mox diſſolveram, oſtendens ſingulari *gratia*, & *Emphaſi*, וינהלם iſti contextui inſertum, quatenus latiore uſu etiam valet, *paſtum potumque pecus prominare*, &c. Præſtruxeram *pag.* 228. *Arabes* ſuum אנהל etiam extendere ad *paſtorem*, quum *agit gregem jam pulchre potum*, *refotumque.* Non expectaram itaque illud: „ *An homines bene paſtos*, *& potos*, *ad primos hauſtus du-* „ *cis? Sed attende* novum ſignificatum, *quem neceſſitas* „ *V. D. impoſuit hoc in loco Radici ſuæ dare*, *itane hæc* „ *ſunt eadem?* „ Non *novum* dedi, ſed *Veterem* reddidi. Oſtendat Cl. *Diſſert.* *ficticium* eſſe, & a natura *Linguæ* alienum. Æque diluta hæc ultima. „ *Neque felicius ſe* „ *expedit in loco Gen.* 33: 14. *Nihil hic intenditur niſi* pro- „ pulſionem *fieri non debere majore impetu*, *ſive continua*

„ ſe-

„ ſecus aquas, *ſive non.* " Concedo totum. En meam paraphraſin. *Viam arripiat Dominus ante me, ego interim pro inceſſu, ac tenello illo pede mei agminis, pecus meum, meoſque parvulos;* אתנהלה לאטי *lotos, potoſque, prominabo, eorum æſtu, ſiti, defatigatione, idoneis aquationibus refota, ac depulſa.* Iſtam *amplitudinem* a *Moſe* ſignantiſſimo verbo captatam tota ſeries arguit: nam *Vſ.* 13. præceſſerat, *puelli mei teneri ſunt, & oves, boveſque, lactantes* &c. Locum *Gen.* 47: 17. וינהלם בלחם ubi Cl. *Drieſſ.* adſciſcit *neceſſaria præbere in ductu*, eadem ornat *Figura*; eſtque ibi Phraſis prægnans; qualis & *Apoſtolus* uſus 1 *Cor.* 3: 2. γάλα ὑμᾶς ἐπότισα, καὶ οὐ βρῶμα. Magnifice dignitatem *Sacri Sermonis* adaugent, qui ſua ei lumina, & ornamenta, invident.

III. Peculiarem curam poſtulat ἅπαξ λεγόμενον נהללים *Eſaj.* 7: 19. Vehementer fluctuant Interpretes. Ab הלל *Laudatas arbores* alii, alii, per *Antiphraſin, viles*, & *illaudatas*, arripuere. Mitto alia. Plerique a noſtro נהל maluere *ductus, tractus viarum.* Ego obtuli ex *Origine*, *Loca rigua, læta*; oppoſita *ſenticetis*, נעצוצים ſub eadem ſpecie *Piblel.* Utrumque *Emblematice* ſumi poſſe dixi; ſic ut נהללים ſignet *fortunas lautiores, lætioreſque*, qua *privatas domuum*, qua *publicas urbium*; נעצוצים *humiliores, ſqualidioreſque, eaſdem.* Hæc ex florido *Orientis* ſtylo illuſtrata, non exiguum iſti contextui decus addere opinabar. Ad ea Cl. *Drieſſen.* graviter, & condigne; „ *perperam ſupponit V. D. quod Radix ſua indole* „ loca aquis irrigua *ſubjiciat. Neque* rigua *neque* irrigua loca *ſubjicit ſignificatus primigenius; qui ſimpliciter eſt* ducere. *Unde ſimpliciſſima eſt interpretatio, quæ reddit* ductus; „ *& hic, quia de locis agitur*, ductus viarum: *& ſenſus eſt* „ *omnia ab hoſtibus obſeſſum iri loca & locorum aditus*, „ *etiam* viæ ductus *latentiores.*" Habes *inſigne lumen Orationis*:

Mirum V. Cl. acumen.

nis: & jam ſentio, verum eſſe, quod Cl. *Diſſertator* dicebat, *recepta adminicula Arabiſmum omnem, ejuſque caligantem, & malefidam, lucem, multis paraſangis poſt ſe relinquere.* Si Magnus *Eſajæ* Commentator, qui, ex *Kimchio, laudatas arbores* amplectitur, ad *Magnatum palatia*, & *prætoria*, applicandas, faſſus ſe nihil melius habere quod tradat, hæc ſciviſſet, iſtos *ductus viarum* tam faſtidioſo ſilentio non præteriiſſet, præſertim accedente illo, *latentiores:* neque pronunciaſſet נהללים & נעצוצים haud dubie eſſe oppoſita.

Nobilius adhuc ſpecimen. Eodem ſublimiore *Judicio Critico* exploſum video frigidum meum Commentum ad *Jobi Cap.* 21: 24. עטיניו, מלאו חלב ubi magno conatu magnas nugas, jam tum, agens, verti malebam, *Loca rigua ejus, ubi poti Cameli procumbunt, plena ſunt lacte.* Hanc vim a R. *Jona*, & *Ab. Eſra*, ex *Lingua Arabica* olim commendatam, uberrimum ibi ſenſum præſtare cenſebam. Addideram imperite, עטינים *rigua* illa *procubitoria* camelorum, *oviumque, figuram* ſuſtinere *Ampliſſimarum opum, Fortunarumque*; prout *omnium bonarum rerum ubertas, affluentia, & perennis copia*, colore *Lactis* depingitur. Ad hæc Cl. *Diſſertator.* „ *Non video, quod heic omnino deſideratur, Virum* „ *Doct. adferre Elegantiam Arabicam, quæ loca in quibus* „ *cameli* procumbunt ad aquas, & lac, *conjungat.*" Valde imaginoſum me hominem credere debet Vir gravis, & nihil ſibi indulgens, qui induxerim *Camelos ad aquas*, & *lac* ſimul, *procumbentes.* Merito ergo me hiſce increpitat: „ *Profecto mirabilis eſſet Allegorica connexio rerum* „ *non bene Junctarum, ſi vel fingis* Lactis flumina. *Quid* „ *illis cum locis ubi cameli procumbunt?* ". Nempe in me nunc quadrat.

Hu-

Digitized by Google

Humano Capiti cervicem pictor Equinam
Jungere ſi velit ——
Spectatum admiſſi riſum teneatis Amici?

Atqui putabam me pinxiſſe *Camelos*, *alioſque greges circa aquatoria procumbentes*, *qui Dominis ſuis Lactis copiam diſtentis jugiter uberibus funderent*. Hunc conſpectum *Commentarius* noſter majore luce perfudit. Erunt qui læti recipient. Erunt & qui oculos claudent. Clauſis certe luminibus mecum congreſſus videtur Cl. *Diſſertator*, quum ſic me premere pergit: „ *Et ſi vel ille Radicis noſtræ uſus ſit apud Arabes*, *ut ſignificet* loca *ubi* poti cameli „ procumbunt, *non credo hunc ſignificatum eſſe* primigenium: *dum non conſtat ſignificare aliquid quod ad* naturam Cameli *ſpectat*, *cur* primo, *&* proprio, *ſignificatu ſuo potius dicat* loca *in quibus* Cameli *poti procumbunt*; „ *quam in genere* loca, *ubi* pecus quæcumque *pota procumbit*. *& requieſcit*." Si *Commentarium* meum inſpexiſſet Clar. *Diſſertator*, vidiſſet *primigeniam notionem Radicis* עטן عطن eſſe *fovere*, Broejen: & עטינים ex *Origine* ſignare *incubatoria*, ſive *Loca fotionis*, ubi *Cameli*, *Oves*, *pecudes* omnes, *molliter procumbunt*, quæque *fovent* quaſi; præſertim *circa aquas*. Non potui itaque non ſubridere, quum tam fortem in me pugnam edi cernerem, ab eo qui neſcit quid ferire debeat. Ne Amiciſſima manus ſemet in ſimilibus lædat, teneat, & quum *Lexicon Golii* evolvet, nunquam dimittat, *Arabes* quando *Camelos* inducunt, ad *naturam* alicujus verbi declarandam, non excludere reliqua *animalia*, in quæ *eadem actio*, vel *paſſio*, cadat; ſed eos pro *ſpecimine* tantum adhibere, ob familiarem, & quotidianum, eorundem uſum. Idem de aliis *ſubjectis*, ad quæ a *Lexicographis* verba ſolent applicari, dictum, atque intellectum, eſto. Erratum hic,

O &

& graviter nonnunquam offenſum, etiam ab iis, qui *Arabica* guſtarant. Sic ſapiunt, ſcilicet, qui e *Lexicis* tantum ſapiunt.

Tam ſtrenuas inſtantias merita tandem palma ornat, quam ſic ſibi circumdat Victor. „ *Dum intelligi debet ali-* „ *quid quod* Lacte repletum eſt, *& liquet heic non intelligi* „ ubera, *atque conſtat* עטן *apud Chaldæos eſſe* intulit, de- „ poſuit, impoſuit, *quid, amo te, ad naturam rei ſimpli-* „ *cius, & propius, accedit quam Mulctrale?* Mulctralia *ejus* „ *plena ſunt lacte*. &c. &c. " Multa regerere poſſem. Remittere tamen Lectorem nunc liceat ad *Comment. Jobi*, ubi omnia quæ *Interpretibus* in mentem venere, diſcuſſa, vertendumque eſſe adſtruxi, *Ejus pecoroſa Latifundia plena ſunt lacte, & medulla oſſa ſua irrigatur.* Concipimus ibi *Camelos, Boves, Oves, greges numeroſos*, non circa *Flumina lactis* recubantes, ſed *irriguis* gaudentes *latifundiis*, quæ *foveant*, & *incubent*. Horum *Lacte copioſiſſimo*, & *medulla perenni*, *ſaginatum* Dominum divitem, & improbum, iſte locus ſic depingit, ut nihil grandius, uberiuſque, unquam concipi, atque efferri, queat. Cl. *Drieſſen.* ad *Dialectum Chaldaicam* provocans, in qua עטן valeat *intulit, impoſuit*, eam cum *Arabica* juxta intelligere ſe oſtendit. Nihil in *Chaldaicis*, nihil in *Syriacis*, reliquum de noſtro עטן. In *Lexico Chald. Thalmud. Rabbin.* invenire potuit Cl. *Diſſertator* מעטן *vas oleare. Cupa olivarum. Vas in quo reponuntur olivæ minus maturæ, ut molleſcant ad emittendum oleum.* Hunc uſum adſcivere *Doctores* ex *Arabico* עטן عطن *fovit, confovit*, item *fovendo maceravit* pellem *ut molleſceret*. Cave credas *pellem* tantum *foveri*, & *molleſcere*. Eſt *ſpecimen* omnia amplectens, quæ *fovendo ad mollitudinem perducuntur*. Hinc in *Miſna Menach:* עטנו בתוך הבית *Confovet illam* olivam *in medio domus*. Cl. *Buxtorf.* dedit quidem *infert*, *im-*

Digitized by Google

imponit, *deponit*; ſed apparet eum *exteriorem ſenſum* ſequi, non *interiorem vim*, & *formam*, verbi. Jocularis ergo notio illa *Chaldaica*. Jocularis *Etymologia Mulctralium*. Repeto, quod ſupra inſinuatum: *ſic ſapiant* neceſſe eſt, qui ex *Verſionibus* & *Lexicis ſapere* ſe poſſe gloriantur.

SECTIO IX.

Qua Vocabulum איתן incudi redditur.

I. Brevis erit, & levis, hæc concertatiuncula. Non pugnat jam Cl. *Diſſertator*, non *Originem*, quam promſi, eliminat, atque in *Arabiam* infauſtum pedem referre jubet; ſed eam ſingulari prudentia, atque circumſpectione, in unam cum reliquis omnibus ſedem convenire patitur. Oſtenderam *Cap.* VIII. *Origin.* Noſtrum איתן *vulgo* referri vel ad *Radicem* אית, vel ad *Radicem* אתן, *nulla earum vi ac poteſtate edita.* Id ſatis eſſe arbitrabar, ad evincendum nil de *Origine* conſtare *Lexicographis*, quum ne de *Radice* quidem conſtaret. Subſumſi mox, quod talia in oculos incurrere arbitrarer, *Radicem* eſſe יתן, وتن apud *Arabes*; atque notionem *primariam* non eſſe, *aſper*, *durus*, *horridus*, ut quædam *Lexica*; non *fortis*; *validus*, *robuſtus*, *potens*, ut alia; non *gravis*, *ſeverus*, *vehemens*, *intractabilis*, ut alia iterum exhibent: ſed Cl. *Coccejum* proxime ad veritatem acceſſiſſe, *rumorem* & *fluxum aquarum* aſſumendo: יתן enim apud *Arabes* proprium locum tenere in *aquis perenni vena præditis:* indeque איתן forma *ſuperlativa* eſſe *jugi fluxu præditum.*

Reſtituendum Thema יתן

Digitized by Google

Ejus uſus proprius, & improprius. Hac nativa indole vocabuli e *Lexicis*, *Libriſque* ſimul, *Arabum* adfirmata, recenſui loca *Biblica*, quæ iſtam vim vel *proprie*, vel *improprie*, præ ſe ferunt; iiſque ex hoc fonte lumen & decus adjunxi. *Amoſ*. 5: 24. *Pſ*. 74: 15. *Exod*. 14: 27. *Deut*. 21: 4. *Job*. 33: 19. & 12: 19. & *Mich*. 6: 2. Item *Gen*. 49: 24. in *figura* multo excellentiſſima: nec non *Num*. 24: 21. *Jer*. 5: 15. cum *Prov*. 13: 18. ubi aliquid peculiare, & abſtruſius, in ſinu *Linguæ* deliteſcere ſubmonui.

Cl. Diſſertatoris conatus parum felices. II. Ne ad hæc nihil reponeret Cl. *Diſſertator*, vereor ne dederit quæ minus nihilo, pro *Origine* conſtituenda, judicari debeant a rerum peritis. „ *Si loca recte inſpicis* „ *omnia*, ſignificatus primigenius *recte figitur in eo quod* „ *ipſe ex* Lexicographis *adducit*, & *ex Auctore Camuſi*."

Mira potentia *Methodi Drieſſenianæ*, quæ tam diſſona in unam *primigeniam poteſtatem* conflare valet. Ego hactenus mordicus tenebam aliud eſſe in *re*, in *Origine*, in *idea* ipſa, *aſperum*, aliud *durum*, aliud *horridum*; aliud iterum *robuſtum* &c. aliud denique *grave* &c. Sed nunc diſco hæc omnia in *Metaphyſica regione* unam *ideam*, unam intrare *ſedem*; & quidem *ſimplicem*, *propriam*, *primogeniam*, *univerſalem*; quæ tam laxa ſit, & *hoſpitalis* quaſi, ut etiam *jugem fluxum* ultro invitet, atque cum omnibus illis in *jura Originis*, *nativæque indolis*, coaleſcere patiatur. Addit Cl. *Diſſertator*. „ *Recte generaliter* „ *ſignificat omne* id quod perdurat. *Sed ſignificatus pri-* „ *migenius non reſtringitur ad* aquas, *ſed extendit ſe ad* „ *quidvis* quod perdurat: *uſurpatur equidem* & *de* aquis „ *Amos* 5: 24. &c. *Sed* & *ad alia ſe extendit*. *Gen*. 49: „ 24. *ad* arcum. *Ubi certe recepta Interpretatio ſimplex eſt*. „ *Etiam ad* montes, manſionem, &c. *Hinc non neceſſa-* „ *rio admittenda ejus interpretatio Deut*. 21: 4. *Dicit* val- „ lem horridam, *in ſtatu inculto* perdurantem, *quod ſe-*

quen-

Digitized by Google

„ *quentia declarant.* Finita ſectio. Deciſa lis eſt. Vindicatus, & reſtitutus, eſt *Linguæ Hebrææ* flos, honoſque, quo ſub vocabulo איתן olim gaviſa fuit. Cl. *Drieſſen.* pronunciat *primariam vim generalem*, eſſe, *omne quod perdurat.* Pace tua, inquiet, Literator aliquis, Cl. *Drieſſeni*, illud *perdurare* mihi *ſecundarium* fuit, ſemper, a *duro* ductum, prout *perſeverare*, a *ſevero*; item *permanere* a *manendo*, & *perſtare* a *ſtando*, unde & *ſtabilis.* Sic *ſtabilis*, & *durans*, jure *ſecundario* unam ſedem occupare poſſunt: ſed an propterea & *primigenio?* Placetne ergo, ut איתן *primario* ſit *durus*, & *ſecundario* deinde *durans*, *perdurans*? Crederim, ne dolo dicam, id voluiſſe Cl. *Diſſertatorem*; eumque in finem videtur citaſſe *Gen.* 49: 24. ותשב באיתן קשתו receptam ibi *Verſionem* vocans *ſimpliciſſimam.* Nempe plurimi reddunt, *& permanſit in duritie arcus ejus.* Species eſt; ſed tantum ſpecies. Ea duci ſe non paſſus *Cocc.* tentavit; *& ſedit in aſpero*, *arduo*, *abrupto*, *arcus ejus.* Ego opinabar, me illuſtri *figura* textum ditaſſe, reddendo, *& permanſit in perenni arcus ejus.* Vide *pag.* 253. *Origin.* Sed, ut video, *duricies* ibi unice quadrat, & meum *perenne* nimis tortum, ac quæſitum. Crederem ergo, inquam, Cl. *Drieſſen.* hoc circumcirca voluiſſe, איתן *durus*, mox *durans*, *perdurans*, eoque nexu adductum, *Deut.* 21: 4. נחל איתן quæ mihi eſt *Vallis perennis*, & *aquis ſemper tecta*, expoſuiſſe, *vallem Horridam*, *in ſtatu inculto perdurantem.* Belliſſima proceſſio! *Durus*; *perdurans.* Inde נחל איתן *vallis perdurans*, pro *Horrida*, *quæ in ſtatu inculto perduret.* Ecquid placet? Mihi quidem uſque eo, ut *Vulcano* tradendos eſſe videam omnes meos *Arabes*, cum reliqua ſupellectile Orientali, quæ tam limpidas Originationes mihi nunquam miniſtratura ſit.

III. Non ſemel in privato, & publico, arma ſuppedi- Forſteri & A-

Digitized by Google

venarii *luſus.* ditavi iis, qui a me diſſentiunt, ut *Hypotheſin* meam fortius ſaltem, quam ipſi facere ſolent, oppugnare poſſent. Eadem liberalitate & nunc utar. Significationem *duri*, ut *primariam*, adoptatam reperio a Cl. *Forſtero*, cui nec אית, nec אתן, placuit pro *Themate*, ſed אתה *venit*. Sub eo noſtrum איתן ita ordinatur, ut per *Antiphraſin* ſonare dicatur *perennitatem*, *durabilitatem*, *pertinaciam*, *id quod* non initur, *imprimitur*. Non intelliges forte. En quid velit. אתה *venit*, *inivit*. Inde איתן per *contrariam ſignificationem*, id quod *non initur*; *non imprimitur: non penetratur*. *Durum*. Itemque *ſecundario uſu*, *durabile*, *perenne* &c. Habes ſaltem quod *Origo* vocari queat; quamvis eam *precariam* eſſe, & *contortiſſimam*, ultro ſentias. Hujus æmulator *Avenar.* ſic ad abacum „ ſedit, אֵתָן *Durus*, *vehemens*, *potens*, & ſubſtantive, „ *Duricies*, *vehementia. Cognationem habet cum* תַּנִּין *Draco*, *piſcis magnus*, & *potens in mari. Item cum* אֶרֶן „ *Baſis firma*, & *dura*; אָדוֹן *Dominus*, *potens. Hinc* „ *δεινὸς potens*, *vehemens. Item δύναμαι. δυνατός potens* „ &c." Ecquid beo Cl. *Drieſſenium?* Habet nunc ſaltem aliquid in quod pedem demittat; qui antea pependiſſe debuit, *Radicemne* faceret ex *Priſcis* ſuis *Adminiculis* אית, אתה, אתן; an ex *Arabibus* meis יתן, cum *Aleph ſervili*, gradum *ſuperlativum* ſignante: dextre interim hanc ipſam incertitudinem diſſimulans; & dummodo de ſignificatione conſtaret, *Thematis conſtituendi* cura ſuperſederi poſſe judicans. Non magnopere tamen Auctor fuerim Cl. *Diſſertatori*, ut vel *Forſterianas*, vel *Avenarianas*, illas *tricas* ſuas facere velit, ni magis adhuc *ſeſe intricare* geſtiat. Si quid *Philologo*, & *Critico*, dignum profer-

Digitized by Google

ferre, Ei prolubium ſit, oſtendat unde *perennis* deſcendat apud *Latinos:* oſtendat unde *Synonymum* ejus, *Jugis*, in *aqua jugiter manante*: oſtendat denique unde ἀέναος, & ἀείναος, apud *Græcos*, emanarit; atque hinc *Originem* noſtram impetat, ut ſaltem ſemel habeamus objectionem, non joco diluendam; ſed rationibus reſolvendam.

Sectio X.

De *Radice* חלח, quæ & חלא, *teri*, τείρεσθαι.

Secundariæ notiones non prælucent ad Originem.

I. Magno, multoque, uſu contritum *Thema* חלה, cujus ultimam quoque *Aleph* fuiſſe evidentiſſima derivata arguunt. Ejus *ſignificationes ſecundariæ* tantum in Sacris occurrunt; *ægrotare*; *infirmum eſſe*; *viribus privari*; *debilitari*; *cruciari*; *dolere*; *condolere*, unde חלי *morbus*, *ægritudo*; *plaga*; *vulnus*. In *Pihhel* חִלָּה *ægrotare fecit*; unde formula ſolenni, חִלָּה פָּנִים *Deprecatus*, *obteſtatus*, *eſt*, *obnixe rogavit*.

Sed ſi incerta ſit, incertiorem adhuc reddunt.

His omnibus, quæ nihil certe pro *Origine* miniſtrant, hanc *Epicriſin* appoſui olim: *Non amo iſtam copiam, quæ me, dum ditat, pauperat.* Nempe, ut notum, in *fonte primigenio* aliud *ægrotare*, aliud *debilitari*, aliud *dolere*, & *cruciari.* Subjeci, *viribus privari*, *ſeu infirmari*, *in quo potiſſimum pedem fixit Lexicographorum princeps*, Coccejus, *notio eſt laxior*, *& vaga*, *quæ viginti*, *& ultra*, *tralatis verbis exprimi poteſt. Attenuari*, *atteri*, *enervari*, *contundi &c. aliaque bene multa*, *ſua quæque proprietate diſtincta*, *concurrunt tamen ad* infirmitatem, *&* virium privationem *indicandam* &c. Quum hæc ſcriberem, arbitrabar

bar neminem tam rudem in *Linguis* vivere, quin ipſo ſomno perſentiſceret, *infirmari* illud ex *compoſitione*, & *negatione*, oriundum, non poſſe conſtituere *Originem.* E *Latino* penu itaque promſi *attenuari*, *enervari*, *atteri*, *contundi* &c. ad *virium privationem* tranſlata, quum tamen *proprietas* cujuſque verbi diverſiſſima ſit: oſtendique ne horum quidem quicquam, citra diſertam auctoritatem *Dialecti*, pro *primigenio* poſſe adſciſci. Id ita intelligas velim. *Contundi*, *obtundi*, aptiſſimum omnibus locis, ubi חלה in textu *Hebræo* extat. Ineptus tamen eſſet, & temerarius, qui *proprietatem* Radicis in *tundendo* poſitam fuiſſe aſſeveraret. Conſimiliter *teri*, *atteri*, ubique locorum mirifice quadrat: & tamen neutiquam ferendus eſſet, qui ſola iſta convenientia ductus, concludere vellet, *Originem Thematis* hujus in *terendo* ſitam fuiſſe. Nempe non *convenientia* quædam *Veras* nobis *Origines Hebræas* conſtituit; ſed *convenientiæ* iſti adjuncta *Auctoritas Veteris Linguæ*, quæ ſi abſit, nil niſi *ſpecioſa* relinquitur *conjectura*, cui nemo prudens interpretationes ſuas ſuperſtruere ſuſtinebit.

Cl. Drieſſenii *in hiſce hallucinatio perpetua.*

II. In hæc Cl. *Drieſſen.* ſic inſurgit *Sectionis* ſuæ *Par.* II. „ *Certe immerito vapulat Cel.* Coccejus, *aliique interpretes*, Infirmari *dicit eſſe* notionem laxiorem *&* vagam. *Dicere debuerat* univerſalem ſimplicem primigeniam, *ſub qua notione* univerſali *continentur* ſingulares *illæ*, *a V. D. memoratæ* attenuari, atteri, contundi &c. *ceu totidem modi*, quibus quid *infirmatur. Quem perperam defectum carpit in* Coccejo, *& Lexicographis*, *vere* Defectus *eſt regnans in omni V. D. Hypotheſi*, *& Methodo.* " Jam video quid erraverim. *Infirmari*, *viribus privari*, nihil habet *laxi*, vel *vagi.* Eſt idea *ſimplex*, eſt *primigenia*, ſub cujus *univerſalitate* contineantur omnia, quæ ab *Interpretibus* in medium collata; ne exclu-

Digitized by Google

cluſis quidem illis, quæ & ipſe contuli, *attenuari*, *atteri contundi*, *enervari*, &c. Fruſtra fui, & craſſis meis principiis nimis adhæſi, quod *virium privationem*, & *infirmationem*, in *abſtracto* tenere nequiverim. *Regnat Defectus* hiccc *per univerſam* meam *Hypotheſin*, quæ nuſpiam *abſtractas*, vel *Metaphyſicas*, ſignificationes; in *primigeniam ſedem* admittit. Hoc eſt illud, quod alibi quoque confeſſus ſum, *Latinas*, & *Græcas*, *Literulas* judicium mihi meum corrupiſſe. In illis certe nil tale reperio. Ne in ulla quidem *Lingua* humana. Scilicet *Divina* eſt *Hebræorum Lingua*, *Divinius* propterea enucleanda, non per incerta illa ſubſidia *cognatarum Dialectorum*; ſed per certiſſima principia *Metaphyſica*, quæ confuſiſſima quæque in ordinem redigere, & velut corpori mortuo animam infundere valeant.

Noſtrum filum quomodo decurrat.

III. Conſpectus utriuſque *Methodi* rem, ad maximam meam confuſionem, in omnium oculis defigat. Quum in illo *infirmari* pedem ponere non auderem, atque aliunde exploratum haberem, *ægrotare* eſſe *ſecundarium ſignificatum*, aſſumſi ex *Auctoritate Dialecti Arabicæ primigeniam* vim *terendi*, ut חלה, vel חלא, حلا, in *Origine* fuerit τείρεσθαι *teri*, atque ita *infirmari*, *viribus privari*, *ægrotare*, *debilitari*, *cruciari*, *dolere*, *condolere*. Hinc חֳלִי mihi erat *plaga atterens*, & *excorians:* eaque *Emphaſi* tam *Radicem* quam *propagines* lætius eniteſcere cenſebam. Non ambigebam in re manifeſtiſſima, quippe qui ſcirem apud *Græcos* τείρεσθαι ad omnia illa prono alveo ſe diffundere, & *Latinorum* quoque *teri*, *atteri*, eoſdem in uſus divergere. Exponebam inde pulchram illam formulam חלה פנים in qua ſudare videbam præſtantiſſimos interpretum, per, *Trivit faciem alicujus*, pro *enixius inſtitit*, & *frequenti prece fatigavit eum:* atque ita videbar mihi *Ana-*

Digitized by Google

logiam, & *decus Linguæ Biblicæ*, hac in parte reſtituiſſe. Oſtenderam quoque חלאה *Ezech.* 24: 6. quæ aliis *ſpuma*, aliis, & rectius, *Ærugo*, non eſſe *morbum æris*, ſed *trituram*, ſive *id quod terendo*, *fricandoque*, *ex ære elicitur*. Denique חֲלִי *monile*, a *Terendo* deductum, meo more monſtrabam, quatenus *Terere* pro *Polire* ſe præbet. Inde חלי & חליה mihi *ornamentum multa politura inſigne*: prout *polimenta*, vel *polimina*, pro *bullis aureis*, *monilibuſque*, uſurpantur. His omnibus, nimium ſane credulus mihimet, opinabar id naturalis lucis, & gratiæ, ineſſe, ut omnium Eruditorum aſſenſionem mihi polliceri poſſem; præſertim ſi conferre dignarentur, quæ *Lexicographi* vel circa *Originem*, vel circa *concordiam derivatorum* cum *Themate*, tentaſſent.

Implicatum Cl. Drieſſenii *glomus.* IV. Hæc ego, multis annis in ſtudio *Linguarum Orientalium* conſumtis, vix ac ne vix quidem emoliri potui; quod *Metaphyſices claviculam* in manus ſumere neglexiſſem. Ejus ope Cl. *Drieſſen.* hæc prodigia *Eruditionis Hebraicæ*, & *Artis Criticæ*, uno momento edere valuit. „ *Quia a* חלה, *vel* חלא, *non tantum eſt* חולי, מחלה, „ *morbus*; תחאלים *morbi*; *ſed & חלי ornamentum*, „ *monile*; & חליה *ornatus*. חליא *ſpuma* (חלאה ſcribit „ *Ezechiel*) *ego exiſtimem*, *univerſalem*, *&* primigenium „ *verbi* ſignificatum *eſſe*, vehementer adfici, *ſive hoc ad* „ animum, *ſive ad* corpus tuum *aliudve* corpus *referas*. „ Violente agitari, valide tractari, *quod plerumque no-* „ *ceat*; *inde* infirmari, viribus debilitari, atteri, ægro- „ tare: *ſed & ſæpe quod noxium*, *ſuperfluum*, *ſordidum eſt* „ aufferat, deterat, abſtergat, ejiciat *ſicque rem in me-* „ *lius reſtituat*, *unde detritis ſeparatis ſcoriis ſordibus fæ-* „ *cibus ſignificare poteſt* חלי *&* חליה *detritum politum* „ *quid*; *&* חליא (חלאה) *agitatione forti ebulliens & e-*

„ *je-*

„ *jectum quid ſicque* ſpumam. *Quod ad locum Ezech.* 24: 4. „ *quem V. C. ex ſua Hypotheſi dilucidat, commode ex fixo* „ *a me ſignificatu generaliore erit vel* ſpuma *vel* ærugo, „ *quam olla deſpumet. Significatus ipſius Arabicos non eſſe* „ primigenios *res ipſa loquitur.* ". Nunquam vidi *Origines* terſiores, politiores, detritiores, deſpumatiores. Aliquid tamen malæ æruginis iis adfricare videtur *primigenium* illud jam non *laxum*, & *vagum*, ſed plane *errabundum*, quod adſcivit Cl. *Diſſertator*, ut ad *Cocceji*, & *Stockii*, *infirmari* perveniret; nempe *vehementer adfici*, *violente agitari*, *valide tractari*. Atqui ſupra *Par.* II. inveniebam *infirmari* eſſe *Thematis* noſtri *univerſalem ſimplicem primigeniam notionem*. An hoc idem eſt, *primario*, & ſecundum *Originem*, cum *vehementer adfici*; idque iterum cum *violenter agitari*, aut *valide tractari*? Sic docet ad lumen *Metaphyſices*, & *Logices*, ſuæ ὁ πάνυ *Drieſſenius*; omnes illas *primigenias poteſtates*, quas vel *Arabes* in ſua nobis *Lingua* finxere, vel *Græcæ*, *Latinæque Literaturæ* Cultores in his, aliiſque, vocabulis, fabricati ſunt, ad *ſecundarium* ordinem deſcendere jubens; ut ita Regina *Philoſophia* ſceptrum gerat *Linguarum*, atque ſola vi ratiocinandi omnes *Origines* aperire, atque illuſtri in die collocare, valeat.

SECTIO XI.

Radici רגע notionem *vibrandi*, *coruſcandi*, unice convenire evincitur.

I. Qui in poſterum *Librum* aliquem confutare, atque *Hypotheſin* in eo operoſiſſime adſtructam uno ictu con- *Dexteritas Cl.*

 vel-

Diſſertatoris. vellere volent, habent nunc quem ſequantur Ducem, atque Auſpicem, feliciſſimum. Ingens ego Caput contexueram ad Verbi רגע fluctuantem in *Verſionibus* & *Lexicis* tam *ſecundariam*, quam *primariam* poteſtatem, ancora in ſolido jacta ſtabiliendam. Illud XXVIII. *Paragraphos*, & *Paginas* plus quam *triginta* occupans, a Cl. *Drieſſenio* in *ſemi-pagellæ* mittitur compendium, unde ne ipſe quidem meam ſententiam dignoſcere potui, nedum ut alii eam aſſequantur. Ut ergo aliqua ſaltem *cognitione cauſæ* Lectores noſtros impertiam, ipſe ſumma rerum faſtigia pauciſſimis ſtringam.

Oſtendi pleroſque *Lexicographos* cum *Rabbinis Radici* רגע ſubjicere 1. notionem *rumpendi*, *findendi* in *Kal* cum *derivato* רגע *momentum*, quaſi *temporis fragmentum*. In *Niphh*. 2. *quieſcendi* ut & in *Hiphh*. *tranquillandi*. Addita 3. ab aliis vis *movendi*, *commovendi*, in qua pedem fixit Cl. *Cocc*. deducta inde in *Niphh*. & *Hiphh*. notione *quietis*, quod *minimum motus* ſit *quies*. Cl. *Guſſetius* ſolam *quieſcendi*, & *tranquillandi*, poteſtatem tenendam eſſe contendit.

Ut ex fluctibus hiſce, aliiſque non minoribus, quos *Lexica* volvunt, emergerem, auctoritate *Dialecti Arabicæ*, ſub رجع adoptavi ſignificationem *vibrandi*, quæ proxime cum *Cocceji* illa convenit, pro ſimplici *motu* ſubſtituens *motum tremulum*, & *coruſcum*; atque omnibus locis inde lumen, & decus, ſplendidiſſimum adſtituens, cum ſumma *Linguæ* conſtantia.

Mirificentiſſima ejuſdem originatio. II. Hæc ſufficiunt ad *Criſin Drieſſenianam* circa *Originem* hujus verbi cognoſcendam. Ea ſic habet. „ *Quia* „ *verbo* רגע *in Niphh. & Hiphh, manifeſtiſſime ſubeſt no-* „ *tio* & quieſcere, *&* quietum reddere, *uti & derivatis* „ *ab illis, neceſſario ſtatuenda heic eſſet ſignificationis ivar-*

„ *hó-*

Digitized by Google

„ *λιότης*, *ſi τὸ* רגע *ullo in loco ſimpliciter ſignificaret* mo-
„ vit, commovit: *ſed hunc ſignificatum non invenio.*" Expungit, quod Cl. *Cocc.* ut multo *commodius* quam *Rabbinicum* illud *rumpere*, *findere*, induxerat, quodque Cl. *Vitr.* ut *commodiſſimum*, ſi modo validius aſſeri poſſet, commendarat: negatque ſimpliciter *ſe ſignificatum* hunc *invenire*. Sic, quum *Dialectorum* auctoritati lis non defertur, quod unus figit, alter mox refigit; & nullus diſſidendi modus, ac finis. Pergit acutiſſimus *Originum* veſtigator. „ *Exiſtimo* primigenium *eſſe* ſubito
„ abrumpere aliquid; *ſic* רגע momentum *abruptum quid:*
„ *unde & ſignificat* motum perturbantem illico ſiſtere *ſic-*
„ *que* coercere & ſedare. *Verte Jeſ.* 51: 15. *Jer.* 31: 35.
„ Qui ſedat *compeſcit* mare, *motum ejus ſiſtit*, *ſi fluctus*
„ *ejus fremant.*" Ego ibi, contrario plane adſpectu, dederam, *Qui vibrat mare*, *ut fluctus ejus infremant*, atque monueram verbum hoc ut in *terra tremoribus concuſſa*, ſic in *mari fluctibus inhorreſcente* granditer poni. Cl. *Cocc.* exhibuerat, *Qui movet mare.* At *Rabbinis* placuerat *qui ſcindit*, *rumpit*, *mare*: cum alluſione ad *maris rubri ſciſſionem.* Cl. *Guſſet.* notione *rumpendi* valere juſſi, ſimpliciter maluerat, *quieſcere faciens mare.* Eam male pulſam reducit nunc Cl. *Drieſſen.* atque *abrumpere mare* explicat *motum ejus ſubito ſiſtere*, *ſicque coërcere*, & *ſedare.* Dignus Viro conatus. Merito itaque in *Rabbinicam* interpretationem a Doctiſſ. *Belgis* comprobatam ſic porro inſurgit. „ *Et ſi reſpicitur ad mare Rubrum miraculoſe*
„ ſciſſum, *ea ſciſſione non commovebatur mare*, *ſed* muri
„ ad inſtar *conſiſtebat. Vide & Job.* 26: 12." Ecquid oculis, manibuſque, palpas illud *ſubito abrumpere aliquid*, pro *illico ſiſtere inſtar muri*, *ſedare*, *compeſcere*, etiamſi ad *ſciſſionem maris Rubri* his in locis alludatur? Miraculoſa enimvero interpretamenta, ad quæ nemo niſi Cl. *Drieſ-*

Sibi diſſimilis Noſter. *ſen.* unquam potuiſſet eniti. Sed male me habet, quod in *Dilucidatione Analytica Jobi Cap.* 26: 12. quam paulo ante hanc *Diſſertationem*, meditatiſſime utique, concinnavit Cl. *Drieſſen.* nulla tam ſublimis inventionis mentio exſtet. Duas ibi reperio expoſitiones, alteram Cl. *Cocc.* alteram meam. *Vi ſua movet mare*, vel, *Robore ſuo convibrat*, *inhorreſcere facit*, *mare*. Sic ego, *Originum* p. 310. In eadem *Dilucidatione Cap.* 7: 5. עורי רגע וימאס ex *Origin.* p. 311. mecum vertere non dedignatus eſt, *Cutis mea inhorruit*, & *vulneribus hiat.* Dicamne tum nondum in mentem fuiſſe Cl. *Diſſertatori*, quod nunc in publicum profert? Non licet: neque enim credibile, graviſſimum *Theologum* Materiam tam gravem, qualis illa quæ promittit *Veras Cauſas & Auxilia interpretandi Linguam Hebræam Biblicam*, levi, & ſubitaria, opera aggreſſum.

Semet mecum juxta nunc impugnans acerrime. Inſtat porro, non mihi ſolum, ſed & ſibimet, jam gravis V. Cl. „ *Veram verbi notionem eſſe*, *quam dedimus* „ *manifeſtum quoque eſt ex Jer.* 47: 6. *Arabicum vero illud* „ circumtremere vibrare coruſcare *quod Vir Cel. locis* „ *Scripturæ S. applicat perquam quæſitum eſt & nihil co-* „ *ruſcat in locis illis.* Nempe pro iis, qui oculos claudunt, vel avertunt, ad radios undique ſe ingerentes. Certe *Jer.* 47: 6. nil aptius *fulminatione coruſca*, quam induxi, niſi pro oratione erecta, & vibranti, malis torpidam, & jacentem. Vide *pag.* 292. *Orig.* Compellatur *Dei Gladius ſæva acie omnes territans*, &c. &c. &c. Ex mente Cl. *Drieſſen.* pro *diffulmina & quieſce*; habebis *ſubito abrumpitor & quieſce.* Egregie! Conſimiliter non ſplendet, ſed plane *vibrat*, *coruſcat*, & *fulgore* vere *Orientali circumtremit*, (illud *circumtremere* in *circumſtrepere* mutatum nollem) Figura, qua *Eſaj.* 34: 14. induxi pro *quiete*, *affluentiam*, & *opulentiam pleno alveo undan-*

dan-

Digitized by Google

dantem, quam *circumtremere*, *vibrare*, *coruſcare*, dicunt *Arabes*. Vide *pag*. 293. 294. uſque ad 303. Eadem orationis Majeſtas *Jer*. 31: 2. & 6: 16. *Eſaj*. 28: 12. *Deut*. 28: 65. ubi *Abundare* & *Abundantiam* aſſumas licet, ſi *tremulum adfluentiæ fulgorem*, quem ſublimior *Orientis*, genius captat, minus ferre, vel capere, queas. Applica ibi *Diſſertatoris* noſtri *ſubito abrumpere motum* atque ita *quieſcere* vel *tranquillare*, & ſtupebis granditatem, cum limpidiſſima claritate conjunctam.

En ſpecimen, quo ipſe Vir Cl. adverſus me conſpici voluit. *Jeſ*. 51: 4. *Lex a me prodibit*, *&* *Judicium meum* לאור עמים ארגיע *in lucem gentium faciam vibrare*, *coruſci inſtar jubaris emicare*. Ad hæc ille: „ *Judicium facere vibrare*, *&* *coruſcare*, *alienum eſt admodum*; *ſic* „ *opus non fuiſſet addere* in lucem, *certe illud* facere vibrare *nihil dicit quod* in lucem *non dicat multo ſimplicius* *&* *clarius*: *ſic quæſite idem bis dicitur*, *&* *non* coruſcat *promiſſio quæ ſtabilem judicii ſedem promittit per* τὸ quieſcere faciam judicium, *cui verſioni cur non acquieſcamus nulla eſt ratio. Notio autem fulminis ab hac promiſſione abludit.*" Non crediderim, a renatis. Literis, unquam quemquam extitiſſe, qui tantum *Judicii Critici* capaci pectore concluſerit, quantum ex brevibus hiſce ſtricturis relucet. *Primo* admodum *alienum* eſt ut quum *Propheta* deſcribat *Auroram Euangelii*; formulæ תורה מאתי תצא *Lex a me exibit*, inſtar *Solis Orientis* ſcilicet, ſubnectat uno halitu, *&* *Judicium meum* in Lucem gentium *faciam vibrare*, *coruſcare*, *reſplendere*. Quis non ſentit, membra hæc parum cohærere? *Secundo*, ſit aliquid cohærentiæ, quis ferat orationem tam φορτικὴν *faciam vibrare in lucem gentium?* Nonne illud *in lucem* plane ſupervacuum, otioſum, odioſum? An non quicquid *vibrat*, & *coruſcat*, per ſe intelligitur *lucere?* Quid opus er-

Specimen completiſſimum artis Criticæ.

Prima acies.

Secunda acies.

ergo illo לאור *in lucem?* An non ſic *quæſite idem bis dicetur?* Sic decernit Cl. *Drieſſenius.* Ego autumaram *Doctrinam Euangelii* abſque ulla ſpecie, vel umbra, *Tautologiæ*, condigne dici *Coruſci inſtar jubaris vibrare*, ut eſſet in *Lucem gentium.* Atqui *tertio*, non *vibrat*, non *coruſcat promiſſio*, quæ *ſtabilem judicii ſedem promittit*, *per* τὸ ארגיע *quieſcere faciam judicium.* Non intelligo. Videtur intendi, *Coruſcare* eſſe aliquid *tremulum*, *irrequietum*, *inconſtans*, *inſtabile*; quum *judicium* hic promiſſum ſit *conſtans*, *ſtabile*, *perenne*, *quietam ſedem* ſemper *obtenturum.*

Tertia acies.

Scio Magnos interpretes ſic illud ארגיע *quieſcere faciam* explicuiſſe: ſed quid facient, quum ad *Lexica*, & *Verſiones*, iis commentandum, non ad verum *Linguæ* genium? *Coccejus* tamen contrario, & noſtro plane ſenſu, auſus, *in lucem gentium movebo*, & quidem *celerrime.* Similiter *de Dieu*; *Rumpere*, *erumpere faciam:* nempe *inſtar Lucis quæ infinitis radiis erumpit*, & *cœlum* quaſi *findit.* Quanto Illuſtrior imago *Drieſſeniana! Et judicium meum in Lucem gentium abrumpere* faciam *ſubito ut quieſcat.* Quam ſublimis hæc, & *Hyperphyſica*, loquendi ratio, omnem humanam facundiam exſuperans! Falſiſſimus ergo fui, *quarto*, quum ſubderem *imagini* a me productæ, *Vides Euangelii radios & auroram. Sed fortius adhuc aliquid reſidet, & imaginem* Fulminis *ingerit* ארגיע, *cum cujus* coruſco lumine, potentia, incredibili rapiditate, *exortus procurſuſque novæ Legis comparatur.* Ad hæc Cl. *Diſſert.* „ *Notio fulminis ab hac promiſſione abludit.* " Nil præciſius. Intelligo nunc modum mecum exceſſiſſe Sacros Scriptores, quando *Doctrinam Euangelicam* augent *fulminea vi*, atque *virtute:* & vitioſos eſſe *Declamatores*, qui non *lumina* tantum, ſed & *fulmina Orationis* potentiſſimæ ſectantur.

Quarta fulminea.

Tan-

Digitized by Google

Tangenda reſtat ultima inſtantia. „ *Neque V. D.* „ *Radicem apud Arabes invenit niſi per literarum metatheſin, quæ ſi obtineat Methodus, viam in* Arabiam *nimis* „ *latam latiorem pandet.* " Bona objectio. Tardo pede ad *Metatheſin* accedendum. Eam tamen in totum excludere, imperitiæ, & imprudentiæ, eſſet; quum exempla dentur omni exceptione majora. Talia ſunt יחף & حفي *diſcalceatus fuit.* צוה & وصي *præcepit*, *mandavit*; proprie *injunxit*. De his, ſimilibuſque, ne *Carneades* quidem dubitarit. Accedit, quod *Thema* رجع *rediit*, *remeavit*, *iteravit*, etiam a *vibratione*, & *reciprocatione motus*, uſus illos *ſecundarios* adſciviſſe videatur. Deductio iſta limites præſentis curæ egreditur.

SECTIO XII.

De verbo הביט, cujus *Radix* נבט, vel יבט.

Dexteritas & peritia Cl. Diſſertatoris.

I. Solita Dexteritate, & ſolertia, iterum utitur Cl. *Drieſſen*, quum Cauſæ meæ Arcem intactam relinquens, quæque *Paragr.* I. præmunivi forti ſilentio tranſmittens, leviter nonnulla excerpit, quæ ad Conſilii mei rationem, & demonſtrationem, neminem perducere queant. A me ergo habeantur, quibus carere nequeunt, qui judices inter nos ſedere volent. Præſtruxi *Paragr.* I. non niſi in *Niphh.* & *Hiphh.* hocce *Thema*, *ſpeciebus* נִבַּט & הִבִּיט extare, ſignificatione *videndi*, quam tamen *Lexica*, & *Verſiones* varie exprimant, *adſpicere*, *circumſpicere*, *intueri*, *conſiderare*, *contemplari*, *cernere*. His diverſam eſſe *Originem* ne cirrata quidem turba ignorat. Adduxi etiam copiam

Digitized by Google

Hebræam in verbis, השקיף / חזה / ראה / השגיח &c. quæ ad *intuitionem* denotandam ita conveniunt, ut tamen quoad *Originem* multum differant. Hæc neminem ſugiunt, niſi Cl. *Diſſertatorem*, qui *de Veris Cauſis & Auxiliis interpretandi Ling. Hebræam*, ejuſque *primigenias ſimplices*, *proprias*, *Origines eruendi*, conſcripſit. Nempe bonus *Philoſophus*, & *Theologus*, non curat *verba*, ſed *rem* tantum ſpectat; eique ſufficit ſi univerſalem teneat notionem *adſpiciendi*, & *intuendi*; unde unde tandem ea emanarit. Utinam tamen V. Cl. qui *Alexandrinis* Interpretibus Clavim detulit *Originum Hebræarum*, eos nunc conſulere voluiſſet, atque in magna copia verborum βλέπειν, κατανοεῖν, εἴδειν, σκοπεύειν, ἐφορᾶν, ἐπιστρέφειν, indicaſſet, quodnam eorum tanquam *primigenium* amplecti debeamus; niſi forte omnia in unum κυκεῶνα & cinnum conflari juſſurus ſit.

Rogabam inſuper, quum in *Kal* nuſpiam proſtet noſtrum *Thema*, quid ergo ibi reſonuerit; neque enim veriſimile eſſe, in *Niphh.* & *Hiphh.* plane eundem uſum obtinere, quem *prima* & *ſimplex conjugatio* tenuerit.

Denique produxi nugatorium conatum *Avenarii*, a בטן *ventre* noſtrum הביט ita detorquentis, ut ſignet *inclinationem corporis ad ventrem uſque proſpiciendi*, & *intuendi*, *cauſa*.

Origo mea. Ut pro incertis, vel & contortis hiſce, aliiſque, aliquid certi, pulchrique, recuperaret tandem *Lingua Hebræa*, ex ſororia ejus *Dialecto* produxi نبض נבץ *tremulum micuit* chorda, arcus, vena, fulmen, oculus: nec non ונבץ ونبض; in *oculo*, & *fulminante* ejus *acie*, protritum: atque inde הביט ſecundum *Originem* ſonare oſtendi idem ferme quod ἀτενίζειν *intenta & vibranti acie intueri*.

A C. II. Non eſt quod verear quemquam tam Ἄμουσον fore, qui

qui ſic propoſitam lucem aſpernari vel velit, vel poſſit. Ne ipſe quidem *Drieſſenius* noſter aſſenſum nunc negare ſuſtinebit, poſtquam rem propius oculis ejus admovi, atque ingeſſi. Eſt in hiſce quod vel reluctantem in jura ſua cogere queat. Ita quoque hic pugnat Cl. *Diſſertator*, ut ſolent qui receptui canunt; & ſpecioſum meditantur receſſum. Verba omnia ſimul apponam. „ *Iterum* V. „ D. *ſignificatum ſuum* Arabicum *in* Hebræum *ſolum in-* „ *fert per* Metatheſin. *Oportet verbi ſignificatum* primi- „ genium *eſſe generaliorem*, *qui plures diverſoſque* adſpi- „ ciendi *modos poſſit involvere. Ubi verbum de Deo uſur-* „ *patur eſt vel adſpectus gratiæ ac bonitatis Pſ.* 84: 10. *Jeſ.* „ 64: 8. & 66: 2. *vel gratioſi auxilii*, *benevolæque curæ ac* „ *defenſionis. Pſ.* 13: 4. *&* 80: 15. *indignationis Pſ.* 104: 32. „ *approbationis Hab.* 1: 13. *Quare in genere dicit* adſpicere. „ *Vide Stockii Lexicon.*

Drieſſenio confutata.

Ad hæc teneatur, fruſtra *Metatheſin* mihi objectari, quæ hic nulla; quum *Radicales* eodem ordine retinuerint *Arabes*, ſive נבץ placeat, ſive יבץ. Sed videtur V. Cl. *metatheſin* nunc appellaſſe *mutationem elementi* ט in ץ. Si hæc Ei hactenus ignota, adeat, rogo, *Clavim Dialectorum*, atque ea nihil familiarius deprehendet. Reliquis quid reponam, non reperio. Admiror completiſſimam illam recenſionem locorum, & ſtringentiſſimam concluſionem, auctoritate Cl. *Stockii* confirmatam. Atqui ille inter alia quoque poſuit, *attentius & fixis oculis aliquid intueri:* item *conſtanter & attente aliquid intueri.* Inde ad *mentem hominis* transferri oſtendit, pro *cognoſcere*, *conſiderare*, *contemplari:* ad *Deum*, *exactiſſime omnia cognoſcentem* & *perſpicientem*, partim *notitia ſimplice*, partim *gratia* & *bonitate*; partim *benevola cura* & *defenſione*; partim *indignatione*; partim *approbatione*; iiſdem locis, quæ ſupra vidiſti, laudatis. Poterat ergo vel ex illo magno ſuo

Ejus defenſio.

Fonte percipere Cl. *Diſſert. attentis & fixis oculis intueri*; quod ego ex *Origine* mea in medium contuli, non excludere *plures*, *diverſoſque admodum*, *adſpiciendi modis*. Ut ſummus *Philologus* orbem demereatur Eruditum, quum *Vindicias* haſce confutare aggredietur, adjungat velim quid verba ראה, חזה / השקיף / השגיח / שוף &c. valuerint in *Origine*, & quiſnam *ſimplex*, *proprius*, *primigenius*, & *univerſalis*, *ſignificatus*, diverſis hiſce *Thematibus* ſit attribuendus. Non eſt quod operam hanc refugiat; quum tam diſerte adfirmarit ex *Lexicis* & *Verſionibus* luminis affatim hauriri. Habet præterea *Sanioris Philoſophiæ facem*, quæ plus poſſit, polleatque, quam omnis *Arabia*. Adjiciat inſuper, precor, *Origines Græcas* & *Latinas* omnium illorum verborum, quibus *actio videndi*, pro copia, & ubertate, utriuſque *Linguæ*, deſignatur. Sic fiet forte, ut ſocias tandem dextras in *Originibus* pandendis, jungere diſcamus, & vel ego *Metaphyſicus* reddar *Speculator*, vel Cl. *Drieſſen.* ex ſublimitate ſua ad humilitatem noſtram deſcendens, aliquid ſolidi ſub pedibus habuiſſe, mecum ſit gaviſurus.

Opera, quam a Cl. Drieſſen. *Orbis Eruditus expectat.*

SECTIO XIII.

De Radice נקף.

Fluctuatio Lexicographorum in hac Radice.

I. Inter palpabiles *Defectus*, tum *Verſionum*, tum *Lexicorum*, inde confectorum, eſt, quod circa plurimas *Radices* ea tantum exhibeant, quæ ſua cuique conjectura, & ſagacitas, ex conſideratione locorum ſuggeſſit. Hinc factum, ut in quibuſdam *Lexicis* נקף ſit *exſcindere*, in aliis *confringere*: in aliis iterum *excutere*, *decutere* ramos.

Digitized by Google

mos. A Cl. *Coccejo* mollior adhuc poteſtas *deſtringendi* adſcita. Cl. *Guſſet.* maluit *perfodere*, *perforare*. Adjecere alii, ob unum alterumve locum, *definire*, *determinare præciſe*; quod tamen a *cædendo* tanquam *ſecundarium* profluxerit. Omnis ergo quæſtio huc redibit, num נקף *proprie* & *primario* valuerit apud *Hebræos fodit*, *foravit*, ut noviſſime *Guſſ.* contendit, an *ſtrinxit*, *deſtrinxit*; ut *Cocc.* an *diffregit*, & *frangendo decuſſit*, *concidit*, *excidit* quod a *Rabbinis* traditum, plurimos calculos abſtulit.

Nunquam finienda niſi auctoritate Dialect.

Hanc litem ſine *Dialectorum* auctoritate ſecari, atque decidi, non poſſe, vel rudiores in hiſce noſtris ſacris facile intelligunt: ut proinde mirum ſit nonnullos eorum, qui Eruditi audiunt, hoc vel non poſſe, vel non velle, agnoſcere, quod communis ſenſus omni dubitationi, & contradictioni, exemit.

Produxi itaque ex *Dialecto Arabum*, uſus conſtantes, & perpetuos, noſtri נקף نقف in *tundendo*, *contundendo*, *pertundendo*, & *graviſſimo ictu perfringendo* caput, aliudve, *cum diſperſione medullæ* & *cerebri*. Poſteriora hæc cave, ex mente noſtra, *Origini* inſeras: ſunt enim *ſecundarii uſus*, qui ex *pertuſione* ſponte ſuccrevit. Nempe quod *tunditur*, & *tundendo perfringitur*, ſolet in *ſuperiori parte* potiſſimum *feriri*; unde *Caput* non *hominis* tantum, ſed & *cujuſcunque rei*, rectiſſime appoſitum a *Lexicographis Arabum*: quemadmodum & *diſperſio cerebri* per *Metonymiam* adjecta, quod tales *tuſiones*, & *ictus ſuperne illatos diſperſio* fere conſequatur *medullæ*, & *partium internarum*.

Criſis Drieſſeniana *multo acutiſſima.*

II. Videamus nunc, quid Cl. *Diſſert.* in contrarium attulerit. En Capitaliſſimam Criſin. „ *Iterum ſignifica-*
„ *tus particularis*, *qui applicatio quædam eſt* ſignificatus u-
„ niverſalis, *qui indagandus eſt ex collatis & inſpectis locis*
„ *Scripturæ ubi occurrit* : *per ſe magis dicere* caput diffrin-

„ gere, *quam aliud quodvis, tam eſt alienum quam* caput „ vini diffringere". Ut quid poſtremis hiſce ſubſit ſalis, teneatur, ſciendum me duas *Gloſſas* ex *Camuſo* laudaſſe, *pertudit ovum*, &c, *diluit vinum*, addens, *quaſi dicas caput vini infregit, contuditque*. Suaviter ridet Cl. *Diſſertator* iſtam meam ineptiam; quod *Vinum Capite* careat, videlicet. Sentis virum in *Linguis* potentem. Non patitur *vino caput* tribui, quod *aqua contundatur*. Ni tamen ſic *vires* ejus *infringantur*, periculum eſt, ne nimis *ferox* ejus *Caput* potantium *Capita contundat*, ſecundum illud dictum *Arabum* اليوم قحاف وغدا نقاف *Hodie pocula, cras capitis contuſiones*.

Sed נקף *per ſe* dicere *diffregit caput*, ſpecie vacat, inquit V. Cl. Id nec ego docui; ſaltem non intendi. Potuiſſem clarius forte loqui, nam integra phraſis poſcit نقف راسه *pertudit, tundendo diſcuſſit caput ejus*, נקף ראשה: ita tamen *uſus* ille *Metonymicus* invaluit, ut abſolute النقف *pertuſio*, deſignet كسر الهامة *diffractionem capitis*, ob rationes *Paragr*. I. præſtructas. Uſus *Biblici* amiciſſime concinunt. Plena formula occurrit *Thren*. 3. 5. ויקף ראש *& contudit caput*; at *Eſai*. 3. 34. נקפה abſolute infert *Capitis contuſionem*. Eſt etiam ubi latius ſeſe, liberaliusque, præbeat verbum hoc: prout *Tundere, pertundere*, patentiſſimæ eſt ditionis. Hæc ſatis copioſe deducta in *Opere* de *Origin*. ac proinde verbum non addo. Miror tantum, tam ſubito hic exaruiſſe venam Cl. *Drieſſenii*, ut *ſignificatum univerſalem Thematis* noſtri aliis adhuc *indagandum* remittat.

SEC-

SECTIO XIV.

De Radice ספה.

Lexicorum diſcordia;

I. Quando Cl. *Drieſſen.* nos ſæpiſſime ad *Lexicon Stockianum* vocat, compendii cauſa illuc & ipſe graviſſimum meum *Adverſarium* relegabo. In eo ספה declaratur bifariam. 1. *Conſumſit*, *perdidit*, *abſtulit*; *conſumtus eſt*, *defecit*, *periit*. II. *Addidit*, *adjecit*, *conjunxit*. In priori claſſe, convenire dicitur cum סוף *deficere*, *finiri*. In posteriore, cum יסף *addidit*. Ex *Cocc.* & *Avenar.* hæc hauſta eſſe recognoſces, ſi contuleris quæ in *Origin. Cap.* XIII. *Par.* III. olim ſtrinxi.

In concordiam revocata ad lucem Originis evidentiſſima.

Ut hæc indecora notionum pugna tolleretur, & *Linguæ* nativa pulchritudo refloreſceret, produxi ope *Dialecti Arabicæ primigeniam* poteſtatem *radendi*, quam *Themati* سفي ספי *Origo* inſevit. Eam apud *Hebræos* quoque obtinuiſſe, firmavi exemplo evidentiſſimo *Eſai.* 7. 20. ubi habemus *Emblema Novaculæ*, qua *Caput*, *pubes*, *barba* תספה *radatur*. Nova luce, & gratia, inde adfeci *Eſai. Cap.* 13. 15. ubi נספה mihi *deraſus*, & *novacula hoſtili deglabratus*. Hinc proceſſi ad *geminam metaphoram*, quarum prior in *perditionem*; poſterior in *additionem* ſe diffundit. Nempe *radit*, *eradit*, qui *diſperdit*: & *radit*, *corradit*, qui *addit*, *adjungit*, *cumulat*. En brevem conſpectum. In *prima* claſſe habes *Gen.* 18. 23. *Etiamne juſtum cum improbo* RADES? Et *Gen.* 19. 15. 17. *Ne* RADARIS *in urbis hujus iniquitate*. Et *Num.* 16. 26. *Ne* RADAMINI *in omnibus eorum peccatis*. Et 1 *Sam.* 12. 25. *ſimul vos*, *ſimul Rex veſter* RADEMINI. Et 1 *Sam.* 26. 10. *in prælium deſcen-*

ſcendet, *&* RADETUR. Plura vide *pag.* 358. *Orig.* In *ſecunda* claſſe veniunt *Jer.* 7. 29. ספו RADITE *holocauſta veſtra ſupra ſacrificia veſtra.* i. e. *corradite*; ut *conſtructio* ipſa cogit. Iterum *Eſai.* 30. 1. *Ad* RADENDUM *peccatum ſuper peccato*, pro *Corradendum*, & *cumulandum*. Adde *Num.* 32. 14. Omni guſtu careat neceſſe eſt, qui in hiſce *addere*, *adjicere*, malit, quam *corradere*, *radendo acervare*. Mitto alia interioris, & profundioris, meditationis; quæ longiuſcule nos abducerent, & detinerent; atque ad *Opus Originum* remitto.

Nebulæ ſoli meridiano offuſæ à Cl. Diſſertat.

II. Audiamus jam Cl. *Diſſertatorem*. ,, *Iterum modus aliquis pro univerſali ſignificatu. Certe verbum per ſe non ſignificat* novacula radere. *Hinc in loco ab ipſo allegato* novacula *additur. Igitur loca ubi* novacula *non additur*, *non recte ſic vertuntur. Verbi cauſa Gen.* 19. *Ne* RADARIS *in urbis hujus iniquitate* &c. *ſignificatus univerſalis eſt* auferre, *quod quia fit multis modis plures ſignificatus ſecundarios & particulares admittit*, *pro rei quæ aufertur cujuſque natura*". Diffido mihimet, hæc exſcribens, jamque ſerio, at nimis ſero, timere incipio, ne *Colluſorem* egerit Cl. *Drieſſen.* non *Confutatorem*. Non plumbea hæc, ſed plane plumea. Nihil eſt quod vel anſam relinquat ad refellendum. Nullum non Colon ſemet diſſipat. *Radere* Cl. *Drieſſenio* eſt *modus*, qui ſub *univerſali auferre* contineatur. *Radere* non eſt *Radere* niſi adſit *Novacula*. Item, *Radi in urbis alicujus iniquitate*, vel *pœna*, non præſtat rectam, plenamve, ſententiam. Denique *Univerſalis ſignificatus* noſtræ *Radicis* eſt *Auferre*, atque inde etiam *addere*, *adjicere*, emanavit &c. Iterum dico, ne anſa quidem ad refellendum mihi relicta. An ultimo hoc certamine γυμνῇ τῇ κεφαλῇ inſinuatum ire voluit Cl. *Diſſertator*, ſe luſoriis tantum armis mecum in arenam deſcendiſſe, ut occaſio mihi præberetur pulverem adverſus me a longo concita-

tum

tum diſſipandi, eundemque ex oculis multorum diluendi? Id ſi eſt, melius tamen paullo exiſtimationi ſuæ conſuluiſſet vellem Amicus noſter. Si non eſt, melius in poſterum ſibi conſulat velim; nunquam falcem in meſſem non ſuam immittendo; multo minus extra ſphæram activitatis tam longe evolando.

Sumite materiam veſtris, qui ſcribitis, æquam
Viribus, & verſate diu, quid ferre recuſent,
Quid valeant humeri: cui lecta potenter erit res,
Nec facundia deſeret hunc, nec lucidus ordo.

SECTIO XV.

De Radice כנע Corollarium.

I. Confutatio *Libri de Originibus* feliciſſime explicit. Corollarii loco ſubnectitur judicium de *Themate* כנע, quod in *Veſtibulo operis* tetigeram, tantum, ut *Defectus Verſionum*, & *Lexicorum*, palpandos darem: quod enim in *hoc*, id in *trecentis*, atque adeo *ter trecentis* aliis, obtinere ſcias; ut nempe de *ſecundaria* quidem *notione* abunde conſtet; ſed *primaria indoles*, & *virtus*, profunde ignoretur. *Hæc Radix nuſpiam in proprietate ſua occurrit.*

Id in hoc *Themate* cuivis in oculos incurrit, qui modo *Lexicorum inopem* pro *Origine* conſtituenda *copiam* adſpexerit: nam apud *Avenar.* כנע valet *Humilis*, *ſupplex*, *ſubmiſſus fuit*. Tria hæc *ſecundaria*, & ſua quæque *Origine* diſtincta. Additur propterea: „ *proprie ſignificat ſe ſubmittere in poplites & genua, ut ſolent ſupplices ingeniculari.* „ *Cognationem habet cum* כרע *incurvatus eſt, &* צנע *humi-* *Inde magna apud Interpretes Varietas.*

„ *liter*

„ *liter ſenſit. Hinc γυνάομαι. γόνυ. Genu. ἐγγύς.* **kunie** : item „ κυνέω. προσκυνέω. „ Apud *Stockium* ſimiliter reperio ; „ *Humilis , demiſſus , ſupplex fuit. In Kal non occurrit.* „ *Sed in Niphh. eſt , Humiliavit , demiſit ſe , abjecit ſe ;* „ *Humiliatus , depreſſus , abjectus fuit* &c. „ Quid in *proprietate Latina* ſit *abjicere* , quid *demittere* , quid *deprimere* , quid *Humiliare* , ſcimus omnes. Neſcimus interim hactenus quid *Hebræis* non *ſecundario* , ſed *primario* , ſonuerit כנע. Cl. *Buxt.* ſub *Hiphh.* dat , *depreſſit* , *proſtravit* , *abjectum* , *humilem reddidit.* Vides, pro *Origine* quidem , nihil promoveri. Cl. *Cocc.* aliquid preſſius , & enucleatius , quærens , ex ingenio nobis depromſit *flecti* , *cedere.* Sic *Forſtero* ferme ſuccinit , *Curvari* , *incurvari* , ex cognato כרע exſculpenti. Eſt hoc aliquid ſaltem , quamvis male firmum. Idem infirmius adhuc fecit , adjecto alio fulcro ex צנע *ſubmiſſus , humilis , modeſtus fuit.* Ex his omnibus intuli , omnes qui de Materia hacce judicare valent , facile ſenſuros , nunquam *Originem* finiri poſſe , niſi aliunde lumen infundatur , & *Dialecti* diſerta auctoritas ſuccurrat.

Cl. Drieſſ. *præmatura feſtinatio.*

II. Eam lucem , opemque , quam *Arabes* nobis ſubminiſtrant , in aliud tunc tempus remiſi , prout operis mei deſcriptio , & partitio , exigebat. Hanc meam curam prævertens Cl. *Drieſſen.* lucis haud indigus , nobilem ſibi palmam manu victrice circumdat. „ *Difficultatem adfert , ſed* „ *non tollit , quod hactenus in eo non ſit. Sed video quod in* „ *Comm. in Job. p.* 1144. כנע *ex Arabiſmo ipſi ſit contrac-* „ *tis ex* ariditate *digitis , manibusve* , torpuit : *inde in Hiph.* „ facere *contuſis & * contractis manibus *eſſe : ſicque* deprimere , incurvare , humiliare. *Sed quis credat particulare illud* contractis eſſe manibus *eſſe verbi* primigenium „ *ad corpus animumque ſpectans ? Univerſalis notio eſt ea* depreſſionis , *ſecundariæ , quos ipſe ex Interpretibus adduxit*

„ *ſunt*

„ *ſunt ejus modi ſingulares.* Expectare potuiſſet Cl. *Diſſertat.* donec quæ de uſibus *Arabicis* verbi كنع כנע communicanda haberem, in dias lumininis oras extuliſſem. Vidiſſet ibi *primigeniam vim* adferre *contractionem ex ariditate*; atque inde *ſpeciali* uſu aſſumtum, *contractis*, *contuſiſque*, *digitis torpere*: mox *proſterni*, *deprimi*, *humiliari*, *fractum*, *impotemque*, *jacere*. Deprendiſſet quoque, ex inductione locorum, magnificum inde decus, & pondus, ſermoni ſacro accreſcere.

Sed jam cognitionem cauſæ præcurrit judicium; & ex *Linguæ Hebraicæ* intima peritia pronunciat Cl. *Drieſſen*. *Thematis* noſtri *primigenium* eſſe *deprimere*, quum tamen nullus in univerſis *Bibliis* locus exſtet, ubi *primigenia poteſtas* illa *premendi*, *deprimendi*, ſeſe exerat; quia extra *Metaphoram* non comparet. Videt ergo aquilina viri acies, & diſtincte cernit, quod nuſpiam eſt: atque *depreſſionis* non *ſecundariam* ſolum, ſed & *primariam vim*, *Radici* noſtræ ita vindicat, ut ne umbra quidem dubitationis cuiquam relinquatur.

Quid inter nos diſceptetur.

En jam, Erudite Lector, *univerſum ſtatum Quæſtionis*, in *Compendio*, *brevique Tabella*, ab omnibus quam facillime percipiendum, etiam ab iis qui vel voluntate, vel neceſſitate, aut alio ſtudiorum genere, plane Hoſpites in ſacris hiſce noſtris verſantur. Dantur in reliquiis *Linguæ Hebraicæ*, ut dixi, plus quam *ter Trecentæ Radices*, quarum *primigenia ſignificatio* ne in ipſo quidem *Codice Biblico* occurrit: *ſecundaria* tantum *poteſtate* ibidem reſidua. Illa *ſecundaria* in *Verſionibus*, & *Lexicis*, bene quidem expreſſa, ſed ad *primariam* perveniri nequit niſi vel *conjectura*, & *Metaphyſica ratiocinatione*, citra aliud ſubſidium, adminiculumve; vel *Veteris Dialecti*, (ſive illa *Chaldaica* ſit, ſive *Syriaca*, ſive *Arabica*, ſive & *Æthiopica*, *Samaritana*, *Thalmudica*) veſtigio, ductu, auctoritate, quam *Lo-*

corum Biblicorum ſeries, Emphaſis, & pulchritudo naturalis ſimul invitet, commendet, inculcet.

Cl. *Drieſſenius*, & *Drieſſeniani*, habet enim ſuos Tribules Vir Clariſſ. plures forte quam vel ſcio, vel ſuſpicor; *Drieſſeniani* igitur omnes, quia *Dialectorum* diſcendarum longiorem viam refugiunt, atque reformidant, Earundem auctoritatem omnibus modis minuere, & ſuſpectam reddere conantur; atque *primigeniam poteſtatem Radicum Hebræarum* ſola *vi ſagacioris ingenii* conſtitui, atque certo definiri poſſe contendunt. Nos contra, cum omnibus qui in *Literatura Orientali* excelluerunt, ſolidius quid, certiusque, depoſcimus, atque *Origines Hebræas*, non niſi ope *Dialectorum* inveſtigari poſſe pugnamus; eaſque non ante admittimus, quam omnibus *Sanioris Critices Regulis* examuſſim reſpondiſſe reperiantur.

PARS

PARS ALTERA,

CONTINENS

VINDICIAS

OPUSCULI

de Defectibus Hodiernis Ling. Hebr. eorumque ſarciendorum tutiſſima via ac ratione.

I. Quam forti, & nobili, Marte Cl. *Drieſſen. Fundamentorum noſtrorum ſoliditatem quatere* aggreſſus ſit, iterum declarat, omniumque in oculis defigit, hæc periodus, quæ Alteri *parti Diſſertationis* præmiſſa. „ *Defectuum Claſſes adſignat* V. *Cl. p.* 7. *Sect. XI. Vide &* „ *Sect.* XIV. XVI. XIX. *De Linguæ Hebrææ Defectibus*, „ *ſintne* ideales, *an mere reales*, *ſicque de eorum* claſſibus, „ *ſi quas habent*, *rectius pronunciabimus poſt luſtratos & a* „ *Viro Cl. reſarcitos illos defectus.* Non e re vel ſua, vel Tua, Lector, exiſtimavit Cl. *Diſſertat.* ut *Status controverſiæ* cognoſceretur. Confutationem leges, & tamen neſcies penitus quid confutetur; aut quorſum tela illa, valido brachio intorta, dirigantur. Sed *ſub finem*, forte, in *Conſpectum Quæſtionis* admitteris. En Coronidem; qua ſe Victorem, & *Defectuum* meorum Depulſorem, infert Cl. *Drieſſen.* „ *Hactenus igitur Linguæ Hebrææ Biblicæ* „ *Defectus hodiernos offendimus nullos*, *unde opus non eſt in* „ *ſuos illos Claſſes digeramus*“. Jam luce auctus es. Jam inti-

Fortiſſima, & generoſiſſima, Cl. Diſſertatoris impugnatio.

Digitized by Google

intime perſpexti, quo de agatur, & quid inter nos diſceptetur. Audis de *Defectibus Linguæ Hebrææ Biblicæ* ſerram contentionis reciprocari. Parata ſuſpicio me *dignitatem Sacri Codicis* minuere, quum *magnos eſſe Defectus hodiernos Linguæ Biblicae* contendi, de iiſdemque *Libellum* edidi: & jam laudas Virum *Theologum*, qui tantam iſtam labem a ſacris Literis depulſum iverit; eique vel ad ſolum *Diſſertationis Titulum* victoriam aſſignas, adverſus cauſam ipſo quodammodo *Titulo* jugulatam.

Neceſſaria admonitiuncula. II. Scias tamen, hac invidiola, in me commota, nihil vel injuſtius, vel commiſeratione dignius, excogitari poſſe. Injuſtius, ſi qui talia de me, meaque *Methodo* ſpargunt, atque diſſeminant, legitimam cauſæ cognitionem ſumſerunt. Commiſeratione dignius, ſi non ſumſerunt; vel & dum legerent, non tamen intellexerunt, adeo *Dignitatem Sacri Codicis*, & *Linguæ Hebrææ Majeſtatem*, per me non minui, ut contra omnibus modis eandem amplificare, atque ad culmen ſplendoris provehere, pro virili parte, coner. Loquatur *Titulus*, prout is a me conceptus, & expoſitus, p. 5. *Caput primum exhibens incommoda, & defectus, quibus Hodierna Linguæ Hebrææ cognitio adhuc laborat.* Vides nullos *Defectus* ipſi *Linguæ Biblicæ* a me impingi, ſed *cognitionis noſtræ Hodiernæ* indicari *incommoda*, & *Defectus*, quæ in bene multis adhuc manca atque imperfecta, omnem *dignitatem*, *gravitatem*, & *Majeſtatem Linguæ Biblicæ*, necdum ubique locorum ſit conſecuta: ſed inſigni acceſſione Lucis, & Gratiæ, per Adminicula Divinitus nobis ſubminiſtrata, ulteriusque ſubminiſtranda, augeri, atque cumulari, poſſit.

Rogo jam, quando huc deſcendere cogor, quis *Verbi Divini* reverentior ſit, isne qui gloriatur ſe nulla amplius *Luce* indigere, atque *omnem* ejus *amplitudinem*, quoad *Linguam* quoque ipſam, exhauſiſſe: an is qui per Legiti-

gitimas vias majorem adhuc *Lucem* circumſpicit, ut ad illam *Facem* quicquid eſt tenebrarum in *Verſionibus*, & *Lexicis*, diſcutiatur, atque *Linguæ Biblicæ* ſplendidius adhuc decus adſtituatur.

III. Atque hæc quidem hactenus. Ea non ſoli noſtro *Drieſſenio* dicta. Ne præcipue quidem. Ulterius nunc non procedo. Tacitus mihi ſufficit triumphus. Honeſtius ſæpe de jure quid remittitur; & magnis meritis, magnæ venerationi, donatur. Nonnulli me intelligent. Ut omnes intelligant, neceſſe non eſt. Redeo ad Cl. *Drieſſen.* quem Humaniſſime rogatum velim, cur *Arcem Cauſæ* meæ, & *Quæſtionis* noſtræ, non attigerit; eandemque tam ſtudioſe oculis quoque Lectorum ſuorum ſubduxerit? Atqui nihil, plane nihil, in hac *altera parte Diſſertationis* intelligi poteſt, ſi *Defectuum octo* illæ, quas enotavi, *Claſſes*, non ſub conſpectu habeantur. Eas ſtrinxi ſupra *pag.* 7. & 8. harum *Vindiciarum.* Illuc rediri velim, ſi forte ipſius *Opuſculi* copia non ſit. Eaſdem ulterius illuſtrandi, multa dabitur occaſio; quando ad ſingulas ſectiunculas ſubmonendum veniet, ad quam *claſſem* quæque pertineat *Radicum*, quas a mala mea manu, & cura, vindicandas, priſtinæque *valetudini* reddendas ſuſcepit Cl. *Diſſertator.* *Cui paululum inſiſtitur.*

SECTIO I.

Radici נגבה civitas a me reddita confirmatur.

I. Primam Claſſem *Defectuum*, quibus *Lexica* noſtra laborant, collocavi in *Radicibus* non paucis, quibus pomœria *Linguæ Hebrææ* amplificanda. Rei neceſſitas tam *Prima Claſſis Defectuum*

cvi-

quibus laborant Lexica.

evidens, ſive *Nominum propriorum*, quæ in *Bibliis occurrunt*, denſam ſilvam ſpectemus; ſive conſideremus multorum *Vocabulorum*, incerta ſede errantium, vagam, & diſtractam, conditionem, ut ipſa Elementa, & principia, *Literaturæ* ejurare debeat, qui hoc in dubium revocare velit.

Doleo proinde ſortem Cl. *Refutatoris*, qui pro provincia a ſe ſuſcepta id perpetuo impugnare, & confutare, debuit, quod immotis nititur fundamentis, atque ex *Radicali amplitudine*, ac *Virtute*, *Linguæ Hebrææ* ſeſe omnium oculis ultro ingerit.

Veniamus in rem præſentem 2 *Reg.* 3: 24. *Maſora* pro וַיַּבוּ, quod in Textu eſt, forma *fut. Hiph.* a *Radice* נבה, emendat וַיַּכוּ *& percuſſerunt*, a *Radice* נכה, quæ in *Hiphh.* magno, multoque, uſu, contrita. Hanc *Criſin*, quod melius non ſuccurreret, plerique interpretes calculo ſuo confirmarunt: atque ita *Textum Sacrum* gemino incommodo implicuerunt. *Primum* eſt, quod ingratiſſima ſic oriatur *Tautologia*, trina repetione ejuſdem verbi: ויכו *& percuſſerunt Moabum*, ויכו בה *& percuſſerunt in ea*, והכות *& percutiendo Moabum.* Nil inficetius. Schola *Rabbinica* talia concoquit: Chriſtiana non poteſt. *Secundum* longe gravius, quod *emendatione* hac admiſſa, nihil cauſæ dici queat, cur non aliis quoque in locis compluribus conſimilia vitia, ex *adfinitate literarum* oriunda, inſediſſe ſuſpicemur. Capitalis *Quæſtio*, in quam non excurro. Ad *Tautologiam* effugiendam adſcitum ab aliis וַיָּבֹאוּ *& intrarunt.* Huc concedit Cl. *Cler.* At *Kimchius* malebat וַיָּבוֹ *& intravit*, pro וַיָּבֹא, per *mutationem* Elementi. Cl. *de Dieu* per *Apocopen* pro וַיָּבוֹא,

co-

eodem ſenſu. Idem Vir Doctiſſ. & aliud tentavit a יבב ejuſque *vociferatione bellica*. Horum nihil vel *Analogiam*, vel *Punctaturam*, integram ſervat. Hinc ego *Par.* XXIII. & XXIV. intuli, reſtituendam eſſe *Radicem* נבה *obtuſus fuit* gladius; unde ſalva ſimul *Punctatura*, & *Analogia*, exiſteret ſenſus multo completiſſimus, ita e limpido fluens, ויכו את מואב *& percuſſerunt Moabitas*, ויבו בה והכות את מואב *& obtuſos* in illa ſtrage *reddiderunt* gladios, *idque percutiendo Moabitas*. Aliquid ſaltem favoris a Cl. *Drieſſenio* eblandiri debuiſſet hæc *reſtitutio Radicis*, quod per eam uno momento liberemur illis ſcrupulis; quibus Schola *Critica Theologos* vexare ſolet, quum de *Integritate illibata Sacri Codicis* diſceptatur. Sed minime *partialis* eſt Noſter. Quid? ubi reliqui omnes tanquam ad ſcopulum adhæſere, Ipſe in portu navigat; atque cymbula ejus aura ſecunda fertur. Audi modo. „ *Sed quid* „ *opus eſt novo illo verbo? Quidni ſtatuitur Apocope* ꝫ א, „ *ſicut* 1 *Reg.* 12: 12. *Ruth.* 3: 15. *&* 1 *Reg.* 21: 29. „ *Mich.* 1: 15. " Itane *Quidni?* Quomodo ergo? An וַיָּבוּ pro וַיָּבוֹא exaratum in *plurali forma*? Sic tria, quatuor, vitia, *Grammaticalia* in unum verbum concurrerent. Non gravemus interim *Virum* Hebraice *Doctiſſimum*. Crediderim potius id electum, quod a Cl. *de Dieu* abjectum commonui, וַיָּבוֹא *& venit*; illuc enim exempla adducta aurigantur. Sic duplex correctio erit admittenda. Et tamen rogitabit Cl. *Theologus*, *Quidni?* Jam denuo vereor, ne in *Scholam Criticam* transfugium meditetur. Cl. *Diſſertator*, ut tanto fortius ſeſe novis meis moliminibus opponat, quibus omnem *Criſin* adverſus *integritatem Codicis Sacri* deſtrictam, compeſcere, atque confutare, meditor, oſtendendo, *Ignorantiam Veteris Linguæ in cauſa*

S *fuiſ-*

fuiſſe, quod ad *ſaniſſimas Lectiones* paſſim adhæſum, atque offenſum, fuerit.

Non poſſum quin huc transferam inſignem *pericopam* in *Conſiderationibus ad novam Verſionem Jobi*, *Cap.* 34: 36. ubi quum אבי pro אביא *adduco*, cum Doctiſſ. *Tigurinis* accepi, citatis quibuſdam exemplis quæ hanc *Apocopen* ſatis familiarem fuiſſe arguant, hanc laudem reporto. „ *Recte quod nunc illam Aphæreſin agnoſcat nec opus eſſe ju-* „ *dicet hinc arguere hodiernum Linguæ Hebrææ defectum* „ *quod fecerat in defectibus ſuis L. H. & quidem primo lo-* „ *co novum verbum ex* Arabia *in* ſolum Hebræum *introdu-* „ *ducens.*" Proh *piaculum*! ex *Arabia novum verbum introducere* in *ſolum Hebræum!* Proh imperitiam! *Defectuum hodiernorum Linguæ Hebrææ* tale *primo loco Exemplum* ponere, quod per *Quidni?* confutatum dari queat. Si talem me ſibi, ſuiſque ſtudioſis, pingat Cl. *Drieſſenius* intra privatos parietes, ſemper Victor manebit; ſed ſi in publicum ſic adverſus me educat, nuda nimis latera patere incipient. An ego *Reſtitutionem Radicis novæ* tentavi ob ignoratam, vel negatam, *Apocopen*, quam tenent, qui rudimenta necdum depoſuere? In *Integritate Codicis Sacri*, & *Antiquiſſima Lectione*, illa *Reſtitutio* fundata. Hanc *auctoritatem* mihi primo adimat Cl. *Diſſertator*, & deinde videat an ſuam *Apocopen* hic aptare poſſit. Cl. *Danzius* certe *Grammat.* p. 399. *inepte hic Apocopen ſtatui* pronunciat; ipſe tamen nihil molle tradens: ut poſt extremum huncce conatum Viri in arte *Grammatica* exercitatiſſimi tanto minus de *Civitate Hebræa* hujus *Radicis* dubitari poſſe videatur.

Graviſſimæ inſtantiæ. Prima. II. En tamen *Trigam inſtantiarum.* Prima: „ *Cur quia* „ *verbum per ſe id non ſignificat*, *fingenda eſt illa Ellipſis* „ Gladii, & *ad hanc illius* Celeuſmatis? „ Dixeram nempe p. 20. *Offendere neminem debet quod* חרב Gladius

dius *hinc abſit*, *nam & res ipſa id ſatis dictabat*, *&* formula bellica *hic exhibita illam nunc vocem*, *ut ſupervacuam reſpuebat. Scilicet dixiſſe videntur Hebræi*, *non ſine alliterationis pulchro luſu*, הכה והכה *percuſſit & obtuſum reddidit*, *nempe* gladium, *ad graviſſimam cædem pingendam.* Non digerit Cl. *Drieſſen.* tam duram inſertionem. Atqui הכה *percuſſit*, per *Ellipſin* effertur; pro הכה לפי חרב *percuſſit ore gladii*, quidni & הכה? Gratiam ferunt tales omiſſiones, præſertim in *Formulis.* Altera inſtantia: *Secunda.*
„ *Et quidni illud* בה *ſimpliciter refertur ad ipſam Moabiti-*
„ *da?* " Ego בה retuleram ad *pugnam tergis fugientium incumbentem.* Si ad *Moabitidem* quis malit, idem manet ſenſus, ut nempe *terga cædendo*, & *gladios obtundendo*, *in terram hoſtilem ſeſe penetrarint.* En tertiam multo acu- *Tertia.*
tiſſimam; „ *Etiam parum conveniunt* gladii retuſi *ejuſmodi*
„ *Divinæ vindictæ*, *quæ animos* gladioſque *acuit*, *ictuſque*
„ *retuſos averſatur.* " Non e ſolido lucet acumen. Si hoc procedat, non Divinitus animati fuere *Jonathan*, & *Iſraelitæ*, quum *Philiſtæos cædendo ad vertiginem* uſque *delaſſati* dicuntur 1 *Sam.* 14: 29. 30. Habes ibi וַתְּרָאנָה עֵינָיו *& oculi ejus micuerunt guſtato mellis favo.* Sic verto a deperdita *Radice* רוא, quæ *Arabibus* per *Reduplicatam ſpeciem* dedit رأرأ *ſplenduit acies* oculorum; *micuit.* Hanc gemmulam nobis invidit *Criſis Maſorethica*, ſubſtituens תָּאֹרְנָה. Anſam dabat *Vſ.* 30. ארו עֵינַי *lucidi facti oculi mei.* Si priſcam *Linguæ* ditionem, & amplitudinem, in promtu habuiſſent, temperaſſent, credo, atque a Sacro Scriptore de induſtria variatum agnoviſſent. Sed & hic periculum, ne de *integritate Codicis* aliquid decedere malint *Drieſſeniani*, quam ut *nova Radix* ex *Arabia* in ſe-

ſolum Hebræum admittatur. Magnificos enimvero puritatis Hebrææ Defenſores!

SECTIO II.

De Radicibus משע, & משק.

Prætermiſſum a Cl. Drieſſ. Thema משע

I. Quam accurate legere ſoleat Cl. *Drieſſen.* ſcripta, quæ confutanda ſuſcipit, deprendo ex *Radice* משע, quam in *Civitatem Hebræam* ope *Dialecti Arabum* reduxi, a *pag.* 22. ad 27. *Opuſc. de Defect.* Ejus e longo exilio reductionem poſtulabat locus *Eſech.* 16: 4. ubi vocabulum למשעי exercitos habet Interpretes; aliis ad שעי, aliis ad שעה, aliis denique ad שוע, vel & שעע, recurrentibus, atque inde aliquid exſculpentibus. Mea verſio ſic habet, *Et aquis non es abluta ad* TERSIONEM MIHI, oſtenſumque משע مشع *terſit*, ſpeciali uſu venire in *Religioſa mundatione*, & *exterſione ſordium.*

Quæ *Radici* ulterius conſtabiliendæ adferri poſſent, non expromam. Sub conſpectum ſolummodo Cl. *Diſſertatoris* eam ferre volui, ne altera forte vice eandem prætervideret. Brevi quoque adjungemus ei ſodalitium aliarum *Radicum*, quæ conſimiliter jura *Civitatis Hebrææ* ſibi reddi poſtulant. Operæ tunc fuerit, integrum agmen & junctis umbonibus phalangem, profligaſſe.

Alterum משק *ab aliis admiſſum fuerat.*

II. Quod porro attinet ad *Thema* משק, cur inde reſiliat Cl. *Diſſertat.* non exputo, quum jam a longo tempore *Lexica* occuparit, atque ibi ſatis honeſtam ſedem tenuerit. An ſuamet vineta cædere, atque *Adminiculis* quoque *ſuis* dilectiſſimis ſecurim injicere non dubitat, ſi modo meas reculas ſimul concidere, & concerpere, poſ-

poſſit? Suis ſaltem parcere debuiſſet copiis, *Lexicorum* ſtrenuiſſimus defenſor, ne *Cadmæam* de me *victoriam* reportet. An ergo, de *Avenario*, aliiſque, ne loquar, oblitus erat vir Cl. *Manualis Buxtorfiani?* ubi משק proſtat tanquam *Radix fugitiva*, cujus propago ממשק *derelictio*, *locus derelictus*. Inſpexiſſet *Stockium* ſuum, qui jam ante me ex *Arabia* lucem inferre conatus fuit, „ משק „ *voravit meliores pabuli partes & ſic locum derelictum fecit: apud Arabes.* ממשק *derelictio*, *locus derelictus.* „ *Zeph.* 2: 9. *Locus derelictus urticæ. Juxta Coccejum*, „ *diſcurſatio urticæ: quia urtica ſolet diſcurſare.*" Nempe a שקק *Analogia* plane invita hocce ממשק derivaverat ὁ πάνυ: id eodem jure fieri cenſens, quo alii, מֶשֶׁק & מַשַּׁק item *diſcurſionis*, *diſcurſationis*, notione mactarunt ab eadem *Radice* שקק. *Forſterus* ממשק ordinaverat ſub שקה per *contrariam ſignificationem*, quaſi dicas. *Locum qui caret irrigatione*, *ideoque idoneum urticis*. Quid miramur *Linguam Hebræam* ludibrio multorum exponi, ubi qui Cultores ejus cluent, tam male comtam, pexamque, eam nobis tradunt. Tenenda haud dubie Radix משק cum ſignificatione ejus *Arabica*, quæ neutiquam eſt *dereliquit*; ſed *pexuit*, *carminavit* proprie: item improprie *diſcerpſit*, *laceravit*, &c. &c. Inde illuſtri *Figura* enunciatum *Zeph.* 2: 9. *Carminatio urticæ* i. e. *Locus ſenticetis horridus*, *ubi ſentes carminant*, *lancinant*, *lacerant veſtes*, *manus*, *pedes accedentium*. Sic *Græcis* ξαίνειν *Carminare* ſplendida *Metaphora* valet *lacerare*, *lancinare*, *laniare*, tam *veſtem*, quam *cutim*, & *corpus*: & καταξαίνεσθαι dicuntur, qui *urticis diſcerpuntur*. Qui talia capere nequeunt, iis Auctor eſſe auſim, ne unquam *Literali Explicationi Sacræ Scripturæ* manum admoveant, ſed

Splendida Metaphora.

in *Reali* potius omnem curam contineant, atque conſumant.

Diſcutiuntur cavillæ obmotæ. Ad hanc porro *Radicem*, cujus jura tam liquida, reducere non dubitavi formulam inſignitam בן משק ביתי *Gen.* 15: 2. Quibus משק erat *dereliquit*, hinc tentarunt, *Filius derelictionis domus meæ*. Frigide, & inepte. Hoc ad שקק recurrere coëgit, indeque jam obtinet in *Verſionibus*, & *Lexicis*, *Filius diſcurſitationis domus meæ.* Ego offerre ſuſtinui, tanquam elegantius, & cum *Analogia* ſimul *Linguæ* congruentius, *Filius pectinationis domus meæ*, i. e. *procurator meus*, *qui univerſam meam Domum adminiſtrat*. Floſculus orationis debita luce perfuſus *pag.* 35. Cl. *Drieſſen.* nihil aliud hiſce reponit, quam ſuum illud ſolemne. „ *Quidni ſimplicius cum bene multis Lexicoraphis a* שקק *reddere liceat* Filius diſcurſationis domus „ meæ, *Oeconomus meus*, *omnium rerum mearum domeſticarum procurator*, *qui in curis & rebus domeſticis ſtrenue* „ *occupatus omnes domus angulos quaſi perreptat.*" Ego ex *Fullero* & hoc dederam, & aliud adhuc commodius, atque cum *Procuratoris* dignitate conjunctius. Fruſtra ergo illud *Quidni?* quod per aliud *Quidni?* refellere eſt. Quiſque in ſuo ſenſu abundet. Non agitur de loco iſto: ſed de *Juribus Radicis* משק. Eam ego *Hebræis* vindico cum poteſtate *pectinandi:* Cl. *Drieſſen.* furcillis expellit: atque adverſus *poteſtatem primigeniam pectendi* ſic argumentatur. „ *Certe ſignificatus aliquis generalior requiritur*, „ *qui Scripturæ locis omnibus aptari poſſit. Et ſi ſecundum* „ *Arabes tam multis ſubjectis applicetur*, *Crinibus*, *lanæ*, „ *uberibus*, *corpori*, *nullus illorum ſignificatuum ſingularium* „ *eſt primigenius.*". Velim ſcire, quænam ſint illa *ſcripturæ loca omnia:* nam ſi משק *Gen.* 15: 2. & מַשַּׁק *Eſaj.* 33: 4. ad שקק revocentur, unicus tantum ſupererit

Zeph.

Zeph. 2: 9. *Carminatio urticæ.* Adeone non curat Cel. *Theologus*, quid calamo exeat, ſi modo mihi aliquid objeciſſe videri poſſit? Deſino; atque *Arabica* nobis *pectinare* ne pergat, etiam atque etiam rogatum velim Virum Clariſſ. ne forte incidat in pectinem meo hocce molliculo inclementiorem.

Repeto, quo olim *primam Claſſem defectuum* clauſi, atque iterum inculco, *me perpaucos tam anguſtæ mentis credere, ut hærere malint in ſalebris Anomaliarum, atque in dumeta correpere; quam in liberiora ſpatia Linguam Hebræam mecum educere.*

Sectio III.

De Radice גרלע.

I. Itur ad *ſecundam Claſſim.* Sic incipit *Sectionem* hancce Cl. *Diſſertator* & tamen ne verbulo quidem, in quo conſiſtat illa *Claſſis ſecunda*, indicat. Ut ſciatur ergo, quid & quale ſit illud, de quo controvertimus, verba *Par.* XLIII. ipſemet nunc excerpam. *Gradum promoveo ad ſecundam Claſſem defectuum. Ea complectitur* Themata *quam plurima, quorum fluctuat adhuc, in* Lexicis *ac* Verſionibus nempe, *ſignificatio, nunquam tranquillam ſtationem inventura auctoritatibus Lexicographorum, velut undis, ſemet deſtruentibus, & nunc huc nunc illuc nos impellentibus; niſi firmior quædam Ancora acceſſerit: tale inquam firmamentum ac pondus, quo ſolidius hoc in genere Literarum nec poſtulari debet; nec expectari poteſt.* Si dignitatem, gravitatemque, perſonæ ſuæ ſuſtinere voluiſſet Cl. *Diſſertator*, hæc ei *pericopa* convellenda, ac confutanda, erat. Oſten-

Secunda claſſis Defectuum &c.

Digitized by Google

tendendum, temerarium eſſe, & veritati contrarium; quod de iſta fluctuatione *Lexicorum*, ac *Verſionum*, confirmavi. Hic *cardo Quæſtionis*. Si id verum non eſt, quod de *Hodiernis defectibus Linguæ Hebrææ*, hac in parte, ſcripſi, publice retractabo. Atqui nihil certius, nihil evidentius. Hinc illa colliſio *Verſionum*. Hinc *Commentationum* pugna. Hinc infinita varietas, & diſtractio, quam *Criticorum Synopſis Polana*, ad omnem *Verſiculum* ferme, concionatoribus ſacris offert. Ædificationi, credo, publicæ conducit, ut illa fertiliſſima ad dicendum materies maneat; atque nunquam ad liquidiores rationes perducatur. Certe Cl. *Drieſſen.* quum *hanc Claſſem Defectuum* non agnoſcit, quid aliud tandem agit, quam ut molem illam moleſtiſſimam *Variantium ſignificationum*, quæ per *Verſiones*, *Commentationes*, & *Lexica*, in immenſum excrevit, quodammodo *Sacram* reddat, ne unquam vel ex tempore Concionandi, & Commentandi, vena quemquam deficere queat.

Tria Salomonis dicta. II. Pro *Specimine* hujus jactationis, qua *Veteres*, & *Recentiores*, *Interpretes* circumaguntur, adduxeram גלע, tribus tantum locis *Proverbiorum* in *Hitpahh*: obvium. Lege quæ in *Opuſculo de Defect.* a *pag.* 46. ad 52. latius executus ſum, & ſi ulla tibi reverentia publici, mecum aperte confitebere, ſine meliore luce, & auctoritate certiore, litem iſtam nunquam poſſe terminari. Eam tamen ſuo more decernit, & dirimit, Cl. *Drieſſen.* meliori illa luce, & auctoritate, quam ex *Arabum* certiſſimo uſu intiotuleram, repudiata: hoc eſt mordicus retinet id, quod ſuum ei *Lexicon* ſine auctoritate idonea ſuggerit, atque inde ſe divelli non patitur. Fruatur ſuo genio: & ſinat me finire tribus dictis *Salomonis*, in quibus hanc ipſam *Radicem* pulcherrime applicuit. Primum eſt, *Prov.* 17. 14. לפני התגלע הריב נטוש *Antequam ad reſtrictos dentes veniatur*, *li-*

Digitized by Google

litem omitte. Alterum *cap.* 18. 1. *pro libidine diſputat, ſeparatus & ſibi ſoli ſapiens; atque in omnem ſoliditatem dentes ſtringit.* Tertium, *cap.* 20. 3. *Gloria eſt viro manere ſine rixa; omnis autem ſtolidus dentes nudat, acer in contentiones.*

Hac appoſitiſſima imagine tria illa loca auxi. Dixeram in luſtrandis *Veterum Verſionibus*, LXX in duobus nil ſani dantes, *tertio tandem pedatu aliquid tolerabile edidiſſe*, πᾶς δὲ ἄφρων τοιούτοις συμπλέκεται. Adhæc Cl. *Diſſert.* meo me gladio jugulaturus: „ *Certe LXX uno ſaltem in loco, vel* „ *tertio illo pedatu*, verum ſignificatum *conſervant*". Primigenium vult V. D. συμπλέκεσθαι *implicari in litem.* Mox tamen *permiſcere*, ſive *immiſcere ſe*, adſciſcit. Nempe *plicare* & *miſcere*, πλέκειν & μίσγειν, in *Metaphyſica* regione ſunt unum idemque, & quod *implicatur*, idem quoque *commiſcetur*; non *ſecundaria* tantum, ſed & *primaria* poteſtate, ſecundum utriusque verbi *proprietatem*, & *ſimplicem veram univerſalem* ſignificationem. In poſterum ergo *plicare Vinum* dici poterit, pro *Miſcere*. At quid jam fiet de Cl. *Guſſetio*, qui התגלע ex *Metaphyſica ſua arte* donavit notione *cæco impetu ruendi?* Ni magna nomina ſuſpicerem, dicerem, cæco ſic impetu rui, & omnia ſuſque deque miſceri.

Indecora fluctuatio.

SECTIO IV.

De Themate מחץ.

I. In *ſecunda Claſſe ſecundum ſpecimen Thematis fluctuantis*, & firmiorem ancoram deſiderantis, poſui מחץ. Hoc in *Vulgata Verſione* redditur *percutere*, *transforare*, *vulnerare*, *confringere*, *intingere*, *conculcare*. Recte omnia, ſi ſenſum *ſecundarium* ſpectes: ſi *Originem*, & *Proprietatem* Ra-

Alterum ſpecimen magnæ varietatis in una Radice.

Radicis, non ſane recte, niſi apud eos quibus prava, & torta, judicia. Idem dictum velim de LXX virali copia, Στρωννύειν. θλίβειν. Παίειν. θλᾷν. Συνθλᾷν. Παζάσσειν. Καζατοξεύειν. Βάλλειν. Βάπτειν. Appoſui. *Hæc omnia ut ſe improprie utenda præbent in unum eundemque ſenſum*, *atque* Archetypum *ſuum utcumque adumbrant*, *ita neutiquam ſat luminis inde redundat*, *ad* Naturam, *&* primigeniam vim, *verbi* מחץ *juſtis finibus terminandam.* Hoc qui negat, *Materiæ noſtræ* prima Elementa a ſe non intelligi clamat; atque *præconem* agit ſuæmet imperitiæ. Cl. *Drieſſen.* certe nihil omnino in his ſeſe videre, ſatis indicat, quum ita bellam hancce *ſectiunculam* exorditur: „ *Iterum vapulant* „ *interpretes quod non recte reddiderunt Radicem* מחץ. An *vapulant*, quos omnibus modis relevo, *ſecundariam vim* non male expreſſam agnoſcens? An *vapulant*, quibus id tantum detraho, quod ipſimet a ſe nec intentum, nec expreſſum, ultro confiterentur. *Vapulant* a ſemet ipſis, qui tam incondita in *Orbem Eruditum* efferunt, & qui quum diſputant, quo de diſputetur, neſciunt. Oculos ſaltem aperuiſſet, quod *pag.* 56. ſubjunxi de *Forſteri*, & *Avenarii*, conatu, ad חמץ *fermenteſcere*, recurrentibus, ut *proprie Radix* noſtra valuerit, *ſanguine fermentavit*, & *infecit. Cruentavit.* Vocavi hoc *fulgorem e pelvi*, qualem dant omnes illæ *vitreæ alliterationes*, quibus *Forſt.* & *Avenar.* perpetuo ludunt.

Contrario fere niſu, ex diligenti Collatione, & inſpectione, locorum, vim *frangendi* adſtruere conatus eſt Cl. *Guſſet.* ſubtiliter ita diſſerens in Comm. *Ling. Hebr.* ſub מחץ „ *Quamquam pleræque fracturæ*, *ac vulnera*, *in homine effuſionem ſanguinis comitem habeant*, *attamen in* מחץ *magis attenditur* vulnus ipſum, *quam* fuſus ſanguis: *ut Deut.* 33. 11. *in* lumbifragio: *& in antitheſi cum ſanatione*, *non cum deterſione ſanguinis*, *Job.* 5. 18. *Deut.* 32. 39. &c. &c.

Ea-

Eadem vis obverſata Cl. *Coccejo*, cui מחץ eſt *deſligere*. Hoc iterum, pro *Origine* quidem, diſſonat, quamvis *ſecundario* ſenſu conſonet. Nempe aliud in *proprietate Linguæ* eſt *Fligere*; aliud *Frangere*. Qui iſtas ideas commiſcet, & confundit, eum *Muſæ* Humaniores furcillabunt, atque a Sacris ſuis manum abſtinere jubebunt, etiamſi *Logices*, & *Metaphyſices*, principatum ſibi vindicet. Vide mihi jam exactiſſimam, & ſpeculo nitidiorem, *Originem* Cl. *Drieſſenii* „ מחץ *certe in genere ſignificat ut recte* STOCKIUS, *percutere ita ut integritas rei, quæ percutitur, lædatur; ſive frangendo, ſive vulnerando, ſive penetrando, & transfodiendo id contingat, ſive alia quadam ratione id fiat* ". Ecquid cernis, & liquida luce liquidius dilucefcere ſentis, illud *primigenium*, *ſimplex*, *proprium*, *univerſale*, quod Cl. *Diſſertator de Veris Cauſis* &c. in *Titulo* Operis promittit. Merito itaque hanc cenſuram in me deſtringit. „ *Ergo interpretes recte expreſſerunt totidem percutiendi ſicque lædendi modos: at V. Cl. non acquieſcens, quod debuerat, alio ſe confert. p.* 57. Vides *Metaphyſicum* iterum *Artificium*, quo omnes omnium interpretum ſignificationes in unam maſſam univerſalem conflantur, atque ad ſummam ſimplicitatem eliquantur. Sed quidnam nunc eſt aliud illud, quo me contuli pag. 57.? En verba a Cl. *Diſſert.* excerpta. *Ne longum faciam, & quicquid Lectori tædium creare poſſet amputem, paucis concluſiſſe ſatis habebo, excuſſis omnibus textibus, ubi* מחץ *comparet, elucere graviorem quandam* vim feriendi, *cum* cruentatione percuſſi *conjunctam*. Hactenus Cl. *Excerptor*, qui hic planiſſume *Concerptor*, non meæ tamen, ſed ſuæmet *Originationis*. Sic nempe incredibili lumine, & acumine, *Critico* cenſuram inſtitutam concludit. „ *Sed hoc per ſe non ſignificat verbum, ſed hoc ſaltem aliquando comitatur* τὸ percutere, *qui ſignificatus eſt primigenius: deſignat quandoque*

Suave quid.

Cl. Drieſſen. *cum*

 „ *quaſ-*

umbra pugnat. „ *quaſvis* Caſtigationes *Dei ſive in* bonis, *ſive in* corpore, „ *quæ piis etiam a Deo infliguntur Job.* 5. 18. *Quare quæ-* „ *rendus* ſignificatus univerſalior *qui omnibus Scripturæ lo-* „ *cis conveniat.* Exiſtimat acerrimus *Criticus* ſe meam *O-riginem* reſcindere; quum ſuam ipſius concerpat atque con-ſcindat. Si dixiſſem, poſt ea quæ adverſus præſtantiſſi-mos *Lexicographos* diſputaveram, מחץ *proprie* & *primario* adferre *vim graviorem feriendi, cum cruentatione percuſſi* con-junctam, nimius profecto Nugator extitiſſem, & ludi-brium deberem *Orbi Erudito*; quippe qui magno hiatu, & molimine, idem illud repoſuiſſem, quod tanquam *ſe-cundarium*, & *vagum* nimis, ſepoſueram. Quid differt quæſo, *gravius ferire cum cruentatione percuſſi*, quod Cl. *Drieſſen.* mihi nunc affingit, & tanquam mancum repu-diat, ab illo quod Ipſemet promſerat, Confirmatore *Stoc-kio*, *percutere ita ut integritas rei lædatur & vulneretur?* Lu-dimurne, an ſemet illuſit Cl. *Diſſertator?* Ego quidem in *Opuſculo de Defect. pag.* 57. ſic uno halitu perrexi; *Hic eſt extremus terminus quo ex acerrima collatione ac contentione locorum inter ſeſe aliquis eniti queat. Ulterius procedere, & ex ſuo acumine, conjectandive artificio, conſignare velle fon-tem, unde iſta* gravis percuſſio *&* cruentatio *profluxerit, & qua ex* proprietate primigenia *Radicis Veteres Hebræi hanc* prægnantem metaphoram *derivaverint, eſt, ut libere dicam, nec materiam ſuam ſatis intellexiſſe, nec lubricum con-jectationis, in hoc præſertim genere, rite perpendiſſe.* Quid dici potuit diſtinctius? Si non eadem pagina, eademque periodo, hæc ſubjeciſſem, excuſari forte poſſet Viri oc-cupatiſſimi diſtractio. En aliam adhuc periodum ibidem attextam, qua illud *gravius ferire cum cruentatione percuſſi* ipſemet ut minus accuratum premo. *Ergo, ut conſequen-tiæ nodum adſtringam, reverentia Sacro Codici debita*, Lin-guarum *omnium* indoles, *res, ac ratio, omnis, jubent, vel*

Cl. Drieſſen. ſemet impugnat.

ube-

Digitized by Google

uberius aliquid *circumſpicere*, *unde* defectus *ſarciri poſſit*, *vel intra ſuos ſeſe fines continere*, *neque unquam quicquam definitius de* primitiva poteſtate *noſtri Thematis pronunciare* &c. &c. Ecquid iterum clarius, diſtinctiusque, moneri potuit? Edat nunc velim *Diſſertator* noſter, cur mihi tribuat, quod diſertim repudio: aut cur tanquam meum impugnet, quod ipſe ſuum eſſe voluit, verbis paulolum modo immutatis. Edat quoque, cur ſub fine ſubnectat, „ *Quare quærendus ſignificatus Univerſalior*, *qui omnibus* „ *Scripturæ locis conveniat.*

Mea Originatio.

An *quæri* vult, quod ipſe modo in medium dederat, atque ex *Stockio* præſentiſſimum ſtiterat? Non intelligo. Ego poſt longam *quæſitionem*, & *indaginem*, id jam olim in lucem protraxi, quod ſimplici veritatis ſigillo ita impreſſum, ut vel invitis aſſenſionem exprimere queat. Id non *pag.* 57. ſed ordine *Operis* ſic poſtulante, *pag.* 69. a me propoſitum ex uſibus *Radicis* מחץ مخض apud *Arabes*, quæ in *graviſſimis* item *ictibus*, *vulneribusque altius inflictis*, cum *fœda cruentatione*, frequentata, iſtam *ſecundariam vim* adſcivit *a jactatione urnæ*, *ſitulæ*, in puteo, *ad aquam hauriendam*. Ita dicunt, מחץ הדלי مخض الدلو *concuſſit ſitulam* in aqua, *hauſturus*. Hinc ſublimiore *Metaphora* מחץ valet *gladio in viſcera adacto cruorem hauſit*, ſecundum illud veteris poëtæ in *Moallekât*

فجبهناهم بطعن كما تنهز
في جمة الطوي الدلاء

Frontem iis hauſimus confoſſione, *prout concutiuntur*,
Profunda in aqua putei, *ſitulæ*.

Plura reperies in *Comment. Jobi*, *cap.* 5. 18. ubi etiam ex *Homero* adduxi:

Digitized by Google

Οὖτα κατὰ λαπάρην, διὰ δ' ἔντερα χαλκὸς ἄφυσσε.

Vulneravit ad ilia; hauſit autem ferrum penitiſſima viſcera.

Nec non ex *Euripide* in *Rheſ.* 430.

Ἔνθ' αἱματηρὸς πέλανος ἐς γαῖαν Σκύθης
Ἠντλεῖτο λόγχῃ, Θρῄξτε συμμιγὴς φόνῳ.

Ibi cruor condenſatus in terram Scythicus
Antlabatur haſta, Thraciuſque, mixtus cæde.

An ne hæc quidem, quum *conſiderationes ſuas ad novam Verſionem Jobi* commeditaretur Cl. *Diſſertator*, ei ſub oculum venerunt? Nempe *Arabica non leguntur.* Sed an *ne Græca quidem?* O Belgium! O Academia patria! quorſum deventum!

SECTIO V.

De Radice נגר.

Tertium ſpecimen.

I. *Tertium* mihi *Specimen*, in *Claſſe ſecunda* fluctuantium notionum, præbuit נגר, cujus *ſpecies Niphh.* & *Hiphh.* tantum in *Sacris* reſidua. Apud LXX. habes καταφέρεσθαι, καταπίνεσθαι. κατασπᾶν. Ἀθροίζειν. κλίνειν. & alia adhuc dilutiora. Apud *Vulgatum decurrere, dilabi; extendi; affligi; congregari; detrahi;* item *propinare, concludere, deducere.* Apud *Rabbinos* reperies, *effundi*, & *detrahi ex alto.* Poſterius ex cognatione cum גרר placuit *Forſtero*, cui נגר in *Kal*

Digitized by Google

Kal eſt *traxit*. Ejus æmulator *Avenar*. ſimiliter dat *extraxit*; item *extractus defluxit*, *decurrit*; inde imbre proclivius derivans *Græcum* ὑγρὸς; nec non χευνὸς; quin & *Latinum*, *Curro*. Non multum hinc diverſus Cl. *Coccejus*, exhibens *manare*, *diffluere*, *effundere*; flexu *ſecundario* orta a *trahendo*. Pulchra ſunt, & admirabiliter ad guſtum Cl. *Drieſſenii*, quæ hinc arripuit *Stockius*, apud quem habes:
„ נגר *in kal* manavit, *ſed non extat. In Niphh.* fluxit de- *Doctæ*
„ fluxit &c. ידי נגרה *Manus mea diffundit ſe*; i. e. *plene* *ineptiæ.*
„ *& unice ad te expanditur*, *dirigitur* &c. *Metaphorice in-*
„ *fert* 1. diſperſionem *&* trucidationem, ut *Pſ.* 63: 11.
„ &c. 2. expanſionem & extenſionem: ut *Pſ.* 77. 3. *Uti*
„ *enim res liquidæ recta petunt locum decliviorem*, *& diffun-*
„ *dendo ſe dividunt in certos alveos : ita manus orantis recta*
„ *petit terminum quietis deſideratum*, *nempe Deum*, *ad quem*
„ *digiti ſinguli velut quidam manus rivuli ſe extendunt*".

Ad tantam hancce, non jam *bæſitationem*, ſed *diſſipationem*, ſubjeci; *Linguam Hebræam ita habitam a ſuis Cultoribus temerariæ Criticorum calumniæ ſubjacere cœpiſſe*, *tanquam quæ vix* certum *quicquam &* conſtans *in pleriſque ſuis Thematibus exerat*.

Produxi deinde, ut maculam hanc quantocius depellerem, atque *Criticorum* audaciam refellerem, *Arabicum* نغس *Bullivit* olla; *bulliendo exæſtuavit*, *& efferbuit*, *cum ſonitu*, *& ſingultu*. Subdidi, noſtro ſeculo debitum exhibens honorem; *Hanc imaginem ſi demonſtravero* illuminare *&* exornare *paucula illa loca*, *quæ veſtigia hujus Radicis ſiſtunt in ſtructura ac ſerie aliquid* grandiſonum *exigente*, *perpaucos exſtituros crediderim qui fruges inventas ſpernere velint*; *eo minus*, *quod recluſus hic fons novas nobis venas ſit ſubminiſtraturus*, *ad longe aliter de quibuſdam textibus cogitandum*, *quam unquam cuiquam alias in mentem venire potuiſſet*. Acceſſi dein ad contextus ſacros, iiſque illuſ-

Genuina Thematis *poteſtas.*

luſtrem *Figuram*, ex *Origine* noſtra effloreſcentem, reſtitui. Ac primo quidem *Pſ.* 63. 11. *Jer.* 18. 21. *Eſech.* 35. 5. in formula הגיר על ידי חרב ineſſe oſtendi *Metaphoram* ſublimiorem *vulneris bullientis*, & *cum æſtu*, *ac ſingultu*, *ſanguinem eructantis.* Qui *Latinos* & *Græcos Auctores* non legunt, talia magno ſuo damno non intelligunt. Putabam tamen *truncum ſanguine ſingultantem*, apud *Virgil.* ſatis lucis vel imperitis præbiturum; ut & τραῦμα ζέον *vulnus bulliens*, apud *Heſych.*

Pulcherrimæ figuræ.

Ad hanc ſplendidam *Metaphoram* reduxi, ſecundo, *Pſ.* 77: 3. ידי נגרה ולא תפוג *Manus mea* i. e. *Plaga mihi inflicta*, *bulliebat*, *nulla intercapedine ſingultandi.* Confer quæ ad *Job.* 20: 28. commentatus ſum. Adfine, ejuſdemque granditatis *Thren.* 3: 49. *Oculus meus bullit* &c. Nempe *oculus* pulcherrime dicitur 'Αναζεῖν *ebullire*, quum *calidiſſimas exæſtuat lacrymas.* Mitto alia adhuc loca, quibus idem decus refudi. Qui quid *Stylus* ſit, quid *Eloquentiæ virtus*, non ignorant, ſtatim perſentiſcunt, quantum hinc Majeſtatis Orationi accreſcat: atque nil illuſtrius ullo cothurno efferri poſſe, mecum agnoſcent.

Non mirator talium Cl. Drieſſen.

II. Eſt cur credam, Cl. *Drieſſen.* ad hæc exempla vix oculum adjeciſſe. Certe nihil horum in *Excerptis* producit. Nempe hæc nihil ad Rhombum; vel talia quæ revinci non mereantur. Vide, quam ſecurus mecum congrediatur noſter *Diſſertator*, ſic ſectiunculam hancce aperiens. „ *Sollicitus eſt V. Cl. de Vera notione* „ *Radicis* נגר *nobis reddenda ex Arabia. Non ipſi ſatis-* „ *faciunt* Verſiones *neque* Lexicographi. *Etiam non* Coc- „ cejus *in Lexico*, *qui dat*, *manare*, *diffluere*, *effundere.* „ *Sed ego non video quid hic ſit difficultatis. Inſpectis*, & „ *probe perpenſis*, *locis omnibus*, *mox liquido fluit* ſignifi- „ catus primigenius univerſalis, *ex eoque* ſecundario, *Re-*

„ *cte*

Digitized by Google

„ ſic STOCKIUS. *In genere* fluendi *vel* manandi *ſignifica-*
„ *tionem habet, quacumque ratione fluxus rei fiat. Hinc*
„ *metaphorice* diſperſionem & extenſionem *rei dicit ita de*
„ manu *Pſ.* 77: 3. "

Quanta cum dignitate pronunciatum illud, *Non ipſi ſatisfaciunt Verſiones, non Lexicographi!* Qui potuiſſent, tam diſſona tradentes, atque nihil explorati ſe habere manifeſtiſſime indicantes? Dignius adhuc, *Sed ego non video, quid hic ſit difficultatis.* Non mea hæc culpa. Sed, inquit, Vir perſpicaciſſimus, *inſpectis locis mox liquido fluit ſignificatus primigenius* manandi; *ex eoque ſecundarii:* Itane tam *liquido?* Unde ergo illud divergium ſententiarum in *Verſionibus* ac *Lexicis?* Cur in re liquida recurſum ad נגר *traxit?* Cur jam quod reliquis *ſecundarium*, noſtro *Diſſertatori primarium?* Sed edat mihi velim *Originum Hebræarum* peritiſſimus noſter *Drieſſenius*, quid *Latinis* in *Origine* fuerit *manare*, quid item *fluere*; & qua *proprietate* duo hæc diſtinguantur. Hoc ubi fecerit, cum *Bullitu* meo in gratiam ſponte redibit; etiamſi nunc non ſine quadam indignatiuncula eam repellat, ſic pergens. „ *Sed quid nobis V.* *Ejus conatus admirabiles.*
„ *D. hic promit ex Arabia? Bulliendo efferbuit olla, ira,*
„ *vulnus, uber* ovium cum lacte ſanguinem mittens; *o-*
„ *vum* putridum. *Si de tam multis prædicetur, ergo non*
„ *de olla primario. Cur heic, uti & alibi, illud præciſe*
„ primigenium? *Cur non* ſanguis, ovis, ovum, *primas*
„ *tenent? Hanc tamen novam lucem, quæ nulla eſt, fæne-*
„ *ratur ſcripturæ locis.* " Illuſtre ſpecimen *Logices Drieſſenianæ*, quæ omnem *Rhetoricam* præ ſe delet. Hæc me docuerat *Bullitum proprie* tribui *ollæ*, improprie *vulneri æſtuanti*; uſu etiam latius producto ad *res quæ materiam putridam ebulliunt.* Nunc diſco, *prius*, quin *primigenium*, eſſe poſſe *Ovis bullivit*, quum *ſanguinem cum lacte ſimul*

ex uberibus exæſtuat; & *ovum bullivit*, quum *putridam reddit materiam:* atque hinc anſam datam *ollæ bullienti* figurandæ. Gaudeo, & *Clavim Originum*, quæ cum *vero Behemoth*, & *Leviathan*, uno in gradu conſiſtant, mihi in manum veniſſe tandem, triumpho.

SECTIO VI.

De Radice מסר.

Tertia Claſſis. I. Itur ad *tertiam Claſſem Defectuum Hodiernorum.* Sic ego nunc incipio: nam Cl. *Drieſſ.* ordinem meum nec tangit, nec curat, amplius. Sub hac *Claſſe* ordino *Radices*, quæ *precaria*, *aliena*, *ſubditicia*, *ſignificatione*, ex fonte minus limpido, vel & manifeſto errore, hauſta, donatæ ſunt a *Lexicographis*. Quod *Originum pars prior* in talibus fere tota occuparetur, unum modo *ſpecimen* me adducturum dixi, *ex quo de pluribus ejuſmodi conjectura capi poſſet*, *ſimulque perſpici*, *id genus quam latiſſime fundi debuiſſe*. Scilicet *Thema* מסר *duobus* tantum in *locis* proſtat; *Num.* 31: 5. 16. *Unde orta ſit notio in Lexicis obtinens.* Quum nihil melius ſuccurreret, adſcita ibi a *Rabbinis* poteſtas *tradendi* ipſis perfamiliaris, atque in nomine *Maſoreth* domeſtica. In *Chaldaica Paraphraſi* etiam מסר ſubſtitui ſolet pro נתן *dedit*, & הסגיר *tradidit*.

Dilutus tamen, quin & parum concinnus, inde ſenſus exiſtit. Perpende quæſo gravitatem hujus ſeriei, *Vſ.* 16: *Ecce illæ fuerunt filiis Iſraëlis conſilio Bileami*, למסר מעל ביהוה *in negotio Peboris* &c. *Ea dilutior, quam par eſt.* Ad atrocitatem illius ſceleris languet plane, *ut traderent defectionem.* Conſimiliter *vehementiæ*, & *animoſitati bellicæ*, non reſpondet, quod

Vſ.

Digitized by Google

Vſ. 5. dari ſolet: *Accingi jubete e vobis viros ad expeditionem militarem, qui ſint adverſus Midianitas ad vindictam Jehovæ* &c. וימסרו *& traditi* ſunt *duodecim mille ſtrenuiſſimorum* &c. Qui *Veteres Interpretes* conſulere volet, aquam iis hæſiſſe deprendet. *Recentiores* item ad aliena, & frigida, delapſi, aucupio literarum adfinium in *Radicibus* יסר, & אסר. Ut ergo *Linguæ Hebrææ* nativum redderem decus, ivi ad *Arabum* مشر *Turſit*, atque inde *Num.* 31: 16. converti; *ad Turgendum defectionem* illam *libidinoſam*; ſecundum formulam مشر للنكاح *Turſit in Venerem*, & fortius adhuc, figuratiuſque, مشر النكاح *Turſit Venerem.* Hanc *ſceleſtam turpitudinem* ſeveriſſime vindicatam in *Midianitas* quum enarrare vellet *Moſes*, magnifice tranſtulit idem illud verbum, atque *Vſ.* 5. ex Eloquentiæ ſuæ nobili vena figuravit, *& turgidi facti ſunt duodecim mille viri, ſtrenui in bellum*; *miſſique ſunt ad expeditionem in Midianitas*, &c. &c.

Si hæc nude ponerentur, non mirarer quorundam minus promtum ad talia capienda ingenium: ſed quod *Exemplis Græcis*, & *Latinis*, inſtructa eadem, ne ſic quidem adficiant, neſcio quid ſiniſtri portendit, quod ab *Eccleſia*, & *Belgio*, averruncet Deus. Oſtenderam videlicet apud *Græcos* eaſdem *Metaphoras* regnare ſub ὀργᾷν, cujus *primaria* poteſtas item *Turgere*, & *ſucco tendi*, ac *tumere:* ut apud *Herod.* L. 4. 199. Ὀργᾷ ἀμᾶσθαι καὶ τρυγᾶσθαι, *Turgent meti*, *& vindemiari.* Hinc inter alias *Metaphoras* ſuccreviſſe ὀργᾷν πρὸς ὁμιλίαν, & *abſolute* ὀργᾷν *Turgere in venerem*; nec non ὀργᾷν πρὸς πόλεμον; & præciſim, ὀργᾷν *Turgere in bellum*, *Tumere in arma.* Eo præter locum ex *Thucyd.* jam adductum, referri debet & alter hicce, διὰ τὸ ὀργῶντες κρίνειν τὰ πράγματα, *quia tumen-*

Turgere. Ὀργᾷν.

mentes in arma de rebus judicabant.

Cavillatiunculæ. II. Ad hæc, ſuo more, graviter Cl. *Diſſert.* „ *Sed* „ *quæ ratio cur hic ſit ſignificatus* primigenius? *Ex eo ta-* „ *men Scripturæ loca Interpretatur. Verum enim vero quis* „ *credat S. Scripturam ita loqui, & uno eodemque in Capi-* „ *te idem verbum tam diſpare ſignificatu induere?* ". Habes geminam interrogationem *peremtoriam*, qua nihil doctius. Priorem tamen non ſatis intelligo forte. Nec *Bellicum*, nec *Venereum Turgeſcere*, mihi ullo pacto *primigenium*. Quid ergo ferire voluerit V. Cl. non invenio. An fundamentum meum convellere voluit, & negare, مشر apud *Arabes primario* eſſe *Turſit*? Gravius adhuc illud, *Quis credat S. Scripturam ita loqui*? Ne hoc quidem quid ferat, feriatve, ſatis percipio. An dignitati S. *Scripturæ* non conveniunt hæ Phraſes, quibus nihil honeſtius, grandiuſque? Sed *uno eodemque in Capite idem verbum tam* diſpare ſignificatu *indui*, non concoquit Cl. *Drieſſen*. Experior *Styli* omnis, præſertim *Orientalis*, unicum Arbitrum: qui pati nequeat, ut *uno* in *Capite* idem verbum *duplici*, & *diſpare*, *metaphora veſtiatur*. Ut video, *falx* hæc *Critica* multam *Verſionibus* ipſis *racemationem* minatur: curabitque Cl. *Drieſſen*. ut non niſi *una ſignificatio unius* verbi *uno* in capite obtineat. Cur non & uno in Libro, ut ad ſimplicitatem ſimpliciſſimam cuncta revocentur, atque *Metaphoris* omnibus, & reliqua illa *farragine Rhetorica*, quæ tantum nobis negotii faceſſit, uno ictu abſolvamur?

S 3

Digitized by Google

Sectio VII.

De Radice צרח.

I. Sapienter iterum Cl. *Diſſertator* ad *ſectiunculam* hanc pergens, *Ordinis* mei nullam tenet rationem, atque ſatis habet copias meas fortiter profligaſſe, etiamſi quo titulo, ignoretur. Scias ergo, deventum eſſe ad *Quartam Claſſem Defectuum*, quibus *Verſiones*, & *Lexica*, premuntur. Ea conſiſtit in *ſignificationum diverſitate*, *inconſtantia*, *diſſonantia*, *pugna* nonnunquam, quam *ignoratio primævæ ſcaturiginis* peperit. Hoc incommodi etiam eas *Linguas* gravat, quarum in magna copia verſamur, ne iis quidem exceptis, quæ cum maxime vivunt, florentque: ac proinde *Linguam* mortuam, & ad tantum inopiæ nunc redactam, multo magis adhuc *Defectui* huic obnoxiam eſſe debere, ut dubio vacuum aſſumſi. *Quarta Claſſis.*

Inconcuſſum hocce Cauſæ meæ firmamentum quatiendum erat; arguendumque talem *ſignificationum diſſonantiam* vel non extare in *Lexicis*, vel nihil *incommodi*, *Defectuſque*, inde ad *Linguam Hebræam* redundare. Atqui hinc potiſſimum a *Criticis* anſa arrepta, ad *Linguam Moſis* & *Prophetarum* pro *obſcura*, *ancipiti*, *confuſa*, *Homonymiis*, quin & *contrariis ſignificationibus*, perpetuo *diſtracta*, & *diſtrahente*, traducendum. *Quid anſam dederit Ling. Hebrææ Cavillatoribus.*

An non hoc nomine ipſe *Boblius*, ſub cujus vexillo militat noſter, pronunciavit, *Diſſert. prim. pro Formali ſignificationis eruendo*; tantam in *Lexicis* regnare confuſionem, *ut ne unum quidem Caput Scripturæ recte explicari queat*; atque *Opinioniſtas* vocavit, qui talibus adhærerent?

Digitized by Google

Genuina notio Radicis *ſtabilitur.*

Hujus *defectus* latiſſime fuſi primum *Exemplum* propoſui צרה, quod Cl. *Buxtorfio* in *Kal* eſt, *Studio quæſivit; venatus, inſidiatus eſt*, ex cognatione cum צור. In *Niphh.* autem *Vaſtatus, deſolatus fuit*, ex *Dialecto Chald.* Fœcundum *Avenarii* ingenium a צרד, & צר *latus* fabricavit *primariam* vim *Laterandi*, a latere *inſidiandi*, indeque *Latinum inſidiari*, ob convenientiam duarum *literarum* jlocalariter derivat. Apud *Cocc.* reperies *intentionem habuit*, *quæſivit* ad noxam, in *kal*: affine τῷ צור, & ζητεῖν. In *Niphh.* נצרה *Vaſtari*, e fonte *Chaldæo*, ubi צרא valeat שמם *vaſtus fuit*. Ad hunc calculum *primigenia notio* fuiſſet *tendere, intendere, intentione uti*, tum bona, tum mala, ad noxam. Incerta, & precaria, ut vides, omnia. Genuinam faciem *Radicis* hujus conſervaſſe *Arabes* ſub ſuo صدي צרי *Rubiginoſus fuit*, nemini dubium eſſe poterit, qui perceperit illud *Vaſtari* quod ad נצרה *Zephan.* 3. 6. explicandum a Viris Doctiſſ. merito aſſumtum, iſtam *ſecundariam vim* induiſſe a *Rubigine*; unde optime in *Lexico Caſtelliano Syriacæ* notiones ſic digeſtæ. 1. *rubigo, ærugo.* 2. *vaſtitas, deſolatio.* Grandiſſima inde *Figura* enunciatum a *Zephania*, *ad rubiginem redactæ ſunt urbes eorum*, *nemine inhabitante.* Id fortius adhuc, quam נָשַׁמּוּ, quod ex *Origine* ſonat, *noxio halitu adflatæ*, vel *ſideratæ ſunt.* Jam vero *ſiderationem* ſequitur *Rubigo*, & *arborum*, *agrorumque ſquales*, *ſcabres*, *illuvies*, & *fœdiſſima vaſtitudo.*

Rubiginari *pro* penitus evaſtari.

Rubigo pro malignitate.

In hanc jam poteſtatem *Dialectorum* omnium ſuaviſſima *Harmonia* concinente, illiterati plane eſſet, ambigere, an & in *kal* צרה eandem vim obtinuerit; quum ea nihil aptius, digniusque, excogitari queat, ad loca omnia rite implenda: ut *Num.* 35. 28. ubi צריה ſequitur שנאה *odium.* Si *intentionem*, *induſtriam*, *ſtudium* ingeras, fateare neceſſe eſt, omnia illa *Rubiginem*, & *Æruginem*, a me reſ-

reſtitutam non æquare pro *Orationis figuratæ* colore, quamvis in eundem ſenſum exeant; quando *Ærugo pectoris*, in omnibus *Linguis* fere, ad *malignitatem inveteratam* transferri amat. Iterum *vs.* 22. *ſine inimicitia ulla*, & צדיה *Ærugine*; *Æruginoſi animi malitia.* Mitto reliqua, copioſe adſtructa, & illuſtrata in *Opuſc.* de *Defect.* p. 90-94. Quem talia non feriunt, neſcio quid ſenſus, guſtusque, habeant. *Latinis* exemplis *Græca* ſuccenturiatum veniant. *Æſchyl. Agam.* 843.

Δύσφρων γὰρ ἰὸς καρδίαν προσήμενος
Ἄχθος διπλοίζει τῷ πεπαμμένῳ νόσον.

Malevola quippe rubigo cordi inſidens
Onus duplicat ei qui morbo hocce imbutus.

Iterum *Eumen.* 481.

—— Ἰὸς ἐκ φρενημάτων
Πέδῳ πεσὼν ἄφερτος αἰανὴς νόσος.

Ærugo ex animis
Terrâ cadens, intolerabiliter luctuoſus morbus eſt.

Item apud *Diog. Laert.* p. 319. ὥσπερ ὑπὸ τοῦ ἰοῦ σίδηρον, οὕτως ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἤθους κατεσθίεσθαι τοὺς φθονεροὺς *ſicut a ferrugine ferrum, ſic a propriis moribus exedi invidos.*

II. Ad hanc figuram, tam nobilem, tamque ſingulare decus ferentem, omnia loca, in quibus noſtrum צדה ſupereſt, faventibus *Orientis* & *Occidentis Muſis*, reduxi. Non patitur tamen Cl. *Drieſſen.* ita mihi aurem vellens: „ *Certe ex locis illis diſcere debuerat V. D. notionem* Rubi- „ ginis *non eſſe primigeniam*, *niſi linguam fingamus*, *cujus* „ *ſigni-*

Cl. Drieſſen. *a ſemet ipſo luditur.*

„ *ſignificatus omnes primi ſint Emblematici*; *ſimplices & pro-* „ *prii ſecundarii*". Jam video tandem, quorſum ſpectaret gravis illa commonitio, quam tetigi *pag.* 20. *Paragr.* V; Exiſtimat Cl. *Drieſſen.* me *Rubiginem* vel *odii*, & *invidiæ*, vel *vaſtitatis*, quam ſacris textibus intuli, *primigeniam* facere, unde *ſecundario* ſubnata ſit *rubigo* vel *ferri*, & *æris*, vel *ſatorum*. Atqui ipſa V. D. *excerpta* hoc confutant; e quibus apparet principe loco *rubiginem ferri* a me poſitam; atque inde ad *rubiginem*, vel *agri*, ad *vaſtitatem*, vel *animi*, ad *malignitatem* pingendam, tranſitum factum. Agamus *Belgice*, ſi forte *Latine* non intelligor. **Roeſt** eſt *vitium ferri*, *æris* &c. Id transfertur ad *corruptionem rubiginoſam*, tum *ſegetum*, *arborum*, *agrorum*; *ſideratione vaſtatorum*: tum *animi*, *odio*, *invidia*, *avaritia*, *infecti*. An ergo, ut ultimo tantum uſui inſiſtam, qui *Belgicam* phraſin, **een gemoedt met roeſt beſet** / exponens, *animum invidia*, vel *avaritia*, *obſitum*, moneret proprie eam valere *animum rubigine obſitum*, *Emblematicam* fingeret noſtram *Linguam*? Iterum, qui **roeſtige tanden** *Rubiginoſos dentes*, a proprio uſu traductos ad improprium, explicaret *dentes veneno invidiæ tinctos*, eo quod *Rubigo* ad *invidiam* transferri amet, *Emblematicamne* fingeret noſtram vernaculam; in qua a *Rubigine impropria* ad *propriam* progreſſio ſit facta? Joculare. Et tamen ſerio hoc mihi adfingit Vir Clar.; ipſe huic vitio, ſi quiſquam, adfinis; quippe qui *ſerenum* in *animo* ſtatuat *primigenium*, unde *ſerenus vultus*, jure *ſecundario* fuerit derivatus. Redi ad *pag.* 50. ſupra.

Ejus pulcbræ Originatio. Pergit *Originum* indagator feliciſſimus. „ *Loca ſi inſpicis omnia* צדה *eſt* ſtudio quæſivit, & *quia in malam partem ſumitur*, ſtudio quæſivit ad noxam; *ut recte Coccejus*. *Sic eſt* inſidiari, venari, & *peſſimo propoſito*, *ac* „ *ſtudio*, quæſitæ urbes ad noxam, *ſunt*, Urbes vaſtatæ

„ צדיה

„ צריה *eſt* ſtudium pravum, induſtria ſubdola, data ope-
„ ra nocendi. *Si vel hujus Emblema ſit* ærugo, *illa deter-*
„ *genda eſt ſignificatui primigenio.*" Nil elegantius, limpidiusve, hiſce fontibus: e quibus *nativa pulchritudo Linguæ* in *Radice* צרה ita reſplendet, ut oculi præ fulgore hebeſcant. צריה *ſtudium pravum*, *induſtria ſubdola*, *data opera nocendi*, in *primaria ſede*, non minus aciem præſtinguit. Radiat in primis clauſula; *ſi vel hujus Emblema ſit* Ærugo, *illa detergenda eſt ſignificatui primigenio.*

Hoc quid ſibi velit, ſolus explicare poterit, qui implicuit. Omnes ſcimus aliam eſſe *æruginem* propriam, aliam *impropriam*, & *Emblematicam*. Quid jam *detergeri* poſtulat Cl. *Diſſertator?* propriamne, an impropriam *æruginem?* Neſcio. Hoc ſcio: ſi impropria a multorum animis abſterſa eſſet, plus nitoris, & dignitatis, doctrinis Sanctioribus acceſſurum.

III. Necdum *Sectiunculam* finire licet. Aliquot ſpeciminibus *pugnantium ſignificationum*, quibus *Lexica* unam ſæpe *Radicem* implicant, adductis; intuleram *pag.* 88. 89. *Nodos hoſce*, *atque has ſalebras*, *nunquam expediendas eſſe*, *niſi aſſumatur præſentiſſimum*, *quod Arabia fert*, *auxilium*, *in qua proprietas*, *& indoles*, *antiquiſſima complurimarum Radicum feliciſſime conſervata ſit* &c. Huic illationi ita ſe opponit Noſter. „ *Hæc omnia id ſaltem inferunt*, *requiri*
„ ſignificatum *aliquem* generaliorem, *ſub quem* particula-
„ res *illi*, *quamvis tam diſtincti*, *cogi poſſint.*" Rectiſſime; & jam plane *Noſtrum*, atque adeo *Meum*, voco Cl. *Drieſſenium.* At mox *ſuus* iterum fit, ſic pergens: „ *Sed*
„ *an ille erit Metaphoricus? Neutiquam: ſed ſimplex: & ſi*
„ *vel illum detegere non liceret*, *ſatis eſt ex claris locis* parti-
„ culares *illos* ſignificatus *teneri*". Egone *Metaphoricum uſum* unquam feci *primigenium?* Nemo inde me alienior. Nemo iſti vitio affinior Cl. *Drieſſenio.* Sed jam perpende

Pulchra præcepta.

Digitized by Google

Oraculum. mihi digniſſimam *Theologo* vocem: „*& ſi vel illum detegere non liceret, ſatis eſt peculiares illos ſignificatus recte teneri*". Hoc tantundem eſt, ac ſi diſertis, rotundisque, verbis dixiſſet, *Nil opus Lumine ad tenebras diſcutiendas: neque eſt, quod de Hebræa Lingua ad ulteriorem ſplendorem provehenda ſolliciti ſimus*. Perſonam ſuam magnifice implet Cl. *Drieſſen*. atque juventuti *Academicæ* generoſum calcar ſubdit, quum talia præcepta, & Oracula, edit. Jure etiam ſuo hæc ſuperaddit. „*Quare multum fallitur Vir Optimus, hos nodos, atque has ſalebras (nullos Ego nodos vel ſalebras video, neque vidiſſet V. D. abſque illa luce Arabiæ ſi fuiſſet:) expediri non poſſe ſine auxilio quod ex Arabia veniat*". Cl. *Drieſſenio*, de ſe teſtanti, *nullos Ego nodos video*, non eſt cur fidem negemus. Quod adjecerit, *neque vidiſſet V. D. &c.* tum verum, ſi me *Hebraicam Linguam* vel ſuperficie tenus delibare, vel ſine ullo judicio per totam vitam tractare potuiſſe, ſtatuat. Certe nullum adhuc reperi ſtudioſum paulo erectioris ingenii, qui non poſt *biennium* in his *Literis* poſitum, conqueri cœperit de illa perplexiſſima *diverſitate*, & *multitudine*, *ſignificationum*, quibus pleræque *Radices* in *Lexicis* diſtractæ ſunt, viciſſimque diſcentem diſtrahunt, atque *nodis*, *ſalebriſque*, *ineluctabilibus* implicant. Illuſtris pericope *ſplendidiſſima Coronide* decoratur. „*Sanior Philoſophia ancillata locorum Scripturæ meditationi*

Aliud Oraculum. „*collationi*, *& longo uſu probata auxilia*, Verſiones *&* „Lexica, *aſſumens*, *plus præſtat quam omnis Arabia*. Si dubitas, Lector, inſpice modo *Diſſertationem de veris Cauſis &c.* atque omni pagina, omnique adeo periodo, divinam hujus *Philoſophiæ ſanioris* vim perſentiſces. Confer, ni grave, Hiſtoriolam quam *pag.* 13. tetigi: atque *Literaturæ Hebraicæ* lætiorem hancce *Auroram Philoſophicam* mecum gratulator.

Sec-

Digitized by Google

SECTIO VIII.

De Radice שבח.

I. In *Claſſe Quarta notionum diſſidentium* ſub uno *Themate*, productum a me *pag.* 88. שבח, quod partim *laudare*, *celebrare*; partim *ſedare*, *compeſcere*, reddi ſolet. Ad *concordiam* inveniendam quid tentarint Doctiſſimi *interpretum*, ſtrinxi p. 95. Ex *Forſtero* attuli *Antiphraſin*, qua *provehere verbis*, *promovere laudatione*, in *contrarium* flecti cœperit, pro *reprimere*, *compeſcere*, *cohibere*. Creber in talibus argutiis Vir ille, qui inter *Fontes inventionis* ſuæ *contrarias ſignificationes* celebrat, *album* cum *nigro*, *lucem* cum *tenebris*, *bonum* cum *malo*, *Ens* cum *Nihilo* unam in ſedem cogens, concilianſque. Ex *Gejero* in *Pſalmos* adjeceram alium adhuc conatum *Antiphraſticum*, quaſi *laudare*, pro *deprimere*, *ſilentem reddere*, poneretur. Ex *Cocceja* aliquid plauſibilius appoſueram: ut *primarium* ſit *laudare*; *ſecundarium*, *laudibus ſedare*. Melius dare voluit *Guſſet*. ex eoque *Stockius*, quibus *Compeſcere* illud aſſumtum ab *effectu*, quod *laudabiles reddantur*, quorum *furor ſedatur*. Applica ad *Pſ.* 89. 10. *Fluctus maris Tu compeſcis:* proprie *laudabiles reddis*. Splendidum enim vero *Schema!* Ne placebit quidem, ſi quis *Linguarum* tibi uſus, ſenſuſque, *Laudas fluctus ejus*, pro *laudando compeſcis:* ſed omnino aliud quid requiri, ad decus *Linguæ* tutandum, mecum recognoſces. *Fluctus ſententiarum.*

Oſtendi deinde pag. 96. *Originem* & *primævam poteſtatem* hujus *Radicis*, unde *conciliatio* pendeat, abeſſe; idque nemini mirum accidere debere; quum longe maxima *Ra-* *Origo Radicis hujus abdicum eſt.*

dicum Biblicarum pars, ſecundum naturam omnium *Linguarum*, ſub ea jaceat conditione: atque p. 97. hanc conſequentiam adſtrinxi ad *Defectum* tam *palpabilem*, qui longe lateque regnet in *Lexicis* noſtris, *vel ſpem eſſe deponendam Linguæ Hebrææ ulterius reſtaurandæ, & perſanandæ, vel Dialectorum opem, lucemque, copioſiorem inferendam.*

Cl. Drieſſ. *non amat ſcopulos.* Hæc omnia, tanquam Syrtes, ſcopuloſque, evitans Cl. *Diſſert.* tandem mecum in *Arabiam* navigat, atque ea *excerpere* incipit, quæ unde *profecta* ſint, quo *tendant*, quibuſque *firmamentis* nitantur, nemo inde percipiet. Vel ſic tamen Veritatem ſeſe inſinuaſſe multis, crediderim: qui enim ad hæc non plane hebetes, ex *Excerptis* hiſce dicam, an *ſcopis ſolutis*, non ſine voluptate percipere potuere, nihil ad *Concordiam*, quam quærimus, ſanciendam, & naturali copula firmandam, accommodatius inveniri poſſe, quam *Mulſit*, *permulſit*, quod ex *Arabum* conſtantiſſimo uſu produxi. Nempe etiam *Latinis* illud *mulcere* eſt *laudantis*, *celebrantis*, & *læto plauſu proſequentis*; itemque *ſedantis*, & *manu miti* ſimul, ſimul *imperioſa*, *compeſcentis*. Hæc a *pag.* 97. ad 113. *Opuſc.* de *Defect.* materia eliciente, & blandius provehente, ita adſtructa, ut neminem, niſi *Muſis* noſtris iratis natum, a me diſſenſurum eſſe confidam.

Cl. Drieſſ. *admirator* Antiphraſeos. II. Videamus interim, quomodo gradum hic tueatur fortiſſimus virorum, qui quum *lætus lubensque agnoſcat, ſi quam Dialectum Orientalem, præſertim* Arabicam, *Officium filiale Matri Hebr. præſtare*; hactenus tamen *nullus admiſerit lucem illa, qua ego, meique in orbe Literato Majores, utimur, Methodo in Matrem Hebræam infundi debere.* Redeatur ad *pag.* 11. 12. ſupra. Ut ergo *Methodo* noſtræ ne latus quidem unguis concederetur, ad *Antiphraſin* recurrit Vir *Doctiſſimus*, eamque temere a J. C. *Scaligero*, G. J. *Voſſio*, aliiſque imperitis hac in palæſtra Viris pro *nugaciſſimo commento* *Gram-*

Grammaticorum exploſam, in priſtinam reſtituit poſſeſſio- *Ejuſdemque Reſtitutor.*
nem, atque longo exemplorum agmine inſtruit. „ *Signi-*
„ *ficatus quos in Scripturis habet*, inquit, *contrarii viden-*
„ *tur*, & *ſic ſub unam* notionem communem *non cogendi.*
„ *Hinc quemadmodum* τὸ ברך *ſignificat* & Benedicere, &
„ maledicere, *non ſecus ac apud Latinos* ſacrare, & impre-
„ cari, *ſic* τὸ שבח *dicit* & laudare celebrare, & Ἐπιτιμᾷν
„ *increpare. Confer in N. T.* increpare *ventos*, *febrim*, *mare*
„ &c. *Certe fruſtra laborant*, *qui ſignificationum* Ἐναντιότη-
„ τας *amoliuntur. Sunt illæ nimis manifeſtæ. Sic* חטא *pec-*
„ *candi* & *expiandi*, קדשה *ſcorti* & *ſanctæ*, תאב *deſide-*
„ *randi* & *abominandi*, *in Piel. Ita forte* & τὸ ברא *crean-*
„ *di*, *in Piel ſuccidendi exſcindendi*, שרש *radicandi* & *era-*
„ *dicandi*, סקל *lapidandi* & *lapides aufferendi*, שור *devaſ-*
„ *tationis* & *mammæ notionem habent. Quidni hanc claſſem*
„ *augeamus Verbo* שבח? *Quæ ipſe habet abludunt.* Aciem
cernis formidabilem. Arcem, unde detruſa erat, recu-
perat, Ductore Cl. *Drieſſenio*, potentiſſima illa, & decan- *Antiphraſeos ſpecimina.*
tatiſſima, *Antiphraſis*, quæ tot *ſuaviludia* nobis peperit:
ut *Bellum*, quia *minime bellum* ſive *pulchrum*. Item *Eume-*
nides & *Parcæ*, quia δυσμενεῖς & *nemini Parcere* ſolitæ. *O-*
tium, quia *non ocius*, ſed *ſegnius*; & tardum. *Officium*;
quod *nil minus quam officiat*. Denique, ne omnes haſce
delicias ſimul effundam, *Miles*, eo quod *nihil molle*, ſed
potius *aſperum quid* gerat. De his, aliisque, jam in *Or-*
be Erudito judicatum, & deciſum. Adeatur G. J. *Voſſ.*
L. 4. *Inſt. Orat.* p. 219. & *Sanct. Minerv.* L. IV. *cap.* 14.
Sacrum pro *Sceleſto* quomodo ortum ſit, docebit ibi Cl.
Perizon. Ad eam rationem קדש *ſacratus*, pro *ſceleſtiſſi-*
mo ſcorto, obtinuit. ברך non eſt *maledicere*, ſed per *Eu-* *Moſtellum furcillatur.*
phemiſmum, *Benedicere*, & *Valedicere*, enunciatum, ut il-
lud *Valeant qui inter nos diſſidium volunt.* Dixi ad *Jobi*
Cap. 1. abunde. חטא *expiavit*, ortum ex חַטָּאת quatenus ſi-

 gnat

gnat *ſacrificium pro peccato*. ברא *creavit*, & *ſuccidit*, *exſcidit*, per *Originem* ſuaviſſime conciliantur. Ea alibi prometur. Similis ratio verbi תאב: שור *vaſtitas*, a שרר, nihil commune habet cum שר *mamma*, a שרה. In שרש pro *eradicare*, habes proprie, *Radicem percuſſit*; niſi malis *Radicare*, ut *pilare*, pro *pilos auferre*. Ad hanc legem סקל *lapides auferre*, *elapidare*, per Virtutem conſtructionis, ſine illo *moſtello Antiphraſeos*; quod niſi omnia conturbare volumus, in ſolas terras exportandum.

In ἐπιτιμᾷν, quod tum *celebrare*, tum *increpare*, *objurgare*, deſignat, nulla ἐναντιότης; ſed amiciſſima concordia, quam *Origo* præſtat. Vel hinc diſcere potuiſſet Cl. *Diſſertator*, quid diſtent æra lupinis. Si *taxandi* primigeniam virtutem acu tetigerit, & alteram illam aſſequetur. Sexcenta talia in omnibus *Linguis*. Materiam necdum ſatis enucleatam, quantum ad *Orientalem* ditionem, unum, alterumve, Caput *Originum* noſtrarum majori luce perfundet; ut a ſermone *Hebræo* has quoque maculas, quas *Lexicographi* ei alleverunt, abſtergeamus; eique unam ubique pulcherrimam faciem reddamus.

Gravis objectio adverſus Originem noſtram.

Objectiuncula diluenda reſtat, quam Cl. *Diſſert.* ſub finem Sect. ſeq. demum movit; hic dixiſſe contentus, *quæ ipſe habet abludunt*. Ibi ſcilicet adjectum: „ τὸ שבח „ *compeſcere*, *non dicit* LENEM *mitigationem*, *ſed validam*; *neque* VIRGILIANUM illud MULCERE *dedit fluctus his locis recte applicatur: ne jam dicam illam Styli S.* „ *& profani comparationem ſæpe numero perperam inſtitui*. Sentiſne? Caſtiſſimus *Theologus* contaminari non patitur Sacros *Fontes* aſpergine illa e *Lacunis* profanis repetita. Faceſſat in poſterum odioſiſſimus ille apparatus *Græcæ*, *Latinæ*, *Arabicæ*, reliquæque *Literaturæ*; quo *Scripturarum* Interpretes felicius carebunt: quid enim *virtutis*, aut *pulchritudinis*, in phraſibus *Mulcere fluctus*, *Mulcere* pe-

Digitized by Google

pectora, *ſtimulata corda remulcere*, pro *ſedare molli* velut *manu:* itemque in formulis πραΰνειν κύματα *Mitigare fluctus*, & βαρυκτυπέων δυπήματα βροντῶν *graviter ſonantium ſtrepitus tonitruorum mitigare*, pro *compeſcere?* Non *mulcens*, ſed *valide frangens* potius *Manus* ad talia quadraret, judicio Cl. *Drieſſenii.* Proh aciem *Criticam!* Alii mecum judicarent, *validius*, & *imperioſius*, eſſe, *Mulcere fluctus*, quam *frangere*; vel *vi compeſcere*. Interim ſuum cuique pulcrum. In eo de palma cum Cl. *Drieſſenio* non diſcepto.

SECTIO IX.

De Radicibus חלף ערב חלל.

I. *Quartam Claſſem Defectuum Hodiern.* inſtruens, præter צרה, & שבח, propoſui שמם *deſolari vaſtari*; item *admirari*, *ſtupere.* שאה iterum *vaſtari*; *obſtupeſcere*; *conteri.* חלף 1. *tranſivit*, *permeavit.* 2. *mutavit.* 3. *inſtauravit.* 4. *ſuccidit.* ערב *Miſcere*, *dulceſcere*; *ſpondere*; *oppignerare*; *negotiari*; *adveſperaſcere*: cum derivatis עֹרֵב *corvus.* עֲרָבָה *ſolitudo.* עֲרָבִים *ſalices.* עָרוֹב *canina muſca*, ſecundum *Boch.* Denique חלל *tripudiare*; *confodi ac perforari*, *profanari*; *incipere.*

Alia ſpecimina Quartæ Claſſis Defect.

Quum tunc temporis *uno alterove ſpecimine* perfungi cuperem, illuſtratis *Radicibus* צרה, & שבח, reliquas *Originibus* meis reſervandas duxi. Id mihi nunc neſcio quid taxatiunculæ adfert: efficitque ut in hac *Sectione* ſolus Campum teneat Cl. *Drieſſen.* *excerpendi* & *refutandi* cura ſolutus.

Operi de Originibus *reſervata.*

II.

Cl. Drieſſen. *nullos cognitionis ſuæ* Defectus *agnoſcit.*

II. Sic ergo incipit. „ *Vidimus ſuperius, quas moverit difficultates circa radices* חלל / ערב / חלף. *Mirum quod heic nihil opis attulerit ex* Arabia. *Sed opus non eſt: nihil laboramus adjuti receptis auxiliis,* Verſionibus *nempe &* Lexicis, *& ſano ratiocinio, quod utinam magis atque magis in Lexicis regnet, per omnem paginam lucem ſparſurum præ omni Arabia. Plures etiam ſunt ſignificatus diverſi, quam V. D. enumeravit, ſed omnes cogendi ſub ſuum γεννητικὸν.* "

Abundans luce, pro univerſa Ling. Hebr.

Defricor pro meritis, qui *difficultates moverim*, nec continuo *opem tulerim* ex *Arabia.* Ea tamen *ope* ſibi *opus* haud eſſe declarat Noſter: *nihil laborans*, ſcilicet, *Verſionibus* & *Lexicis* pulchre ſuffultus. Sed quid audio? an *ſanum ratiocinium* hactenus *omni pagina* a *Lexicis* exulavit? Id credere jam cogit ipſe *Diſſertator* noſter, egregie locatum illud *utinam!* interſerens; & *ſani* ſui *Ratiocinii*, *Metaphyſici* nempe, *facem* ad *omnem Lexicorum paginam* in poſterum admoveri diſcupiens. Quantum inde veri luminis in *univerſam Linguam Biblicam* ſit infundendum, *Originationes*, quas luſtravimus, in *Orbis Eruditi* oculis defixere. Hæc *ſectiuncula* tria ſuperaddidit *ſpecimina*, in quibus mea opella jam non ulterius deſiderabitur: nam ex *Stockio* promit Vir ſagaciſſimus, quid in *Origine* valuerint *Themata* חלף / ערב / & חלל; aliquid de ſuo etiam interſpergens; atque denuo me in tranſitu ſtringens, *quod nullas ex Arabia attulerim ſuppetias.* Scilicet deficiunt hic noſtri *Fontes*; & Cl. *Drieſſen.* in liquida natat luce. Non committam, quum noſtra nos ſeries, in *Opere de Originibus*, ad *Radices* illas perduxerit, ut ad tantum ſplendoris oculos clauſiſſe, debitaque laude fruſtraſſe Cl. *Diſſertatorem*, reperiar.

SE-

Digitized by Google

SECTIO X.

De Radicibus קלס עלם עצב מרח.

I. Deventum eſt ad *Quintam Claſſem Defectuum*. Cl. *Drieſſen.* bene cavit ne de *Ordine* meo quicquam conſtaret. Non conducibile quoque Ei viſum, *Claſſis* hujus munimenta ſub conſpectum dare, incipiens *Sectionem* hanc a *pag.* 117. quum a *pag.* 113. debuiſſet. Monetur ibi, magnam copiam extare *Radicum*, quarum *exterior* quidem *adſpectus*, *uſuſque ſecundarius*, *ex ſerie Orationis*, & locorum Collatione, *potuit attingi*, *ſed ad quarum* definitam proprietatem, & genuinam vim, *nulla acie penetrari potuerit*, *neque unquam penetrabitur*, *niſi* Dialectorum lumen *inferatur*. Hanc aſſertionem meam ſic adſtruxi, & adſtrinxi: *ut hoc quale*, *quam lateque ſe extendat*, *intelligatur*, *attendi velim ad id*, *quod nemo ſenſu communi modo præditus*, *leviterque literis tinctus*, *negaverit*: *in omnibus Linguis* primævum Fontem *diſtingui debere* a rivulis, *id eſt* primariam notionem *a* ſecundariis uſibus; *nihilque difficilius*, *etiam in Opulentis* & Copia Librorum *florentibus Linguis*, *quam* primigeniæ Originis *indagationem*. *Conſpectus* quintæ Claſſis.

Adjeci, quod minime omnium prætermitti fas erat, *hanc difficultatem duabus de cauſis maxime premere Linguam Hebræam:* quarum *prima*, quod *anguſtiſſimis cancellis unius Libri* nunc incluſi ſimus: *altera*, quod *Criticorum* & *Grammaticorum Veterum*, qui vivente, & ſpirante, adhuc *Lingua* fuerint, *annotationibus* in totum deſtituamur. Defectus *hujus gemina cauſa.*

Propoſui deinde caſum in *Thucydide*, & *Euripide*; qui ſi ſoli ad noſtras manus perveniſſent; omni reliqua *Lingua* *Simili illuſtrata.*

gua Græca extincta, negavi quemquam per attentiſſimam *inſpectionem*, & *collationem Locorum*, unquam *Auctores* illos in omnibus ſatis intellecturum; multo minus ad omnem profunditatem, gravitatemque, Orationis eorum, quin & *primigeniam vim* verborum, quibus utuntur, penetraturum eſſe.

α. Drieſſen. *nihil bonorum attingit.* Quid Cauſæ dicam, quod nihil horum *excerpere* dignatus ſit Cl. *Diſſertator?* An hæc non conſtituunt proram & puppim hujus *Claſſis quintæ*, per univerſam *Linguam Hebræorum* diffuſæ? Quid? an non hæc ipſa directe *Fundamenta Drieſſeniana* impetunt, atque convellunt? Cur me ergo impugnatum venit, qui oppugnationem hancce meam graviore armatura depellere, & confutare, debuiſſet. Nimirum Caſtris exutus, cladem diſſimulat, & dum abjecta non bene parmula in pedibus ſalutem quærit, pugnantis ſpeciem præbere pulchrum duxit.

II. Diſcerpere ergo mea incœptat ſtrenuiſſimus pugnator inde a *pag.* 117. 118. Initium facit a *Radice* מרה, quæ in *Lexicis* rectiſſime exponitur *immorigerum*, *refractarium*, *contumacem*, *pervicacem eſſe : rebellare.* Oſtendi omnia eſſe *ſecundaria*. Et hoc ſupprimitur a *Diſſertatore* noſtro. Indicavi deinde p. 119. 122. 127. primariam vim *ſtringendi*, unde *obſtrigillare* pro *rebellare*, *contentioſe* & *contumaciter reſiſtere* ſit deductum. Nihil evidentius pro iis qui oculos habent, nihil convenientius pro iis qui non ſurdo, vel abſurdo, ſunt palato. Aliquid ſenſiſſe videtur Cl. *Drieſſen.* nam ſemi-noſter eſt; & levicula hacce ſtrictura ad omnia mea defungitur. „ *Patet* „ *ſignificatum ſimplicem eſſe* obſiſtere, *quod fit variis mo-* „ *dis*, *unde* primogenius *non eſt*, *quem vult V. Cl. Quia* „ *tamen & ſignificatus* ſecundarius *eſt* ſtringere &c. *hinc* „ מורה novacula *uti V. Cl. habet.*" Ecquid cernis *ſemi-noſtrum* factum Cl. *Drieſſen.* Admittit jam ex *Arabia*

Ejus generoſitas & perſpicacia.

bia in *ſolum Hebræum* illud noſtrum *ſtringere*, & *Subſcriptorem* ſeſe mihi præbet ad מורה *Novaculam*, a *ſtringendo* ſic dictam. Contendit tantum *prius* eſſe, & *primigenium*, τὸ *obſiſtere*; atque inde *ſtringere* notione *ſecundaria* profluxiſſe. Totus *noſter* fuiſſet Vir Doctiſſ. ſi ad Vernaculum **Wederſpannigh zyn** reflexiſſet. Qui *obſtrigillant* talibus, *luci* ipſi *rebellant*.

III. Ante, quam a מרה ad עצב pergerem, *quatuor Obſervationes* alicujus, forte', momenti, interſerueram, quibus *Syſtema* meum ſupra omnem dubitationis aleam collocatur. Eæ a *pag*. 138. ad 142. inculcatæ. *Alia ſtrenuitatis indicia.*

Has parum *ad rem*, utique non *e re ſua*, facere judicans Cl. *Drieſſen*. ſaltum dat in *Radicem* עצב, cui addidi *primitivam* vim *arctius ligandi*, ſive *conſtringendi*; ut inde uſus *ſecundarios*, qui ſoli in *Sacris* reſidui illuſtrarem, atque ad nativam *Emphaſin* revocarem. Hi duo ſunt potiſſimum, *dolore adficere*, & *nervis adſtringere*, *colligare*. Hæc a *pag*. 142. ad 154. diſtincte enucleata, & comprobata. Conferri etiam velim, quæ nuper in *Comment*. *Job*. 10: 8. diſcuſſa. Ad hæc Cl. *Drieſſen*. acutiſſime: „ *Quia verbum* „ *etiam* efficere *notat*, *notio univerſalis infert* operationem „ difficili cum cura, moleſtia, laborioſe cum dolore quid „ fingere. „ *Hinc de Deo* ἀνθρωποπαθῶς *uſurpatur*. *Vel in ge-* „ *nere* laborioſe quid facere; *quod apud homines ſæpe nu-* „ *mero cum* moleſtia *&* dolore *conjunctum eſt*." Si non penetres, forte, in acumina hæcce ſublimiora, en ordinem ex *Logicæ* & *Metaphyſicæ* meditullio depromtum. *Primaria* notio, *efficere difficili cum cura.* Hinc, ſi de *homine* agatur, *dolor*, & *moleſtia*. Inde porro, *dolore* & *moleſtia adfecit*. Sentis ad unguem expolita; unde *Linguæ Hebrææ* magnificum & vere Divinum decus adſtituatur. Illam univerſalem ſignificationem *efficiendi* fundat V. D. in *Job*. 10. 8. ubi ego, *Manus tuæ me nervis col-*

ligarunt, *&* *fecerunt me*. Nervoſius ipſe, *Manus tuæ effecerunt me*, *&* *fecerunt me*: vel &, *laborioſe cum dolore effecerunt me*; ἀνθρωποπαθῶς. Ne dubita: „ *nam vox generaliorem habet ſignificatum*; *non dicit hoc per ſe*, (nempe quod ego obtrudo) *hinc illud addi debuiſſet. Verbum noſtrum ſaltem dicit* cum ſtudio & cura formare, & elaborare. *Singulare illud ſi diceret quod vult V. Cl. cur hoc repetitum fuiſſet Vſ.* 11. ". Hoc vult ſubtiliſſimus *Criticus*; עצבו *Job.* 10: 8. non valet, *nervis artificioſe colligarunt*, quia tunc *nervi Vſ.* 11. fruſtra repeterentur, ſed generalius ſignificat, *cum dolore*, i. e. *ſtudio & cura formavit*. Nunquam ſenſi aciem ſecantiorem. Sed ſciatur meam *Originem* contentam eſſe *Corporis ligatura*, & *artificioſa contextura*, prout معصوب *Colligatus*, ſpeciali uſu ſignat *Eleganti corporis ſtructura* & *Symmetria præditum*. Hanc *colligationem* non concipiet *ſine nervis*, niſi cui nervus ratiocinandi inciſus.

Nova lumina, & acumina, ejuſdem. IV. Acceditur ad *Radicem* עלם, cujus *ſecundariam notionem*, quam *Lexica* exhibent in *abſcondendo*, *occultando*, derivari a *primaria ſignandi*, *conſignandi*, *obſignandi*, σφραγίζειν: indeque עלמה *virginem ſignatam* ex *Origine* ſonare, ad confutationem & confuſionem *Judæorum* adſtruxi. Alia multa interioris elegantiæ ad illuſtrationem ulteriorem hujus *Thematis* expromſi. A *pag.* 154. ad 180. nimis, vereor, multus, in hiſce, tædioſuſque fui multis: certe Cl. *Drieſſenio*; qui ſe omnia legiſſe nunquam fatebitur: niſi ſimul confiteri glorioſum autumet, ſe *præcipua demonſtrationis* meæ *lumina* excerpendo intercepiſſe. En capitalem Viri Criſin ad paucula, quæ oculo fugitivo ſtrinxit: „ *Sed ubi* τὸ *ſimplex* occultare *in* obſignare *convertit*, *etiam in ſimplice narratione Hiſtorica*, *eſtne in eo major elegantia? Omne* obſignare *eſt etiam* occultare *quid*; *ſed non vice verſa omne* occultare *eſt etiam* „ ob-

Faſciculus elegantiarum.

Digitized by Google

„ obſignare *ſed primo, nulla ratio cur* τὸ *ſimplex* occul„ tare *commutetur cum* obſignare. *Simpliciſſimus ſignifica*„ *tus in Kal legitur Pſ*. 90: 10. *nempe* latere, peccata „ *dicuntur* latentia. *In Pihel* &c. Occultare. *Sub hanc* „ *notionem* univerſalem *loca omnia in quibus legitur amice* „ *concurrunt. Significatus igitur* primigenius *eſt generalior*. „ Obſignatio *ſaltem eſt* occultandi modus *aliquis*." Ne verbulum quidem mutare, vel mittere, auſus fui, ne *ſanum* iſtud *ratiocinium* ſuppernaſſe viderer. Illud totum in Caput Ratiocinatoris recidit, ejuſque cauſam jugulat. נעלם & העלים nuſpiam *in narratione Hiſtorica* occurrunt *ſimpliciter*, ſed ſemper *figurate*. Sic 1 *Reg*. 10: 3. לא היה דבר נעלם *nullum omnino verbum* OBSIGNATUM *fuit Regi, quod non expoſuerit*. Adhuc *figuratius* exit 1 *Sam*. 12: 3. *E cujus manu ſumſi pretium, ut oculos ei meos* OBSIGNAREM. Cl. *Diſſertatori* ſuum *abſconderem, occultarem*, lubenter relinquimus: nec de *Elegantiarum guſtu* cum ipſo digladiabimur. Sequens membrum item pro me militat, arguitque, longe fortius quid ferre *obſignationem* quam *occultationem*. Ergo, tertio, *Pſ*. 90: 10. non ſimpliciter *latentia peccata*; ſed *ſignata*; & *ſigillo* velut *clauſa*, atque *abſcondita*. Plura talia reperies p. 167. Quarto denique *occultandi modus* ille, quem in *obſignatione* agnoſcit Noſter, eſt ipſe ille, quem *Origo Radicis* adfert, quemque Loca S. *Scripturæ* manifeſtiſſime exigunt. Pergit potens *Argumentator*: „ *Quomodo* Adoleſcentem *ab* „ *hac voce deducat vide p*. 166. &c." Nimis properabat Viri Doctiſſ. oculus, in pagella iſta percurrenda, non enim *Adoleſcentis* Etymon *Hebraicum* ibi pandimus; ſed uſum cothurnatum verbi התעלם *Job*. 6: 16. a עלם *adoleſcente* novati, indagamus: *adoleſcentiari*; pro *juvenili impetu ferri*, in *Aquis torrentibus*. Sic ʼΗϐᾶν apud *Tragicos* dicitur *ſeditio, malum* &c. In *Comment*. ad *Job*.

Valida inſtantia.

Digitized by Google

plura. Id tamen non nimis fidenter tenuerim; meliorique luci facile donarim. Putabat ergo properabundus noſter *Diſſertator*, me *Adoleſcentem* עלם dictum voluiſſe ab *Adoleſcentiari*, *juvenili impetu ferri*. Infert propterea: „ *Sed quidni longe ſimplicius*, *cujus vivendi tempus adhuc* „ obſcurum ἄδηλον *eſt*, *qui in publico nondum verſatur?* " Scio *Stockio*, quin & *Coccejo* noſtro, tale quid placuiſſe. Si *Veriverbium* ſat ſolidum videatur, nihil inde mihi decedet, qui נעלם *ſignatum*, pro *occulto* ἀδήλῳ non ſane repudio, ſed fortius intendo. Malim tamen *Adoleſcentem* a *ſignata ætate* dictum, ut proprie deſignet *eum cui illibatus* adhuc *bonos virginitatis*. Iſte *ſtatus* עלומים *adoleſcentia obſignata* honeſtiſſime dictus. Inde & עלמה *Virgo*, *puella ſignata*. Nihil verecundius opinabar. Aliter judicat Cl. *Drieſſen*. „ עלמה *Virgo recte dicitur ab* occultando, *ne*-„ *que opus eſt quæſita alia metaphora*, *quam prudens ex V*. „ *D. non repeto*. " Suſpicareris neſcio quid turpe a me productum, quod prudentia velare jubeat. Quod prudens, & verecundus, ergo tegit V. Cl. ego denuo ſub conſpectum dare non verecundabor; ad Oraculi controverſi, Fideique noſtræ, ſplendidiſſimum decus: *Ecce* VIRGO SIGNATA *concipit*, *& parit Filium*. Cui hoc minus caſtum, is ſolem ipſum ne vituperet, metus eſt. Ceterum ut ad *Origines* pandendas *Diſſertatorem* noſtrum paululum acuamus, proxima occaſione mihi dicat velim unde *Latinum* illud *Latere* fluxerit: unde item *occultare*: *tegere*, *abſcondere*, &c. ut videat *Orbis Eruditus* quid expectandum habeat, quum ad *Radices* כחר / טמן / חבא / צפן & / סתר / ספן / סכך / כסה manum Noſter admovebit.

Cenſura pulchre locata.

Suavis Origi-natio.

V. Paucis expediendum reſtat קלם. De hoc *Themate* nunc dabo tantum, quæ Cl. *Stockius*, ad quem toties nos remittit Cl. *Diſſertator*, in lucem edidit. „ קלם *Laudavit*, *celebravit apud Chaldæos & Syros*. *Sed quia ironice* „ *lau*-

„ *laudare & celebrare ſpeciem* illuſionis & ſubſannationis „ *habet*, *inde apud Hebræos ſignificat* illuſit, irriſit, ſub-„ ſannavit, *contemſit*, *vilipendit extenuando*". Vide mihi *Origines* pulchras. Apud *Hebræos* קלם indubitatam tenet poteſtatem *ludificandi*, & quidem *contumelioſiſſime*, pro evidenti ſerie, & *Emphaſi* locorum *Pſ.* 44. 14. *Jer.* 20. 8. *Eſech.* 22. 4. 6. 2 *Reg.* 2. 24. *Hab.* 1. 10. Hæc ſignificatio inveniri nequit, niſi eatur ad *Dialectum Chaldaicam* & *Syriacam*, ubi poteſtas *celebrandi* obtinet: quam *Hebræi* perpetua *ironia* in *ludificationem* & *ſubſannationem* converterint. Si ex *Arabia* tales *Originationes* adferrem, riderer ſane, & quidem magno meo merito. Nihil *Ironicum* in textibus allegatis. Inſpice modo *Pſ.* 44. 14. *ponis nos opprobrium* חרפה *vicinis noſtris*, לעג וקלם *ſubſannationem & ludibrium circumſitis noſtris*. Redde *ſubſannationem*, & *celebrationem*; & vide an *ironiam* tuam inficetam non riſuri ſint, quibus acetum in pectore. Par ratio reliquorum. Non potui ergo non a tam precaria, coacta, frigida, *Origine* reſilire, atque ad dignitatem *Linguæ Biblicæ* tuendam proferre quod *Arabia* offerebat ſub قلس χλύζειν ex genere ὀνοματοπεποιημένων, ad *undantis aquæ ſonum* exprimendum. Hoc honeſtiſſime tranſlatum ad *vomitionem*: unde iterum graviter & digne gradus factus ad *contumelioſiſſimam ludificationem*, quam exempla *Biblica* oculis ingerunt: quatenus *conſpuere* & *convomere aliquem* in omnibus *Linguis* ſic traducuntur: niſi quis formulam *evomere convitia* magis reſpiciendam arbitraretur. Rem paucis tetigiſſe contentus, finivi in קיקלון *Hab.* 2. 16. quod vi compoſitionis infert *convomitionem ignominiæ*. קלם *inter nomina a ſono fabricata.*

Ex hac jam *Origine Thematis* noſtri expedire conatus fui locum *Eſech.* 16. 31. ubi impeditos hærere Doctiſſimos Interpretes animadvertebam; aliis dantibus, *non fuiſti ut meretrix laudando munus*; aliis, *vilipendendo*, *ſubſannando* &c. *Expenditur locus* Ezechiel. 16. 31.

&c. Poſterius hocce ad meam mentem eſſet, *convomendo.* Vocabulum aptiſſimum *perſonæ*, *vitæ*, *indoli*, *meretriciæ.* Aliquid exquiſitius tamen nos habituros judicavi, ſi daretur *vomere faciendo munus*: quod *inſatiabiles* illæ *Harpyiæ* identidem *amatores argentum vomere* cogant. Adjeci, *formulam* videri in hoc negotio ſolennem, in qua partim ſpectetur *copia effuſa*, dum *præceps in largitiones manus aurea dona vomit*, ut *Poëta* loquitur; partim *extortum* illud, quo non ſine aliqua *concuſſione ſtomachi datare* coguntur miſeri amatorculi.

Delicata Cl. Drieſſ. *Criſis.*

Vereor ne quum hæc legeret Cl. *Drieſſen.* concuſſiunculam paſſus ſit ad Stomachum, & clamaverit, ὄτε μοι λεκάνην: ſic enim mihi caput lavat: „*jam videt V. D.* „ *quam quæſitas merces ex Arabia advehat. Mirificus eſt il-* „ *le* vomitus argenteus. *Iterum a notione primigenia aber-* „ *rat.* Conſpuere convomere *ſaltem modus aliquis illu-* „ *dendi ſubſannandi contemnendi: etiam* ſpuere *&* vomere, „ *&* conſpuere *diſtinguenda ſunt: non omne* ſpuere *eſt* vo- „ mere. *Maneat igitur ejus ſignificatus apud Chaldæos &* „ *Syros* laudavit *&* celebravit: *& ſignificatus oppoſitus* il- „ luſit, *vel* ironice laudavit". Ad *Antiphraſin* ſuam recurrit Elegantiarum unicus Arbiter; mercesque noſtras ex *Arabia* ita reſpuit, tanquam quæ non aliis ſolum, ſed & mihimet faſtidium movere debeant. Et quid tandem faſtidioſi habet, aut mirifici, ille *vomitus argenteus*, per verbum honeſtiſſimum κλύζειν enunciatus? An non oſtendi *Eloquentiæ Sacræ* & *profanæ* principes ita locutos? Plane quid ſibi velit hæc *Criſis* delicatula, non invenio. Reliquas delicias, quas in diſcrimine inter *ſpuere* & *vomere* tradendo facit Doctiſſimus *Originator*, lubens ei relinquo; ne & nos viciſſim concuſſiunculam ſtomachi patiamur.

SEC-

Digitized by Google

SECTIO XI.

De Radicibus צדק , חכם , גדל.

I. In arenam mirabundus proſilit Cl. *Diſſertator*, ita *Seſtiunculam* hanc aperiens: „ *ſecundum V. Erud.* Arabiſ„ mus *non tantum lucem infundit dubiis & perplexis*, *ſed* „ *quod mireris illis etiam quæ majus lumen requirere vix cui*„ *quam in mentem venire poſſit: Sic ut & hic notabilem De*„ *fectum deprendat. Hoc evincent tria Themata* &c". Amiciſſime curat V. Cl. ut mortalis temerarius, atque ineptus, videar iis, qui ad ſcripta mea propter divergium vel ſtudiorum, vel animorum, ac ſententiarum, non accedunt. *Amica Cl. Drieſſen. cura.*

Liceat ergo alium mei conſpectum candidis Lectoribus præbere; *ordinemque* ſimul *Claſſium* indicare: ex *pag.* 189. 190. *Quinta claſſe Defectuum decurſa*, Sextam *ingredior*, *longius adhuc diffuſam*, *ſeque extendentem ad* Radices *etiam* vulgatiſſimas, *& ſexcentis in locis contritas*, *quarum tamen* Origo, & *antiqua illa ac* genuina indoles, *ex reliquiis Biblicis nec elici hactenus potuit*, *quicquid ſategerit præſtantium ingeniorum induſtria*, *nec ſane unquam elicietur*, *atque in liquida luce collocabitur*; *niſi ad* Dialectos *divites accenſa facula præluceat. Specimina nobis in hoc curſu perſtringendo exhibeant tres Radices late per Sermonem Biblicum regnantes* &c. &c. Deterſa, ut ſpero, ineptia, & invidia, eſt, qua me abruptius illud exordiolum adſpergebat. Nihil in illis meis eſt, *quod quis miretur*, ac non potius continuo approbet, niſi qui *Literis Humanioribus* vix labra proluit; vel poſtea ita gravioribus Doctrinis fuit occupatus, ut ad *Ejuſdem docta admiratio.*

 minu-

Digitized by Google

minutiores haſce curas noſtras nunquam ſerio attenderit. Potuiſſet Cl. *Drieſſenius* in poſteriore ordine, cui nihil detractum volo, cenſeri, niſi Scriptionis hocce genus aggrediendo, ſe hac in palæſtra veterem quoque, & conſummatum, probare voluiſſet. Quid? *Miraturne* noſter *Diſſertator*, quod *Originem Vulgatiſſimarum* etiam *Radicum* ſæpe minus compertam, & introſpectam, dixerim? Edat ergo mihi ex tempore, quid in *Origine Latina* ſit *Examen peremtorium*. Quid *Exemplum*. Quid ipſum *Cogitare*, *Conſiderationes ſcribere*; *Diſputare*, *Diſſertare*; *Magnum*, *Juſtum*, & *Sapientem virum gerere*. Non loquor de *Rebus* ipſis, quas hæc *Vocabula* deſignant, ſed de *nativa* cujuſque vocabuli *indole* & *potentia*, quam ſua ei *Origo Latina* inſeminavit. Si hanc in omnibus hiſce ignorat forte Cl. *Theologus*, ſi in *ſexies ſexcentis* aliis, quæ quotidiano uſu conteruntur, idque cum profluentiſſima illa copia, & promtitudine, ſermonis *Latini*, qua vir diſertus, & facundus, præpollet; quid tandem *miratur*, ſi *tritiſſimis* quoque *Radicibus Hebræis*, quarum *ſignificatus* in *Lexicis* certus, firmus, fixus, aliquid tamen *lucis*, & *gratiæ*, adfundi poſſe contendam, per *Originis* hactenus *latentis inveſtigationem*, ad quam nobis *veteres Dialecti*, eandem cum *Hebræa* ſtirpem tenentes, prælucent?

Origines vocum notiſſimarum multis ignotæ.

II. Expendamus porro *Specimina* a me adducta, quæ quum *Tria* contemtiuſcule vocitet Cl. *Diſſertator*, ſciat, velim, triplex illud filum, firmius quam ut rumpi poſſit, trecenta alia tum in *Opere* ſuſcepto, tum in *Lexico*, ſi Fata ſinant, in lucem protracturum eſſe: atque *Providentiam* nunquam non in hoc ipſum excubituram, ſeculis volventibus, ut cum *Originibus* tam prætervisis, & neglectis, *Univerſæ Linguæ Biblicæ pulchritudo*, & *Majeſtas*, magis magiſqueeniteſcat, atque pleno tandem die refulgeat.

Agmentalium in Hebræo inveniri nil mirum.

Primum noſtrum exemplum erat גדל *magnus fuit*. Variatur

riatur in *Etymo Latino*; quemadmodum & *Synonymum* ejus *grandis*, nec non *ingens* varie derivatur. Qui hæc *primigenia* putant cum Cl. *Drieſſenio*, ne limina quidem horum Sacrorum attigerunt.

Confundunt nempe perpetuo *ideam philoſophicam*, quæ *abſtracta*; cum *idea Grammatica*, quæ *concreta*. In omnibus *Linguis magnitudo*, ſive *granditas*, *abſtracte* conſiderata, una eademque eſt: ſed *concrete* multam *differentiam*, & *varietatem Originis*, recipit, ſecundum cujusque *Linguæ* genium, & proprietatem. Aliter nempe *Hebræus* in *concreto* aliquid *magnum*, aut *grande*, deſignat, *Vocabulo* ad id per uſum publicum dicato; aliter *Græcus*; aliter *Latinus*; niſi directe e fonte *Græco* aliquid in *Latium* defluxerit. Par ratio reliquarum nationum; quæ quidem non *Dialecto* tantum, ſed *Univerſa Lingua*, diſcrepent. Vides nil minus *Philoſophum*, quam ubi de *Originibus Hebræis* anquiritur, obhærere & oberrare in *Idea* iſta *Philoſophica*, quæ *abſtracte* concipitur: quum agatur de *Idea Grammatica*, quæ in *concreto* concipienda; ſecundum cujusque *Linguæ Nativam indolem*, & *virtutem Radicalem*. Infeliciſſimum proinde *Originatorem* ageret, qui rogatus quid *Hebræis* in *primæva ſtirpe* fuerit גדל, reſponderet *Magnum eſſe*; hæc enim eſt *idea philoſophica* & *abſtracta*; quum interrogatio tendat ad *ideam Grammaticam* & *concretam*, quæ cuique *Linguæ* propria, priva, domeſtica, & plane ſua. *Defectum* huncce ſentiens *Avenarius*, eum ſolito ſuo acumine ſarcire conatus eſt, collato דלג *exiluit*, q. d. *exilire in ſublime*, vel *magnitudinem*; itemque גלד *cutis* ſeu *pellis*, pro *magnitudine corporis*. Vides ingenioſas ineptias. Unice verum, certumque, quod *Arabum Dialectus* refundit: quippe quæ cum *Philoſophica* ſimul *Grammaticam ideam* nobis conſervarit. *Secundario* ſcilicet جدل eſt *magnum fieri*, *grandeſcere*, *creſcere*, *adoleſcere*, *corroborari*:

Fons erroris, quem Cl. Drieſſen. *cum ſuis perpetuo errat.*

Avenarianæ *deliciæ*.

Vera Origo גדל.

Notio etiam Chaldæis *&* Syris *trita.*

a *primario*, *torqueri*, *intorqueri*. Eadem notio apud *Chald.* & *Syros*. *Metaphora* eſt deſumta a *filis tortis*, quæ & ipſa גדילים. Hac anſa adſcitum *creſcere*, *adoleſcere*, *grandeſcere*, *Validum*, *robuſtum*, *magnum fieri*, quæ ſumma virtute, & elegantia, hinc ſuccreverunt. Ab *Origine* hacce, cujus antiquiſſima ſemper jura, ſi illuc ſeries invitet, explicare auſus fui *Job.* 7. 17. מה אנוש כי תגדלנו *Quid eſt mortalis quod Luctatorem cum eo agas*, *te intorquens & implicans cum eo?* nam & *Arabes* hanc *Metaphoram* itidem aſſervarunt: & *Synonymum* נפתל *intorqueri*, pro *Colluctari*, eodem plane modo tranſlatum omnes agnoſcunt. Si quis ad *Jobi* contextum aliud decernat; atque juxta Verſionem receptiorem malit, *Quid eſt homo quod eum magnifacias?* id nihil ad *Originem*. Ea vel ſic dubio exemta, apud omnes qui aliquid in his judicare valent.

Confutatur a Cl. Drieſſen.

Videamus, quid ad hæc ſagaciſſimus noſter *Diſſertator*: „ *Oportet* notionem primigeniam, *quæ & de entibus ſpiritualibus*, *Deo præſertim*, *& de Corporeis*, *& illorum*, *& horum*, *affectionibus adhibetur eſſe generaliorem*: *eſtque hæc recepta illa* Magnum eſſe. *Certe* primarius ſignificatus „ *non eſt ille quem V. Cl. ex Arabia advexit*; *qui illum ſubjectis tam diſparatis adaptes? Locus* Jobi *ſimpliciter dicit* „ *quod ipſum reputet pro* magno *velut* adverſario. *Ipſius* „ *ſignificatus non ſatisfacit locis omnibus*, *neque derivatis*, „ *verbi cauſa* מגדל *turris* &c." Medullam ipſam, credo, *Logices*, & *Metaphyſices*, ſuæ nunc propinat Vir Cl. nam nihil in hiſce intelligo; nec quid ferant, aſſequor. De *entibus ſpiritualibus*, de *Corporeis*, de *horum* & *illorum affectionibus*, notio *primigenia* debet eſſe *generalior*, & hæc eſt recepta illa *magnum eſſe:* iterum dico, nihil aſſequor, nec ὕπαρ, nec ὄναρ. An forte voluit *Originator Philoſophus*, a primigenia vi *torquendi* non poſſe duci *magnitudinem* quæ non ſolum cadat in *entia corporea*, ſed e-

Logice *ſimul, ſimul* Metaphyſicæ.

Digitized by Google

tiam in *entia ſpiritualia*, ac præſertim *Deum* O. M. Neſcio. Hoc ſcio, totum *Syſtema* Cl. *Drieſſen.* in *abſtractis* verſari, ejuſque *Linguam* eſſe *Idealem*, *quinta* quadam *Philoſophica eſſentia* imbutam; quam nemo capere queat, niſi iiſdem deliciis innutritus. De loco *Jobi* in *Commentario* id diſcuſſum, quod bonis Arbitris ſatis ſpero facturum. Cur מגדל *Turris*, *Arx firmior*, مجدل, hinc derivari *Verbulum ad* nequeat, ſive *magnitudinem* ſpectes, ſive *compactionem* *ſtructuræ*, alia ſcriptione latius nobis, ni grave fuerit, מגדל. exequetur, & paulo preſſius demonſtratum dabit Cl. *Diſſertator*; ſimulque cur *ſignificatus noſter*, tot locis pondus, & decus addens, tamen *iis non ſatisfacere* pronuntietur.

III. Alterum *ſpecimen* hac *Sexta* in *Claſſe* miniſtrabat חכם *ſapiens fuit.* Eadem omnia, quæ modo de gemina *idea*, *Philoſophica* in *abſtracto*; & *Grammatica* in *concreto*, diſputavi, hic recurrunt. *Latinis ſapiens*, & *ſapientia*, a *ſapere* nomen invenit: ſive quatenus *gratum præbet ſaporem*, unde illud *Comici* ex ambiguo, in ſtolidum, *Sat edepol certo ſcio, occiſam ſæpe ſapere plus multo ſuem, quum manducatur*: ſive quatenus *judicio ſapit*, bona a malis diſcernens. Huc vocat *Cic.* L. 2. de *Fin.* c. 8. *Lælius eo dictus eſt* ſapiens, *quod non intelligeret quid ſuaviſſimum* (*nec enim ſequitur ut cui* cor ſapiat, *ei non* ſapiat palatus) *ſed quia parvi id duceret.* Hanc *Latinam Originem*, citra ullum Veteris *Linguæ* indicium, veſtigiumve, *Hebræo Themati* aſſignare non nimis *ſapiens* foret. *Græcis* σοφὸς ἀπὸ τοῦ σέβειν *venerari* dictus traditur in *Etym.* M. Certior *Origo Synonymi* πυκνὸς, & πυκινὸς a *compacto*, & *firmiter apto.* Et hoc *Hebræis* citra aliam probationem obtrudere ineptum foret: ſed *Originem* tam *aptam*, & concinnam, non admittere, etiamſi per Auctoritatem diſertiſſimam *Dialecti* confirmetur, illius eſſe videtur,

Sapiens unde nomen invenerit apud Latinos?

Apud Græcos *unde?*

qui negat, quia vult negare, quique a me diſſentiendum ſibi decrevit, etiam in liquidiſſimis, & luce meridiana clarioribus.

Sublimis Cl. Drieſſenii volatus. Talis hic iterum comparet noſter *Diſſertator*, ſic in mea inſurgens: „ *Sed cur* ſignificatus ſimplex *corporeum* „ *quid dicet*, *dum* κατ' ἐξοχὴν *de* Deo *prædicatur*: *& cur non* „ *habeat ſignificatum qui* mere *reſtringatur ad* Entia ſpiritua- „ lia rationalia, *& analogice ad animata aloga?* " Vides *Nectare* & *Ambroſia* nos paſcere Cl. *Drieſſen.* atque *Linguam Hebræam* in *Cœlo Metaphyſico* locare, ubi *mere entia ſpiritualia rationalia* verſantur, *ſpirituali Lingua*, conceptus *ſpirituales* reddere, ac reſonare, apta. Merito hinc ſubſumit.

Alius adhuc conatus. „ *Non moramur Latinum* ſapiens *a* ſapiendo, „ *quamvis hoc adhuc differat a* Compactione; *&* ſapere „ *non ſaltem* corporeum *quid dicit.* " Rogare liceat, mene impugnet Cl. *Diſſertator*, an ſemet? Ego quidem diſerte negavi τῷ חכם ſubjiciendam eſſe *Originem ſapientiæ*, a *ſapore*; atque *Compactionem*, ſive *compactam firmitatem cordis*, unice tenendam eſſe evici. En tamen,

Validiſſimus ictus. quod me feriat. „ *Cur verbum nullibi occurrit illo ſignifi-* „ *catu proprio in Scripturis*, *& ullibi ſaltem de* Corpore „ bene compacto *prædicatur* τὸ חכם? " Homines qui nunquam *Literas* viderunt, talia vix objectarent. Si *Cogitare* nuſpiam forte occurreret in ſenſu corporeo, an tamen falleret *Origo* a *Coagitando?* Si *Spiritus*, ſi *anima*, nuſpiam pro *vento*, & *flatu*, apud Scriptores proſtarent, an tamen *Veriverbium* mentiretur? Talia *millena* in omnibus *Linguis*: in quibus *ſecundaria poteſtas* præ *primaria* dominari ſolet, uſque eo ſæpe, ut *primariam* funditus aboleat, atque extinguat. Ubi tamen Copia *Librorum*, & præſertim *vetuſtiſſimorum*, in aliqua *Lingua* abundatur, ad illud *primitivum*, & *proprium*, promtior aditus. Si ad *unum Librum* res redierit, plurimarum *Radicum proprius* ille *ſignificatus* plerumque exulabit; non niſi in *Fonti-*

Digitized by Google

tibus Dialectorum unquam inveniundus. Quid? an non *hæc* ipſa *Claſſis* a me dicata iſtis *Radicibus* de quarum *uſu ſecundario* abunde conſtet: ſed quarum *proprius* & *primigenius ſignificatus* in Sacris nuſpiam obvius, non niſi ex *Dialectis* repeti, atque reſtitui, queat. Feſtivum ergo Saperdam, ut cum *Varrone* loquar, agit Cl. *Drieſſen.* quum poſt tam longam *excerptionem*, & *confutationem* mei *Syſtematis*, adhuc *ſtatum Controverſiæ* noſtræ ignorat, & quid impugnaverit, ſibique cum hacce ſua ſcriptione voluerit, profundiſſime neſcit. Feſtivum quoque, & perbellum, *Epinicium*, in quod Capitalis hæcce pugna deſinit: „ *Vix dubito quin admiratio quem inceſſerit, ſi ejusmodi locum offenderit. Maneat igitur recepta & ſapiens notio.* " Beant talia; & promulſidem nobis præbent *Sapientiæ Metaphyſicæ*, quam omni pagina ex *ſanioris* ſuæ *Philoſophiæ* fontibus in *Lexica* infundere parat Cl. *Diſſertator.*

Aliquid Sapiens.

III. *Tertium* in *Sexta* hac *Claſſe* documentum dederam צדק, cujus *ſecundariæ notiones*, omni dubitationi exemtæ, ſunt *Juſtum, verum eſſe*; צדק & צדקה *Juſtitia*, צדיק *juſtus.* Quid honoris, & debitæ reverentiæ, ſeculo meo detulerim, in *Origine* hujus *Radicis* indicanda, hic conſpici, atque animadverti, velim. Quum nemini ignotum autumarem *juſtitiam* eſſe *notionem ſecundariam*, & lucem ſuis ſe radiis ſatis inſinuare, atque commendare, crederem, ſimpliciter tantum dixi, *Hujus verbi* principem *ac* nativam vim *quilibet percipiet, & lubens, credo, volenſque recipiet, ex idea* rigoris inflexibilis, *quam Arabes una cum* juſtitia & veritate *ſub hac Radice frequentant.* Conſimiliter in *Clavi Dialectorum* p. 277. צדק صدق *verum, juſtum eſſe*, a proprietate *recti* ſimul *rigidique.* Ne verbum quidem, ut in re liquida, addidi. In *Defect.* tantum *proprium* & *primigenium* illum ſignificatum *Recti Rigidique tenoris* ex fontibus meis adfirmatum dedi; adductis etiam uſibus *Ri-*

Belgica Origo, *Hebrææ conſonans.*

go-

goris, & *Rigidi*, apud *Latinos*, tum *proprie*, in *duritia* & *rectitudine inflexibili*, tum improprie, in *juſtitia flecti*, & *corrumpi*, *neſcia*. Quid in *Linguis* evidentius, & potentius ad demonſtrationem, dari queat, non invenio. An non Vernaculum noſtrum **Gerechtigheit** eandem *ideam* cuivis ſuggerebat? **Regtveerdigheit** item, ex *recto* & & *promto* conflatum, an non publicam mihi conſenſionem ſatis addicebat? Cave dicas aliud eſſe *recto-rigidum*, aliud *recto-promtum*. Id vere eſſet *Cavillari*: quum *Linguæ* in magna *convenientia* ſemper tamen pro ſuo quæque genio differant & *diſconveniant*.

Eam quinque Capitalibus argumentis quatit Cl. Diſſertator.

II. Veniam ſupplex ab *Orbe Erudito* peto, quod ad talia in publico deſcendam. Cogit me *rigor inflexibilis*, nec tamen *æquus* valde, *juſtuſque*, quo multi cum Cl. *Drieſſen*. ſeſe adverſus omnia noſtra offirmaſſe videntur. Ejus *Criſis* ſic habet. „ *Mirum igitur quod ſimplice &* primario ſignifi- „ catu *nunquam* צדקה Juſtitia *prædicetur de* auro, fer- „ ro &c. *Hoc pacto veræ notiones ſimplices obſcurantur*, & „ *ſua latitudine privantur*. Rigor, rigiditas, *eſt Juſtitiæ* „ *qualitas quædam. Ex illis Hypotheſibus* Sapientia, Ju- „ ſtitia, *proprie dicitur de rebus corporeis*, *improprie de Deo*, „ *hominibus* &c. *quod abſonum. Et quod ad notionem* ꝫ „ צדק, & *inde* ꝫ הצדיק, *eam tenere* veram primam pro- „ priam & *non confundere cum ſecundaria & acceſſoria ali-* „ *qua*, *magni res eſt momenti in graviſſimo dogmate de* Juſti- „ ficatione, *Jeſ.* XLIX. *Eccleſ.* VII. *meditationem re-* „ *quirunt*." Ea *meditatio* mox commodius a me exhibebitur. Nunc *quinque Capitalia* habes *argumenta*, ſine *meditatione* in me congeſta, quorum acie tum *Philoſophica*, tum *Theologica*, confuſiſſima & ineptiſſima mea *Originatio* ita confoditur, ut reſurgere nequeat. Singulis debitus honor habeatur.

Primum telum.

Primum eſt, צדקה *juſtitiam nuſpiam prædicari de auro*, *fer-*

Digitized by Google

ſerro &c. Attuleram nempe ex *Latinis* fontibus *Rigorem auri*, *ferri*, *lapidum*, *frigoris*, pro *duritie*. Item *rigidum* pro *recto*, in illo rariore *Lactantii*, *Hominem ad contemplationem cœli* rigidum *erexit*, *bipedemque conſtituit*. Ex *Senec.* iterum, *Rigidari*, in *Regula rigorem rectiſſimum* exerente, ad omnem *inæqualitatem corrigendam*. Poſtulat nunc itaque æquiſſimus *Diſſertator*, ut talia quoque exempla ex fontibus *Hebræis* pro צרק, & צרקה, proferantur. Atquin *Claſſem* hanc *ſextam* diſerte aſſignavi, iis *Thematibus*, quorum *Origo*, ſive *ſimplex* & *primarius ſignificatus* in *Bibliis* non occurrit: ſed e *Dialectorum* copia *Linguæ Hebrææ* reſtitui, ac refundi, debet. An ergo *principium* mihi meum negatur; h. e. an contenditur *omnium Radicum primarias ſignificationes* in *Bibliis* inveniri? Non putem Cl. *Diſſertatorem* huc progreſſurum. Si fecerit, pulchrum habebimus ſpectaculum. Quid ſi *æquitas membrorum* non extaret, apud *Latinos*, an propterea *æquitas animi*, & *æquitas boni judicis*, non deſcenderent ab *æquo*, & *æquali?* ſi item *iniquitas viæ* exularet ex omnibus Libris, an tamen *iniquitas* pro *injuſtitia* non derivaretur ab *iniquo*, quatenus *inæqualem* in *Origine* ſignat? Millena talia ex *Linguis* mihi cognitis depromere poſſem. Depromentur etiam, ſi opus fuerit, ſed alia occaſione.

Ad *ſecundum* venio: *hoc pacto veras* notiones ſimplices *obſcurari*, & *ſua latitudine privari*. Ego autumabam, eas hoc pacto *illuſtrari*, & *in ſuam latitudinem immitti*. Videamus. *Iniquitas Judicis*, eſt *injuſtitia*, vel & *acerbitas* quædam, & *inclementia*, *moderationem* excedens. Sciunt, qui ſub ferula plorant. Hi ſi poſtea doceantur, *iniquitatem* proprie eſſe *aſperam inæqualitatem*, quæ a *Corpore* tranſlata ſit ad *Animum*, ejuſque *Adfectiones*; dicentne *veras notiones ſimplices* ſibi *obſcurari*, & *ſua latitudine privari?* Infinita talia. Adſpergamus etiam aliquid e *Alterum.*

Aa ver-

Origo Belgica *juſtitia.*

vernaculo. Si noſtrum **Gerechtigheit** a **recht**/ *recto*, quatenus oppoſitum *curvo*, profluxiſſe inſinuetur, num *vera* & *ſimplex notio Virtutis* inde offuſcatur, an contra illuminatur, ut nativo ſuo decore ſplendeat? **Regtſinnigheit** *Orthodoxia*, a *recto ſenſu* deſcendens, non minuitur, ſpero, ſi a *corpore* ad *Animum* tranſlationem factam dixero, etiamſi **Regtſinnige Oogen** pro *oculis recto ſenſu gaudentibus*, in *ſignificatu primario* nemo nunc uſurpet. **Regtſinnighe Gevoelens** ſemper *impropriè* veniunt: **Regtſinnigh Gevoel**/ pro *tactus ſenſu non pravo*, & *hebete*, ſed *recto*, *experrecto*, *promto*, omnes, uſu illinc reſiliente, rideremus. Eadem ratio in **Scherpſinnigheit**; **Sagtſinnigheit** &c. &c. Sed ohe! ſat prata biberunt.

Tertium Logicum.

Tertium inſtat Noſter; *Rigor eſt juſtitiæ qualitas quædam.* Nempe *Juſtitiam rigidam* dicimus, & *Rigorem juſtitiæ*: ergo *Rigor* per ſe *juſtitiam* deſignare nequit. Nunquam audivi potentiorem *Logicam.* Quum inutili mea ſupellectile, quæ ex omnibus *Linguis* contraria omnia intimis ſenſibus adfixit, memet liberaro, *ſanum* illud *ratiocinium*, & *vim demonſtrationis*, forte conſequar. Utinam eam calluiſſent Majores noſtri, homines indolati, atque inerudití, qui *Rectitudinem*, quæ nil niſi *qualitas*, pro *Virtute* ipſa frequentare, atque ita *ideas* rerum corrumpere auſi.

Gravior *quarto* incumbet moles, nam ex *illis* meis *Hypotheſibus* ſapientia, juſtitia, *propriè dicetur de rebus corporeis*, *impropriè de Deo*, *hominibus* &c. *quod abſonum.* Nunquam vidi hominem ſibi, ſuæque cauſæ, firmum magis, ac fidum, quam Cl. *Drieſſen.* Dicere potuiſſet, & debuiſſet, „ *ex illis Hypotheſibus* compactio חכמה, & rigor „ rectus צדקה *propriè de* rebus corporeis *dicerentur*; *impropriè de* Deo, hominibus, *quod abſonum:* „ ſed tunc illud *abſonum* male reſonuiſſet, atque in *Ratiocinatorem* recidiſſet. Fideliter ergo, atque providenter, *ſapientia* & *juſti-*

Quartum Metaphyſicum.

ſtitia in locum ſubſtitutæ. Sed tamen, an *Sapientiam pernæ* ignorat Cl. *Diſſertator* ex *Ænigmatico* hocce in *Petaſonem?*

Una mihi ſoror eſt, plures licet eſſe putentur:
De fumo facies, Sapientia de mare nata eſt.

Commeminiſſet ſaltem *Terentiani* leporis, in facetiſſimis hiſce:

Conſervis ad eundem iſtunc præcipio modum
Hoc ſalſum eſt; hoc aduſtum eſt; hoc lautum eſt parum.
Illud recte: iterum ſic memento: ſedulo
Moneo, quæ poſſum pro mea Sapientia.

Ubi *Donat.* Διασυρτικῶς *dixit* Sapientia, *quia condimentum guſtu ac ſapore temperant coci.* Non minus ſalſe *Plaut. Stich.* 2. 2. 36.

Hic, hercle, homo nimium ſapit.

Scilicet *Paraſitus*, qui *piſces ſibi depurgari*, & *pernam* ac *glandium* de fumario *dejici*, poſtularat. Ex *Ciceron.* etiam ſupra dedi: *Neque enim ſequitur, ut cui cor ſapit, non ſapiat palatus.* Nos *Grammaticaſtri* e talibus colligimus, *palatum ſapiens* prius eſſe quam *ſapiens cor:* quum *Logica* Cl. *Drieſſen.* exigat ut *Cor ſapiat* ante *palatum.*

De *juſtitia* gratiam nunc facio Cl. *Diſſertatori*; monens tantum, quando iſti *Origini* veſtigandæ ſe forte dare volet, ne *Jus Culinarium*, cum *Jure Naturali*, aut *Forenſi*, confundat.

Deſcendit *quintus* ictus, „ *quod ad notionem* ȝ צדק *eam* Quintum Theo-
„ *tenere* veram primam propriam & *non confundere cum ſe-*

 „ *cun-*

logicum. „ *cundaria aliqua rem eſſe magni momenti in Dogmate de Ju-* „ *ſtificatione.*" Quid audio? *An Dogma de Juſtificatione* teneri nequit, niſi teneamus *primariam ſignificationem Juſtitiæ?* Atqui *Literatores* qui de *Latinis Originibus* conſcripſere, hic conveniunt ut Horologia. *Alciato juſtitia* eſt quaſi *viſtitia*, per *metathesin*, quod *vim ſiſtat.* Hoc Cl. *Diſſertatori* forte non diſplicebit, eſt enim jucundum, & fœcundum ſic ſatis, ad Contemplationes ſublimiores.

Frigidi luſus circa Originem Juſtitiæ.

Aliis *juſtitia* quaſi *jus-ſtitia* dicta, quod *jus ſiſtat*, atque *æterna* ſit, ſuique ſemper ſimilis, quum *jus* ipſum *ambulatorium* ſit, & pro loco, ac tempore, mutetur. Fallor, aut hoc *Etymon* in regione *Metaphyſica* gradum ſat belle tuetur. Nos *Grammaticis* principiis nimis adfixi *juſtitiam* a *juſto* derivare cogimur; & *juſtum* iterum a *jus*. Huc ubi deventum, non *Jovis os* magnopere ſuſpicimus, non *Jovem* ipſum, a quo *Jous* per contractionem exierit; non etiam a *juvando* illud *Jus*, ſed a *Jubendo*, derivamus, q. d. *juſſum a magiſtratu.* Et quid ſi ne hoc quidem omnino firmum, ut mille alia in *Græcis*, *Latiniſque?* An propterea detrimenti aliquid capiet *Dogma graviſſimum de juſtificatione?* Non digrediar ad *Græcum* Δίκαιος, cujus *Origo* multum diverſe traditur. Manebo in *Belgico* noſtro *ſolo*, & rogabo Cl. *Diſſertatorem*, an credat *Dogmati* de *Juſtificatione* aliquid decedere, quod illud per **Regtveerdigmaking** exprimamus: quodque הצדיק in *vernacula* noſtra *Verſione*, proxime ad meam *Originem*, reddatur **Regtveerdigen?** Si id plus quam ridiculum cenſeret Cl. noſter *Theologus*, ut ſane eſt, quid *Originationem* a me productam *Theologice* ſugillat, & neſcio qua ſuſpiciuncula aſpergit? Atqui nihil completius, nihil cumulatius, noſtra hacce ſplendidiſſima, & pulcherrima, *imagine Rectitudinis rigidæ*, in vocibus צדק, & צדקה, ſive *Juſtitiam imputatam* ſpectes, quæ *omnibus numeris abſolutiſſima*, & *ad nor-*

normam Legis exactiſſima, in *noſtras rationes tranſcribitur*, ſi per veram, & vivam, Fidem *Chriſto* inſeramur: ſive etiam *juſtitiam inhærentem*, quam *Spiritus gratiæ*, & *regenerationis*, in *Chriſti* membris magis magisque conſummat. Hac amplitudine auctus illuſtris contextus *Pſ.* 23. 3. *Ducit me* במעגלי צדק *in Orbitis Juſtitiæ*, **in de Sporen der Gerechtigheit**: proprie, *in orbitis recti & rigidi tenoris*, **in de ſporen der Richtigheit**; quemadmodum vetus noſtra Lingua dabat **Richtige ſporen**/ pro *orbitis rectiſſimis*. Ecquid ſentis alluſionem illam venuſtiſſimam ad *Originem*, quam olim inſinuatum ibam, quæ cum *literali* adſpectu *orbitarum recta linea*, ſine *flexura*, aut *ſinuatura*, *pergentium*, complectitur *Spiritualiter Juſtitiam* noſtram *imputatam* ſimul, ſimul *inhærentem*; id eſt *Beneficia Juſtificationis* & *Sanctificationis* junctim?

Pſ. 23: 3. *alluditur ad* Originem.

En aliud adhuc ſpecimen luſus pervenuſti, quem *Origo* noſtra palpandum præbet; *Eſai.* 26. 10. *Si gratia fiat improbo*, *non diſcit tamen* צדק **Gerechtigheit**/ *Rectitudinem rigidam*, *rectum rigidumque tenorem*; בארץ נכחות יעל **Hy dryſt onrecht in gantſch Richtigen Lande**; *iniquitatem exercet in terra æquitatum rigidiſſimarum*: **in het landt der Richtigheden**; quod in *Hebræo fonte* contineri, indicatum a *Doctiſſ. Belg.* Plura alia Scripturarum Ruminatores, ingenio & judicio præpollentes, obſervare poterunt; atque, ad illuſtre decus Verbi in medium proferre.

Alia alluſio.

Diſpiciendum ſupereſt de locis *Eſai.* 49. 24. & *Eccleſ.* 7. 16. ad quæ aliquid *meditatione* adhibita promittit Cl. *Diſſertator*. En primam *Criſin*. „*Quia conſtantiſſima eſt vocis* צדיק
„ *ſignificatio*, *& Titulus ille* צדיק Juſti *non convenit* Diabolo,
„ *qui in hoc loco ſaltem illi tribuitur* (*quamvis non neſciam quam*
„ *ejus dare conentur interpretationem commodam*) *per* potentem
„ & Tyrannum *equidem intelligo* Diabolum: *ſed per* Juſtum
„ צדיק Legem τὸ νόμον *maledicentem condemnantemque peccato-*

Cl. Drieſſenii *meditatio ad* Eſaj. 49.

„ *rem juſtiſſime, dum ipſa eſt* Juſta *Rom.* VII. *Huic* Diabo-
„ lus *pro Lictore & executore eſt. Sunt autem irregeniti ſub*
„ *κακούργῳ. Eſtque gradatio.* Quis eripiet potenti ſpolium, *id-*
„ *que dum* captivi *ſunt in poteſtate* Legis juſtiſſime condem-
„ nantis, *& Diabolo prædam illam addicentis?* „ Niſi ipſe Cl.

Ea non meditatiſſima.

Diſſertator monuiſſet, *meditationem* adfuiſſe haud ſentiremus. Voces גבור & עריץ *potens* & *Tyrannus* in *Verſu* 25. reſpondentes Vocibus גבור & צדיק, Cl. *Drieſſenio* junctim deſignant *Diabolum*; & tamen in *vs.* 24. *Potens & Juſtus* (Ego ſubſtitui *Rigidus*) diviſim accipere jubet, ut *potens* ad *Diabolum*, & צדיק *juſtus* ad *Legem juſtiſſime condemnantem* feratur. Vides *cum Veræ Hermeneutices regulis* conjunctiſſimam explanationem, qualem Vir *Doctiſſimus* in *Vero Behemoth* & *Leviathan*, cum *piſce Jonæ*, ex latebris tenebricoſiſſimis in lucem eruendo, *Orbi Erudito* prodigialiter conſpiciendam præbuit: neque erit jam in poſterum, quod ad Oraculum hocce a quoquam, liquidæ lucis capaci, hæſitetur.

Conſpectus loci Literalis, & ſublimior.

Mihi tamen, ne imbecillitatem judicii mei celem, צדיק *vs.* 24. hactenus idem qui עריץ *Tyrannus*, *Violentus*, ſive *Literalem ſenſum* a *Bellatoribus formidoloſiſſimis* deſumtum ſpectem, ſive *Spiritualem*, & *ſublimiorem*, qui ad *fortiter Armatum illum* tendit, quem *Dominus* in *Euangelio* deſignabat. Uterque *adſpectus* tum *Literalis*, tum *Figuratus*, non tam *Juſtum*, quam *Rigidum*, & *Vehementem in armis*, exigere videtur. Si *Libris Hebraicis*, ut *Græcis*, *Latiniſque*, abundaremus, atque ampliore proſpectu *Veteris Linguæ* gauderemus, nulla foret difficultas, prout *Rigidus* nemini perito negotium faceſſit, *juſtumne* intelligere debeat, & *rectum*, ex ſerie, an eadem cogente, *vehementem*, & *prædurum*. Nulla non *Lingua* talibus ſcatet, quæ nonniſi vi orationis, & conſtructionis, diſcernuntur. Minutus foret interpres qui *improbum* ſemper uno eodemque ſignificatu

Digitized by Google

ſicatu mactare vellet. Ei optandum foret, ne unquam in *Lapidem improbum* incideret; quemadmodum ipſe nunquam *Laborem improbum* impendere voluit, ad *Linguarum ardua*, quin & *præcipitia*, ſuperanda.

Hæc Cl. *Diſſertatori*, conſtantiſſimum vocis uſum urguenti, eundemque in *Conſiderationibus ad Job.* 3. 17. pro רשע *improbus* denuo inculcanti, nunc verbulo tantum repoſita velim. Anguſte judicat, qui anguſte habitat. Id *Conſiderationes* illa Capitaliſſimæ omni pagina arguenti prout in *univerſa Diſſertatione de veris Cauſis & Auxiliis interpretandi Linguam Hebræam Biblicam* eaſdem *anguſtias* omni periodo nudavimus.

Anguſte judicat, qui anguſte habitat.

Reſtat *Viri Clariſſ. meditatio* ad *Eccl.* 7. 16. אל תהי צדיק הרבה *Ne ſis juſtus multum.* Ego commodius autumaram, *Ne ſis Rigidus*, vel Barbare, *Rigoroſus multum.* Id acuminis mihi & res commendabat, & membrum adjectum ואל תתחכם יותר *& ne compactum geras nimis.* i.e. Cave πυκινὸν degeneret in πεπηγός. Habes, ni fallor, *lumina* non injucunda *Linguæ* ſimul & *ſenſus.* Ad hæc *Diſſertator* noſter, „*Verba in Eccleſiaſte non ſunt ipſius Salomonis* reſipiſ„centis; *ſed Salomonis ante* carnaliter *aberrantis, quæ ipſe* „*jam refutat. Vide meum Commentarium ſubnexum* ſapientiæ „hujus mundi &c. &c." Id quam verum ſit alio in opere Commentario forte deprehendetur; nunc ne longiſſimæ diſcuſſionis æſtu abſorbear, terram non linquo: & ſuo in ſenſu abundare ſinens Cl. *Drieſſenium*, verbulo tantum monebo, ne minimum quidem propterea *Origini* Verborum צדק & חכם decedere, etiamſi explicationi hujus, aliorumque, textuum, quam propoſui, a Viris gravibus non accedatur: non enim *Origines* meæ in iſtis *explicationibus* fundantur, ſed firmiſſimis principiis, & fundamentis, aliunde adſtructæ, ſic *applicantur*, ad quorundam locorum illuſtrationem. Illa *applicatio* ſi minus vel *neceſſaria*, vel *legitima*,

Altera meditatio Cl. Drieſſen. *ad* Eccleſ. 7.

Digitized by Google

ma, videatur, non intercedo: atque melioribus ſemper lubentiſſime concedam.

SECTIO XII.

Generoſiſſima Cl. Drieſſenii *oppugnatio.*

I. Si *Diſſertatio* Cl. *Drieſſenii* in pulpito Tibi ante oculos, mirabere, Lector, quid ſibi velit mea *interſectio*; nam ipſe *Diſſertator* continuata *Sectione* XI. ſic modo pergit. *Tandem V. D. p.* 241. *Manum de hac tabula tollenti, atque ad alia feſtinanti, ſuccurrit inſigne adhuc lumen, quo augeri poſſet Pſ.* 16. 6. *ex uſu illo figurato* naſi אף נחלת שפרה עלי *Etiam Hæreditas ſpecioſa eſt mihi. Nihil videtur deſiderari poſſe uberius; & tamen uberius quid effloreſcet ſi ſubſtituatur*, Naſus hæreditatis lectiſſimæ ſpecioſus eſt ſuper me. *Id quidem noſtris auribus inſuetum, ſed Orientali genio congruentiſſimum* &c. &c. *Contentus interim conjecturam hanc in medium contuliſſe, judicium Lectori relinquo; meumque ſuſtinebo, donec liquidius aliquid de Verbo* שפר *adfulſerit. Conf.* 1 *Sam.* 1: 7. &c. &c.

Finis coronat opus.

Habes particulam Verborum meorum, ex *Excerptis* Cl. *Diſſertatoris* iterum a me excerptam, ut pulchram *Coronidem* pulchro certamini impoſitam admirarere. Sic ergo Finis coronat opus: „*Judicet Lector. Quam quæſita eſt illa expoſitio ad Pſ.* XVI. *Quidni retinetur recepta Verſio* „ Etiam? *Ubi in loco Samuelis portionem* ſpectabilem *dicit* „ אפים, *non ſignificat* Naſum *ſed* vultum, faciem. *Hactenus igitur Linguæ Hebrææ Biblicæ Defectus Hodiernos* „ *offendimus nullos, unde opus non eſt in ſuos illos Claſſes digeramus*". Non poterat decentius, & glorioſius, ſimul finiri. Non e vano jacit Cl. *Diſſertator*, *Hactenus Defectus hodiernos offendimus nullos*; nam ſtudioſiſſime id egit, ut nec ipſe *Defectuum* a me indicatorum *Claſſes* cerne-

neret; nec a *Lectoribus* ſuis eos diſcerni pateretur.

Præſtrenuus Cl. Drieſſenii *ſaltus.*

Scias ergo, candide Lector, *duas poſtremas Claſſes Defectuum* uno longo ſaltu a Cl. *Diſſertatore* transmitti; atque in *ultima*, Exemplorum firmo agmine inſtructa, id carpi, quod ipſe Ego leviſſimæ conjecturæ loco poſui; ſcrupulisque oneratum non in medio tantum reliqui; verum etiam ad quod judicium me meum ſuſtinere diſertis verbis commonui. Fortiſſimam enim vero Viri dextram! quæ etiam quod non tangere auſa, deſtruxit, atque ſubvertit. Ne interim neſcias, qui forte hæc leges, quid Cl. *Drieſſen.* plane intactum liquerit,

Improviſum aſpris veluti qui ſentibus anguem
Preſſit humi nitens, trepidusque repente refugit.

inſpicias velim, non *pag.* 241. 243. ſed quæ a *pag.* 224. ad 241. late diſſerui. Ibi a *paragr.* CCXXXIII. ad CCXLIV. reperies *ſeptimam Claſſem Defectuum* qui adhuc hæreant in *Grammatica Hebræa*, ejuſdemque tum *Analytica*, tum *Syntactica* regione. Quam vellem *Nullos* hic *Defectus* dari, eviciſſet Cl. *Diſſertator*, ante, quam ego Spinoſiſſimam illam Scriptionem ſuſciperem, qua nuper *viam pandere conatus fui*, ad *Analogiam Linguæ Hebrææ* ab infinita illa mole *Anomaliarum*, ſub qua longa gemuit ſecula, vindicandam.

Claſſis ſeptima Defectuum.

Octavæ Claſſis conſpectum aperit *Parag.* CCXLIV. uſque ad finem *Opuſculi*, complectens *integras Phraſes, formulaſque*, cœlo *Orientis* proprias, quas tum genius nationis erectior, & ſublimis, tum peculiare ingenium *Linguæ*, proſeminarit: ad quarum nativam venuſtatem, ac gratiam, nullo pacto penetrari queat, niſi *Literaturæ Orientalis* facula prælucеat. Non ſtulte ſapuit Cl. *Diſſertator*, quod utriusque *Claſſis aciem* non tantum, ſed & *conſpectum*, fugiens, victorem ſeſe tulerit, omnesque meas copias profligatas, & diſſipatas, Ipſe promulgarit.

Claſſis octava.

Bb Se-

SECTIO XIII.

α. Drieſſenius *opima ſpolia legit.*

I. Iterum nova *interſectio*. Nempe cuique ſuum tribuendum. Copiis meis fuſis, fugatiſque, victrices catervas, ut fieri aſſolet, vacuo in Campo explicare, & ſpolia legere incipit Cl. *Diſſertator*. Sic ergo magnifice porro, ut *victorem* decebat, ſeſe infert. „*Fateor non omnes voces,* „ *quas Hebræa Ling. olim habuit, in Scriptura comparent;* „ *ſed continentur illæ Voces & dictiones quæ ſufficiunt ad Di-* „ *viniſſimum ejus argumentum Dogmaticum, Morale, Hiſto-* „ *ricum, Typicum, Propheticum, Allegoricum notitiæ noſtræ* „ *inſinuandum planiſſime, diſtinctiſſime, copioſiſſime, vividiſ-* „ *ſime.*" Habes flumen. An lumen quoque adſit, videamus. Aliquid tandem *Fatetur* Vir Doctiſſ. ſed quod una manu dat, mox altera ut adimat, dextre curat: *contineri* nempe *in Scriptura* ait illas *voces* & *Dictiones quæ ſufficiant ad Diviniſſimum ejus argumentum* &c. *inſinuandum*. Hoc tantundem eſt, ac ſi diceres, in *Pindari Odis* contineri omnes illas voces, quibus *Pindarus Odas* ſuas, profundosque ſenſus ſub iis comprenſos, efferre voluit. Certe in *Pſalmis*, in *Jobo*, in *Proverbiis*, in *Moſe* & *Prophetis*, *continentur omnes illæ voces, quæ ſufficiunt ad Diviniſſimum eorum argumentum Dogmaticum, Morale* &c. &c. *notitiæ noſtræ inſinuandum planiſſime, diſtinctiſſime, copioſiſſime, vividiſſime.* Quis negat? Quæſtio eſt, an omnia, maxima, minima, *ſenſus ſublimiſſimos, Ornamenta ſplendida, Figuras excellentiſſimas, Divitias inexhauſtas*, ita *plane, diſtincte, copioſe, vivide*, aſſecuti ſimus, ut nec hocce ſeculo, nec ſequentibus, quicquam *Lucis* ſuperaddi queat. Adfirmat Cl. *Drieſſen*. Negat, & cum debita erga Magnos, qui nobis præluxere, Interpretes, veneratione, pernegat *Schul-*

Schultenſius: negant, & pernegant, mecum omnes, qui quantum adhuc ſit quod neſciamus, quam diviteſque theſauros ſapientiæ Verbum Dei recondat, religioſe agnoſcunt.

Magnificum quid pro S.S. Theol. ſtudioſis.

A tam luminoſo Exordio profectum Diſſertatorem, nil niſi *Meteora* loqui, haud mirabere. ,, Quo *igitur pauciores*, ita pergit, *ſunt voces*, & *dictiones*, *quæ tamen abundantiſſime ſufficiunt*, *eo facilius illas ſibi familiares reddit Linguæ Biblicæ ſtudioſus*, *in quo agnoſcimus non Linguæ pauperiem*, *ſed Dei benignitatem*, & *Sapientiam*. A renatis *Literis* nihil Sapientius auditum in *Republica Literaria*. Curabunt S. S. *Theologiæ Studioſi*, ut aureo Charactere deſcriptum Oraculum in *Muſeo* ſuſpendant. En aliud adhuc Cedro linendum. ,, *Neque video*, *ſi jam ſupereſſent* Radices & derivata *quas* & *quæ Lingua Hebræa olim habuit* omnes & omnia, *quid* Lucis *adferrent* uberioris *Linguæ Biblicæ*, *quæ Lingua per ſe eſt plena*; *in eoque ſingularis quod omnis ejus conſtructio ſit Divina eundem habens Auctorem Spiritum S.*,, Sentisne? Cl. *Drieſſenius* tam potens eſt in *Hebraicis*, atque tam profunde Medullam *omnium Radicum* & *Derivatorum* introſpexit ad lumen *Logicum*, & *Metaphyſicum*, ut non videat *quid Uberioris Lucis* ipſi *accedere* poſſet, etiamſi *tota Lingua Hebræa*, in omni ſuo ambitu, *reviviſceret*, Ejuſque *Radices ac Derivata omnes*, & *omnia*, in *Muſeum* ejus intrarent. Nempe *Lingua Biblica* eſt *Lingua per ſe plena*; *omnisque ejus conſtructio Divina*, *Auctorem habens Sp. S.* Aquilinus enimvero volatus! quo ſupra nubes ſcandens Cl. *Diſſertator*, ſeſe terris, oculisque ſimul noſtris, eripit. *Spiritum S. Auctorem* eſſe *Verbi*, & nos tenemus. *Omnem ejus conſtructionem eſſe Divinam*, concedo, ſi per *conſtructionem* intelligatur *conſcriptio*, qua *Sacri Scriptores* ſive *bona*, ſive *mala*, narraturi, & ſive *bonorum*, ſive *malorum hominum* dicta red-

Aliud Meteoron luminoſiſſimum.

dituri, nihil conſignarunt, niſi *Spiritu S. Auctore*; ita tamen ut idem ille *Spiritus* cuique *Scriptori Sacro ſuum* relinqueret *genium*, *ſuum* dicendi *Characterem*, *ſuumque* adeo *ſtilum Humanum*, in *Lingua* non utique *per ſe Divina*, ſed *Humana*, & *Hominibus Hebræis* vernacula. Qui hoc negaret, Fundamenta ipſa Revelationis, & Veritatis, in periculum adduceret; atque aperto ſeſe *Fanatiſmo* implicaret. Cl. *Drieſſenium* huc progreſſum, quum ait, *quæ Lingua per ſe plena eſt*, non crediderim, ſed exiſtimarem, eum nihil aliud voluiſſe, quam quod ante vidimus, *Voces quæ in Bibliis uſurpantur ſufficere ad Diviniſſimum argumentum eorundem nobis inſinuandum.* Atqui eodem jure *Lingua Græca Novi Teſtamenti*, *eundem* quoque *habens Auctorem* utique *Spiritum Sanctum*, *per ſe plena* dici poteſt, & debet. An tamen inde jam conſequetur, ad *Novi Teſtamenti intelligentiam* non deſiderari ampliorem *Linguæ Græcæ* copiam, quam quæ Sacratiſſimi illius Codicis cancellis continetur? Ecquid de *Lingua Biblica N. T.* etiam dicere ſuſtinebit Cl. *Diſſertator*, *Non video quid Lucis uberioris adferre poſſent omnes Græciæ Veteris Auctores*, atque adeo, *univerſa Lingua Græca*, *ejuſque Radices ac derivata omnes & omnia.* Ne quid in reſponſione reddenda erret Cl. *Theologus*, ſciat velim, me hac in *Quæſtione* per retorſionem ponenda, non rogare de *Doctrina Veritatis*, ſed de *Lingua*, qua *Cæleſtis* illa *Doctrina Hominibus Græca Lingua utentibus* tradita fuit. Expecto quid reſponſi ſim laturus, ut quo pacto mihi in poſterum *utroque* in *Teſtamento* explanando ſit verſandum, quibuſque ex Fontibus *cognitionem Linguæ Hebraicæ* & *Græcæ* haurire debeam, diſtincte, & diſerte, intelligere incipiam, reliquumque meum curſum ad iſtam Directionem intendam.

Libera- Sed *Liberalis* eſſe cœptat Cl. *Diſſertator*, ita pergens;

„ It-

„ *Illud largior*, *ſi* vox & conſtructio *quæ ſaltem legitur* ſe- *litas*
„ mel, *legeretur* ſæpius, & *ſi quarum* derivata *ſuperſunt*, *ſu-* *Viri.*
„ *pereſſent* & radices, *in illis locis ſignificatum propriiſſimum*
„ *facilius poſſe conſtitui*. „ Aliquantulum adhuc loci *uberiori*
Luci videtur relinqui, & paululum ſaltem lucramur. Ne
tamen altiores forte ſpiritus ſumeremus, *Liberalitatem* ita
mox temperat, & caſtigat, prudentiſſimus *Diſputator*, *Quam*
„ *Sed confido* τ̃ *ἅπαξ λεγομένων ſignificatum*, *ſi non ubique* *tamen*
„ propriiſſimum, *eum ſaltem qui loci ſenſum non turbet* rea- *pruden-*
„ liter *figi poſſe ex nexu ſcopo* &c. *mediantibus illis quæ Deus* *tia tem-*
„ *ſupereſſe voluit Adminiculis*". Vides *Realis expoſitionis* *perat.*
fontes nunquam areſcere apud eum qui *Verſionibus* & *Le-*
xicis probe munitus; etiamſi *Litera* & *proprietas Linguæ*
ipſum deficiat. Tantum poteſt, polletque, videlicet,
Logica. En potentius adhuc ejuſdem numen. „ *Et quod* Logi-
„ *ad* derivata *quorum* Radix *deſideretur*, *ſi vere deſideratur*, cæ vir-
„ *Radix qualis fuerit*, *quidque ſignificarit*, Judicio Logi- *tus in*
„ co *adſequimur*. „ Cernis iſti *Logicæ* nihil inacceſſum, im- *Radici-*
pervium nihil. Clauſula hæc eſt. „ *Credo etiam voces plu-* *bus de-*
„ *res* Biliteras & Triliteras, *quæ perperam habentur pro* *perditis*
„ Derivatis, *eſſe* primigenias, & *perperam illarum* Radi- *enu-*
„ ces, *quæ ipſas in luce*, *vel majore luce*, *ponant*, *deſide-* *clean-*
„ *rari*. Fortiter, & providenter. Ne tantulum quidem, *dis.*
vel tantillum, *deſideratur* ad *Linguam Biblicam* ulterius il- *Nihil*
luſtrandam; omnia in pleno meridie lucent: atque *Ma-* *uberio-*
thematice demonſtratum eſt, *defectus Hodiernos Linguæ He-* *ris lucis*
bræœ eſſe *nullos*, ac proinde non eſſe quod vel ſeculum *expe-*
noſtrum, vel univerſa poſteritas, uberiorem Lucem, *ctan-*
quam Cl. *Drieſſen*. poſſidet, expectet. *dum.*

Digitized by Google

Sectio XIV.

Admirabilis Colophon.

I. Iterum *Sectionem* peculiarem debeo Magnanimitati Cl. *Diſſertatoris*, qua *Colophonem* admirabilem univerſo certamini impoſuit; oſtenditque, ſe rerum pondera, atque momenta, de quibus mecum in congreſſum venit, intime exploraſſe, atque introſpexiſſe.

In ſemet inſurgit Cl. Diſſertator.

Orditur a generoſa quadam objectione, qua ſemet aggreditur. „ *Sed ais tandem, ſi vocum ſignificatus* primi„ genius univerſalis *ea qua volo methodo ſit veſtigandus &* „ *figendus, neque ex* Arabiſmo *qua V. D. voluit via repe-* „ *tendus; unde igitur eædem illæ voces Hebrææ* ſignificatus „ *magnam partem* figuratos *adeptæ ſunt apud Arabes?* " Ingenue, ut ſentis, & nobiliter. Agnoſcit Doctiſſ. *Diſſertator* ſummam *adfinitatem Dialecti Arabicæ* cum *Hebræa*; quam & alibi conceſſam liberalius, ac *Syſtema* Viri forte patitur, innuimus *pag.* 11. 12. ſupra. Hæc *Adfinitas*, tanta, ut qui *Limina* modo *Arabica* ſalutarit, eam confeſtim perſentiſcat. Hoc *Syſtematis* noſtri *Fundamentum*, & *Firmamentum*, directe tangere non ſuſtinens Cl. *Drieſſen.* argumentum inde oriundum ad *Methodum* noſtram ſupra omnem dubitationis aleam evehendum, oblique eludere conatur, inſinuans *Voces Hebræas apud Arabes ſignificatus magnam partem figuratos eſſe adeptas:* ac proinde *proprietatem Linguæ* ab iis repeti non poſſe. Valde ſubactum in *Hebraicis* ſimul, & *Arabicis*, eſſe oportet Cl. *Drieſſenium*, qui tam ſolide diſcernat utriuſque *Dialecti* characterem; atque apud *Hebræos* fere omnia *propria* & *primigenia* deprendat, apud *Arabes* omnia *figurata* & *ſecundaria*. Mihi contraria omnia liquent. In latiſſimum Campum, qui longius nos abduceret, me nunc non immitto. Reverenter tantum ponam reſponſionem, qua

ſuæ-

Digitized by Google

ſuæmet objectioni cumulatiſſime ſatisfactum a Cl. *Diſſertatore:* „ *Quis dicat modum & rationem omnem?* " Credo equidem: nam nec *modum*, nec *rationem*, habet tota iſta argumentatio. Condigne ergo ſic pertexitur ratiocinium: „ *Poſſunt labente tempore voces aliquæ ita reſtringi* „ *ad ſubjecta quædam particularia, ut ſingularis ille & ſe-* „ *cundarius earum ſignificatus jam videatur eſſe ipſarum pri-* „ *migenius, qui tamen alius eſt, & univerſalior.* " Non eſt quod dubitemus. Cl. *Drieſſenius* ipſe id ſuo Exemplo demonſtratum, atque in Orbis Eruditi oculis defixum, voluit. Quos omnes *Latine* docti *ſecundarios* eſſe ſciunt, pro *primigeniis* ipſe habet, *Convaleſcere*, *Rectius ſe habere*, *recreare*, *refocillare ſe. Incendere. Facere ut quid non cohæreat*, *ſive diſſolvendo*, *ſive conterendo*, *ſive excutiendo* &c. &c. atque ita porro, per univerſam illam ſeriem *verborum*, quibus *ſignificatum primigenium ſimplicem proprium univerſalem*, verbis a me mala veſte indutis, ſe redditurum eſſe promittebat. Ambigere nequeo, quin ad hunc modum *primigeniam ſignificationem* tenere ſtatuat, *Cogitare*, *Putare*, *Diſputare*, *Diſſertare*, *Conſiderare*, *Examinare*, *Controverſiæ ſtatum tenere*, *Judicare*, *Decernere*, *Decidere*; & *Rebus certiſſimis Caliginem*, *Tenebras*, *Noctem*, *offundere*. Geſtio videre, quam mox *Lumen Logicum*, & *Metaphyſicum*, his, aliiſque infinitis vocabulis *Latinis* accendatur; ut quos *ſecundarios* eſſe *uſus* autumabant omnes noſtri Eruditi, *primarios* eſſe condiſcant.

Sibique ſatisfacit.

Docta obſervatio.

II. Nempe etiam ad *Græcas*, & *Latinas*, *Origines* attendiſſe Cl. *Drieſſen.* æque ac ad *Hebraicas*, ſequentia nobis inſinuant. „ *Notus eſt ſpecialiſſimus* ג גאל *&* גֹּאֵל *ſignificatus ſub Lege Moſaica*, *& tamen vox ejuſque ſignificatus primigenius univerſalior jam extitit ante latam de* „ *Legali Goële Legem*, *Job.* 19: 25. *Græcorum illæ di-*

Alia non minus docta, & ſolida.

„ *ctio-*

„ *ctiones quæ adhibentur de Ludis Circis Certaminibus, illis* „ *uſu ſic evaſerunt* propriæ, *ut ille ſignificatus quem* „ *tunc acceperunt videatur* primus & proprius, *cum ſit* ſin- „ gularis & ſecundarius: *etenim voces omnes a* Carceribus „ *ad* Metas *jam diu exſtiterunt ante inſtitutos Ludos* &c. „ *ſuumque primigenium & univerſaliorem ſignificatum ha-* „ *buerunt.*" Ni monuiſſet Cl. *Diſſertator*, periculum erat, ne *Carceres* & *Metam* mactaſſem *ſignificatu primo* & *proprio*, una cum *Ludo*, *circo*, *certamine*. Nempe ne *Novaculam*, vel *Titionem*, *Logices* expers, caperem *proprie* pro *Rege*, veritus quoque fuit Vir prudentiſſimus, ut ſupra viſum. Subſumit itaque: „ *Rebus autem noviter*

Iterum alia. „ *inventis ſignificandis adhibuerunt voces quæ appoſitiſſimæ vi-* „ *debantur, quarumque ſic* ſignificatus primigenius & u- „ niverſalis *degeneravit uſu in* ſecundarium *illum. Idem* „ *accidere potuit* Arabiſmo, *præſertim ſi accedit genius in* „ figurata *dictione luxurians*, *per quem ex Vocibus a* primige- „ nio ſignificatu *deflexis*, *ad* Metaphoricum *naſcitur tandem* „ *Lingua maximam partem* Metaphorica, *ejuſque promtuaria* „ *Lexica.*" Si roges, quorſum telum hocce; ſcias *Diſſertatorem* noſtrum vincere velle, *malefidam* eſſe *opem*, *lucemque*, *Arabicæ Dialecti*, quod tota, quanta quanta, in *Metaphoricam* degenerarit, atque *proprietatem Hebraicam* penitus exuerit. Quis Cl. *Drieſſenio*, pulchre haud dubie *Linguam Arabicam* callenti, fidenterque hæc aſſeveranti, ſidem denegare audeat? Decretorium ergo hocce abeſſe non poterat.

Omnium doctiſſima, & completiſſima. „ *Denique Lexicographi illi Arabes non di-* „ *cunt & ſimul probant illos ſuos ſignificatus eſſe* primige- „ nios, *ſed indicant uſus receptos: & quis ab ejuſmodi* Phi- „ loſophis *expectet erutas primas & ſimplices rerum notiones*, „ *in quibus vel ipſe* V. D. *alibi agnoſcit* ordinem nullum, „ nullum lumen *Criticum*; *addat* nullum *Metaphyſicum.*" Meis me telis dexterrime configit Cl. *Diſſert.* ut teneas illud

lud *alibi*, legendæ erunt quatuor illæ *Obſervationes Criticæ*, quas *pag.* 138. ad 142. de *Defect.* propoſui. *Prima* erat, *imperfecta* eſſe, omnibus in *Linguis*, præſtantiſſima quæque *Gloſſaria*, & *Lexica*: ac proinde nec in *Græcis*, nec in *Latinis*, nec in *Arabicis*, quicquam Viro dignum præſtari ab iis poſſe, qui e *Lexicis* tantum ſapiunt. *Secunda*, ad ambitum *Linguæ* alicujus, interioremque genium, non poſſe penetrari, niſi ex *copia*, & *Lectione* multorum *Auctorum*. Inde *tertio* inſinuavi, in *Lexicis Arabum* nec illum *Ordinem* lucere, nec illud radiare lumen *Criticum*, quod *Originibus Linguæ Arabicæ* ubique dextre aſſequendis ſufficiat. Adjeci, *quarto*, rationem, quod qui *Vernaculam* tantum *Linguam* callent, & tractant, neutiquam vel pro ſe ſatis perſpiciant, vel pro exteris exponant, quo pacto ſignificationes aliæ cum aliis cohæreant, aliæque ex aliis ſine confuſione propagentur. His *Obſervationibus* occurrendum mihi erat quorundam inſcitiæ, & temeritati; qui quum *Lexicon Arabicum* utcumque evolv·re didicere, ſe ſatis copioſe ſubornatos autumant, ad *Linguæ Hebrææ* interiores ſinus, ac receſſus, perrimandos. Dexterrime ergo, ut ſentis, meo me gladio nunc jugulat Cl. *Diſſertator*, atque *Lexicographos Arabum* premit, ſapienter rogitans, *quis ab ejuſmodi Philoſophis expectet erutas primas, & ſimplices, rerum notiones?* ſimulque negans *ullum* iis *Metaphyſicum Lumen* ad *Origines Linguæ ſuæ* rite conſtituendas unquam adfulſiſſe.

Quatuor obſervationes de Arabum Lexicis, a me propoſitæ.

Hinc dextre jugulor a Cl. Drieſſen.

Finiviſſem, niſi Cl. *Drieſſen.* paululum adhuc ſeque, meque, detinuiſſet, una alterave reflexiuncula, quas omittere nefas. „*Sed an igitur*, reſumit, *nullus eſt Arabiſmi uſus in Lingua Biblica? Certe idem, qui Syriaſmi, Chaldaiſmi* &c." Jam ſupra tactum p. 16. ut & alterum illud, multo modeſtiſſimum: „*Si quæris quæ Dialectorum in hoc uſu principatum teneat; non eſt opis meæ iſtam Li-*

Extremi conatus Cl. Diſſertatoris.

Digitized by Google

„ *tem componere*". Nil pote completius, aptiusque, ad univerſæ *Diſſertationis* argumentum. Eidem cumulatiſſime quoque reſpondet tertium hocce: „ *Hoc teneo, ea,* „ *quam V. D. inflexit, via fruſtra* primigenios *vocum Hebræarum* ſignificatus *quæri apud Arabes. Attamen non* „ *diffiteor ex ſecundariis & figuratis, quos illi promunt, in* „ *bis illis juſto ratiocinio ad primigenios & ſimplices ſignificatus quem poſſe adſcendere: aliter vero ſi inſtituis ex tralatis* „ *Arabum ſignificationibus nativæ vocum notioni tenebras* „ *offundis.*" Scilicet Cl. *Diſſertatori* ſi credimus, in *Lingua Arabica* nil invenire eſt, niſi *ſecundarios*, & *figuratos*, *ſignificatus.* Inde per *juſtum ratiocinium* ad *primarios* & *ſimplices Hebræorum in bis illis adſcendi poſſe*, largitur. Quid ſi Ego jam, hac conceſſione, quam ſeriam ſuppono, utens, Cl. *Drieſſenium* planiſſime *Meum* ſalutare poſſim; etiamſi totum ſuum *Syſtema* retineat? Hoc quum non poſſit; nimiſque apertum ſit, & evidens omnibus, qui oculos habent, maximam partem *ſignificationum* in *Lingua Biblica* eſſe *ſecundariam* & *figuratam*; *primigenia* in totum *deficiente*; apud *Arabes* autem, una cum iiſdem *ſecundariis* & *figuratis*, etiam *primariam* plerumque occurrere, atque ſecundum certiſſima principia ſanioris *Critices* conſtitui poſſe; jam *dupliciter Meus* evadat neceſſe eſt Cl. *Drieſſen.* ſi levicula modo *Linguæ Arabicæ* notitia ſeſe imbui patiatur: atque *Linguas* non ut *Theologus*, & *Philoſophus*, in *abſtracto* contempletur, per regionem *Metaphyſicam* altius evolans, ſed ut *Philologus*, ac *Literator*, terram ſub pedibus retineat, in *concreto*, atque intra *ditionem Grammaticam*, ac *Rhetoricam*, ſeſe continere velit, ad *primigenios fontes* Vocabulorum, juxta cujuſque *Linguæ* genium, ſagaciter detegendos, indeque *ſecundarias poteſtates* per omne genus *Troporum* dextre & feliciter deducendas.

Lon-

Digitized by Google

Longiuſcule tamen ab hac noſtra *terra firma* adhuc abeſſe Cl. *Drieſſen.* percipio ex Clauſula mirificentiſſima, in qua ut Ipſe finit, ita & nos tandem deſinemus. „ *Ce-* „ *terum quanti res ſit momenti a* ſecundariis *ſignificationi-* „ *bus adſcendere ad* ſignificatum abſtractum univerſalem, „ *qui ſignificatus univerſalis* purus *eſt*, *nihil imperfecti in-* „ *volvens*, *quod ſecundarius aliquando implicat*, *Ego oſtendi* „ *relate ad Auguſtiſſima Religionis noſtræ Myſteria* Tractat. „ *Vindiciæ locorum in Euangel. ſecundum Joh.* " Reliqua non exſcribo: & Curioſum, ſi forte, Lectorem ad duas ultimas paginas *Diſſertationis* remitto. Deprendet inde, quod & ex tota hac *Pericope* relucet, Cl. *Drieſſenium* in *Abſtractis* habitare, atque *abſtractam* meditari *Linguam*, cujus *primariæ ſignificationes* ſint *puræ*, *univerſales*, a materia ſecretæ, quæ *nihil imperfecti involvant*. Ergo tantum inter *Origines Drieſſenianas*, & *Schultenſianas*, divortii, quantum inter *aëreas*, & *terrenas*, domos. Ego, cum curta mea ſupellectile, humi gradior; nubes ſublimi volatu tranare necdum didici, neque unquam, quæ mea eſt tarditas, condiſcam.

Metaphyſicam *Linguam*, *quæ nihil imperfecti involvat*, *commeditatur* *Cl.* Drieſſen.

Digitized by Google

PARS TERTIA VINDICIARUM EXHIBENS BREVES STRICTURAS IN CONSIDERATIONES CL. DRIESSENII AD NOVAM VERSIONEM JOBI.

Conſilium Cl. Conſideratoris.

Quid occaſionem dederit Cl. *Drieſſenio* ad *Conſiderationes* ſuas in lucem edendas, vidimus *pag.* 1-4. Illuc, ne ulteriores nectam moras, remitto. *Septem plagulas*, quibus quicquid hactenus ad *novam Verſionem* commonendum habebat Cl. *Diſſertator*, breviter, & nervoſe, comprenſum, ita percurram, ut & mihi brevitatis curam ſediſſe appareat.

CAPUT PRIMUM ET SECUNDUM.

Apodictica Origo *Nominis* אלהים, *a Cl.* Theol. *producta.*

Ad *Caput primum*, & *ſecundum* ergo, nihil *Conſiderationis* incidit: niſi quod *Vſ.* 1. *Cap.* 1. reperiam *Originem* אלהים, *Apodictice demonſtratam:* quatenus *Nomen* hocce *ſingulariſſimum ad Creationem rerum e nihilo reſpectum habere* non dubitat graviſſimus *Theologus*, אלוה *primitivum Vocabulum* eſſe ſtatuens pro jure ſuo, quod per ſe deſignet *Deum Creatorem*, & *vi Creationis univerſi Dominum ac Rectorem*, *ſicque Judicem*, *atque Creaturæ rationalis ſummum Bonum*. Id in Natura. In Gratia, *illum qui*

quum

Digitized by Google

quum per peccatum certo reſpectu factus eſſet Non-Deus creaturæ, Non-ſummum Bonum, per Redemptionem rurſus factus ſit Deus, Dominus, Rector, Judex, ſummum Bonum ejuſdem. Hæc *Theologis* diſcutienda trado. Ego mea me *Grammatica* involvo, & remitto ad ejuſdem *pag.* 389. 390.

CAPUT TERTIUM.

Vſ. 7. oſtendi גלמור, ex certiſſima *Origine*, ſonare *durum ſilicem*. Ad deductionem meam ſatis longam Cl. *Conſiderator* præciſe: „ *Non placet: primigenius ſignificatus eſt* ſolitarium eſſe. *Jeſ.* 49: 21. *convertitur cum* לבדי. *Aberrat V. D. a figura; non concipitur* „ effœta, *ſed* non maritata, *vel cui vir non cohabitat*, „ *ſolitaria: & in h. l. dicit quid oppoſitum Cantico.*" Conſideratiſſime omnia; ut nil ſupra. Apud *Eſajam* habes *Vſ.* 20. *Adbuc dicent Filii orbitatum tuarum* i. e. *quas* orba, & *omni* ſpe prolis deſtituta *in lucem edes*, *Anguſtus mihi locus* &c. Hinc *Vſ.* 21. ſubſumitur. *Et dixiſti in Corde tuo, quis mihi genuit hoſce, & Ego* שכולה וגלמודה *orba, atque dura ſilex*, גולה וסורה *in captivitatem abducta, & ſegrex facta? illos ergo quis educavit? Ecce ego relicta eram* לבדי *ſolitaria: iſti undenam loci illi?* Si ibi גלמודה *non maritatam*, vel *cui maritus non cohabitat*, interpretatus eſſem, ex *nobili ſemine Dei* effeciſſem *genus ſpurium*. לבדי æque ad שכולה *orbam*, גולה *captivam*, & סורה *ſegregem* redit, quam ad גלמודה. Infeliciter ergo hinc collectum גלמוד proprie notare *ſolitarium*. Infelicius idem contra veritatis lucem defenſum. לְבַדִּי *ad ſolitudinem mei*, vi *compoſitionis* ſuæ, & *Originis*, ſonans, nihil

Capitaliſſima Criſis ad vocem גלמוד.

Digitized by Google

commune habet cum גלמוד, ſi *Originem* ſpectes; quamvis *ad duram ſilicem* etiam redactum dicant *Orientales*, qui *ſolitarius ſedet*. Si quis hoc jam malit, ſibi habeat: me meæ *ſterilis*, *& ſilicis inſtar congelatæ*, non pœnitet, etiamſi Cl. *Drieſſen.* illud *non placet* appoſuerit. Vis *ſterilitatis* etiam heic loci evidentiſſima. Quid ſit *Nox ſolitaria* oppoſita *Cantico*, tum intelligam, quando *Logicam* didicero. Hactenus quidem nec *Nocti*, nec *ſolitudini* meæ, *Canticum* afuit. Ex eadem quoque demum percipere potero, quid ſibi velit hæc Clauſula; „ *Subjecta ſi attendis, de quibus prædicatur non uno in loco*, „ *oportet omnino ſignificatum primum eſſe univerſalem.*" Contendat Cl. *Drieſſen.* ſuum *ſolitarium* cum meo *ex duritie congelato*, & *Metaphyſice* metiatur quid *univerſalius* ſit.

Curioſum quid Leviathane. Ad *Vſ.* 8. breviter Noſter. „ *Quam ego adoptavi verſio longe ſimplicior eſt. Eam vide; & quæ* „ *commentatus Cap.* XL. XLI. *de Leviathane.*" In *dilucidatione Analytica* ſcilicet habemus, „ *Qui excitaturi* „ *ſunt Balænam*; vel, *qui parati ſunt excitare Leviathan:* „ i. e. *tentare rem impoſſibilem periculique pleniſſimam*; „ *adeoque hic emergit ſenſus: Execrentur eum qui maledicunt* „ *diei* natali, *adeo ut ex deſperatione parati ſint excitare Leviathan*, i. e. *præſentiſſimo periculo ſe exponere ſpe finiendæ* „ *vitæ miſerrimæ.*" Simpliciſſimam enimvero ſimplicitatem! Ea tamen quomodo cum *Cap.* XL. conſiſtat, non exputo, nam ibi docemur, „ *Behemoth & Leviathan eſſe ejuſ-* „ *modi Belluam, qualis in natura hactenus non dabatur, ne-* „ *que nunc supereſt; quam Deus Jobo apparens eo ipſo tem-* „ *pore creaverit; ſive hoc factum fuerit* in viſione, *ſive re-* „ *vera.*" O porta Eburnea, quæ non moſtella nobis ſomniantibus non tantum, ſed & vigilantibus, ſæpe immittis.

Ad

Ad *Vſ.* 17. ubi רשע *irrequietum*, *irrequieto motu jactatum*, notare oſtendi, atque tum ex ſerie, tum ex proprietate *Linguæ*, adſtruxi, ſolidiſſimus *Conſiderator* hæc paucula ſtrinxit: „ *Sed* רשעים *nullibi habent illum ſignificatum*, *ſed ſemper ſignificatum oppoſitum* צדיק *τῷ*, „ *hoc vero* rigidum *nullo dicit in loco de quo dictum ad ipſius* Defectus &c. *pariter de loco Jeſ.* 49: 24. " *De voce* רשע.

Quum ad *Verſionem* meam *Conſiderationes* ſuas depropeſrare voluerit Cl. *Drieſſen.* a *Commentatione*, in qua *ratio Verſionis* redditur, perlegenda, & expendenda, ſeſe legitime potuit abſolvere; alias enim infinita fuiſſet Lectio, & cura. Si interim reſponſi quid cupis ad Capitaliſſimam difficultatem redi ad *Sect.* XI. ſupra. Repeto tantum inde, *Anguſte judicat*, *qui anguſte habitat.*

Vſ. 18. Verbum שאנן, ex שלאנן contractum, reddidi, *Eliquata tranquillitate abundare.* Id *quæſitum* pronunciat Noſter, addens. „ *Primigenia notio* § שאנן *eſt* „ id quod timori malo oppoſitum *eſt: Prov.* 1: 13. " Eliquatiſſimam habes *Originem*, & *limpiditatem* ipſam. Tu vide *Caput* III. harum *Originum*, quod totum *Radici* שלה illuſtrandæ datum. De שאנן, & שלאנן, ex שלה & אנן conflatis, agere volueram *Cap.* IV. ſed adverſi aliquid venti, neſcio unde reflantis, diſcuſſiunculas illas depopoſcit, quibus hoc, & reliqua *Capita*, impendi. Non mirabere ergo, ſi *Debitor* adhuc ſim *nominis*, quod me in *Originibus Hebraicis* diſſolviſſe, ad h. l. ſcripſi. Nempe haud prævideram, Cl. *Drieſſenium* pluſquam dimidiam partem hujus voluminis ablaturum. *Eliquatiſſima Originatio Cl.* Drieſſen. *ad* שאנן.

Ad *Vſ.* 26. meis ita excerptis, vel carptis, prout æquum viſum fuit *Viro* Cl. hanc Ejuſdem *Epicriſin* aufero: „ *Mea verſio ſimplicior quia non intelligitur hic* irrequies „ præſens, ſed irrequietudo *illa* præſaga. *Errat*, *dum* „ ſignificatum primigenium § שלו *exiſtimat inferre de-* *Meditatiſſima Criſis.*

„ fæ-

Digitized by Google

„ fæcatam eliquationem rerum pinguium, *ſicque eſſe Me-*
„ *taphoricum. Hoc modo nomen Servatoris* שילה *Schilo ad*
„ eliquationem, *velut nomen Jeſu ad* ampliationem *per*
„ *Arabiſmum ſuum trahet nativo decore detracto. Verbi*
„ *notio primigenia eſt ea* tranquillitatis *ſive* veræ *ſive* falſæ.
„ *Hinc forte in Niph.* erravit, & errare fecit *in Hiphh.*"
Quare V. D. *ſuam* vocet *Verſionem*, quæ paſſim in *Vernaculis* occurrit, ſcire averem; ſi tanti eſſet. *Irrequietudinem præſagam*, quam & alii hic tenent, non intendi; non alia, quæ obiter tantum attigi; ſed *præſentem irrequietem*, evidentiſſimum ex eo, quod *Jobus* nunquam tantam *molem moleſtiarum*, & *tentationum*, vel *præſagiit*, vel *præſagire potuit*. Verbum non addo. Senſus communis talia dictat; monſtrata ſaltem ſancit. Ad שלו nunc leget, ni grave, Cl. *Originator Cap.* III. hujus Libri; relegetque etiam quæ de ישע diſcuſſa *Sect.* I. *Vindic. Orig.*

Caput Quartum.

Caput IV. graviſſimis nodis tam *Linguæ*, quam *ſenſuum*, implicatum, me occupatiſſimum habuit. In eo *Fundamenta Hypotheſeos* circa *ſtatum Controverſiæ*, qua *Jobus* & *Amici* deinceps colliduntur, indicare cœpi. Ex *Linguam*, & *Hypotheſin*, intactam nunc linquens *Conſiderator*, hac annotatiuncula me dimittit. „ *Ad Caput* IV.
„ *V. D. alibi obſervabimus.*" Expectandum ergo mihi; donec *Alibi* illud venerit. Viciſſim quoque expectare poterit V. Cl. quæ & Ego ad *verum* Ejus *ſtatum Controverſiæ Jobum inter & Amicos*, quem in ruinoſiſſima verſione *Vſ. 6.* hujus *Capitis* fundare ſuſtinuit, obſervitanda habeo. Unum tamen quiddam non tempero, quia an-

Procraſtinatio prudens.

Digitized by Google

anticipem, quod quum in *Dilucidatione Analytica Vſ.* 17. hujus *Capitis* cum reliquis Interpretibus dediſſet V. D. *Numquid homo juſtificabitur præ Deo? an præ Factore ſuo purus erit vir?* atque ita *Oraculum*, de quo gloriatur *Eliphazus*, pro *Divino* accepiſſet: in *Dedicatione* tamen totus a ſemet deſciſcat, atque evincere ſatagat, *Oraculum* hocce *a Spiritu mendacii* eſſe profectum, qui *Doctrinam de Juſtificatione per Fidem* impugnans, hanc vocem ediderit, *An homo juſtus erit ex*, vel, *a Deo? & an vir purus erit ex Factore ſuo?* i. e. *a Deo tanquam judice Juſtus eſſe*, & *Jus aliquod habere apud Deum, declarabitur.* Conceſſit ſcilicet Vir Doctiſſ. in *noſtram* nunc *Verſionem*, eamque noſtris etiam argumentis adſtructum ivit; ita tamen ut quam ego inde elicueram *ſententiam, ex ore* ipſius *Dei profectam*, & *Cæleſtis Sapientiæ, juſtitiæ*, ac *Sanctitatis ſigillo impreſſam*, non verecundetur *abſurdam* pronunciare, atque nil reliquum eſſe ſubitario impetu contendat, quam ut hæc verba *a ſpiritu tenebrarum Eliphazo* inſpirata, producantur *adverſus Jobi Doctrinam, & religionem, quæ in hanc exeat impietatem & ſtultitiam*, Hominem habere aliquod jus apud Deum, ſive, *per Fidem poſſe & debere Juſtificari.* Doleo fortunas Veteris Amici, qui ne mecum navigaret, in ſcopulos ſemet impingere maluit, ad quos omnis ejus elaboratiſſima & Realiſſima in *Jobum* commentatio ita adhæreſcit, ut non poſſit non in ſe conteri, atque confringi. In *Diſſertationibus Jobeis* id ita demonſtratum dabo, ut ne Clariſſ. quidem *Drieſſen.* ipſe ea de re dubitaturus ſit.

CAPUT QUINTUM.

Ad *Vſ.* 5. cui, ut intricatiſſimo, a me graviter inſu- *Luci*

evidentiſſimæ reſiſtitur.

datum, leviter hic a Cl. *Drieſſ.* notatum; *Quia* צמח „ *ſignificat comam, crinem, Cant.* 4: 1. &c. *facile ſine* „ *ope* Arabiſmi *intelligimus Hebræam aliquam Radicem ex-* „ *titiſſe* צמם Hirſutum comatum eſſe. *Hinc* צמים „ *piloſi horridi.*" Quæ hæc tandem factio, quod luci ipſi rebelletur; atque demonſtrationi evidentiſſimæ nebulas offudiſſe, amor putetur veritatis, & Zelus religioſus?

Infelix criſis.

Ad *Vſ.* 6. 7. Satis liberaliter primo. „ *Non equidem* „ *abludit a nexu V. D. interpretatio.*" Mox tamen additur: „ *Sed neque noſtra, quæ mali Originem non niſi in* „ *ipſo ponit Hypocrita: quod admodum facit ad ſcopum Eli-* „ *phazi.*" An ergo id in *controverſia?* aut id probandum ceperat *Eliphazus*? Unicus viri *Scopus*, evincere, *Hypocriſin in terris non diu florere*, ſed *Dei plagis inde quantocyus extirpari.* Suaviter adjectum a Cl. *Drieſſen.*" *No-* „ *ſtra verſio magis cum* Linguæ genio *convenit, imo quidni* „ *unice? ubi jungitur* מן *cum* יצא *naturaliter ſignificare* „ *debet, & in Sacris ſignificat*, Ortum *rei.*" An ego ergo *Occaſum* infero quum verto? *Non exibit e pulvere vanitas:* pro non *emicabit*, non *exorietur altius*, non *effloreſcet.* An negat Vir Doctiſſ. cum *genio Linguæ* conjunctum hunc uſum verbi *exire?* Scire aveo, quid peccaverim forte in *Hebraiſmum.* Satis me tuetur credo ſequens יצמח *germinabit.* Confer *Job.* 14: 2. כציץ יצא *ut flos exit* i. e. *emicat.* Quæ hic de *Theologia Eliphazi* circa *peccatum Originis* attigit Cl. *Theol.* non ſunt præſentis curæ; ſed *Diſſert. Jobeis* deputanda. Deſino in hocce, „ *Certe nihil obſtat cur* בני רשף *non ſint ſcintillæ.*" Atqui obſtat *Scopus, nexus, vis Orationis, & Linguæ:* ut in *Commentario* demonſtratum. Hæc *nihil* apud Cl. *Drieſſen.* videlicet.

Ad

Digitized by Google

Ad *Vſ.* 26. hæc notare placuit Cl. *Conſideratori.* *Infelicior alia.*
„ *Quid cogit ſtatuere* ל כלח *ſignificatum primigenium eſſe*
„ dentes deſtringere? *Credo hunc ſignificatum admodum ſe-*
„ *cundarium eſſe. Vel ipſa* vox *eſt* primigenia, *vel* pri-
„ migenia *eſt* radix *aliqua nunc inuſitata* eſſe vultu corru-
„ gato. *Sed ſimplicius eſt vice verſa a* ſenio *dici* corruga-
„ tionem, *quia ſenes ſunt* vultu corrugato. *Quid illud*
„ dentes deſtringere, *ſingulare habet quod ſeni ſit proprium?*
Pro tam pulchra, & ſolida, obſervatione, opto Amico noſtro, ut & ipſe perveniat ad כלח *caperationem* illam *vultus ſenilis*, quæ *dentes nudare* cogit, atque tum experientia condiſcat, dari in *Senio* gradus; cujus *Culmen ſupremum* noſtrum hocce כלח, quod pauciſſimi attingunt. Ceterum *radix* illa nunc *inuſitata*, quam Cl. *Drieſſ.* ſagaciter reſtituit, atque ex ingenio mactat poteſtate *Corrugationis* & *Corrugati vultus*, eſt eadem quam ex *Arabia* reduxi, eademque notione mactavi. Gratulor mihi hancce concurſionem.

Caput Sextum.

Caput VI. tres tantum notulas, & miniatulas ceras, recepit. *Prima* ad *Vſ.* 3. allita. Dixeram ibi לוע in *Lexicis* plerisque verti *abſorbſit*, ob *adfinitatem* cum בלע &c. at *genuinam* ejus *vim* eſſe, *uri* & quidem *æſtu interiore* &c. &c. Ad hæc Noſter. „ *Non tantum propter* *Feſtinatio.*
„ *adfinitatem cum* בלע, *ſed quia ſimplicem hunc ſignifica-*
„ *tum liquido colligimus ex locis ab ipſo V. D. allegatis in*
„ *quibus certe primigenius ſignificatus eſt* deglutire, abſor-
„ bere. *Quæ V. D. de* æſtuante ſiti *habet*, *ſunt antece-*
„ *dentia* ל לוע; *poteſt quis eſſe* æſtuante aviditate *edendi &*
„ *bibendi*, & *tamen* non deglutire. *Quæ habet ad Obad.*

Digitized by Google

„ *Vſ. 16. jam abeunt a fixo ab ipſo ſignificatu. Aliud eſt* „ aduri æſtu Calicis venenati *jam hauſti*; *aliud* æſtuare „ aviditate *edendi & bibendi.*" Invenuſtus enimvero mortalis ſum. Nec quum longus ſum in *Originibus*, intelligor: nec quum brevis, ut nunc, qui tamen *ſummam rei* diſtinƈte ſatis a me poſitam autumabam. Licetne ergo provocare a Cl. *Drieſſenio* nec-legente, ad legentem? Id commodius, credo, quam ut oſtendam Virum Doƈtiſſ. mentem meam ſubvertiſſe.

Suave quid. Altera cerula *Critica verſui 6.* addita. Agitur de vocibus תפל *ſputans*, *jejunum*; ex meo ſenſu; & ריר חלמות *ſaliva ſomnolentiæ*; quam pro *Rabbinico*, *albumine vitelli*, vi *Linguæ*, & *ſententiæ*, ſubſtitui. Ad hæc Cl. *Drieſſ.* „ *Fateor locum eſſe difficilem*, *quia vox non amplius* „ *occurrit. Sed quid opus eſt ire in Arabiam? Contineamus* „ *nos intra Hebraiſmum Biblicum. Literam ſi in priore* „ *membro premimus*, *intelligitur certe* aliquid quod come- „ ditur, *ſed non* abſque ſale. *At vero* ſputans *quodvis*, „ *&* ſalivam ſomnolentiæ, *nunquam comedimus vel* cum „ *vel* ſine ſale." Aciem judicii penetrantiſſimam! Reponantur quantocyus vetera illa, *inſulſum*, cum *Albumine vitelli.* Expeƈtemus tamen; nam necdum omnia luſtrata. „ *Ex Jer.* 23: 13. *apertum eſt*, *ſignificari* inſulſi- „ tatem, *ἀτοπίαν*. *Vel ſi mavelis* abſurditatem. *Quare* „ *omnino videtur olim fuiſſe verbum* תפל abſurdum eſſe: „ *vel ſi mavelis* contortum diſtortum perverſum eſſe." Ergo ad *Logicam* Cl. *Drieſſen.* concludendum, *Abſurdum* eſſe *aliquid quod comeditur* non *abſque ſale* tamen. Jam ſentio, unde multis hominibus *palatum abſurdum* veniat. Eſitant nempe quotidie *abſurda*. Eſitant *contorta*, *diſtorta*, *perverſa*, nam תפל hæc ſignans, ſimul *vi literæ* conſignat *aliquid quod editur.*

Cona- Pergit V. Cl. „ *Et quid ſi illud verbum legatur 2 Sam.* „ 22:

Digitized by Google

„ 22: 27. תתפל. *Legitur equidem Pſ.* 18: 27. תתפתל; *tus Criticus.*
„ *ſed* ת *Characteriſtico extruſo, & per Dageſh compenſato,*
„ *opus non eſt dicere factam inſuper tranſpoſitionem radica-*
„ *lium* פ & ת, *ſiquidem eſt verbum ejuſdem ſignificatus*
„ תפל *ſic ut utroque loco idem dicatur, ſed verbo non uno,*
„ *una litera variante. Et ne per verbum* תפל 2 *Sam.*
„ 22: 27. *Deo* quid abſurdi *tribuamus, ſignificet* תפל,
„ *quemadmodum* פתל, *in Niph. non tantum* contortus
„ diſtortus fuit, *ſed & luctatus fuit, & in Hitpah. non*
„ *tantum* contortum *ſed &* luctatorem ſe præbuit. "
Inſeratur, poſt tam Capitalem Criſin, quantocius in *Le-xica:* תפל *abſurdum eſſe:* item *contortum:* inde תִּתַּפָּל 2 *Sam.* 22: 27. ſonat *Luctatorem agis*, atque cum תתפתל *Pſ.* 18: 27. intime conſonat, & conſpirat. Quid *Cocce-jo*, quid *Altingio*, quid aliis principibus viris, de iſto תתפל viſum fuerit, reperies in *Inſtitut. Grammat.* p. 482. 483. noſtrumque ibidem conatum.

A digreſſiuncula *Critica* in viam redit Noſter, ſic re- *Cl.*
ſumens: „ ריר *in genere ſignificat* FLUERE. *Vid. Lev.* Drieſ-
„ 15: 3. *inde* ריר ſaliva, 2 *Sam.* 21: 13. *Quid ſi jam* ſen.
„ *totam dictionem Metaphorice accipiamus*; An incondi- *ferme*
„ tum abſurdum ſermonem ſine ſale eſt qui comedat? *noſter*
„ *Vide conſimilem phraſin* verba comedere *Jer.* 15: 16. *factus.*
„ Et an ſapor in effluvio ſomnolentiæ? *In ſermone qui*
„ *fluit ex ore ſomnolenti, vel* in ſermone ſomniantis; *ſic*
„ *convenit cum* τοῖς LXX. *& cum nexu. Lubentius quidem*
„ חלמות *verto* ſomnium *quam* ſomnolentiam; ריר *eſt pro-*
„ *prie quid quod* fluit ex ore; ſaliva; ſputum. *Sed hic*
„ *eſt* ſermo *non pluris faciendus nec plus ſapidus quam ſpu-*
„ *tum:* " Totum jam *meum* cernis Cl. *Drieſſen.* nam qui in ריר חלמות *ſalivam ſomnolentiæ*, vel ſi mavelit, *ſomnii*, non addicentibus licet *Verſionibus*, & *Lexicis*,

 (quin

Digitized by Google

(quin contra ſuam ipſius auctoritatem; nam in *Dilucidatione Analytica* habes *Albumen vitelli:*) qui, inquam, meum hocce admiſit, quo tandem ore, quo colore, תפל in hac ipſa ſerie pro *ſalivante*, & *jejuno*, recuſabit? niſi ipſe in ריר חלמות incidere pulchrum judicet. LXX. dederant ἐν ῥήμασι κενοῖς, *rem* videlicet, non *figuram* exprimentes. An omne κενὸν Cl. *Drieſſenio* eſt *ſomnium*? Iiſdem תפל infelicius adhuc ἄρτος *panis*. Egregium vero fontem, ad *proprietatem* alicujus vocabuli figendam.

Liberalitas. *Vſ.* 26. Ibidem רוח pro *reſpirio* ſumſi. *Conſideratio* V. Cl. ſic ſonat. „ *Eum eſſe ſignificatum* τοῦ רוח *non conſtat* &c. *Ceteroquin ſi per ſe eam ſpectes interpretatio non abludit. Cum nexu tamen magis convenit mea aliorumque interpretatio.*" Conferet ergo illam, & quidem non unam, qui volet; quin, ſi cum fundamento poſſit, præferet.

Caput Septimum.

Illiberalius quid. In *Caput* VII. multis ſalebris interciſum, una tantum notula incubuit ad *vs.* 6. *Dies mei leviſſime mihi de tela fugiunt; & conſumuntur expirante trama expectationis.* Habes pulcherrimam *Allegoriam*, & præiverant mihi, ut monui, magni Interpretes; qui ultima באפס תקוה dederant, *defectu fili*. Horum in numero etiam *Merc.* & *Cocc.* Cl. *Schmid.* malebat cum aliis, *ſine ſpe*, addita ratiuncula, quod תקוה extra *conſtructionem* inprimis ſit *ſpes*. Nempe in *Lexico* ſuo obſervaverat *Joſ.* 2. 18. תקות חוט השני *funiculum fili dibaphi*, in *conſtructionis* forma poſitum: unde an תקוה abſoluta forma eandem ſignificationem obtinere queat, addubitat Cl. *Theologus*. Addidit a-

Digitized by Google

aliam rationem, adhuc leviorem, & quæ, ut dicam quod res eſt, ne in mentem quidem cuiquam venire deberet. *Non memini*, inquit, *uſpiam in Scriptura Comparationem cum* tela *aut* textura *inſtitui ratione terminationis ex defectu: potius vero* finis velox *indicatur per* abruptionem fili *facilem*, *& ſubitaneam Jeſ.* 38. 12. Ex mente ergo *Theologi Argentoratenſis* locus *Jeſ.* 38. 12. nihil commune habet cum noſtro hocce. Appellavi *miram Criſin*; tanquam ſi *filum* non æque dici poſſet *expirare* heic loci, quam *abrumpi*, apud *Eſaiam*. Ad hæc Cl. *Drieſſen*. „ *Recta mihi videtur* Schmi- „ dii *obſervatio quia non reſpicitur ad vitam* deſituram, *ſed* „ *tam* velociter deſituram." Nimis celerabat Noſter. Perpendat primo, quid Cl. *Schmid*. voluerit, & dein, ſi poſſit, defendat. *Conſumuntur ſine ſpe*, per ſe nec *tardum*, nec *velox*. Ex membro *priore* jam de *Velocitate* conſtitit. Infelix ergo & altera inſtantia. „ *Poſterius ex interpreta-* „ *tione V. D. nihil amplius diceret*". An ergo *Schmidius* vertens *conſumuntur ſine ſpe*, amplius quid dicit, quam ego dans, *conſumuntur expirante trama expectationis?* An non meum figuratius, pleniusque, in eundem plane ſenſum? Noſter erat Cl. *Drieſſen*. in *dilucidatione Analytica ſua*, ubi ipſe ſatis expreſſim: *Ita ut non ſit quod expectem*. Nunc, ut a me diſſideret, ſecum, ut video, diſſidium fecit. *Tertia* ſequitur inſtantia. „ *Dein* תקוה, *quod ſolum uno* „ *in loco Joſ.* 2. 18. 21. *eo ſignificatu venit*, *non dicit* filum „ *qualecunque*, *ſed vi Originationis* (*uti recte* Stockius) *pri-* „ *migenie dicit* motum & tranſlationem ad certum termi- „ num; *ſpecialius autem* congregare ſe ad certum locum, „ funiculum, *qui motu & congregatione filorum fieri ſolet*, „ *eſtque ſic non* filum *ſed* funiculus". Illam *Originationem Stockianam* caſſa nuce non emerim. Ex *uno*, *alterove*, loco, quanta ſit amplitudo vocabuli תקוה quatenus *funiculum*, *filumve*, notat, dijudicari nequit. Sufficit ſi *Dia-*

Inadvertentia.

Noſter eſt Cl. Drieſſen.

le-

Digitized by Google

lecti ad *filum* æque ac *funiculum* præeant.

In ſubtiliorem diſcuſſionem, quæ *Origini* conſtituendæ debetur, me non immitto: & finio in *quarta inſtantia*, qua meque ſeque ita jugulat Cl. *Drieſſen.* ut ambo tamen intacti maneamus: „*Deinde obſcurat hæc Verſio veram* „ *Jobi mentem, quæ eſt in hac vita Spiritualem & corporalem* „ *ſtatus ſui reſtitutionem, talem qualem nos ſæpius indicavimus, ſperandam non eſſe*". Jam viſum, meum *exſpirante trama expectationis* nihil differre a Cl. *Drieſſenii* illo, *ita ut non ſit quod expectem*, niſi quod hoc ſimplex, illud figuratum. Quæſtio ſupereſt, agatne *Jobus* de *mortalitatis conditione acerbiſſima* in *genere*; an de *miſeria extraordinaria* qua nunc oppreſſus jacebat, & unde ſe emerſurum deſperabat. Ego prius prætuli, ob rationes in *Comment.* exhibitas; ſi Cl. *Drieſſen.* poſterius non poſuerit, ut nunc, ſed ex *ſerie* evicerit, ei lubentes accedemus, atque iſtam *tramam expectationis* quam facillime iſti tunc ſenſui adaptabimus. Qui notam meam legerit, tam illiberaliter mecum agi mirabitur: nam diſerte dixi bonum eſſe ſenſum, ſive reddas, *deficiente trama*, ſive *deficiente expectatione*; ſed utrumque eleganter poſſe conjungi, ad *Allegoriam* complendam. Eſt genus Veteribus adamatum, & in ſtilo ſublimiore *Orientis* præſertim regnans. Si cujus palatum talibus non adficiatur, ſuo in guſtu, ſenſuque, eum abundare ſinemus. Caveat tamen ne carpat, ad quod adſpirare forte ſuamet culpa nequit.

Caput Octavum.

Cavillatiuncula. Ad *Caput* VIII. vix operæ pretium faciemus. *Vſ.* 6. hanc cerulam reperio. „ *Non eſt nova inſtantia ad Jobum* „ *Hypocriſeos arguendum, ſed promiſſum reſipiſcentiæ quam* „ *ſua-*

ꝗ *ſuaſerat vſ. 5. annexum &c.*". Suave, ſupra quam dici poteſt, & conſideratiſſimæ ſpecimen Conſiderationis! Ego *notam* meam in tria membra diviſi. Ad prius *conditionate* elatum, *ſi purus rectusque tu*, cum altero *promiſſionem ferente* per *conditionem* iſtam connexum, annotaveram, *Jobum Hypocriſeos taxari quia Deus ſuper eum non evigilabat*, vel *æmulabatur*, ad eum ex tanta hac Calamitate vindicandum. Hoc qui negat, quid neget, & cur neget, plane mihi ne attendere quidem videtur.

Vſ. 13. Exhibui *Originem* vocabuli חנף *Hypocrita*, in *Loripede*, ſive *eo qui ex intortione pedis claudicat*. Eſt, ut quivis ſentit, *imago Hypocriſeos vitio* pingendo unice apta. Diſſentit tamen Cl. *Drieſſen*. „ *Claudicare non exprimit id quod verum* Hypocritæ formale *eſt*; *ſed quod* „ *ipſi cum aliis commune eſt.*" Cum quibus? an cum *probis?* Id vero prohibeat Deus, ut *Claudicatores* appellentur. Non uniatur anima mea illi ſocietati. Cum *improbis* ergo. At hi ſi *aperte nequam*, nemo eos *claudicare* dixit. *Claudicat* vel potius *non recto talo incedit*, non Ὀρθοποδεῖ, qui virtutem *ſimulat*, & *Hypocriſin exercet*. Adeone exciderat noſtro *Theologo* illud, Ὀρθοποδεῖν πρὸς τὴν ἀλήθειαν τοῦ εὐαγγελίου, *Gal.* 2: 13. 14.?

Hypocrita חנף *quaſi* Loripes.

An & *Apoſtolum* dicet *Verum formale Hypocriſeos* minus recte ſignaſſe? Sed video quid Virum Clariſſ. impulerit ad notulam non conſideratiſſimam. Ipſe jam *Tract. Homo Vet. & Nov.* hujus verbi *veram Originationem* & *notionem Hebræam* tradiderat in *pollutum eſſe*, & *quidem vitio aliquo interiore*, *velato*, *vel obnupto*. Hoc in officina *Metaphyſica* conflatum. Dicat nobis primo Cl. *Drieſſen*. unde venerit *Latinum* illud *polluere*; & quid differat a *Contaminare*; itemque ab *inquinare:* & tum videat.

Vſ. 18. Particula אם ſeriem impedit. Ut expeditior ea eſſet, aliquid in medium tuli, quod *non ultra Con-*

Mater pro materno ſolo.

jecturam valere volui: atque ſub hac cautione אם *Matrem*, pro *Materno ſolo* ſumi poſſe indicavi. Qui *conjecturas* prudenter propoſitas ex *Literis* excludit, viam veſtigandæ veritati occludit. Taxor tamen, quin & ſalſiuſcule tangor, „ *Sed quid opus illis quæſitis illa generis* „ *Enallage*, & Matria *facienda ex* Patria? *Quæſo quid hic* „ *ad rem facit ſive arbor hic deſcripta*, *impii fortunati Em*„*blema*, *ſit conſita in* ſolo patrio, *vel ſecundum V. D.* „ materno, *an vero in alio quovis. Attenditur modo quid* „ in ſolo, fundo, ſuo *luxurioſe germinans.*" Facete *Matria* mihi objectatur; quaſi ad *Latinæ Linguæ* legem loqui deberent *Orientales*: aut quaſi *Mater* pro *Materno ſolo* eſſet *ridicularium* quid. Utinam ſemper ſic tantum *Ridiculus* reperiar. Rogat, *ſecundo*, Vir Doctiſſ. necdum joco dimiſſo, *quid differat*, *in ſolo paterno*, *vel ſecundum me materno*, *conſita ſit arbor hæc*, *improbum pingens*, *an in quovis alio.* Pro *conſita ſit* ponere debuiſſet *Ariſtarchus* meus, *abſorbeatur*, *exſcindatur.* Si differentia forte necdum ſentiatur, monebo, tantum intereſſe, quantum inter *Ignominiam publicam*, *ad poſteroſque tranſmittendam pro Exemplo:* & inter *ignominiam occultam*, *oblivioneque ſepultam.* Qui in *materno ſolo exſcinditur* improbus fortunatiſſimus, qualem *Bildadus* cenſebat *Jobum*, inter *notos* non tantum, & *ſuos*, *infamis* redditur, ſed ad omnem poſteritatis memoriam infamatur, atque ſeculis cunctis

Prius Cl. Drieſſenii. — *Alter.*

— *Triſte jacet evitandumque Bidental.*

Qui contra alio, & alieno, in ſolo male periret; periiſſet tantum; reliqua *diritate ignominiæ*, & *infamiæ* non degravatus. Hæc ita defenſa ſunto, ut אם pro *Matre*,

ſi-

ſive *Materno ſolo*, ultra *Conjecturam* propterea non evaleſcat.

Caput Nonum.

Si Capiti huic nihil omnino adjeciſſet Cl. V. perſonæ ſuæ dignitati melius, credo, conſuluiſſet.

Ad *Vſ.* 7. *precarium* dixi, & *frigidum*, quin *temporibus contrarium*, quod nonnulli cogitarint de *Triduanis Ægyptiorum tenebris*. Nempe ante *Exitum Iſraëlitarum ex Ægypto* vixiſſe *Jobum*, indubitanter tenemus. Eadem ſententia ſedet Cl. *Conſideratori:* & tamen hic apponit: „ *Sed cur? vide quæ nos habemus p.* 170. *quæ cum triduanis illis tenebris pulchre conſpirant.* " Nempe ibi *Job.* 26: 12. 13. alluſum ſtatuit Noſter ad *Miracula Ægypti* poſtea demum extitura: ad quam rationem & nunc *triduanas illas tenebras* anticipet *Jobus*. Talibus refutandis me imparem profiteor. Qui *rationem* non curant, nulla *ratione* convinci poſſunt.

Prolepſis Cl. Drieſſ. ſoli placitura.

Ad *Vſ.* 9. pulchram hanc miniatulam aufero. „ *Quæ porro habet ad hunc Vſ. legi poſſunt; omnia hactenus relinquuntur incerta.* " Sic ratio & religio facere jubent; quum nihil certi habemus. Semet ludunt, qui incertiſſima, quin ludicra, pro certis, & *Apodictice* demonſtratis, venditant. An tamen omnia *hactenus incerta* a me *relicta ſint*, æquiores Arbitri dijudicabunt.

Mira liberalitas Cl. Drieſſ.

Vſ. 30. Sub finem ſubmonui, *Jobo unice*, in hac acerrima ſui defenſione, *ante oculos verſari Cauſæ ſuæ bonitatem*, *vitæque totius innocentiam* &c. *eamque virtutem limpidiſſimam*, *ac ſpeculo clariorem*, *deſignari nunc Emblemate* aquarum nivalium &c. &c. &c. Ad hæc *Theologus* noſter: „ *Sed an non intelligit omnis virtutis*, *ſinceritatis*,

Singularis in me candor.

 „ *prin-*

„ *principium unicum*, juſtitiam imputatam? *an hæc non* „ *ſemper ut indivulſe connexa intelligit?* Nihil in hac gemina interrogatiuncula *æruginis*. Candidiſſimi ſinceritas pectoris ſpeculo nitidius inde relucet. Ne nives quidem candidiores. Egone ut *Fidem Jobi in Meſſiam* ejuſque *Juſtitiam* labefactem, qui toties totieſque eam confirmatiſſimam dedi? Egone ut hanc *Fidem ſpiritualis vitæ unicum principium*, *Radicemque* omnis *virtutis*, eſſe addubitem? Atqui paulo ante periodum a Cl. *Drieſſenio* excerptam, Cl. *Schmidii* criminationem a *Cocc.* noſtro depellens, diſertis verbis dixeram, *Jobum* in *Sponſore* utique *cenſendum*: atque etiam *ſerium Sanctimoniæ ſtudium ſine fide Juſtificante non poſſe concipi.* Quadrat ergo in Carptorem meum Amiciſſimum:

Non videns ipſiſſimis verbis a me conſignata.

—— Fragili quærens illidere dentem
Offendit ſolido ——

CAPUT DECIMUM.

Conſideratiſſima criſis Cl. Drieſſ.

Vſ. 1. Infinita vis doloris *Jobei*, aliquid laxamenti quærens in querelis, ſic erumpit, *Dirupta crepat anima mea* &c. Hanc certiſſimam poteſtatem, una cum *Radice* נקט, ex *Dial. Arabum* reſtitui, atque adſtructam dedi; monuique etiam *Rad.* קוט, ad quam ʼΑνομαλῶς noſtrum נקטה referri ſolet, eandem habere *Originem*, atque a *diſſiliendo cum fragore* emanaſſe *ſecundariam* vim *gravioris tædii*. Hæc non concoquens meus Cenſor, „ *Quæſita eſt*, inquit, *illa ex Arabiſmo notio. Cur reſ-* „ *puit* Hebræam notionem *receptam* & קוט *faſtidire, fa-* „ *ſtidio, tædio adfici? An notionem illam Arabicam ſubje-* „ *ctis omnibus applices, ipſi etiam Deo, Pſ.* 95: 10. *Apa-*
ge:

„ *ge: quam recte dicitur* cum tædio adfectus tuli, *tam illud* „ *incongrue.*" Ut video paululum exarſit Cl. *Theologus*; atque neſcio quid indignationis Ei commovi, quod inclementius illud *Apage!* extorſit. Et cur quæſo? Quia *Pſ.* 95: 10. ex mea *Origine* jam vertendum erit, *quadraginta annos diruptus fui propter generationem hancce.* Quanta incongruitas! Veretur, credo, Viri Zelus ne quid blaſphemum ferme, certe תפל *ſalivans*, & *jejunum*, ex calamo meo exciderit. Atqui *dirumpi* illud meum quid aliud quam *tædio adfici*, *diſtædere*; *præ tædio diſſilire?* Sed indecens eſt formula, & Deo injurioſa. Itane vero? Quid tunc *Eſechiele* fiet, qui *Cap.* 6: 9. de *Deo* auſus נשברתי את לבם הזונה *fractus ſum cum corde ipſorum fornicante.* Quid *Eſaia*, qui *Cap.* 1: 14. *Deum* inducit ſub *onere* velut *fatiſcentem.* Quid *Sacris Scriptoribus* in univerſum, quum quid ἀνθρωποπαθῶς enunciant, θεοπρεπῶς intelligendum? Omnibuſne illis ſuum *Apage!* intorquebit Cl. *Conſiderator?* Suſtineo me: neque Cl. *Theologo* fundamenta *Linguarum* non ſolum, ſed & *Scripturæ* ipſius, hoc pacto ſollicitanti gravis incumbo. Quid? an non in *Lexicis* ipſis occurrebat קוט *ſcindi*, *diſſecari moleſtia*, vel *contentione*, quam *tædium*, *languor*, *dolor*, *comitetur.* Cui hoc in *Linguis* incongruum, ei quid congruat, neſcio, niſi hoc, ut a *Linguis* religioſiſſime judicium abſtineat, ne incongrue judicando religionem ipſam minuiſſe reperiatur.

Vſ. 6. Criſis Cl. *Drieſſenii* ſic habet. „ *Quid opus eſt* „ *Jobo tam cruda tribuere? ſunt hæc a mente Jobi aliena.* „ *Non in eo ſitum eſt verum formale exceſſus Jobæi. De* „ *quo nos in Prolegom:*" Atquin, niſi tam *cruda* ex ore emiſiſſet *Jobus*, ubi eſſet *exceſſus?* Hæc per univerſum *Commentarium* fuſa, non ad unum verſiculum debent carpi, ſed per Examen totius *Hypotheſeos* revinci. Si *Altera itemcoctiſſima.*

 per

Digitized by Google

per *mentem* intelligas, ut par eſt, *id quod Jobus* tunc ex *Adfectu* ipſum abripiente ſenſit, & verbis iſtis ſignificavit, hæc adeo *a mente Jobi non ſunt aliena*, ut quicquid eſt aliarum interpretationum inde plus minuſve videatur deflectere. Sin *Mentem Jobi* vocet Cl. *Drieſſen.* principium illud *ſanctificatæ rationis*, & *Fidei*, quod nunc per *Adfectum æſtuantem* opprimebatur, captio erit, non ſane decora.

Tertia multo providentiſſima.

Vſ. 15. Ultima verba ſic ad *ſeriem*, & *mentem conturbatam Jobi*, converto: *Satur ignominiæ & Spectator adflictionis meæ.* Id *Tragice* conceptum, atque enunciatum, explicui, *Infami ſupplicio meo ſupervivens non ſolum, ſed eidem velut adſtans, idque inſpectans.* In ea *Figura* pedem fixi. Dixi tamen, ראה pro רוה forte accipi poſſe, *Ebrius adflictionis meæ*, atque ita cum *præced.* שבע *ſatur ignominiæ* cohærere. Huc incumbit *Criſis*, ſic ſatis mollis. „ *Fateor ſenſus non eſt incommodus. Sed ſic literæ* „ *mutatio fit ſine neceſſitate. Quidni* שבע *eſt infinitivus* „ *Prov.* 20: 13.*? Et certe Cocceji, aliorumque, verſio eſt* „ *magis Emphatica.*" Adeone Cl. *Conſiderator* ne *Verſionem* quidem *meam* a ſe propoſitam conſideravit?

Quarta omnem ſuperans ſubtilitatem.

Vſ. 16. Nodum intricatiſſimum ita expedire conatus fui, ut *Jobus* ſe comparet *Leoni* qui *celſus quum iret*, *circumdatus fuerit ſubita indagine Dei.* Ad hæc Cl. *Drieſſen.* „ *Nihil certe habet incommodi mea aliorumque verſio. Ne-* „ *xus illud* tanquam Leo *rectius ad Deum refert*, *qui heic* „ *repræſentatur ut tremendus adverſarius.*" Quid tum poſtea? An non *tremendus adverſarius* manet Deus, qui *Leonem animoſe incedentem*, *Jobum*, *caſſibus* ſuis *circumcinxerit?* Dilutius adhuc: „ *juſtum eſſe* animoſum *inſtar Leonis* „ *notiſſimum eſt*, *at* celſum ire *ut Leonem*, *peregrinum pror-* „ *ſus.*" Stupeo, quum talia ſatis animoſe in me deſtringi video, ſub Oculis *Belgii*, *Orbiſque Literati.* An ergo *Cel-*

Digitized by Google

Celſus & *Animoſus* non unum idemque ſignant? An non ipſum noſtrum גאה *erectus*, *excelſus fuit*, tribuitur *Leonibus*? En aliud adhuc telum. „ *An etiam non ſit coacta illa conſtructio Hebræa*, & accentus diſtinctivus *vetet illud* „ ſicut Leo *connecti cum verbo* גאה *judicent alii.*" Hoc vere eſt *omnem Lapidem movere*, etiamſi in Caput proprium recidere debeat. Qui aliquid in *Accentibus* intelligunt, meum multo nervoſius ſentient. Quod ſuum eſſe voluit V. Cl. dans, in *Dilucid. Analyt. An erigeretur?* nempe *Caput meum*; melius aliis reliquiſſet; eſt enim omnium infeliciſſimum, ob tres *quatuorve* rationes, quas promere nec lubet nunc, nec neceſſe eſt.

CAPUT UNDECIMUM.

Vſ. 4. Tango uſum elegantem verbi לקח *cepit*, *accepit*, in *conceptu*, & quidem ſpeciatim *palmæ*, quum *flore ſeminis adſpergitur*. Nota res ex *Hiſtoria Naturali*. Quantus in ea Cl. *Drieſſen.* hinc cognoſcas: „ *ſi illa opinio*, inquit, *ſit fabuloſa ſaltem inſerta ergo ex illa Hypotheſi Lingua Hebræa ficta formataque eſt ad exprimendam nugacem & fabuloſam Arabum opinionem.*" Satin' *Nugatores* videmur, qui ex *nugacibus*, & *fabuloſis*, commentis, non *Jobum* tantum illuſtremus, ſed & *Linguam Hebræam* inde *fingamus*, ac *formemus?* Quid dicam? Si tacuiſſet Vir Doctiſſ. *Philoſophus* manere potuiſſet. *Suaviculum. quid.*

Vſ. 11. Ob uſum illum ſignatiorem quo לא *Nihilum*, τὸ *μηδὲν* converto, ſic ſtringor. „ *Supponit V. D.* τὸ לא „ *ſubſtantive ſumi*, *ſed ſi vel adjectivum ſit: an etiam ſubſtantivum quod potius* אפס & אל, & *ſi vel ſubſtantive* „ *venit*, *an unquam venit ut* ſubjectum, *an vero ſemper* „ *ut* prædicatum? *Ad hæc V. D. non attendit. Ego ha-* *Argumentum.*

„ *Be-*

Digitized by Google

„ *ctenus locum offendi nullum ubi veniat ſubſtantive*, *certe* „ *ubi veniat ſubjective.*" Satin' hæc perplexabilia? Quod nondum offendit Cl. *Drieſſen.* a me productum, & adſtructum reperiet, *Job.* 4: 6. Tota Ejus *Hypotheſis* ne in לא τὸ μηδὲν diſſiliret, periculum erat; alias ibi locus fuiſſet uſum huncce refellendi: ut & *Cap.* 4: 21. ubi exhibui לא נסע *Nihil convulſum* i. e. *diſſipatiſſimum* & ut ſic dicam *Nihiliſſimum.* Multo plura adhuc *Index* ſiſtet curioſis. Ea excutere non valde tutum Cl. *Conſideratori.*

Facilitatis in me Exemplum ſingulare.

Vſ. 18. Correxi quod Adoleſcens dederam ex *Arabiſmo* חפרת, *protegeris*; inſinuans nunc iſtam vim propagatam a *fodiendo*, & *foſſa ducta circummuniendo:* eamque *fodiendi* notionem hic commodiſſimum præſtare ſenſum. Cl. *Drieſſen.* in *Dilucidatione Analytica* non dedignatus immaturius meum judicium ſequi, & ipſe vertens ibi, *Protegeris*, etiam maturius hocce *ſuum* facere voluit: „ *Recte & ego cum ipſo meum* protegere *miſſum facio*, & „ *quemadmodum ipſe accipio.*" Gratia cumulatior fuiſſet, ni addidiſſet V. D. „ *Sed non opus eſt hoc ex Arabiſmo* „ *diſcere: docet hoc verbi Hebræi ſignificatus*, & *rei natu-* „ *ra.* חפר *eſt* fodere, *ſicut* foſſæ *circa urbium mœnia*, *vel* „ foſſæ ducuntur *ad cohibendos greges.*" Non diſcitur hoc ex *Dialecto Arab.* ſed ex ea illuſtratur, atque confirmatur. Mira res. Anno præterito *Protegi*, per conjecturam ex *Arabia* a me productum, meruerat inſeri in *Dilucidationem Analyticam* Cl. *Drieſſenii*, ibique tanquam dubio vacuum comparere. Unde ergo tam ſubito in odium adducta *Arabia*; & quidem tantum, ut pulvis ejus de pedibus excutiatur? Dicamne, poſt *novam Verſionem Jobi*, & *Hebræo-Arabicum* illud, quod iſto in Monumento relucere dixi, ne nomen quidem *Arabicæ Dialecti* amplius ſufferri?

Quid

Digitized by Google

Quid ſit, neſcio: neque in ſecretiora illa curioſus irrumpo.

CAPUT DUODECIMUM.

Ad *Vſ.* 4. annotare placuit Cl. *Conſideratori.* „ *Me-* *Conſide-*
„ *rentur equidem hæc expendi; ſed tamen ſimplicius eſt ver-* *ratum*
„ *ba* קרא *&* ענה *ſueto ſignificatu accipere* &c." Sentio *quid.*
univerſum Commentarium meum tali *virgulæ* patere: & nil faciliuseſſe, quam ut totus, quantus quantus ille, fortiter iiſdem notulis compungatur.

Vſ. 5. Iterum annotatum. „ *Simplex videtur V. D. Ver-* *Aliud.*
„ *ſio, & meretur expendi.*" Contentus ſum: nec aliud quicquam requiro.

Vſ. 6. Converſo ſtilo. „ *Mea Verſio eſt ſimplicior, &* *Item*
„ *magis facit ad ſcopum ſequentis. Vide me ad h. l.*" Et *aliud.*
ego eam *Vertendi rationem* a *Deodato*, & *Clerico*, allatam, attigi, atque ut *ſat rotundam* laudavi. Habet ergo iterum Cl. *Drieſſen.* materiam *conſiderationum*, quas *Univerſo Commentario* noſtro apponat.

CAPUT DECIMUM TERTIUM.

Ad *Vſ.* 10. Notatur denuo ſatis benigne: „ *Certe me-* *Benig-*
„ *rentur hæc expendi. Vide tamen Cap.* 31: 27. *Pſ.* 101. 5. *num.*
„ *Pſ.* 51. 8. *An forte* in re occulta, in myſterio, בסתר,
„ *viis Dei cum ſuis myſterioſis in quibus vos ex nulla certa*
„ *ſcientia, ſed ex præjudicio veſtro pronunciatis.* Venient forte, qui apponent, *non meretur expendi.* Certe alieniſſimum eſt, & δὶς διὰ πασῶν diſſonans ab eo, quod hic requiritur.

Digitized by Google

Dorſum luti. *Vſ.* 12. In *Dorſa luti* hæc ſtrictura incidit. „ *Dorſa* „ *luti tamen ex Arabibus non citat. Quæ quæſo elegantia* „ *in* Dorſo luti *in hoc negotio? Quid cogit heic alium dare* „ *ſignificatum quam Cap.* 15. 26." Nil provulgatius, quam ut *Dorſum* apud *Arabes* veniat pro *Robore* ſive *hominis*, ſive *argumenti*, inter pugnandum. Id hic unice quadrat.

Quid ergo ſibi velit *Conſideratio* hæc, non ſatis percipia. *Dorſa* ſic ſumi, citatis *Arabibus* adſtruxi. Deſideranturne jam ex *Arabibus* inſuper *Dorſa luti*, pro *ſubſidiis infirmis*, *ineptisque?* An *lutum* non ubique *lutum?* Enim vero *pugionem plumbeum*, atque *ficulneum argumentum*, ne jam dicam *Dorſum luteum*.

Recoctum quid. *Vſ.* 14. hæc reperio. „ *Adſurgerem* V. D. *ſed dictio*, carnem ſuam ſuis tollere dentibus, *illud ſignificare nequit*, „ *vel aliud dicere*, *quam* in ſuummet corpus ſævire, *ſe ipſum dilaniare & hoc convenit cum nexu* &c." Nempe Cl. *Drieſſen.* anno præterito dederat, „ *propter quid auferam* „ *carnem meam dentibus meis?* i. e. *cur in proprium corpus* „ *injurius ero*, *& ſæviam?*" Durum. Id nunc ita emollit, ac ſi ſenſus eſſet: „ *ſilere*, & *expirare ac mortem mihi* „ *concitare præſentiſſimam*, *unum idemque eſt.*" Durius. Duriſſimum, quod ſubditur: „ *Occidi equidem nunc debeo*, „ *ſed non ego*, *ſed Deus me occidat*: &c." Quod a Cl. *Schmidio* prolatum, ut crudum plane rejeci, non ſatis decore, ut coctum, recens, ac dubio vacuum, nunc denuo mihi apponitur, recoctumque datur.

Generoſum. *Vſ.* 22. Valde mihi hic placere poſſem, ſi gloriola ducerer: nam Cl. *Drieſſenio* ita me dilaudare viſum: „ *ſatis recte in hoc loco hæc ſeſe habent ſecus ac in Capite antecedente Vſ.* 4. *& pariter cum meis legi velim.*

CA-

CAPUT DECIMUM QUARTUM.

Vſ. 6. Satis molli manu. „ *Nihil repugnarem. Sed ille* Remiſſum.
„ *ſignificatus* § חדל ceſſare a moleſtia *non probatur.*
„ *Notat tale ceſſare quod* defectum *involvit*; *eſtque ipſiſſi-*
„ *mum verbum quod* vitam ceſſantem *exprimit Pſ.* 39. 5.
„ *Quare meæ aliorumque Verſioni inhæreo.*" Diceres me ſola in arena aliquid cornicatum de חדל. Atqui hic eſt ſenſus, quem *Doct. Belgæ* adoptarunt; quum חדל *laxum eſſe*, *laxari*, ultro huc invitet. Probationem ſi deſideret Cl. *Drieſſen.* inſpiciat *Cap.* 3. 17. חדלו רגז *laxantur a concuſſione.* Alterum illud, quod Cl. *Drieſſen.* calculo ſuo firmatum voluit, ſine *Parentheſi* non poteſt expediri; atque ὕστερον πρώτερον inducit, Ὁμηρικῶς. Lectiſſimum, & Lectione plurima ſubactiſſimum, prodit judicium, quod ſubditur. „ *Mox vers. ſeq. eundem habet ſignificatum. Quis*
„ *credat unum idemque Verbum fere uno halitu prolatum tam*
„ *diſparata dicere?*" Nempe *ceſſare a moleſtia*, & *ceſſare a vita.* Anguſte judicat, qui anguſte habitat. Legat Cl. *Drieſſen. Veteres Tragicos* tantum; ne nimis eum onerem; & ſcrupulis ſuis ſemet ipſe levabit. Sed ne eſt quidem *ſignificatus idem*; nam לא תחדל ibi valet *non flacceſcit*, per λιτότητα, pro *vegetus eſt.*

In *Vſ.* 12. 13. 14. 15. una ſpongia *Verſionem*, & *commentationem*, delet. „ *Quæ ad hos verſus commentatur*, Magna ſpongia.
„ *abeunt a vera Hypotheſi*; *ſi placet illum meque ad illos*
„ *verſus lege.* Sua magis quam mea Cl. *Drieſſenio* placere, nec ego, nec quiſquam mortalis, mirabitur. Iterum materia pro *Conſiderationibus perpetuis*, ad *perpetuum* meum *Commentarium.*

Vſ. 16. Hiſce pauculis expedior. „ *Nimis duriter lo-* Benigniſſimum.

 „ *quen-*

Digitized by Google

„ *quentem facit Jobum*, & *perperam heic rurſus* τὸ לא
„ ſubſtantive & ſubjective *accipit: ita nunquam venit, ne-*
„ *que Jeſ.* 55: 1." An metuebat Cl. *Drieſſen.* ne locum iſtum *Jeſajæ* pro *uſu ſubſtantivo* laudarem? Eſt quod gratias ei referam, quod ita imbecillitati judicii mei occurrere e longinquo dignetur. Reliquis ſatis factum *Cap.* 11: 11. ſupra.

Caput Decimum Quintum.

Sui ſemper ſimilis Cl. Drieſſ.

Vſ. 18. 19. Sic dimittor: „ *Quos ego per* Sapientes il-
„ los *intelligam jam dixi in Dedicatione. Id ſaltem moneo*
„ *verba Vſ.* 18. *pro genio Linguæ verti debere Imperſo-*
„ *naliter, quod Patres ipſorum* celatum non eſt, *vel,*
„ *quod Patres ipſorum* celati non ſunt. *Crepat igitur Eſa-*
„ *vitarum Sapientiam, quam Deus Eſavum, ab eoque pro-*
„ *xime prognatos, celatos noluerit.*" Saniora erant, quæ V. D. dederat in *Dilucidatione Analytica.* Iterum, ut a me divortium faceret, a ſemet ipſo divertit; eaque miſcuit in *Dedicatione*, quæ Cl. *Drieſſenium* cum Cl. *Drieſſenio* pugnantem, atque colliſum, uno in Libro nobis ſiſtunt.

A me diſſidens idem mecum dicit.

Vſ. 22. Dixi Cl. *Cocc.* verbum צפוי *notione activa* ſumſiſſe pro *præſtolatur gladium*; ſed præſtare *ex alto Captatus ad gladium*, quod & in *Belgica* noſtra expreſſum, &c. Ad hæc Cl. *Conſiderator.* „ *Si non placet Cocceji il-*
„ *lud* præſtolatur gladium i. e. *eum expectans & ſuſpicans*
„ *ſemper eſt, qualem vim* ꞇ paul *in verbis intranſitivis* A-
„ ctivam *vide Jud.* 8: 11. *Jeſ.* 26: 3. & *Pſ.* 103: 4.
„ *verte ſimplicius cum Syro* exploratus eſt." Edat mihi velim Cl *Drieſſen.* quid jam ultimum illud *exploratus eſt* a meo *captatus eſt*, & quidem *ex alto, e ſpecula* quaſi, differat. Ego id ita geminum germanum video, ut ſi ve-

Digitized by Google

velit Cl. *Conſiderator*, pro *Captatus* & *cui imminetur*, ſubſtituere poſſit, *Exploratus*; ut ſic nihil ſit, quod concordiam noſtram dirimat.

Vſ. 24. Illuſtravi vocabulum כידור; atque ita in tuto collocavi; ut nullos amplius fluctus, quibus multum diuque jactatum fuit, metuat. Cl. *Drieſſen.* directe nil audens, ex obliquo ictum fert. „ *Vide*, inquit, *an hæc* „ *cum accentuatione conveniant: & quidni* כידור *confers* „ *cum Jeſ.* 22: 18. & 29: 13. " Non multum adhuc, ut video, in *accentuationis myſteriis* ſibi arrogatum voluit Noſter, ſed aliorum judicio hæcce delegata. Quid nobis de *Accentibus* ſedeat, dictum in *Inſtitut. Grammat. pag.* 86-89. Alterum illud *Quidni?* non poteſt proficiſci, niſi ab iis qui luci repugnant: nam כַּדּוּר in duobus illis *Eſajæ* locis certiſſime eſt *compoſitum e tribus*, pro כְּהַדּוּר, ut in *Commentario* tactum; atque alibi luculenter poſt magnos Viros comprobatum. Hoc cum כידור a *Rad. deperdita* כדר, nihil habet commune. *Liberale quid.*

Vſ. 31. Alius ex obliquo ictus. „ *Vide an hæc iterum* „ *ſint contra accentuationem. Certe ſi* שו & שוא *idem* „ *priori loco dicat* impietatem, *poſteriori ejus* pœnam *quæ* „ *bona facit evaneſcere, ſic erit Aleph per Apocopen reſectum* „ *quod fit ſæpius.* " Confer ſis *Dilucidationem Analyticam*, ubi vertitur; *Ne confidat Nihilo qui deceptus erat: nam Nihilum erit ejus penſatio.* Quid eſſet, divinandum reliquit *Jobi* Explanator. Si prius *Nihilum* ſit *inanitas vitii*, poſterius *inanitas* i. e. *privatio fortunarum*, habebis, quod blandiri queat. Cumulatius tamen, *ne confidat Culmini fortunarum, qui deceptus eſt*, & inebriatus quaſi, proſperitate; *nam inanitas erit ejus viciſſitudo* vel *penſatio ejus.* Cumulatiſſimum, quod in *Verſione* expreſſi. *Aliud.*

Ad *Vſ.* 35. Aliquid mirificum reperio. „ *Vide an* *Mirificus nexus.*

Digitized by Google

„ *connecti poſſit cum antecedenti verſu*; *Ignis edit* τὸ conci-
„ pere, parere, & *venter eorum qui parat fraudem*, *ut*
„ *quod conceperant* parere, i. e. *effectum dare poſſint.*"
Non intelliges connexionis ſuavitatem, niſi textum inſpexeris; quin ne ſic quidem, vereor, intelliges. Meus ſaltem ſtupor nihil hic diſcernit. Voluitne V. D. *Ignis edet tentoria muneris*, edet, inquam, *Concipere moleſtiam & parere vanitatem*, & *ventrem eorum fraudis paratorem?* Sic viderem aliquid ſaltem ſententiæ; nec tamen inventori ejus inviderem. Iterum confer *Dilucidationem Analyticam.*

Caput Decimum Sextum.

Cl. Drieſſen. ſeſe ſuum commiſſus.

Ad *Vſ.* 5. Hæc deſtricta: „ *Mihi adhuc placet inter-*
„ *rogative priora accipere & ſi* נוד *non* agitationem *ſed*
„ condolentiam *vertere velis*, *etiam redde*, & an cohibe-
„ retur condolentia labiorum meorum?" Atqui in *Dilucidatione Analytica* datum fuit cum adfirmatione; *Roborarem vos ore meo*, & *comploratio labiorum meorum parceret.* Ergo Cl. *Drieſſenium* Cl. *Drieſſenio* permitto, & committo, ad litem iſtam tranſigendam: ut ſaltem ſciam quicum pugnem.

Splendida lumina, & acumina.

Vſ. 8. Multa ſe offerunt *conſideratiſſima*, quæ *Critica* ipſa dictaſſe videtur. „ *Non intercederem quo minus ipſius*
„ *verſio meæ aliorumque præferatur. Sed non video* menda-
„ cium *ita paſſive capi poſſe. Simile quod adfert diſ-*
„ *ſimile eſt. Sit* violentia mea, *violentia mihi illata*,
„ *hinc* mendacium meum *non eſt mendacium adver-*
„ *ſus me effutitum*; *aliter quodad ejuſmodi converſio-*
„ *nem ſe res habet in iis quæ* moraliter mala, & *in iis*
„ *quæ ſaltem* Phyſice mala *ſunt*; *in his quid* active

„ &

Digitized by Google

„ *&* paſſive *accipi poteſt; non pariter in illis. Obtineat*
„ *igitur hactenus notio* ſ corrugandi *&* macie, *quæ certe*
„ *hactenus ſimpliciſſima eſt, ex Pſ.* 109: 12. *Miror au-*
„ *tem cur heic ſaltem* prima vice *non laudet* τὰς LXX. *qui*
„ *tam pulchram Verſionem ipſi præiverunt, de quo tamen*
„ *nihil monet* V. D." In omnibus membris hujus periodi Limam agnoſcas, cui nihil par, aut ſecundum. Primo etiamſi *violentia mea* חמסי, *paſſive* venire queat, pro *mihi illata*; hinc tamen כחשי *mendacium meum* non continuo eſt *mendacium adverſus me effutitum.* Et quare non? Quia, *ſecundo*, poſterius hoc eſt *malum morale*, quum prius ſit *Phyſicum*; ubi iſti *converſioni* locus non eſt. Atquin, Doctiſſime *Conſiderator*, חמסי *violentia mea* in locis a me allegatis *Gen.* 16: 5. *Jer.* 51: 34. &c. etiam *malum morale* eſt, deſignans *injuriam graviorem.* Hic uſus *adfixi poſſeſſivi* & in *Codice Sacro*, & in *Græcis Latiniſque Auctoribus*, tam creber, ut qui eum ignoret, hoc in genere non multum didiciſſe cenſendus ſit. Et tamen diſerte monueram, me *Jod Paragogicum* præferre; atque inde in *Verſione* expreſſeram *Aperta mihi falſitas.* Nimis ſecure ergo, *tertio*, *macies* ex *Morbonia*, una cum *rugis* in קמט, revocatur; ac ſi nihil actum eſſet; quum, ipſe V. D *quarto* vocet *pulchram verſionem*, eam ſimul a me *non nimis pulcre* τοῖς LXX. ſublectam inſinuans. Eorum *Verſio* ſic habet: Εἰς μαρτύριον ἐγενήθη, καὶ ἀνέςη ἐν ἐμοὶ τὸ ψεῦδός μυ, κατὰ πρόσωπον μυ ἀνταπεκρίθη. Hic *prima* ſaltem *vice* τὰς LXX. *a me laudari debuiſſe* inferens Cl. *Conſiderator*, & neſcio qua furti ſuſpiciuncula me feriens, bene facit quod pro *Alexandrinis*, ſcilicet, æmuletur. Expecto, ut quem non *deformem*, ſed *informem*, & *abortivum* plane, *partum* appellare auſus fui in *Præfatione*, *Græcum Jobum*, non a LXX. utique, ſed ab ignoto *turbatore* potius, quam *Interprete*, editum, brevi a

Primum. *Secundum.* *Tertium.* *Quartum.*

ca-

calumniis hiſce meis vindicet Cl. *Drieſſenius*, atque ita *Semi-Voſſianiſmum* ſuum coronet.

Caput Decimum Septimum.

Nihil. *Delio natatore* opus eſſe dixi, ad hujus *Capitis* profundiſſimi, & ſcopuloſiſſimi, ſenſum expiſcandum. Ad illud in præſenti Nihil annotatum. In *Dedicatione* tantum verbulum reperio ad *Vſ.* 3. & 4. de quo in *examine novæ Hypotheſeos Drieſſenianæ*, cui ſuum in *Diſſertationibus Jobeis* locum deſtinamus, accuratius diſpicietur.

Caput Decimum Octavum.

Captiuncula. *Vſ.* 2. Ad Verſionem, *Quouſque ponetis captioſos laqueos ſermonibus*; hanc deprendo captiunculam: „ *Sed ſic alius* „ *emerget ſenſus, nempe non per* captioſos ſermones *aliis* „ *ponere laqueos, ſed* ipſis ſermonibus *ponere laqueos, ve-* „ *nari ipſos ſermones non ſuos ſed aliorum. Tenemus ergo* „ *receptam Verſionem. Si τὸ* קץ *non occurrit alibi; occur-* „ *rit hic. Et quidni Dagesh in Nun reſolvatur ut in* „ אנבה מנדה חנטין. " Hæc non plebeja pulpa; ſed pulpamentum palatis eruditis tergendis. Dixeram tamen diſerte, *Laqueos venatorios ſermonibus* egregie poni, pro *ſermonum*; ut ſit *quaſi ſermonibus intertextos* & *internexos*. Nempe *Jobeos ſermones*, ut *verſutos*, *captioſos*, *laqueis internexos*, ad Deum, & Amicos calumnia circumveniendum, increpitat *Bildadus*. Cl. *Drieſſen.* vereri videtur ne ipſum *Jobum Venatorem* faciam, & *Captatorem ſuorummet Verborum*. Poſſet alicui non diſplicere, *Quouſ-*

que

Digitized by Google

que ponetis captioſos laqueos ſermonibus, nempe *noſtris* &c.? Mihi id minus placere, ipſo ſilentio indicavi. Ad reliqua reſponſum ſuum inveniet Cl. *Drieſſen.* in *Inſtit. Gramm. pag.* 471.

Vſ. 8. Qui *Cothurnum Tragicum* a *Socco* diſtinguere valent, ſtatim ſentiunt, cur dederim; *Nam jactus factus eſt reti ad pedes ejus.* Hoc a ſublimi ad humile detrahit Cl. *Conſiderator*, quum hanc cerulam apponit: *Simplicius certe eſt, immiſſus eſt ipſe in rete pedibus ſuis.* Gaudeat ergo ſua ſimplicitate. De talibus non diſcepto. *Styli peritia.*

Vſ. 9. Evici ex h. l. צמים eſſe inter nomina *Retium*, eoque in genere aliquid *nodoſiſſimum* & *nexibus implicatiſſimum* ſignari, a *Radice* צמם *nexuit, inſtrinxit.* Longe aliud ſedet Cl. *Drieſſen.* conſideratiſſime hæc ponenti: „ *Vide de his ad Cap.* 5: 5. *Si* ꝫ צמם *ſignificatus primi-* „ *genius ſit* eſſe piloſum hirſutum, *potius primario dicet* „ *eſſe* crinibus diſſolutis, *quam* conſtrictis." Habes iterum pulpamentum *Metaphyſicum.* צמם *Crinibus diſſolutis fuit.* Ubi? in cerebro Inventoris. Laudabile enimvero ſtudium veritatis! *Metaphyſicum.*

Vſ. 13. Capitaliſſima conſideratio. „ *Quod ex* Coc- „ cejo *adducit, mihi magis placet. Alia in his notio eſt* ꝫ „ filii & filiæ, & ꝫ primigeniti." Conferendus *Commentarius* meus, ut quid ſibi ultima velint, percipiatur. Ego ſuum *magis placet* cuique placidiſſime reliqui ſemper, & relinquam. *Capitale.*

Vſ. 14. Ex *Conſtructione*, & *Linguæ* genio, liquido conſtare potuit de Verſione, *Gradientur in eum, inſtar Regis, terrores.* למלך *ad Regem*, pro *ad modum Regis*, in ſtylo ſublimiore peritis ſatis ſe inſinuat, & commendat, vel ſine exemplis. Adduxi tamen geminum germanum ex *Exod.* 32. פרע לשמצה *diſturbavit ad Sphærulam*, pro *ad modum Sphærulæ.* Cl. *Nold. Concord. Partic.* alia con- *Conſideratiſſimum.*

Digitized by Google

geſſit. Plurimi in ללא לה *Cap.* 39: 16. eundem uſum tenent. Vide jam *Criſin* æquiſſimam. „ *Sed ille* ל *ſ* „ *ſignificatus non conſtat. Adferenda eſſent loca idonea quæ* „ *hunc non alium admitterent. Multis in locis ſignificat* ſe- „ cundum, juxta, *ſignificatque aliquid quod cum rei natu-* „ *ra convenit; ubi comparationem dicat, & vertendum ſit* „ inſtar, *locum hactenus comperi nullum. Quem ex* Jobo „ *adducit, rem non conficit.* כ *ſimilitudinis omiſſum eſt,* „ *quod ſit millies. Incumbit V. D. loca adducere quæ no-* „ *vos quos cudit ſignificatus, non alios, poſſint promere: hoc* „ *propterea moneo, quia non demonſtratum illum ſignificatum* „ *locis plurimis perperam aptat, unde non poteſt non obſcurari* „ *vera illorum mens.* " Sapientiſſime Cl. *Drieſſen.* prætervidit Arcem cauſæ, & firmamenta hujus *Verſionis*, ex viſceribus contextus repetita; ut fortiſſimam ſuam dextram exerceret in *particulam* ל, ac ſi in ea omne meum præſidium collocaſſem. In *Strategematis* hiſce conſummatum Noſtrum, ſæpiſſime deprendere licuit. Quid *Job.* 39: 16. teneri debeat, *ibidem* a me indicatum. Pulvis quem ſparſit Cl. *Conſiderator*, oculatos oculis ſuis recte uti non impediet.

Caput Decimum Nonum.

Meditatiſſimum. Ad *Vſ.* 6. hanc ſuſtineo notulam. „ *Durior verſio. Melius* τὸ incurvare *reſpondet cum ſequentibus.* „ Nempe diſputant Interpretes, vertendumne ſit verbum עותני *pervertit me, curvavit jus meum:* an *incurvavit me graviſſimis calamitatibus.* Ego prius evici ex *ſerie univerſa*, & *Adfectu* incitatiſſimo, quo *Jobus* fertur. *Vſ.* 7. pro me etiam pronunciat. Aliter decidit Cl. *Drieſſen.* Sequantur Eum, quibus auctoritas ſine ratione ſufficit.

Vſ.

Digitized by Google

Vſ. 18. Ex ſerie, filo, re ipſa, oſtendo עילים *clientes egentiſſimos*, commodius quam *parvulos lactentes* reddi poſſe; utramque tamen vim ex *Arabum* عال עול adfirmans, atque illuſtrans. Ad hoc Cl. *Drieſſen.* „ *Quid quæſo cogit? Certe* „ עילים *Cap.* 21: 11. *ſimpliciter notat* parvulos." Liberalem objectionem! Inſpice *Commentarium*, & videbis me *viliſſimam in familia turbam parvulorum* intelligere, *Altori*, & *Hero*, *ſuo probra petulantiſſime occinentem*. *Aliud.*

Vſ. 28. Ad Formulam, *Radix cauſæ inventa in me*, longam inſtitui diſcuſſionem. Quid mihi commodiſſimum viſum fuerit, non repeto. Cl. *Drieſſen.* præciſe: „ *Simplicior eſt mea verſio & expoſitio quam vide.* Facerem, ſi ſcirem quid videndum, & examinandum, eſſet, an quod *anno præcedente* in *Dilucidatione Analytica* voluit meus *Conſiderator*; an quod hoc *anno* in *Dedicatione* Ei allubuit, *Jobi Amicos Oſores* nobis hinc fingenti *Radicalis Doctrinæ* de *Goële*. *Aliud.*

Caput Vicesimum.

Vſ. 20. Sic incipio. *Nihil toto hoc capite obſcurius.* Decem diverſæ Interpretationes, quas produxi, id in oculis defigunt imperitorum. Periti ſentiunt ex *Cothurno* ipſo, qui hic *Dithyrambicus*. Noſter tamen ſui ubique ſimilis; „ *Cur quæſo nihil hoc capite obſcurius quod dicit? Seponatur modo ſignificatus ille* ꝫ מלם, *qui certe primigenius non eſt: Vide meam aliorumque Verſionem. Quæ* „ *neceſſitas τὸ* בחמוד *vertere* quod concupiſcit?" Quo nomine hanc *Conſiderationem* adficiam, non invenio. Remitto Cl. *Drieſſenium*, qui mea non legit, ad Cl. *Drieſ*- *Lumnoſum.*

ſenium Lectione ſaltem aliqua præparatum, ut quid dicat in publico, non neſciat.

Aliud. Ad *Vſ.* 22. Leniuſcule: „ *Examinetur: certe* τὸ שפק „ *ſignificat* eſſe ſufficientem, abundavit. *Videtur ſignificatus* ſufficientiæ *magis cohærere.*" Ipſe *Conſiderator* videlicet necdum *Examinavit:* alias enim vidiſſet *ſufficientiam* a *Comploſione* ortam. Liceat ergo & nobis illo *Examinetur* defungi.

Liberale, *Vſ.* 23. Liberaliſſime. „ *Examinetur, quia* מטר *con-* „ *ſtrui ſolet cum* על *ad notandum ſubjectum in quod.*" Votorum meorum ſumma illud *Examinetur:* nam a multis ſine *Examine* per viginti annos, & ultra, judicor. *Anno præterito* adoptaverat Vir Cl. ad לחום *concoctum chylum* Cl. *Schmidii.* Eumne an nunc dimittat, nil monet. An hæc, & alia, etiam a me *examinari* deſiderat?

Caput Vicesimum Primum.

Semet impugnat Cl. Drieſſ. *Vſ.* 4. לאדם *ad hominem*, reddo *ad inſtar hominis, more humano:* &c. En notam: „ *Significatum illum* ל „ *non probavit. Non memini* אם & מדוע *conjunctum* „ *alibi me legiſſe. Utrumque vim habet interrogandi;* & „ *ſic interrogatio intenditur. Accentus utrumque conjungit.* „ *Hinc interpretationem meam in textu expreſſam cum hac* „ *mea commuto,* Numquid ſecundum hominem, *more* „ *humano, ex infirmitate humana,* querelas fundo? *neutiquam.* Cur ergo non eſſet impatiens Spiritus meus? „ *Cum Deus me tractet equidem juſte ſi abſolutam ejus pote-* „ *ſtatem ſpectes, ſed non pro ea relatione quam ego ad Illum* „ *habeo vi juſtitiæ imputatæ* „ In *Dilucidatione Analytica.* Vi-

Digitized by Google

Viri Cl. aliter verſum reperio: „ *Me* quod *attinet*, *eſtne ad ho-* „ *minem queſtus meus*? *ſi autem* ſic, *quod* non ad hominem, „ *ſed ad* ipſum Deum *querelas effundo*, *quare non abbreviare-* „ *tur Spiritus meus?* " Committo jam Cl. *Drieſſenium* iterum cum Cl. *Drieſſenio*; nam quæ ad אם & מדוע ſtringit, in ipſum quoque recidunt. Ceterum, quod me probaſſe negat *Vir Doct.* de uſu *particulæ* ל, ita tamen ipſe probat, ut planiſſume *ſuum* faciat, & vocet ſimul, me audiente. Ad reliqua alias reſpondebo, atque Virum Clariſſ. contra ſemet ipſum mecum una defendam.

Ad *Vſ.* 17. 18. 19. 22. me excerptum longiuſcule video. *Epicriſis* hæcce. „ *Quod ad Vſ.* 17. & *ſeq. af-* „ *firmative accipi a nexu alienum non eſt. Attende an* τὸ „ כמה *hoc ſignificare poſſit* interrogative, *ſicque* negative? „ *Hinc coacta ſunt quæ habet Vſ.* 19. & 20. & 22. " In *Dilucidatione Analytica* ferme *meus* erat Cl. *Drieſſen.* nunc ne *meus* eſſet, a *ſemet* iterum deſcivit. Secum in gratiam redeat, velim. *A ſe deſciſ- cit.*

CAPUT VICESIMUM SECUNDUM.

Ad *Vſ.* 17. 18. Excerptio non valde limpida. Dixi *Vſ.* 17. למו *ipſis* referri ad *improbos*; per flexum vividiſ- ſimum, pro לנו *Nobis* &c. &c. atque inde ſubſumi *Vſ.* 18. & *ille implevit domos eorum bono* &c. Ad hæc Cl. Cenſor: „ *Incommodius omnino. Dicendum ſic omnino* no- „ bis, noſtras." In ſemet cenſuram exercet; nam in *Dilucidatione Analytica* idem mecum ſciſcit. Neuter no- ſtrum Defenſore eget: nam liquidam poſuimus verita- tem. *Alia pugna.*

Ad *Vſ.* 20. לא נכחר verto, *Nihil exciſum*; per vim illam *ſubſtantivam*, qua לא τὸ μηδὲν ſignare, crebro *Medi- tatum.*

 com-

commonui, & comprobavi. Cl. *Drieſſen.* meque ſeque ludens, „ *Illum ſignificatum* ל *לא non probavit.*" Indicem ſaltem inſpexiſſet; ſi jam exciderat *Cap.* 4: 6. & 22. Adde *Cap.* 27: 20.

Meditatiſſimum. *Vſ.* 24. 25. Inter alia attigi Cl. *Schmidii* hallucinatiunculam, qua verba *ponere pro pulvere aurum*, i. e. *pulveris inſtar vilipendere*, convertere maluit, *ponere ſuper pulvere aurum* i. e. *pavire domos* ſimul & *plateas auro.* Argutiam ſic diluebam; *Diceres Jobum in* Germania *habitaſſe.* Neſciebam Cl. *Drieſſenium* ſimul tactum iri. Is nunc replicat:* „ *Ego illud* Schmidii, *quod & Ipſe ſecutus ſum,* „ *ſimplicius eſſe judico; quod certe eo modo non refutabit* V. „ D. *Cum ſcopo* Eliphazi *convenit noſtra Interpreta-* „ *tio, diſſuaderi* Jobo *avaritiam qui potius Deum ponat au-* „ *rum ſuum. Ubi præceſſit monitum de reſipiſcentia, ſem-* „ *per ſequitur in Amicorum ſermonibus promiſſum de externa* „ *felicitate, ampliſſima fortuna. Unde & heic. Neque ne-* „ *ceſſum eſt, ut ſequentia verba oppoſite accipiantur, diſtin-* „ *cta poteſt eſſe promiſſio de auro duplici,* proprio & my- „ ſtico. *Vel & ſic accipe: Ipſe Deus tibi futurus eſt autor* „ *illius auri.*" Si ergo *aurea* iſta *pavimentatio platearum*, & *veſtibulorum*, joco non ſatis diluta; ſerio agam, dicamque שית על עפר *ponere ſuper pulvere aurum*, pro *ædes pavire auro*, in hac ſerie ferri non poſſe, quia nihil præcedit vel ſequitur quod iſtam *imaginem magnificentiſſimi Palatii* ſuſtineat. Non licet bono *Interpreti* omnia arripere, quæ imaginationi ſe offerunt. *Plateas* adjicere *auro pavitas*, meo quidem judicio *aureum* eſt *ſomnium.* Sibi habeant iſtam *Hyperbolen*, qui ea delectantur: ut & *Myſticum* illud *aurum*, quod cum *proprio* hic conjunxit Cl. *Conſiderator.* Quod ad *Deum* etiam referre conetur V. D. τὸ שית *ponere*, ut coactum, ita tamen nihil expedit; manent enim eadem omnia. Sed jam *Scopus*

pus jacentem cauſam eriget. Nempe *monita reſipiſcentiæ ſequitur promiſſum de externa felicitate* &c. Recte vero; ſed eam *felicitatem externam* reperio *Vſ.* 27. 28. 29. 30. convenientiſſimis coloribus deſcriptam; quum hæcce *pavimentatio aurea* non quadret in *Cenſura* quæ contra *Jobum* tanquam *Divitiarum nimis avidum Corraſorem* deſtricta. Mitto *oppoſitionem Vſ.* 25. pulchre captatam. Scio quid reſponderi queat; & jam *Myſtico auro* hinc præſidium arrepturos nonnullos prævideo. Id *igni* par futurum, non crediderim.

Ad *Vſ.* 29. Hæc notata. „ *Conferatur hoc cum meo:* *Rarum.* „ *utrumque nihil habet incommodi neque cum nexu & ſcopo* „ *pugnat. Si tamen* τὸ גוה *aliis in locis tantum in malam* „ *partem accipiatur, vertatur potius cum ipſo* faſtus, *quam* „ exaltatio." Si hac tantum conditione ſubſcribat Cl. *Drieſſen.* ſuum ſervet neceſſe eſt, nam גאוה *elatio, celſitas*, ſæpe quidem in *malam*; nonnunquam tamen & in *bonam partem* vergit. Neſcio quid ſibi velint Viri Docti cum talibus argumentis, quibus quaſi ad calculos ante *bonam Concordantiam* ſedetur.

CAPUT VICESIMUM TERTIUM.

Vſ. 13. Ad meum, *at ille unus &c.* verbulo Noſter: *Singulare.* „ *Melius Ego cum aliis verto*". Gratulor. Habet Cl. *Conſiderator*, quod omni *verſiculo* apponat.

Vſ. 14. Verſio, *nam tradit jus meum* &c. ita perſtringitur: *Subtile.* „ *Sed illum* ꝭ שלם *ſignificatum ignorat Sermo Bi-* „ *blicus. Satis non eſt hunc illum locum ad ejuſmodi ſignifi-* „ *catum uno alterove modo cogere; ſed ad ſignificatum ali-* „ *quem figendum adferenda ſunt loca ubi accipi aliter nequit.* „ *Certe recepta verſio in* Pſalmo *eſt ſimplex & Emphatica.*"

An-

Anguſte judicat, qui anguſte habitat. שלם in *Dialectis* haud dubie eſt *tradere*, *prodere*. Id omni cordato ſufficere debet; ubi in textu *Biblico* eundem ſignificatum requiri, ad ſententiam rite conſtituendam, evincitur. Id heic loci a me factum. Sic utique *ſermo* ille *Biblicus*. Id qui negat, *Sermonem Biblicum* minuit. השלים pro *dedere*, **Overgeven**/ extat in *Bibliis*. A *dedendo* ſubnatum *prodere*, *tradere*, etiam in *Vernacula* noſtra. Commiſeratione dignus eſſet Interpres, qui *vernaculam noſtram* non niſi ex ſolis *Bibliis noſtris* callens, de ſenſu tamen *verſionis noſtræ* diſſerere deberet; deque *poteſtate*, & *Origine verborum Belgicorum*, judicium ferre. Omne ſimile claudicat. Forte tamen alias oſtendetur, comparationem hanc non nimis mancam eſſe. In *Pſalm*. 7: 5. ubi verti ſolet, *ſi retribui pacifico meo malum*, illud *ſimplex*, & *Emphaticum*, mihi demonſtrari pervelim. *Pacificis malum rependere*, ſceleratorum eſt. *Deditoribus*, & *inimicis*, *malum non rependere*, ſed *bonis* eos *cumulare*, id demum pectus ad omnem virtutem exaggeratum mihi ſiſtit.

CAPUT VICESIMUM QUARTUM.

Laconicum. *Vſ*. 11. Laconice notatum. „ *Expendi poſſunt*. " Expendantur ergo.

Exquiſitum. *Pſ*. 12. Pro *ex urbe* מעיר, dedi, *eo quod vindicta non ſit:* ultima autem converto, *at Deus non curat ſputationem querulam* oppreſſorum. תפלה. Ad hæc Cl. *Drieſſ*. „ *Cur* „ *alium quærit ſignificatum*, *cum receptior* ex urbe *eſt ſim-* „ *plex*, *& facilis?* Sputationem *illam jam ſupra ſignifica-* „ *tui primigenio* ☿ תפלה *deterſimus ad Cap*. 6: 6. 7. " Atqui illud *ex urbe* nec *ſimplex*, nec *facile*, Commentatio mea arguit. *Sputationem* a תפלה quam ſtrenue deterſerit Vir

Digitized by Google

Vir Doctiſſ. reperies ſupra ad *Cap. 6: 6.*

Ad *Vſ.* 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. excerptio parum lucis datura illi, qui *Commentarium* meum non leget. Nihil in univerſo Libro abſtruſius. Nihil in *Commentatione* mea prolixius ſimul, ſimul tædioſius. Ea forte Lecturis, veri inveniundi curam nobis non defuiſſe, & omnibus interpretibus debitum honorem habitum, abunde conſtabit. Sub fine, ſcopum totius *Capitis* indicans, *immaniſſima ſcelera impune hoc in ſeculo patrari*, his verbis uſus ſum. *Ad iſtam Cynoſuram navigandum inter has Syrtes, ſi quis* portum *contingere velit. Me quidem eum tenuiſſe haud certus ſum: quin nimis vereor ne* navim confregiſſe *judicer, undis decumanis oppreſſus, & abreptus. Iis reſiſtere quitus non ſum; quantumvis memet ab hoc curſu ſcopuloſiſſimo reflecterem. Si quem felicior aura in ſtationem tutiorem deduxerit, erit quod vel in* naufragio *mihi gratuler, hac alioquin tabula contento, quod eruendæ veritatis ſtudio huc me provectum, omnes boni æquique judicabunt.* In *Præfatione* denuo quantopere conatibus meis diffiderem, inculcavi, ita loquens: *quam magis hæc volvo & revolvo, tam magis caliginem, atque adeo vertiginem, oculis offundi perſentiſco.* Vide jam æquitatem Cl. *Conſideratoris.* „ *Ad hæc operoſe* „ *annotare quicquam, nihil attinet; dum ipſe V D. in* „ Præfatione *monet ſe cupere ad omnes hos verſiculos ſuis* „ *meliora. Sed ſuis his Allegoriis Arabicis longe meliora* „ *quæ jam extabant, quæque Ego ex aliis compendioſe ex-* „ *cerpſi, & mea feci, apud me legi quæ poſſunt, cur non* „ *prætulit?* " Confundor, hæc legens, & totus rubore tingor; nomine Veteris Amici. Adeone quemquam dignitatis ſuæ, & perſonæ, quam uterque ſuſtinemus, oblivisci! Et quid tandem ex *Dilucidatione Analytica* haurietur, hac ſuper materia, quod non apud me ex ipſis *Fontibus* Commentantium copioſe fluit? Pergit moderatiſſimus, & in

Exſuperantiſſimum.

Digitized by Google

in me, meaque, æquiſſimus Cenſor. „ *Figurata illa* levi-
„ tas ſuper aquis *eſt levis*. Vinea *quæ ſit uxor quam eſt*
„ *quæſita? Uxor alibi ſi comparatur cum* vite, *an propterea*
„ vinea *abſolute poſita erit uxor?* τὸ oblivіſci alicujus *ubi*
„ *ponitur in vitio, eſt vitium ejus qui obliviſcitur, non ejus*
„ *qui vel quod oblivioni datur. Ergo ex Hypotheſi V. D.*
„ *dici debuerat non* uterus obliviſcitur ejus, *ſed* ipſe obli-
„ viſcitur uteri. " Silentium hæc refellat, volo, ob ra-
tiones quas *Commentarius* meus *Lectori* inſinuabit: repeto
tantum, quod inde paulo ſupra excerpſi.

Caput Vicesimum Quintum.

Acutiſſimum. Ad *Vſ.* 3. & 5. Criſis hæc deſtricta. „ *Ego compa-*
„ *rationem illam quam vult V. D. non video; neque an il-*
„ *lud quod de* Luna *dicitur dici poſſit* Tabernaculum non
„ tenere. *Tentorium certe ſemper tenet, ſi vel præſente ſo-*
„ *le non ſplendeat: ſimplicior eſt mea aliorumque interpretatio*
„ *quam vide. Deinde recte ſi contuliſſet V. D. Cap.* 15: 15.
„ *vidiſſet utique omnia huc redire, ne quidem ipſos Cœlos*
„ *eſſe* mundos *in oculis Dei.* " Vidi ſane, & huc *Com-*
mentationem meam direxi. *Tentorium tenere in Cœlo*, quum
Solem, aut *Lunam*, dicunt *Orientales*, non intelligunt
cum Cl. *Drieſſ. locum*, aut *ſedem*, in genere, etiamſi
non conſpiciantur a nobis, ſed intendunt *ſtationem luci-*
dam, oculiſque noſtris oblatam cum ſplendore magnifico Cam-
pum Ætheris implente. Satis clare dixi, ſed Cl. *Cenſorem*
longitudo forte notæ ab ea legenda deterruit.

Ca-

Digitized by Google

Caput Vicesimum Sextum.

Palma ferme hic donor. *Conſideratio* ad univerſum Caput ſic habet. „ *Quæ commentatus eſt legi atque expendi* „ *poſſunt, præſertim ad Vſ.* 5. *ſeq.* & *conferri cum meis,* „ *non tantum quæ in Commentario ad illud Caput leguntur,* „ *ſed* & Cogitationes defæcatiores *ad* Behemotum & „ Leviathanem *ubi ex hoc Capite quædam repeto: Vide* „ *pag.* 169. *ſeqq.*" Nihil hinc diffingere poſſum. *Defæcatiores* vocans *Cogitationes* ſuas Cl. *Drieſſen.* ad *Behemotum*, & *Leviathanem*, paucos credo reperiet ſubſcriptores. *Defæcatum quid.*

Caput Vicesimum Septimum.

Nihil ad illud *Conſiderationum.* Quid ominis ferat, neſcio.

Caput Vicesimum Octavum.

Ad *Vſ.* 1. ubi decem diverſas ſententias enumero circa *nexum*, & *ſcopum* totius Capitis, *undecimo loco* meum quoque calculum periclitans; hac *virgula* tangor: „ *Frigida ſunt hæc ſi veram Jobi religionem quam deſcripſimus* „ *tenes. Vide noſtra.*" Hui! quam modeſte! quam decenter etiam in hominem, qui cum vaſto ſuo Commentario necdum *Theologiam Jobi* tenere potuit! Vides *Capitulum Diſſertationibus Jobeis* dicandum. *Modeſtiſſimum.*

Vſ. 2. אבן יצוק נחושה per *appoſitionem* capio, *Lapis* *Liberale.*

 fu-

fuſilis, *æs*; ut non ſit *fut.* in *Kal* a צוק; ſed *part. Pabul* a יצק; ut vel e *Lexicis* cognoſcere eſt. Et tamen Cl. *Conſiderator*: „ *Videbimus an illum ſignificatum probabit.* „ *Simplicius eſt quia verbum præcedit*, *ut & ſequens hic ſit* „ *verbum.*" Iterum ſentio V. Cl. notam meam non legiſſe. Mecum ſentiet, qui eam leget.

Aliud. Ad *Vſ.* 4. Hanc laureolam fero: „ *Sunt hæc quidem* „ *ſatis ingenioſa*; *ſed iſte* ꝫ נר & נחל *ſignificatus*, *qui* „ venam *torrentem facit prorſus eſt ignotus. Vide me &* „ *lege adhuc commodius quid apud Cl. Michaelis.* Non intercedo. Ei qui meliora attulerit lætus quoque lubenſque aſſurgam.

Caput Vicesimum Nonum.

Pulpamentum Criticum. Ad *Vſ.* 4. ubi evici חרף eſſe *Autumnum*, & *Autumnitatem*, a חרף *ſtrinxit*: unde & ſecundario in *Kal*; itemque in *Pihh. opprobrio adfecit*, *perſtrinxit*, *conviciatus eſt* &c. ita amandor cum mea ſupellectili: „ *Sed iſte ſignificatus* ſtrinxit *in Lingua Biblica eſt ignotus: pariter* „ *derivati ſignificatus* Autumnus. Hiemem *certe an ſignificet non conſtat*; *nec video qui vi* Originationis *ſignificare poſſit. Dum verbum dicit* exprobravit probris adfecit *recte* hiems *ſic dicitur quaſi* terræ probrum *quia eam* „ *quaſi deboneſtat &* probro afficit, *dum quicquid tempore* „ *æſtivo in ea germinarat & floruerat*, *vitiatur & corrumpitur. Vide* Stockium." Illa *Lingua Biblica*, quam toties ingerit Cl. *Drieſſen.* eſt *Lingua Hebræa in Lexicis.* Notionem *ſtringendi* competere *Linguæ Biblicæ* & in *Commentario* ſatis adſtructum; & in *Opere* de *Originibus* pervincetur. De *Autumno* res tam evidens, ut contradici nequeat, niſi ab iis qui etiam citra rationem contradicere de-

decreverunt. *Originationem* multo commodiſſimam a *ſtringendo*, *deſtringendo*, *decerpendo*, in *Commentario* reperiſſet Cl. *Drieſſen.* ſi ad *Arabica* oculum adjicere dignaretur. *Hiemem* in illa periodo *Typotheta* dedit; qui *Autumnum* ni fallor debuiſſet. Illam ab *opprobrio* dictam, tam parum Stockio accredo, quam Cl. Driessenio. Sed miſſa jam *Hieme*; miſſa etiam *juventute*, quam in *Dilucid. Analyt.* amplexus fuerat, ita pergit V. Cl. „ *Aſſurgo nunc* Gussetio, *qui ſignificatum illum* „ juventutis, *qui uno hoc in loco comparet, jubet exulare, &* „ *interpretatur*, ſicut fui in diebus opprobrii mei. *h. e.* „ *quando quodam tempore, cujus ſingulari modo memini, te-* „ *nebræ & dies* opprobrii *advenerant mihi, quibusdam ho-* „ *minibus rebusve ad me obſcurandum ac deturpandum para-* „ *tis. Certe verſus ſeq. omnino favet huic ſententiæ: & ſic* „ *comparat* tempus opprobrii, *ex quo, cauſam Jobi publi-* „ *ce agente Deo, ſplendidior enituit, cum præſenti opprobrio* „ *cui in hac vita ſuccubiturus ſibi omnino videtur.* Ipſe quoque hanc conjecturam Cl. *Guſſetii* attigi, *num.* IX. adjecique, *Argute, ſed citra ſpeciem.* Hoc ſufficere opinabar; quod talia ſine fundamento aſſumta, ſponte defluant. Quia tamen Cl. *Drieſſenius Defenſorem* ſeſe fert ſententiæ *nulla ſpecie* commendabilis; hæc breviter ſtringam. 1. Nutare *interpretationem*; quæ *precaria* plane *ſuppoſitione* nititur. 2. Eam eſſe abſurdam; quum iſtud *opprobrium quo Jobus obſcuratus & deturpatus* tunc temporis fuiſſet, nihil habeat *optabile*; niſi forte a majori ad minus. 3. Jam optare, *utinam ex hoc majore opprobrio quo nunc opprimor, mihi redire liceret ad minus opprobrium illud, quo antea deturpatus & obſcuratus jacebam*, nihil habet *Viro* dignum, nedum *Jobo* noſtro. Addere 4. *unde ſplendidior enitui cauſam meam agente Deo*; eſt Emplaſtrum male hærens. Sunt adhuc plura. Quidni manſit potius Noſter in eo, quod *Dilucidatio Analytica* exhibuerat? Nempe ut longius a me abiret, a ſemet iterum deſcivit.

Cl. Guſſetii conjectura.

 Ca-

CAPUT TRICESIMUM.

Suave. *Vſ.* 2. Ultimum membrum converti; *ſuper ipſis periit decrepitus oris rictus*; עלימו אבד כלח. Cothurnus alte incedens. Cl. *Drieſſen.* in *Dilucidat. Analyt.* dedit: *ſuper ipſis periit ſenectus.* Idem dicimus: niſi quod *Decrepitus* & *ſenex* gradu differant. Non conſideratiſſima ergo *Criſis*: „ *Quia* „ *clarum eſt ex b. l.* & *Cap. 6.* כלח *ſignificare* ſenium, *quidni* „ *ſit* כלח *vox primigenia, non derivata: vel fuerit olim verbum* „ *quod ſignificarit* ſenem eſſe." Eodem jure dicas, quidni *Decrepitus* in *Origine* ſit idem ac *Senex?* Remitto virum Cl. ad *Caput 6.* neque quicquam de voto, ibi candide edito, demuto.

Aliud. *Vſ.* 3. הערקים ציה reddidi, *Rodentes ſiccitatem.* Addidi, eſſe *Cothurnum* vere *Arabicum.* Qui quid ſtilus *Tragicus* ſit, callent, ſtatim perſentiſcunt, nil aptius, digniusve, *ad extremam egeſtatem pingendam*, concipi poſſe. At Cl. *Drieſſen.* „ *Longe ſimplicior*, inquit, *ſignificatus* fu- „ gere: & *quæſo quid illud* rodere ſiccitatem?" Magna patientia opus eſt ad talia exſcribenda.

Albus calculus. *Vſ.* 4. Sub auſpiciis *Summ: Boerhavii*, *Burmannique*, noſtri, *Geniſtam* contra *Juniperum* defeudi. Etiamſi autem *Arabiam* iterum advocarim aſſertricem notionis a *Junipero* oppreſſæ, Veritati tamen concedens Cl. *Drieſſenius:* „ *Et ego*, inquit, *gratus hæc accepto*, & *cum meo aliorum-* „ *que Junipero commuto.*" Nil pote nobilius. Non deſpero, plures mihi albos lapillos venturos.

Niger. *Vſ.* 17. verto, *Rodentia mea non cubant.* Id *ibidem* prolixius deductum. Cl. *Drieſſen.* ad *Vſ.* 3. mavult *Arteriæ meæ non quieſcunt*, ut in *Dilucid. Analyt.* extat. Eas ערקים dictas cenſet a *fugiendo.* Examinatum, & revictum in *Commentario.*

Alius. *Vſ.* 24. In *Commentario* hunc *verſiculum* voco *ſcopulum*, qui

qui ingentes undas excitet interpretationum. Eas ad *Octodecim* recenſeo. In *Præfatione* ſimiliter monui, eſſe *nodum* vere *Gordium*, *quem qui non ſecuerit*, *ſed ſolverit*, laudem meriturum. Apparebat ergo, mihi meos conatus non nimis placere. Ita tamen taxor ab æquiſſimo, & Amiciſſimo, Æſtimatore. „ *Obſcuriſſima hæc eſt Verſio* „ *ex Arabiſmo. Obſcuriora etiam quæ ad hæc commentatur.* „ *Repugnat etiam nexus ſequentis verſus*". Miram vim Eruditionis & Lucis! qua *Orbem Eruditum* impertit Noſter, ad ea quæ *obſcuriſſima* reliqui illuminanda.

Vſ. 25. Multa huic *verſui* in *excerptis* ſubdita, quæ ad *præced.* pertinent. Sed hæc mitto, & appono tantum Cl. *Cenſoris* judicium, de eo quod ſatis veriſimile a me factum autumo, vertens, *an non fleo ſicut durus diei*? &c. ל pro *ad modum* ut *cap.* 18. 14. Cur *durus ille diei*, & *pauper*, ad ipſum *Jobum* reflecti debere videatur, in *Commentario* deductum. Hæc ne examine quidem digna forte cenſens Noſter, præciſe pronunciat: „ *Durus ille diei* „ *& pauper non eſt ipſe* Jobus, *ſed alius. Iterum perperam* „ *vertit* ad modum. ל *non habet illum ſignificatum.*" Ecquid decentius leviſſimi mei conatus comprimi, & caſtigari, potuiſſent? *Item alius.*

Caput Tricesimum Primum.

Ad *Vſ.* 31. *Tredecim* produco ſententias Doctiſſimorum Interpretum. XII. eſt Magni *Theologi* & *Philologi*, Cl. *Ikenii*, qui hunc loci difficillimi conſpectum mecum Literis Humaniſſimis communicavit, *Quis dabit de carne ejus non ſatiatum?* Adjeceram & meam XIII. Symbolam, atque *conjecturam*, *utinam de carne ejus non ſaturemur!* Utrumque ſignat *Characterem ſummæ hoſpitalitatis.* Ad hæc Cl. *Drieſſen.* „ *Haud equidem repugnarem*, *ſi legeretur* *Elimatum quid.*

„ לחמו,

„ לחמו, *ſed durius eſt illud*, de ejus carne. *Diſſimilis eſt*
„ *locus* 1 *Sam.* 25. 11. *Non legitur in eo* caro mea, *ſed*
„ mactatio mea, *vel mactatum meum. Cur ſola* caro *heic*
„ *memoratur?* לחם pro *omni cibo* ponitur, non בשר *ca-*
„ *ro. An* ſola carne *ſaturati ſunt Jobi hoſpites? Fateor* ſa-
„ ginatum mactare, adferre, *Prov.* 9. 2. *Luc.* 15. 23. *a-*
„ *liquando ſumitur pro* toto epulo inſtructo; *ſed* carne *ali-*
„ *cujus* ſatiari, *pro* cibis *ab aliquo* paratis, & appoſitis,
„ *eſt inſolens. Et quæſo cur verba* Jobi *eadem prorſus quæ*
„ *Cap.* 19. 22. *heic alium omnino fundent ſenſum quam illic?*
„ *Quem locum ſi attendiſſent V. Cll. non* Jobi pecudum,
„ *ſed ipſam* Jobi carnem, *qua non ſatientur Amici*, *intel-*
„ *lexiſſent.*" Eſt in his objectiunculis quod ſpeciem habeat: eſt quod nihil. Videamus quid quodque valeat. Durius *primo* cenſet Vir *Clariſſ.* in hunc ſenſum illud מבשרו *de carne ejus*; & מלחמו *de pane ejus* dicendum fuiſſe urget. Eſt ſane uſitatius *Hebræis*, *Edere panem*, ad *refectionem*, *epulationemque* ſignificandam, quam *edere carnem*: ſed non propterea alterum illud continuo rejiculum. Si טבחתי *mactatio mea* tam diverſum videatur 1 *Sam.* 25. 11. quid videtur de *Prov.* 23. 20. *Ne ſis inter vini potores*, *qui prodigunt Carnem ſibi.* Similiter *Eſaj.* 22. 13. *Edere carnem*, *bibere vinum.* Mentio *panis* plane omiſſa. Non eſt ergo *ſecundo*, quod roget Vir Cl. *Cur ſola hic caro memoratur?* Nimis etiam liberaliter, *tertio*, aſſertum apparet illud; לחם *panis pro omni cibo ponitur*, *non caro.* Non valde gravis *quarta* inſtantia. *An ſola carne ſaturati ſunt hoſpites Jobi?* Non ſane: ſed *Caro* duplici de cauſa tantum nominata. *Prima* eſt, quod *Carnium imago* luculentior ad *dapes opiparas*; quas Doctiſſ. *Belgæ* hic bono judicio reſpexere. *Altera*, quod *Arabes* magis *Carne* victitent quam *pane.* Ergo in *Hoſpitaliſſimæ Domus* deſcriptione nunquam *panem* commemorant, ſed *Capacem opimamque Carnium Ollam* foco adſtituunt,

Digitized by Google

tuunt. Solentiſſimum proinde nationi iſti, *quinto*, *de carne alicujus ſaturari*, ad *lautiores epulas* ſignandas. Non feliciſſime, *ſexto*, inſtatur in uſum *Phraſeos Job.* 19. 22. Eum locum non attendiſſe Cl. *Ikenium*, irreverenter ſatis in magnum Nomen aſſeveratur! Haud dubie eum attendit, ſed diſſimillimum judicavit. Idem & ego feci, ut Cl. *Drieſſenius* videre poterit ſub *num.* I. II. III. IV. VI. Numero I. id tactum, quod Vir. Cl. in *dilucid. Analyt.* propoſuit. Hic aliud calamo exiit, quod non intelligo: *Quem locum ſi Viri Cll. attendiſſent*, *non* Jobi pecudum, *ſed ipſam Jobi* carnem, *qua non ſatientur amici*, *intellexiſſent*. Ubi hoc intellexiſſimus? An *Job.* 19. 22.? Factum. An hic ergo? Inepti fuiſſemus. Non ipſe Cl. *Drieſſ.* hunc ſenſum, ſpero, nunc vellet. Inconſideratiſſima ergo hæc certe pars *Conſiderationis*.

Caput Tricesimum Secundum.

Et hoc *Caput* intactum dimittitur. Quid cauſæ, dicere non habeo.

Caput Tricesimum Tertium.

Vſ. 9. Verſio noſtra ſic ſeſe habet. *Limpidus ego ſine prævaricatione*, Nitidus *ego*, *nec ulla mihi pravitas*. In *Dilucidatione Analytica* idem a Cl. *Drieſſ.* repræſentatum; *Purus ego*, Tersus *ego*. Hunc ſignificatum *terſi*, *nitidi*, *politi*, quem multi jam interpretes adſciverant, aleæ exemtum dedi ex conſtantiſſimo uſu *Chald. Syr.* & *Arab.* quo חפף valet *fricando* *Elimatiſſimum.*

cando polire, *tergere*; *mundare*, *comere*, *ornare*. Subjiciebam, ut in re clara, *Ecquid* חפה THALAMUS *hinc ſatis ridet?* Addidi, חוף *Litus*, *ſtationem litoris*, a *frictu*, *attrituve*, nomen inveniſſe. Nil itaque evidentius, quam חף eſſe hic, TERSUM, *nitidum*, *comtum ad nitorem merum*, qualis *ſponſi*, vel *ſponſæ*, *e* חפה *Thalamo prodeuntis*. Eandem *figuram* reddidi *Deut.* 33. 12. vertens, *Thalamum nuptialem expandens ſuper eo*; atque hanc vocavi *vim ſecundariam*, quæ a voce חפה *Thalamus Themati accreverit*, *ut infinita talia in Linguis ſubnaſcuntur*. Jam intelliges quid Cl. *Drieſſen.* feriat, hac *Criſi* appoſita. „ *Mihi non perſuadet* „ *V. D. Quia non video qui alius ſignificatus quam* ꝫ obtegere *vel* protegere *adaptari poſſit loco Deut.* 33. 12. & „ *quia* τὸ חפה *manifeſtiſſimam habet ſignificatum* ꝫ tegere „ & obtegere, *verbo neceſſario reddendus eſt ſuus ſignificatus Hebræus. Quid ſit* vis *illa* ſecundaria *Thalami*, „ *quam heic exſerat*, *V. D. non exprimit. Forte non magis illa concinna erit*, *quam* pars fricans *pro* portu. *Quam* „ *ſimplex* & *facilis* ꝫ thalami & portus *pro rei natura eſt* „ *a* חפף obtegere, protegere, *derivatio*, *tam coacta eſt* „ *a* τῷ fricando polire. *Hinc teneo verſionem illam*, *cum* „ *eaque meam commuto quæ confert cum Pſ.* 32. 1. Tectus ſum quod ad peccatum meum: *quod optime convenit* „ *cum Jobi doctrina quam non negat Elihu utpote qui Angelum Mediatorem agnoſcit*, *ſed*, *quod ſequentia docent*, *negat* gratiam juſtificantem Jobo *eſſe collatam*." Laudarem enimvero Cl. *Drieſſenium*, quod quum *anno præcedente* tenuerit TERSUM, nunc TECTUM adoptet, ſi *Veritas* ei præluceret; ſed quod indecoro adfectu contra *veritatem*, contra *rationem*, contra *ſe ipſum*, agat, & omnia ſuſque deque vertat, id vero jam tale, quod non joco diluendum, ſed cum indignatione caſtigandum arbitror. Ajo ergo in tota hac periodo non *Philologice* tantum, ſed *Theolo-*

Inconſtantia Viri Cl. partum decora.

Digitized by Google

logice, ita ruere Cl. *Conſideratorem*, ut nihil *Inconſideratius* *Abſur-*
ex calamo ejus excidiſſe videatur. Abſurdiſſimum ſane *ditas*
1. ut חף *tectus* abſolute valeat idem cum כסוי חטאה *te-* *prima.*
ctus peccati. Abſurdiſſimum, 2. ut hoc *optime convenire* *Secun-*
dicatur cum doctrina Jobi, *quam non neget Eliphazus*, de *da*,
gratia juſtificante. Et ego *Doctrinam de gratia Juſtificante* ita *Jobo* tribuo, & vindico, ut nemini hac in parte concedam. Sed an propterea חף *tectus* abſolute hic valet, *gratia juſtificante tectus?* An *Jobi* exceſſus ergo, quem caſtigatum it *Elibu*, in eo conſiſtebat, quod ſibi *gratiam juſtificantem* arrogaverit? Id omnem ſuperat abſurditatem. Exceſſus Viri ſanctiſſimi in eo ſitus, quod nimis provocaverit ad *Virtutis puritatem limpidiſſimam*, & *ſpeculo nitidiorem*; non ſane *ſejunctim* a *gratia juſtificante*, ſed *conjunctim* cum ea. Abſurdiſſimum 3. quod Cl. *Theologus* tendat, *Tertia.*
Elihu negare gratiam juſtificantem Jobo collatam eſſe. In præcipiti ſtamus: pedes firmos, ſenſus exercitatos, hic requiro. *Elihu* graviter *increpat Jobum* ob *dura*, & *intoleranda*, dicta, quæ fervore diſputandi ex ore emiſerit. Si jam חף nihil aliud ſignet, quam, *tectus ſum*, *gratiæ juſtificantis particeps ſum*; idque *Jobo* objiciatur tanquam crimen, & *dictum* ferme *blaſphemum*, tunc omnium mortalium ineptiſſimus & importuniſſimus ſimul fuerit *Elihuus* neceſſe eſt. Reliqua abſurda, quæ explicatio hæcce *Theologice* habet, alia occaſione Cl. *Theologo* ante oculos proponentur, quando *univerſa ejus Hypotheſis ad placidiſſimum Examen vocabitur*; eamque *infeliciſſime jactam* eſſe evincetur.

Videamus porro quid *Philologice* hic turbatum ſit. Diluta 1. argumentatio, *Non video quis alius ſignificatus aptari queat Deut.* 33. 12. quam & *obtegere*. An ergo minus *Hebes.*
quid dicit, quod in medium tuleram, *Thalamum nuptialem expandere*; vel ſi mavelit V. D. *Thalamo obtegere* &

 obum-

Digitized by Google

Dilutum — *obumbrare?* 2. Dilutius adhuc, quia verbum חפה eſt *obtexit*, ergo & חפף. 3. Imperitum, quod *quænam ſit vis illa ſecundaria Thalami, quam verbum חפף hic exerat*, a me expreſſum neget. Atquin expreſſi, Cæcum. & in oculis defixi, *Expandere Thalamum*; quod ratione *ſecundaria* a חֻפָּה *Thalamus* adſcitum. Sic θάλαμος? propagavit verbum θαλαμεύομαι, quamvis paululum diverſo ſignificatu. Sic Νύμφη dedit Νυμφεύομαι. Infinitum genus. Qui hoc in *Hebraicis* diſtinguere nequit, ubique Frigidum obhærebit. Frigida ergo 4. illatio, *forte non magis illa concinna erit in hoc loco, quam* pars fricans *pro portu*. Suaviter jocari ſcias Cl. *Drieſſenium* in meum חופפה *fricans* i. e. *margo, ora, extremitas, litus maris*, quaſi dicas *partem fricantem quæque* perpetuo *fricatur*. Poſterius ſcitule omiſſum, ne jocus fieret jocularis. Certiſſimum eſt *Etymon*, quod non deriſiſſet Cl. *Drieſſen.*, ſi unde *Latinis* dictum ſit *Litus* in promptu modo habuiſſet. Utique jam *Cocc.* inſinuarat חוף latius patere quam *portum*, & *Litus* complecti; ab *attritu*, *frictuve*, quem חפף conſignet. Sic سحل alterum *Litoris* nomen apud *Arabes*, a ساحل *trivit, lævigavit, confricuit*. Item ספר *Syriace*, *Litus*, *portus*; a *Radice* ספר *raſit*, *detrivit*. Imperitiam proinde ſuam in hiſce Literulis prodit Cl. *Drieſſ.* 5. quum concludit, *tam* Imperitum *facilem* eſſe *thalami* & *portus* derivationem a *tegere*, quam coactam a *fricando polire*. Sic ratiocinantur, qui *Linguas* eminus, & e ſublimi æthere colunt, non cominus, & in Libris, veriſque Fontibus. Θάλαμος unde quæſo? ἀπὸ τῦ θάλλειν, quod eſt *virere*, *nitere*. Quidni & חֻפָּה a *nitore polito?*

Vocatur & παςὰς, ἀπὸ τῦ πάσσειν pro ποικίλλειν *variegare* &c. De *Portu*, vel potius *Litore*, jam viſum. Prudentius itaque *ſententiam ſuam non commutaſſet* Cl. *Drieſſen.*, eique

eique Auctor ſim, ut citra moram *Terſum* pro *Tecto* iterum amplexetur.

Vſ. 10. Vocabulum תנואות, huc illûc diſtractum ab *Interpretibus*, una cum *Radice* נוא, poteſtate *Cruditatis* auxi, atque inde multis locis non ingratam lucem infudiſſe me autumo. Aliter pronunciat Cl. *Drieſſen.* „ Ego „ *contra exiſtimo notionem* vacillationum, *vel* nutationum, „ *hic eſſe appoſitiſſimam. Et* cruditatem *illam prorſus eſſe* „ crudam *in ſcripturæ locis omnibus ubi occurrit vel Verbum*, „ *vel hoc derivatum* תנואה, *quod ſemel adhuc occurrit Num.* „ 14: 34. *An ſibi Deus tribuit* cruditatem? *vel hæc eadem eſt cum* alienatione & exulceratione affectus? *ſic* „ *Num.* 30: 6. *non tantum pater qui irritum facit votum filiæ* facit illud crudum, *ſed Deus* Pſ. 33. 10. crudas facit cogitationes populorum. *Cum Stockio teneo*, *&* נוא „ *notionem primigeniam eſſe* immutandi, dimovendi, *hinc* „ frangendi, irritum faciendi, *quæ ratio optime convenit* „ *&* *verbo in locis omnibus & derivato*, *cui ineſt notio dimotionis.* „ Hæc pulchre cocta haud dubie viſa Cl. *Conſideratori*, *crudam* iſtam *cruditatem* meam appellanti. Videamus & nos. *Primum* hocce coctiſſimum ad *Num.* 14. 34. „ *An Deus ſibi tribuit cruditatem*? „ Et quare non, *ſi cruditas* ſignet *alienationem adfectus* cum *exulceratione* & *averſione* conjunctam? An hoc tam abſurdum, ut talis interrogatiuncula ſufficiat ad *cruditatem* iſtam explodendam? Secundum, non minus coctum: „ *vel* „ *an* cruditas *eadem eſt cum* alienatione & exulceratione *adfectus*? „ Eſt ſane. Si attendiſſet modo Cl. *Drieſſenius*, haud dubie continuo uſum illum inveniſſet. Nempe *Crudeſcere* dicuntur animi, quum *irritantur*: & *incrudeſcit*, *recrudeſcit*, ira, quæ *ſævius ſæviusque exaſperatur.* Item, *crudeſcit*, *incrudeſcit*, *recrudeſcit*, *ſimultas*, *inimicitia*, *odium*: nec non *ſeditio*, *pugna*, *bellum*. Inſtar omnium nunc ſit *illud Poëtæ Æneid.* 7.

Percocta ratiocinia

Primum

Secundum

 Eſ-

Digitized by Google

—— *Effuſo crudeſcunt ſanguine pugnæ.*

Multum diverſa hinc *Metaphora* quæ *Num.* 30. 6. & *Pſal.* 33. 10. occurrit. Nempe *cruda conſilia* in omnibus *Linguis* ſunt *immatura*, *male cocta*, *ad irritum* ſponte *cadentia.* Ex *Arabia* adduxi *Coctum conſilii*, pro *Viro prudentiſſimo*; & *Crudum conſilii*, pro *imprudente*, *temerario*; ſub hac ipſa noſtra *Radice.* Quid jam *cocti*, vel *crudi*, in me-
Tertium dium, tertio, tulerit Cl. *Drieſſen.* quum explicationem meam ad duo illa loca eludere conatur, ipſe judicet. Mirum, quod etiam non luſerit in *caput crudum*, *Pſ.* 141: 5. *Juſtus me tundat*, *erit benignitas : arguat me*, erit שמן ראש *oleum Capitis*, capitale, quod neutiquam יני ראשי *crudum reddet caput meum.* An nec *alienationem* & *ſubulcerationem affectus* in *crudo capite* contineri agnoſcit V. D.? Quare iſte locus non excerptus? Quare non alter *Num.* 32: 7. 9. ubi הניא לב dedi, *crudum facere cor*, idque *ſuſpicionibus* & *tædiis ſubulcerare*? Non maturrima ergo, *quar-*
Quartum *to*, concluſio V. *D.* quantumvis fidenter illata „ *Cum Stoc-* „ *kio teneo notionem primigeniam* immutandi, dimovendi, „ *hinc* frangendi, irritum faciendi, *quæ notio optime conve-* „ *nit* &c. „ Potuiſſet item appoſuiſſe νεύω *nuo*, *renuo*, *nutu caſſum & irritum facio*, quæ *Avenarii* docta ſpathula nobis commiſcuit, ex affinitate *literarum Radicalium* in נוא & *nuo.* Habuiſſet ſic נא *Exod.* 12: 9. *crudum*, *non bene coctum* haud dubie deſignans, in *Agno paſchali*, eo quod *coctionem renuat.* Sic admirabiliter Auceps ille ſyllabarum, & Artifex *Originum Hebræarum* incomparabilis. Video ta-
Quintum men, *quinto* Cl. *Drieſſen.* hic nutare, „ *Quare locus uni-* „ *cus*, *Exod.* 12: 9. *qui alium ſignificatum admittere poteſt* „ (*imo forte debet de quo vide* Guſſetium *in Comm.* L. H.) „ *novum hunc ſignificatum non evincit.* „ Nempe Cl. *Guſſet:* u-

ut in *Commentario* ipſemet indicavi, vim certiſſimam *crudi* *Exod.* 12. 9 ſollicitat, atque *læſum fractura* aliqua, vel *contuſione*, ſubſtituit. Huc acclivis Noſter, ſed tamen vacillabundus. Rogo nunc quis *novationes* inducat, is ne, qui *Veterem Linguam Hebræorum*, ex *veteribus Dialectis* vel reſtituit, vel confirmat; & nihil, nihil omnino, ſine liquida auctoritate promere ſuſtinet: an qui conjecturis perpetuo indulgent, atque ex *officina ingenii ſui*, citra *Dialectorum* opem, lucemve, *Hebraicam Linguam* enucleare ſe poſſe gloriantur? Sed finis eſto. En ultima quibus nihil doctius ſimul coctiusque. *Sextum.*
„ *Et ſi vel obtineret inſolitus ille ſignificatus*, crudi ſcil. *in*
„ *loco illo Exod.* 12. *Certe non obtinet in hoc noſtro*". Ut dijudicare queas, Lector, en Cl. *Drieſſenii* mentem in *Dilucid. Analyt.* expreſſam; *Ecce Vacillationes in me reperit:* i. e. *ob leviores Vacillationes, non ob malitioſam pravitatem, quam in me non agnoſco, ita me tractat.* En & meam, in *Comment.* propoſitam: *Ecce cruditates contra me adinvenit.* i. e. *Non læſus, offenſuſve, a me, me tamen ut hoſtem tractat, & contra me crudum, alienatum, ſubulceratum, hoſtilem, animum immerito oſtendit.* Adjeci: *Uno vocabulo nervoſe complexus Elihu quæ Jobus ſtomachoſius conqueſtus fuerat Cap.* 13: 24. 25. 26. *& Cap.* 14: 15. 16. 17. *Ea huc transferri velim.* Qui aliquid in *Jobi Libro* cernit, facile diſcernit, Cl. *Drieſſenii* ſenſum ab *adfectu* & *Jobi*, & *Cenſoris Elihui*, magnopere diſcrepare. Sed ne eſt quidem Ejus. Eſt Cl. *Schmidii*; eſt & Cl. *Cocceji*. Illis hoc neceſſarium fuit ex *Hypotheſi*. Cl. *Drieſſenio* ex ſua ne licuit quidem. Tantum pollet in *Explicatione* hujus *Carminis Tragici Hypotheſis*.

CAPUT TRICESIMUM QUARTUM.

Splendens liſſima. Ad *Vſ.* 17. in magno fluctu diſſonantium ſententiarum tentavi, *An naſum Oſor judicii frenabit?* חבש pro *Ligare*, *alligare* jumentum, *frenare*; nulla non *Lexica* offerunt. Contuli phraſin adfinem חטם אף *refrenavit naſum*, ut خطم. Conſideratio Cl. *Drieſſ.* hæcce. „ *Illum* ꝫ חבש *ſignificatum non probat*, *& mira eſt illa* naſi frenatio. *An* ꝫ חטם „ differre protrahere, *&* ꝫ חבש ligare obligare *ſignificatus erit unum idemque*?" Conſideratiſſime profecto. Probari poſtulat Cl. *Drieſſen.* quod omnia *Lexica* habent, quin imo ipſe ponit, *Ligare*, *alligare*, *obligare*. An ergo *Ligare naſum* non eſt *frænare?* Ejuſdem naturæ eſt altera illa objectiuncula. In *Stockio* ſuo forte viderat Vir Cl. חטם *diſtulit protraxit*, *prolongavit*. *Legitur ſaltem in fut. Jeſ.* 48. 9. Idem tamen adjecit: *alii cohibebo.* Ex eo ergo reſciſcere potuiſſet Noſter, incertam eſſe illam vim *differendi*, *protrahendi*, quæ orta ex *Gloſſa Rabbinica*, per quam אחטם אפי *frenabo*, *cohibebo naſum meum*, expoſuerant אאריך *prolongabo*, *protraham*. Inde imprudenter a quibusdam *Lexicographis* collectum חטם valere *prolongavit*, *protraxit*. Error a viris Doctiſſimis dudum revictus, ex *Dialectis*, ubi חטם eſt *Capiſtrare*, *refrenare*. Hinc pulchra formula *Capiſtrare naſum* eſt *iram refrenare*. An Cl. *Drieſſen.* adverſus me calamum ſtringens, talia legitime ſatis ignorare potuerit, ipſum Judicem, & Arbitrum, fero.

Liberaliſſimum. Ad *Vſ.* 23. Quindecim expoſitis ſententiis, ipſe etiam loco abſtruſiſſimo aliquid lucis adfundere conatus fui. Eum me elucidaſſe non dixerim. Quod Verſioni inſertum, ſeriei ſic ſatis congruum videbatur. Nil interim contendo, ſed clariora danti me dabo. Cl. *Drieſſen.* id promittit: „ *Vide mea rectius cum nexu cohærentia.* „ Dicto audiens fui, & inſpexi *Dilucidationem Analyticam.* Re-

Digitized by Google

Reperi ibi, quod ex Cl. *Gaſſetio* cum honeſta laudatione ipſe jam appoſueram *num.* VI. ſed & ſcrupulis quibuſdam gravaram. Perſpexi inde, Cl. *Drieſſenium* ne eas quidem partes *Commentarii* mei legiſſe, in quas *Conſiderationes* ceciderunt.

Vſ. 33. Iterum præruptiſſimus locus. Ad eum ſedecim exhibui conatus Interpretum, omnemque quercum concuſſi. Meam *jaculationem* feriiſſe nec dico, nec ſane credo. Ut in contextu denſiſſimis tenebris circumfuſo aliquid tolerabile tentatum confido. Cl. *Drieſſen.* ne id quidem ſolatioli mihi pro longo labore relinquit; apponens „ *Quam longe ſint hæc quæſita & nihil cum nexu* „ *convenientia judicet Lector; & mea conferat quæ planiora* „ *puto.* " Contuli, & mirabundus receſſi. *Benignum.*

Vſ. 36. Singularis perſpicaciæ & prudentiæ *Conſideratio* eſt, qua hic laudor ſimul, ſimul caſtigor. Eam ſupra jam exhibui, p. 138. Definitur in ordinarium illud: *Sed vide me ad h. Vſ.* Vidi, & notavi Cl. *Drieſſen.* circa voculam אבי ſubſcribere Cl. *Schmidio*; cujus ego *duriorem explicationem*, ut ſane coactiſſima eſt, appellare veritus non fueram *num.* IV. *Prudens.*

Caput Tricesimum Quintum.

Nihil.

Caput Tricesimum Sextum.

Ad *Vſ.* 2. Oſtendi verbum כתר a variis varie tentatum. Ipſe geminam promſi conjecturam, *Coronam dare mihi audientiæ paululum*: vel, *Coronare mihi pauca.* Quam parum his fiderem, patet ex verbis quibus notam finivi: *quid hic figuratum ſit cum tempore eruetur.* Vide jam æqui- *Eximium.*

Digitized by Google

quitatem mei Cenſoris. „ *Sed ad quid iſta? ſi non placet* „ *verbi uſus Chaldaicus & Syriacus* expectare, *accipe illum* „ cingere, circumdare; *& heic audiendi cauſa* &c." Habes idem, quod ego in medium tuli primo loco.

Depuratum. *Vſ.* 21. Per *quindecim* & ultra variantes explicationes, magnamque fluctuationem, portum tandem commodum cepiſſe mihi videor in ſenſu completiſſimo: *ſuper hoc Electus fueris ex Adflictione.* Cl. *Drieſſen.* præciſe, „ *Simplicior eſt mea verſio quoad nexum.*" Deinde verſionem in *Dilucidatione Analytica* a ſe propoſitam corrigit; *mortem* ex *Vſ.* præced. aſſumi poſſe inſinuans. Ego illius ſententiæ mentionem feci *num.* VII. Non eſt, cur eam denuo refellam.

Solidum. In *Vſ.* 22. Vocabulum מורה diverſimode exponitur. *Doctorem* non adeo quadrare, jam ante me judicarunt Eximii Interpretes: itaque a *Radice* מרה obtuli aliquid quod convenientius ſeriei viſum. Si non eſt, rationibus agendum erat. At Cl. *Drieſſen.* ita me dimittit: „ *Sed quidni tenetur notio Doctoris receptiſſima?*" Solide!

Caput Tricesimum Septimum.

Nihil.

Caput Tricesimum Octavum.

Vſ. 36. Quum præceſſiſſet, *Fulmina*, & *Tonitrua*, Dei *juſſa audire* quaſi, & *exequi* quam promtiſſime, hunc verſum ita ad ſeriem convertere auſus fui: *Quis poſuit in jactibus vagis ſapientiam? aut quis dedit Phænomeno intelligentiam?* Ad hæc Cl. *Drieſſ.* „ *Fateor nexum ſi ſpectes,*

„ *ver-*

Digitized by Google

„ *verſio non abludit. Quæ ſit quodad nexum difficultas,*
„ *me vide, & quem nexum aſſignem retento recepto ſignificatu, quem utrumque heic tantopere migrare ac fecit V. D.*
„ *prorſus eſt Paradoxum* &c. &c. " Sufficit mihi teſtimonium de *nexu*; & jam ſerio appono, *Cordate!* Paradoxum illud quod in טחות *jactus vagi*, & שכוי *Phænomeno* nunc offendit Virum Doctiſſ. minuetur, & mollietur, ſi notam integram denuo legere dignabitur. Sciat tamen, me hæc inter *Veriſimillima* locare, non inter dubio vacua, nedum *Apodictica.* Sub fine additum, quod melius afuiſſet, „ *An ipſe Deus fulminum jactus a ſe* „ *ſapientiſſime directos vocat* vagos?" Sane vero, Vir clariſſime, & ni טחות ſonaret *jactus vagos*, tota ſententia illa, *Quis poſuit in jactibus vagis Sapientiam?* periret: quæ nunc admirabiliter ferit. Ni talia ſentiat interpres, nullus eſt. *Acutum.*

Caput Tricesimum Nonum.

Vſ. 16. Leviter taxor, quod *Ciconiæ* dederim *pennam piam*; atque אברה חסידה mihi, non ſine jucundo luſu, ſit *penna pietaticultrix*, ad *Ciconiam* vi vocabuli חסידה recurrens. En notulam. „ *Argutiuſculum illud facit maternam Ciconiæ pietatem reſidere in pennis.* " Lepidum caput me facit Cl. *Drieſſen.* qui *pietatem matris* tribuam *pennæ.* Nempe *piam dextram* qui dicit, *pietatem in ipſa dextra facit reſidere.* Ingenue dicam: non credo Cl. *Drieſſenium* uſque eo expertem Lectionis, expertem ſtili: ſed id ſcio, *Adfectum* quo mea conſideravit, *judicium* Viri in multis fuſcaſſe, & neſcio qua nebula offudiſſe. *Acutiſſimum.*

Vſ. 27. De *Equo Bellatore*, qui *ardet in prælium*, magnifice enunciatum, *non credit, quod vox Tubæ ſit:* vel, *Subtile.*

Digitized by Google

non ſecurus eſt, quod vox Tubæ ſit. Id ita explicui: *Audit tubam, ſed metuit, ne falſa ludatur imagine vocis: vadit ergo & cominus fidem ſibi facere geſtit prælii eminus denunciati. Ad prælium, haud ſecus atque ad Epulas, irrequieta & ſui vix ſecura exultatione pergit.* „ Ad hæc vide mihi Capitaliſſimam *conſiderationem* „ *Verbum per ſe hoc* „ *non dicit. Verba per ſe non ſignificant id quod rei per* „ *verbum ſignificatæ nonnunquam eſt conſequens.*" An ego dixi verbum יאמין *Credit* vel *ſecurus eſt*, hoc *per ſe dicere?* Ubi hoc in *Commentario* meo legere eſt? Res ipſa dictat, eſſe *Tropum*, quo *non credere* venuſte uſurpamus *in rebus tam lætis ut fidem ſuperent*. Quis mortalium inde exſculpat, *Credere per ſe notat res modicas habere*, & *non credere*, *res ſupra fidem lætas habere*. Ecquid tali homini *ſanum* eſſe *ſinciput* crederetur? Hoc tamen mihi adfingit Amiciſſimus meus *Drieſſenius*, quem puriſſimus in me amor, & Adfectus, in hanc fauſtam ſcriptionem egit. Quod de *Tropo conſequentis*, quem *Synecdochen Quintilianus*, *Metalepſin* vocitant alii, *Magn.* noſter *Voſſius Metonymiam* maluit appellare, a V. Cl. mihi inſinuatum, vellem equidem ſibimet, inde ab initio certaminis in me ſuſcepti, inſinuaſſet; eaque occaſione *Rhetoricam* ſuam, quæ rubiginis aliquid nunc contraxiſſe videtur, denuo effricuiſſet, atque ad priſtinum nitorem exterſiſſet. Si adhuc facere dignetur Vir Clariſſ. brevi in noſtrum *Syſtema* lætus lubenſque tranſibit, atque dextram nunc veritati adverſam infeliciter, ad defenſionem optimæ cauſæ feliciſſime convertet.

Non plane nihil.

Vſ. 35. Caſtigatiuncula levis incumbit hic in prius colon *Verſionis* meæ, vel potius *Doctiſſ. Tigurinorum*, quos me ſequi profeſſus ſum. *An ſat multum apud Omnipotentem caſtigationis?* i. e. *An ſatis te conviciſſe videor imbecillitatis*, *imprudentiæ*, *erroris* &c? Ad hæc Cl. *Drieſſen.* „ Sic הרב & יסור *videntur debuiſſe conjungi*, *quod non* „ *fit.*

Digitized by Google

„ *fit. Vide me.*" Scilicet pro הרב עם שדי יסור ſic ponendum fuiſſet הרב יסור עם שדי. Placet objectio. Merito ſcrupulus ortus occaſione *Verſionis*; quæ ſic concipienda fuiſſet, *Satin' apud Omnipotentem caſtigare?* Dedi tamen, quod clarius, promtiuſque, omnibus fore autumabam. Enucleatius adhuc agam. *Hebræa* ad verbum ſonant, *An multum cum Omnipotente caſtigare* vel *caſtigatio?* Ergo non eſt *ſtatus conſtructus*, qui poſtulaſſet potius רב יסור, ut ſatis ſpecioſe inſtitum a Cl. *Drieſſ.* ſed *abſolutus.* Sciant tamen Viri Docti *ſtatum conſtructum* in ſtilo ſublimiore etiam disjunctionem, inſitionemque alterius vocis, pati. Sic *Pſ.* 5: 10. אין בפיהו נכונה *Vacuitas in ore ejus recti.* Sed hæc alio in campo latius. Videt Cl. *Drieſſen.* me *objectionem*, cui *ſpecies* inerat, ut par erat, ſuſcepiſſe. Hæc ergo in poſterum inter nos lex eſto, & regula, *bona*, vel ſaltem *ſpeciem habentia*, ſerio refellere: quæ *omni ſpecie vacant*, atque adeo *ſemet ludunt*, albo ſale conſpergere, & jocundo joco, citra acerbitatem, diluere.

— *Hanc veniam petimuſque damuſque viciſſim.*

CAPUT QUADRAGESIMUM.

ET

QUADRAGESIMUM PRIMUM.

Graviorem ſecurim mihi admovet Cl. *Drieſſen*: ita duo hæcce *Capita* ſimul feriens. „ *Quod ſpectat V. D.* „ *Commentationem de* Behemotho & Leviathane: *ſi vel in* „ *Verſione & expoſitione ab aliis Interpretibus* rectiora quæ- „ dam *habeat*; *Difficultates præcipuæ quæ premunt omnem* „ *Belluam qualemcunque de genere Animalium, die Sexto* „ *cre-*

Monſtra ſua Cl. Drieſſenius *ſolus profligabit.*

Digitized by Google

„ *Creationis productorum*, *premunt & illas quas V. D. no-*
„ *bis ſtitit. Illud recte habet*, *quod intellexerit liquidam*
„ *orationem inferre non tantum difficultatem ſed prorſus im-*
„ *poſſibilitatem pugnæ cum Behemotho & Leviathane*, *cum*
„ *victoria de illis vel illo conjunctæ. Sed nodum inde nexum*,
„ *quem ſat ſcio inſolubilem eſſe per omnem aliam Hypotheſin*
„ *Vir Eruditiſſ. ſolvit per Monomachiam* &c. &c. Sex *Argumentis* deinde *Hypotheſin* hancce meam impetit V. Doctiſſ. Ea non indigna reputo, quæ expendantur, atque *Diſſertatione* integra, *Jobeis* inſerenda, diſcutiantur. Moneo tamen, me adverſus *imaginarium* illum *Behemothum* & *Leviathanem*, quem ſibimet prodigialiter, ne quid gravius dicam, fabricavit, non eſſe pugnaturum. Nempe perſuaſiſſimus ſum, neminem mea manu indigere ad monſtrum illud debellandum. Quod autem ad Cl. *Drieſſenium* attinet; ni is ſemet hac in parte, per melioris lucis radium, vincat, nunquam convincetur. Plura non addo; & parco. Utinam ſibi ipſi peperciſſet!

COROLLARIUM

AD

CAP. TRIGESIM. OCTAV. ET NONUM.

Dignum Conſiderationum complementum.

Placuit Cl. *Drieſſenio* ſub finem ad duo hæcce *Capita* ſimul aliquid *Conſiderationis* ſubnectere. „ *Quod ad Phi-* „ *loſophiam illam Divinam Cap.* 38. & 39. *veram Hypo-* „ *theſin non ſatis attigit.*" Expectas jam Examen in Fundamenta mea altiuſcule deſcenſurum. Falleris. Ne ſuperficies quidem tangitur. Citatur tantum ex *pag.* 1086. *Commentarii* hæc particula longioris notæ ad *Cap.* 38: 17. fine: *nam in omnibus hiſce interrogationibus non agitur de* cognitione Fidei, *ne* naturali *quidem*, *quæ cauſas ſe-*

ſecundas indagat, *ſed illam quæ ad* cauſas primas *adſcendit*, *&* Arbitrum *efficit* Dominumque *univerſi*. Quid hic deſideret Vir Cl. plane exputare nequeo; niſi forte illud, *non agi de cognitione Fidei*. At ſcias, Lector, id ad Eruditiſſimi *Crinſozii* opinionem reflecti. Eam eadem *periodo* laudaveram, hiſce verbis: *Bona obſervatio Eleg. Crinſ.* **Eum qui Deo litem movet circa providentiam**, *claras de ſtatu mortuorum ideas ante ſibi comparare debere.* Hinc colligebat idem ille Vir Doct. *Oeconomiam mundi inviſibilis ignotam fuiſſe penitus Jobo.* Negabam modeſte, id *hinc legitime concludi*, inferens; *nam in omnibus hiſce interrogationibus non agitur de* Cognitione fidei &c. Hoc eſt, quum *Jobus* rogatur, *Num revelatæ tibi portæ mortis?* non tollitur *cognitio fidei*, quam habere potuit Vir Sanctus, & habuit procul dubio, de *ſtatu mortuorum felici altero*, *altero infelici*; ſed negatur, Eum *Mortis* eſſe *Dominum* & *Arbitrum*, &c. &c. Quid, quæſo, in hiſce, unde inferre potuerit Cl. *Drieſſenius* tanta cum confidentia, *me Veram* horum Capitum *Hypotheſin*, *quoad Divinam Philoſophiam*, *non ſatis attigiſſe.* Pergitur eadem decentia; & æquitate, „ *Quamvis non ſatis ſibi conſtet.* " Jam tandem captus ſum: teneor. Non conſto mihi. Citatur iterum p. 1094. *col. b.* ſive *Cap.* 38: 28. ſub finem, ubi verba mea ſic habent: *Senſus hinc talis eniteſcit. Conſidera mihi vel protrita illa*, *& quæ omnibus exploratiſſima habentur*, *pluviam*, *rorem*, *glaciem*, *pruinam*, *quem illis patrem*, *quam matrem*, *aſſignas? percurre omnes* cauſas ſecundas, *unde hæc Meteora gigni ajunt Philoſophi*; *& ſenties te* proximam Originem *unius guttulæ non poſſe indicare. Res certa & evidens*, *quam enucleabunt qui ſinum naturæ rimando ſentiunt ſe quo longius in* Cauſarum ſecundarum *Veſtigationem procedunt*, *eo clarius convinci de Infinitate Operum Dei*, *quæ vel in guttula admirabiliter relucet.* Vel ipſe mea verba non in-

intelligo, vel hæc exactiſſime conſonant cum iis, quæ in priore loco poſui. Utrobique nego, *Philoſophiam* hancce *Divinam*, & *Interrogationes profundas* ipſius *Creatoris*, verſari circa *cognitionem Cauſarum ſecundarum*; ſed ad *proximam originem*, atque adeo *cauſas primas* ferri, quas ſolus *Arbiter* & *Dominus Naturæ* in manu habeat. Ne vel rimula pateat cavillationi, en Verba, quibus *Cap.* 39: 1. *Scopum*, *nexumque*, indicavi *num. III.* *Nempe ut in præcedentibus* primarius Scopus *fuerat*, *Jobi elatos illos Spiritus compeſcere*, *quibus ſe cum Deo congredi*, *& concertare*, *velle oſtenderat*; *ita* eadem *nunc incus tunditur*, *atque lentis quæſtionibus e Regno Animali deſumtis pungitur*, *in ſeque reducitur*, *Noſter*; *ne quidem unius animalis* interiorem vim, indolem, *atque agendi* virtutem *ab ipſo* dependere, *aut ei perſpectam*, *exploratamve*, *eſſe*: *nedum ut tanquam alter* naturæ Dominus, *&* Arbiter, *tam animoſe ſeſe inferret*, *Deumque ad rationes vocaret.* Audi jam Cl. *Drieſſenium*, errabundos meos greſſus ſic tandem dirigentem: „ *Vera* „ *Clavis in his interrogationibus*, *converti* τὸ intelligere iſta, „ *&* τὸ poſſe facere iſta, æternum eſſe &c. *Vide me* „ *ad illam Philoſophiam.*" Idem dicit Vir *Doctiſſ.* quod ego: & tamen ego *Divinam* iſtam *Philoſophiam* non ſatis attingere valui; ipſe in ejus medullam ſeſe penetravit. Ad *æternum eſſe* inſpiciat Cl. *Theologus* meam *Verſionem Cap.* 38: 21. & ſimul ſciat, de *palma Commentationis Theologicæ* me neutiquam contendere, ſed tantum *Literalem* meam *explanationem* a cavillationibus non valde *Theologicis* vindicare.

E R R A T A.

P. 19. 5. *l. nulla.*
20. 13. *l. Herois.*
22. 15. *l. ſpirant.*
25. 12. *l. Nemine.*
64 1. *l. Stare.*

P. 131. 3. *l. luminis.*
137. 27. *deleatur punctum.*
191. 9. *l. illæ.*
ibid. *l. arguent.*

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google